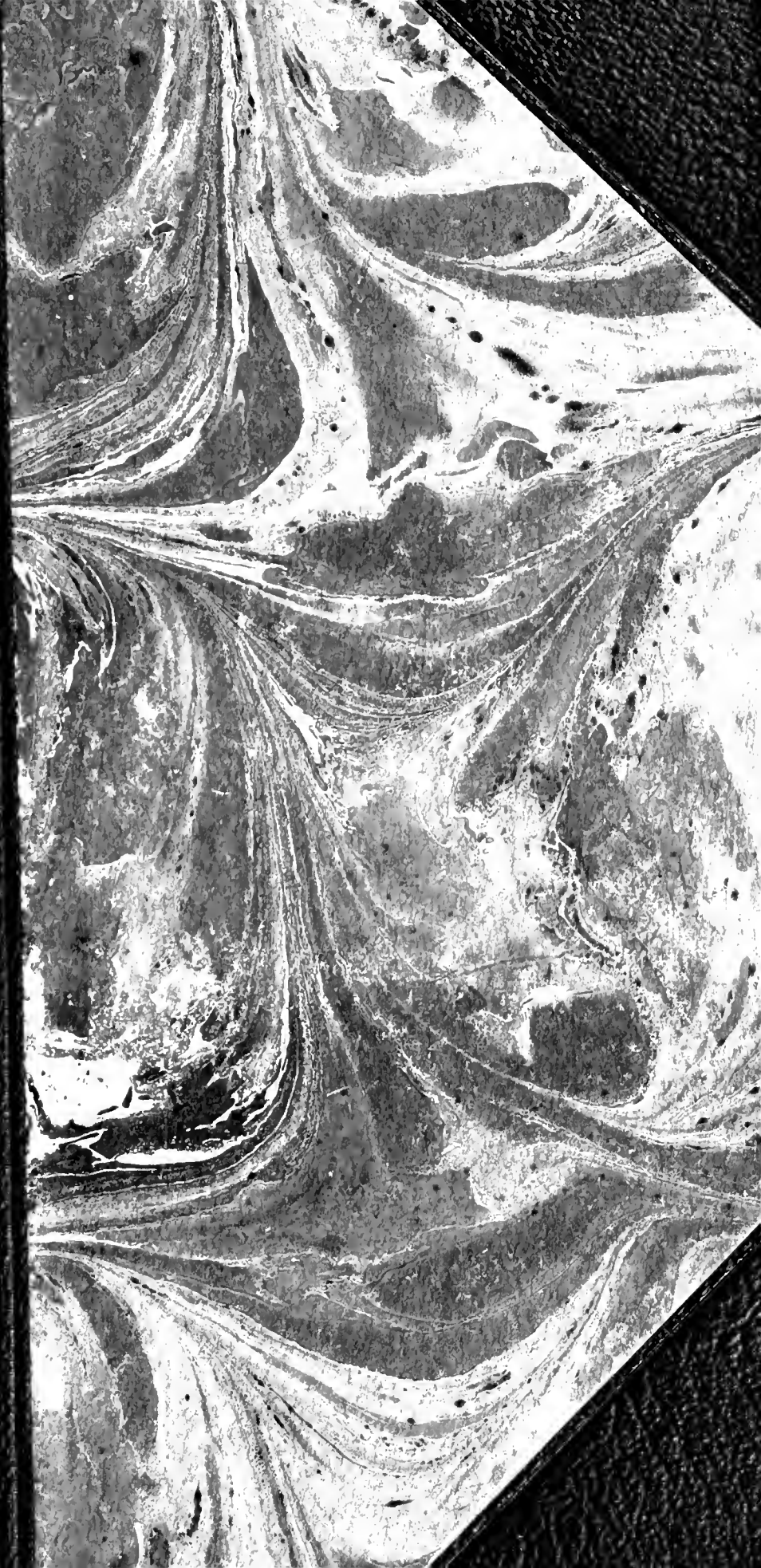

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00252320 7

Presented to

LIBRARY

UNIVERSITY OF TORONTO

1950

1950

1950

Søren Kierkegaards

Samlede Værker.

Soren Aierkegaards
Samlede Værker

udgivne af

N. B. Drachmann, F. L. Heiberg
og H. D. Lange.

Anden Udgave.

Tolvte Bind.

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1929.

998644

Indhold.

	Side
Indovelse i Christendom	7
En opbyggelig Tale (1850)	287
To Taler ved Altergangen om Fredagen (1851)	307
Til Selvprovelse. Samtiden anbefalet (1851)	337
Dommer selv (1851—52)	427

Indøvelse i Christendom.

Udgivet af

A. B. Drachmann.

Titelbladet er Originaludgavens. Til Grund for Teksten er lagt det af Forfatteren selv bejærgede 2det Uplag (Kjøbenhavn 1855. Forlagt af C. N. Reichels Bo og Arvinger. Bianco Lunos Bogtrykkeri.). Den er sammenlignet med Originalmanuskripterne og Korrekturen til 1. Udgave (Universitetsbibliotheket. S. N. 5 Papirer B 43).

Indøvelse i Christendom.

af

Anti-Climacus.

Nr. I. II. III.

Udgivet

af

S. Kierkegaard.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1850.

I n d h o l d.

Nr. I.

„Kommer hid alle I, som arbeide og ere besværede,
jeg vil give Eder Hvile.“

Pag.

Til Opvættelse og Zunderliggjørelse 15.

Nr. II.

„Salig Den, som ikke forarges paa mig.“
En bibelsk Fremstilling og christelig
Begrebsbestemmelse.

I n d h o l d.

Stemning	97.
Denne Fremstillings Indhold i et kort Indbegreb	102.
A. Den Forargelses Mulighed, der ikke forholder sig til Christus som Christus (Gud=Mennesket), men til ham som et slet og ret enkelt Menneske, der colliderer med et Bestaaende	105.
B. Den væsentlige Forargelses Mulighed i Retning af Høiheden, at et enkelt Menneske taler eller handler som var han Gud, siger sig selv at være Gud, altsaa i Retning af Bestemmelsen Gud i Sammensætningen Gud=Mennesket	115.
C. Den væsentlige Forargelses Mulighed i Retning af Ringheden, at Den, der udgiver sig for at være Gud, viser sig at være det ringe, fattige, lidende, tilsidst afmægtige Menneske.....	124.
Tillæg 1	127.
Tillæg 2	127.

„Nørragelsens“ det er den væsentlige Nørragelses Tante-	
bestemmelser	144.
§ 1. Gud-Mennesket er et „Tegn“	145.
§ 2. Tjenerens Stilling er Utiendeligheden (Incognito'et)	149.
§ 3. Den ligefremme Meddelelses Umulighed	154.
§ 4. Den ligefremme Meddelelses Umulighed er i Christo Gidel-	
fernes Hemmelighed	158.
§ 5. Nørragelsens Mulighed er at nægte den ligefremme Med-	
delelse	161.
§ 6. At nægte den ligefremme Meddelelse er at jordre „Troen“	161.
§ 7. Troens Gjenstand er Gud-Mennesket, just fordi Gud-Men-	
nesket er Nørragelsens Mulighed	165.

Nr. III.

Fra Høiheden vil han drage Alle til sig.

Christelige Udviklinger 169.

Indovelse i Christendom.

af

Anti-Climacus.

Nr. I.

„Kommer hid alle I som arbeide og ere
besværede, jeg vil give Eder Hvile.“

Til Opvækkelse og Inderliggjørelse.

2f

Anti-Climacus.

procul o procul
este profani.

Udgiverens Forord.

I dette Skrift, hidrørende fra Maret 1848, er Forordningen til det at være Christen af Pseudonymen tvunget op til et Idealitetens Høieste.

Dog siges, fremstilles, høres bør jo Forordningen: der bør, christeligt, ikke slaes af paa Forordningen, ei heller den forties — istedetfor at gjøre Indrømmelse og Tilstaaelse sig selv betræffende.

Høres bør Forordningen: og jeg forstaaer det Sagte som sagt alene til mig — at jeg maatte lære ikke blot at henflye til „Raaden“, men at henflye til den i Forhold til Benyttelsen af „Raaden“.

S. R.

Paafaldelse.

Vel er det atten Aarhundreder siden, at Jesus Christus vandrede her paa Jorden; men dette er jo ikke en Begivenhed lig andre Begivenheder, hvilke først, som forbigangne, gaae over i Historien, og saa, som længst forbigangne, gaae over i Glemsel. Nei, hans Nærværelse her paa Jorden bliver aldrig noget Forbigangent, altsaa heller ikke mere og mere forbigangen — hvis da ellers Troen findes paa Jorden; thi, hvis ikke, ja da er det i samme Dieblik længe siden han levede. Saa længe der derimod er en Troende, maa denne ogsaa, for at være blevet det, have været, og som Troende være lige saa samtidig med hans Nærværelse som hine Samtidige; denne Samtidighed er Troens Betingelse, og nærmere bestemt er den Troen. Herre Jesus Christus, at vi da ogsaa saaledes maatte blive samtidige med Dig, see Dig i Din sande Skikkelse og i Virkelighedens Omgivelse, som Du gik her paa Jorden, ikke den Skikkelse, i hvilken en tom og intetfjende, eller en tankeløs-sværmerisk, eller en historisk-snaksom Ihukommelse har vanskabt Dig, da den ikke er Fornedrelsens, hvori den Troende sees Dig, og umuligt kan være Herlighedens, hvori endnu Ingen har seet Dig. At vi maatte see Dig som hvad Du er og var og vil være

indtil Din Ojeblikke i Herlighed, som Forargelsens Tegne og Troens Ojeblikke, det ringe Menneske dog Slægtens Arvelser og Forløser, der af Njerlighed kom til Jorden for at søge de Fortabte, for at lide og døe, og dog bekymret — at, for hvert Stridt Du gjorde paa Jorden, for hver Gang Du kaldte ad den Wildfarende, for hver Gang Du udrafte Din Haand til at gjøre Tegne og Under, og for hver Gang Du uden at røre en Haand værgeles leed Menneskenes Modstand — atter og atter maatte gjentage: salig Den som ikke forarges paa mig. At vi maatte see Dig saaledes, og at vi saa ikke maatte forarges paa Dig!

I n d b y d e l s e n .

Kommer hid til mig alle I som arbeide og
ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.

O, forunderligt; forunderligt, at Den, som har Hjælpen
at bringe, at det er ham, der siger: kommer hid! Hvilken Kjær-
lighed! Kjærligt allerede, naar man kan hjælpe, da at hjælpe
Den, som beder om Hjælp; men selv at tilbyde Hjælpen! Og
tilbyde den til Alle! Ja, og just til alle dem, som ikke kunne
hjælpe igjen! At tilbyde den, nei, at raabe det ud, som var Hjæl-
peren selv Den, der trængte til Hjælp, som var dog ogsaa han,
der kan og vil hjælpe Alle, i een Henseende selv en Trængende,
at han føler Trang, og forsaavidt trænger til at hjælpe, trænger
til de Lidende for at hjælpe dem!

I.

„Kommer hid!“ — Na, deri er intet Forunderligt, naar Den, som er i Nødvær og trænger til Hjælp, maaskee til hurtig, vlieblikkelig Hjælp, raaber: kommer hid! Og deri er heller intet Forunderligt, at en Markstriger lader udraabe: kommer hid, jeg helbreder for alle Sygdomme; at, thi i Forhold til Markstrigeren er det kun altfor sandt det Usænde, at det er Lægen, der trænger til de Syge. „Kommer hid alle I, som i dyre Dømme kunne betale Helbredelsen — eller dog Lægemidlerne; her er Medicin for Enhver — der kan betale; kommer hid, kommer hid!“

Men ellers er det dog saa, at Den, der kan hjælpe, ham maa man opsjøge; og naar man har fundet ham, er han dog maaskee vanskelig at faae i Tale; og naar man har faaet ham i Tale, maa man dog maaskee bede ham længe; og naar man har bedet ham længe, lader han sig dog maaskee forst langt om længe bevæge, det er, han gjør sig kostbar; og sindom, netop naar han ikke vil tage mod Betaling, eller ædelmodig giver Afstald dervaa, er dette kun et Udtryk for, hvor uendelig kostbar han gjør sig. Derimod Han, der gav sig hen, han giver sig ogsaa her hen, han er selv Den, der søger dem, som have Sjælven behov, han er selv Den, der gaaer omkring, og kaldende, næsten bedende siger: kommer hid. Han, den Eneste, der kan hjælpe og hjælpe med det ene Nødvæde, frelse fra den ene-ite, i Sandhedens Nøvstand, livsfarlige Sygdom, han venter ikke paa, at Nogen skal komme til ham, han kommer af sig selv, ukaldet — thi han er jo Den, som kalder paa dem, han tilbyder Sjælven — og hvilken Hjælp! Na, hiin eensfoldige Vise i

Oldtiden havde nendelig lige saa meget Ret, som de Fleste, naar de gjøre det Modsatte, have Ret, at han hverken gjorde sig eller sin Underviisning kostbar, om han dog derved, i en anden Forstand, med ædel Stoltthed udtrykte Værdiens Ueensartethed. Men saaledes bekymret i Kjærlighed var han ikke, at han bad Noget at komme til sig, og det — skal jeg nu sige uagtet, eller skal jeg sige fordi, han ikke var ganske sikker paa, hvad hans Hjælp havde at betyde; thi jo sikkrere En er paa at hans Hjælp er den eneste, desto mere, menneskelig talt, Grund til at gjøre den kostbar, og jo mindre sikker, desto mere Grund til, for dog at gjøre Noget, med større Beredvillighed at tilbyde sin mulige Hjælp. Men han, der kalder sig Hjelseren og veed sig at være det, han siger bekymret: kommer hid.

* * *

„Kommer hid alle I!“ — Forunderligt! Thi, at En, der dog maaskee tilsidst ikke kan hjælpe een Eneste, at han tomt tager Munden fuld og indbyder Alle, det er endda, som Menneskene nu engang ere, ikke saa forunderligt. Men naar man er ganske sikker paa, at man kan hjælpe, og naar man derhos er villig til at ville hjælpe, naar man er villig til at anvende al sin Tid saaledes og med enhver Opoffrelse: saa pleier man dog at forbeholde sig Et, at gjøre et Udvalg. Hvor villig man end er, det er dog ikke Enhver man vil hjælpe, saaledes vil man ikke prægive sig. Men han, den Eneste, der i Sandhed kan hjælpe og i Sandhed kan hjælpe Alle, den Eneste altsaa, der i Sandhed kan indbyde Alle, han gjør heller slet ingen Betingelse; dette Ord, der fra Verdens Begyndelse er som beregnet paa ham, han siger det ogsaa: kommer hid alle I. O, menneskelig Opoffrelse, selv naar du er skjønneft og ædlest, naar vi beundre Dig meest, her er dog een Opoffrelse mere, at opoffre enhver Bestemmelse af sit eget Selv, saa der i Villigheden til at hjælpe ikke er end den mindste Forkjærlighed. O, Kjærlighed, saaledes slet ingen Bestemmelse af Priis at sætte paa sit Selv, aldeles at glemme sig selv, at man er Den, som hjælper, ganske blind for, hvo det

er man hjælper, uendelig grant seende, at det er en Lidende, hvo han saa end er; saaledes ubetinget at ville hjælpe Alle — at deri forskjellig fra Alle!

* * *

„Kommer hid til mig!“ Forunderligt! Thi menneskelig Deeltagelse gjør jo ogsaa villigt Noget for dem, som arbeide og ere besværede; man bespiser de Hungrige, klæder de nøgne, giver milde Gaver, bygger milde Stiftelser, og er Deeltagelsen inderligere, besøger man vel ogsaa dem, som arbeide og ere besværede. Men at indbyde dem at komme til En, det lader sig ikke gjøre, saa maatte Ens hele Husholdning og Levemaade forandres. Det gaaer ikke an, selv levende i Overflod, eller dog i Fryd og Glæde, at leve og boe i Huis sammen i Samliv og daglig Umgang med de Fattige og Elendige, med dem, som arbeide og ere besværede. For saaledes at kunne indbyde dem til sig maa man selv leve aldeles paa samme Viis, fattig som den Fattigste, ringe anseet som den ringe Mand i Folket, fortrolig med Livets Sorg og Dval, ganske tilhørende det samme Vilkaar som de, man indbyder til sig, de, som arbeide og ere besværede. Naar man vil indbyde den Lidende til sig, maa man enten forandre sit Vilkaar i Lighed med den Lidendes, eller den Lidendes i Lighed med sit; thi hvis ikke, bliver Forskjelligheden kun desto større ved Modsetningen. Og vil man indbyde alle Lidende til sig (thi en Entelt kan man jo gjøre en Undtagelse med og forandre hans Vilkaar), kan det kun gøres paa een Maade, ved at forandre sit Vilkaar i Lighed med deres, hvis det ikke allerede oprindeligt er beregnet derpaa, som Tilfældet var med ham, der siger: kommer hid til mig alle I, som arbeide og ere besværede. Det siger han, og de, der levede med ham, de saae, og see, der er sandeligen heller ikke det Mindste i hans Maade at leve paa, der modsiget det. Med Gjerningens tause og sanddrue Veltalenhed udtrækker hans Liv, selv om han aldrig havde sagt dette Ord, hans Liv udtrækker: kommer hid til mig alle I, som arbeide og ere besværede. Han staaer ved sit

Ord, eller han er selv sit Ord, han er hvad han siger, ogjaa i denne Forstand er han Ordet.

* * *

„Alle I, som arbeide og ere besværede“. Forunderligt! Det Eneſte han er bekymret for, er, at der ſkulde være een Eneſte, ſom arbeidede og var beſværet, der ikke ſik denne Indbydelse at høre; hvad det angaaer, at der ſkulde komme for Mange, da frygter han ikke. O, hvor der er Hjertelum, der er jo altid Rum; men hvor var der Hjertelum, hvis ikke i hans Hjerte! Hvorledes den Enkelte vil forſtaa Indbydelsen, det overlader han til den Enkelte; han har ſin Samvittighed fri, han har indbudet alle dem, ſom arbeide og ere beſværede.

Men hvad er det da at arbeide og være beſværet, hvorfor forklarer han det ikke nærmere, at man med Beſtemthed kan vide, hvemt han mener, hvorfor er han ſaa ordknapp? O, Du Smaalige, han er ſaa ordknapp for ikke at være ſmaalig, Du Sneverhjertede, han er ſaa ordknapp for ikke at være ſneverhjertet; det er juſt Kjærligheden (thi „Kjærligheden“ er til Alle), at forhindre, at der er en Eneſte, der kan komme til at ængſtes ved at gruble over, om han ogjaa er blandt de Indbudne. Og Den, der kunde forlange en nærmere Beſtemmelse, ſkulde det ikke være en Selvkjærlig, der regnede paa, at denne ſærligen ſkulde paſſe paa og egue ſig for ham, uden at betænke, at jo flere ſaadanne nærmere og nærmere Beſtemmelſer der bleve, deſto uundgaaeligere, at der igjen maatte blive Enkelte og Enkelte, for hvem det blev ubeſtemmeligere og ubeſtemmeligere, om de vare indbudne. O, Menneſke, hvi ſeer Dit Die blot til det Eget, hvi er det oudt, fordi han er god! Indbydelsen til Alle aabner Indbyderens Davn, og ſaaledes ſtaaer han ſom et evigt Billede; ſaaſnart der kommer den nærmere Beſtemmelse, ſom maatte hjælpe den Enkelte til en anden Art Viſhed, ſaa ſeer Indbyderen anderledes ud, ſaa iler der dog ſom en Skygge af Forandring over ham.

* * *

„Jeg vil give Eder Hvile“. — Forunderligt! Thi saa maae vel hine Ord „kommer hid til mig“ forstaaes saaledes: bliver hos mig, jeg er Hvilen, eller at blive hos mig det er Hvilen. Det er da ikke som ellers, at Hjælperen, der siger „kommer hid“, derpaa maa sige „gaaer saa igjen“, idet han nu forklarer hver Entelt, hvor Hjælpen, som han behøver den, er at finde, hvor den voger den smertestillende Ur, der kan helbrede ham, eller hvor det er det stille Sted, hvor han kan aflade fra Arbeidet, eller hvor den er den lykkeligere Verdensdeel, hvor man ikke er besværet. Nei, han der aabner sin Havn og indbyder Alle — o, derjom alle, alle De, der arbejde og ere besværede, kom til ham, da vilde han i sin Havn omslutte dem alle og sige: bliver nu hos mig, thi at blive hos mig er Hvilen. Hjælperen er Hjælpen. O, forunderligt, han der indbyder Alle og vil hjælpe Alle, hans Maade at behandle den Syge paa er netop som var den beregnet paa hver Entelt, som havde han i hver Syg, han har, kun denne ene Syge. Ellers maa en Læge dele sig mellem sine mange Syge, der dog, hvor mange de end ere, ere saa langt fra at være alle. Han foreskriver Lægemidlet, han siger hvad der er at gjøre, hvorledes det er at bruge — og saa gaaer han — til en anden Syg, eller forsaavidt den Syge har været hos ham, lader han den Syge gaae. Lægen kan ikke blive siddende hele Dagen hos een Syg, endnu mindre have alle sine Syge hjemme hos sig og dog sidde hele Dagen hos een Syg — uden at forsjømme de andre. Derfor er ogsaa Hjælperen og Hjælpen ikke Det og det Samme. Hjælpen, som Lægen foreskriver, beholder den Syge hele Dagen hos sig for stadigt at bruge den, medens Lægen kun engang imellem seer til ham, eller han kun engang imellem seer Lægen. Men naar Hjælperen er Hjælpen, saa maa han jo blive hos den Syge hele Dagen, eller den Syge hos ham — o, forunderligt, at saa denne Hjælper juist er Den, som indbyder Alle!

II.

Kommer hid alle I, som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.

Hvilken ubyre Mangfoldighed, hvilken de Indbudnes næsten grændselose Forskjellighed; thi et Menneſte, et ringe Menneſte kan vel forſøge paa at fremsille nogle Forskjelligheder ſærligt — Indbyderen maa indbyde Alle, om end Hver iſær eller ſom Enkelt.

Saa gaaer da Indbudſen ud, ad de alfare Veie og ad de eenſomme, og ad den eenſomſte, ja, hvor der er en Veie ſaa eenſom, at kun Een, een Gueſte, ellers Ingen kjender den, ſaa der kun er eet Spor, den Ulykkeligeſ, ſom ad den Veie flygtede med ſin Glendighed, ellers intet Spor, og intet Spor af, at man ad denne Veie kan komme tilbage: ogſaa derhen trænger Indbudſen; jelsv finder den let og ſikkert Veien tilbage, letteſt, naar den foret Flygtningen med ſig til Indbyderen. Kommer hid, kommer hid alle I, og Du, og Du, og Du med, Du eenſomſte af alle Flygtninge!

Saaledes gaaer Indbudſen ud, og overalt hvor der er Weiſſjel bliver den ſtaaende og kalder. O, ſom hiint Krigernes Rald ved Trompeten vender ſig til alle fire Verdens Hjørner: ſaaledes lyder Indbudſen overalt, hvor der er Weiſſjel, og ikke med ubeſtemt Lyd — thi hvo vilde ſaa komme! — men med Evighedens Tilforladelighed.

Den ſtaaer ved Weiſſjellet, der hvor timelig og jordijſk Liddeſe ſatte ſit Kors, og kalder. Kommer hid, alle I Fattige og

Elendige, I der i Armod maae trælle for at sikkre Eder — ikke en sorgfrie men en trælsom Tærenid; o, bittere Modsigelse: at maatte trælle for at — sikkre sig det man suttet under, det man nudsikker! — I Ringeaagtede og Dverfæete, om hvis Tilvarelse Jagen, Jagen bræder sig, ikke jaa meget jom om et Hundsdyr, der har mere Værd! — I Syge, Halte, Døve, Blinde, Krøblinge, tommer hid! — I Sengeliiggende, ja, tommer og jaa I hid; thi Jædbydelsen drifter sig til at indbyde Sengeliiggende — at tomme! — I Spedalske! Thi Jædbydelsen sprænger alle Forstjælligheder for at samle Alle; den vil gjøre det godt igjen, hvad Forstjællen forstjælder: at anvise En Pladsen jom Herster over Millioner i Besiddelse af alle Luftens Gøder, og en Anden ud i Orkenen — og hvorfor (o Grusomhed!) fordi (o, grusomme menneskelige Slutning!) fordi han er elendig, ubestrikelig elendig, altsaa hvorfor, fordi han trænger til Hjælp eller dog til Medlidendehed, og altsaa hvorfor, fordi menneskelig Medlidendehed er en usjel Dødsindelse, der er grusom der, hvor den meest behøvede at være medlidende, og kun medlidende der, der hvor det dog ikke i Sandhed er Medlidendehed! — I Hjertesjæge, I, jom kun ved Smerten jik at vide, at et Menneske i anden Forstand end Dyret har et Hjerte, og hvad det vil jige, at lide der, hvad det vil jige, at Lægen kan have Diet, at En er hjertesund og at han dog er hjertesjæge; I, hvem Trøsløshed bedrog, og hvem jaa menneskelig Deeltagelse (thi menneskelig Deeltagelse lader sjelden vente paa sig) gjorde til en Stive for Spøtten; alle I Forstørrede, og Forrettede, og Krænkede, og Mishandlede; alle I Gødle, der hvad jo Enhver veed at jige Eder, fortjent hostede Uaktæmlighedens Løn, thi hvorfor være I dumme nok til at være ædle, hvorfor taabelige nok til at være elskelige og uegenyttige og trofaste; alle I Underfundighedens og Bedrægets og Baqtalesjens og Misundelsjens Tjære, hvilke Nederdrægtigheden udsaae og Æiigheden lod i Zullen, hvad enten I øjres affides og eenjomt, efter at være gaaet til en Side for at døe, eller I nedtrædes i Menneske-Trængselen, hvor Jagen spørger om, hvad Diet I have, Jagen

om, hvad Uret I lide, Ingen om, hvor det smerter, eller hvordan det kan smerte, medens Trængselen med dyrist Sundhed træder Eder i Støvet: kommer hid!

Indbydelsen staaer ved Veiskjellet, der hvor Døden skiller mellem Døden og Livet. Kommer hid alle I Sørgende, I som forgjeves arbeide besvarede! Thi vel er der Hvile i Graven; men at sidde ved en Grav, eller at staae ved en Grav, eller at gaae til en Grav, det er jo dog endnu ikke at ligge i Graven; og indenad atter og atter at læse sit eget Forfatterstak, som man kan udenad, Indskriften, hvilken man selv satte, og selv bedst forstaaer: hvo det er, der her ligger begravet: det er jo ikke selv at ligge begravet. I Graven er der Hvile, men ved Graven er der ingen Hvile; det hedder: hertil og ikke videre, saa kan Du gaae hjem igjen. Men hvor ofte Du Dag efter Dag i Tanken eller paa Din Fod kommer tilbage til den Grav — Du kommer ikke videre, ikke af Stedet; og dette er meget anstrengende, og udtrykker ikke Hvile. Kommer derfor hid, her er Veien, ad hvilken man gaaer videre, her er Hvile ved Graven, Hvile fra Savnets Smerte, eller der er Hvile i Savnets Smerte — ved Ham, der evigt gjenforener de Adskilte, fastere end Naturen forener Forældre og Børn, Børn og Forældre — at de bleve jo adskilte; inderligere end Præsten forener Mand og Hustru — at, Skilsmisjen indtraadte jo; uoploseligere end Venkabets Baand forener Ven og Ven — at det løstes jo. Adskillelsen trængte overalt igjennem til at bringe Smerte og Uro; men her er Hvile! — Kommer ogsaa I hid, I, hvis Opholdssted blev Eder anvist mellem Gravene, betragtede som døde for det menneskelige Samfund, men ikke savnede, ikke begrædte — ikke begravne, dog døde, det er, hverken tilhørende Livet eller Døden; at, I for hvem det menneskelige Samfund grusomt lukkede sig, og for hvem dog endnu ingen Grav barmhjertigt aabnede sig: kommer ogsaa I hid, her er Hvile, og her er Livet!

Indbydelsen staaer ved Veiskjellet, der hvor Syndens Veisvinger af fra Uskyldighedens Hegn — o, kommer hid, I ere

ham saa nær; eet eneste Skridt ad den anden Wei, og I ere saa uendelig langt borte fra ham. Vel trænge I maaskee endnu ikke til Hvile, forstaae ikke ret, hvad det vil sige; men følger dog Andbydelsen, at Andbyderen maatte frelse Eder for, hvad det er saa tungt og farefuldt at frelses fra, at I maatte frelste blive hos ham, der er Alles Frelser, ogsaa Ustydighedens. Thi hvis det end var muligt, at den nogensteds fandtes ganske reen, Ustydigheden: hvorfor skulde den ikke ogsaa trænge til en Frelser, der kunde bevare den frelst fra det Onde! — Andbydelsen staaer ved Beistjeldet, der hvor Syndens Wei svinger dybere ind i Synden. Kommer hid alle I Wildfarende og Forvildede, hvilken Eders Forvildelse og Synd end var, den i Menneskenes Dine undskydeligere og dog maaskee forfærdeligere, eller den i Menneskenes Dine forfærdeligere og dog maaskee undskydeligere, den som blev aabenbar her paa Jorden, eller den som skjult, dog er kjendt i Himlen — og fandt I end Tilgivelse paa Jorden men dog ikke No i Eders Andre, eller fandt I ingen Tilgivelse, fordi I ikke søgte den, eller fordi I søgte den forgjæves: o, vender om, og kommer hid, her er Hvile! — Andbydelsen staaer ved Beistjeldet, der hvor Syndens Wei sidste Gang svinger af, og for Diet taber sig — i Fortabelsen. O, vender om, vender om, kommer hid; gys ikke for Tilbagetogets Banstelsighed, hvor tung den end er; frugter ikke Omvendelsens besværlige Gang, hvor moisomt den end fører til Frelsen, medens Synden med bevinget Nart, med voxende Hastighed fører fremad eller — nedad, saa let, saa ubestrikelig let, ja saa let som naar Hesten, aldeles fritagen fra at trække, end ikke med al sin Magt kan standse Vognen, der løber den i Afgrunden; fortvivler ikke over ethvert Tilbagefald, som Taalmodighedens Gud har Taalmodighed til at tilgive og som en Smuder dog vel skulde have Taalmod til at udmøgne sig under. Nei, frugter Intet og fortvivler ikke; han der siger „kommer hid“, han er med Eder undervejs, fra ham er Hjælp og Tilgivelse paa Omvendelsens Wei, der fører til ham, og hos ham er Hvile.

Kommer hid, alle, alle, alle I, hos ham er Hvilen; og

han gjør ingen Vanstuelighed, han gjør kun Gøt: han aabner sin Gavn. Han skal ikke først spørge Dig, Du Lidende — at, som retfærdige Mennesker gjøre det, endog naar de ville hjælpe: Du er dog vel ikke selv Skyld i Din Ulykke, Du har dog vel Intet at bebreide Dig. Det er saa let, dette Menneskelige, at domme efter det Udvortes, efter Udfaldet: naar En er Skrøbling, er Vanstakt, har et uførdeelagtigt Udvortes, da at domme, ergo er han et ondt Menneske; naar En er ulykkelig nok til at lide ilde i Verden, saa han blev til Intet, eller saa det gik til Natters for ham, da at domme, ergo er det et slet Menneske. O, og det er en saa udioget opfundnen Art grusom Mydelse, at ville føle sin egen Retfærdighed lige over for en Lidende, ved at forklare hans Lidelse som Guds Straf over ham, saa man vel altjaa ikke engang — tør hjælpe ham, eller ved at forelægge ham hiint dommende Spørgsmaal, der smigrer den egne Retfærdighed, inden man hjælper ham. Men Han skal ikke spørge Dig saaledes, ikke paa en grusom Maade ville være Din Velgjører. Og er Du Dig bevidst som en Synder, han skal ikke spørge Dig derom, ikke knække end mere det boiede Hov, men opreise Dig, naar Du slutter Dig til ham; han skal ikke ved Modsetningen pege Dig ud, idet han stiller Dig udenfor sig, saa Din Synd bliver endnu forfærdeligere, han skal unde Dig et Skjul hos sig, og skjult i ham, skal han skjule over Dine Synder. Thi han er Synderes Ven. Naar det er en Synder, Talen er om, da staaer han ikke blot stille, aabner sin Gavn og siger „kommer hid“, nei da staaer han — og venter, som den forlorne Sønns Fader ventede, eller han staaer ikke og venter, han gaaer at søge, som Hyrden det forvildede Faar, som Dvinden efter den tabte Penning. Han gaaer, dog nei, han er gaaet, men uendelig langt længere end nogen Hyrde og nogen Dvinde, han gik jo den uendelig lange Vei fra at være Gud til at blive Menneske, den gik han for at søge Syndere!

III.

Kommer hid til mig alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.

„Kommer hid!“ Thi han antager, at de, som arbeide og ere besværede, tungt nok føle Burden, Arbeidet tungt, og nu staae der raadvilde og jukkende, En med Blikket speidende allevegne omkring, om der dog ikke er Hjælp at finde, en Anden med Diet vendt mod Jorden, fordi han ingen Trost vinede, en Tredie stirrende opad, som maatte den dog komme fra Himlen — men Alle søgende. Derfor siger han: kommer hid. Den som ophorte at søge og sørge indbyder han ikke. — „Kommer hid!“ Thi han, Andbyderen, veed, at just dette hører med til den sande Lidelse, at gaae affides for sig selv og grunde i stille Trostesløshed, uden Mod til at betro sig til Noget, endnu mindre med Arimodighed til at turde haabe Hjælp. At, ikke blot hin enkelte Dæmoniste var besat af en suum Aand, enhver Lidelse, der ikke begynder med at gjøre den Lidende suum, har ikke stort at betyde, saa lidet som Elstov, naar den ikke gjør tans; de Lidende, hvis hurtige Tunge løber let med deres Lidelieshistorie, de hverken arbeide eller ere besværede. See, derfor tør Andbyderen ikke vente til de Arbeidende og Besværede komme til ham, han talder selv herligt; al hans Villighed til at hjælpe stulde dog maaskee ikke hjælpe, naar han ikke soode dette Ord og dermed gjorde det første Skridt; thi i dette Ords Malden („kommer hid til mig“) kommer han jo til dem.

D, menneskelige Deeltagelse, maaskee er det dog stundom agtværdig Selvbeherstelse, maaskee ogsaa stundom sand og inderlig Medfølelse, naar Du forjager at spørge Den, om hvem Du formoder, at han gaaer og grunder paa en skjult Lidelse: men hvor ofte dog vel ogsaa Klogskab, der ikke onsker at faae for meget at vide! D, menneskelige Deeltagelse, hvor ofte var det dog kun Nysgjerrigheden, ikke Deeltagelse, at Du bovede Dig ind i en Lidendes Hemmelighed, og hvorledes følte Du det ikke som en Byrde, næsten som en Straf over Din Nysgjerrighed, da han fulgte Indbydelsen og kom til Dig! Men han, der siger dette løsende Ord „kommer hid“, han er ikke bebrødt af sig selv, idet han siger Ordet, han skal heller ikke bebrødt Dig, naar Du kommer til ham, for at finde Hvile ved at kaste Byrden paa ham. Han følger sit Hjertes Tilskyndelse i at sige det, og hans Hjerte følger Ordet — følger Du saa Ordet, saa følger det Dig igjen tilbage til hans Hjerte; det er en Selvfølge, det ene følger af det andet — o, at Du blot følger Indbydelsen. — „Kommer hid!“ Thi han antager, at de, der arbeide og ere besvarede, ere saaledes trættede og anstrengede, bekvimende, at det som i en Bedøvelse atter er gaaet dem i Glemme, at der er Trøst; at, eller han veed, at det er kun altfor sandt, at der ingen Trøst og Hjælp er, naar den ikke søges hos ham, derfor maa han kalde ad dem „kommer hid“!

* * *

„Kommer hid!“ Thi ethvert Selskab har jo et Symbol eller Noget, hvorpaa det kjendes, at man horer til det; naar den unge Pige er pyntet paa en bestemt Maade, veed man, hun skal til Dands: kommer hid alle I, som arbeide og ere besvarede. — „Kommer hid!“ Du behøver ikke at bære Skjelnetegnet i det Udbortes og Synlige, kom kun med salvet Hoved og toet Ansigt, naar Du blot inderligt arbeider og er besværet.

* * *

„Kommer hid!“ S, staa dog ikke stille og betænk Dig, nei betænk, betænk, at for hvert Dieblit Du staaer stille efter at have hørt Indbudelsen, vil Du i næste Dieblit høre dens Skald svagere og saaledes fjerne Dig, om Du end bliver paa Stedet. — „Kommer hid!“ S, hvor trætt og modig Du end er af Arbeidet, eller af den lange, lange og dog hidtil forgjeves Gang efter Hjælp og Ærelse; om det er Dig, som kunde Du ikke vinde eet Skridt mere, ikke holde eet Dieblit længere ud uden at segne: o, blot eet Skridt endnu, her er Hvilen! — „Kommer hid!“ Ak, men hvis der nu var En, der var saa elendig, at han ikke kunde komme — o, et Sukt er nok; at Du juffer efter ham, det er ogsaa at komme hid.

Standsningen.

Kommer hid til mig alle I som arbeide og
ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.

Stand's nu! Men hvad er der da at standje ved? Ved det, som i samme Dieblik uendelig forandrer Alt — saa Du i Virkeligheden, istedetfor, hvad man maatte vente, at faae en uoverskuelig Trængsel af see af dem, som arbeide og ere besværede, der fulgte Indbydelsen, tilsidst fik lige det Modsatte at see, en uoverskuelig Trængsel af Mennesker, som flygte tilbage og gyste indtil de storme frem og nedtræde, saa man, hvis man fra Udfaldet skulde slutte til hvad der blev sagt, snarere maatte slutte at der blev sagt „procul o procul este profani“, end „kommer hid“ — ved det, som er uendelig vigtigere og uendelig mere afgjørende: **Judbyderen.** Ikke som var han ikke Menneske før at gjøre hvad han siger, eller Gud før at holde hvad han lover, nei i en anden Forstand.

I.

At Andbuderen er og vil være den bestemte historiske Person, han var før 1800 Aar siden, som hvilken bestemte, og levende under de Vilkaar, under hvilke han dengang levede, han har sagt hine Andbudelsens Ord. — Han er ikke og vil ikke for Noget være Den, om hvem man saadan af Historien (Verdenshistorien, Historien ligesom forstaaet i Modsetning til den hellige Historie) og ikke videre har faaet Noget at vide; thi man kan af Historien intet faae at vide om ham, fordi der overhovedet intet kan „vides“ om ham. — Han vil ikke, menneskeligt, dommes efter Følgerne af sit Liv, det er, han er og vil være Forargelsens Tegnet og Troens Gjenstand; at domme ham efter Følgerne af hans Liv er Gudsbejvottelse; som Gud er hans Liv, det at han levede og har levet, uendelig mere afgjørende end alle Følgerne deraf i Historien.

a.

Hvo har sagt hine Andbudelsens Ord?

Andbuderen. Hvo er Andbuderen? Jesus Kristus. Hvilken Jesus Kristus? den Jesus Kristus, som sidder i Herlighed hos Aodernes Hovre? Nei. Fra Herligheden har han intet Ord talt. Alhaa er det Jesus Kristus i sin Fornedrelse, i Fornedrelsens Vilkaar, der har sagt disse Ord.

Er da Jesus Christus ikke den Samme? Jo, han er idag og igaar den Samme, og den Samme som for 1800 Aar siden, den Jesus Christus, der fornødrede sig selv og tog en Tjeners Skikkelse paa, den Jesus Christus, der har sagt hine Indbydelsens Ord. Det er ogsaa ham, der har sagt, at han vil komme igjen i Herlighed. I sin Gjenkomst i Herligheden er han atter den samme Jesus Christus; men dette er endnu ikke skeet.

Er han da ikke nu i Herligheden? Jo, det tror den Christne. Men det var i Fornedrelsens Vilkaar han sagde hine Ord; fra Herligheden har han ikke sagt dem. Og om hans Gjenkomst i Herlighed kan Intet vides, det kan kun, i strengeste Forstand, troes. Men Troende kan man ikke være blevet uden ved at være kommet til ham i hans Fornedrelses Stand, til ham, Forargelsens Tegn og Troens Gjenstand. Underledes eksisterer han ikke, thi kun saaledes har han eksisteret. At han skal komme i Herligheden, forventes, men kan kun forventes og troes af Den, der har holdt og holder sig til ham som han har eksisteret.

Jesus Christus er da den Samme; dog levede han for 1800 Aar siden i sin Fornedrelse og forandres først ved sin Gjenkomst. Endnu er han ikke kommet igjen, altsaa er han endnu bestandigt den Fornødrede, der troes at skulle komme igjen i Herlighed. Hvad han har sagt og lært, hvert Ord han har talt, bliver eo ipso usandt, naar vi give det Udseende af, at det er Kristus i Herligheden, der siger det. Nei, han tier, den Fornødrede taler. Mellemrummet (mellem Fornedrelsen og Gjenkomsten i Herlighed), der i dette Dieblis er omtrent 1800 Aar, og muligt skal blive mange Gange 1800 Aar endnu, Mellemrummet, det er, hvad Mellemrummet vil gjøre ham til, Verdenshistoriens eller Kirkehistoriens verdslige Efterretning om Kristus, om hvo Kristus var, om hvo der altsaa har sagt hine Ord, er noget Uvedkommende, noget hverken Heelt eller Halvt, som blot forvansker ham, og derved gjør hine Indbydelsens Ord usande.

Thi usandt er det, naar jeg digter Ord, som et Menneske aldrig har sagt, og siger, han har sagt dem. Men det er og-

jaa usandt, og Erdet han har jagt bliver usandt, eller det bliver usandt, at han har jagt det, naar jeg digter ham væsentlig anderledes end han var, da han jagde det. Væsentlig anderledes; thi en Usandhed betræffende en eller anden Tilfældighed formaaer da ikke at gjøre det usandt, at „han“ har jagt det. — Og saaledes, naar det behager Gud at vandre her paa Jorden i saa strengt et Incognito, som kun en Almægtig kan iføre sig, niqjennemtrængeligt for al Medviden, naar det behager ham (og hvorfor han gjør det, i hvilken Hensigt, det veed han vel bedst selv, men hvilken Grunden og Hensigten end er, de vidne om, at Incognitoet har noget Væsentligt at betyde) i en ringe Tjeners Skikkelse, efter Udseende at domme ganske som et andet Menneske, naar det behager ham i denne Skikkelse at lære Menneskene — naar da Nogen gjentager, ganske uviagtigt, de Erd, han har jagt, men giver det Udseende af, at det var Gud, der jagde disse Erd: jaa bliver det usandt; thi det er usandt, at han har jagt disse Erd.

b.

Man man af Historien*) faae Noget at vide om Kristus?

Nei. Hvorfor ikke? Fordi man overhovedet Intet kan „vide“ om „Christus“; han er Paradoxet, Troens Gjenstand, kun til for Troen. Men al historisk Meddelelse er „Videns“ Meddelelse, altsaa kan man af Historien Intet faae at vide om Kristus. Thi faaer man Lidt eller Meget eller Noget at vide om ham, er han ikke Den han i Sandhed er. Man faaer saaledes noget Andet at vide om ham end hvad han er, altsaa faaer man Intet at vide om ham, eller man faaer noget Urigtigt at vide om ham, man bedrages. Historien gjør Kristus til en Anden end han i Sandhed er, og saa faaer man af Historien Meget

*) Ved „Historien“ forstaaes her overalt den profane Historie, Verdenshistorien, Historien hqefrem forstaaet i Modsetning til den hellige Historie.

at vide om — Christus? nei, ikke om Christus, thi om ham kan Sagnet vides, han kan blot troes.

e.

Kan man af Historien bevise, at Christus var Gud?

Lad mig først gjøre et andet Spørgsmaal: kan der overhovedet tænkes nogen taabeligere Modsigelse end den, at ville **bevise** (ligegyldigt indtil videre om det er af Historien eller hvad i al Verden det forresten er, hvoraf man vil bevise det), at et enkelt Menneske er Gud? At et enkelt Menneske er Gud, det er, siger sig at være Gud, er jo Forargelsen *κατ' εἰσῆλη*. Men hvad er Forargelsen, det Forargelige? Det som strider mod al (menneskelig) Fornuft. Og det vil man bevise! Men at „bevise“ er jo at gjøre Noget til det Fornuftig-Virkelige det er. Kan man da gjøre Det, som strider mod al Fornuft, til det Fornuftig-Virkelige? dog vel ikke, dersom man ikke vil modsig sig selv. Man kan kun „bevise“, at det strider mod Fornuften. De Beviser for Christi Guddom, som Skriften anfører: hans Undergjerninger, hans Opstandelse fra de Døde, Himmelfart, ere ogsaa kun for Troen, det er, de ere ikke „Beviser“: de ville jo heller ikke bevise, at alt dette stemmer overeens med Fornuften, de ville tvertimod bevise, at det strider mod Fornuften og altsaa er Gjenstand for Troen.

Dog til Historiens Bevisen. „Er det nu ikke 1800 Aar siden, at Christus levede, er ikke hans Navn forkyndt og troet over den ganske Verden, har ikke hans Være (Christendommen) forandret Verdens Skikkelse, jeierrikt gjennebrængt alle Forhold: og har da saa ikke Historien tilstrækkeligt, mere end tilstrækkeligt godtgjort, hvo han var, at han var — Gud?“ Nei, det har Historien hverken tilstrækkeligt eller mere end tilstrækkeligt godtgjort, det kan Historien i al Evighed ikke godtgjøre. Hvad derimod det Første angaaer, saa er det jo vist nok, at hans Navn er forkyndt i den ganske Verden — om det er troet, skal jeg ikke

kunne afgjøre; det er vist nok, at Christendommen har forandret Verdens Stillelie, feierrikt gjennemtrængt alle Forhold, saa feierrikt, at Alle nu sigge sig at være Christne.

Men hvad beviser saa det? Det kan hvieft bevise, at Jesus Christus har været en stor Mand, maaskee den største af alle. Men at han har været — Gud, nei holdt, den Slutning skal med Guds Hjælv nok mislykkes.

Begunder man, idet man vil indlede denne Slutning, med den Antagelse, at Jesus Christus var et Menneske, og betragter saa de 1800 Aars Historie (Følgerne af hans Liv), saa kan man i et stadigt stigende Superlativ slutte: stor, større, størst, overmaade og forbausende den største Mand, der nogensinde har levet. — Begunder man derimod med den Antagelse (Troens), at han var Gud, saa har man eo ipso slaaet en Streg over, annulleret de 1800 Aar som de der hverken gjøre fra eller til, hverken bevise pro eller contra, fordi Troens Vished er uendelig høiere. — Og paa een af Maaderne maa man aabenbart begynde; begynder man paa den firdje Maade, er Alt i sin Orden.

Begunder man paa den første Maade, kan man ikke, uden et eller andetsteds at forstolde en *μεταβασίς εις άλλο γένος* voldselig ved en Slutning faae den nye Lvalitet: Gud ud, saa at altjaa Følgen eller Følgerne af — et Menneskes Liv paa et eller andet Punkt voldselig bevise, at dette Menneske var Gud. Lød dette sig gjøre, maatte man ogsaa kunne svare paa følgende Svorgemaal: hvilke Følgerne da skulde være, hvor store Wirkningerne, hvor mange Aarhundreder der maatte til for af Følgerne af et „Menneskes“ Liv (det er jo Antagelsen) at faae beviist, at han var Gud; om det maaskee er saa, at endnu Aar 300 var Christus ikke ganske beviist at være Gud, der var Noget om det, han var lidt Mere end den overmaade forbausende største Mand, der nogensinde har levet, men der maatte endnu nogle Aarhundreder til. Naasald følger jo saa formodentlig deraf igjen, at De der levede ved Aar 300 ikke ansaae Christus for Gud, end mindre da De, som levede i det første Aarhundrede, medens Visheden om, at han var Gud, derimod

stiger med hvert Aarhundrede, saa den i vort, det 19de Aarhundrede, er den største, den endnu hidtil nogeninde har været, en Visshed, i Sammenligning med hvilken de første Aarhundreder kun svagt skintede. Man svare paa dette Spørgsmaal eller man lade det være, det er i Grunden ligegyldigt.

Hvad vil det overhovedet sige, skulde det være muligt, at man ved at betragte de mere og mere sig udfoldende Følger af Noget, ved en simpel Slutning kan af disse bringe en anden Kvalitet ud end Antagelsens? Er det ikke Afjindighed (hvis da Mennesket ikke er afjindigt) at det første Skjon, hvilket jo er Antagelsens, fra hvilken man gaaer ud, kan i den Grad tage fejl af hvilket der er hvilket, at man fejler en Kvalitet fra det Rette? Og naar man begynder med denne Feiltagelse, hvor skal man saa paa noget Punkt være istand til at see det i Følgerne, at det er en ganske anden, en uendelig forskjellig Kvalitet, man har med at gjøre? Et Svar paa en Wei er jo en Folge af, at En har gaaet den Wei. Jeg kan nu gaae hen og antage fejl, at det f. Ex. var en Fugl, men ved nærmere Eftersyn, forfølgende Sporet længere, forvisse mig om, at det maa have været et andet Dyr. Godt; men her er heller ingen uendelig Kvalitets Forandring. Men kan jeg ved nærmere at betragte eller længere at forfølge et saadant Spor komme et eller andetsteds til den Slutning: ergo er det en Mand, der er gaaet ad den Wei, en Mand — som intet Spor efterlader sig? Saaledes med det, af Følgerne af en — antaget — menneskelig Eksistens at slutte ergo var det Gud. Ligner da Gud og Menneske i den Grad hinanden, er der saa ringe Forskjel mellem dem, at jeg, hvis jeg ikke er afjindig, kan komme til at begynde med den Antagelse, at det har været et Menneske; og paa den anden Side har Kristus ikke selv sagt sig at være Gud? Ligner Gud og Menneske i den Grad hinanden, ere de i den Grad beslægtede, althaa væsentligen indenfor samme Kvalitet, saa er Slutningen „ergo var det Gud“ dog alligevel Spilfægteri; thi er det at være Gud ikke Andet, saa er Gud slet ikke til. Men er Gud til, og altsaa ved en uendelig Kvalitets Forskjel adskilt fra det at være

Menneske - hvis jeg saa, eller hver Den, der saa begynder Antagelsen med at det har været et Menneske, han kan i al Eviighed ikke bringe ud, at det altsaa var Gud. Enhver blot nogenlunde dialektisk Udvillet maa dog let see, at det hele Spørgsmaal om Følgerne er incommensurabelt for den Afgjorelse, om det var Gud, at denne Afgjorelse stiller sig paa en ganske anden Maade for Mennesket: om han vil troe, hvad han sagde sig at være, at han var Gud, eller han ikke vil troe.

Dette er — forstaaet, det er, naar man giver sig Tid til at forstaae det — dialektisk forstaaet tilstrækkeligt til at sætte en Vind for hiin Slutning fra Følgerne af Christi Liv: ergo var han Gud. Men Troen som Instantis gjør en endnu yderligere Indsigelse mod ethvert Forsøg paa, ved Hjælp af hvad man saadan af Historien, der har opbevaret Følgerne af Christi Liv, veed om ham, at ville nærme sig Jesus Christus. Troens Paastand er, at dette hele Forsøg er — Gudsbespottelse. Troens Paastand er, at det eneste Beviis, som Wantroen lod staae, da den fortærede alle de andre Beviser for Christendommens Sandhed, det Beviis, som — ja det er besynderligt forvillet — som Wantroen opfandt, og opfandt for at bevise Christendommens Sandhed — fortræffeligt, Wantroen opfinder Beviser for at forsvare Christendommen! — det Beviis, som der saa i Christenheden er stadset saa overordentlig med, Beviiset af 1800 Aar, Troens Paastand er, at det er — Gudsbespottelse.

Den Forhold til et Menneske gjælder det nemlig, at Følgerne af hans Liv ere vigtigere end hans Liv. Naar man da, for at saa at vide, hvo Christus var, og for ved en Slutning at bringe det ud, betragter Følgerne af hans Liv: saa gjør man ham eo ipso til et Menneske, et Menneske, der liig andre Mennesker skal bestaae sin Examen i Historien, hvilken dog forøvrigt i dette Tilfælde er en ligesaa maadelig Examinator som en Seminarist i Latin.

Men besynderligt! Man vil ved Hjælp af Historien, ved at betragte Følgerne af hans Liv, sluttende komme til det ergo: ergo var han Gud — og Troen gjør just lige den modsatte

Paastand, at Den, som overhovedet begynder paa denne Syllogisme, begynder med en Blasphemie. Blasphemien er endda ikke den, hypothetisk at antage, at han var et Menneske. Nei, Blasphemien er, hvad der ligger til Grund for det hele Foretagende, den Tanke, uden hvilken man ikke vilde begynde, den Tanke, om hvis Rigtighed man altsaa er fuld og fast forvisset, at den ogsaa gjælder i Forhold til Christus, den Tanke, at Folgen af hans Liv er vigtigere end hans Liv, det er, at han er et Menneske. Hypothetisk siger man: lad os antage, at Christus var et Menneske, men til Grund for denne Hypothese, der endda ikke er Blasphemien, ligger det Usikkertum, at den Betragtning, at Folgen af Ens Liv er vigtigere end Ens Liv, har sin Anvendelse paa Christus. Antager man ikke det, saa indrommer man selv, at Ens hele Foretagende er meningsløst, det indrommer man, førend man begynder derpaa, og hvorfor vil man saa begynde? Men antager man det, og begynder, saa er Blasphemien i Gang. Jo mere man forduber sig i at betragte Følgerne, men med den Hensigt at komme til at slutte, om han nu var Gud eller ikke, desto mere blasphemisk er Ens Udsærd, og er det i ethvert Dieblik, saa længe den Betragtning staaer paa.

Forunderlige Møde: man giver det Udseende af, at naar man blot rigtigt tilgavns betragter Følgerne af Christi Liv, saa kommer man nok til hiint ergo — og Troen dommer den første Begyndelse paa dette Forsøg at være en Gudsbespottelse, Fortsættelsen altsaa en stigende Gudsbespottelse.

„Historien“ siger Troen „har slet Intet med Jesus Kristus at gjøre; man har i Forhold til ham kun den hellige Historie (hvilken er kvalitativ forskjellig fra Historie i Almindelighed), der beretter hans Liv og Levnet i Fornedrelsens Stand, samt at han selv sagde sig at være Gud. Han er Paradoxet, som Historien aldrig kan fordoie eller omsætte i en almindelig Syllogisme. Han er i sin Fornedrelse den Samme som i sin Ophoielse — men de 1800 Mar, eller om det blev 18000 Mar, har slet Intet dermed at skaffe. De brillante Følger i Verdens-

historien, hvilke næstendeels overbevise endog en Professor i Historien om, at han var Gud, disse brillante Følger ere dog vel ikke hans Gjentomst i Herlighed! Men saaledes er det nok saa sjaaat man mener det; det viser sig atter, at man gjør Christus til et Menneske, hvis Gjentomst i Herlighed ingen anden kan være eller blive end Følgerne af hans Liv i Historien — medens Christi Gjentomst i Herlighed er noget herfra aldeles forskjelligt, Noget der troes. Han fornedrede sig og blev svøbt i Pjalter — han vil komme igjen i Herlighed, men de brillante Følger ere, hær ved nærmere Eftersyn, for survet en Herlighed, i ethvert Tilfælde den aldeles ueensartede, om hvilken Troen derfor aldrig taler, naar den taler om hans Herlighed. Han existerer da endnu bestandigt kun i sin Fornedrelse, indtil han, hvad der troes, vil komme igjen i Herlighed. Historien kan være en meget god Videnskab, men den maa ikke blive saa indbildsk at paatage sig, hvad Faderen vil gjøre, at iføre Christus Herligheden, costumerende ham i Følgernes brillante Umhang, som var dette Gjentomsten. At han i Fornedrelsen var Gud, at han vil komme igjen i Herlighed, det gaaer adskilligt over Historiens Forstand, det kan man ikke uden ved mageløs Mangel paa Dialektik faae ud af Historien, hvor mageløst man end betragter den.“

Forunderligt, og saa har man just villet bruge Historien til at bevise, at Kristus var Gud.

d.

Er Følgen af Christi Liv vigtigere end hans Liv?

Nei, ingenlunde, lige omvendt; var det Tilfældet, saa var Christus kun et Menneske.

Det er nemlig ingenlunde mærkeligt, at et Menneske har levet; dem har der saa vist levet Millioner og Millioner nok af. Skal dette blive mærkeligt, saa maa hans Liv have en Mærkelighed, det er, Mærkeligheden kommer i Forhold til et Menneskes Liv først paa andet Sted. Det er ikke mærkeligt, at han

har levet, men hans Liv havde den og den Mærkelighed. Denne Mærkelighed kan saa blandt Andet ogsaa være, hvad han har udrettet, Følgerne af hans Liv.

Men at Gud har levet her paa Jorden som et enkelt Menneske, er uendelig Mærkeligt. Om det slet ingen Følger havde havt, det er det Samme, det bliver lige mærkeligt, uendelig mærkeligt, uendelig mærkeligere end alle Følgerne. Forsøg her at anbringe Mærkeligheden paa andet Sted, og man vil let see det Taabelige: hvad Mærkeligt skulde det vel være, at Guds Liv har havt mærkelige Følger? At tale paa den Maade er at pjatte.

Nei, det at Gud har levet, er det uendelig Mærkelige, det i og for sig Mærkelige. Antaget, at Christi Liv slet ingen Følger havde havt — dersom Noget saa vilde sige, at hans Liv ikke var mærkeligt, saa er dette en Gudsbespottelse. Thi det er lige mærkeligt; og skulde der være Tale om Mærkeligheden paa andet Sted, maatte den være: det Mærkelige at hans Liv ingen Følger havde havt. Siger derimod Noget, at Christi Liv er mærkeligt, paa Grund af Følgerne, saa er dette atter Gudsbespottelse; thi det er det i og for sig selv Mærkelige.

Eftertrykket falder ikke paa, at et Menneske har levet, men uendeligt falder Eftertrykket paa, at Gud har levet. Kun Gud kan lægge saa megen Vægt paa sig selv, at det, at han har levet, er uendelig vigtigere end alle de Følger deraf, som indregistreres i Historien.

e.

En Sammenstilling mellem Christus og et Menneske, der i levende Live lider samme Medfart af Samtiden som Christus leed.

Lad os tænke os et Menneske, en af hine Herlige, som af Samtiden lede Uret, men hvem saa Historien indsatte i hans Ret, idet den ved Hjælp af Følgerne af hans Liv gjorde det aabenbart, hvo han var. Jeg negter forøvrigt ikke, at al denne Bevijen af

Følgerne egentlig dog er beregnet paa den mundus, qvi vult decipi. Thi hvo som ikke samtidig med hiin Herlige saae, hvo han var, han bilder sig det egentlig kun ind, naar han ved Hjælp af Følgerne har faaet det at vide. Dog dette vil jeg ikke urgere, og i Forhold til et Menneske gjælder det dog, at Følgen af hans Liv er vigtigere end at han har levet.

Uthaa lad os tænke os en af hine Herlige. Han lever da med de Samtidige, men han bliver ikke forstaaet, ikke erkjendt for hvad han er, han bliver misforstaaet, saa bespottet, forfulgt, tilsidst ihjelslagen som en Forbruder. Men Følgen af hans Liv gjør det aabenbart, hvo han var; Historien, som opbevarer disse Følger, lader ham vederfares Ret, han nævnes nu fra Aarhundrede til Aarhundrede som den Store og Vædle, det med hans Fornedrelse er saa godt som glemt. Det var en Forblindethed af hiin Samtid, at den ikke erkjendte ham for hvad han var, en Ugudelighed, at den forhaanede og bespottede ham og endelig ihjelslog ham. Men lad nu det være glemt; først efter sin Død er han egentligen blevet det han var, i Følgerne af hans Liv, hvilke jo dog ere langt vigtigere end hans Liv.

Skulde det Samme nu ogsaa være Tilfældet i Forhold til Christus? Det var da en Forblindethed, en Ugudelighed af hiin Slægt — men lad nu det være glemt, Historien har nu indjat ham i hans Ret, vi veed nu af Historien, hvo Jesus Christus var, vi lade ham vederfares Ret.

O, ugudelige Tankeløshed, der gjør den hellige Historie til profan Historie, Christus til et Menneske! Man man da af Historien faae Noget at vide om Jesus Christus? (vsf. h.). Paa ingen Maade. Jesus Christus er Troens Gjenstand, man maa enten troe paa ham eller forarges; thi at „vide“ betynder just, at det ikke er om ham. Historien kan derfor vistnok rigeligt meddele Viden; men Viden tilintetgjør Jesus Kristus.

Æreindeles, o, Gudsbespottelse, hvis Noget formastede sig til om Christi Fornedrelse at sige: lad nu det med hans Fornedrelse være glemt. Christi Fornedrelse var dog vel ikke Noget, der handte ham — om det end var hiin Slægts Synd

at forsfæfte ham; ikke Noget der hændte ham, og maaskee ikke vilde være hændt ham i en bedre Samtid? Christus vilde selv være den Fornedrede og Ringe; Fornedrelsen (det skjøndt Gud at være det ringe Menneske) er altsaa Noget han selv har føiet sammen, Noget han vil skal være knyttet sammen, en dialektisk Knude, som Ingen skal formaste sig til at løse, og den heller Ingen kan løse, for han selv ved at komme igjen i Herlighed har loft den. Det er da ikke med ham som med et Menneske, der ved Samtidens Uretfærdighed ikke fik Lov at være sig selv eller at gjælde for hvad han var, hvorimod Historien gjorde det aabenbart; thi Christus vilde selv være den Fornedrede, just dette var hvad han vilde gjælde for. See, derfor skal Historien ingen Uleilighed gjøre sig med at lade ham vederfares Ret, og vi ikke i ugudelig Tankeløshed formastelig indbilde os, at vi uden videre veed, hvo han var. Thi det veed Ingen; og Den, som troer det, han maa blive samtidig med ham i hans Fornedrelse. Naar Gud vælger at lade sig føde i Ringhed, naar han, der holder alle Muligheder i sin Haand, ifører sig den ringe Tjeners Skikkelse, naar han gaaer værgeløs omkring og lader Menneskene gjøre ved ham, hvad de ville: saa veed han dog vel nok selv, hvad han gjør, og hvorfor han vil det; det er saa dog alligevel ham, der har Menneskene i sin Magt, ikke Menneskene, der have Magt over ham — og saa skal Historien ikke spille Næsvis med at ville gjøre aabenbart, hvo han var.

Endeligen, o Gudsbeispottelse, hvis Noget formaster sig til at sige, at den Forfølgelse, Christus leed, udtrykker noget Tilfældigt. Fordi et Menneske bliver forfulgt af sin Samtid, deraf følger ikke, at han har Ret til at sige, at dette vilde hændte ham til enhver Tid. Forjaaviddt kan der være Noget i, naar Eftertiden siger: lad nu det med hvad Uret han leed, medens han levede, være glemt. Underledes med Jesus Christus! Det er ikke ham, der ved at lade sig føde og ved at fremtræde i Judæa er gaaet op til Historiens Examen, det er ham der er Examinator, hans Liv er Examinationen, og ikke over hiin Slægt alene, men over Slægten. Vee den Slægt, som frækt vovede

at sige: lad nu det med hvad Uret han leed være glemt, Historien har nu gjort aabenbart, hvo han var, og indsat ham i hans Ret.

Antager man, at Historien formaaer det, saa sætter man Christi Fornedrelse i et tilfældigt Forhold til ham, o: saa gjør man ham til et Menneske, et udmærket Menneske, hvem Eligt ved Slægtens Ugudelighed håndte, Noget, han dog for sin Deel langt fra havde onsket, thi han vilde (dette er det Menneskelige) gjerne have været noget Stort i Verden — istedetfor at Kristus frit vil være den Ringe, og skøndt hans Hensigt var at frelse Menneskene, dog ogsaa vilde udtrykke hvad „Sandheden“ i enhver Slægt maatte lide, og hvad Sandheden maa lide. Men er dette hans allerhøieste Willie, og vil han først i sin Gjentkomst vise sig i Herligheden, og er han endnu ikke kommet igjen; og kan ingen Slægt angerløs, maa tværtimod enhver Slægt som Medskyldig betragte, hvad hiin Slægt gjorde ved ham: saa vee Den, der formaster sig til at tage Ringeheden fra ham, eller at lade det være glemt, hvad Uret han leed, og fabelagtigt ijøre ham de historiske Følgers menneskelige Herlighed, hvilken hverken er det Ene eller det Andet.

f.

Christenhedens Ulykke.

Men dette er just Ulykken og har i mange mange Tider været Ulykken i Christenheden, at Kristus hverken er det Ene eller det Andet, hverken Den han var, da han levede paa Jorden, ei heller Den, han (hvilket da maa troes) vil være ved sin Gjentkomst, men En, om hvem man paa utilladelig Maade af Historien har faaet Noget at vide, at han har været saadan noget stort Noget. Man er paa utilladelig og ulovlig Maade blevet vidende om Kristus — thi det Tilladelige er at blive troende. Man har gjensidigt bestyrket hinanden i, at man ved Hjælp af Udvaldet af Christi Liv og de 1800 Aar, Følgerne, har faaet Noget at vide. Efterhaanden som dette blev Wiisdom,

destilleredes al Saft og Kraft ud af Christendommen; Paradoxet affpændtes, man blev Christen uden at mærke det, og uden at mærke det Mindste til Forargelsens Mulighed. Man tog Christi Være hen, vendte og strakte den, han selv betryggede uden videre for Sandheden — en Mand, hvis Liv havde havt saadanne Følger i Historien. Alt blev saa saa ligefrem som Gud i Jose, naturligt, thi Christendommen er paa den Maade blevet Hedenskab. Der er i Christendommen en evindelig Sondags-Væbten om Christendommens herlige og usfatteerlige Sandheder, dens milde Trost, men det mærkes jo rigtignok, at det er 1800 Aar siden Kristus levede; Forargelsens Tegn og Troens Gjenstand er blevet den eventyrligste af alle fabelagtige Skikkelser, en guddommelig Godmand. Hvad det er at forarges, veed man ikke, endnu mindre hvad det er at tilbede. Det man især priser hos Kristus er just Det, som man, hvis man var samtidig dermed, vilde meest forbittres over, medens man nu er ganske tryk i Tillid til Udfaldet, og, i Tillid til, at det af Historien er ganske vist, at han var det Store, slutter: ergo er det det Rigtige. Det vil sige, det er det Rigtige, det Edle, det Ophoiede, det Sande — naar det er ham, der gjør det; det vil sige, man bryder sig egentligen ikke i dybere Forstand om at faae at vide, hvad det er han gjør, endnu mindre om efter ringe Evne med Guds Bistand at efterligne ham i at gjøre det Rigtige, det Edle, det Ophoiede, det Sande. Thi hvilket det er, faaer man egentligen ikke at vide, kan derfor i Samtidighedens Situation domme lige modsat; man nøies med at beundre og prise, og er, som det blev sagt om en Oversætter, der ængstelig ordret, derfor ogsaa meningsløst, oversatte en Forfatter, „for samvittighedsfuld“, maaskee ogsaa for feig og blødagtig, til ret at ville forstaae.

Christenheden har affkaffet Christendommen, uden ret selv at vide det; Følgen er, at skal der gøres Noget, maa man forsøge igjen at indføre Christendommen i Christenheden.

II.

Jndbyderen.

Jndbyderen er altsaa den fornedrede Jesus Christus, og det er ham, der har sagt hine Jndbudelsens Ord. Det er ikke fra Herligheden han siger dem. Var Forholdet dette, saa er Christiendommen Hedenstabs, og Christus taget forfængelig; derfor er det ogsaa usandt, at det er saa. Men var det saa, at Den, der sidder i Herlighed, vilde sige disse Ord: kommer hid, som var det saa ganske ligefrem til at løbe lige i Armenene paa Herligheden — ja, hvad Under saa, at der løb en Mængde til! Men De, der løbe paa den Maade, de løbe blot med Liimstangen, indbildende sig, at de veed, hvo Kristus er. Men det veed Jngen; og for at troe paa ham, maa man begynde med Fornedrelsen.

Jndbyderen, Den der siger Ordene, altsaa Den, hvis Ord disse Ord ere — medens de samme Ord i en Andens Mund jo ere en historisk Sandhed — er den fornedrede Jesus Christus, det ringe Menneske, født af en foragtet Jomfru, hans Fader en Tommermand, i Slægtstabs med nogle andre simple Folk af den laveste Klasse, det ringe Menneske, som derhos (hvad der da ganske rigtigt netop er Dlie i Alder) sagde sig at være Gud.

Det er den fornedrede Jesus Christus, der har sagt hine Ord. Og intet Ord af Kristus, ikke eet eneste har Du Lov at tilegne Dig, Du har ikke mindste Deel i ham, ikke i sjernefte Maade Samfund med ham, hvis Du ikke er blevet saaledes samtidig med ham i hans Fornedrelse, at Du ganske som de Samtidige

har maattet blive opmærksom paa den Formaning af ham: salig Den, som ikke forarges paa mig! Du har ikke Lov at tage Christi Ord hen og lyve ham bort; Du har ikke Lov at tage Christi Ord hen og phantastisk gjøre ham til Noget ved Hjælp af Historiens Snakksomhed, der, naar den snakker om ham, ganske bogstavelig ikke veed, hvad den snakker om.

Det er den fornødrede Jesus Kristus, der taler; det er historisk sandt, at han har sagt disse Ord, det er Mandhed, at disse Ord ere sagte af ham, jaasnart man forandrer hans historiske Virkelighed.

Altjaa det ringe, fattige Menneske, med tolv stakkels Disciple af den simpleste Klasse i Folket, en Tid lang Gjenstand for Nysgjerrighed, men senere kun i Selskab med Syndere, Toldere, Spedalske, Uffindige; thi det gjaldt Ver, Liv og Guds, i ethvert Fald (den Straf veed vi jo var sat derpaa) at blive udelukket af Synagogen, blot man lod sig hjælpe af ham — — kommer nu hid alle I, som arbeide og ere bepværede! O, min Ven, om Du var dov og blind og halt og spedalsk o. s. v. o. s. v., om Du, hvad aldrig før var hørt eller seet, forenede alle menneskelige Glendigheder i Din Glendighed — og om han ved et Mirakel vilde hjælpe Dig: det var dog muligt, at Du (og dette er det Menneskelige) mere end alle disse Lidelser frygtede den Straf, der var blevet sat paa at lade Dig hjælpe af ham, den Straf at udstødes af Samfundet med andre Mennesker, at forhaanes, bespottes Dag ud og Dag ind, maastee at miste Livet. Det var menneskeligt (og dette er det Menneskelige), om Du tænkte som jaa: nei, Tak, jaa vil jeg dog heller vedblive at være dov og blind o. s. v. end at hjælpes paa den Maade.

„Kommer hid, kommer hid, alle, alle I, som arbeide og ere bepværede, o, kommer hid, see han indbyder Eder, han aabner sin Favn!“ O, naar en pyntelig Mand i Silke figer dette med en behagelig, vekklingende Stemme, jaa det yndelig giver Gjenlyd i de deilige Hvælvinger, en Silke-Mand, der udbreder Ver og Anseelse over det at høre ham; o, naar en Konge

i Purpur og Aloiel siger dette, med Auletræet i Baggrunden, hvorpaa alle de herlige Gøder hænge, som han agter at uddele: ja, ikke sandt, saa er der Mening deri? Men hvad Mening Du end har derom, saa meget er vist, det er ikke Christendom, det er lige det Modsatte, Christendommen saa stik imod som det er muligt; thi husk paa Indbyderen!

Da dom saa selv — thi dertil har Du Lov; derimod have Menneskene egentlig ikke Lov til, hvad de saa ofte gjøre, at bedrage sig selv. At et Menneske, der seer saaledes ud, et Menneske, hvis Selskab Enhver flyer, der endnu har den mindste Smule Allogskab i Panden, den mindste Smule at tabe i Verden, at han — ja, det er det Urimeligste og Affindigste af Alt, man veed neppe, om man skal lee eller græde — at han — ja, det er ubetinget det Ord man sidst skulde vente at høre af ham (thi om han havde sagt: kommer hid og hjælp mig; eller: lader mig med Fryd; eller: skaaner mig; eller stolt: jeg foragter Eder Alle — det lod sig dog forstaae) — at han siger: kommer hid til mig! jo, det seer rigtignok indbydende ud! Og nu videre: alle I, som arbeide og ere besvarede — ret som havde saadanne Mennesker ikke allerede Ulykker nok at trækkes med, at de saa endnu oven i Kjobet skal udsættes for alle Følgerne af at indlade sig med ham. Da saa endelig: jeg vil give Eder Hvile. Det manglede blot — han vil hjælpe dem! O, jeg vilde sige: selv den godmodigste Spøtter, der har levet samtidig med ham, maatte jo sige: „det var da det, han sidst skulde indlade sig paa — at ville hjælpe Andre, naar man selv er i den Forfatning. Det er jo ligesom hvis en Tigger vilde gjøre Anmeldelse til Politiet om, at man havde bestjaalet ham. Thi at En, der Antet eier og Antet har eiet, anmelder at være bestjaalen, er en Modsigelse, og ligesaa, at ville hjælpe Andre, naar man selv meest trænger til Hjælp.“ Det er jo menneskelig talt den affindigste Modsigelse, at Den, der bogstavelig ikke har Det, hvortil han kan helde sit Hoved, at den Mand, om hvem det, menneskelig, saa sandt blev sagt „see hvilket Menneske“ — at han siger: kommer hid til mig alle I, som lide — jeg vil hjælpe!

Prøv Dig nu selv — thi dette har Du Lov til, Du har Lov til at prøve Dig selv, derimod har Du egentligen ikke Lov til uden Selvprøvelse at lade Dig af „de Andre“ indbilde, eller indbilde Dig selv, at Du er Christen — altsaa prøv nu Dig selv: hvis Du levede samtidigen med ham! Sandt nok, han — ak, han! han sagde sig selv at være Gud! Det har jo mangen gal Mand gjort — og hele Samtiden domte: „han bespottet Gud.“ Ja, derfor var det der blev sat Straf paa at lade sig hjælpe af ham, det var det Bestaaendes og den offentlige Menings gudsrugtige Omjorg for Sjelenes, at Jugen skulde komme paa Afveje: det var Gudsfrugt at man saaledes forfulgte ham. Forend da En beslutter sig til at lade sig hjælpe, har han dette at betænke, at han ikke blot maa vente Menneskenes Modstand, men betænk det vel, selv om Du forresten kunde udholde alle Følgerne af dette Skridt, betænk det vel, at Menneskenes Straf her er Guds Straf over ham den Gudsbespottet — Indbyderen!

Kommer nu hid alle I, som arbeide og ere besvarede!

Ikke sandt, der er ikke Noget at haste efter, der bliver en lille Standsning, som passende benyttes til at gaae om ad en anden Wade. Og hvis Du ikke saaledes, dersom Du var samtidig, vil skulke om ad en anden Wade, eller i Christenheden skulke Dig til at være saadan Christen: saa bliver der en uhyre Standsning, den Standsning, hvilken er Betingelsen for at Troen kan blive til: Du er standset paa Forargelsens Mulighed.

Dog for at gjøre det ganske klart og nærværende, at Standsningen ligger i Indbyderen, at Indbyderen standser og gjør det til en ingenlunde just saa ligefrem, men ganske egen Sag at følge Indbydelsen, fordi man ikke faaer Lov til at tage Indbydelsen hen, men maa tage Indbyderen med: skal jeg forteligen gennemgaae hans Liv i tvende Afsnit, der ndvise en Forskjellighed, skjondt dog begge væsentligen liggende indenfor Bestemmelsen: Fornedrelsen; thi for Gud er det altid en Fornedrelse at være Menneske, om han saa var Keiser over alle Keisere, og han er væsentligen ikke mere fornedret, fordi han er et fattigt, ringe Menneske, bespottet, som Skriften tilføier, bespyttet.

A.

Hans Livs første Afsnit.

Da lad os nu tale om ham ganske ugeneret, aldeles som de Samtidige have talet om ham, og som man taler om en Samtidig, et Menneske som vi andre, hvem man sees paa Gaden i Forbigaaende, om hvem man veed, hvor han boer, paa hvad Sal, hvad han er, hvoraf han lever, hvem hans Forældre ere, hans Slægt, hvordan han er stabt, og gaaer klædt, med hvem han omgaaes, „og noget Overordentligt er der da ikke at see paa ham, han sees nd ganske som alle Andre“, kort, som man taler om en Samtidig, hvem man ikke saadan gjør videre Ophøvelse over; thi i Samtidighedens Situation med disse tusinde og tusinde virkelige Mennesker kan der ikke saaledes gjøres Plads for en Forstjæl som den, maaskee at blive mindet i alle Aarhundreder, og den at være en virkelig Armerivend „lige saa god som han“. — Nu saa lader os tale om ham som Samtidige tale om en Samtidig. Jeg veed vel, hvad jeg gjør; og tro Du mig, den tillærte, dresjerede, dvaaite verdenshistoriske Bane, i Kraft af hvilken man altid saadan med en vis Verbodighed taler om Christus, da man jo af Historien saadan har faaet at vide, og har hørt saa meget saadan om, at han saadan skal have været saadan noget stort Noget — den Verbodighed er ikke en juur Sild værd, den er Tanteleshed, Stinhellighed, forjaavidt Gudsbesvottelse; thi det er Gudsbesvottelse at have tanteles Verbodighed for Den, man enten skal troe eller forarges paa.

Det er den fornedrede Jesus Christus, et ringe Menneske, født af en foragtet Jomfru, hans Fader en Tommermand. Men han fremtræder rigtignok under Forhold, som ganske forlignen maade henlede Opmærksomheden paa ham. Det lille Æll, i hvilket han fremtræder, Guds udvalgte Æll som det kalder sig, imødefører en forventet, der skal bringe en guldne Tid for Land og Æll. Det forstaaer sig, den Stillelse under hvilken

han optræder, er saa forskjellig fra de Flestes Forventning, som det er muligt. Derimod svarer den mere til gamle Spaadomme, med hvilke Folket dog maa antages at være bekendt. Saaledes træder han frem; en Forgænger har henledt Opmærksomheden paa ham, og selv samler han den afgjort paa sig ved Under og Tegn, om hvilke der bliver Tale i hele Landet — og han er Diebliffets Helt, hvor han gaaer og staaer omgiven af en tallos Menneſke-Vrimmel. Sensationen han vækker er uhyre, Alles Dine rettede paa ham, Alt hvad der kan gaae, ja endog hvad der kun kan krybe, maa have seet dette Vidunder — og Alle maae have en Dom, en Mening om ham, saa Leve- randerterne af Meninger og Domme næsten maae gjøre Spud, fordi Sogningen er saa rivende og Modſigelſerne saa krydjende. Dog er han, Undergjøreren, bestandigt det ringe Menneſke, der bogstavelig ikke har det, hvortil han kan helde sit Hoved. — Og lad os ikke glemme: Tegn og Under i Samtidigheds Situation har en ganske anden Elasticitet til at støde fra og til at trække til, end dette Spagfærdige, dette, som Præsterne i Umindelighed opvarme det, endnu Spagfærdigere om Tegn og Under — for 1800 Aar siden. Tegn og Under i Samtidigheds Situation er noget forbitret nærgaaende Noget, Noget der paa en hoist generende Maade næsten tvinger En til at have en Mening, Noget man, naar man nu engang ikke er oplagt til at troe, kan blive i hoi Grad forbittret over at være samtidig med, da det gjør En, især jo mere forstandig, udviklet og dannet man er, Tilværelsen altfor anstrenget. Det er en ganske egen Sag i Forhold til en Samtidig at skulle antage, at han virkelig gjør Tegn og Under — naar man har ham paa Afstand, naar Udfaldet af hans Liv hjælper En ind i Indbildninger, saa kan man let saadan indbilde sig, at man troer det.

Altſaa Mængden er henreven af ham, den følger ham jublende, seer Tegn og Under, baade dem han gjør og dem han ikke gjør, glad i Haabet om, at den guldne Tid vil begynde, naar han bliver Konge. Men Mængden gjør sig sjelden Rede for sin Dom, dommer idag Et, imorgen et Andet. Den kloge

og Forstandige deeltager derfor ikke uden videre deri. Lad os nu see, hvad den Allog og Forstandige, saasnart det første Overraskelsens og Forbanjelsens Indtryk er forbundet, maa dømme.

Den Allog og Forstandige maatte sige: „Antaget og, at denne Mand er, hvad han udgiver sig for at være, det Overordentlige — thi det med at han skulde være Gud kan jeg da ikke betragte anderledes end som en Overdrivelse, hvilket jeg villigt vilde holde ham til Gode og tilgive ham, dersom jeg virkeligen anjaae ham for det Overordentlige, i Trd hænger jeg mig ikke — antaget, hvad jeg forevrigt har mine Betænklichkeiten ved, og hvorom jeg i ethvert Tilfælde suspenderer min Dom, at det er Miraller han gjør: er det saa ikke en usforklarlig Gaade, at denne samme Mand kan være saa taabelig, saa indskrænket, saa aldeles blottet for Menneskestundskab, saa svag, eller saa godmodig-forsængelig, eller hvad man nu vil kalde det, at være sig saaledes ad, næsten at vaanode Menneskene sine Velgjerninger! Nstedetfor stolt og herskende at holde Menneskene paa den dybeste Underkastelses Sjernhed fra sig, tage deres Tilbedelse, naar han den sjeldne Gang jaaes: istedet derfor at være tilgængelig for Alle, eller endnu rigtigere selv at gaae til Alle, at omgaaes Alle, næsten som var det at være det Overordentlige det at være Alles Tjener, som var det at være det Overordentlige, hvad han selv siger sig at være, det at være bekymret for, om Menneskene ville have Gavn af ham eller ikke, fort, som var det at være det Overordentlige det at være den meest Bekymrede af Alle. Uforklarligt er det Hele mig, hvad han vil, hvad hans Hensigt er, hvortil hans Stræben sigter, hvad han vil opnaae, hvilken Mening er. Man der ved mangt et entelt Udsagn, hvad jeg ikke kan negte ham, rober et saa dybt Indblik i det menneskelige Hjerte, han maa dog vel saqtens vide, hvad jeg med Mindre end Halvdelen af min Allogskab kan sige ham forud, at paa den Maade kommer man ingen Vegne i Verden — med mindre man da foragtende Allogskab redeligt traagter ester at blive til Mar, eller maaskee endog gaaer saavidt i Medelighed, at man foretrækker at blive slaaet ihjel;

men saa er man jo dog vel gal, naar det er det man vil. Som sagt, som Menneskefjender, maa han dog jagtens vide, at det man skal gjøre, er at bedrage Menneskene, og saa at give sit Bedrag Skin af Velgjerninger, man gjør hele Slægten. Saa høfter man alle Fordele, selv den, hvis Nydelse er den kosteligste af alle, den af de Samtidige at kaldes Menneskeslægten's Velgjører — og naar man først er i sin Grav, saa blæse være med hvad Efterverdenen siger om En. Men at give sig saaledes hen, som han gjør, ikke at holde det Mindste paa sig selv, næsten at tigge Menneskene til at tage mod disse Velgjerninger: nei, slutte mig til ham, kunde da aldrig falde mig ind. Og det forstaaer sig, han indbyder mig da heller ikke; thi han indbyder jo kun dem, som arbeide og ere besværede."

Eller. „Hans Liv er ganske simpelt Phantasteri; og det er endda det mildeste Udtryk man kan bruge derom, man er, naar man dommer saaledes, godmodig nok til aldeles at glemme denne rene Galsskab, at han anseer sig selv for at være Gud. Det er Phantasteri. Saadan kan man i det Høieste leve et Par Aar i Ungdommen. Men han er allerede over 30 Aar. Og han er bogstaveligen Jngenting. Og videre, om ganske kort Tid maa han aldeles have tabt al Agtelse og Anseelse blandt Folket — det Gæste, der hidtil kunde være Tale om at han har skaffet sig. Vil man sikke sig Folkegunst i Længden, hvad jeg villig indrømmer er det usikkerteste Parti, man overhovedet kan tage, maa man være sig anderledes ad. Det vil ikke være mange Maanedes, førend Mængden er fjed af En, der saaledes er til Tjeneste; han bliver betragtet som en fortabt Person, et Slags mauvais sujet, der kan være glad ved at ende i en Alfrog af Verden, glemnende Verden og glemt, hvis han da ikke ved at blive paa Stedet, skulde, i Fortsættelse af alt hans Foregaaende, være phantastisk nok til at ville slaaes ihjel, den uundgaaelige Følge af at blive paa Stedet. Hvad har han gjort for sin Fremtid? Intet. Har han nogen fast Stilling? Nei. Hvad Udsigter har han? Ingen. Blot dette Simple, hvorledes vil han fordrive Tiden, naar han bliver Eldre, de lange Winter-

afstener, hvad vil han udfølge dem med, han kan ikke engang ville stort. Han har en Smule Nøkkegunst — i Sandhed af al rørlig Eiendom den rørligste, den kan i en Haandevending være en ubyre Nøkke Ugunst. — At slutte mig til ham, nei, jeg siger Tak, gal er jeg dog Gud stee Lov endnu ikke blevet.“

Eller. „At der (naar man da reserverer sig sin og den sunde Menneske-Norstands Ret til at afholde sig fra enhver Dom betræffende hans Paastand at være Gud) er noget Overordentligt ved det Menneske, derom er egentligen ingen Tvivl. Snarere kunde man næsten blive forbittret paa Sturelsen, at den har betroet en Saadan, hvad den har betroet ham, en Saadan, der gjør det Modsatte af hvad han selv siger: at man ikke skal taale sine Perler for Svinn — hvorfor det da ogsaa vil ende med, at disse, ganske rigtigt, vende sig om og træde ham ned. Slikt kan man altid vente af Svinn — men derimod skulde man ikke vente, at Den, der selv er opmærksom derpaa, gjør det Modsatte af hvad han veed, man ikke skal gjøre. Na, kunde man paa en behændig Maade fralyste ham hans Wiisdom — thi den høist eiendommelige Tante, som han selv synes at sætte saa megen Priis paa, at han er Gud, skal jeg med Nornoielse lade ham ene om som hans udelukkende Eiendom — kunde man fralyste ham hans Wiisdom — uden at blive hans Discipel! Munde man liste sig til ham om Matten og faae det ud af ham — thi at redigere og udgive det, det skal jeg nok være Mand for, und zwar paa en ganske anden Maade. Der skal til hele Verdens Forbauselse komme noget ganske Andet ud deraf, det lover jeg for; thi saa meget seer jeg nok, der sitter noget saare Dybt i hvad han siger, Minken er blot, at han er Den, han er. Men maaskee, hvo veed, maaskee lader det sig om Ende gjøre at narre ham det fra, maaskee er han i denne Henseende igjen godmodig tosjet nok til at meddele sig ganske aabent. Det var ikke umuligt; thi mig forekommer det, at Wiisdommen, som han aabenbart besidder, ved at betroes ham, er blevet betroet en Nar: en saadan Modsigelse er hans Tilværelse. — Men at slutte mig til ham, at blive Discipel, nei, det var da, at gjøre sig selv til Nar.“

Eller. „Derjom det, hvad jeg dog lader uafgjort, er det Gode og Sande, dette Menneske vil, saa gjør han i det mindste for saavidt Gavn, især mod Unglinge og den uerfarne Ungdom, hvem det for Livets Alvors Skyld er saa tjenligt, jo tidligere jo bedre ret tilgavns at forstaae dette: han gjør det ivinefaldende selv for den meest forblindede, at dette hvittravende med at leve for det Gode og Sande har en betydelig Tilfætning af det Latterlige i sig; han bevijer, hvor rigtigt vor Tids Digtere have truffet det, naar de altid lade det Gode og Sande repræsenterere af en halvphantet Person, eller af En, der er saa dum, at man kan lobe Døre op med ham. At anstrenge sig saaledes som dette Menneske gjør, at forsage Alt, kun ingen Møie og Besværlighed, at være paa Vinde til enhver Tid af Dagen, ivrigere end den travleste praktiserende Læge — og hvorfor? Er det fordi det er hans Levebrød? Nei, ikke i fjerneste Maade, det er, saavidt man kan skjønne, nok aldrig faldet ham ind at ville have noget. Er det da, fordi han tjener Penge derved? Nei, ikke 4 ß — han eier ikke 4 ß, og om han eiede dem, saa gav han dem strax bort. Er det da for at ovnaae Ære og Anseelse i Staten? Lige omvendt, han affkyer al verdslig Anseelse. Og han der, da han nu engang forsmiaaer al verdslig Anseelse, og over den Kunst at kunne leve af Jugenting, han der (hvad der dog ogsaa er Mening i) hvis ellers Noget var beregnet paa at tilbringe sit Liv i det behageligste Farniente: han er Den, som lever mere anstrenget end nogen Statstjener, hvem Ære og Anseelse lonner, mere anstrenget end nogen Forretningsmand, der tjener Penge som Græs. Hvorfor anstrender han sig da saaledes, eller (thi hvortil dette Spørgsmaal om hvad der intet Spørgsmaal kan være om!): at anstrenge sig saaledes — for at opnaae den Lykke, at blive ndleet, bespottet o. s. v.: i Sandhed det er en egen Art Fornøielse. At En trænger sig igjennem Mængden for at naae hen til det Sted, hvor der uddeles Penge, Hæder og Ære: det lader sig forstaae. Men at trænge sig frem for at blive kagstrogen: hvor ophøiet, hvor christeligt, hvor dumt.“

Eller. „Der høres om dette Menneſte ſaa mange over-
 ilede Domme af dem, ſom Intet forſtaae — og foragde ham,
 og ſaa mange ſtrenge Domme af dem, ſom dog maafkee mis-
 forſtaae ham, mig ſtal man ikke med Nette kunne beſtylde for
 nogen overilet Dom; jeg forholder mig ganſte kold og rolig,
 ja, hvad mere er, jeg er mig bevidſt at være ſaa ſoielig og mo-
 derat mod ham, ſom muligt: lad det være ſaa, hvad jeg dog
 kun til en vis Grad indrømmer, at ſelv Forſtanden imponeres
 af dette Menneſte. Hvad maa der nu dommes om ham? Dom-
 men bliver: jeg kan for det forſte ingen Mening have om ham.
 Jeg mener ikke betræffende at han ſiger ſig at være Gud, thi
 derom vil jeg i al Evighed ingen Mening kunne have; nei, jeg
 mener om ham ſom Menneſte betragtet. Forſt Udfaldet af hans
 Liv vil kunne afgjøre, om han virkelig var det Overordentlige,
 eller han, bedragen af ſin Zudbildningskraft, har lagt en altfor
 ſtor Maaleſtøt an, ikke blot for ſig, men overhovedet for det at
 være Menneſte. Mere kan jeg med min bedſte Villie ikke gjøre
 for ham; om han var min eneſte Ven, mit eget Barn, jeg kunde
 ikke domme ſtaanſommere, og heller ikke anderledes. Men deraf
 følger rigtignok ſandſynligviis, at jeg af gode Grunde ingen Me-
 ning kan komme til at have om ham. Thi for at have en Mening,
 maa jeg forſt ſee Udfaldet af hans Liv, og indtil det Sidſte,
 det er, han maa være død. Saa kan jeg, og dog kun maafkee,
 have en Mening om ham; og ſelv dette antaget, er det jo dog
 kun i negentlig Forſtand om ham, thi han er jo ſaa ikke mere.
 Af ſig ſelv følger det da, at jeg muligt kan ſlutte mig til ham,
 ſaa længe han lever. Den Mundighed, med hvilken han
 ſiges at lære, kan for mig ikke have nogen afgjørende Betyd-
 ning, det er dog vel let at ſee, at han bevæger ſig i en Cirkel,
 ſaa han beraaber ſig paa hvad han ſtal bevije, og hvilket igjen
 kun kan bevijeſ ved Udfaldet, forſaaavidt det da ikke hænger
 ſammen med hiin hans fixe Idee, at han er Gud; thi derſom
 det er derfor han har Mundighed, fordi han er Gud, ſaa er Sva-
 ret: ja — derſom. Saa meget kan jeg derimod indrømme ham,
 at hvis jeg tænkte mig at leve i en ſenere Elægt, og hvis da

Udfaldet af hans Liv, dets Følger i Historien havde gjort det aabenbart, at han var det Overordentlige: da vilde det ikke være langt fra, der vilde kun fattes Lidet i, at jeg blev hans Discipel."

Den Geistlige maatte sige. „Af en Bedrager og Folkeforfører er der egentlig noget ualmindelig Ærligt ved ham, hvorfor han da heller ikke kan blive saa absolut farlig, om det end seer nok saa farligt ud, saa længe Slingen staaer paa, seer nok saa farligt ud med hans uhyre Popularitet, indtil saa Slingen er forbi, og Folket — just Folket — igjen styrter ham. Det Ærlige er, at ville udgive sig for den Forventede og saa at ligne ham saa lidet som han gjør — det er ærligt, ligesom naar En vil udgive falske Sedler, saa at gjøre dem saa slette, at Enhver, der har noget Kjendskab, strax kan see det. — Vel sandt, vi imodesee alle en Forventet, dog at det er Gud i egen Person der skulde komme, er da ingen Formistigs Forventning, og enhver Religions gjer for Gudsbeispottelsen, som dette Menneske forskylder. Dog en Forventet imodesee vi, deri ere vi alle enige. Men Verdens-Regjeringen gaaer ikke tumultuarisk i Spring, Verdens-Udviklingen er ikke, og dette ligger jo allerede i at det er en Udvikling, revolutionair men evolutionair. Den sande Forventede vil derfor see ganske anderledes ud, vil komme som det Bestaaendes herligste Blomst og høieste Udfoldelse. Saaledes vil den sande Forventede komme, og han vil bære sig ganske anderledes ad; han vil erkjende det Bestaaende som Instantz, sammenkalde hele Geistligheden til et Convent, forelægge den sit Resultat, samt sit Creditiv — og saa, hvis han da ved Ballotationen faaer Majoritet, blive modtaget og hilset som det Overordentlige, som det han er: den Forventede."

„Men i dette Menneskes Optræden er der en Dupplicitet; han er for meget af en Dommer; det er som vilde han paa een Gang være Dommeren, der dommer det Bestaaende, og saa dog tillige selv den Forventede. Vil han ikke det Første, hvortil saa hans absolute Isolation, hans Fjernhed fra Alt,

hvad der hedder det Bestaaende! Vil han ikke være Dommeren, hvortil saa hans vhaantasiiske Flugten udenfor Virkeligheden ud i Selstøb med den uvidende Almue, hans revolutionaire Hovmodss Forsmaaen af al det Bestaaendes Intelligents og Dygtighed, før at begynde ganske og aldeles paany og forfra ved Hjælp af — Diktere og Professionister, saa det er som Motto for hans hele Eksistents i Forhold til det Bestaaende, at han er et nægte Barn! Vil han blot være den Forventede, hvortil saa hvad han taler om, ikke at sætte en ny Lav paa et gammelt Klædebon, Ord der netop ere enhver Revolutions Kæltraab, thi deri ligger jo ikke at ville erkjende det Bestaaende, men at ville have det bort, istedetfor at slutte sig til det Bestaaende, og hvis man er Reformatør, forbedre det, hvis man er den Forventede, at udvikle det til sit Hvieste. Dette er en Duplicitet; og dette lader sig ikke gjøre, baade at være Dommeren og den Forventede; og denne Duplicitet bliver hans Undergang, hvilken jeg allerede har beregnet. En Dommers Katastrofe digtes rigtigt at blive voldsom Død; men den Forventedes kan jo dog vel umuligt blive Undergang, saa er han jo eo ipso ikke den Forventede, det er, ikke Den, hvem det Bestaaende venter paa for at forgode. Denne Duplicitet seer Folket ikke endnu, det seer i ham den Forventede, hvad det Bestaaende umuligt kan, og hvad kun Folket, den løse og ledige Mængde kan, fordi den selv er intet mindre end noget Bestaaende. Men saa snart Dupliciteten bliver aabenbar, saa er det hans Undergang. Nei, saa var hans Forgænger en langt bestemtere udpræget Skikkelse, han var kun Et: Dommeren. Men hvilken Confusion og Forvirrethed, at ville være begge Dele, og hvilken yderligere Confusion, selv at anerkjende Forgængerens som Den, der skulde holde Dom, althaa dog vel netop gjøre det Bestaaende modtageligt for og ganske istand til at modtage den Forventede, og saa selv at ville være den Forventede, der følger efter Dommeren — og saa dog ikke ville slutte sig til det Bestaaende!”

Da Philosopherne maatte sige. „En saa rædsom eller rettere saa affindig Forjævelighed, at et enkelt Menneske vil

være Gud, er da noget hidtil Uhort; en til den Yderlighed dreven Form af den rene Subjektivitet og den blotte Negation er aldrig seet. Han har ingen Lære, intet System, han veed i Grunden Ingenting, det er saadan enkelte avhoristiske Intringer, nogle Stykker Sententjer og et Par Parabler, han vedbliver at repeterere eller variere, hvorved han blænder Mæsjen, for hvem han ogsaa gjør Tegns og Under, saa den, istedetfor at faae Noget at vide eller nogen saad Belærelse, kommer til at troe paa ham, der saa fatalt som det er muligt i eetvækt paa noder En sin Subjektivitet. I ham og i hvad han siger er der slet intet Objektivt eller Positivt; for saavidt behøver han ikke at gaae under, thi, philosophice, er han gaaet under, det er jo den blotte Subjektivitets Bestemmelse at gaae til Grunde. Man kan indromme ham, at han er en mærkelig Subjektivitet, at han, det være nu med hans øvrige Tegns og Under som det være vil, bestandigt, som Lærer betragtet, repeterer Miraklet med de fem smaa Brød: ved Hjælp af lidt Lyrik og nogle Aphorismer sætter han hele Landet i Bevægelse. Men selv om man vil overse Galstaben, at han mener sig at være Gud, saa er det en ubegribelig Æltsagelse, som rigtignok kun rober liden philosophisk Dannelsen, at mene, at overhovedet Gud kunde aabenbare sig i et enkelt Mennejskets Skikkelse. Slægten, det Universelle, det Totale er Gud; men Slægten er dog vel ikke noget enkelt Individ. Det er overhovedet Annælselsen, som ligger i Subjektiviteten, at den Enkelte vil være Noget; men det forstaaer sig, det Ussindige er, at den Enkelte vil være Gud. Var det muligt dette Ussindige, at et enkelt Mennejske var Gud, saa maatte man jo consequent tilbede dette enkelte Mennejske; en større philosophisk Bestialitet lader sig ikke tænke."

Den kloge Statsmand maatte sige. „At dette Mennejske i Dieblikket er en Magt, lader sig ikke nægte — frageet naturligvis den Indbildning, han har, at han er Gud. Sigt sjaer man nu een Gang for alle en Streg over som et privat Diebhaberi, der ikke videre bringes i Anslag og Ingen vedkommer, mindst en Statsmand. En Statsmand seer blot paa, hvad Magt et Men-

neste har, og at han i dette Sieblit er en Magt, lader sig, som
 jagt, ikke nægte. Men hvad han vil, hvad han styrer efter, er ikke
 godt at blive floget paa; er dette Mlogskab, maa det være en al-
 deles ny og egen Art, ikke ganske ulig Det, man ellers kalder
 Galtskab. Han har betydelige Hærcer; men han synes at tilintet-
 gjøre dem, istedetfor at bruge dem, han giver dem ud, men han
 faaer Augusting igjen. Jeg betragter ham som et Phænomen,
 med hvilket — og det gjør man aldrig med et Phænomen —
 man flogetligen ikke indlader sig, da det er aldeles umuligt at
 beregne ham eller Katastrophen for hans Liv. Det er muligt,
 at han kan blive Konge, det er muligt — men det er ikke umu-
 ligt, eller rettere det er netop lige saa muligt, at han kan ende
 paa Skafottet. Han mangler i sin hele Stræben Alvor. Med en
 uhyre Vingestrætning svæver han, ikke videre; han gjør ingen Ende
 fast, tager intet Besid — han svæver. Er det for Nationalite-
 ten han vil kæmpe, eller er det en communistisk Omvæltning
 han tilsigter, er det en Republik han vil, eller et Kongerige, med
 hvilket Parti vil han holde, og mod hvilket, eller vil han see
 at staae sig godt med alle Partier, eller vil han sride med alle
 Partier? Indlade mig med ham — nei, det var da det Sidste,
 jeg vilde, jeg gjør endog mere, jeg tager alle mulige Forsig-
 tighedsregler mod ham. Jeg forholder mig ganske stille, fore-
 tager Intet, jeg er som var jeg ikke til; thi man kan end ikke be-
 regne, hvorledes han, blot man foretog sig det Mindste, kunde
 komme til at gribe forstyrrende ind, eller hvorledes det kunde
 hvirvles ind i hans. Dærlig, i en vis Hærsstand uhyre farlig er
 det Menneste. Men min Beregning er at fange ham, netop ved
 slet Intet at gjøre. Thi styrtes maa han — og sikkert ved sig
 selv, ved at snuble over sig selv; jeg har, i det mindste ikke i dette
 Sieblit, ikke kræfter til at styrte ham, og jeg veed Auger der
 har det. Nu at gjøre det Mindste mod ham, var blot selv at blive
 knust. Nei, bestandig kun negativ Modstand, Intet, saa indvit-
 ler han sig formodentlig i de uhyre Conseqventser, han drager
 efter sig, han kommer til at træde i Slæbet — og saa falder han.“

Og den satte Borgermand maatte sige, hvad der vilde blive

Dommen i hans Familie. „Nei, lad os være Mennesker, til Maade er Alt godt, for Lidt og for Meget fordærver Alt, og som et fransk Ordsprog, jeg har hørt af en Handels-Reisende, siger: enhver Kraft, der overdrives, styrtes — og dette Menneske, hans Undergang er saamænd vis nok. Jeg har ogsaa alvorligt taget min Son for, advaret og foreholdt ham, at han ikke gaaer hen og kommer paa gale Veie, og slutter sig til det Menneske, og hvorfor? fordi Alle løbe efter ham. Ja, hvilke alle? løse og ledige Mennesker, Gadestrængere og Landløbere, der har let ved at løbe. Men af Bosiddende og Velhavende dog ikke ret mange, og af de kloge og anseete Folk, efter hvem jeg altid stiller mit Uhr, slet ingen, hverken Statsraad Zeppesen, eller Conferentsraad Marcus, eller den rige Agent Christophersen, nei, nei, de Folk de veed nok, hvilket der er hvilket. Og see vi nu til de Geistlige, som da bedst maae forstaae sig paa Sigt — de betakker dem. Det var det Pastor Grønvald jagde igaar Aftes i Klubben, „det Liv tager en Ende med Forsærdelse“; og den Karl han kan mere end prædike, ham skal man ikke høre om Søndagen i Kirken, men om Mandagen i Klubben, jeg vilde blot ønske, jeg havde Halvdelen af hans Forstand paa Verden. Han sagde ganske rigtigt, det var som talt ud af mit Hjerte, „det er kun løse og ledige Mennesker der render efter ham“. Og hvorfor rende de efter ham? fordi han kan gjøre nogle Under. Men hvo siger, at det er Under, eller at han giver sine Disciple den samme Kraft; og i ethvert Fald er et Under noget høist Uvist, derimod er det Visse det Visse. Enhver alvorlig Fader, som har vogne Born, maa i Sandhed være bekymret, at ikke hans Sonner lade sig forføre og heurive og komme i Raft med ham samt de fortvilede Mennesker, der følge ham, fortvilede Mennesker, som slet Intet have at tabe. Og selv disse, hvordan hjælper han dem? Man maa jo være gal for at ville hjælpes paa den Maade, selv betræffende den fattigste Stodder er det dog sandt, at han hjælper ham af Dynen i Galmen, hjælper ham i en ny Glendighed, som Stodderen kunde have undgaaet ved at blive hvad han var, slet og ret Stodder.“

Da Svotteren, ikke den af Alle for sin Tidskab foragtede, nei den af Alle for sin Wittighed beundrede, derhos for sin Godmodighed afholdte, han maatte sige. „Det er i Grunden en ubetalelig Idee, som da uden videre maa komme os Alle til Gode, at et enkelt Menneske, ganske som vi Andre, siger, at han er Gud. Er det ikke at gjøre vel mod Menneskene, saa veed jeg ikke hvad Vel- og Godgjorenhed eller God- og Velgjorenhed er. Antaget, at Kjendetegnet paa at være Gud er — ja, hvo i al Verden var faldet paa det; hvor sandt, at Slikt ikke var opkommet i noget Menneskes Hjerte! — at see ud ganske som alle Andre, hverken mere eller mindre: saa ere vi alle Guder. Qvod erat demonstrandum. Han leve, Opfinderen af denne for Menneskene saa overordentlige Opdagelse! Imorgen lader jeg bekjendtgjøre, at jeg Undertegnede er Gud — og Opfinderen i det mindste kan ikke nægte det uden at modsigte sig selv. I Mørke ere alle Natte graae — og naar det at være Gud er at see ud som alle Andre, ganske og aldeles som alle Andre: saa er det mørkt, og vi ere alle, eller hvad det var jeg vilde sige, vi ere Alle, hver især, Gud, den Ene skal saa vist ikke lade den Anden høre Noget. Det er det Fatterligste, man kan tænke sig; Modsigelsen, hvori det Romiske altid ligger, den størst mulige — men Fortjenesten er ikke min, den er ene og alene og udelukkende Opfinderens: at et Menneske ganske som vi Andre, kun ikke slet saa godt paaklædt som Gjennefsnittet, altsaa at et daarligt paaklædt Menneske, der nærmest (i det mindste som det synes adskilligt nærmere end under Mubrikken: Gud) forterer under Nattigvæsenet — at han er Gud. Det Værste er i Grunden for Nattig-Directeuren, at han ikke bliver til mere ved dette General-Avancement for hele Menneske-Slægten.“

O, min Ven, jeg veed nok, hvad jeg gjør, jeg kjender mit Ansvar, og min Sjæl er evig forvisset om Nødvigheden af hvad jeg gør. Altsaa tænk Dig nu samtidig med ham, Andbyderen. Tænk Dig, at Du var en Lidende — men betænk, hvad Du udsætter Dig for ved at blive hans Discipel, ved at følge ham. Du

udsjætter Dig for ubetinget at tabe saa godt som Alt i alle de Kluges og Forstandiges og Anseetes Dine. Han, Jndbyderen, fordrer af Dig, at Du skal opgive Alt, slippe Alt — men den medlevende, Samtidens Forstandighed slipper ikke Dig, den dommer, at det at slutte sig til ham er Galsskab. Og Dig vil Spotten grusomt falde over; medens den næsten skaaner ham af Medlidenhed, finder den det galere end det Galeste, at blive hans Discipel. „Thi“ siger den „en Sværmer er en Sværmer, lad gaae; men at blive — for Alvor hans Discipel er den størst mulige Galsskab. Der er bestandig kun een Mulighed af at være galere end en gal Mand: den høiere Galsskab, for Alvor at slutte sig til en Gal og ansee ham for den Vise“.

Siig ikke, at denne hele Fremstilling er Overdrivelse, o, Du veed jo (men Du har maaskee ikke for gjort Dig det ret nærværende), at af alle de Anseete, alle de Dphyste og Forstandige var der, medens det vel er muligt, at Een og Anden af dem, maaskee Flere, nysgjerrigt har indladt sig med ham, men der var kun Een, kun Een, som for Alvor søgte ham, og han kom til ham — om Natten. Og det veed Du nok, om Natten gaaer man paa de forbudne Veie, Natten vælger man naar man gaaer derhen, hvor man ikke vil være bekjendt at man har sin Gang — tænk Dig, hvilken Dom over Jndbyderen heri ligger: at gaae til ham var en Vanære, Noget ingen Anseet, ingen Mand af Værd kunde være bekjendt, saa lidet som, hvad jo ogsaa skjules af Natten, at gaae til — dog nei, jeg gider end ikke udføre hvad der vilde følge efter dette „saa lidet som“.

Kommer nu hid til mig alle I, som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.

B.

Sans Livs andet Afsnit.

Det er nu gaaet ham som alle de Kluge og Forstandige, Statsmænd og Borgere, Spottere o. s. v. forudsagde. Og som det senere spottende blev sagt i et Dieblif, der syntes at maatte

røre selv den meest Hærdede til Deeltagelse, selv Stene til Taarer, „han har hjulpet Andre, lad ham nu hjælpe sig selv“: saaledes er det vel nu tusinde og tusinde Gange blevet gjentaget af Tusinder og Tusinder „hvad var det han i sin Tid talte om, at hans Time endnu ikke var kommet, skulde den nu maastee være kommet“ — at, medens hiin Enkelte, den Troende, maatte gysse hver Gang han betænkte, og dog ikke kunde lade være at stirre ned i dette Dyb af, menneskelig talt, meningsløs Afslindighed: at Gud i menneskelig Skikkelse, at denne guddommelige Lære, at disse Tegn og Under, som, skeete der, maatte have bragt selv et Sodom og Gomorra til Omvendelse, i Virkeligheden frembringe lige det Omvendte, at Læreren bliver skuet, hadet, foragtet.

Hvo han nemlig er, det seer man nu lettere da de Mægtige og Anseete og hele det Vestaændes Modstand og Forholdsregler mod ham har svækket en første Forestilling om ham, og Folket tabt Taalmodighed i at forvente, siden hans Liv, istedetfor at gaae fremad i stigende Anseelse, i stigende Degradation gaaer mere og mere tilbage. Det veed jo Enhver, at man bedømmer et Menneske efter hvad Selstab han søger — og hans Selstab! Ja, hans Selstab kunde man betegne som det: at være udstødt af „det menneskelige Selstab“, hans Selstab er den laveste Klasse af Folket, videre er det Smudrede og Toldere — som Enhver, der er det Mindste, for sit gode Navn og Røgtes Skuld slyer, og et godt Navn og Røgte er dog vel det Mindste man kunde ønske at sikke sig i Livet; hans Selstab er fremdeles Svedalste, som Enhver slyer, Afslindige, der blot vække Mædjel, Suge og Glendige, Armod og Usjelhed. Og hvo er saa han, han, der i dette Optog dog endnu er Gjenstand for de Mægtiges Efterstræbelser? Det er en, som Forfører, Bedrager, Gudsbespøtter Foragtet! Det er en Slags Medlidenhed, om virkelig nogen Anseet ikke udtrykker sin Foragt for ham — at de frugte ham, er jo noget Andet. — Saaledes er nu hans Optræden. Thi tag Dig iagt, at Du ikke lader Noget indflyde af hvad Du har saaet at vide bagefter, om hvorledes hans Op-

høiethed, næsten med guddommelig Majestæt, aldrig viste sig saa kjendelig som just nu. O, min Ven, naar Du lever samtidig med En, der ikke blot selv er „udelukket fra Synagogen“, men huft paa, der var sat Straf paa at lade sig hjælpe af ham, og denne Straf var „Udelukkelse af Synagogen“ — altjaa, naar Du lever samtidig med en saadan Foragtet, hos hvem man altjaa finder Alt i Overeensstemmelse dermed — thi enhver Ting kan forklares paa to Maader: er Du neppe den Mand, der forklarer Alt omvendt, eller, hvilket er det Samme, den Enkelte, hvad Du nok veed Ingen vil være, hvad jo ansees for en latterlig Særhed, maaskee for en Forbrydelse.

Og — hvad der da hovedsagligen er hans Selstab — hans Apostle! Hvilken Afjindighed, men ikke: hvilken ny Afjindighed, thi den er ganske i Overeensstemmelse med det Første — hans Apostle er nogle Fiiskere, uvidende Mennesker, som igaar fangede Sild — og imorgen skal, saa hedder det i Afjindighedens Sammenhæng, gaae ud i al Verden, og omstabe Verdens Skikkelse. Og det er ham, der siger sig at være Gud; og disse ere hans velbestaltede Apostle! Er det ham, der skal skaffe Apostlene Anseelse, eller er det maaskee Apostlene, der skal skaffe ham Anseelse? Er han, Juddhyderen, er han en afjindig Sværmer: Dptoget svarer dertil; ingen Digter kunde opfinde det bedre. En Lærer, en Viis, eller hvad man saadan vil kalde ham, et Slags forulykket Genie, der siger sig selv at være Gud — omgiven af en Skare Fobel, som jubler, han selv ledsaget af nogle Toldere, domte Personer, og Spedaliske; nærmest om ham hans udvalgte Kreds, Apostlene. Og disse til at bedomme hvad Sandhed er saa competente Instantser, disse Fiiskere, Skræddere og Skomagere, de ikke blot beundre denne deres Lærer og Mester, ethvert Ord af ham er Viisdom og Sandhed, de ikke blot see, hvad ingen Anden kan see, Dphøietheden og Helligheden, nei de see i ham Gud og tilbede ham. — Ingen Digter kan opfinde det bedre, naar han da ikke glemmer det Mere her er, at denne Samme er den af de Mægtige Frygtede, mod hvem de oplægge Planer for at styrte ham.

Hans Død er det Eneste, som kan berolige dem og stille dem tilfreds. De have faaet jat vanærende Straf paa at slutte sig til ham, ja paa blot at lade sig hjælpe af ham, og dog kan de ikke faae Fred, de kan ikke faae det rigtig vist, at det Hele er Sværmeri og Afssindighed. Saaledes med de Mægtige. Folket, som foragtede ham, Folket har mere eller mindre opgivet ham, kun i et enkelt Dieblit blusjer Forestillingen om ham atter op; der er i hele hans Tilværelse ikke en Treul, som den Misundelige af alle Misundelige kunde misunde ham. Og misunde ham dette Liv gjør vistnok de Mægtige heller ikke, men de fordre blot hans Død for deres Sikkerheds Skyld, at de kan faae Fred igjen, naar Alt er blevet det Gamle, endnu mere befæstet ved hans advarende Exempel.

Dette er hans Livs to Afsnit. Det begyndte med, at Folket foragtede ham, medens Alt hvad der heed det Bestaaende, Alt hvad der havde nogen Magt og Indflydelse, hadt, men seigt og skjult spændte Snaren for ham — i hvilken han saa gik? ja, men han faae den godt. Endeligen opdagede Folket, at det havde taget fejl af ham, at den Opførelse, han vilde bringe, Nutet mindre end svarede til deres Forventning af Guld og grønne Skove. Saa vendte Folket sig fra ham, og de Mægtige trak Snaren sammen — i hvilken han saa gik? ja, men han faae den godt. De Mægtige trak Snaren sammen — og nu vender Folket, der jo nu fuldkomment seer sig bedraaget, sit Had, sin Forbittrelse mod ham.

Og — for dog ogsaa at tage den med — Medlidenheden, den maatte sig; eller i de Medlidendes Selskab (thi Medlidenheden er selskabelig, elsker at samles, og i Selskabet med den vjantede Indstræmthed er Stadesvend og Misundelse, da, som jo allerede en Hedning har bemærket, Juken er saa tilbøielig saa hurtig til Medlidenhed som den Misundelige) der maatte Talen falde saaledes. „Det kan dog virkelig gjøre En ondt for det sølle Menneske, at han skal ende saaledes. Det var dog en stikkelig Nør. Lad det nu ogsaa være en Overdrivelse med at ville være Gud, han var dog virkelig god mod de

Fattige og Trængende, om han end gjorde det paa en sær Maade ved at gøre sig ganske til Gæst med de Fattige, og trække omkring i Selskab med Tiggere. Men noget Nørende er der dog alligevel deri, og det kan ikke andet end gøre En ondt for det stakkels Menneske, at han saa ynkelig skal komme af Sted. Thi man maa nu sige hvad man vil, og domme ham saa strengt man vil: at ynke ham kan jeg ikke lade være, jeg er ikke saa haardhjertet, og jeg kan ikke lade være at vise Medlidenhed".

Vi ere i det sidste Afsnit, ikke af den hellige Historie, som Apostlene og Disciple, der troede paa ham, have optegnet den, men af den vanhellige Historie, der er Modstykket.

Kommer nu hid alle I, som arbejde og ere besværede, det er, føler Du Trang til, selv om Du var den af alle Lidende meest elendige, føler Du Trang til at blive hjulpen paa den Maade, det er, ind i endnu større Elendighed, kom saa hid, han vil hjælpe Dig.

III.

Indbydelsen og Indbyderen.

Lad os nu et Dieblit glemme, hvad der i strengeste Forstand er Forargelsen, at Indbyderen sagde sig selv at være Gud, lad os antage, at han blot havde udgivet sig for et Menneske, og lad os saa betragte Indbyderen og Indbydelsen.

Indbydelsen, den er dog vel indbydende nok, hvorledes lader saa dette Virelighedens Misforhold, dette frugtelig omvendte Forhold sig forklare, at Ingen, eller saa godt som Ingen fulgte Indbydelsen, at derimod Alle, saa godt som Alle (af, og det var just „Alle“, der vare indbudne!) enes om, at gjøre Indbyderen Modstand, at slaae ham ihjel, ja endog om at sætte Straf for at lade sig hjælpe af ham! Man stulde jo vente, at paa en saadan Indbydelse maatte alle, alle Lidende strømme til, og alle de, som ikke vare Lidende, strømme til, rørte ved Tanken om en saadan Barmhertighed og Medlidenhed, saa hele Slægten var enedes om at beundre, prise Indbyderen. Hvorledes lader det Modsatte sig forklare? Thi at det skeete, er dog vel vist; og at det skeete i hiin Slægt, betyder dog vel ikke, at hiin Slægt var værre end andre! Hvo kunde være saa tauteløs; Enhver, der har nogen Forstand paa Sagen, seer let, at det skeete i hiin Slægt, fordi den var samtidig med ham. Hvorledes forklarer man altsaa at det skeete, dette

forfærdelig Omvendte af hvad man skulde synes at have maattet vente?

Ja, havde Indbyderen 1) seet saaledes ud som den blot menneskelige Forestilling om Medlidenhed vilde danne hans Skikkelse, og havde han 2) havt den blot menneskelige Forestilling om, hvad Menneskets Glendighed er: saa var det vel heller ikke skeet.

For det Første: Det maatte da have været ret et velvilligt og deeltagende Menneske, derhos i Besiddelse af alle Betingelserne for at kunne hjælpe timeligt og jordist, forædelende denne Hjælp ved en dyb og inderlig menneskelig Deeltagelse. Men dog maatte han være den anseete Mand, ikke uden en vis Grad af menneskelig Selvhævdelse, hvoraf da vilde blive Følgen, at han hverken formaaede endog blot i sin Medlidenheds Følelse at naae ned til alle Lidende, og at det heller ikke ret blev ham klart, hvori et Menneskes og Menneskenes Glendighed bestaaer.

Derimod den guddommelige Medlidenhed, den grændse løse Hensynsløshed i blot at bekymre sig om de Lidende — ikke det mindste om sig selv, og i ubetinget hensynsløst at bekymre sig om enhver Lidende: den kan Menneskene kun opfatte som en Slags Uffindighed, man ikke med Bestemthed veed om man skal lee eller græde over. Selv om der ikke havde været Andet i Veien for Indbyderen, alene det havde været nok for at det maatte gaae ham galt i Verden.

Lad et Menneske forjuge sig blot en lille Smule i den guddommelige Medlidenhed, det er, være dog noget hensynsløs i at være medlidende, og Du skal strax see, hvad Menneskene ville dømme. Lad En, der kunde have et høiere Wilkaar i Livet, lad ham ikke, saadan forblivende i dette Wilkaars Forskjellighed, give meget til de Fattige, menneskekjerligt (o: fornemt) besøge de Fattige og Syge og Glendige, nei, lad ham ganske opgive sin Forskjellighed og for Alvor søge sit Selskab hos, ganske leve med de Fattige og Ringe i Folket, Arbeidsmænd, Haandlangere, Raskslagere o. s. v.! O, i et stille Dieblit, naar

man ikke sees ham, vil de fleste maaskee endog røres ved Tan-
ten derom; men saasnart de see ham i dette Selskab og dette
Dyng, ham der kunde have været noget Stort i Verden, komme
ansigende i godt Selskab med en Muursvend paa den hvire
og en Berstenbinderlærling paa den venstre Side: hvad saa?
De ville først have tusinde Forklaringer, som forklare, at det
er af Særhed og Stivhed og Stoltthed og Forkængelighed, at
han lever saaledes. Og selv om de opgave at tillægge ham disse
flette Bevæggrunde, de ville dog ikke kunne forlige sig med Syn-
net af ham — i dette Selskab. Selv det bedste Menneske, al-
mindelig talt, vil, i det Dieblit han sees det, være fristet til
at lee.

Og om saa alle Præster, de være nu i Nibel, i Sille, i
Slæde, i Bombasin, vilde sige Andet, saa vil jeg sige: „Å hve,
Å bedrage blot Menneskene med Eders Søndagstaler. Det vil
nemlig i Samtidighedens Situation bestandigt være muligt
om en saadan Medlidende, der altsaa er en Medlevende, at
sige: jeg troer, det er Forkængelighed, derfor leer jeg af ham og
svotter ham; ja, var han den sande Medlidende, eller havde
jeg været samtidig med hvin Edle!“ Og hvad nu, at jeg skal
citere Prædileforedraget, hine Herlige „som bleve mistjendte
o. s. v.“ angaaer — ja, de ere døde. Paa den Maade kan det
lattes at lege Stjål; man antager i Forhold til enhver Medle-
vende, der vover sig saa langt ud, at det er Forkængelighed —
og hvad de Aldøde angaaer, antager man, at de ere Aldøde,
og derfor at de være Herlige.

Og dette maa erindres, at i Forhold til Forskjelligheder
i Livet vil enhver holde paa sin; det er dette fixe Punkt, dette
Hensyn der gjør, at menneskelig Medlidenhed bestandig
blot er til en vis Grad. Spektatorerne ville mene, at det, i at
være medlidende, er at gaae for langt ned, at gaae til Ladegaards-
lemmerne og udtrykke Lighed med dem; Spektatorernes Med-
lidenhed er hildet i eet Hensyn, Hensynet til de andre Spek-
tatorer og saa til Eltaverne. Deres Medlidenhed er altsaa
ikke ganske henimeløs. Og saaledes med ethvert Villkaar — de

Journalister, der leve af den fattige Klasses Skillinger under Skin af at paatale og forfægte deres Rettigheder, de vilde da være de første til at gjøre det latterligt, om den viste sig endog blot nogenlunde, denne hensynsløse Medlidenhed.

At gjøre sig ganske bogstavelig til Gæt med den Elen- digste (og dette, kun dette er guddommelig Medlidenhed) det er Menneskene det „for Meget“, som man rørt græder over i en stille Søndags-Time, og som man uvilkaarligt brister i Latter over, naar man ser det i Virkeligheden. Sagen er, det er for ophøiet til at man kan taale at see det til daglig Brug, man maa, for at kunne taale det, have det paa Afstand. Menneskene ere ikke saaledes fortrolige med det Ophøiede, at de ret tør troe paa det; Modsigelsen er derfor den: denne Ophøiethed — og at det saa er Virkeligheden, det daglige Liv, ganske bogstaveligen det daglige Liv, hvori den viser sig. Naar Digteren eller Taleren anstueliggjør denne Ophøiethed, det er, fremstiller den paa det Digteristes Afstand fra Virkeligheden, saa rører den Menneskene — men i Virkeligheden, i det daglige Livs Virkelighed, at see denne Ophøiethed her i Kjøbenhavn, paa Amagertorv, midt i det søgne Livs dagligdags Travlhed! Og naar Digteren eller Taleren gjør det, saa varer det ogsaa kun en Times Tid; jaalænge formaae Menneskene ligesom at troe paa denne Ophøiethed. Men at see den i Virkeligheden hver Dag! Det er jo ogsaa en nyre Modsigelse, at det meest Ophøiede er blevet det Daglige!

For saavidt var det da allerede forud afgjort, hvilken Indbyderens Skjebne maatte blive, selv om ikke Andet havde bidraget til hans Undergang. Det Ubetingede, Alt hvad der afgiver Ubetingethedens Maalestok, er eo ipso Offeret. Thi Menneskene ville nok øve Medlidenhed og Selvfornægtelse, nok trage efter Visdom o. s. v.; men de ville selv bestemme Maalestokken, at det skal være saadan til en vis Grad; de ville ikke afskaffe alle disse herlige Dyder, tvertimod de ville — for godt Kjøb, i al Magelighed have Skin og Navn af at øve dem. Den sande guddommelige Medlidenhed er derfor

ubetinget Offeret, saasnart den viser sig i Verden. Den kommer af Medlidenhed til Menneskene, og det er Menneskene, der træde den ned. Og medens den vandrer om iblandt dem, vover dog neppe den Lidende at flue til den af Frygt for Menneskene. Sagen er, det er Verden magtpaaliggende at bevare Stinet af, at være medlidende; dette gjør nu den guddommelige Medlidenhed til Usandhed — ergo maa den bort denne guddommelige Medlidenhed.

Men Jndbyderen var just den guddommelige Medlidenhed — og derfor offredes han, og derfor flygtede selv de Lidende for ham; de forstode (og, menneskelig talt, meget rigtigt), at om den meiste menneskelige Glendighed gjælder det, at man dog er bedre hjulpen ved at blive det man er, end ved at blive hjulpen af ham.

For det Andet. Jndbyderen havde tillige en ganske anden end den blot menneskelige Forestilling om, hvad Menneskenes Glendighed er. Og at hjælpe i denne Henseende, derpaa var han betænkt — derimod havde han hverken taget Penge, eller Draaber eller andet Deslige med sig.

Det er da saa langt fra, at Jndbyderen ser ud, som menneskelig Medlidenhed vilde danne hans Stikelse, at han egentligen er til Forargelse. Det er menneskelig talt ligesvem noget grusomt, noget oprørende, noget hvorover man kunde blive saa forbittet, at man kunde have Lust til at slaae det Menneske ihjel: at indbyde Rattige og Syge og Lidende til sig — og saa Antet at kunne gjøre for dem, men derimod tilsiige dem Syndernes Forladelse. „Lad os være Mennesker. Et Menneske er ingen Gæst. Og naar et Menneske er nær ved at doe af Hunger, saa at siige til ham: jeg tilsiiger Dig Dine Synders naadefulde Forladelse — det er Dvørende. Egentligen er det ogsaa latterligt, men det er for alvorligt til at man kan lee deraf.“

Altsaa (thi vi have ved hine citerede Ord blot villet lade Forargelsen opdage Modsiigelsen og overdrive — vi ville ikke overdrive) Jndbyderens Mening var egentlig, at Synden er Menneskets Kordærvelse. See nu, det staaer Plads

— og Indbydelsen skaffede jo ogsaa Plads, næsten som havde han sagt „procul, o procul este profani“, eller som, om han end ikke havde sagt det, der dog var hørt en Røst, som saaledes fortolkede Indbydelsens „kommer hid“. Der bliver ikke mange Vidende, som følge Indbydelsen. Selv om der havde været Den, der uagtet han vidste, at hos denne Indbyder var egentligen ingen jordisk Hjælp at finde, dog rørt af hans Medlidenhed havde thyet hen til ham: nu flygter ogsaa han tilbage. Det er jo næsten som en Underfundighed, i Skikkelse af Medlidenhed at komme for at tale om Synden.

Ja vist er det underfundigt, dersom Du ikke er ganske paa det Nue med Dig selv om, at Du er en Synder. Dersom det blot er Tandpine Du har, eller det er Dit Huus, der er brændt af, men det er undgaaet Dig, at Du er en Synder, saa er det underfundigt. Det er underfundigt af Indbyderen at sige: jeg helbreder for alle Sygdomme; og naar man da kommer, saa at sige: jeg erkjender nemlig kun, at der er een Sygdom til, Synden — for den og fra den helbreder jeg alle dem, „som arbeide og ere besværede“, alle dem, der arbeide for at arbeide sig ud af Syndens Magt, arbeide for at modstaae det Onde, for at befeire deres Svaghed, men kun drive det til at være besværede. Fra denne Sygdom helbreder han „Alle“; selv om der kun var een Eneste, der i Anledning af den Sygdom henvendte sig til ham: han helbreder Alle. I Anledning derimod af nogen anden Sygdom, ene og alene for dens Skyld at henvende sig til ham, er som hvis En, der havde bruffet sit Been, vilde henvende sig til en Læge, som kun befatter sig med Dienesygdomme.

IV.

Christendommen som det Absolute; Samtidig- heden med Kristus.

Med Jndbudelsen til alle dem, „som arbejde og ere be-
sværede“, er Christendommen ikke, som Præsten slæbende og
ufjandt introducerer den, kommet ind i Verden som et Fragt-
Exemplar af milde Trostegrunde — men som det Absolute.
Det er af Njerlighed Gud saa vil, men det er ogsaa Gud der
vil, og han vil som han vil. Han vil ikke staves om af Menne-
stene og være en rar — menneskelig Gud: han vil skabe Menne-
stene om, og det vil han af Njerlighed. Han vil heller ingen
menneskelig Mæsvisshed vide af at sige betræffende, hvorfor og
hvorfor Christendommen er indkommet i Verden: den er, og
den skal være det Absolute. Derfor er det Hændelsest hvad
Relativt man har hittet paa om hvorfor og hvortil. Maaſtee
har man hittet dervaa af en Art menneskelig Medlidenhed, der
mener at maatte prutte — thi Gud kjender formodentligen
ikke Mennesket, hans Njordinger ere for overværdie, saa maae
Præsterne til for at prutte. Maaſtee har man hittet dervaa for
at staae sig godt med Menneskene og have Njordeel af at fortruede
Christendommen; thi naar den bliver nedsvændt til det blot
Menneskelige, til hvad der er udfommet i Menneskenes Hjerte,
saa synes Menneskene naturligvis godt om den, og naturligvis
igen godt om den elskværdige Taler, der kan gjøre Christendom-
men saa mild — havde Apostlene kunnet gjøre det, saa havde

Verden ogsaa den Gang syntes godt om Apostlene. Men alt dette er Ujandhed, er at forvanske Christendommen, der er det Absolute. Men hvad skal den saa til, saa er den jo en Plage? Na, ja, det kan man ogsaa sige; relativt forstaaet er det Absolute den største Plage. I alle matte, dørste, slove Dieblitte, hvor det Sandjelige behersker Mennesket, er Christendommen ham en Uffindighed, da den ikke er commensurabel for noget endeligt Hvorfor. Men hvad skal den saa? Svar: ti, den er det Absolute. Og saaledes skal den fremstilles, altsaa som o: saa den maa vise sig som Uffindighed for det sandjelige Menneske. Og derfor er det sandt, saa sandt, og i en anden Forstand ogsaa saa sandt, naar den Forstandige i Samtidighedens Situation (cfr. II. A.) dommende siger om Kristus: „han er bogstaveligen Jungenting“ — ganske vist, thi han er det Absolute. Som det Absolute er Christendommen kommet ind i Verden, ikke, menneskelig forstaaet, til Trost, tvertimod den taler jo idelig og idelig om, hvorledes den Christne maa lide eller et Menneske for at blive og være den Christne, Lidelser som han altsaa kan undgaae ved blot at lade være at blive Christen.

Der er nemlig en uendelig vælgende Forskjel mellem Gud og Menneske, og derfor viste det sig i Samtidighedens Situation, at det at blive Christen (at vundannes til Lighed med Gud), menneskelig talt, er en endnu større Qual og Elenighed og Smerte end den største menneskelige, tilmed en Forbrydelse i de Medlevendes Dine. Og saaledes vil det altid vise sig, naar det at blive Christen i Sandhed kommer til at betyde at blive samtidig med Kristus. Og kommer det at blive Christen ikke til at betyde det, saa er det Lant og Indbildning og Forfængelighed, tildeels Gudsbespottelse, og Synd mod det andet Bud i Loven, og Synd mod den Hellig-Aand med al denne Snak om at blive Christen.

Thi i Forhold til det Absolute er der kun een Tid: den nærværende; Den som ikke er samtidig med det Absolute, for ham er det slet ikke til. Og da Kristus er det Absolute, sees let, at der i Forhold til ham kun er een Situation: Samtidig-

hedens; de 3, de 7, de 15, de 17, de 18 Hundred Aar ere Noget, som hverken gjør fra eller til, de forandre ham ikke, men gjøre heller ikke aabenbart, hvo han var, thi hvo han er, er lun aabenbart for Troen.

Christus er, at jeg skal sige det saa alvorligt, han er ingen Comediant, ei heller en blot historisk Person, da han som Paradoxet er en hoist uhistorisk Person. Men denne er Forskjellen mellem Poesi og Virkelighed: Samtidigheden. Forskjellen mellem Poesi og Historie er vistnok den, at Historien er det virkelige Steete, Poesien det Mulige, det Tænkte, det Digtede. Men det der er virkelig steet (det forbigaaene) er endnu ikke uden i en vis Forstand, i Modjætning nemlig til Digt, det Virkelige. Den Bestemmelse, der er Sandhedens (som Anderlighed) og al Religiøsitets Bestemmelse: **for Dig** mangler. Det forbigaaene er ikke Virkelighed: for mig; kun det Samtidige er Virkelighed for mig. Hvad Du lever samtidig med, er Virkelighed: for Dig. Og saaledes kan ethvert Menneske kun blive samtidig: med den Tid, paa hvilken han lever — og saa med Gæt til, med Christi Liv paa Jorden, thi Christi Liv paa Jorden, den hellige Historie, staaer ene for sig, udenfor Historien.

Historien kan Du læse og høre om som om det forbigaaene, Du kan, om det saa behager Dig, her domme efter Udfaldet. Men Christi Liv paa Jorden er intet forbigaaent, ventede ikke i sin Tid, for 1800 Aar siden, og venter ikke paa noget Udfalds Assistance. En historisk Christendom er Galimathias og uchristelig forvirrethed; thi hvad af sande Christus der er i hver Generation ere samtidige med Christus, have Antet at slaffe med de Christus i forrige Generation, men alt med den samtidige Christus. Hans Liv paa Jorden følger Slægten, og følger hver Slægt iær som den evige Historie, hans Liv paa Jorden har den evige Samtidighed. Og denne gjør igjen al Doceren af Christendommen (hvilken Doceren væsentlig har sit Staltesjul og Tilhold i, at Christendommen er noget forbigaaent, og i de 1800 Aars Historie) til det uchristeligste af alle Mytterier, hvad Enhver vilde indsee, og derfor opgave at docere, hvis han forsogte at

tænke sig den med Christus samtidsige Generation — docerende; men enhver Generation (af Troende) er jo samtidsig.

Kan Du ikke overvinde Dig selv til i Samtidighedens Situation med ham at blive Christen, eller kan han ikke i Samtidighedens Situation bevæge Dig og drage Dig til sig: saa bliver Du aldrig Christen. Du kan saa ære, prise, takke, med alle jordiske Gøder lønne Den, der indbilder Dig, at Du alligevel er Christen — han bedrager Dig. Du kan prise Dig lykkelig, at Du ikke blev samtidsig med Noget, der vovede at sige det; Du kan blive opbragt indtil Raseri over den Plage, siig „Brennsens“ Stik, at være samtidsig med En, der siger det: i første Tilfælde er Du bedragen, i andet Tilfælde har Du i det mindste faaet Sandheden at vide.

Kan Du ikke taale Samtidigheden, ikke taale at see dette Syn i Virkeligheden, kunde Du ikke gaae ud paa Gaden — og see det er Guden i dette rædsomme Optog, og dette Dit Vilkaar, hvis Du faldt ned og tilbød ham: saa er Du ikke væsentlig Christen. Det Du har at gjøre er saa ubetinget at tilstaae Dig det selv, at Du fremfor Alt bevarer Nidmygheden og Frygt og Bæven i Forhold til hvad det vil sige i Sandhed at være Christen. Thi ad den Wei skal Du, for at lære og indøve, jaaledes at henflye til Naaden, at Du ikke tager den forfængelig; gaa for Guds Skyld ikke til Noget for at blive „beroliget“. Thi vel hedder det „salige de Dine, som saae, hvad J saae“, hvilke Ord Præsterne især have travlt med — bejnderligt nok, stundom maafkee ogsaa for at forsvare en verdslig Pyntelighed, der dog just i Samtidighedens Situation vilde blive noget affikkende — ret som vare de ikke sagte ene og alene om de Samtidige, der bleve troende. Havde Herligheden ligefrem været at see, saa Enhver uden videre kunde see den, saa er det jo Usandhed, at Christus fornedrede sig selv og tog en Tjeners Skikkelse paa; en Overflødighed at advare mod Forargelse, thi hvør i al Verden skulde man vel forarges paa Herlighed iført Herlighed! Og hvør i al Verden forklarer man det saa, at det gik Christus som det gik ham, at ikke Alle beundrende stormede til for at see hvad

der ligefrem var at see! Nei, der var „Intet før Tiet hos ham, ingen Glands, at vi skulde kunne see paa ham, ingen Anseelse, at vi kunde have Lust til ham“ (Ej. 53, 2.); der var ligefrem Intet at see uden et ringe Menneske, som ved Tegns og Under og ved at sig sig at være Gud i eet væt fatte Aorargælsens Mulighed. Et ringe Menneske, der saa udtrøkte 1) hvad Gud forstaaer ved Medlidenhed (og det selv at være det ringe og fattige Menneske, naar man vil være den Medlidende, er heri indeholdt), og 2) hvad Gud forstaaer ved Menneskets Elendighed, hvad i begge Tilfælde er yderst forskjelligt fra hvad Menneskene forstaae derved, og hvad i hver Generation indtil Dagens Ende Enhver for sin Deel maa lære fra Begyndelsen, begyndende aldeles paa samme Punkt som enhver med Christus Samtidig, indovende det i Samtidighedens Situation. Menneskelig Hidsighed og Usturlighed hjælper naturligviis til Intet. Hvorvidt det skal lykkes En væsentligen at blive Christen, kan intet Menneske sig ham. Men Angst og Ærgt og Ærtvivelse hjælper ikke heller til Noget. Ovrigtighed for Gud er det Ærste og det Sidste, ovrigtigt at tilstaae sig selv, hvor man er, ovrigtigt for Gud bestandigt holdende Sigte paa Tvaagen — hvor laugsomt det saa end gaaer, om man kun kryber frem: Eet har man dog, man er rigtigt stillet, ikke vildledt og bedragen ved Hjælp af det Kunststykke at digte Christus om, saa han istedetfor at være Gud bliver him smægtende Medlidenhed, som Menneskene selv have opfundet, saa Christendommen, istedetfor at drage Menneskene til det Himmelske, smiles underveis og bliver det slet og ret Menneskelige.

Moralen.

„Og hvad vil saa alt Dette sige?“ Det vil sige, at Enhver især, i stille Junderlighed for Gud, skal ydmyge sig under, hvad det dog vil sige at være i strengeste Forstand en Christen, oprigtigt for Gud tilstaae, hvor han er, at han dog værdeligen maatte tage mod Naaden, der tilbydes enhver Ufuldkommen, det er, Enhver. Og saa ikke videre; saa passe han forresten sit Arbejde, glad ved det, elske sin Hustru, glad ved hende, opdrage sine Børn sig til Glæde, elske sine Medmennesker, glæde sig ved Livet. Om der jørdres videre af ham, vil Gud vel lade ham forståa, og vil i saa Fald ogsaa hjælpe ham videre; thi i Lovens forfærdelige Sprog lyder det dog derfor saa forfærdende, fordi det er, som var det Mennesket selv, der ved egen Kraft skal holde sig til Kristus, istedetfor at det i Kjærlighedens Sprog er Kristus, der holder paa ham. Altsaa, om der jørdres videre af ham, vil Gud vel lade ham forståa; men dette jørdres af Enhver, at han skal for Gud oprigtigt ydmyge sig under Idealitetens Fordringer. Og derfor skulle disse høres, høres atter og atter i deres hele Uendelighed. Det at være Christen er blevet et Intet, en Narrestreg, Noget som Enhver uden videre er, Noget man slipper lettere til end til den allerubetydeligste Færdighed. Sandeligen, det er paa høie Tid, at Idealitetens Fordringer høres.

„Men naar det Christelige er noget saa Forfærdende og Rædsomt, hvor i al Verden kan da et Menneske falde paa at antage Christendommen?“ Ganske simpelt, og hvis Du ønsker

det med, ganske lutherisk: kun Søndens Bevidsthed kan, om jeg saa tør sige, jorcere (fra den anden Side er Naaden Jorcen) ind i denne Kædjel. Og i samme Tieblit forvandler det Christelige sig og er idel Mildhed, Naade, Kjærlighed, Barmhjerlighed. For enhver anden Betragtning er og skal Christendommen være noget affjindigt Noget eller den største Kædjel. Kun i Søndens Bevidsthed er Adgangen; ad nogen anden Wei at ville komme derind, er Majestæts-Jorbrydelse mod Christendommen.

Men Sunden, at Du og jeg er Synder (den Enkelte), har man affstjætt, eller man har slaaet utilladeligt af baade i Livet (det huuslige, det borgerlige, det kirkelige) og i Videnskaben, der har opfundet: Læren om Sunden i Almindelighed. Til Bederlag har man saa villet hjælpe Menneskene ind i Christendommen og bevare dem i den ved Hjælp af alt det Verdens-historiske, alt Det om denne milde Lære, det Høie og Dybe, om en Ven o. s. v., hvilket Luther Alt vilde kalde Sludder, og hvilket er Blasphemie, da det er frækt at ville fraternisere Gud og Kristus.

Kun Søndensbevidstheden er den absolute Respekt; og just derfor, fordi Christendom vil have den absolute Respekt, skal og vil Christendommen for enhver anden Betragtning vise sig som Affjind eller Kædjel, just for at det qualitative uendelige Eftertryk kan falde paa, at kun Søndensbevidstheden er Adgangen, er Søndet, der ved at være den absolute Respekt, kan see Christendommens Mildhed og Kjærlighed og Barmhjerlighed.

Den Eenfoldige, der ydmygt betjender sig at være en Synder, sig personligt (den Enkelte), behøver slet ikke at blive vidende om alle de Kanskeligheder, som fremkomme, naar man hverken er eenfoldig eller ydmyg. Men hvor denne ydmyge Bevidsthed mangler om personligt at være en Synder (den Enkelte) — ja, om der saa forresten var al menneskelig Visdom og Almagt i en Saadan, og alle menneskelige Gaver i ham: det skal ham kun lidet baade. Christendommen skal i samme Grad reise sig foriærdelig mod ham og forvandle sig til Affjind eller til Kædjel, indtil han lærer enten at opgive Christen-

dommen, eller ved Hjælp af, hvad der er Intet mindre end videnskabelig Propædeutik, Apologetik o. s. v., en sønderknuftet Samvittigheds Dvaler, alt i Forhold til som han behøver disse, ad den snævre Wei, gennem Syndens Bevidsthed, at gaae ind i Christendommen.

Judovelse i Christendom.

af

Anti-Climacus.

Nr. II.

„Salig Den, som ikke forarges paa mig.“

En bibelsk Fremstilling og christelig Begrebs=
Bestemmelse.

Af

Anti=Climacus.

Udgiverens Forord.

Sinf. Forordet til Nr. 1.

Stemning.

Ja, salig Den, som ikke forarges paa Ham, salig Den, som troer, at Jesus Kristus har levet her paa Jorden, og at han var Den, han sagde sig at være, det ringe Menneske, dog Gud, Faderens Genbaarne: salig Den, som ingen Anden veed at gaae til, men i Alt veed at gaae til ham. Og hvilket end et Menneskes Vilkaar i Livet skal være, om han skal leve i Armod og Elendighed: salig Den, som ikke forarges men troer, at Han bespøgte fem tusind Mennesker med fem Brod og to smaa Fiske, salig Den som ikke forarges, men troer at det steete, ikke forarges, fordi det nu ikke steer, men troer, at det steete. Og hvilken end et Menneskes Skjæbne skal være i Verden, hvorledes Livets Storme skulle reise sig mod ham: salig Den, som ikke forarges men troer, at Han bød Vandene og det blev blifstille, troer fuldt og fast, at Petrus sank ene og alene fordi han ikke troede fuldt og fast. Og hvilken end et Menneskes Brode er, var hans Skyld saa forjærdelig, at han ikke blot selv, men Menneskeheden fortvivlede om, at den kunde tilgives: dog salig Den, som ikke forarges men troer, at Han sagde til den Værkbrudne „Dine Synder ere Dig forladne“, og at dette var ham lige saa let som at sige til den Værkbrudne „tag Din Seng, stat op og gaa“ — salig Den, som ikke forarges men troer Syndernes Forladelse, skjondt ikke som den Værkbrudne hjulpen til at troe ved Helbredelsens Bished. Og hvilken end et Menneskes Dødsmaade bliver — naar nu hans sidste Time er kommet: salig Den, som ikke, lig hine Samtidige, forarges, da Han sagde „Pigen er ikke død, hun sover“, salig Den, som ikke forarges men troer, Den, der

(som jo Barnet læres, naar det skal sive, at sige visse Ord for at falde i Sovn) siger „jeg troer paa Ham“, og saa — sover; ja, salig er han, han er ikke død, men han sover. Og hvilken end en Christens Lidelse for Troens Skyld skal være her i Verden, skal han end for Troens Skyld udlees, forfølges, ihjelslaaes: salig Den, som ikke forarges, men troer, at Han, den fornedrede, det ringe, foragtede Menneske, han der kun paa en sorgelig Maade viste, hvad det er at være Menneske, da der sagdes om ham „see hvilket Menneske“ — salig Den, som ikke forarges men troer, at han var Gud, Haderens Genbaarne, og at dette horte Christum til, og horer dem til, som ville hore Christum til. Na, salig Den, som ikke forarges, men troer, salige Zeiervinding; thi Troen overvinder Verden ved i ethvert Dieblit at overvinde Sjenden i det egne Andre, forargelsens Mulighed. Frufter ikke Verden, ikke Armød og Elendighed og Svagdom og Nød og Modgang, og Menneskenes Uretfærdighed, deres Strænkelse, deres Mishandling, frufter Intet af hvad der kun kan jordærve det udvortes Menneske; frufter ikke dem, som kunne ihjelslaae Legemet: men frugt Dig selv, frugt hvad der kan ihjelslaae Troen, og derved for Dig ihjelslaae Jesum Christum — forargelsen, som vistnok en Anden kan give, men som dog er en Umulighed, hvis Du ikke selv tager den. Frugt og bæv; thi Troen bæres i et skrobeltigt Leertar, i forargelsens Mulighed. Salig Den, som ikke forarges paa Ham, men troer.

*

*

*

„Salig Den, som ikke forarges paa mig!“ O, dersom Du kunde hore ham selv sige det, hore det paa Andertigheden, at han ogsaa her lider for Dig, Modsigelsen nemlig, at han trods Stjerligheden af Stjerlighed ikke kan gjøre det umuligt, om Du nu vil forarges paa ham eller ikke, at han, der kom langt, langt borte fra, fra Himlens Herlighed, at han, der steg langt, langt ned, indtil han blev det ringe Menneske, og nu staaer der for at frelse ogsaa Dig, at han, der almægtigt formaaer Alt og i Stjerlighed ejer Alt, dog — afmægtigt, hvad han selv lider under,

fordi han er mere bekymret for Dit Vel, end Du er det, maa henstille det til Dig selv, om Du vil forarges eller ikke, om Du vil, frelst ved ham, arve Saligheden eller gjøre Dig selv usalig og ham saa bedrovet, som Kjærlighed kan blive det! O, dersom Du kunde aue, hvad der foregaaer i ham, hver Gang han veemodig maa gjentage dette Bekymringens Ord „salig Den, som ikke forarges paa mig“, at han der kommer til Verden for at frelse Alle — at, at det dog ikke gaaer saa hurtigt dermed, at han til hver ijaar og gjentagent og gjentagent maa sige: salig Den, som ikke forarges paa mig! O, dersom Du kunde høre ham sige det, og aue, hvad der foregaaer i ham, naar han siger det: mig synes, det maatte blive Dig umuligt at forarges paa ham; vidste Du ellers ikke, hvor vigtig Din Frelse er, var det undgaaet Dig selv, Du maatte jo faae det at vide af hans Bekymring. Saa menneskelig i sin Guddommelighed! Med Faderen veed han fra Ewighed, at kun saaledes kan Menneskenes Slægt frelses; han veed, at intet Menneske kan begribe ham, at ikke den Nyg, der flyver i Luset, er sin Undergang visjere end det Menneske, der forsøger paa at ville begribe ham eller hvad der i ham er forenet: Gud og Menneske. Og dog er han Frelseren, for intet Menneske er der Frelse uden ved ham.

Hvis jeg et Dieblit turde tale saaledes, og jeg tør vel vove det, jeg vilde sige: ja, var det end ikke for Din egen Skyld, var det end ikke Din egen Undergang at forarges paa ham — hvo kunde mod ham være saa grusom at forarges paa ham. Thi man kan være grusom paa flere Maader. Den Mægtige kan grusomt lade et Menneske martre — men den Svage kan grusomt gjøre det umuligt for Kjærligheden at hjælpe ham, at, det Eneste Kjærligheden forlangte, og saa inderligt. Kunde Du være saa grusom mod ham, der i sit Indre er som et uendeligt Dyb af Veemod. Thi jo mere Overlegenhed, jo mere Veemod. Saa er det altid, saa er det allerede i Forholdet mellem Menneske og Menneske, hvad Menneskene i Almindelighed dog kun sjelden betænke, fordi de som oftest selv hige efter eller misunde Overlegenheden, ikke tænke sig i dens Sted. Den Overlegne forstaaer, og jo

mere i Sandhed overlegen, jo mere betyngret i Ansvar forstaaer han, hvad der er den Andens Gavn, vil saa gjøre Alt for at gaae ham — og seer nu med Veemod, at den Anden hverken forstaaer sig selv eller ham. Og nu Han, Gud-Mennesket, o, hvad maa dog han have lidt, ikke blot eller snarere ikke just fra det Dieblit, da Suditaben fik Maagt over ham til at bespotte, hudstruge, mishandle ham, nei, i al den Tid, da han gik omkring og var Læreren. Uendelige Veemod, naar han, der kom for at frelse Alle, han, der, guddommeligt, slet ingen Betyngning havde for at staae sig Værd og Ansæelse (o, Affindighed og Gudsbespottelse!), men hver Dag, hver Time, hvert hans Livs Dieblit ene Tante for de Andre — uendelige Veemod, naar han nu gaae ud over Menneskenes Mængde, og gaae alt Andet, kun ikke Troen eller Troens Forstaaelse, gaae Ansagerrigheden, som misforstaaer, Letfærdigheden, som misforstaaer, Ustadiigheden, Selvfølgstaben, Andbildstheden, Fordomsfuldheden, tort lutter Misforstaaelse i Forhold til Den, der jo sandeligen ikke trængte til dem (o, Affindighed og Gudsbespottelse!), men til hvem de Alle ubetinget trængte: Sandheden og Livet! Uendelige Veemod, at de Forvildede ikke paa Besøgelses Dag vide, hvad der tjener til deres Fred — uendelige Veemod i Den, der selv er Besøgelsen og vilde bringe Freden! Hvilken Lidelse i Veemod, naar Han, han sættede sit Blik — og paa hvem, paa den Entelte, paa hver Entelt, for at see, for hvis Skyld det da var han var kommet til Verden, og gaae dette entelte, forblindede, indstrængede, syndige Menneske, der saa ikke engang vilde lade sig hjælpe! O, menneskelig talt er dette jo et affindigt Misforhold: mellem et entelt Menneske, der saa ikke engang vil lade sig hjælpe, og saa Han! Intet Menneske kunde bære dette Misforhold; det kan kun Gud-Mennesket, ja intet Menneske kan gjøre sig Nørestilling om dette Veemod.

*

*

*

„Saa lig Den, som ikke forarges paa mig!“ O, dersom Du kunde gjøre Dig en Nørestilling om Hans Glæde over enhver

Troende: da vilde Du frelst gaae Forargelsen forbi. Hans Glæde over den Troende er som et Menneskes over at blive forstaaet, ganske forstaaet af en Anden. Han er nemlig ikke som et Menneske, han kan ikke forstaaes eller begribes, han maa troes; men i Troen tilhører Du ham ganske, og hans Glæde er stor som Dens, der fandt Gn, der forstod ham. Hvor stor var ikke Hans Glæde, da han priiede Peder salig: „salig est Du Simon Peder“, thi Peder troede — hvor stor var ikke hans Glæde, det kan Du jo see deraf, at han tre Gange spurgte Peder: elsker Du mig.

Denne Fremstillings Indhold i et kort Indbegreb.

Som Begrebet „Tro“ er en ganske eiendommelig christelig Bestemmelse, saaledes er igjen „Forargelse“ en ganske eiendommelig christelig Bestemmelse, der forholder sig til Tro. Forargelsens Mulighed er Stilleveien, eller er som det at staae paa Stilleveien. Man svinger fra Forargelsens Mulighed enten til Forargelsen eller til Troen; men man kommer aldrig til Troen uden fra Forargelsens Mulighed.*)

Forargelse forholder sig væsentlig til Sammenjættningen

*) I Skrifter af uogle Pseudonimer er viit, at man i den senere Philo-
sophi forvirrende har talt om Tvivl, hvor man skulde tale om Kortvivelse.
Derfor har man saa ikke kunnet sige eller maatte Tvivlen hverken i Videns-
skaben eller i Livet. „Kortvivelse“ viser derimod strax til Kette, ved at fore
Forholdet ind under Personlighedens Bestemmelse (den Enkelte), og ind un-
der det Ethiske. Men som man saaledes forvirrende har talt om „Tvivl“ istæ-
detfor at tale om „Kortvivelse“, saaledes har man ogsaa havt for Skik at
bruge kategorien „Tvivl“, hvor man skulde tale om „Forargelse“. Forholdet,
Personlighedens Forhold til Christendommen er ikke: at tvivle eller at troe,
men: at forarges eller at troe. Hele den moderne Philo sophi er, baade ethisk
og christelig, baseret paa en Letfærdighed. Medetfor at afstræffe og lalde
til Erden ved at tale om at kortvivle og forarges, har den vinket og indbudt
Menneskene til at blive indbildte, ved at tvivle og at have tvivlet. Den mo-
derne Philo sophi er, som abstrakt, svævende i det Metaphysiske Ubestemt-
hed. Medetfor nu at forklare dette om sig selv, og saa at henvise Menneskene
(de enkelte Mennesker) til det Ethiske, det Religiøse, det Christelige, har
Philosophien givet det Skud af, at Menneskene kunne, som man ganske pro-
faut siger, seculere sig ud af deres gode Skind og ind i det rene Skin.

af Gud og Menneske, eller til Gud-Mennesket. Speculationen har naturligviis meent at kunne „begribe“ Gud-Mennesket — det kan man godt begribe; thi Speculationen tager Timelighedens, Samtidighedens, Virkelighedens Bestemmelse bort fra Gud-Mennesket. Overhovedet er det sørgeligt og forfærdeligt, at, hvad man ikke bruger for stærkt et Udtryk om, naar man siger, at det ikke er Andet end at gjøre Narrestreger og Nar af Folk, at det er blevet feteret som Dybfind. Nei, Situationen hører med til Gud-Mennesket, Situationen at et enkelt Menneske, som staaer ved Siden af Dig, er Gud-Mennesket. Gud-Mennesket er ikke Eenheden af Gud og Menneske; saadan Terminologi er dybfindig Dienforblindelse. Gud-Mennesket er Eenheden af Gud og et enkelt Menneske. At Menneskenes Slægt er eller skal være i Slægtskab med Gud, er gammelt Hedenstøb; men at et enkelt Menneske er Gud, er Christendom, og dette enkelte Menneske er Gud-Mennesket. Der er hverken i Himlen eller paa Jorden eller i Afgrunden eller i den meest phantastiske Tænkings Forvildelser Mulighed af en, menneskelig talt, affindigere Sammensætning. Saaledes viser det sig i Samtidighedens Situation; og til Gud-Mennesket er intet Forhold muligt uden begyndende med Samtidighedens Situation.*)

Forargelse i strengeste Forstand, Forargelse *κατ'εξουχην* forholder sig altsaa til Gud-Mennesket, og har tvende Former. Den er enten i Retning af Høiheden, man forarges over, at et enkelt Menneske siger sig at være Gud, handler eller taler paa en Maade som forraader Gud (Dette afhandles under B). Eller Forargelse er i Retning af Ringheden, at Den, der er Gud, er dette ringe Menneske, lidende som et ringe Menneske (Dette afhandles under C). I første Form kommer Forargelsen saaledes, at jeg ingenlunde forarges over det ringe Menneske, men over at han vil, jeg skal troe han er Gud. Og har jeg troet det, saa kommer Forargelsen fra den anden Side, at han skulde

*) Herom maa jeg henvise til: „Kommer hid alle I, som arbeide og ere besværede“, Standsniingen.

vare Gud, han dette ringe, afmægtige Menneske, som, da det kommer til Svættet, slet Intet formaaer. I det ene Tilfælde gaaes der ud fra Bestemmelsen Menneske, og Forargelsen er over Bestemmelsen Gud; i det andet gaaes der ud fra Bestemmelsen Gud, og Forargelsen er over Bestemmelsen Menneske.

Gud-Mennesket er Paradoxet, absolut Paradoxet; derfor er det gaafte sikkert, at Forstanden skal komme til at staae stille derpaa. Mærker et Menneske ikke Forargelsen i Retning af Høiheden, saa vil han opdage den i Retning af Ringheden. Det var ikke utænkeligt, at et Menneske med overveiede Phantasi og Høielse, en Repræsentant for den barnlige eller barnagtige Christendom (thi for et Barn er Forargelsen *κατ'εξοχην* ikke til, og just derfor er Christendommen egentlig heller ikke til for Barnet) kunde gaae hen og mene, at han troede, at dette enkelte Menneske var Gud, uden at opdage Forargelsen. Det vil have sin Grund i, at en Saadan ikke har en udviklet Forestilling om Gud, men en barnlig eller barnagtig Phantasi om noget Overordentligt, noget uendelig høit Ophøiet, Helligt og Keent, en Forestilling om En, der saadan er større end alle Konger o. s. v., uden at deri just ligger Dualiteten: Gud. Dette vil sige, en Saadan havde ingen Kategori, derfor lod det sig gjøre at mene, at han troede, et enkelt Menneske er Gud, uden at støde paa Forargelsen. Men dette samme Menneske vil saa støde an paa Ringheden.

Saaledes med Forargelsen; og saaledes er den ogsaa fremstillet i den hellige Skrift paa de Steder, hvor Christus selv advarer mod Forargelsen.

Men da er der i Skriften endnu Tale om en Forargelse paa Christus, hvis Mulighed er et historisk Forbigaaent. Denne Forargelse forholder sig nemlig ikke til Christus som Christus, som Gud-Mennesket (dette er den væsentlige Forargelse, og dens tvende Former blive, saa længe Timeligheden bliver, saa længe til Troen afstafses), men til ham som et slet og ret enkelt Menneske, der colliderer med et Bestaaende (Dette afhandles under A.).

Fremstillingen.

A.

Den Forargelses Mulighed, der ikke forholder sig til Christus som Christus (Gud-Mennesket), men til ham som et slet og ret enkelt Menneske, der colliderer med et Bestaaende.

Den Forargelse, her er Tale om, er da en, som, for den Sags Skyld, Enhver kan blive Gjenstand for, naar han, den Enkelte, synes ikke at ville underkaste sig eller indordne sig under det Bestaaende. Men fordi en Enkelt ikke vil det, deraf følger ikke, at denne Enkelte siger sig at være Gud. Smidlertid seer man let, at her er en Dvantiteren hen i Retning af at være mere end Menneske; og det er den, det Bestaaende er opmærksom paa. Er den Enkelte hoiere end det Bestaaende? Ved dette Spørgsmaal eller rettere ved denne Protest vil det Bestaaende tvinge ham til enten at gaae tilbage igjen, eller til at udfige om sig selv, at han er mere end Menneske — og saa er Forargelsen der.

1) Matth. XV, 1—12. — Da kom Skriftkloge og Pharisæer af Jerusalem til Jesum og sagde: (2) Hvi overtræde dine Disciple de Gamles Vedtægt? thi de toe ikke deres Hænder, idet de æde Brød. (3) Men han svarede og sagde til dem: hvi overtræde og I Guds Bud for Eders Vedtægts Skyld? (4) Thi Gud haver budet, sigende: ær Fader og Moder; og hvo som bander Fader eller Moder, skal visjelig doe. (5) Men I fige:

hvo som siger til Fader eller Moder: det, hvormed jeg kunde hjulvet Dig, er en Gave, han behøver ikke at ære sin Fader eller sin Moder. (6) Saaledes have I tilintetgjort Guds Bud for Eders Vedtægts Skuld. (7) I Dienstkælle! Esaias spaaede retteligen om Eder, da han sagde: (8) Dette Folk holder sig nær til mig med sin Mund, og ærer mig med Læberne; men deres Hjerte er langt fra mig. (9) Men de dyrkte mig forgyeves, idet de lære saadanne Lærdomme, som ere Menneskers Bud. (10) Og han kaldte Folket til sig og sagde til dem: hører til og forståaer! (11) Ikke det, som indkommer i Munden, gjør Mennesket ureent, men det, som udgaaer af Munden, dette gjør Mennesket ureent. (12) Da gik hans Disciple frem og sagde til ham: veed du, at Phariseerne have forarget sig, der de horte den Tale?

Det følger naturligviis af sig selv, at Christus altid er Gud-Mennesket. Men her er jo en historisk Situation, og Forargelsen, som her er Tale om, er ikke i Betning af Gud-Mennesket, hverken over at han som entelt Menneske udgiver sig for Gud, eller over at han, der er Gud, er det ringe Menneske. Christus er her i almindeligere Forstand en Lærer, en Gudsfængtighedens, en Ånderlighedens Lærer, der med Oprindelighed (uden at her i denne Forbindelse er Tale om, at hans Fordring er at ville være Gud) driver paa Ånderligheden i Modstæning til al tom Udvortesked, en Lærer der forvandler Udvortesked til Ånderlighed. Denne er Collisionen, en Collision, der forekommer atter og atter i Christenheden, den er, for kort at betegne den, Pietismens Collision med det Bestaaende. Phariseerne og de Skriftløse træde nemlig op som Repræsentanter for det Bestaaende, hvilket just ved deres Evidensindighed og Alagt var blevet en tom, ja, en ugudelig Udvortesked.

Imidlertid trodsede den Gang og trodsjer altid det Bestaaende paa at være det Objektive, høiere end enhver Entelt, Subjektiviteten I det Dieblit nu en Entelt ikke vil indordne sig under dette Bestaaende, eller vel endog protesterer dette som det Sande, ja siger det som Umandhed, medens han deri-

mod udsiger om sig at være i Sandheden, og om Sandheden, at den netop ligger i Inderligheden: saa er Collisionen dec. Det Bestaaende opkaster ganske rigtigt det Spørgsmaal: hvad bilder da denne Enkelte sig ind at være, bilder han sig maaskee ind, at han er Gud, eller at han har et umiddelbart Forhold til Gud, eller dog at han er mere end Menneske?

Her er saa Forargelsen, og man seer let, at den ganske rigtigt sigter efter det at ville være mere end Menneske. Imidlertid er her endnu et stort Spatium for Relativiteter og Quantiteten betræffende det at være noget Usædvanligt, Overordentligt o. s. v., uden just at gjøre Fordring paa at være Gud. Men det gaaer vistnok mange Mennesker saaledes, at deres Forestilling om Christus ender ved, at han har været noget saadan ganske mageløst Overordentligt, næstendeels Guddommeligt. De vilde nu vistnok alligevel have forargedes paa ham, dersom de havde levet samtidigen med ham; men det undgaer dem dog, at Forargelsen sensu strictissimo forholder sig til Gud-Mennesket, der ikke i en ubestemt Quantiteten ligesom foler sig for, hvor høit han kan anslaae sig selv, men qualitativt bestemmer det, at han er Gud — og fordrer Tilbedelse.

Dette er den væsentlige Forargelse, om hvilken forovrigt her ikke er Tale; men det er ganske vist, at man ogsaa forarges paa Enhver, der paa nogen Maade giver eller synes at give sig Mine af at ville være mere end Menneske. Man forarges paa ham; dog maa dette ikke misforstaaes, som var det altid ham, der gav sig Mine af at være mere end Menneske, det ligger ofte i, at Modparten er lobet fast i det Bestaaende. Hver Gang et Sandheds-Widne gjør Sandheden til Inderlighed (og dette er Sandheds-Widnernes væsentlige Forretning); hver Gang et Geni primitivt inderliggjør det Sande: saa vil det Bestaaende ogsaa forarges paa ham.

Man behøver kun at kjende lidt til Menneske-Slægten, for at vide, at dette er saa, og kun lidt til den nyeste Philosophi for at vide, at dette ogsaa vil skee i vor Tid. Hvorfor har Hegel gjort Samvittigheden og Samvittigheds-Forholdet i

den Entelte til „en Norm af det Ende“ (jvf. Rechts-Philosophie), hvorfor, fordi han forgudede det Bestaaende. Men jo mere man forguder det Bestaaende, desto naturligere den Conclusion: ergo er Den, som underkender eller opfatter sig mod dette Guddommelige, det Bestaaende, ergo maa han jo noget nær bilde sig ind, at han er Gud. Det er maaskee ingenlunde ham (og er det i Sandhed et Sandheds-Vidne, er det da vist nok, at det ikke er ham), der udsiger noget blasphemisk om sig selv. Nei, Blasphemien er egentlig en Projektion fra den Ugudelighed, med hvilken man venererer det Bestaaende som det Guddommelige, et afstjiftet Bedrag, foranlediget ved, at det Bestaaende taust ved sig selv siger sig selv at være det Guddommelige, og nu ved Sandheds-Vidnet saaar dette at høre, men hører det, som var det ham, der sagde sig at være mere end Menneske.

Men at det Bestaaende er blevet noget Guddommeligt, ansees for det Guddommelige, er et Nalium, tilveiebragt ved Hjælp af at ignorere sin egen Herkomst. Naar en Borgerlig er blevet Adelsmand, saa gjør han gjerne alle mulige Anstregelser for at faae sit vita ante acta i Glemsel. Saaledes med det Bestaaende. Det Bestaaende begyndte ogsaa med hiin Collision mellem den Entelte og et Bestaaende, begyndte med Guds-Forholdet i den Entelte; men nu skal det være glemt, Broen hugget af, det Bestaaende guddommeliggjort.

Da besynderligt nok, denne det Bestaaendes Guddommeliggjorelse er just den stadige Opstand, det idelige Oprør mod Gud. Han vil nemlig (og det kan man endda ikke fortænte ham i) være med, have en lille Smule Haand i Haante med Verdens-Udvillingen, eller han vil holde Slagten i Udvilling. Det Bestaaendes Guddommeliggjorelse derimod er det dvasste, verdslige menneskelige Sinds selvbehagelige Opfindelse, der vil slaae sig til No og bilde sig ind, at nu er der idel Fred og Tryghed, nu har vi naaet det Hvieste. Da saa, saa kommer en entelt En, en Peer Narsviis, og bilder sig ind, at han skulde være højere end det Bestaaende. Dog nei, det er ikke saagt, at han bilder sig det ind, men det kunde jo nok være muligt, at han var

den „Bremse“, som det Bestaaende behøvede for ikke at falde i Søvn, eller for ikke, hvad endnu værre er, at henfalde til Selvforgudelse. Hvert Menneske skal leve i Frygt og Bæven, og saaledes skal ogsaa intet Bestaaende være fritaget for Frygt og Bæven. Frygt og Bæven betyder, at man er i Verden; og hvert enkelt Menneske, Slægten ligesaa, er og skal være sig bevidst at være i Verden. Og Frygt og Bæven betyder, at der er en Gud til, hvad intet Menneske og intet Bestaaende noget Dieblit tør glemme.

Saaledes var nu Jødedommen paa Christi Tid netop ved Phariseerne og de Skriftkloge blevet et selvbehageligt, sig selv forgudende Bestaaende. Der var indtraadt en fuldkommen Commensurabilitet mellem det Udvores og det Indvores, saa fuldkommen, at det Indvores var gaaet ud. Just derpaa kjender man, at et Bestaaende er ifærd med at forgude sig selv, paa denne Commensurabilitet og Congruents. Alt hvad der kunde erindre om den stridende Sandhed, det er afskaffet, Noget man nu er ikke langt fra at finde latterligt — nu har Sandheden sejret, den Sandhed, som cengang var stridende, nu er den det Bestaaende. At være i Sandheden, og jo mere man er i Sandheden, kan nu ikke mere betyde at skulle lide og i samme Grad mere: nei, her er Congruents, jo mere man er af Sandheden, jo mere æret og anseet bliver man. Ah! Nu er det rigtigt, nu er det Bestaaende guddommeliggjort — dersom nu Kristus kom til Verden, saa blev han først Professor, og avancerede saa mere og mere, alt efter som det blev tydeligere, at han var i Sandheden.

Alf den Mening have aabenbart ogsaa Phariseerne og de Skriftkloge været. At Fromhed og Guds frygt skulde lide i Verden, det var noget Antiqueret, der var jo nu Congruents: jo mere from og gudsfrygtig, jo mere anseet. Og for at Ingen skulde bedrage, og det maaskee skulde hedde, at han i sit Underste, skjult, var from, saa var der (og dette er vistnok blevet anført som et Beviis paa det Bestaaendes Alvor) der var ligesom Examina, Fromheden underkastedes, Alt var commensu-

rabelt. Man havde en Mistanke til Alt, hvad der vilde holde sig skjult i Jnderligheden, at det nok turde være Noget — og det kan man maaskee have megen Ret i; men man havde ogsaa aldeles affsaffet, at Sjendeteqnet paa den sande Æromhed, naar den ikke holder sig skjult, juist er, at den lider Endt i Verden. Na, som sagt, med samme Bravour som en nybaqt Aldelsmand kan glemme, at han igaar var Borger, med samme Bravour kan et Bestaaende glemme sin Hertomst. Og som det enkelte Menneſte kan aspirere at blive Noget, saaledes er dette det Noget Generationen aspirerer til, den vil danne det Bestaaende, affsaffe Gud, i Menneſte-Ærgat eujonere den Enkelte ind i et Musehu — men det vil Gud ikke, og han bruger lige den modſatte Taktil, han bruger den Enkelte til at virre det Bestaaende ud af Selvbehageligheden.

Naar Communurabiliteten og Congruentſjen er indtraadt, og det Bestaaende guddommeliggjort, ſaa er al Ærgat og Bæven affsaffet. At leve, ſaar at være Noget i et ſaadant Bestaaende, er en Kortſættelſe af eller endnu tryggere end at leve under ſin Moders Skjort, i den Grad kan man beregne Sandſynligheden og blodaqtigt fritage ſig for enhver end den mindſte af den Art Mgjørelſe, i hvilken „den Enkelte“ ſmerter ſig; thi man er ingen Enkelt, o, langſtra, man er tryllet ind i Sandſynlighedens Tilſorladeligheder med det ſikre Advancements henrivende Udſigt lige ind i Eviqheden — Eviqheden maa jo domme ſom det Bestaaende domte, der var det Guddommelige. „Hvad vil Du“, ſiger det Bestaaende til den Enkelte, „plage og martre Dig ſelv med Idealitetens uhyre Maaleſtok, henvend Dig til det Bestaaende, ſlut Dig til det Bestaaende, her er Maaleſtokken. Er Du Student, ſaa kan Du være ſikker paa, at Profesſoren er Maaleſtokken og Sandheden; er Du Præſt, ſaa er Biſkoppen Veien og Livet; er Du Skriver, er Inſtituiraaden Maalet. Ne quid nimis! Det Bestaaende er det Normſtge, og Du luffelig, om Du indtager den Dig anviste Relativitet — og forreſten lader Collegierne, Conſiſtorium eller hvem det nu er ſorge for“ — „min Salighed?“ „Å jo viſt;

og er der endeligen Noget i Veien med Dig i den Henseende, kan Du ikke lade Dig noie med, som alle de Andre, naar engang Din Tid er kommet, vel indpakkert og emballeret at gaac med i en af de store Forsendinger, som det Bestaaende under sit Segl og under Adressen „den evige Salighed“ expederer ind i Evigheden, sikret at blive fuldkommen lige saa vel modtagen og lige saa salig som „alle de Andre“, kort kan Du ikke lade Dig noie med en saa betryggende Sikkerhed og Caution som den, at det Bestaaende indestaaer Dig for Din Salighed hijsket: nu vel, saa behold det hos Dig selv, det har det Bestaaende ikke Noget imod; naar Du tier bomstille dermed, skal Du alligevel have det lige saa godt som de Andre.“

Det Bestaaendes Guddommeliggjorelse er Alts Verdsliggjorelse. Det Bestaaende kan have fuld Ret i, at hvad det Verdslige angaaer, skal man slutte sig til det Bestaaende, noies med den Relativitet o. s. v. Men tilfjidsi verdsliggjor man ogsaa Guds-Forholdet, vil at det skal congruere med en vis Relativitet, ikke vore noget vaesentlig Forskjelligt fra Ens Stilling i Livet o. s. v. — istedetfor, at dette skal vore hvert enkelt Menneske det Absolute, og dette den Enkeltes Guds-Forhold just Det, der skal gjore ethvert Bestaaende spavende, at Gud, hvad Dieblik han vil, blot han trykker paa en Enkelt, i hans Guds-Forhold strax har et Vidne, en Angiver, en Espion eller hvad man nu vil kalde det, En, der i ubetinget Lydighed og ved ubetinget Lydighed, ved at forfolges, lide, dve, gjor det Bestaaende spavende.

Idet nu en Enkelt beraaber sig paa sit Guds-Forhold lige over for et Bestaaende, der har guddommeliggjort sig selv, seer det jo ud som gjorde han sig til mere end Menneske. Han gjor det imidlertid ingentunde; thi han indrommer jo, at ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske har og skal have for sit Bedkommende det samme Forhold til Gud. Saa lidet som Den, der siger sig at vore forelsket, dermed naegter nogen Anden at vore det: endnu mindre naegter en saadan Enkelt de Andre, men som Enkelte, at have Guds-Forholdet. Dog dette vil

det Bestaaende ikke vide af, at det skulde bestaae af noget saa løst Noget som en Samling af Millioner Entelte, der hver især have sit Guds-Forhold. Det Bestaaende vil være et Hele, der Intet kjender over sig, men under sig har hver Entelt, og dommer hver Entelt, der indordner sig i det Bestaaende. Og hiin Entelte, der dog nok foredrager den ydmygste, men ogsaa den humaneste Lære om det at være Menneske, vil saa det Bestaaende forstærke ved at paadutte ham, at han forstulder en Blasphemie.

Saaledes med Pharisaerne, der forargedes paa Christus, fordi han gjorde Æromhed til den absolute Junderlighed, ikke ligesjæm commensurabel for det Udvortes (isærere omvendt, kjendelig paa Lidelsen), og i ethvert Tilfælde ikke fuldendende sig i en ligesjæm Relativitet. Den hele Bygning af Bestemmelser og Relativiteter, denne Æromhedens ligesjæmme Kjendelighed paa Verre og Anseelse, Magt og Jundfyndelighed, denne Objektivitet som Pharisaerne og de Skriftkloge vel have taldt den, stødte Christus til ved at gjøre Gudsfrugt og Æromhed til Junderlighed. Kuldt forvisjede om at have Ret, og formodentlig forud fikke paa, at Christus skulde maatte give tabt, forelægge de ham det Spørgsmaal, hvorfor hans Disciple overtraadte de Gamles Vedtægt. Saaledes gaaer det altid, naar et Bestaaende har drevet det til at forgude sig selv, saa bliver tilsidst Skik og Brug Troes-Artikler, Alt bliver saadan lige vigtigt; eller Vedtægter, Skik og Brug bliver det Vigtige. Den Entelte føler og erkjender ikke, at han og saaledes hver Entelt har et Guds-Forhold, som for ham skal have absolut Betydning, nei Guds-Forholdet affstøffes, Skik og Brug, Vedtægter og Deslige forgudenes. Men den Art Guds-Æragt er netop Æragt for Gud, den frugter jo ikke Gud, den frugter Mennesker. Derfor svarer Christus og Pharisaerne: hvi overtræde I Guds Bud for Eders Vedtægters Skuld. Saa hellige vare nemlig Pharisaerne og de Skriftkloge blevne, og saa hellige blive Menneskene altid, naar man forguder det Bestaaende, at deres Gudsdyrtelse er at gjøre Nar af Gud: under Skin af at dyrke og tilbede

Gud, dyrke og tilbede de deres egne Paafund, enten i selvhagelig Glæde, som de der selv ere Dpfinderne, eller i Menneske-Frygt.

Men, som sagt, Den der underkjender et saadant Bestaaende, han bliver af det betragtet som En, der gjør sig til mere end Menneske, og man forarges paa ham, om han dog egentligen kun gjør Gud til Gud og sig til Menneske.

2) Matth. XVII, 24—27. — „Men der de kom til Capernaum, gik de, som oppebar Skattens Penninge, til Peder og sagde: betaler Eders Mester ikke Skattens Penninge? (25) Han sagde: jo. Og der han kom ind i Huset, forekom Jesus ham og sagde: hvad tykkes Dig, Simon? af hvem tage Konger paa Jorden Told eller Skat? af deres egne Børn eller af Fremmede? (26) Peder siger til ham: af Fremmede. Jesus sagde til ham, saa ere jo Børnene frie. (27) Men paa det vi ikke skulle forarge dem, gik hen til Havet, kast en Krog og tag den første Fisk, som kommer op; og naar Du aabner dens Mund, skal Du finde en Stater; tag denne og giv dem den for Dig og for mig.“

Collisionen er her igjen den samme, den Enkelte med det Bestaaende. Det, der vilde forarge dem, vilde være, at den Enkelte vilde unddrage sig fra sit Forhold til det Bestaaende. Det maa bestandigt erindres, at paa intet af Stederne, hverken her i det 17de eller i det 15de Capitel, er Forargelsens Mulighed i Forhold til Christus qva Gud-Mennesket. Spørgsmaalet er jo saaledes ikke her, om han er Gud-Mennesket, Situationen ikke, om han nu viser sig at være hvad han udgiver sig for, Gud-Mennesket, thi saaledes fremstilles han ikke her. Spørgsmaalet er, om han, dette enkelte Menneske, vil anerkjende det Bestaaende ved at betale Skatten.

Da det at betale Skat er en ligegyldig Udvortesked, saa underordner Christus sig, og forebygger Forargelsen. Noget Andet var det i Forhold til en Udvortesked, der frækt vilde være Fromhed. Havde Christus ikke givet efter, saa vilde han ogsaa have vaakt deres Forargelse, og Grunden vilde ganske rigtigt have været, at en Enkelt ved at unddrage sig det Be-

staaende junes at gjøre sig til mere end Menneske, uden at dog, for atter at gjentage, deraf juit følger, at han qualitativt bestemmer sig at være Gud.

Forøvrigt er i denne Fortælling det Mærkelige, at Christus, der her blot er det enkelte Menneske i Collision med et Bestaaende, for at undgaae denne Forargelse sætter den egentlige Forargelse. Han betaler rigtignok Skatten, men ved et Mirakel skaffer han Penningen, d: han viser sig at være Gud-Mennesket. Det at lade være at betale Skatten er at gjøre Forargelsen mulig i Forhold til ham, det enkelte Menneske; men Maaden, paa hvilken han skaffer Penningen, sætter den væsentlige Forargelses Mulighed i Retning af ham som Gud-Mennesket.

Vi gaae nu over til den egentlige Forargelse, som forholder sig til Gud-Mennesket. Muligheden af den Forargelse i Forhold til Christus, om hvilken vi have talt, er et historisk Forvindende, forsvundet med hans Dod, var kun for de Samtidige i Forhold til ham, dette enkelte Menneske. Forargelsens Mulighed derimod i Forhold til Christus qva Gud-Mennesket vil vedvare indtil Dagens Ende. Dages Muligheden af denne Forargelse bort, saa betyder det, at Christus ogsaa er taget bort, at han er gjort til noget Andet end han er, Forargelsens Tegn og Troens Gjenstand.

B.

Den væsentlige Forargelses Mulighed i Retning af Høiheden, at et enkelt Menneske taler eller handler som var han Gud, siger sig selv at være Gud, altsaa i Retning af Bestemmelsen Gud i Sammenjættningen Gud-Mennesket.

1) Matth. XI, 6. (Parallelstedet Luc. VII, 23.) Johannes den Døber har fra Fængslet sendt Bud til Christus for at spørge ham, om han er Den, som skal komme, eller de skulle vente en Anden. (B. 4). Og Jesus svarede og sagde til dem: gaaer hen og forkynder Johannes de Ting, som I høre og see: (5) Blinde see og Halte gaae, Spedalske renses og Døve høre, Døde staae op og Evangelium prædiktes for Fattige, (6) og salig er Den, som ikke forarges paa mig.

Christus svarer altsaa ikke ligefrem, han siger ikke: siger Johannes, jeg er den Forventede. Han fordrer nemlig Troen, og kan derfor ikke give en Fraværende ligefrem Meddelelse. En Tilstedeværende kunde han vel sige det ligefrem til, fordi den Tilstedeværende ved at see den Talende, dette enkelte Menneske, ved denne Modsigelse dog ikke fik en ligefrem Meddelelse, da Modsigelsen er mellem hvad der siges og hvad der sees, o: hvo den Talende efter Udseende at domme er. Dog dette skal udførligt blive opløst paa sit Sted.

Fremdeles. Derjom det i Sandhed havde været Tilfældet, som Christenheden i mange Tider har havt for Skik at indbilde sig, at det dog ligefrem var til at see, at Christus var den, han

jaagde sig at være, hvorfor saa et saa besunderligt Svar; saa havde det jo været langt simplere og mere ligefrem, at Christus havde gjort som man bærer sig ad i Prædike-Noredraget, havde jaagt til Udsendingene: betragter mig, saa seer I jo, at jeg er Gud. Men forjog det! Nei, det simpleste Middel til at gjøre en Ende paa alt dette sentimentale Sedenstak, der i Christenheden kaldes Christendom, er ganske simpelt at aubringe det i Samtidighedens Situation.

Videre. Christi Svar indeholder in contento det, som ellers pleier at opføres under Navn af „Beviser for Christendommens Sandhed“, dog undtaget Beviset af Svaadommene. Men i denne Henseende var jo Johannes selv Repræsentanten, der dog vel, hvis ellers Noget, ved Hjælp af Svaadommenes Beviis maatte være bragt Forvisningen om, at Christus var den Forventede, saa nær som muligt; men mærkeligt nok, den sidste Prophet, og som Saadan dog vel i den størst mulige Rapport til Prophetien, Forloberen er ved dette Beviis ikke bragt længere end til at blive opmærksom — og spørge. Altsaa undtaget Beviset af Svaadommene ere de øvrige Beviser for Christendommens Sandhed indeholdte i Christi Svar. Han hentuder paa Undergjæringerne (Gaalte gaae, Blinde see o. s. v.) og paa Læren selv (Evangelium prædiktes for de Rattige): og derpaa tilføier han, mærkeligt nok, han tilføier: „Jalig Den, som ikke forarges paa mig“. — See, i Christenheden har man havt anderledes for Etik. Der har man skrevet disse uhyre Foliaenter, som udvitle Beviserne for Christendommens Sandhed. Bag disse, Beviserne og Foliaenterne, er man selv fuldkommen overbevist og sitter mod alle Angreb; thi Beviset og Foliaenten ender bestandigt med: ergo var Christus Den, han jaagde sig at være; det er ved Hjælp af Beviserne saa vist som 2 og 2 er 4, og saa let som Rød i Høje; paa dette nimodsigelige ergo, som ligefrem gjør Sagen klar, trodser Docenten og Præsten, og Missionairen gaaer tillidsfuld ud for at omvende Sedninger ved Hjælp af dette ergo. Og derimod Christus! Han siger ikke: ergo er jeg den Forventede; han siger, efterat have beraabt

sig paa Beviserne siger han: Jelig Den, som ikke forarges paa mig, det er, han gjør det selv aabenbart, at der i Forhold til ham ikke kan være Tale om nogen Bevisen, at man ikke ved Hjælp af Beviser kommer til ham, at der ingen ligefrem Overgang er til det at blive Christen, at Beviserne i Maximum kunne tjene til at gjøre et Menneske opmærksomt, at han nu saaledes gjort opmærksom kan komme paa det Punkt: om han vil troe eller han vil forarges. Thi Beviserne ere endnu det Tvetydige, er den raiionerende Forstands pro et contra, der derfor igjen kan bruges contra et pro; først i Valget bliver Hjertet aabenbart (og derfor var det jo Christus var kommet til Verden, for at gjøre Hjerternes Tanker aabenbare), om et Menneske vil troe, eller vil forarges. See, en theologisk Profesjor, der, med Benyttelse af Alt hvad der tidligere var skrevet derom, havde skrevet et nyt Værk om Beviserne for Christendommens Sandhed, han vilde føle sig fornærmet, om En ikke vilde indromme, at nu var det beviist: og Christus selv derimod, han siger ikke mere end at Beviserne kunne føre En — ikke til Troen, o langt fra (saa var det jo overflodigt at tilføie Jelig Den, som ikke forarges), men til det Punkt, hvor Troen kan blive til, hjælpe En til at blive opmærksom og for saavidt hjælpe til, at man kommer ud i den dialektiske Spænding, af hvilken Troen bryder frem: vil Du troe, eller vil Du forarges.

Hvor ligger nu Forargelsens Mulighed? Den er Miraklet; og Miraklet er Beviist; og af Miraklet har man villet ligefrem bevise Christendommens Sandhed! Det forstaaer sig, den ligefremme Bevisen maa saa, hvad den jo ogsaa gjør, passe paa at komme betydeligt bagefter, derved rigtignok igjen indirekte forraadende, hvad den, liig Andet, der kommer bagefter, duer til; thi i Samtidighedens Situation er det en Umulighed ligefrem at bevise. Lad os ikke snakke i Taaget, lad os ikke, vidende om, hvo Christus er (hvis man ellers kan være vidende derom), eller dog indbildende os, at vi ere det, kommende 1800 Aar bagefter, betragte Miraklet og saa — blive overbeviste. Hvilket Dyb af Monsens! Naar vi veed, hvo Christus er, hvor kan saa

Beviiset siges at bevise os det! Og desuden er Forholdet jo slet ikke dette, som der da ogsaa er visse Ting, hvorom det gjælder, at den, der kommer bagefter, lige saa gjerne kan gaac hjem og lægge sig, hvilket især gjælder om det Overordentlige. Skal der være Mening i, at Miraklet beviser, hvo Christus er, saa maac vi jo begynde med, at vi ikke veed, hvo han er, altsaa i Samtidighedens Situation med et enkelt Menneske, der er som andre Mennesker, paa hvem der ikke ligesom er Noget at see, et enkelt Menneske, der saa gjør Miraklet og siger sig selv at gjøre Miraklet. Hvad vil dette sige? Det vil sige, at dette entelte Menneske gjør sig til mere end Menneske, gjør sig noget nær til Gud: er dette ikke forargeligt? Du seer noget Uforklarligt, Mirakuløst (mere heller ikke), han selv siger, at det er et Mirakel — og Du seer for Dine Dine et entelt Menneske. Miraklet kan Intet bevise; thi troer Du ikke, at han er Den, han siger sig at være, saa benægter Du Miraklet. Miraklet kan gjøre ovmærksom — nu er Du i Svandingen, og det berøver paa hvad Du vælger, Forargelien eller Troen, det er Dit Hjerte, som skal blive aabenbart.

Modsigelsen, i hvilken Forargelsens Mulighed ligger, er den at være et enkelt Menneske, et ringe Menneske — og saa at handle i Retning af at være Gud. Ngt blot paa Samtidighedens Situation; og agter Du ikke paa den, saa lyver Du Dig ind i et Bedrag. Men Sagen er den, man har i Christenheden kun et phantastisk Billede af Christus, en phantastisk Guds-Stikkelse, jvarende ligesom til det at gjøre Miraklet. Men dette er Wandhed, saaledes har Christus aldrig seet ud. Christenhedens Christendom er Phantastert i begge Retninger, baade i Retning af Miraklet og i Retning af Christus. I Samtidighedens Situation er Du stillet mellem dette Uforklarlige (uden at dog deraf ligesom følger, at det er et Mirakel) og saa et enkelt Menneske, som Andre at see til — og det er ham, som gør det.

Forargelsens Mulighed er ikke til at undgaae, Du skal igennem den. Du kan kun vaa een Maade freles fra den:

ved at troe. Derfor siger Christus: jelig Den, som ikke forarges paa mig. Det var dengang ikke jaa let som det indtil Bæmmelse senere er blevet det i Christenhedens Lognagtighed, med strax man horte om at Blinde fik Synet igjen og Dode Livet, strax at være overbevist om, hvo Christus var. Nei, dengang var det den frygteligste Afgjorelse for et Menneſte at blive troende. O, rædſomme Modſætning, o, Afſkyelighed: denne travle Christendom, som har kunnet bevise og bevise Christendommens Sandhed; diſſe Tuſinder og Tuſinder, som have troet — i Kraft af Beviſerne: og jaa Jesus Christus, Troens Stifter og Guldender, som, pegende paa Beviſerne, der dog vel maatte have virket stærkeſt den Gang de ſteete, dog tilføier: „Jelig Den, som ikke forarges paa mig“, det er, han beraaber ſig ſaaledes paa Beviſerne, at han nægter dem at være Veien til ham. Det er ſom vilde han ſige til Johanneſ's Diſciple, at diſſe ſkulde ſige det til Johanneſ, hvad der ſaaledes ſiges til os Alle: ad Beviſernes Wei kommer Jagen til mig; agt paa dem, at Du maa blive opmærksom — og jaa, ja jelig Den, som ikke forarges paa mig.

O, rædſomme Modſætning, o, Afſkyelighed: denne Indbildſthed og Dumhed, med hvilken man har trodſet paa Beviſerne og forraadt Christendommen — og jaa den Herre Jesus Christus, der, ogjaa her lidende, vel hentnder til Beviſerne, men jaa, næſten bedende for den Enkelte, tilføier: jelig Den, som ikke forarges. O, Lidelſernes Hemmelighed, at maatte være Forargelſens Tegne for at kunne være Troens Gjenſtand! Saa bekymret gif han paa Jorden, han der af Kjærlighed kom til Jorden; at, han forſtod, ſom intet Menneſte forſtod eller kan forſtaae det, hvor uendelig vanſkelig det er at blive Christen. Mon han glædes ved, at man paa den leiſindigſte Maade indbilder Tuſinder og Tuſinder, at de ere Christne!

2) Joh. VI, 61. — Christus ſiger om ſig ſelv, at han er det levende Brød, „om Noget æder af dette Brød, han ſkal leve“ (51). Da fivedes Joderne indbyrdes og ſagde: hvorle-

des kan denne give os sit Blod at æde? (52). Derfor sagde Jesus til dem: sandelig, sandelig siger jeg Eder: dersom I ikke æde Menneskens Sønns Blod og drikke hans Blod, have I ikke Livet i Eder (53). 54. 55. 56. 57. Selv mange af hans Disciple, der de det hørte, sagde: denne er en haard Tale, hvo kan høre ham? (60), saa Jesus, der han vidste ved sig selv, at hans Disciple tvurrede over dette, sagde til dem: forarges dette Eder? (61) 62. Og af B. 66 sees, at fra den Tid traadte mange af hans Disciple tilbage og vandrede ikke mere med ham.

Altsaa efter den Maalestof forargede disse Ord dengang, at selv Disciple, mange Disciple faldt fra. Nu, i Christenheden, forarge de ikke mere. Na, det forstaaer sig, den sande Christen forarge de ikke, thi han troer. Men for at være blevet troende, maa han have passeret Forargelsens Mulighed forbi, og den er det, der er afløst i Christenheden. Man sætter nu disse Ord i Forbindelse med Nadveren, man har udviklet en Være om Christi Legemes Ubiquitet; og ved det man i Christenheden har en phantastisk Christus-Stillelse, saa er alt Dette hverken ubegribeligt eller paa nogen Maade indeholdende Forargelsens Mulighed.

Men Christenhedens Phantasierer maae vi nu engang slaae en Streg over. Vi gaae til Samtidighedens Situation.

Altsaa et enkelt Menneske, at see til som alle andre, han taler saaledes om sig selv! Hvad Under vel, at man forargedes, at de svittedes ad og gik hver til Sit, forargede, mange af Disciplene med. Og som hiint veemodige Ord „Jaa! Den, som ikke forarges paa mig“, saa følger ogsaa her et lignende, idet Kristus siger til de Tolv: morne og I ville gaae bort? (67). Al, thi Kristus forstod det selv, som intet Menneske kan forstaae det, hvor vanskeligt det er at blive Troende. Vidende er han ogsaa her; han vil frelse Alle — men for at frelles maae de gaaennem Forargelsens Mulighed, o, og det er som lom han, fordi Alle forarges paa ham, næsten til at staae ene, han, Arelseren, der vil frelse Alle! Vidensers Hemmelighed, som intet Menneske kan fatte dem eller den: selv at være Forargelsens

Tegn for at være Troens Gjenstand! Og derfor er det saa bevæget dette Ord: monne og I ville gaae bort; det er saa lidende, næsten som vilde han sige: skal jeg da, jeg som kom for at frelse Alle, jeg, hvis Kjærlighed intet, intet Menneske fatter: skal jeg være bragt dertil, at der var slet Ingen, jeg blev til Frelse for. O, at staae med aabne Arme og sige „kommer hid!“ — og at saa Alle flye, ja ikke blot flye, men flye forargede! O, at være Verdens Frelser! Og derfor gjentyder denne Liden i det Glædens Ord til Fæder: Jaltig est Du, Simon, Jonas's Søn.

Men nu til Stedet selv for at vise, at Forargelsen er i Retning af Høiheden; dette blot atter erindret, at den historiske Beretning om, hvilken Forargelse Ordene vakte, maa være den sikke Borgen for, at de samme Ord i samme Situation væsentligen ville vække samme Forargelse. Det er i Samtidighedens Situation med et enkelt Menneske, et Menneske som andre — og han taler om sig selv paa en saadan Maade! Han bestemmer sig selv saaledes overmenneskelig aandelig, at han taler om at æde hans Kjød og drikke hans Blod, saa phantastisk som muligt i Retning af en guddommelig Egenkab: Allestedsnærværelse, og dog anden Gang saa paradøxt som muligt, at det er hans Kjød og Blod; han siger, at kun Den, der æder hans Legeme og drikker hans Blod, vil han opreise paa den yderste Dag — dog vel i de meest afgjørende Udtryk at bestemme sig som Gud. Han siger, han er det Brød, som kommer ned fra Himlen — atter et afgjørende Udtryk i Retning af det Guddommelige. Og da han vidste, at hans Disciple knurrede over dette, og fandt det en haard Tale, siger han: „forarger dette Eder“, og tilføier saa det endnu stærkere: „hvad om I da faae at see, at Menneskens Søn farer op, hvor han var for“. Altsaa han, saa langt fra at give efter eller slaae af, ligesrem gjør sig til noget fra det at være Menneske aldeles Forskjelligt, gjør sig til det Guddommelige — han, et enkelt Menneske.

Ja, naar man lever hen beruset i Indbildninger, naar man lader Phantasien danne en phantastisk Skikkelse af Christus, til hvilken man selv forholder sig paa Phantasi-Unskuet-

siens Afstand: ja saa mærker man maaskee ikke Korargeliens. Men i Virkeligheden, i Sandheden, og i Samtidighedens Situation med hvert enkelte Menneske, hvis Hertomst man veed Besked om, hvem man kjender fra Gaden o. s. v. — skulde virkeligen Noget ville falde paa at nægte, at her er Korargeliens Mulighed kun til at undgaae paa een eneste Maade, ved at troe. Men Den, som troer, han har for at komme til at troe maattet vasiere Korargeliens Mulighed.

Tillæg.

Disse toende Steder ere de eneste, hvor Korargeliens Mulighed i Mening af Høiheden udtrykkelig nævnes. Men som den, hvad der ligger i Sagen selv, har været tilstede i ethvert Dieblit, hvor han Gud Mennesket, han dette enkelte Menneske talede eller handlede i Mening af Bestemmelsen Gud: saaledes er den ogsaa ofte nok ellers antødet i den hellige Skrift. Aremfjillingen gjør forevrigt aldeles ingen Fordring paa at ovtalle alle Steder, en eregetist Fortjænelse der her vilde være aldeles overflødig og maaskee endog forvirrende, for saavidt den gav det Udseende af, at Korargeliens Mulighed blot de og de Gange havde været tilstede, istedetfor at den er det i ethvert Dieblit. — Saaledes Matth. IX, 4 Korttællingen om den Bartbrødre), naar der Kristus siger til Pharisæerne „hvi tænke I saa vndt i Eders Hjertes“: da ere disse vnde Tauter Korargeliens. At tilgve Zunder er i meent afgjørende Forstand en Bestemmelse i Mening af Gud. Men, for atter at gjentaage naar man kun har et vphantastisk Billede af Kristus, saa finder man det maaskee i sin Orden at han tilgver Zunder, uden at man mærker Korargeliens Mulighed i Virkeligheden derimod, i Sandheden, og i Samtidighedens Situation: et enkelt Menneske som andre, at han vil tilgve Zunder! Der er kun een Maade at undgaae Korargeliens paa, ved at troe; men Den der troer, er gaaet Korargeliens Mulighed forbi — Matth. XII, 21 hvor Pharisæerne, da Kristus havde helbredet en Beiat, der var blind og stum,

fige: „denne uddriver ikke Djævlene uden ved Beelzebub, Djævlene's Overste“ — naar det saa hedder „Jesus, som vidste deres Tanker“: da ere disse Tanker igjen Forargelsen. — Matth. XXVI, 64. 65, da Christus siger: „nu herefter skulle I see Menneskens Son sidde hos Kraftens hoire Haand og komme i Himlens Skyer“ — og Høpperstepræsten udraaber: „han bespottet Gud, see, nu have I hørt hans Bespottelse“: saa er det jo Forargelsen vi høre. — Joh. VIII, 48. 52. 53. Hele Fortællingen om den Blindfødte. Joh. X, 20. 30. 31. 33.

Ved hvert et Ord i Retning af Bestemmelsen: Gud, ved hver en Gjerning i den Retning, saa er Forargelsens Mulighed; i Samtidighedens Situation vil Enhver blive opmærksom paa den. Men i Christenheden ere vi Alle blevne Christne uden at mærke Noget til nogen Forargelsens Mulighed over, at et enkelt Menneske taler og handler i Retning af at være Gud — vi ere Alle blevne Christne, det forstaaer sig, Christen bliver man kun i Samtidighedens Situation med Kristus; og i Samtidighedens Situation vil ogsaa Enhver blive opmærksom. Men i Christenheden ere vi alle blevne Christne uden at mærke Noget til (hvad der blandt Andet ogsaa er det Christelige's Bærg mod, og dødbringende for den „spekulative Begripen“) Forargelsens Mulighed, ja, som det synes, endog uden at bemærke, at det er Jesus Kristus selv, der gjør opmærksom paa, at Forargelsens Mulighed er tilstede — og han er dog vistnok, den Sag betræffende, lige saa vel underrettet som samtlige d'Her. spekulative theologiske Professorer, uden hvis Hjælp og Bistand jo ogsaa, som bekjendt, Christendommen er kommet ind i Verden, hvorimod det vel var muligt, hvis der ellers Intet var til Hinder, at den ved deres Hjælp og Bistand kunde blive praktiseret ud af Verden.

C.

Den væsentlige Forargelses Mulighed i Mening af Ringheden, at Den, der udgiver sig for at være Gud, viser sig at være det ringe, fattige, lidende, tilsidst afmægtige Menneske.

Man forarges altsaa ikke over, at han er Gud, men over, at Gud er dette Menneske („jee hvilket Menneske!“), hvad enten man nu virtelig var ifærd med at troe, at han var Gud, eller man blot overveiede betænter denne uendelige Selvmødsigehede: at Gud skulde være et saadant Menneske. I det foregaaende sagde Den, der var ifærd med at forarges, Den der var standset ved Forargelses Mulighed: et enkelt Menneske som vi vil være Gud. Her siger Den, der er standset ved Forargelses Mulighed: antaget et Dieblit, at Du er Gud, hvilken Daarstab og Misindighed, at Du da er dette ringe, fattige, afmægtige Menneske!

1) Matth. XIII, 55. Mc. VI, 3. — „Er denne ikke den Tømmermands Søn? Hedder ikke hans Moder Maria? og hans Brodre Jakob og Joses og Simon og Judas? Og ere ikke alle hans Søstre hos os? Hveden haver denne da alt dette? Og de forargedes paa ham.“

Forargelses Mening er forøvrigt her tvetydig. For saavidt man uræder: „hveden har han alt dette“, saa opløses Forargelsen i den foregaaende Form, de forarges over, at han, dette ringe Menneske skulde være det Overordentlige, være Gud Men den kan ogsaa være omvendt: de forarges over, at

Gud skulde være Søen af en Tommermand, og Disse hans Familie. Forargelsens Retning er her tvetydig, og saaledes ogsaa i saadanne Ytringer som Joh. VII, 27 og 48.

Dog naar man kun har en phantastisk Forestilling om Kristus, naar hverken han er det enkelte Menneske, som staaer lige over for En, ei heller hans Fader, Tommermanden, et virkeligt enkelt Menneske, som man godt kjender, og ligeledes de øvrige Slægtninge: saa er det nok muligt ikke at forarges. Men, hvis man ikke er saaledes samtidig med Kristus, saa er det ogsaa umuligt at blive Christen.

2) Matth. XXVI, 31. 33. Mc. XIV, 27. 29. — Her er Forargelsens Mulighed ganske utvetydigt i Retning af Ringheden. Talen er jo om Disciplene, som altsaa havde troet, at han var Den, han sagde sig at være, Talen er om, at de ville forarges paa ham. Men deres Forargelse er jo dog vel umulig i Retning af Høiheden, at han, deres Lærer og Mester ikke skulde være det, han sagde sig, nei, det troe de jo. Den er i Retning af Ringheden, at Han, den høit Ophøiede, Faderens Genbaarne, at han skulde lide saaledes, afmægtig gives i sine Tjenders Bøld. — Naar man taler om Peders Fornægtelse, pleier man gjerne i Fremstillingen at forskyde en af disse Climaxer, der have det Dialektiske lige stik imod sig, saa det er en Anticlimax, uden at Taleren mærker det, fordi han ingen Nøelse har om det Dialektiskes Hemmeligheder, men declamerende lægger Alt, selv Paradoxet, ud i et ligefremt Superlativ, saa det at være Gud bliver et ligefremt Superlativ til det at være Menneske. Taleren siger, at det havde allerede været strafværdigt af Peder at fornægte Kristus, hvis Kristus blot havde været et Menneske — og nu, da Kristus var den, han var! Man glemmer reent, at havde Kristus kun været et Menneske, og af Peder kun anset for et Menneske, havde Peder netop ikke fornægtet ham. Det der nemlig bringer Peder ganske ud af sig selv, det der virker som et apoplektisk Slag paa ham, er just, at han har troet, at Kristus var Faderens Genbaarne. Alt et Menneske falder i sine Tjenders Bøld, og saa Intet gjør, det er menneskeligt.

Men at Den, hvis almægtige Haand havde gjort Tegn og Under, at han nu staaer som afmægtig og lammet, just Det er det, der bringer Fæder til at forlægge.

Altsaa til hine to Steder. „I denne Nat skulle I alle forlægges paa mig. Men Fæder svarede og sagde til ham: dersom de og alle skulle forlægges paa Dig, saa vil jeg dog aldrig forlægges paa Dig.“ Det er den sidste Gang Christus er samlet med sine Disciple for hans Lidelse, og det er om den han taler, han forudsiger den. I, men hvilken uendelig Smerte, en Smerte, som intet Menneske kan begribe, og som ogsaa kun indirecte er indeholdt i den hellige Fortælling. Thi Christus taler ordlyd om, hvad han nu skal lide, ikke videre udførligt om, hvorledes han skal mishandles — og dog forudsiger han sin Lidelse, at sin Lidelse, at sin tungeste Lidelse, thi den er just denne, at de Alle skulle forlægges paa ham, selv Fæder. Han forudsiger sin Lidelse, det seer ud som det blot var et Træk med i Beskrivelsen af dens Forjærdelse, at den vil være saa forjærdelig, at selv alle Apostlene ville forlægges paa ham: at, og just dette er Lidelsens Tungeste. I, det Menneske, der kun har Sind og Sands for det Udvaltes, mærker vel slet ikke, hvordan Christus forudsiger sin Lidelse, at dette just var den tungeste Lidelse i den Nat, der han blev forraadt, i den Nat, da han blev haanet, bespottet, bespøttet, hudslettet: dette, at alle forlæggedes paa ham. Naar man seer ham naglet til Korset som en Forbruder, da siger man vel, at aldrig har noget Menneske, menneskelig talt, udrettet saa lidet, og aldrig er, menneskelig talt, nogen Sag saaledes tabt, som han, og hans Sag i det Dieblit. Man glemmer Rødsjelen, over Rødsjelen glemmer man „Rødsjelen“; thi at hans Sjænder og det Ende sit Magt over ham: nu vel, derfor kan man dog ikke, menneskelig talt, sige, at det var som forlægges, at han var lammet til Verden. Men i det Dieblit, da Alle forlæggedes paa ham, selv Fæder: menneskelig talt, hvad var da ikke hele hans Liv som forlægges! Han vilde frelse Alle, ganske bogstaveligen Alle — og Alle forlæggedes paa ham, ganske bogstaveligen Alle! Og han har det i sin Magt, ved at

forandre sig Noget, ved, i Forholdet til hans elskede Disciple, at holde Lidelsen borte, at fjerne Forargelsens Mulighed — men saa er han ikke Troens Gjenstand, saa er han selv bedragen af menneskelig Medlidenhed, og bedrager dem. O, for menneskelig Forstand uudgrundelige Duh af Lidelse: at maatte være Forargelsens Tegn for at være Troens Gjenstand!

Men skulde der ellers behoves noget Beviis for, at Forargelsens Mulighed horer med til Troen: saa viste det sig jo her, de forargedes Alle paa ham. Disciplene, som havde troet paa hans Guddommelighed, og i den Retning gaaet Forargelsens Mulighed forbi ved at blive troende, de standse paa Ringheden, paa den Forargelsens Mulighed, der ligger i, at Gud-Mennesket ganske lider i Retning af at være blot Menneske. Det er, som sagt blev i første Afsluit: Forargelsens Mulighed, der er Troens Bærge eller Forvarsvaaben, er saaledes dobbeltydig, at al menneskelig Forstand enten paa den ene eller paa den anden Maade maa komme til at staae stille, maa støde an — for saa enten at forarges eller at troe.

Tillæg 1.

Foruden de anførte Steder, hvor Forargelsens Mulighed i Retning af Gud-Menneskets Ringhed omtales, er der naturligviis en Mangfoldighed af Steder, hvor der hentydes dertil, hvor Forargelsen antydes, uden at just Ordet nævnes. Saaledes for blot at nævne dette, hele Lidelseshistorien.

Tillæg 2.

Den Forargelsens Mulighed, om hvilken vi her have tallet, er altsaa forholdende sig til Gud-Mennesket i Retning af Ringheden.

Hertil svarer saa en Forargelsens Mulighed, som Kristus ogsaa omtaler, en Forargelsens Mulighed, der ligeledes er i Retning af Ringheden, naar det viser sig, at Discipelen ikke er over Mesteren, men ligesom han. Han er Gud-Mennesket, og man forarges over, at han skal fornædres saaledes. Men nu

det at være Christen, det i Sandhed at hore Christus til — naar han er Det i Sandhed, han siger sig at være: saa maa jo det at være Christen være det, menneskelig talt, meest Døhoiede for et Menneske. Og at saa det i Sandhed at være en Christen skal betyde, i Verden, i Menneskenes Dine at være den Hornedrede, at det skal betyde, at lide alt mulig Dødt, al Spot og Forhaanelse, tilsidst at straffes som en Forbryder! Her er atter Forargelsens Mulighed. O, og ogsaa om denne Forargelse gjælder det, den lader sig undgaae, naar Du, enten lykkeligst eller i klunkende menneskelig Medlidenhed med Dig selv og med Andre, kun vil være Christen saadan til en vis Grad, saadan paa hedenistne qvid nimis; thi saa bliver Du æret og anseet, Du undgaaer Forargelsens Mulighed, Du udretter saare meget i Verden, Du vinder en stor Mængde til ogsaa saadan at ville være Christne til en vis Grad. Vil Du ikke det, saa maa Du igjennem Forargelsens Mulighed; thi det i Sandhed at være Christen er vel ikke det at være Christus (o, Gudsbespottelse!) men er det at være hans Efterfølger, dog ikke en saadan jvinket-pyntelig Efterfølger, der profiterer Kirmaet og lader Christus have lidt for mange, mange Aarhundreder siden; nei, det at være Efterfølger er, at Dit Liv har saa megen Lighed med hans som det er muligt et Menneskes Liv kan have.

Christendommen er ingen Være, al Tale om Forargelse i Forhold til den som Være er Misforstaaelse, er at euervere Stødet i Forargelsens Anstød, som naar man taler om Forargelse i Forhold til Væren om Gud-Mennesket, Væren om Forsoningen. Nei, Forargelse er enten i Forhold til Christus eller til det selv at være Christen.

Men som man da i Christenheden har forvirret Alt, saa ogsaa Dette, og derved ganske rigtigt ovnaaet, at Christenheden er blevet Hedenstlav. Der er i Christenheden en evindelig Prædiken om, hvad der saa skete efter Christi Død, hvorledes han seirede, og hans Være seierrikt erobrede hele Verden, fort man horer lutter Prædikaner, der mere passende kunde ende med Hurra, end med Amen. Nei, Christi Liv her paa Jorden det

er Paradigmet; det er i Lighed dermed jeg og enhver Christen skal stræbe at danne mit Liv, og dette er Prædikencens væsentlige Gjenstand, dertil skal den tjene, til at holde mig i Aande, naar jeg vil blive slov, og til at styrke, naar man bliver forslagt. Saaledes er han jo Paradigmet i Samtidighedens Situation; i den var der ingen Snakken om hvad der saa skeete bag efter. Men Christenheden har affkaffet Christus, derimod vil den — arve ham, hans store Navn, profitere de uhyre Folger af hans Liv, ja det er ikke langt fra, at den vil tilegne sig dem som dens egne Meriter, og bilde os ind, at Christenheden er Christus. Istedetfor at enhver Generation har at begynde forfra med Christus, og saa at fremstille hans Liv som Paradigma, saa har Christenheden taget sig den Frihed at lægge det hele Forhold reent historisk ud, begynde med at lade ham være død — og saa triumpheres der! Christenheden tiltager siden den Tid Nar for Nar i Mængde — hvad Under vel, der pleier jo de Fleste hellere end gjerne at ville være med, hvor det gjælder om hverken mere eller mindre end at triumphere og om at ride Herredage ind. Og derfor er i Christenheden det at være Christen noget fra det i Samtidighedens Situation at være Christen saa forskjelligt som Hedenstabs og Christendom.

I Samtidighedens Situation, hvor man hvert Dieblit kunde forvisse sig om, hvorvidt nu Discipelen lignede Mesteren: der var intet verdenshistorisk Snyderi muligt, der var Discipelen dannet efter Paradigmet — ikke som i den bestaaende Christenhed, hvor man (antaget hvad jo dog vel Sandhed er, at Christus er Paradigmet), naar man betragter de enkelte Christne, maa blive lige saa forbauset ved Tanken om, at de ere dannede efter Paradigmet, lige saa forbauset, som hvis En paastod, at domus declineres efter Paradigmet mensa.

Naar man agter paa, hvorledes der leves i Christenheden, skulde man virkelig troe, at i Hedenstabet maatte da Menneskene have levet aldeles uden jordiske Lidelser og Gjenvordigheder og hvad dertil horer — i den Grad er man i Christenheden gaaet Glip af Pointet betræffende hvad der er specifikt

christelig Lidelse, den Lidelse som Kristus og Christendommen selv har bragt ind i Verden; i den Grad har Christenheden behaget og behager den sig i at prædike denne hele Menneske af jordiske Gjenbørdigheder ind i de specifikke christelige Lidelsers Kategori. Man har afløst den egentlige christelige Lidelse „for Erdets Skuld, for Retfærdigheds Skuld o. s. v.“, og derimod maier man de sædvanlige menneskelige Lidelser ud til at være disse, og faaer dem saa — o, Mesterfuntle af Bagvendthed! — til at gaae efter Paradigmet. Allerede i Forhold til de mindre religiøse Paradigmer er det Skik og Brug at tage dem forsængeligt. En Mand's Kone dør. Saa prædiker Præsten om Abraham, der offerer Isaac, og Entemanden bliver ved hans Belærverdigheds Kunst portraiteret som en Slags Abraham, et Pendant til Abraham. Der er naturligvis ikke Spor af Mening i den Tale, eller, Præstens Udfattelse er hverken Entemanden eller Abraham; men Manden synes godt om det, han giver med Nørøielse 10 Rd. derfor, og Menigheden har ikke noget derimod, thi hver især venter paa, at Touren kommer til ham — skulde man ikke ogsaa gjerne hver især give 10 Rd. for saa nemt at komme til at ligne Abraham! Et saadant Tilfælde som dette: en Mand's Kone dør, kan ikke gaae efter Paradigmet Abraham. Det er jo dog vel ikke Manden, der har offeret Konen, eller, som Præsten upaaafet med Bestemthed vilde sige, „har villet slaae sin Kone ihjel“, hun er jo ved Døden afgaaet. Men Pointet i Abraham, dette Nørfærdelige der er hans Lidelses uendelig potentierte Ansirengelse, er Answaret, at Abraham er den Handlende, som vil gaae hen og offer Isaac. — Sa saaledes nu ogsaa i Forhold til „Paradigmet“, Kristus og de deriverede christelige Paradigmer. Man har ganske faaet det bragt i Glemme, hvad der forstaaes ved den egentlige christelige Lidelse, og de deriverede christelige Paradigmer. Man har ganske faaet det bragt i Glemme, hvad der forstaaes ved den egentlige christelige Lidelse; man tager de almindelige menneskelige Lidelser og dem — ja, hvorledes det gaaer til, er over min Nørstand — men dem faaer man til

at gaae efter de christelige Paradigmer. Derjom man i Modjætning til den rene Christendom vilde kalde dette den anvendte Christendom, saa kan man med Sandhed sige, den er meget slet anvendt.

Det Afgjørende i den christelige Lidelse er: Frivilligheden og Forargelsens Mulighed for den Lidende. Der læses om Apostlene, at de forlode Alt for at følge Christum efter. Det var altsaa frivilligt. Nu er der i Christenheden en Mand, der er saa uheldig at tabe Alt hvad han eier og har; han har ikke opgivet det Mindste, han har tabt Alt. Saa studerer da Præsten brav paa en Trøstetale; men hvad enten det ligger i den megen „Studereren“ eller hvori det nu ligger, det løber jurr for hans Velærverdighed, det at tabe Alt og det at opgive Alt bliver Synonymer, han faaer det at tabe Alt til at gaae efter Paradigmet at opgive Alt, skjondt Forstellen er uendelig. Naar jeg nemlig frivillig opgiver Alt, vælger Fare og Besværligheder, saa er det umuligt at undgaae Aufgættelse (hvilken igjen særligt er det Christeliges Kategori, men naturligtviis affkaffet i Christenheden), der kommer med Ansvar (som igjen svarer til det Frivillige), naar det hedder: ja, hvorfor vilde Du udsætte Dig derfor og begynde paa Sigt, Du kunde jo lade det være. Dette er specifikt christelig Lidelse, den er en heel Tonart dybere end de almindelige menneskelige. Naar jeg nemlig taber Alt, har jeg intet Ansvar, og der er Intet Ansægtelsen kan faae fat paa. Men i Christenheden har man ganske affkaffet det Frivillige, og saaledes ogsaa paa den Maade affkaffet Forargelsens Mulighed, for saavidt nemlig det Frivillige ogsaa er en Form af Forargelsens Mulighed; man lever aldeles hedenst, finder det i sin Orden vittigt at ridiculisere det Frivillige som en latterlig Overdrivelse eller et quid nimis. De uundgaaelige menneskelige Lidelser maa man nu engang finde sig i, ligesom i Hedenskabets, men saa prædiker man dem op til at være de christelige Lidelser, prædiker dem sammen med Christus og Apostlene. Jeg forpligter mig til at gjøre det Experiment, at tage hedenste Skrifter, som jeg ikke

væsentlig skal forandre Noget i, men blot vaa enkelte Steder anbringe Christi Navn: saa skal jeg faae Lov til at troe, at det er en Prædiken eller Betragtning af en Præst, en Prædiken, maaskee endog en Prædiken udgiven efter Tjfordring af Nære, altsaa af flere Christne, thi vi ere jo alle Christne, Præsten med.

Svad Under saa, at man i Forhold til det at være Christen slet ikke mærker Noget til Forargelsens Mulighed. Men i Samtidighedens Situation med Kristus, det er, den Gang det var, og naar det er Sandhed med et være Christen, da var det at være Christen forbundet med Forargelsens Mulighed, den Christne maatte sit eget Liv betræffende vurdage Forargelsens Mulighed, og Spørgsmaalet var, om han nu vilde forarges eller troende vedblive at være Christen. I den almindelige menneftelige Videlse er ingen Selvmodsigelse; der er ingen Selvmodsigelse i, at min Nøne doer, hun er jo dødelig; ingen Selvmodsigelse i, at jeg taber min Eiendom, den er jo tabelig o. s. v. Foru hvor Videlsens Selvmodsigelse kommer, der kommer ogsaa Forargelsens Mulighed, hvilken som sagt er uadstillelig fra det at være Christen, som ogsaa Kristus selv fremhæfter det.

At dette er saaledes, at det egentlig er Selvmodsigelsen, der constituerer Forargelsens Mulighed, sees ogsaa af det afgjørende Sted om Forargelse i Almindelighed: Matth. XVIII, 8. 9. Forargelsens Mulighed ligger i den Selvmodsigelse, at Midlet junes uendelig værre end Snaadommen. „Men dersom dit Hæand eller din Nød forarger dig, da hug dem af og kast dem fra dig. Det er dig bedre at gaae halt eller en Nrobling ind til Livet, end at have to Hænder og to Nødder og kastes i den evige Nød. Og dersom dit Nje forarger dig, da riv det ud og kast det fra dig. Det er dig bedre at gaae eenøjet ind til Livet, end at have to Njine og kastes i Njelveedes Nød.“ Kristus taler om Forargelse, men see, christelig forhaaet, kommer egentlig Forargelsens Mulighed (den egentlige Forargelsens Mulighed, den som forholder sig til det at blive Christen) først frem paa andet Sted: Midlet, som Kristus anbefaler for at icke

sig fra Forargelsen. Det naturlige Menneske har ogsaa Noget han kalder Forargelse, Noget han kalder Kjerlighed o. s. v.; men ligesom Det, det naturlige Menneske kalder Kjerlighed, christeligt er Selvkjerlighed, saaledes er Det hvad det naturlige Menneske kalder Forargelse en blot forelobig Bestemmelse, og forst idet Christendommen anpriser Midlet derimod, bliver Forargelsens Mulighed til; thi i Forholdet til dette Middel ligger jo Afgjorelsen: at blive Christen eller at forarges. Det naturlige Menneske beslutter sig paa en vis borgerlig Retfærdighed, og idet han da saaledes stræber, er der saa Noget, der forarger ham, hans Die eller hans Haand. Ubetvinget er det ikke hans Agt at give efter for Forargelsen, han vilde dog nok frelse sin borgerlige Retfærdighed, naar det paa en lempelig Maade lod sig gjøre, og Dsjeret, der kræves, dog kun er til en vis Grad. Men nu kommer Christendommen og siger: vil Du undgaae Forargelsen, saa hug Haanden af, riv Diet ud — lad Dig gilde for Himmeriges Skyld (Matth. XIX, 12): Dette er det egentlige, der er det naturlige Menneske til Forargelse. Et saadant Mittel, det er jo Uffindighed, det er jo uendelig meget værre end Sygdommen — og hvorfor skulde jeg gjøre det? Dertil svarer Christendommen: for at undgaae Forargelsen, eller den siger det Samme paa en anden Maade: for at indgaae til Livet.

Dette vil sige, Christendommen lægger det uendelige Eftertryk paa at indgaae til Livet, paa den evige Salighed som det absolute Gode, og derfor igjen uendeligt Eftertrykket paa at undgaae Forargelsen. Det der derfor egentlig er til Forargelse, er den uendelige Lidenskab, med hvilken den evige Salighed opfattes, hvilken svarer til den uendelige Frygt for Forargelse. Dette er just det naturlige Menneske til Forargelse; en saadan Forestilling har det naturlige Menneske ikke og vil det naturlige Menneske ikke have om den evige Salighed, og derfor da heller ikke om Forargelsens Fare.

I den bestaaende Christenhed er naturligviis denne som al anden Forargelsens Mulighed i Grunden affkaffet — i den

bestaaende Christenhed bliver man paa den lusteligste Maade af Verden Christen uden at mærke det allermindste til Aorargeliens Mulighed. Det naturlige Menneske har i den bestaaende Christenhed faaet sin Aetig frem. Der er ingen uendelig Modsaetning mellem det Christelige og det Verdslige. Det Christelige forholder sig i det Høieste som en Potentiation (og nærmest under Bestemmelsen: Dannelsen) til det Verdslige, men ligeisem, det er en ganske regelmæssig Comparation, hvis Positiv er: den borgerlige Aetfærdighed. Slige voldsomme Aorholdsregler som de, Christendommen anviser for at undgaae Aorargelse, behøves ikke i den bestaaende Christenhed. Man gaaer ud fra det Verdslige; iagttagende den borgerlige Aetfærdighed (god -- bedre -- bedst) indretter man sig saa beavemt som muligt i Alt hvad man kan strabe sammen af Verdslighedens Goder -- det Christelige rores ind med deti som en Tilfætning, en Ingredient, der stundom næsten gæner til at raffinere Aendelsen. Der er ingen uendelig Modsaetning mellem det Christelige og det Verdslige, Aorargeliens Aare har da ikke saa strækkeligt at betyde -- omtrent lige saa meget som Saligheden. Det Christelige forholder sig ligeisem til det Verdslige, er en Bevægelse paa Stedet, det er en inngæret Bevægelse.

Svad Under saa, at man ikke mærker Noget til Aorargeliens Mulighed i Aorhold til det at vare og blive Christen; og hvad Under saa, at den bestaaende Christenhed er som lutter Meningsløshed Thi at en Mand, fuldt og fast, derfor i Aengst og Bæven forvisset om, at han i Troen paa Christus er Salighed, uden for den evig Aortabelse, og at Aorargelien er Aaren -- at han kunde faae i Zinde at vove Alt, deti er der Mening. Men i den bestaaende Christenhed leve vi saadan Alle i en dvasst og Aitet mindre end lidensabelig Aorvisning om, at vi nok Alleisammen saadan blive salige. Svov stulde saa Aorargeliens Mulighed komme fra for det naturlige Menneske i Henseende til det at blive Christen -- thi den alvorlige Christen maatte vel i en anden Aorstand hinde det Hele med den bestaaende Christenhed i det Grad Aorargeligt. Men naar Aorargeliens Mulig-

hed atter juſt ligger i, at den evige Salighed anſlaaes ſaa høit i Priis: ſaa er jo Forargelſens Mulighed borttaget, naar man ikke har videre at gjøre i den Henſeende end at være født i Chriſtenheden. Saaſnart derfor En i den beſtaaende Chriſtenhed vilde udtrykke den uendelige Lidenſkab i Forhold til Bekymring for en evig Salighed, det er vilde udtrykke, at han er Chriſten: ſaa vil den beſtaaende Chriſtenhed i en vis Forſtand ſaae Dinene op, opdage Forargelſens Mulighed, ſom denne viſte ſig og viſer ſig i Samtidighedens Situation med Chriſtus. Thi der bliver det Alvor, og derfor bliver det naturlige Menneſke opmærkſom paa den Selvmodſigelſe, at man, for at undgaae en Fare, om hvilken han maatte ſige: naa, Ulykken var da ikke ſaa forſkrækkelig, om man en Gang forargedes, ſkulde bruge et ſaa forfærdeligt Middel ſom, at afhugge Haanden, at udrive Diet, at gilde ſig ſelv.

Men nu til de tvende Steder, hvor den Forargelſens Mulighed omtales, ſom forholder ſig til det at blive og være Chriſten i Retning af Ringheden, den Forargelſens Mulighed, der afledet ſvarer til Forargelſens Mulighed i Retning af Gud-Menneſkets Ringhed og Fornedrelſe.

1) Matth. XIII, 21. Mc. IV, 17. Det er Parabelen om Sædearterne. Der hedder det. „Men det ſom er ſaaet paa Steengrund, er den, ſom horer Ordet og annammer det ſtrag med Glæde . . . Men naar Trængſel eller Forfølgelſe kommer for Ordets Skyld, forarges han ſtrag.“

Det Eftertrykket ligger paa er „for Ordets Skyld“. I Prædikeforedraget, der til Vederlag ſtundom trykker stærkt paa det at tjene Penge for Ordets Skyld, ligger naturligviis Eftertrykket ikke her. Man prædiker chriſteligt om, at et Menneſke gjennem mange Trængſler maa indgaae i Himmeriges Rige, at Trængſel maa til. Ypperligt, det er ganſke rigtigt Chriſtendom! Men naar man ſaa horer nærmere eſter, opdager man med Forundring, at diſſe mange Trængſler det er ſaadan Sygdom, Pengeforlegenhed, Bekymring for næſte Aar, hvad man ſkal ſpiſe, eller Bekymring for „hvad man ſpiſte iſſor,

men endnu ikke har betalt", eller at man ikke bliver til det, man havde ønsket at blive i Verden, eller andre Afsatstæder. Derom prædiker man kristeligt, man græder menneskeligt, og affindigt bringer man det i Forbindelse med Gethsemane. Der som det var gennem disse mange Trængsler man indgik i Himmeriges Rige, saa maatte jo Hedningerne ogsaa indgaae i Himmeriges Rige, thi de gik gennem de samme. Nei, denne Prædikemaade er paa en høist farlig Maade Christendommens Afslættelse, tildeels endog blasphemisk.

Der maa en lille nærmere Bestemmelse til disse Trængsler og Ojensvordigheder. Den er indeholdt i Christi Ord: for Ordets Skuld. Kristus taler ikke om de forskjellige Menneſter, der ubetinget ikke leve halvt saa dygtigt som Hedningerne, disse forskjellige Menneſter, der ville være Kristus, og saa, naar blot en almindelig menneskelig Lidelse hænder dem, ikke længere ville være Kristus. Nei, disse taler han ikke om, det vil da sige, naar Talen er om at forarges; thi ellers siger han jo i samme Parabel, at Sjerrighed, Betourning for Varing o. S. kvaler den gode Sæd. Men „Forargelse“ er en ganske bestemt Tante, saa man ganske noiaagtigt kan vide, om Forargelsens Mulighed er tilstede eller ikke. Og derom taler Kristus; han taler om Dem, som forarges, naar Trængsel og Forfølgelse kommer for Ordets Skuld. Thi, lærer han, det at der kommer Trængsel og Forfølgelse for Ordets Skuld, det er den Selvmodsigelse hvort Forargelsens Mulighed er.

Christendommen forkunder sig jo at være Trost, og Lægedom og Helbredelse — nu ja, saa henvender man sig alt-saa til den, som man henvender sig til Den, hos hvem man søger Tilflugt, tatter den, som man tatter en Sjælver; thi ved sig selv af den eller ved dens Sjælv mener man at skulle bære den Lidelse, under hvilken man ligger. Og saa, saa steer lige det Modsatte. Man sner til Ordet for at søge Sjælv — og saa kommer man til at lide for Ordets Skuld. Og det er ikke med Lidelsen, som naar man indtager et Lægemiddel eller undertager sig en Cuur, at Helbredelsen kan være forbunden med nogen

Smerte, hvilken man jo underkaster sig, og hvori ingen Selvmodsigelse er. Nei, Trængselen og Forfølgelsen kommer over En, fordi man har henvendt sig til Christendommen om Hjælp. See, naar det saaledes trækker sammen, saa fornorkes den menneskelige Forstand, saa den hverken veed ud eller ind, eller hvilket der er hvilket. Hvad er saa Christendommen, hvad skal den saa til; man søger Hjælp hos den, man er villig til ubeskriveligt at takke den, og saa skeer lige det Modsatte, man kommer til at lide for dens Skyld — saa synes der virkelig ikke at være Noget at takke for. Nu er Forstanden standset paa Forargelsens Mulighed. Hjælpen seer ud som en Plage, Lindringen som en Byrde; Enhver, der staaer udenfor, maa sige: han er da gal, at han vil udsætte sig for alt Det — og den Lidende troede, at han skulde hjælpes. Lad mig endnu engang gjøre dette tydeligt, dette „for Ordets Skyld“. Naar jeg som Syg henvender mig til en Læge, saa kan han maaſkee finde det fornødent at foreskrive en meget pinielig Cuur — deri er ingen Selvmodsigelse, at jeg underkaster mig den. Nei, men derimod dersom jeg pludselig seer mig i Trængsel, en Gjenstand for Forfølgelse, fordi, fordi jeg har henvendt mig til den Læge: ja, saa er der en Selvmodsigelse. Lægen har maaſkee bekendtgjort, at han kan hjælpe mig for den Sygdom, jeg lider af, muligt han ogsaa kan det — men der er et aber, som jeg slet ikke havde tænkt paa. Det at jeg indlader mig med den Læge, slutter mig til ham, det er det, som gjør mig til en Gjenstand for Forfølgelse; her er Forargelsens Mulighed.

Og saaledes med Christendommen. Nu gjælder det, vil Du forarges, eller vil Du troe. Vil Du troe, saa trænger Du gjennem Forargelsens Mulighed, tager Christendommen an paa ethvert Vilkaar. Saa gaar det; saa blæse være med Forstanden; saa siger Du: enten den nu er Hjælp eller Plage, jeg vil kun Gæ, jeg vil tilhøre Kristus, jeg vil være Christen.

Forargelsens Mulighed er forøvrigt, som let sees, i Retning af Ringheden, at dette uendelige Ophøiede, at være Christen, skal være det Foragtede, Bespottede, Bespyttede, og en

Forbrudelse. Men er Forholdet rigtigt, er den saaledes Mishandlede i Sandhed en Christen, saa ligner han ogsaa Forbilledet saa meget, som det er et Menneske muligt at ligne det. Men Modsigelsen er der, som er Forargelsens Mulighed: at irasjes fordi man gjør det Gode.

2) Joh. XVI, 1, og til Oplosning Matth. XVI, 23. — Christus har talet om, hvad der ventede Apostlene, naar de skulde vidne i Verden om ham. „Dette har jeg talet til Eder, at I skulle ikke forarges. De skulle udelukke Eder af Synagogerne; ja den Tid skal komme, at hver den, som ihjelslaaer Eder, skal mene, han viser Gud en Dyrkelse“.

Forargelsens Mulighed er, hvad let sees, i Betning af Ringheden. Ligeom det at være Gud-Mennesket, at det skulde betyde at lide en Forbrunders Straf, er til Forargelse, saaledes ogsaa det at være en Udsending fra Haderens Genbaarne, at det skal betyde at blive forfulgt, udstødt af Samfundet, tilsidst ihjelslagen — og saaledes, at Enhver, som gjør det, skal mene at gjøre Gud en Dyrkelse.

Modsigelsen, i hvilken Forargelsens Mulighed ligger, er let at see: at det at mishandle Guds Udsendinge, at det end ikke skal kaldes en Uret, men ansees for en Gudsdyrkelse, saa Forholdet vendes aldeles om: Apostelen bliver mishandlet — og De, der gjøre det, blive høit ærede og anseete, og netop som gudfrugtige og fromme Mænd. Dette Forhold kan ingen menneskelig Forstand udholde, den standser paa Forargelsens Mulighed, og det gjælder nu enten at troe eller at forarges. Saaledes i Forholdet til Apostlene eller de første Christne. Man skulde forevrigt synes, at det var saa vanvittigt som muligt, men det er ganske vist, at i Christenheden er dog Forholdet blevet et endnu vanvittigere, da begge Parter ere Christne. At Hedningen meente at gjøre sin Gud en Tjeneste ved at slaae en Apostel ihjel, er ikke affindigt, som derimod det, at den „sande Christen“ i „Christenheden“ bliver forfulgt — og at saa „de Christne“ mene at dyrke Gud og „Christus“ dermed.

Allsaa Christus siger dem det forud, at de ikke skulde for-

arges, at de derimod maatte bevares i Troen; thi i Troen ere de frelstede ud af Forargelsens Mulighed. Naar et Menneſte lever ſaaledes, at han ingen hoiere Maaleſtok for Livet kjender end Forſtandens, ſaa er hele hans Liv Relativitet, kun arbejdende for relative Formaal; han foretager ſig Intet uden at Forſtanden nogenlunde ved Hjælp af Sandsynlighed kan tydeliggjøre ham Fordeel og Tab, kan ſvare ham paa det Spørgsmaal, hvorfor og hvortil. Underledes med det Abſolute. Ved forſte Diektaſt forviſer Forſtanden ſig om, at dette er Uſſindighed. At udviſe et heelt Liv til Lidelse, til Dødfrelſe, er Forſtanden Uſſindighed. Skal jeg undertaſte mig en Lidelse, ſkal jeg offere Noget eller paa nogen Maade opoffre mig ſelv, ſiger Forſtanden, ſaa ſkal jeg ogſaa kunne vide, hvad Gavn og Fordeel jeg kan have deraf, ellers er jeg da gal om jeg gjør det. Men at ſige til et Menneſte: gaa nu ud i Verden, det vil ſaa gaae Dig ſaaledes, Du vil blive forfulgt Nar efter Nar, og det ender med, at Du tilſidſt paa en rædsom Maade kommer af Dage — ſaa ſiger Forſtanden: hvad ſkal det til? Ja det ſkal til Intet, det er Udtrykket for, at der er noget Abſolut til. Men dette er netop Forſtanden til Forargelſe.

Og her ſeer man ogſaa, hvorledes det hænger ſammen med en Indvending mod Chriſtendommen, ſom ofte er gjort, og ſom i en vis Forſtand er gaaſte rigtig, i ethvert Tilfælde har mere Mening i ſig end det paaſandede Forſvar for Chriſtendommen, man i denne Henſeende almindeligviis forer. Indvendingen er, at Chriſtendommen er menneſkeſjendſk, ſom de Chriſtne jo i Chriſtendommens forſte Tid bleve kaldte odium totius generis humani. Hermed hænger det ſaaledes ſammen. I Forhold til Det, ſom det naturlige Menneſte, der elſker ſig ſelv ſelviſk eller elſker ſig ſelv fruentimmeragtigt, anſeer for Kjærlighed, Venſkab og Deſlige, er Chriſtendommen ſom et Had til det at være Menneſte, den ſtorſte Forbandeſe og Plage over det at være Menneſte. Ja, ſelv det dybere Menneſte kan have mange ſvagere Dieblikke, hvor det er ham, ſom var Chriſtendommen Menneſkeſjendſkab; thi i de ſvagere Dieblikke vil

han hule for sig selv, kunne, have det godt i Verden, leve hen i fullere Nødske. Det er det Svindagtige i Mennesket; og derfor er det ogsaa ganske vist og sandt, at Christendommen har en Mistanke til Egteskabet, og omter, blandt de mange gifte Tjenere den har, dog nok ogsaa at have en rigtig Person, et eenliqt Menneske, fordi Christendommen meget godt veed, at med Svinden og Elstov o. s. v. kommer alt dette Svagere og Sjælene op i et Menneske, og at, for saavidt Manden ikke selv hutter dervaa, Husfruen ordentligvis repræsenterer det med en Ugenerethed, som er uderst farlig for Manden, naar for Den der skal i strengere Forstand tjene Christendommen. Saa begrundet det med dette: „hvad vil Du udrette Dig for alle de Ubehageligheder og Anstrengelser, og al den Uatnemlighed og Modstand. Nei, lad os to indde Livet i Svagelighed og Behagelighed. Egteskabet er jo, som Præsten siger, en Gud velbehagelig Stand, ja den eneste Stand, om hvilken dette udtrykkeligen siges; det siges end ikke om den geistlige Stand. Man skal gifte sig; Mere eller Mindet fordrer Gud ikke af noget Menneske, det er uvertimod det Høieste; og Du har gjort nok. Du har Guds Velbehag, Du har giftet Dig — endogsaa anden Gang. Svag derfor hvide Tanter, de ere dog ikke Mindet end Forjængelighed og Galtskab; den Yare, der saaledes vil rive et Menneske ud i Verden, den er menneskefjendt, og da allermindst Christendom, denne, som Præsten sagde det i Søndags denne milde Yare, der saa venlig afhjælper alle Trøst, hvor kan Du noget Dieblit falde paa, at det skulde være Christendom, det som nogle stumle, quine og menneskefjendte Gueboere, der ingen Sands have for det Svindelige, hutter paa.“

Dette gjælder allerede i Forhold til de mindre og ubetydelige Svørelser. Da naar det nu er et heelt Liv om at gøre, at indvie dette til at vjæres, uden nogenomhelst Udset til Umorning at gaare en saadan Arentid imøde, frivilligt at vaatage sig, at arbejde af uderste Anstrengelse — for at opnaae, det ei, forment om derved at opnaae, at blive Mar efter Mar udleet forjulst og tilnød ihjelslaagen: o, selv i det stærkeste Menneske

der er Diebliske, hvor det maa synes ham menneskefjendsk at fordre noget Saadant af et Menneske!

Saaledes gif det selv Peder i Forholdet til Christus, Matth. XVI, 21 v. flg. „Da Christus begyndte at give sine Disciple tilkjende, at ham burde at gaae til Jerusalem og lide meget af de Eldste og Npperstepræster og Skrifkloge, og ihjelslaaes, da tog Peder ham tilside, begyndte at straffe ham og sagde: Herre, spar Dig selv, dette skee Dig ingenlunde“. — Man seer deraf, hvilken overordentlig Sikkerhed et Menneske maatte have, for at turde udsætte sig for den Fare at have en Ven. Thi en Ven hjælper En saavist ikke til at vove og offere, men vel til at prutte og slaae af — og deraf lader det sig forklare, at der tales saa meget til Venkabs Ære og Priis. Derjom derfor et Menneske, der dog efter en ordentligere Maalestok vil det Gode, ikke tør tiltroe sig næsten overmenneskelig Overlegenhed, saa lad ham, i Frygt og Bæven holdende sig til Gud, da for Alt bruge den Forsigtighed ikke at have en Ven. Thi havde Kristus ikke været Kristus, saa havde Peder formodentligen seiret.

Altjaa Peder begyndte at straffe ham. Fordi nemlig Peder elskede Kristus, fordi han ganske havde hengivet sig til ham, derfor vil han nu venkabeligt, at de To skulle have det godt med hinanden. Han „straffer“ ham; thi den sande Ven siger oprigtigt sin Mening, er ikke bange for at tale strengt og straffende, naar Vennen er paa gale Veie, det er, isærd med at ville vove Noget, at ville offere sig for en Sag — deraf lader det sig forklare, at der tales saa meget til Venkabs Ære og Priis; thi for saavidt man maaskee selv næsten er svag nok til dog helst at ville være fri, saa er jo Venkabs en herlig Dødsdølse, og uskatteerligt, at det er Pligt at have en Ven. Han siger: „spar Dig selv“; thi Peder er medlidende og en sand Ven — og derfor heller ikke saa ganske uden Selvherlighed, thi det var dog nok ogsaa for sin egen Skyld, at Peder tog saa strengt paa. Han siger: „dette skee Dig ingenlunde“; thi at Kristus frivilligt skulde ville udsætte sig derfor, det falder end ikke Peder ind, og hvis saa, havde han vel tilladt sig at tale endnu stærkere.

Men Kristus svarer: viig bag mig, Satan! Du er mig en Forargelse; thi Du sandser ikke hvad Guds er, men hvad Menneskens er. Her seer man paa en ganske mærkelig Maade, hvor Forargelsens Mulighed ligger, samt hvorledes Christenheden, der blot sandser hvad Menneskens er, ved at omdanne Christendommen i Lighed hermed har afflaffet Forargelsens Mulighed. Det hvorfor Fader er Kristus til Forargelse, det Modsatte deraf er juist Det, hvorfor Kristus er Fader til Forargelse. Fader er den ekkeligste Udgave af den menneskelige Medlidenhed — men den menneskelige Medlidenhed, og derfor Kristus til Forargelse. Kristus er det Guddommelige, det Absolute, derfor Fader til Forargelse.

Det Relative er nemlig, indenfor Timeligheden at udvise en Tid til Løn for Arbeidet; det Absolute er, ene at vælge Evigheden. Men dette med Evigheden staaer ikke ganske fast for det sandelige, det naturlige Menneske, selv det dygtigste, derfor er det Absolute ham til Forargelse. Den Troende betragter hele Livet, som det naturlige Menneske betragter visse Aar af Livet. Det naturlige Menneske finder sig i at lide visse Aar — for saa at høste Lønnen. Den Troende disponerer over hele Livet i Tiden.

Men paa det Absolute staaer Forstanden stille. Modsigelsen er, at forlange af et Menneske, at han skal gøre den størst mulige Evoffrelse, indvie hele sit Liv til at offres — og hvorfor? Ja, der er intet Hvorfor; saa er det jo Galstrib, siger Forstanden. Der er intet Hvorfor, fordi der er et uendeligt Hvorfor. Men overalt hvor Forstanden saaledes staaer stille, der er Forargelsens Mulighed. Skal der seerrikt trænges igennem, saa maa Troen til; thi Troen er et nyt Liv. Uden Troen bliver man i Forargelsen — og saa bliver man maaskee noget meget Stort i Verden, gjør overordentlig Lykke, æres og vrises af Samtidige som Tidens største Mand o. s. v. — det er ikke umuligt. Thi lad os huile paa, at Forargelsens Dialektik kommer igjen. Derfor det var saa, at det at være forarget betydede, at det maatte gaae Om ild i Verden, saa er jo Begrebet havet, saa er

der jo ikke Noget at forarges over; Forargelsens Mulighed ligger jo just i, at det er den Troende, i hvem Verden seer en Forbryder.

Forargelsens Mulighed er forøvrigt, som let sees, i Retning af Ringheden: at det uendelig Ophøiede at leve for det Absolute, at det udtrykkes ved at blive et Udsbud i Verden, en foragtet, bespottet Gjenstand, som Medlidenheden hater, medens den dog ogsaa anseer det for en Slags retfærdig Straf, at en Saadan henrettes som en Forbryder.

Slutning til B og C.

Fremstillingen har nu efterviist den væsentlige Forargelses tvende Former, den har gjennemgaaet de Steder, hvor Kristus selv udtrykkelig advarer mod den, den har tillige i Tillæg hentydet til de mange andre Steder, hvor Forargelsens Mulighed, i Forhold til Gud-Mennesket, i den hellige Skrift antydes. Det var ikke dens Ngt at gjennemgaae alle, endnu mindre at frembringe det Skin, at det, hvis man omhyggeligt havde gjennemgaaet alle saadanne Steder, kun var i disse Tilfælde at Forargelsens Mulighed viste sig. Nei, Forargelsens Mulighed følger Gud-Mennesket i ethvert Dieblis, enten paa den ene eller paa den anden Maade; ikke følger et Menneskes Skygge ham uadskilleligere end Forargelsens Mulighed Gud-Mennesket, thi Gud-Mennesket er Troens Gjenstand. Gud-Mennesket (og herved forstaaer Christiendommen, som sagt, ikke dette phantastiske Speculative om Eenheden af Gud og Menneske, men et enkelt Menneske, der er Gud) er kun til for Troen; men Forargelsens Mulighed er netop det Trastød, hvori Troen kan blive til — hvis man da ikke vælger at forarges.

„Førargeljes“ det er den væsentlige Førargeljes Tankebestemmelser.

I Christenhedens første Tider, hvor selv Biddiarelskerne bare et unisshjendeligt Præg af, at man dog vidste, hvorum Talem var, var Biddiarelsen i Forhold til Gud-Mennesket enten den, at man saa en eller anden Maade tog Bestemmelsen „Gud“ bort (Ebnitisme o. d.), eller den, at man tog Bestemmelsen „Menneske“ bort (Gnosticisme). I hele det Alderdom, der saa unisshjendeligt bærer Præget af, at det end ikke veed, hvorum Talem er, er Forvirringen en anden og langt farligere. Man har doerende gjort Gud-Mennesket til hin speculative Genhed af Gud og Menneske sub specie æterni, eller apparent i den rene Værens interessebevarende Medium, istedetfor at Gud-Mennesket er Genheden af at være Gud og et enkelt Menneske i historisk virkelig Situation. Eller ogsaa har man reent affastet Kristus, kastet ham bort og taget hans Være hen, tilstidst næsten betragtet ham som man betragter en Anonym: Væren er Hovedsagen, er Alt. Deraf kommer det, at man indbilder sig, at hele Christendommen er lutter ligefrem Meddelelse, i sin Genfoldighed endnu mere ligefrem end Professorens dubstidige Dictata. Meningsløst er det forglemt, at Væren her er vigtigere end Væren Overalt hvor det er Tilfaldet, at Væren er et væsentlig Medhenhørende, er der en Meduvelitation Meduvelitationen ligger netop i, at Væren er med, men overalt hvor der er Meduvelitation, er Meddelelsen heller ikke næste ligefrem Paraarab- eller Professor-

Meddelelse; redupliceret i Læreren derved, at han existerer i hvad han lærer, er den en sig paa mangfoldig Maade forskjelliggjørende Kunst. Og naar nu Læreren, som er uadskillelig fra og væsentligere end Læren, er et Paradox, saa er al ligefrem Meddelelse umulig. Men i vor Tid gjør man Alt abstract og afskaffer alt Personligt: man tager Christi Lære — og afskaffer Christus. Dette er at afskaffe Christendommen; thi Christus er en Person, og er Læreren, som er vigtigere end Læren. — Som jeg i et andet Skrift har stræbt at vise, at Christi Liv, det at han har levet, er uendelig vigtigere end alle Følgerne af hans Liv: saaledes er ogsaa Christus uendelig vigtigere end hans Lære. Det er kun et Menneske, om hvem det gjælder, at hans Lære er vigtigere end han selv; at anvende dette paa Christus er en Blasphemi, da det er at gjøre ham til et blot Menneske.

§ 1.

Gud-Mennesket er et „Tegn“.

Hvad forståes ved et „Tegn“? Et Tegn er den nægtede Umiddelbarhed, eller den anden Væren forskjellig fra den første Væren. Dermed er ikke jagt, at Tegnet ikke umiddelbart er Noget; men at det er et Tegn, og hvad det er som Tegn, er det ikke umiddelbart, eller er som Tegn ikke det Umiddelbare det er. Et Somærke er et Tegn. Umiddelbart er det nu vistnok Noget, en Stang, en Lygte o. d., men Tegn er det ikke umiddelbart, at det er et Tegn er noget Andet end hvad det umiddelbart er. — Dette ligger til Grund for al Mystifikation ved Hjælp af Tegn; thi Tegnet er kun for Den der veed, at det er et Tegn, og i strengeste Forstand kun for Den der veed hvad det betyder; for enhver Anden er Tegnet det det umiddelbart er. — Selv om det ikke er saa, at der er Noget som har gjort Dette eller Hiint til et Tegn, og der ingen Aftale er med Noget om, at det skal være et Tegn — naar jeg seer noget Paa-faldende og kalder det et Tegn, er Reflexions-Bestemmelsen

der. Det Paafaldende er det Umiddelbare, men det, at jeg anseer det for et Tegn (hvilket er en Reflex, Noget jeg i en vis Forstand tager af mig selv), er jo Udtrykket for, at jeg mener, det skal betyde Noget; men dette at det skal betyde Noget, er jo at være noget Andet end hvad det umiddelbart er. Jeg nægter altsaa ikke dets Umiddelbarhed, idet jeg betragter det som Tegn, skjøndt jeg hverken med Bestemthed veed, at det er et Tegn, eller hvad det skal betyde.

Et „Modsigelsens Tegn“ er et Tegn, der i sig indeholder en Modsigelse. Der er ingen Modsigelse i, at det der umiddelbart er Det og Det, tillige er et Tegn; thi der maa jo en umiddelbar Varen til for at kunne være Tegn, bogstavelig Intet er heller ikke et Tegn. Et Modsigelsens Tegn er derimod et Tegn, som i sin Sammensætning indeholder en Modsigelse. Der førdres, for at rejsfardiggjøre Benævnelsen: Tegn, at der er et Noget, hvorved det drager Opmærksomheden paa sig, eller paa Modsigelsen. Men Modsigelserne maae ikke ophave hinanden saaledes, at det bliver til Intet, ei heller saaledes, at det bliver det Modsatte af et Tegn, en ubetinget Skjulthed.

En Meddelelse, der er Eenheden af Svøg og Alvor, er saaledes et Modsigelsens Tegn. Den er ingen ligesrem Meddelelse, det er umuligt for Modtageren at sige ligesrem, hvilket der er hvilket, just fordi Meddeleren ikke ligesrem meddeler enten Svøg eller Alvor. Alvoren i Forhold til denne Meddelelse ligger derfor paa et andet Sted, eller paa andet Sted, ligger i at gjøre Modtageren selvvirksom — reent dialektisk forstået den høieste Alvor i Forhold til Meddelelse. Men en saadan Meddelelse maa dog sikkre sig et Noget, hvorved den drager Opmærksomheden paa sig, hvorved den foranlediger og indbyder til at agte paa Meddelelsen; og paa den anden Side Eenheden af Svøg og Alvor maa heller ikke være Galsskab, thi saa er der ingen Meddelelse, medens det, hvis Svøgen eller Alvoren absolut overveier, er ligesrem Meddelelse.

Et Tegn er ikke hvad det umiddelbart er, thi umiddelbart er intet Tegn, da „Tegn“ er en Reflexions-Bestemmelse. Et

Modsigelsens-Tegn er hvad der drager Opmærksomheden paa sig, og nu, idet Opmærksomheden retter sig mod det, viser sig at indeholde en Modsigelse.

Dog i Skriften kaldes Gud-Mennesket et Modsigelsens-Tegn — men hvad Modsigelse skulde der vel være i den speculative Eenhed af Gud og Menneske overhovedet? Nei, deri er ingen Modsigelse; men Modsigelsen er, og den størst mulige, den qualitative, mellem at være Gud og at være et enkelt Menneske. At være et Tegn er, foruden hvad man er umiddelbart tillige at være et Andet; at være et Modsigelsens-Tegn er, at være et Andet, der staaer i Modsætning til det, man umiddelbart er. Saaledes med Gud-Mennesket. Umiddelbart er han et enkelt Menneske, ganske som andre Mennesker, et ringe, uanfæeligt Menneske; men nu Modsigelsen, at han er Gud.

Dog for at denne Modsigelse ikke skal blive en Modsigelse, som er for Tungen, eller ikke er for Nogen — omtrent som naar en Mystifikation lykkes saa overordentlig, at dens Virkning er Nil — maa der Noget til for at heulede Opmærksomheden paa den. Hertil tjener væsentligen Miraklet, og et enkelt ligefremt Udsagn om at være Gud. Dog er hverken Miraklet, eller det enkelte ligefremme Udsagn absolut ligefrem Meddelelse; thi saa er eo ipso Modsigelsen hævet. Hvad Miraklet, der er Troens Gjenstand, angaaer, sees dette vel let; og hvad det Andet angaaer, at det enkelte ligefremme Udsagn dog ikke er ligefrem Meddelelse, da skal dette senere blive viist.

Gud-Mennesket er Modsigelsens Tegn, og hvorfor? Fordi han, svarer Skriften, skulde gøre Hjerternes Tanker aabenbare. Har saa alt det Moderne om den speculative Eenhed af Gud og Menneske, alt Det der blot betragter Christendommen som en Lære: har det den fjerneste Lighed med det Christelige? Nei, i det Moderne er Alt gjort saa ligefrem som Fod i Høse — og det Christelige er: Modsigelsens Tegn, som gør Hjerternes Tanker aabenbare. Gud-Mennesket er et enkelt Menneske — ikke en phantastisk Eenhed, som aldrig har eksisteret uden sub specie æterni; og han er Intet mindre end en Doerende,

der lærer ligefrem for Namnere eller dicterer Paragrapher for Gyrtiaftrivere han gjør lige det Modjatte, han gjør Hjerternes Tanter aabenbare. S, det er saa mageligt at være Tilhører og Aftever, naar Alt gaaer saa ganske ligefrem: d'Grr. Tilhørere og Strivere vogte sig vel — det er deres Hjerters Tanter, der skulle gjøres aabenbare.

Ja det kan kun Modsigelsens Teqn: det drager Tømrerfjombheden vaa sig, og saa præsenterer det en Modsigelse. Der er et Noget, som gjør, at man ikke kan lade være at see — og see, idet man sees, sees man som i et Sveil, man kommer til at see sig selv, eller han, der er Modsigelsens Teqn, sees En lige mid i Hjertet, medens man hurrer ind i Modsigelsen. En Modsigelse skillet lig over for et Menneſte — og naar man da kan faae ham til at see dervaa: er et Sveil; idet han dommer, maa det blive aabenbart, hvad der boer i ham. Det er en Gaade; men idet han gjetter, bliver det aabenbart, hvad der boer i ham, ved hverledes han gjetter, Modsigelsen lætter ham et Valg, og idet, samt i Det, han vælger, bliver han selv aabenbar.

Num. Man sees, at ligefrem Meddelelse er Gud Menneſtet en Umulighed, thi da han er Modsigelsens Teqn kan han ikke meddele sig ligefrem; allerede det at være et Teqn er en Messerions Beſtemmelſe, end ſaa at være Modsigelsens Teqn. Man sees tillige, at kun derved har den moderne Lørvirring naaet at gjøre hele Christendommen til ligefrem Meddelelse, ved at lade Meddeleren „Gud Menneſtet“ ude. Saaſnart man ikke tæteløst tager Meddeleren bort, eller tager Meddelelsen og lader Meddeleren ude, ſaaſnart man tager Meddeleren med, og Meddeleren er Gud Menneſtet, et Teqn, Modsigelsens Teqn: ſaa er ligefrem Meddelelse umulig, ſom den var i Samtidighedens Situation. Men nu har man ſaaet det gjort anderledes. Det er 1800 Aar ſiden Kristus levede, han er ſaa glemt — kun hans Lære beſtaaer: ja, det er, man har afløst Christendommen

§ 2.

Tjenerens Stikfelse er Ukjendeligheden (Incognito'et).

Hvad er Ukjendelighed? Ukjendelighed er, ikke at være i Dets Charakteer, man væsentligen er, f. Ex. naar en Politie-embedsmand er civilklædt.

Og saaledes er det Ukjendelighed, den absolute Ukjendelighed: naar man er Gud, da at være et enkelt Menneske. Det at være det enkelte Menneske eller et enkelt Menneske (lige-gyldigt i en vis Forstand enten det er et fornemt eller et ringe) er den størst mulige, den uendelig qualitative Afstand fra det at være Gud, og derfor det dybeste Incognito.

Men det Moderne har afføjet Kristus, enten kastet ham reent bort og taget hans Være, eller gjort ham phantastisk, og phantastisk paadigtet ham den ligefremme Meddelelse. Anderledes i Samtidighedens Situation; og tillige huske man paa, at det var Christi Villie at være incognito, just fordi han vilde være Modsigelsens Tegne. Men disse 18 Aarhundreder, hvad man af dem formentligen har faaet at vide; og paa den anden Side de fleste Menneskers fuldkomne Ukyndighed og Uerfarenhed betræffende hvad det vil sige at ville være incognito, en Ukyndighed og Uerfarenhed der har sin Grund i den overhaandtagende Doeren, medens det ganske glemmes, hvad det er at eksistere: dette har forvirret Forestillingen om Gud-Mennesket.

De fleste Mennesker, der nu leve i Christenheden, leve vistnok hen i den Indbildning, at havde de levet samtidigen med Kristus, havde de strax kjendt ham trods Ukjendeligheden. Det undgaaer dem ganske, hvorledes de forraade, at de ikke kjende dem selv; og det undgaaer dem ganske, at denne deres Formening, hvormed de vistnok mene at prijle Kristus, er Blasphemi, indeholdt i den Præste-Vrælets ndialektisk-fluddevorne Climax: i den Grad var Kristus Gud, at man strax og ligefrem kunde see det, istedetfor: han var sand Gud, og derfor i den Grad Gud, at han var i Ukjendeligheden, saa det var

ikke Sjød og Blod, men lige det Modsatte af Sjød og Blod, der indgav Føder at kjende ham.

Lig man digter i Grundten Christus om. Man gjør ham til et Menneske, der var sig bevidst at være det Overordentlige men som Samtiden ikke blev opmærksom paa. Dette kan endnu være sandt. Men man digter videre, man digter, at Christus i Grundten gjerne vilde have været ligesom kjendelig som det Overordentlige han var, men at Samtidens Forblindethed uretfærdigt ikke vilde forstaae ham. Det er, man forraader, at man slet ikke forstaaer hvad et Incoognito vil sige. Det var Christi frie Bestutning fra Evighed af, at ville være incoognito. Naar man da mener at ære ham ved at sige eller tænke: havde jeg levet samtidig med ham, jeg skulde vel have kjendt ham ligesom: saa fornærmer man ham, og da det er Christus man fornærmer, betyder dette, at man er blasphemist.

Men de fleste Mennesker eksistere i dybere Forband slet ikke, de have aldrig gjort sig eksistentielt fortrolige med, det er, aldrig forsøgt executivt den Tanke at ville være incoognito. Lad os tage simple menneskelige Forhold. Naar jeg vil være incoognito (Grundten hvorfor, og om jeg har Lov dertil, lades her udenfor), er det saa en Kompliment, om En kommer og siger til mig: jeg kjendte Dig strax; lige det Modsatte, det er en Satire over mig. Dog maastee var Satiren besvaret, mit Incoognito slet. Men lad os nu tænke et Menneske, der formaade at fastholde et Incoognito: han vil altsaa være incoognito, han vil vel være kjendt, men ikke ligesom. Det bliver da ikke Noget der hænder ham, at han ikke kendes ligesom for det han er; thi det er jo hans egen frie Bestutning. Men her ligger egentlig Hemmeligheden, den Overlegenhed over sig selv have de fleste Mennesker ingen Anelse om; og den Overlegenhed over sig selv, at ville være saaledes incoognito, at man synes noget langt Mindere end man er, den ane de slet ikke. Eller der gik en Anelse op for dem, vilde de vel tænke: hvilken Galstap, siet saa det Incoignitets med Incoignitets, saa godt, at man virkelig anstaaes for det man udgav sig for! Længere komme Menneskene vel neevne.

om de komme saa langt. De opdage en Selvmødigelse her, som indenfor det Godes Tjeneste er den egentlige Selvfornægtelse: den Gode betræber sig af al Magt for at fastholde sit Incognito, og hans Incognito er, at han er noget langt Ringere end han er. Altsaa En vælger et Incognito, der viser ham langt Ringere end han er; han tænker maaskee paa det Sovcratistiske: for i Sandhed at ville det Gode skal man endog undgaae Skimmet af at gjøre det. Incognito'et er hans frie Beslutning. Han anstrenger sig nu af yderste Evne, brugende al sin Opsindshedsomhed og Uforfærdethed, for at fastholde Incognito'et. Enten lykkes det ham nu, eller det mislykkes. Lykkes det — saa, ja saa har han jo, menneskelig talt, skadet sig selv, han har faaet alle Mennesker til at troe det Ringeste om ham. O, Selvfornægtelse; og paa den anden Side, o uhyre Anstrengelse, thi han har jo i ethvert Dieblif havt det i sin Magt at vise sin sande Skikkelse. O, Selvfornægtelse, thi hvad er Selvfornægtelse uden Frihed; o, Selvfornægtelsens Høieste, naar Incognito'et er lykkedes ham saa godt, at selv om han nu vilde tale ligefrem, vilde Ingen troe ham.

Men at en saadan Overlegenhed er til, eller kunde være til, derom har Menneskene slet ingen Forestilling. Hvor langt man er derfra, vilde man erfare, hvis man vilde forsøge af en saadan Overlegen at faae den ligefremme Meddelelse, eller hvis han selv begyndte derpaa og gav den — man vilde erfare det, naar han saa igjen tog Incognito'et. Altsaa lad os tænke f. Ex. en ædel menneskelig Sympathi, der, for en Forsigtigheds Skyld, eller af hvilkenjohelst anden Grund, faandt et Incognito fornødent. Dertil vælges f. Ex. at synes en Egoist. Nu aabner han sig da for En, viser ham sin sande Skikkelse, og den anden troer den, gribes af den. Altsaa de forstaae hinanden. Den Anden er maaskee ogsaa af den Mening, at han forstaaer Incognito'et — han lægger ikke Mærke til, at det jo var taget bort, at han ved Hjælp af ligefrem Meddelelse forstod det, altsaa ved Dens Hjælp som var incognito, men som ikke var det, saa længe som han meddeelte ham Forstaaelsen. Lad os

nu tænke, at den Overlegne af en eller anden Grund faaer i Zinde eller hunder det fornødent at sætte Incognito'et igjen mellem de To, som dog forstode hinanden, saa heed det, hvad saa? Saa vil det afgjøres, om den Anden er lige saa stor Dialektiker som den Første, eller om den Anden har Troen paa en saadan Selvfornægtelses Mulighed, det vil sige, det vil afgjøres, om den Anden i sig har Kraft til at løse et Incognito, eller til at holde Førstaafsen fast lige over for det, eller til ved sig selv at forstaae det. I det Tieblif den Overlegne ifører sig Incognito'et, gjør han naturligtviis Alt for at fastholde det, han hjælper slet ikke den Anden, tværtimod udtænter han den netop paa ham meest beregnede Form for at bedrage, og for at fastholde sit Incognito. Er han nu væsentligen den Overlegne, saa lottes det ham. Den Anden gjør saa forsi lidt Modstand i Mening af ligefrem Meddelelse: „det er et Bedrag, Du er ikke saa“, men Incognito'et holdes, der følger ingen ligefrem Meddelelse, og den Anden bliver saa dog igjen af den Mening, at det er en Gæst dette Menneske, han siger maaste: „jeg havde et Tieblif troet paa ham, men nu seer dog ogsaa jeg, at han er en Gæst.“ Sagen er, han kan ikke ret fastholde den Tante, at det dog ikke skulde være hien Ujendelige Herere at ansees for det Gode han er; og Sagen er, han kan kun forstaae et Incognito, saa længe den Ujendelige i ligefrem Meddelelse viser ham, hvorledes og at det er saa, det er, saa længe der intet Incognito er, eller dog den Ujendelige ikke er i sin Charakteer af at være ujendelig, samlende hele sin Mandskraft paa at holde Ujendeligheden, overladende den Anden til ham selv. Saa længe den Første hjælper ham med ligefrem Meddelelse om Ujendeligheden, kan han forstaae den og Selvfornægtelsen, thi da er den der egentligen ikke. Men naar den er, kan han ikke forstaae ham. Det er, den Anden troer dog egentligen ikke paa Muligheden af at en saadan Selvfornægtelse skulde være til.

Om et Menneske har Lov til at mystificere saaledes, om et Menneske kan det, om det forstaaes, hvis han kunde det, var tilraakeligt at han maientil udviklede den Anden, eller fra

en anden Side, om det ikke just er Pligt, antaget nemlig at det er Selvfornægtelse og ikke Stoltthed: afgjør jeg ikke. Man betragte dette blot som et Tanke-Experiment, der dog opløser Noget betræffende „Ukjendelighed.“

Da nu Gud-Mennesket! Han er Gud, men vælger at blive det enkelte Menneske. Dette er som sagt det dybeste Incognito eller den uigjennemtrængeligste Ukjendelighed, der er mulig; thi Modsigelsen mellem at være Gud og at være et enkelt Menneske er den størst mulige, den uendelig qualitative. Men det er hans Villie, hans frie Beslutning, og derfor et almægtigt fastholdt Incognito. Ja, han har i en vis Forstand, ved at lade sig føde, een Gang for alle bundet sig selv; hans Ukjendelighed er saa almægtigt fastholdt, at han selv paa en Maade er i sit Incognitos Magt, hvori ligger hans reent menneskelige Lidelses bogstavelige Virkelighed, at denne ikke er en blot Tilsyneladelse, men i en vis Forstand er den paatagne Ukjendeligheds Overmagt over ham selv. Saa saaledes er det i dybeste Forstand Alvor med, at han blev sandt Menneske, hvorfor han jo ogsaa gjennemligger Lidelsens Yderste at føle sig forladt af Gud, saa han altsaa ikke i ethvert Dieblit er nde over Lidelsen, men er virkelig i Lidelsen, og dette reent menneskelige vederfares ham, at dog Virkeligheden viser sig forfærdeligere end Muligheden, at han, der frit iførte sig Ukjendeligheden, dog virkelig lider, som var han fangen eller havde han fanget sig selv i Ukjendeligheden. Det er en bejunderlig Art Dialektik: at han almægtig — binder sig selv; og han gjør det saa almægtigt, at han virkelig føler sig bunden, lider under Folgen af, at han kjerligt og frit besluttede at blive et enkelt Menneske — i den Grad blev det Alvor med at han blev et virkeligt Menneske; men saaledes maatte det være, hvis han skulde være Modsigelsens Tegne, der gjør Hjerternes Tanker aabenbare. — Det Ufuldkomne i Forhold til al et Menneskes Ukjendelighed er just den Vilkaarlighed, med hvilken han hvert Dieblit kan tilintetgjøre den; Ukjendeligheden er desto fuldkomnere Alvor, jo mere han veed at forhindre sig heri og gjøre sig dette mindre

muligt. Men Gud-Menneskets Ujendelighed er et almægtigt fastholdt Incognito, og den guddommelige Alvor just den, at det i den Grad fastholdtes, at han selv reent menneskeligt leed under Ujendeligheden.

Ann. Man seer let, at den ligefremme Meddelelse er en Umulighed, naar man da er saa god at tage Meddeleren med, ikke saa distrait at glemme Christus over Christendommen. I Forhold til Ujendelighed, eller for En der er i Ujendelighed, er ligefrem Meddelelse en Umulighed; thi den ligefremme Meddelelse siger jo ligefrem hvad man væsentlig er — men Ujendelighed er, ikke at være i Dets Charakter man væsentlig er: altsaa er der en Modsigelse, som gjør den ligefremme Meddelelse alligevel til den ikke ligefremme, det er, gjør den ligefremme Meddelelse umulig. Skal der gives en ligefrem Meddelelse, som bliver en ligefrem Meddelelse, maa man træde nd af Incognito'et, ellers bliver hvad der i sit Forste er ligefrem Meddelelse (det ligefremme Udjaagn) dog ved det Andet (Meddelerens Incognito) ikke ligefrem Meddelelse.

§ 3.

Den ligefremme Meddelelses Umulighed.

Modsigningen til den ligefremme Meddelelse er indirecte Meddelelse. Denne kan frembringes paa to Maader.

Den indirecte Meddelelse kan være en Meddelelsens Stunjt i at fordoble Meddelelsen. Stunsten bestaaer saa netop i, at gjøre sig selv, Meddeleren, til Sjagen, reent objektiv, og saa uafbrudt at sætte qualitative Modsigninger i Eenhed. Dette er hvad nogle Pseudonimer pleie at kalde Meddelelsens Dobbel-Me- flexion. Det er f. Ex. indirecte Meddelelse: at sætte Svog og Alvor saaledes sammen, at Sammenfatningen er en dialektisk Stunde — og saa selv at være Sjagen. Vil Sjagen have med den Art Meddelelse at gjøre, maa han selv ved sig selv løse Stunden. Eller, at bringe Forvar og Angreb i Eenhed saaledes, at Sjagen

ligefrem kan sige, om man angriber eller forsværer, saa den ivrigste Tilhænger af Sagen og dens arrigste Tjende, begge kan synes at see en Allieret i En — og saa selv at være Ingen, en Graværende, et objektivt Noget, intet personligt Menneske. Naar saaledes i en given Tid Troen er som forsvunden af Verden, Noget man maatte efterlyse blandt bortkomne Sager, saa kan det maaskee være gavnligt for dialektisk at lokke Troen — dog dette afgjør jeg ikke, om det kan være gavnligt; men her er et Exempel paa indirecte Meddelelse, eller Meddelelse i Dobbelt-Reflexionen: man fremstiller Troen i eminent Forstand, man gjør Fremstillingen saaledes, at den meest Orthodexe sees et Forsvar for Troen, og Fritænkeren et Angreb, medens Meddelelsen er Mul, intet Menneske, et objektivt Noget — dog maaskee en behændig Spion, der ved Hjælp af den Meddelelse faaer at vide, hvilken der er hvilken, hvo der er den Troende, hvo Fritænkeren; thi dette bliver aabenbart, idet de bedømme Frembringelsen, som hverken er Angrebet eller Forsvaret.

Men den indirecte Meddelelse kan ogsaa fremkomme paa en anden Maade, ved Forholdet mellem Meddelelsen og Meddelelsen; her er altsaa Meddelelsen med, medens han i første Tilfælde var udeladt, dog vel at mærke ved en negativ Reflexion. Men vor Tid fjender egentligen ingen anden Art Meddelelse end denne maadelige: at docere. Man har reent glemt hvad det er at eksistere. Al Meddelelse betræffende det at eksistere kræver en Meddeler; Meddelelsen er nemlig Redupplikationen af Meddelelsen, at eksistere i Det man forstaaer, er at reduplicere.

Men fordi der er en Meddeler, som selv eksisterer i Det han meddeler, derfor kan man dog endnu ikke kalde denne Meddelelse indirecte Meddelelse. Er derimod Meddelelsen selv dialektisk bestemt, hans egen Væren en Reflexions-Bestemmelse, saa er al ligefrem Meddelelse umulig.

Saaledes med Gud-Mennesket. Han er et Tegn, Modsigelshens Tegn, han er i Ukjendelighed, altsaa er al ligefrem Meddelelse umulig. Naar nemlig Meddelelsen af en Meddeler skal være ligefrem, saa maa ikke blot Meddelelsen være

ligeftrem, men Meddeleren ſelv være ligeftrem beftemmet. Hvis ikke, ſaa bliver ſelv det ligeftremmeſte Udſagn af en ſaadan Meddeler, det bliver ved Meddeleren, og ved Det, Meddeleren er, dog ikke ligeftrem Meddeleſe.

Naar En ſiger ligeftrem: jeg er Gud, Haderen og Jeg ere Det, ſaa er det ligeftrem Meddeleſe. Men naar nu Den, der ſiger det, Meddeleren, er det entelte Menneſte, et entelt Menneſte ganſte ſom andre, ſaa er denne Meddeleſe ikke juſt ganſte ligeftrem; thi det er ikke juſt ganſte ligeftrem, at et entelt Menneſte ſkulde være Gud — medens det han ſiger er ganſte ligeftremt. Meddeleſen indeholder ved Meddeleren en Modſigelse, den bliver indirecte Meddeleſe, den ſætter Dig et Valg: om Du vil troe ham eller ikke.

Man kunde gjerne græde, naar man kommer til at betænte Chriſtendommens Tilſtand i Chriſtenheden ved Anledning af hvad der i Prædikeforedraget atter og atter bruges, og med den herre Suffiance, ſom ſagde man noget rigtigt Slaaende og Overbeviſende. Det hedder, Chriſtus har ligeftrem ſelv ſagt, at han var Gud, Haderens Genbaarme; man verhorreſerer al Skulthed ſom Chriſtus uvardig, ſom Tamt og Hørſangelighed i Hørhold til et ſaa alvorligt Muliggende, det alvorligſte af alle, Menneſtchedens Arde; man forſiktrer, at Chriſtus har givet ligeftrem Zvar paa ligeftremt Zvorgemaal. Al, ſaadanne Præſter veed aldeles ikke, hvorom de tale, det er ſom ſkult for deres Time, at de afſtalle Chriſtendommen. Han der var Høder en Hørangelſe, Oræter en Taarſtab, Miſteriet ved hvem "H blev aabenbart, men i Miſteriet: ham gør man menneſtelig om til ſaadan en Slaags publik alvorlig Mand, næften lige ſaa alvorlig ſom Præſten; naar man blot gør ſig den Uethighed at ſige til ham ſaadan i ligeftrem dvaſt Gemvethighed "ſig mig nu alvorlig", ſaa ſaaer man uden al Arngt og Bæven for Guddommen, uden den Dødsſtampe der er Troens Hødel, uden den Omien der er Tilbedeſens Hørie, uden Hødſeſlen af Hørangelſens Uethighed ſaaer man Det Hørar at vide ligeftrem det ſom ikke kan vides ligeftrem.

Ja vist har Christus ganske ligefrem sagt sig selv at være Faderens Eenbaarne, det er, Modsigelsens Tegn har — ganske ligefrem sagt — hvad vil det sige? See, her staae vi igjen. Er han Modsigelsens Tegn, saa kan han ikke give ligefrem Meddelelse, det vil sige, Udsagnet kan være ganske ligefremt, men det at han er med, det at han siger det, Modsigelsens Tegn, gjør det til indirecte Meddelelse. Ja vist har Christus sagt: troer paa mig, og det er jo et ganske ligefremt Udsagn. Men naar nu Den, der siger det, er Modsigelsens Tegn, hvad saa, saa er dette ligefremme Udsagn i hans Mund jo just Udsagnet for, at det at troe ikke er noget saa ganske Ligefremt, eller, at selv denne hans Opfordring til at troe er indirecte Meddelelse.

Og hvad nu Alvoren angaaer, saa forstaae da saadanne Præster sig ligesaa godt paa Alvoren som paa Christendommen overhovedet. Alvoren er just, at Christus ikke kan give ligefrem Meddelelse, at det enkelte ligefremme Udsagn kun, ligesom Miraklet, kan tjene til at gjøre opmærksom, for at saa den Opmærksomme, stødende an paa Modsigelsen, kan vælge, om han vil troe eller ikke.

Men man forvirrer det Christelige paa alle Maader. Man gjør Christus til den speculative Eenhed af Gud og Menneske; eller man kaster Christus reent bort og tager hans Lære; eller man gjør for bare Alvor Christus til en Afgud. Mand er Nægtelse af den ligefremme Umiddelbarhed. Er Christus sand Gud, saa maa han ogsaa være i Ukjendeligheden, iført Ukjendeligheden, hvilken er Nægtelse af al Ligefremhed. Den ligefremme Kjendelighed er netop karakteristisk for Afguden. Men det gjør man nu Christus til, og det skal være Alvoren; man tager det ligefremme Udsagn, danner phantastisk en Skikkelse svarende dertil (helst sentimentalt, det milde Blik, det venlige Die, eller hvad ellers en saadan sjantet Præst kan hitte paa), og saa er det ligefrem ganske vist, at Christus er Gud.

O, modbydelige sentimentale Letfærdighed! Nei, for slet saa godt Kjob slipper man dog ikke til at blive Christen. Han er

Modsigelsens Tegn, og ved det ligefremme Udsagn fængsler han Dig kun til sig, at Du nu maa støde an paa Modsigelsen, og Du Hjertes Tante blive aabenbar, idet Du vælger, om Du vil troe eller ikke.

§ 4.

Den ligefremme Meddelelses Umulighed er i Christo Lidelsernes Hemmelighed.

Der er især i tidligere Tider talet Meget og ofte om Christi Lidelser, hvorledes han blev bespottet, hudstrøgen, korsfæstet. Men over Dette synes man at glemme en ganske anden Art Lidelse, Æderlighedens Lidelse, Sjæls-Lidelse, eller det man maatte kalde Lidelsernes Hemmelighed, der var uadskilleligt fra hans Liv i Uændeligheden, saasnart han fremtraadte, indtil det Sidste.

Det er altid smertefuldt at maatte skjule en Æderlighed og maatte synes en Anden — saaledes er det i blot menneskelige Forhold. Det er den tungeste menneskelige Lidelse; og Den, der lider saaledes, af, han lider ofte i een Dag mere end alle legemlige Martrer tilsammen. Jeg paatager mig ikke at afgjøre, om der virkelig gives saadanne Collisioner, om et Menneske, naar han oplever en saadan Collision, ikke tillige hvert Dieblif han bliver i den, finder: jeg taler blot om Lidelsen. Collisionen er, af Sjærlighed til et andet Menneske at maatte skjule en Æderlighed og synes en Anden. Smertterne ere blot sjælelige, og saa sammensatte som muligt. Men det er ikke godt, at en Smerte er sammensat, med hver sin Sammensætning faaer den een Braad mere. Det Smertelige er nu først den egne Lidelse; thi er det søligt i Sjærlighedens, i Venstabet's Forstaaelse at tilhøre et andet Menneske, saa er det smerteligt at maatte beholde denne Æderlighed for sig selv. Dernæst er det Lidelse paa den Andens Vegne; thi hvad der er Sjærlighedens Omsorg, en Sjærlighed der vilde gjøre Alt, offere Livet for den Anden, det finder her sit Udtryk i Meget, som har en rædsom Lighed

med den hoieste Art Grusomhed — at, og dog er det Kjerlighed. Endeligen er det Smertelige Ansvarets Lidelse. Det er altsaa: af Kjerlighed at tilintetgjøre, umiddelbart, sin egen Kjerlighed, dog bevarende den; af Kjerlighed at være grusom mod den Elskede; af Kjerlighed at paatage sig dette uhyre Ansvar.

Men nu Gud-Mennesket! Den sande Gud kan ikke blive ligefrem kjendelig; men den ligefremme Kjendelighed er hvad det blot Menneskelige, hvad Menneskene, til hvilke han kom, vilde bede og bonfalde ham om som en ubeskrivelig Lindring. Og af Kjerlighed bliver han Menneske! Han er Kjerlighed; og dog maa han i ethvert Dieblit, han er til, ligesom korsfæste al menneskelig Medlidenhed og Omsorg — thi han kan kun blive Troens Gjenstand. Men Alt hvad der hedder blot menneskelig Medlidenhed forholder sig til den ligefremme Kjendelighed. Dog bliver han ikke „Troens“ Gjenstand, er han ikke sand Gud; og er han ikke sand Gud, frelser han heller ikke Mennesket. Altsaa, ved det Skridt, han gjør af Kjerlighed, styrter han paa een Gang hiint Menneske, Menneskeheden, i den rædsomste Afgjorelse. Ja, det er som hørte man et Skrig af den menneskelige Medlidenhed: o, hvorfor gjør Du dog det! Og dog gjør han det af Kjerlighed, han gjør det for at frelse Menneskene. Men ude i denne Afgjorelses Rædsel maa han holde dem fra sig, hvis de overhovedet frelste i Troen skulle tilhøre ham — og han er Kjerlighed. Af Kjerlighed vil han gjøre Alt for Menneskene, han sætter sit Liv til for dem, han lider for dem den forsmædelige Død — og han lider for dem dette Liv, at maatte i guddommelig Kjerlighed og Medlidenhed og Barmhjertighed (mod hvilken dog al menneskelig Medlidenhed er som Intet at regne), menneskelig talt, være saa haard. Hans hele Liv er Underlighedens Lidelse. Og da saa hans Livs sidste Afsnit begynder med det natlige Forræderi, da lider han legemlig Smerte og Mishandling; han lider at forraades af en Ven; at staae ene, udeelt, bespottet, bespyttet, med Tornekronen paa, og purpurflædt; ene med sin, menneskelig talt, tabte Sag — see hvilket Menneske; ene blandt sine rasende Tjender — rædsomme Omgivelse;

fjorladt af alle sine Venner - frygtelige Eenfjornhed! Dog saaledes kan ogsaa et Menneſte lide, lide den ſamme Miſhandling, lide at ſelv hans bedste Ven fjorlader ham: men ſaa heller ikke mere; hvis dette er overſtaaet, ſaa er for et Menneſte Lideljens Maalt tomt. Her derimod iſtjentes den endnu engang, den bitterſte: han lider, at denne hans Lidelſe kan blive og bliver til Forargelſe for de ſaa Troende. Viſnuot lider han kun een Gang; men han bliver ikke ſom et Menneſte med Lideljens forſte Gang, han gjennemluder den tungelſte Lidelſe anden Gang, i Betimringen for og i Sorgen over, at hans Lidelſe er til Forargelſe.

Begribe denne Lidelſe kan intet Menneſte; at ville begribe den er Formaſtelſe.

* * *

Svad mig ſelv angaaer, der ſtraber at fremſulle Dette, ſtulder jeg maalte her en lille Forklarung. Jeg forraader muligt ſindom et ſaadant Stjendſtab til den ſkulde Underlighed, den egentlige Selvfornagtelſes Lidelſe, at maalte Mogen kunde falde paa, at jeg, om end ſom naturligt et Menneſte, dog var en Saadan, et af hine fjeldne adle Menneſter. Dette er meget langſtra. Jeg er paa en beſunderlig Maade, og ikke juſt for min Duds Skuld, ſnarere for mine Sindens Skuld, blevet reent fjormelt vidende om Erſtents Hemmeligheder og Erſtents Hemmelighedſfuldhed, ſom diſje og denne viſnuot ikke er til for Mange. Jeg rofer mig ikke deraf, thi det er ikke for min Duds Skuld. Men jeg ſtraber redeligt at benutte denne Vidende til at betviſe det menneſtelig Saude, og det, menneſtelig, ſaude Gode. Og dette bruger jeg iſjen for om muligt at gjore ovmarkſom paa det Hellige om hvilket jeg ſaa dog beſtandigt tilfoer, at dette kan intet Menneſte begribe, at i Forhold til dette begundes og endes med Tilbedelſe. Thi om man end begreb og ganſte begreb det reent Menneſtelig, denne Forſtaaelſe er jo dog en Miſforſtaaelſe i Forhold til Gud-Menneſtet. Svad Anſvar jeg bærer, forſtaoer Ingen ſom jeg gjor det; Ingen udelig ſig

derfor med at ville forfærde mig, thi til Den, der kan forfærde ganske anderledes, forholder jeg mig i Frygt og Bæven. Men heller ikke ret Mange forstaae som jeg, at man i Christenheden har afskaffet Christendommen.

§ 5.

Forargelsens Mulighed er at nægte den ligefremme Meddelelse.

Forargelsens Mulighed er, som vi have stræbt at vise, tilstede i ethvert Dieblit, befæstende i ethvert Dieblit mellem den Enkelte og Gud-Mennesket det svælgende Dyb, over hvilket kun Troen rækker. Det er saaledes, for atter og atter at gjen tage, ikke et tilfældigt Forhold, ikke ja, at Nogle mærke Forargelsens Mulighed, Andre ikke, nei, Forargelsens Mulighed er Anstodet for Alle, enten de nu vælge at troe eller de forarges.

Meddelelsen begynder altsaa med et Tilbagestød. Men at begynde med et Tilbagestød er at nægte den ligefremme Meddelelse. Dette er da let at indsee, det tilbyder sig næsten sandeligst for Anskuelsen. Hvad der tilbyder sig ligefrem, kan da ikke siges forst at støde fra; men hvad der tilbyder sig saaledes, at det først støder fra, kan da ikke siges at tilbyde sig ligefrem. Derimod kan det heller ikke siges blot at støde fra; thi det tilbyder sig, men saaledes, at det først støder fra.

Men tag Forargelsens Mulighed bort, som man har gjort i Christenheden, saa er hele Christendommen ligefrem Meddelelse, og saa er Christendommen afskaffet, den er blevet noget let, overfladisk Noget, som hverken saarer eller helbreder dybt nok, den blot menneskelige Medlidenheds usande Opfindelse, som forglemmer den uendelige qualitative Forskjel mellem Gud og Menneske.

§ 6.

At nægte den ligefremme Meddelelse er at for dre „Troen.“

Forargelsens Mulighed, Forholdet, med hvilket der be-

gindes, er i dubelte Forstand Udtrokket for, at gøre opmærksom, eller for, at der af et Menneske kræves den størst mulige Opmærksomhed (ja efter en Maalestol, som er en anden end den blot menneskelige; thi det er efter den guddommelige Maalestol i Forhold til den Afgjorelse at blive troende. Saa den ligejremme Meddelelse søger maaskee at gøre Modtageren opmærksom, saa godt den kan: den beder og besværges ham, den lægger ham Sagens Vigtighed ret paa Hjerte, formaner, truer o. s. v. det er Alt igjen ligejrem Meddelelse, og derfor er der hverken Alvor nok i Forhold til den højeste Afgjorelse, ei heller vindes der Opmærksomhed nok.

Nei, der begyndes med at nægte den ligejremme Meddelelse — det er Alvoren. Ærnatelig er Forargelsens Mulighed, og dog er den, ligejrem Loven er det i Forhold til Evangeliet, Strengheden, som hører med til Alvoren. Der er ingen ligejrem Meddelelse, og ingen ligejrem Modtagelse: der er et Valg. Det gaaer ikke saaledes til som ved den ligejremme Meddelelse, at der loffes og trues og formaner — og saa, saa, ganske uformærkeligt steer saa Overgangen saadan lidt efter lidt, Overgangen til saadan at antage det, at holde sig overbevist derom, at vare af den Mening o. s. v. Nei, der fordres en ganske bestemt Art Modtagelse: Troens. Saa Troen er selv en dialektisk Bestemmelse. Tro er et Valg, ingenlunde den ligejremme Modtagelse — og Modtageren er Den, der bliver aabenbar, om han vil troe eller forarges.

Men hele den moderne Filosofi har da gjort Alt for at saae os indbildt, at Tro er en umiddelbar Bestemmelse, er det Umiddelbare, hvilket igjen hænger sammen med, at man har afflasket Forargelsens Mulighed, gjort Christendommen til en Lære, afflasket Gud-Mennesket og Samtidighedens Situation. Det den moderne Filosofi forstaaer ved Tro er egentlig hvad man kalder en Mening, eller hvad man saadan i daglig Tale kalder at troe. Christendommen gøres til en Lære; denne Lære forkundes saa et Menneske, og han troer nu, at det er saa, som denne Lære siger. Det næste Stadium bliver der-

for at „begribe“ denne Lære; det gjør Philosophien. Dette er Altjammen ganske rigtigt, dersom Christendommen var en Lære; men da den ikke er det, er det ogsaa ganske galt. Tro i prægnant Forstand forholder sig til Gud-Mennesket. Men Gud-Mennesket, Modsigelsens-Tegn, nægter den ligefremme Meddelelse — og kræver Troen.

At det at nægte ligefrem Meddelelse er at fordre Tro, kan man simpelt eftervise i blot menneskelige Forhold, naar man dog erindrer, at Tro i eminenteste Forstand forholder sig til Gud-Mennesket. Lad os gennemgaae dette, og lad os dertil tage Forholdet mellem to Elskende. Jeg antager da først dette Forhold: den Elskende forsikrer i de meest brændende Udtryk den Elskede om sin Kjærlighed, og hans hele Væsen er svarende til denne Forsikring, idel Tilbedelse næsten — han spørger nu den Elskede: „troer Du, at jeg elsker Dig?“ Den Elskede svarer saa: „ja, jeg troer.“ Saaledes tale vi rigtignok. Lad os nu derimod antage, at den Elskende faaer den Idee, at ville prøve den Elskede, om hun troer ham. Hvad gjør han saa? han bortskjærer al ligefrem Meddelelse, forvandler sig selv til en Dobbeltthed; det seer i Muligheden skuffende ud, som kunde han muligt lige saa godt være en Bedrager som den trofast Elskende. Dette er at gjøre sig til en Gaade; men hvad er en Gaade? en Gaade er et Spørgsmaal; og hvad spørger dette Spørgsmaal om? det spørger, om hun troer ham. — Jeg afgjør nu ikke, om han har Lov dertil, jeg forfølger blot Tankebestemmelserne; og i ethvert Tilfælde maa jo erindres, at en Maientiker til et vist Punkt gjør det Samme, stiller den dialektiske Dobbeltthed, men i lige modsat Hensigt, just for at vende det andet Menneske fra sig, for at gjøre ham indadvendt, for at gjøre ham fri, ikke for at drage ham til sig. — Man vil let see Forskjellen i den Elskendes Udfærd. I det første Tilfælde spørger han ligefrem: troer Du mig; i det andet Tilfælde gjør han sig til et Spørgsmaal: om hun troer ham. Maaskee kommer han bittert til at fortryde, at han tillod sig noget Saadant; Sligt har jeg her ikke med at gjøre, jeg forfølger blot Tankebestemmelserne. Og dialek-

til seer er det gamle vis, at den sidste Methode er en langt grundigere Maade at jordre Troen paa. Den sidste Methodes Bønhjert er at gøre den Elskede aabenbar i et Valg; hun maa nu nemlig ud af Dobbeltigheden vælge, hvilken Stillelse hun troer er den sande. Vælger hun nu det Godes, saa er det aabenbart, at hun troer ham. Det er aabenbart, thi han hjælper hende slet ikke; han har ivertimod ved Dobbeltigheden sullet hende ganske ene uden nogenlombest Understøttelse. Han er en Dobbeltthed, og nu er Svørgsmaalet hvad hun dommer om ham; men han forstaaer det anderledes, thi han seer, at det ikke er ham, der bliver dømt, men hende, der bliver aabenbar i, hvorledes hun dommer. Om han har Lov dertil, afgjør jeg nu ikke, jeg forfølger blot Tantebeholdningerne. Hans Fremgangsmaade, der maaskee, saalange den staaer paa, voldes ham ubestribelig Lidelse i Uro og Betvøring, er paa een Gang en næsten usnende, unæmnelig Værguldighed, og dog igen den mest potentierede Videnskab. Men han jordre Tro. En dialektisk har han Met, at det at troe, naar man faaer ligefrem Meddelelse, er alfor ligefremt.

En noget Saadant har Christendommen aldrig forstaaet ved Troen. Gud-Mennesket maa jordre Troen, og maa nægte den ligefremme Meddelelse for at jordre Troen. Han kan det ikke anderledes i en vis Forstand, og han vil det ikke anderledes. Som Gud-Mennesket er han kvalitativ forskjellig fra ethvert Menneske, derfor maa han nægte den ligefremme Meddelelse, han maa jordre Troen og jordre at blive Troens Gjenstand.

I Forholdet mellem Menneske og Menneske maa og skal det ene Menneske noies med det andet's Forklaring om, at han troer ham; intet Menneske har Lov til at gøre sig til Troens Gjenstand for det andet Menneske. Skal det ene Menneske i Forholdet til det andet bruge den dialektiske Fordelelse, saa skal han jo lige omvendt bruge den materialistiske just for at undgaae at blive et andet Menneske Troens Gjenstand eller nogen Approximation dertil. Den dialektiske Dobbeltthed er det Forløbige; Mandigheden absolut kommer med det Næste, naar saa et Men-

neske istedetfor just at bruge den dialektiske Dobbeltthed til at parere med, tillader det Formåstelige, at han bliver et andet Menneske Troens Gjenstand. Dog selv det Maientiske betræffende afgjør jeg ikke, hvorvidt det, christelig forstaaet, er at billige.

Men kun Gud-Mennesket kan ikke andet, maa, som qualitativ forskjellig fra Mennesket, jordre at være Troens Gjenstand. Bliver han det ikke, saa bliver han en Afgud — og derfor maa han nægte den ligefremme Meddelelse, fordi han maa jordre Troen.

§ 7.

Troens Gjenstand er Gud-Mennesket, just fordi Gud-Mennesket er Forargelsens Mulighed.

Saa uadskillig er Forargelsens Mulighed fra Troen, at hvis Gud-Mennesket ikke var Forargelsens Mulighed, kunde han heller ikke være Troens Gjenstand. Forargelsens Mulighed er saaledes, optaget i Troen, assimileret af Troen, det negative Kjende paa Gud-Mennesket. Thi var Forargelsens Mulighed der ikke, saa var der altsaa den ligefremme Kjendelighed, og saa var Gud-Mennesket en Afgud; den ligefremme Kjendelighed er Hedenstak.

Man jeer, hvor lidet man har gjort sig fortjent af Christendommen ved at afskaffe Forargelsens Mulighed, hvorledes man har gjort den til et elskværdigt, et sentimentalt Hedenstak.

Thi dette er Loven: Den som afskaffer Troen, han afskaffer Forargelsens Mulighed, saaledes naar Speculationen sætter det at begribe istedetfor det at troe; og Den der afskaffer Forargelsens Mulighed, han afskaffer Troen, saaledes naar det smægtende Prædikeforedrag tilhyver Christus den ligefremme Kjendelighed. Men hvad enten man afskaffer Troen, eller man afskaffer Forargelsens Mulighed, afskaffer man tillige noget Andet: Gud-Mennesket. Og afskaffer man Gud-Mennesket, afskaffer man Christendommen.

Og sandeligen de 18 Aarhundreder, de have ikke bidraget

en Dømt til at bevise Christendommens Sandhed, derimod have de bidraget med siedse vorende Magt til at afflaffe Christendommen. Det er dog visnol heller ikke saa, som man consequent maatte antage, naar man hylder Beviiset af de 18 Aarhundreder, at nu, i det 19de Aarhundrede, er man ganske anderledes overbevist om Christendommens Sandhed, end man var i den forste og anden Generation — det er dog n.A. snarere saa, hvad rigtignol linder temmelig satirisk over hiint Bevises Tolkere og Tilbedere, at alt efterjom Beviiset formeentliagen tog til i Straft — overbevistes Særre og Særre. Men Dette kommer der ud af, naar man een Gang for alle gaaer Bliv af det afgjørende Point i Noget: det er frugtelige Confusioner der kan fremkomme, og som tiltage fra Slægt til Slægt. Men da det, og altsaa efter en uhyre Maalestol, er blevet beviist, at Christendommen er Sandhed: nu findes der Ingen, saa godt som Ingen, der er villig til at bringe noget Tüer for dens Skyld. Da man — skal jeg siige, da man „kun“ troede dens Sandhed, da offrede man Liv og Blod. O, frugtelige Bedaarelse! O, at man, som hiin Hedning brændte Bibliothekerne, kunde saae disse 18 Aarhundreder til en Side — kan man det ikke, saa er ogsaa Christendommen afflaffet. O, at man dog kunde gjøre det disse mange Talere, der bevise Christendommens Sandhed af de 1800 Aar og vinde Menneskene, at man kunde gjøre dem det indlysende, saa forfærdeligt som det er, at de forraade, fornægte, afflaffe Christendommen — kan man det ikke, saa er Christendommen afflaffet.

Indøvelse i Christendom.

af

Anti-Climacus.

Nr. III.

Fra Hoiheden vil han drage Alle til sig.

Christelige Udviklinger

af

Anti-Climacus.

Udgiverens Forord.

309f. Forordet til Nr. II.

I. *)

B o n.

Herre Jesus Christus, der er saa Meget, der vil drage os tilbage: tomme Idrætter, ubetydelige Glæder, uværdige Befymringer; der er saa Meget, der vil strække os tilbage: en Stolt-
hed, der er for feig til at ville lade sig hjælpe, en feig Frygt-
agtighed, der unddrager sig til egen Fordærvelse, en Syndens
Angst, der flyer den Helliges Reenhed, som Sygdommen flyer
Lægemidlet. Men Du er jo dog den Stærkeste: saa drage Du
os, og endnu stærkere, til Dig. Vi kalde Dig vor Frelser og For-
løser, at Du kom til Verden, for at løse os af de Lænker, hvori
vi vare bundne eller hvori vi selv havde bundet os, og for at frelse
de Forløste. Dette var Din Gjerning, som Du har fuldkommet,
og som Du vil fuldkomme til Dagens Ende; thi som Du selv
har sagt det, saa vil Du gjøre det: ophøiet fra Jorden vil Du
drage Alle til Dig.

Joh. XII, 32: **Dg jeg, naar jeg er ophøiet fra Jorden,
vil jeg drage Alle til mig.**

Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig.

N. L., skal et Menneskes Liv ikke føres ganske uværdigt,
som Dyrets, der aldrig opløfter sit Hoved; skal det ikke hen-

*) Denne Tale er af Mag. Kierkegaard holdt i Frue Kirke Fredagen
d. 1. Sept. 1848. Da den egentligen har givet mig Ideen til Titelen, har jeg
med hans Tilladelse aftrykt den. Tillige har jeg for at afrunde det Hele ved
en Slutning, der svarer til denne Begyndelse, holdt Nr. 7 i samme mildere
Touart, og for saavidt opgivet en Deel af min Character.

lesles, tomt bestjefnaget med hvad der, saa længe det er, er Nørfængelighed, og naar det er forbi, er Intet, eller travlt bestjefnaget med hvad der visnok larmer i Dieblillet, men ikke giver Øjenlid i Evigheden: skal et Menneskes Liv ikke hendeses i Uvirkelighed eller forsvildes i Travlhed, saa maa der være noget Hviere, der drager det. Dette Hviere kan nu være det saare Nørfjellige; men skal dette Hviere i Sandhed og i ethvert Dieblit kunne drage, maa det selv ikke være underlagt Umjstetelse eller Nørandring, men seierrikt have gjennemgaaet enhver Nørandring, forklaret — som en Aldøds forklarede Liv. Og som der nu blandt alle Levende kun er eet Navn nævnet, den Herre Jesu Christi, saa er der ogsaa kun een Aldød, han som dog lever, den Herre Jesus Kristus, han som fra Hviheden vil drage Alle til sig. See, derfor er en Christens Liv retteligen anlagt, rettet mod hvad der er oven til, mod Hviheden, mod Ham, der fra Hviheden drager den Christne til sig — dersom den Christne ihukommer Ham; og Den, som ikke gjør det, er jo ingen Christen. Og Du, m. L., Du til hvem min Tale henvender sig, Du er jo netov kommet hid idag til Hans Ihukommelse.

Det følger af sig selv, at skal Han kunne fra Hviheden drage den Christne til sig, da er der Meget som maa glemmes, Meget som der maa sees bort fra, Meget som der maa afdoes fra. Hvorledes lader dette sig gjøre? O, dersom Du nogenjinde betumret, maastee betumret for Din Fremtid, Dit Livs Lulle, ret har ønsket at kunne glemme Noget: en stuet Nørvøntning, et knullet Haab, en forbittet og forbitrende Erindring; eller dersom Du, at betumret for Din Sjels Nørløse, ret underligt har ønsket at kunne glemme Noget: en Søndens Angst, som idelig nød for Dig, en forfærdende Tante, som ikke vilde vige fra Dig — da har Du visnok selv erfaret, hvor tomt det Maad er, Verden giver, naar den siger „see at glemme det!“ Thi naar Du betumret spørger „hvorledes skal jeg bare mig ad for at glemme?“, og der da svares „Du maa see at glemme“: da er dette jo kun en tom Svot, hvis det overhovedet er Noget. Nei, er der Noget, Du vil glemme, saa see at faae noget Andet et

huske paa, da skal det vel lykkes. Fordrer Christendommen derfor af den Christne, at han skal glemme Meget, og i en vis Forstand Alt, det Mangfoldige nemlig, saa anbefaler den ogsaa Midlet: at huske paa noget Andet, at ihukomme Eet, den Herre Jesus Christus. Derjom Du da mærker, at Verdens Glæder fængsle Dig — og Du ønsker at glemme; derjom Du mærker, at jordisk Betyrning bestjæftiger Dig, saa Du ønsker at glemme; derjom Du mærker, at Livets Travlhed tager Dig, som Strømmen Svømmeren, og Du ønsker at glemme; derjom Fristelsens Angester efterstræbe Dig, og Du inderligt ønsker at kunne glemme: saa ihukom Ham, den Herre Jesus Christus, og det skal vel lykkes. Ja kunde Du, som Du nu idag til Hans Ihukommelse æder af Brødet og drikker af Vinen, kunde saaledes Hans Ihukommelse hver Dag blive Din Tanke, saa Du i Alt, hvad Du foretog Dig, ihukom Ham: da skulde Du ogsaa ganske have glemt Alt, hvad der skal glemmes, Du skulde i Forhold til Alt, hvad der skal glemmes, blive glemjom som en svækket Olding, glemjom som Den, der i et fremmed Land har glemt sit Modersmaal, og taler det meningsløst, glemjom som en Aandsfraværende — Du skulde være ganske dragen hen til det Hviere ved Ham, som fra Hviheden vil drage Alle til sig.

Fra Hviheden vil Han drage Alle til sig.

Fra Hviheden; thi her paa Jorden vandrede Han i Ringhed, i Tjenerens ringe Skikkelse, i Armod og Elendighed, en Lidende. Dette var jo Christendom, ikke at en riig Mand gjør fattige rige, men at den fattigste af Alle gjør Alle rige, baade Rige og fattige. Og dette var jo Christendom, ikke at det er den Glade, der trøster Bedrovede, men at det er den af Alle meest Bedrovede. — Han vil drage Alle til sig; drage dem til sig, thi Han vil Jugen lokke til sig. I Sandhed at drage til sig er i een Forstand at støde fra sig. Der er i Dit som i mit og som i ethvert Menneskes Væsen Meget, Han vil have bort; i Henseende til alt Dette vil Han støde fra sig. Ringheden, Fornedrelsen er Anstødsstenen, Forargelsens Mulighed, og Du stillet mellem Hans Fornedrelse, som ligger bagved, og Hviheden:

just derfor siges Han at drage til sig. At løfte til sig er ujaudt at draage til sig; men Han vil Ingen løfte, Hørnedrelsen hører Ham lige saa væsentlig til som Uvhoielien. Dersom der var Den, som kun kunde elske Ham i Hans Hvihed: en Saadans Syn er forvirret, han kjender ikke Christum, elsker Ham altsaa heller ikke, han tager Ham forfængelig. Christus var og er jo Sandheden. Naar Noget da kun kan elske Ham i Hans Hvihed, hvad vil saa det sige? Det vil sige, han kan kun elske Sandheden — naar den har sejret, naar den er i Besiddelse af og omgiven af Magten og Æren og Herligheden. Men da den vred, da den var Daarstaben, Nøder en Hørargelie, Græler en Daarstab, da den blev forhaanet, besvøttet, som Kristus siger besvøttet, da kunde en Saadan altsaa ikke elske den, da onskede han at holde sig langt borte. Han onskede altsaa Sandheden langt borte fra sig, men dette er jo juist at være i Ujaudheden. Det hører „Sandheden“ lige saa væsentlig til at lide i denne Verden, som at seire i en anden, i Sandhedens Verden: og Christus Jesus er den Samme i sin Hørnedrelse som i sin Uvhoielie. Men derimod dersom Noget kun kunde føle sig dragen til og elske Christum i Hans Hørnedrelse; dersom en Saadan slet Intet vilde høre om Hans Uvhoielie, naar Magten og Æren og Herligheden er Hans; dersom han (o, sorgelige Nødvendtheds!) med en urolig Vands Utaalmodighed, kjed som han vel vilde sige, af Christenhedens gode og seierlige Dage, blot længetes efter Mædjelens Skuevil, at være hos Ham, da Han blev forhaanet og forfulgt: da er en Saadans Syn ogsaa forvirret, han kjender ikke Christum, elsker Ham altsaa heller ikke. Thi Tungstund staaer Christendommen slet ikke nærmere end Vetsund, de ere begge lige meget Verdelighed, lige langt borte, have begge lige meget Omvendelse behov.

M T. Du til hvem min Tale henvender sig. Du som idag er kommet hid til Hans, vor Herres Jesu Christi Sluttemelle, Du er altsaa kommet hid dragen af Ham, som fra Hviheden vil draage Alle til sig. Men netop idag mindes Du jo vane Hørnedrelse, Hans Lidelse og Død; saa er det Ham, der

drager Dig til sig. Han har i Høiheden ikke glemt Dig — og Du glemmer ikke Hans Fornedrelse; Du elsker Ham i Hans Fornedrelse, men tillige Hans herlige Aabenbarelse.

Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig.

Det er nu 18 Aarhundreder siden, Han forlod Jorden og opsoer til Høiheden. Verdens Skikkelse er siden den Tid mere end een Gang forandret, Throner reiste og styrtede, store Navne opkomne og glemte; og i det Mindre, i vort daglige Liv skeer det Sædvanlige, Solen gaaer op og gaaer ned, Vinden omfløjer efter sine Gange, nu spørges der noget Nyt, som snart glemmes igjen, og saa atter noget Nyt: men fra Ham høres i en vis Forstand Intet. Og dog har Han jaagt, at Han fra Høiheden vil drage Alle til sig. Han er altsaa i Høiheden ikke hvilende, men Han arbejder, beskæftiget med og bekymret for at drage Alle til sig. Forunderligt! Dog saaledes seer Du jo ogsaa i Naturen omkring Dig de mange Kræfter rore sig; men den Kraft der bærer Alt, den seer Du ikke, Du seer ikke Guds Almagt — og dog er det jo lige fuldt vist, at ogsaa han arbejder, at eet eneste Dieblik uden ham, saa er Verden Intet. Saaledes er ogsaa Han, usynlig i Høiheden, dog overalt tilstede, beskæftiget med at drage Alle til sig — at, medens der i Verden verdsligt er Tale om alt Andet, som var Han slet ikke til. Han bruger det meest Forskjellige som Wei og som Middelt for at drage til sig; dog dette kunne vi her ikke udføre, mindst idag, hvor endog en usædvanlig kort Tid er foreskrevet for Talen, fordi den hellige Handling er Hovedsagen, og Altergangen Gudstjenesten. Men om end Midlerne, Han bruger, ere nok saa mange, alle Weiene løbe dog sammen paa eet Punkt: Syndens Bevidsthed, der igjennem er „Wei“, ad hvilken Han drager et Menneske, den Angergivne, til sig.

M. L., Du til hvem min Tale henvender sig, Du som idag er kommet hid for til Hans Ihukommelse at deeltage i Madverens hellige Maaltid: Du gik jo idag først til Skrifte — inden Du nu gaaer op til Alteret. Fra Høiheden har Han draget

Dig til sig, men gjennem Syndernes Bevidsthed. Ad mange, meget forskjellige Veie fører Han den Enkelte hertil, men kun ad een Veie drager Han ham til sig: gjennem Syndens Bevidsthed. Thi Han vil Ingen løfte til sig, men Han vil drage Alle til sig.

Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig.

M. T., Du, til hvem min Tale henvender sig! Idag er Han jo hos Dig som nærmere ved Jorden, Han ligesom berører Jorden, Han er tilstede ved Alteret, hvor Du søger Ham; Han er der tilstede — men kun for atter fra Høiheden at drage Dig til sig. Thi fordi Du føler Dig dragen til Ham, og derfor er kommet hid idag, deraf følger jo dog endnu ikke, at Du turde mene, at Han allerede ganske havde draget Dig til sig. Herre, sørg mig Troen; Den, som bad denne Bøn, var ikke en Wantro men en Troende; saaledes ogsaa med denne Bøn „Herre, drag mig ganske til Dig“, Den, som retteligen skal bede denne Bøn, maa allerede føle sig dragen. O, og ikke sandt, just idag, og just fordi Du idag føler Dig dragen, just derfor vilde Du vel idag være villigst til at tilstaae Dig selv og Ham, hvor Meget der endnu er tilbage, hvor langt det er fra, at Han ganske har draget Dig til sig — i Høiheden, bort fra alt det Lave og Jordiske, der vil holde Dig tilbage. O, det er jo ikke mig, m. T., ikke noget andet Menneske, der siger, eller skal sige eller tør sige Dig dette; nei ethvert Menneske skal have nok med at sige sig det selv — og skulde have Moes for Gud, hvis han nogensinde drev det til noksom at sige sig det selv. Alle veed jeg, m. T., hvor Du er, hvor langt Han maastee allerede har draget Dig til sig, hvor langt fremmeligere i at være Christen Du maastee er end jeg og saa mangen Anden: men, give Gud, at denne Dag, hvor Du end er, og hvor Du end er, Du som idag er kommet hid for at deeltage i Nadverens hellige Maaltid, at denne Dag maatte i Sandhed være velsignet for Dig, give Gud, at Du i det hellige Lieblif maatte føle Dig ganske dragen til Ham, fornemme Hans Nærvarrelse, Han der er der tilstede, Han fra hvem Du saa vistnok

stilles, idet Du forlader Alteret, men som dog ikke vil glemme Dig, naar Du ikke glemmer Ham, ja ikke vil glemme Dig, at, selv om Du stundom glemte Ham, som fra Høiheden vedbliver at drage Dig til sig indtil en sidste salig Ende, naar Du engang skal være med Ham og hos Ham i Høiheden.

II.

Herre Jesus Christus, hvagt er vort eget daarlige Sind som kun altfor gjerne lader sig drage — og da er der saa Meget, som vil drage os til sig. Der er Lusten med dens forførende Magt, det Mangfoldige med dets forvirrende Adbødelse, Lieblikket med dets bedaarende Sigtighed, og Trævlhedens forjængelige Møde og Letsinde foraløse Tidsivilde og Tungheds mørke Orublen: alt Dette vil, vort fra os selv drage os til sig for at bedraage os. Men Du, som er Sandheden kun Du vor Arelser og Aorlojer, kan i Sandhed draage et Menneiste til Dig, hvad Du jo har lovet Du vil gjøre: at Du vil drage Alle til Dig. Saa giv da Gud, at vi ved at gaade i os selv maatte komme jaaledes til os selv, at Du, efter Dit Ord, kan drage os til Dig — fra Verheden, men gennem Mængden og Aornedrelsen.

Joh XII. 32. Og jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig.

A. I lader os først til Aandledding gjøre os det ret tvdeligt hvad der, uetaaagt forhaaget ligger i den Tanke: at drage til sig, for saa desto bedre og desto underligere at forstaae de forløste hellige Ord, at Christus, ophøiet fra Jorden, altsaa fra Verheden, vil drage Alle til sig.

Hvad vil det siage: at drage til sig? er det dog ikke i Grunden maandt om hvad der kun bedraagende draager til sig, om hvad det draager til sig for at bedraage eller bedraager, idet det draager til sig at udsiage: at det draager til sig? Thi riagtigere og

jandere maa jo derom siges: det bedrager, ikke eet Ord mere. Naar man siger om det: det drager, da er det jo, som vilde man et Dieblif fortie det Afgjorende, som vilde man et Dieblif dvæle derved, og ikke strax rykke ud med Sproget, kort for Hovedet som Sandhed altid er, flygtende uilksomt som det Sande altid flyer Vognen. Derjom man om hvad der forfører vilde sige det fører — derpaa holde inde, slet Intet videre tilføie, eller først langt om længe — til Forførelse: var dette saa ikke som et Udryk for, at man i Grunden var i det Forførendes Magt? Sandeligen, det er farligt og betænkeligt, naar et Menneſte jaaledes staver, og er jaaledes langsom i at lægge sammen, det er en farlig Dvælen ved det Forbud. e, en Dvælen, eller rettere, det er som havde man dog i Grunden Lust til at gaae et lille Stykke med, at føres et lille Stykke af det Forførende. Det vilde jo ogsaa være uforvarligt, om man til Den, der var i det Forførendes Magt, vilde sige: tag Dig iagt, det fører til Forførelse. O, Den der er bekymret for sin egen, eller for et andet Menneſtes Frelse, han taler ganske anderledes utaalmodigt; selv i det Dieblif hvor han, menneskelig talt, er længst borte fra det Forførende, han giver det ikke een Finger, at det ikke skal tage hele Haanden, han spøger ikke dermed, lefler ikke.

Siig ikke, at dette er spidsfindige Ordbemærkninger, Intet mindre end opbyggelige, o tro Du mig, det er saare vigtigt for et Menneſte, at hans Sprog er noiagtigt og sandt; thi saa er ogsaa hans Tanke det. Og dernæst, om det at forståa og at tale rigtigt end ikke er Alt, da der jo ogsaa fordres at handle rigtigt, saa er dog Forstaaelse i Forholdet til det at handle som det vippende Bræt, hvorfra den Springende tager Springet: jo tydeligere, jo noiagtigere, jo mere, i god Forstand, lidenskabelig Forstaaelsen er, desto mere letter den til Handling, eller desto lettere er det for Den, der skal handle, at lette til Handling, som det er for Fuglen, at lette fra den gyngende Green, hvis Bøielighed staaer i det nærmeste Forhold til og danner den letteste Overgang til det at flyve.

Hvad der da i Sandhed skal siges at drage til sig, maa

først og fremmest være Noget i sig selv, eller være et Noget, der er i sig selv. Thi hvad der ikke er i sig selv, kan da umuligt drage til sig. Men dette er jo Tilfældet med det Sandhelige, det Verdslige, det Dieblikkelige, det Mangfoldige, det er i sig selv Intet, er tomt. Derfor kan det i sidste Grund ikke drage til sig, det kan kun bedrage. Dette er det Sidste, at det bedrager; men dette Sidste er ogsaa hvad der skal siges først og sidst, at det bedrager.

Hvad der i Sandhed skal siges at drage til sig, maa være det Hviere, det Gødere, der drager det Lavere til sig, det er, det i Sandhed at drage til sig er at drage op ad, ikke at drage ned ad. Naar det Lavere drager det Hviere til sig, da drager det ikke, det drager ned ad, det bedrager. Dette er vistnok hvad der sidst kommer tilsynne, Bedraget; men dette Sidste er dog hvad der skal siges først og sidst: det bedrager.

Videre, hvad det, nærmere forstaaet, vil sige i Sandhed at drage til sig, berøer paa Dets Væsenhed, som skal drages. Er dette i sig selv et Selv, da kan det i Sandhed at drage til sig ikke betynde blot at drage det fra at være sig selv, at drage det til sig saaledes, at det nu har tabt al egen Væsenhed, ved at være draget ind i Det, som drog det til sig. Nei, i Forhold til hvad der i Sandhed er et Selv, vilde det at drages paa denne Maade atter være at bedrages. Dette vilde vistnok være det der sidst kom tilsynne, Bedraget; men dette Sidste er dog hvad der skal siges først og sidst, det bedrager. Nei, naar Det, der skal drages, er i sig selv et Selv, betyder det i Sandhed at drage til sig først at hjælpe det til i Sandhed at blive sig selv, for saa at drage det til sig, eller det betyder, i og ved at drage det til sig, at hjælpe det til at blive sig selv. — Her betyder altsaa det i Sandhed at drage til sig et Dobbel, først at gøre det Selv, som skal drages, til sig selv, for saa at drage det til sig.

Da hvad er nu det at være et Selv? Det er at være en Kordollelse. Derfor betyder i dette Forhold det i Sandhed at drage til sig en Dobbelthed. Magneten drager Jernet til sig; men Jernet er intet Selv, derfor er i dette Forhold det at drage

til sig et Enkelt. Men et Selv er en Fordoblesse, er Frihed; derfor betyder i dette Forhold det i Sandhed at drage til sig at sætte et Valg. For Jernet, naar det drages, er der intet og kan der ikke være Tale om noget Valg. Men et Selv kan et Andet kun i Sandhed drage til sig gennem et Valg; saa det i Sandhed at drage til sig er et Sammenfat.

Altsaa. Hvad der skal kunne siges i Sandhed at drage til sig, maa være Noget i sig selv, eller Noget som er i sig selv. Saaledes naar Sandheden drager til sig; thi Sandheden er i sig selv, er i og for sig selv — og Kristus er Sandheden. Det maa være det Hviere, der drager det Lavere til sig — saaledes naar Kristus, den uendelig Hvieste, sand Gud og Mand, fra Hoiheden vil drage Alle til sig. Men Mennesket, hvorom Taleren jo er, er i sig selv et Selv. Derfor vil Kristus ogsaa først og fremmest hjælpe hvert Menneske til at blive sig selv, fordrer først og fremmest af ham, at han ved at gaae i sig selv bliver sig selv, for saa at drage ham til sig. Han vil drage Mennesket til sig, men han vil, for i Sandhed at drage ham til sig, kun drage Mennesket som frit Væsen til sig, altsaa gennem et Valg. Derfor vil han, der fornedrede sig selv, derfor vil han den Fornedrede fra Hoiheden drage Mennesket til sig. Dog er han i Ringheden og Hoiheden den Ene og Samme; og dette Valg var ikke rigtig, om Nogen meente, at han skulde vælge mellem Kristus i Ringheden og Kristus i Hoiheden, thi Kristus er ikke adskilt, han er den Ene og Samme. Valget er ikke: enten Ringheden eller Hoiheden, nei, Valget er Kristus; men Kristus er et Sammenfat og dog den Ene og Samme, er den Fornedrede og den Dphoiede, forhindrer derfor just at vælge een af Delene, medens begge Delene, eller det at begge Dele ere der, gjør det umuligt at drages til ham uden gennem et Valg. Thi hvis han i Sandhed skulde kunne drage til sig uden gennem et Valg, saa maatte han være et Enkelt, enten den Dphoiede eller den Fornedrede, men han er begge Dele. Saaledes gennem en Dobbeltthed drager Intet, ingen Natur-Magt, Intet i Verden drager saaledes til sig, det gjør kun Mand, og kan atter saaledes kun drage Mand til sig.

fra Friheden vil han drage Alle til sig.

Da ikke sandt, det er jo sleet; disse Tusinder og Millioner og Millioner dem har han alle draget til sig og drager dem til sig — thi i Ærnedrelsen drog han kun Tolv til sig, og af disse Tolv forraadte den Ene ham, og de Andre fornægtede ham. Men alle disse Tusinder og Millioner, som han drager til sig fra Friheden, de holde fast ved ham. Waaskee! Men sat han vilde gjøre Proven derpaa, sat han atter iserte sig Ringheden — og kom i endnu strengere Forstand end fordm til sine Egne: hvad vilde vel Nølgen blive?

Dog er det ikke hans eget Ord, at han fra Friheden vil drage Alle til sig? Jaa er det jo ganske i sin Orden, at det er sleet og sleet, som han har forudsagt det, og jaa maa det dog vel hange ganske rigtigt sammen med disse mange Tusinder og Millioner, der alle søle sig dragne til ham fra Friheden. Men hvad er da det at drage til sig? At drage til sig er gjennem en Modjætning, gjennem et Valg at drage til sig, altsaa ikke umiddelbart, men middelbart, jaa Valget, som sagt blev, ikke bestaaer i at vælge enten den ene Modjætning eller den anden, men i at vælge en Eenhed af tvende Modjætninger, hvilket ikke lader sig gjøre umiddelbart. Forjaaviddt kan han heller ikke siges at drage til sig alene fra Friheden, dersom han blot var den høit Ophøiede og aldrig havde været Andet.

Men hvo er den Talende? er det den Ophøiede der er den Talende? Ingenlunde, jaa maatte Talen jo lide anderledes, jaa maatte der jo staae: jeg, der er ophøiet, jeg vil drage Alle til mig. Derimod staaer der: men jeg — naar jeg bliver ophøiet; det talende Jeg er altsaa ikke den Ophøiede. Jeg, det vil siage, jeg den Ærnedrede, naar jeg bliver ophøiet, vil jeg drage Alle til mig. Den Ophøiede vil gjøre det, men den Ærnedrede er det der har sagt, at han vil gjøre det. Dersom den Ærnedrede ikke havde levet, jaa havde vi jo slet Intet vidst om den Ophøiede; og dersom den Ærnedrede ikke havde sagt dette Ord, jaa havde vi jo Intet vidst om, at han fra Friheden vil drage Alle til sig.

Hvorledes skulle nu Ordene forstaaes? Det er jo dog ikke nok til at forstaae en Tale, især en Tale i første Person, hvor der altsaa nævnes et Jeg, at forstaae, hvad der siges, vi maae jo ogsaa passe paa, hvo det er der taler. Og den Talende er den Fornedrede, som jo ogsaa Ordene, historisk, ikke ere sagte igaar eller iforgaars, men for 1800 Aar siden, da han den Fornedrede ikke var ophoiet. Men naar et Menneske gjennemgaaer en saadan Forandring og Omverling som: Fornedrelse — Ophoiesse, saa er det, før at forstaae hans Udsagn, ganske simpelt og ligefrem, af stor Vigtighed at faae oplyst, i hvilket Afsnit af sit Liv han har sagt det. Og Christi Liv betræffende er denne Oplysning let at faae; thi hans Ophoiesse begynder først med hans Himmelfart — og siden den Tid er der ikke hørt eet eneste Ord af ham, hvert Ord, han har sagt, er altsaa sagt i hans Fornedrelse.

Men lad mig dog danne et ganske simpelt Tilfælde, for ret at gjøre det indlysende, hvor vigtigt det i Forhold til et Udsagn af et Menneske, der i sit Liv gjennemgik betydelige Omverlinger, er at faae det oplyst, i hvilket Afsnit af sit Liv han har sagt det. Lad os tænke en from, fattig Mand; han lever naturligtvis forladt, Enhver, hvis Dør han gaaer forbi, er glød, og seer man ham komme, er man glad, at man dog saa tidlig opdager hans Komme, at man kan holde Døren lukket eller nægte sig hjemme. Om ham fortælles der, at han skal have sagt: naar jeg er blevet den blandt de Rige rigeste Mand, saa ville Alle søge mig. Lad os nu tænke, at det skeete, hvad han i barnlig Tillid til Gud, uden at knurre, nei glad i Armoden, fromt havde haabet, at han virkelig blev den blandt de Rige rigeste Mand — og nu søge Alle ham. Lad os tænke, at der laae mange, mange Aar mellem det første og det sidste Afsnit af hans Liv — hvis da En forstod dette Udsagn saaledes, at han glemte, at det var den fattige Mand, der havde sagt det: forstod han det saa? Nei, han misforstod det.

Det Mærkelige var jo netop, at det var den fattige Mand, at det var medens han var fattig at han sagde disse Ord, som vel

føretom de Aelte Galslab, da de bleve jagte; det Mærkelige var, at han i Armodens Dage havde denne Tro og Tillid til Gud, at Gud vilde gjøre ham til den blandt alle Rige rigeste Mand. Er dette ikke det Mærkelige? Eller er der noget Mærkeligt i, at Alle søge den rige Mand, er der noget Mærkeligt i at forudsige, at det vil skee? Det kan dog nok Enhver, Daare ligesaa godt som Wiis, sige forud. Det Mærkelige ligger altsaa i Forholdet mellem Udsagnet og Mandens Bestedelse, under hvilken han jagde Erden. Dengang derfor da den fattige Mand jagde disse Erde „naar jeg bliver den blandt de Rige rigeste Mand, da . . .“ har man vel ogsaa spottende sagt: ja, — naar, det er, man havde, om end Uret i at spotte, dog rigtigt forstaaet, at det egentlige Mærkelige ved denne Tale var den Talende, eller at det var en Mand i Armod der jagde Erden.

Da jaaledes ogsaa med de foreløbte hellige Erde af ham, den Uphviiede, det Mærkelige er, at Den, der jagde dem, var den Hornedrede, at det var den Foragtede, Forhaanede, Bespottede, Bespottede, der jagde: jeg, naar jeg bliver ophøiet, vil jeg drage Alle til mig. Thi at den Uphviiede, Seierrige, Mægtige, at han drager Alle til sig, det er ikke saa mærkeligt, det kan noget nær en Daare ligesaa godt som den Wiise sige forud; var sliq Forudsigelse Propheti, saa ere vi alle, Store og Smaa, lige store Propheter. Men det Mærkelige var, at det var den Hornedrede, der jagde det. Og derfor har vistnok ogsaa de Samtidige sagt: ja — naar, det er, de have rigtigt vudaget, hvor Mærkelighedens Eftertryk ligger i denne Tale. Det er ganske som med hün fattige Mand's Udsagn. Dog er der den udelige Forstel, at han jo dog i det Høieste med en barulig Tro og Haaben til Gud, idet han jagde hün „naar“, selv kun har kunnet haabe Muligheden, at det var muligt. Fremdeles er det jo ogsaa ganske bogstaveligen sandt, at han, den Rattige, da han var fattig, var virkelig fattig. Men han, den Hornedrede, han vidste, at han vilde blive ophøiet, det vidste han evig vist, ja i een Forstand var han, selv da han var den Hornedrede, den Uphviiede. Og see dette er mærkeligt, en saadan Hornedret og

et saadant Ord af en saadan Fornedret! Men, som sagt, skal der være Tale om at forstaae Ordet, maa man for Alt huske paa, at det er den Fornedrede der taler.

Er dette En nu ganske nærværende, saa det er En som vidste man Intet om Ophøielsen, men blot hører den Fornedrede tale: saa vil man ogsaa paa en anden Maade bedre komme til at forstaae Ordet. Thi til at forstaae et Udsagn af et Menneske hører ikke blot, at man forstaaer det Sagte, men ogsaa, hvad jo udviklet blev, at man faaer at vide, hvo den Talende er, og hvis hans Liv er forsøgt i afgjørende Omstiftelser, da i hvilket Afsnit — og saa hører der Et endnu: i hvilken Stemning han har sagt Ordet.

Lad os tænke paa hiin fattige Mand. Han er nu den rige Mand, søgt af Alle. Disse Alle, som søge ham, ville i Grunden gjerne bringe det i Glemsel, at han har været fattig, og især at det var som Fattig han sagde det — thi ellers erindrer Ordet dem jo om, at dengang han var fattig, da var der Ingen som søgte ham. Det vil sige, Ordet har egentligen nu først faaet sin Braad, nu da han er blevet den Rige, og — da Alle søge ham. Den Braad maa man have bort; thi ellers har man dog ikke al den Fordeel af denne rige Mand, som man kunde have. Hvad gjør man saa? Man siger: aa, lad det være glemt, det er en mørk og trist Erindring. Man kaster da den første Deel af Udsagnet bort, dette „naar jeg er blevet“, og lader som var det en riig Mand, der — hvor dybsindigt bliver nu ikke Ordet, næsten lige saa dybsindigt som den Bemærkning paa en Solskins-Dag: det er godt Veir idag! — sagde: jeg er søgt af Alle. Og det finder man at være Sandhed, man finder det ypperligt sagt af ham, saaledes er det, saaledes skal det være, det er aldeles i sin Orden, og det er intet Under, at Alle søge især denne rige Mand, der er saa vittig og aandrig, der i svulmende Følelse af Livslyst, med smilende Mine, siger, selv saa inderlig glad derover: jeg er søgt af Alle.

Men, men det var den fattige Mand, der sagde Ordet: naar jeg er blevet den blandt de Rige rigeste Mand, da ville

Alle søge mig. Lad os for Alt huske paa Besiddelsen, hvorunder han saade Erdet, saa komme vi nok paa Svov efter Stemmungen — ja, der har maaskee endog været Bitterhed i den Ættiges Sjæl, da han saade det. O, usle Verden, har han maaskee tænkt, saa længe jeg er fattig, saa slyne Alle mig — naar jeg er blevet rig, ville Alle søge mig. Og antaget, at der var Dybde i denne fattige Mand's Sjæl, saa har han, da han nu var blevet den rige Mand, vel først og fremmest udmagt for Gud angret hvad Bitterhed der var i hans Hjerte, da han saade Erdet — men, sandeligen, vænmedes han ved Tilværelsen, da han saae Alle slyne den Ættige, o, han vænmedes langt mere ved den, da han saae Alle søge den Rige. Thi var der Dybde i hans Sjæl, da har han ikke ønsket at lade sig svotte. Og han var ikke i dybere Ærstand til Svot, da Alle slyede ham, den Ættige; men han kunde let blive det, naar Alle søge ham, den Rige, han kunde let blive det — thi i dybere Ærstand er det at blive til Svot ikke hvad Andre gjøre mod En, men hvad man er — hvis han bedaaret gik hen og glemte hvad han som Ættig havde lært.

Og nu han, den Ærnedrede! Na, i hans Sjæl var der ingen Bitterhed, end ikke da han saade „hvor længe skal jeg taale denne Slægt“, han var Mjærligheden; i Ærhold til ham kom Bitterheden udenfra, men den formaaede aldrig at gjøre ham bitter. Derimod formaaede den at forbitte hans Liv, det Liv, han førte i Ærnedrelse, vrisgiveness til al Vogn og Bagvaskelse og Mishandling og Ærjælgelse, et Smertens Vidne til idel Svaghed og Ærighed og Selvljærlighed — slyet af Alle. Da saade han: men jeg, naar jeg bliver øvhøiet, vil jeg drage Alle til mig. Mon nu han, der saade: hvor længe skal jeg taale denne Slægt, meente dermed at tale alene om hiin Slægt, men at de Slægter, der vare villige til at springe Ringheden forbi for at dele Sviheden med ham, at de vare væsentligen bedre og mere til at taale? Mon det virkelig skulde kunne bedaare ham, at Alle, naar han er øvhøiet, ville slutte sig til ham, mon det skulde kunne bedaare ham og i den mindste, mindste Maade forandre hans Dom om hvad Sandhed er, han som er Sandhed! Men hvis

dette er en Umulighed, umuligere end den største Umulighed i Naturrens Orden: saa har han jo ikke glemt det Mindste, Mindste af, hvilket hans Liv var, da han var den Fornedrede.

Saa er der altsaa i Grunden en Braad, en Sandhedens Braad i disse Ord: men jeg, naar jeg bliver ophøiet, vil jeg drage Alle til mig. Da de bleve sagte af ham, den Fornedrede, da laae denne Sandhedens Braad i, at han den Fornedrede vidste sig selv at være den høit Ophøiede. Bitter var han som jagt ikke, men han jagde dog: hvor længe skal jeg taale denne Slægt. Og da han saa blev den Ophøiede, og det skeete: at han fra Høiheden drog Alle til sig, da er Braaden, Sandhedens Braad, at det er den Fornedrede, der har jagt disse Ord. Og ham skal Du, ham skulle alle Millioner Menneſker, eller — alle Millioner Chriſtne forgyeves ville bedaare eller faae til at glemme Noget — som de glade, blinkende Huusvenner hos hiin rige forduum fattige Mand saa gjerne vilde bringe ham til at glemme, at det var som Fattig han jagde Ordet, bringe ham til at glemme, hvad han som Fattig fik at vide om Verden, bilde ham ind, at det er en rar Verden — thi flokkes ikke Alle om ham!

Nei, et Menneſke kan vel blive lidt glemsom i Maren, og i Rigdoms gode Dage glemme Armodens Erfaringer og Sandhed; men han, den Ophøiede, for ham er Alt et evigt Nærværende — de 1800 Aar er som en Dag. Ophøietheden har ikke forandret ham; han er sig selv saa nærværende, at han endnu idag er den Samme i Ordet, han jagde, saa levende erindrer han, at han var den Fornedrede; han er den Fornedrede, der siger til de Aulevende: fra Høiheden vil jeg drage Alle til mig.

Men han har da ikke sagt, at han fra Høiheden vil drage Alle til sig? Jo vist — han den Fornedrede har jagt det. Han lader sig ikke bedrage — Du slipper ikke fra Fornedrelsen; thi minder Ordet om Ophøielſen, saa minder den Talende om Fornedrelſen. Du kan ikke vælge een af Delene uden at forſtylde en Usandhed, hvorved Du kun bedrager Dig selv, ikke ham, og bedrager Dig selv for Sandheden, som han er.

III.

Herre Jesus Kristus! Saare forskjelligt er det Meget, hvortil et Menneske kan føle sig dragen; men Gøt er der, hvortil aldrig nogenfinde noget Menneske, naturligt, følte sig dragen, det er til Videlse og Ærnedrelse. Dette mene vi Mennesker at burde sive saa længe som muligt, og i ethvert Tilfælde at maatte winges til. Men Du, vor Ærelser og Ærlojer, Du den Ærnedrede, som dog Ængen vil winge, og mindst til hvad der jo er og skal vare et Menneskes høieste Ære, at turde ville ligne Dig: at dog Du Villeden i Ærnedrelsen maatte staae saaledes levende for os, overvællende og overtalende, at vi føle os draagne til Dig i Kingheden, draagne til at ville ligne Dig i Kingheden, Du som fra Høiheden vil draage Alle til Dig.

Joh. XII. 32: Da jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg draage Alle til mig.

Hvo er nu denne Ophøiede? Det er Guds eenbaarre Søn, vor Herre, som fra Evighed var hos Gud, var Gud, kom til Verden, derpaa opsoer til Himmels, hvor han nu sidder hos Æderens Høire, herliggjort med den Herlighed, han havde for Verden var. Han er Den, hvem al Magt er given i Himlen og paa Jorden; Den, i hvis Navn alle Knæe skulle bøie sig, deres i Himlen, og deres paa Jorden og under Jorden; Den, til hvis Navns Lov og Pris Evigheden gjenslyder og atter evigt skal gjenslyde; Den, som vil komme igjen i Ætten, omgiven af

alle sine hellige Engle, for at dømme Verden, og for at frelse dem, som troende have forventet hans herlige Aabenbarrelse.

Men vides der da ellers Intet om ham? Jo, og det Meste, der vides om ham, er noget ganske Andet, at han var den For- nedrede! Han fødtes som nægte Barn; og havde Faderen maattet raade sig selv, saa havde han, godmodig som han var, ikke offentlig forskudt, men i Stilhed forladt den foragtede Jomfru, der var Moderen. Dog Stedfaderens Sind forandrede, han blev, i Henseende til menneskelig Omjorg og Opforelse for Barnet, en virkelig Fader; men saa blev derimod hele Slægten, hvilken dette Barn ved at blive Menneske kom til at tilhøre, en desto grusommere Stedfader — mod dette nægte Barn, hvilket Slægten ikke vilde vedkjende sig. Ja, som man sjundom kan see en stakkels Jungl, hvilken alle Juggle af samme Slægt idelig forfølge og mishandle og hakke paa, fordi den ikke er ganske som de andre, indtil det endeligen efter Omjste lykkes dem at faae Livet af den, at da Slægtskabet kan faae en Ende: saaledes vilde Slægten ikke være i Slægt med dette Barn eller dette Menneske; det gjaldt den for Alt om, ja det var paa Liv og Død den magtpaaliggende at faae Livet af dette Menneske, at da Slægtskabet kunde faae en Ende. — Denne Historie, det er, Historien om denne stadige Mishandling, der tilsidst ender med Doden, denne Historie eller denne Lidelse: det er hans Livs Historie. Den kan fortælles paa flere Maader; den kan fortælles kort, med to ja med eet Ord: det var Lidelsens Historie. Den kan ogsaa fortælles vidtloftigere; men saa kan den aldrig fortælles ganske sand, thi saa var den saa vidtloftig, at intet Menneske kan fortælle den. Anderledes kan den ikke fortælles end paa een af disse to Maader; det er ved en menneskelig Misforstaaelse, at man har forförtet den saaledes, at man har kaldet den sidste Deel: Lidelsens Historie; dette er en Misforstaaelse. Vel sandt nemlig, der var en Tid af hans Liv, et Afsnit, hvor det jo næsten saae ud som Herlighed. Men mon dog ikke ogsaa i den Tid Slægten hakkede paa ham ved Misforstaaelsens Piinsler, som den tilføiede ham? Og selv det Dieblik af hans Liv, da det, menneske-

ligt, tog sig herligt ud: man mærker dog let, at denne Herlighed er mere vultant end betragtet, ikke til at stole paa, man aner, at denne Herlighed skal betynde noget Andet, at den forholder sig til, og skjult — som Hviden, fra hvilken En falder — er i Forstaaelse med lige det Modsatte, med Undergangens Forfærdelse, er tvetydig som det Dieblis, da hiin Lvinde salvede ham med kostelig Salve. Du jaer jo dog vel neevne Andrivellet af den frugte Æstlighed ved et Maaltid; han siger ogsaa selv „til min Begravelses-Dag har hun bevaret den“ (denne Salve) — da jo hver Dag af hans Liv, han der var beheimt at være Dufferet, i en vis Forstand er hans Begravelses-Dag. — Og jaaledes var al denne et stort Dieblis Herlighed, den var blot med Henjnu til Undergangen, dens Betydning var Undergangen eller at forberede til Undergangen. Man vilde udraabe ham til Konge, men han, han seer ikke ud som ellers en Candidat til Kongevalget, der selv higer derefter, og derfor har gjort Alt for at betragte sig det. Nei, han svarer leger Fremmed i Hensende til at skulle være Konge, fordi han vidste, at dette Dyrin blot horte med i Alvoren af hvad han forstod sig at skulle være: Dufferet. At ville udraabe ham til Konge, ham! Det er og lige saa bejunderligt og affindigt som at ville overraske Den, der efter helligt Løfte levede i Armod, alle Verdens Skatte: hvad skulde han med dem — og hvad skulde han med Kongemaagten, han den mod alt Verdslikt af Alle Ligevaldigste! Det lille Æll, hvilket han tilhorte, kaldte sig stort Guds udvalgte Æll; dette Æll var under fremmed Herredomme, og, som naturligt, Alle bestjefigede med den Tante, at ryste det forhadte Nag af sig. Derfor vilde man udraabe ham til Konge. Men see, da man saa viser ham Skattens Mynt og ved et bejnerende Svorgemaal vil tvinge ham til enten med eller mod sin Willie at tage Parti, hvad saa? O, verdslige Parti-Videnskab, og selv om Du kaldes hellig og national, nei jaavidt ræller Du ikke, at Du kan fange hans Ligevaldigthed! Han spørger „hvis Billede er det, der er præget paa Mynten“, man svarer: Keiserens; „saa giver Keiseren hvad Keiserens er, og Gud hvad Guds er“. Uendelige

Ligegyldighed! Om Keiseren hedder Herodes eller Salmanasar, om han er Romer eller Japanejer, det er ham det Ligegyldigste af Alt. Men paa den anden Side: uendelig jvælgende Forskjel, som han befæjter mellem Gud og Keiseren — „giver Gud hvad Guds er!“ Thi verdsligt vilde man gjøre det til et Guds=Spørgsmaal, om det var tilladt at give Keiseren Skat; saaledes vil Verdslighed saa gjerne sminte sig op til Gudelighed, og saaledes havde man jo ogsaa i Spørgsmaalet blandet Gud og Keiseren sammen, som havde de To uden videre og ligefrem Noget med hinanden at skaffe, som vare de maaskee hinandens Medbeilere, Gud ogsaa saadan en Slags Keiser, det er, man havde i Spørgsmaalet egentligen skjult taget Gud forfængelig, verdsliggjort ham. Men han gjør Forskjellen, den uendelige Forskjel, gjør det at give Keiseren Skat til det Ligegyldigste af Alt, det vil sige, til Noget, man skal gjøre, og ikke spille eet Ord eller eet Dieblif paa at tale derom — for saa at faae desto mere Tid til at give Gud hvad Guds er. Og det er ham, man vil udraabe til Konge! O, men hvilken Lidelse saaledes at blive misforstaaet! — Og saaledes blev han misforstaaet i Alt. Der gik ikke nogen Dag, ikke een Time nogen Dag, uden at Misforstaaelsen, som den kan det — og maaskee nok saa martrende som den legentlige Lidelse — forsvæstede ham. Hans Lære misforstod man og tog forfængelig, hans Mirakler misforstod man og tog forfængelig, ham selv misforstod man og tog forfængelig; hans Omgang med Syndere og Toldere misforstod man og forargedes, hans Forjagelse af Alt misforstod man og forargedes, hans Forudsigelse af sin Lidelse og Død misforstod man og forargedes. Na med Undtagelse af Apostlene var vel hiin Dvinde een af de Faa, der forstode ham, skjøndt hun dog misforstod ham, thi hun forstod ikke, at hun gjorde det, salvede ham, med Hensyn til hans Død. O, Rædselens Gysen, at der er en saadan hemmelighedsfuld Fortolkning af hvad der synes at være lige det Modsatte: at dette Dieblif ved Gjestebudet, hvor han salves med kostelig Salve, betyder hans Begravelse!

Høretil Dig denne Hørnedrede, ham hvem Slægten ikke vilde vedkjende sig, men over hvem Alle derimod endedes om, viftnol vaa forfjællig Maade, at raabe: see hvilket Menneſte. Heensartet var hans Liv fra Højt til Lidt. See hvilket Menneſte, raabte Slægten, da den vilde gjøre ham til Konge, og see hvilket Menneſte, da den vilde korsfæſte ham. See, hvilket Menneſte, dette er ligesom hans Livs Lidelses-Hiſtorie ſamlet i eet eneſte Udraab.

Dg han, denne Hørnedrede, han var Hjerlighed; han vilde kun Gøt: frelſe Menneſtene; han vilde det vaa ethvert Villkaar: forlade den himmeliſte Herlighed derfor; han vilde det vaa ethvert Villkaar: offre ſit Liv derfor. Saaledes — ja, man kan ikke ſige gif han ud i Verden, nei, ſaaledes, med dette Hørfæt ſteg han ned til Jorden, gif ſaa ud i Verden. Man ſkulde troe, han maatte have bevæget Alle, men han bevægede Ingen — og dog jo: han bevægede Alle, han øvrørte dem nemlig alle mod ſig. Hvilken Lidelſe, hvilken Hjerlighedens Lidelſe!

Man nu dette Syn ikke bevæge Dig? Men, ikke ſandt, Du vil være øvrigtig mod Dig ſelv, og om en eller anden af de Veltalende, der handle ilde eller dog ikke vide hvad de gjøre, om han vil bedrage Dig med ſin Veltalenhed, ved bedaarende at tale om Chriſti Lidelſe, eller vel endog ved bedaarende at ville ſætte ſig ved hans Kors — ſom Betragter, for derfra at ſtue ud over Verden, Verdenſhiſtorien, Menneſteheden: ikke ſandt, da vil Du ikke lade Dig bedrage? Du vil betænke, at ſtal det være Alvor med at ſætte ſig ved eller at ſtaa ved hans Kors, da maa det være i Samtidighedens Beſtedelſe, hvor det alſaa vilde betyde, virkelig at komme til at lide med ham, ikke ved Gøden af hans Kors at anſtille Betragtninger, men ſelv maaſtee nøglet til et Kors ved Siden af ham — at komme til at anſtille Betragtninger. Tænk derfor — for Alvorens Skuld, eller at det kan blive Alvor — ikke betragte vaa ham, men tænk højt og fremmeſt vaa Dig ſelv, at Du i Din Tanke bliver ſamtidig med ham. Man nu dette Syn ikke bevæge Dig — ikke til Taarer, der her ere vaa rette Sted, overflødige, ja af det Ende, hvis

det ikke er over Dig selv Du græder — men til Alvor, til Handling, til dog paa nogen Maade at ville lide i Lighed med ham? Du tvinges ikke mod Din Villie; men salig er Du, om Din Villie tvinger Dig saaledes, at Du maa sige: jeg kan det ikke anderledes, thi dette Syn bevæger mig! Du tvinges ikke mod Din Villie, o, misforstaa mig ikke, det er en Uresjag, hvorom Talen er; vil Du det ikke, falder det Dig maaskee for tungt, kan Du gjerne blive fri — det er i saa Fald en Uresjag, Du fritager Dig selv for, falder dette Dig maaskee lettere? Men siig selv, og siig Dig det selv, hvad vilde Du domme om en Elskende, der kun vilde tilhøre den Elskede, efter at han havde overstaaet alle Besværligheder, seiret i alle Færer, en Elskende der kun kunde elske ham i Høiheden? Er dette at elske? Nu ja, det er at elske sig selv, men er det at elske? Tænk Dig tvende Elskende; den Elskede, Manden, han havde gjennemgaaet ubeskrivelig Meget i sit Liv, han havde maattet staae ene i Verden, forarmet, miskjendt af Alle, foragtet, bespottet — men saa vendte det sig, hans Sag seirede, og han er nu den af Alle Værdrede, hvem Alle beile til. Da først lærer han den Pige at kjende, som bliver hans Elskede. Hun er altsaa aldeles uden Skyld, at hun ikke har deelt Lidelserne med ham, hun har end ikke kjendt ham i hans Lidelsers Tid; men dersom hun er en ret Elskende, mon hun da ikke — ja, det er jo her en Overdrivelse, men dog en Elskovens Overdrivelse — næsten vil bebreide sig det som en Art Utroskab, eller dog føle sin Elskov saa usfuldkommen, fordi hun ikke har kjendt ham i Lidelsernes Tid, sig saa bestjæmmet ved saaledes blot at skulle dele Herligheden med ham?

Men hvad Jesus Christus angaaer, da kan dog vel Ingen sige, at han først har lært ham at kjende, da han var kommen til Høiheden; thi Enhver, der har lært ham at kjende, lærer ham at kjende i Ringheden, og hvis han i Sandhed lærer ham at kjende, lærer han ham først at kjende i Ringheden. Ei heller kan dog vel Nogen med Sandhed sige, at det er umuligt at komme til at dele Ringheden med ham, da den jo engang er forbi og længst er forbi. Nei, dersom Du bliver samtidig med ham i

hans Ærnedrelse, og dette Sun bevæger Dig til at ville lide med ham: da skal - det skal han indestaae Dig for - Veiligheden nok gives Dig til at kunne lide i Lighed med ham; og selv om saa var, at Veiligheden ikke gives, det er jo i ethvert Tilfælde ikke saa meget om Veiligheden der spørges, som om Villigheden til at ville lide i Lighed med ham. At lide i Lighed med ham; og, ikke sandt, Du vil ikke bedrage Dig selv, Du vil være oprigtig - dog, det er jo givet, Du er jo en Glænde, saa langt altsaa som muligt fra at søge Udflugter og svigefulde Bendinger for, som De der vaa forstjellig Maade spekulere i hans Høihed, at slippe fra Lidelsen. Nei, Den som elsker Christum, ham falder det ogsaa saare let at forstaae, uden al Veltalenheds Bistand ganske eenfoldigt, hvad dermed menes, at lide i Lighed med ham. Om Du nemlig, eller om et Menneske har Gjenordigheder i Livet, om det maaskee gaaer til Afters for ham, om han maaskee mister det Næreste: dette kalder man ikke Lidelse i Lighed med Jesus Christus. Saadanne Lidelser ere de almeen-menneskelige, i hvilke Hedningerne ere og vare lige saa fuldt forsogte som de Christne. Den Christne kjender man paa, at han bærer disse Lidelser taalmodigt; men hvor taalmodigt han end bar dem, det falder ham aldrig ind at det skulde være at lide i Lighed med Christus - just dette Indfald vilde være en uchristelig Utaalmodighed. At lide i Lighed med Christus er ikke, at finde sig taalmodigt i det Uundgaaelige, men det er, at lide Ondt af Mennesker, fordi man, som Christen eller i at være Christen, vil og beslitter sig paa det Onde, saa man kunde undgaae denne Lidelse ved at lade være at ville det Onde. Som, for blot at tage dette, hvis et Menneske christeligt beslittede sig vaa at bære sin Børde taalmodigt - og han da blev spottet og ndleet af Menneskene, fordi han vilde være taalmodig. Thi saaledes leed Christus, han leed, fordi han var Sandheden, og ikke vilde være Andet end hvad han var: Sandheden.

See endnu engang paa ham, ham den Ærnedrede! Thi derom er det dog der skal prædikes, om Ærnedrelsen -- i Henseende til at dele Høiheden med ham, hvorledes man skal bære

fig ad dermed, dertil behøves ingen Veiledning. Om Fornedrelsen skal der prædikes, om, at hvis Du ikke vil dele den med ham, saa vil han heller ikke dele Hoigheden med Dig, altsaa om, at Du skal dele Fornedrelsen med ham. See paa ham, den Fornedrede! Og naar da dette Syn griber Dig, saa Du er villig til enhver Lidelse med ham — da, ja da vilde jeg sige: Du skal lide med ham. Og at tale saaledes er saligt. Til Den, der unødigt vil, at skulle sige atter og atter: Du skal, det er ulysteligt. Men naar Nogen Intet ønsker uden dette One, at maatte lide med ham, og ønsker det som det Eneste, da er det saligt at sige til ham: til Lykke, Kjære, Du skal. Det er saligt at sige det; og da er Ordet „skal“ ogsaa i skønneste Forstand paa sit rette Sted. Det Ord „skal“ er da ikke saa meget befalende — thi hvortil Befaling for Den, som begejstret ønsker Det, Befalingen befaler ham! — som det er helligende, luttrende, at der i denne Overingen Fremfjendehed maatte være, ingen indbildsk Overdrivelse, ingen bejmittende Taale om noget Fortjenstligt.

Altsaa, see endnu engang paa ham, han den Fornedrede! Hvad Virkning frembringer dette Syn, skulde det ikke kunne bevæge Dig til paa nogen Maade at ville lide i Lighed med ham, altsaa til at ville vidne for Sandhed med den Fare, just derfor at skulle lide? Glem, om muligt, et Dieblit Alt hvad Du veed om ham, riv Dig ud af den dog maaskee dorste Vane, i hvilken Du er vidende om ham: lad det være Dig som var det første Gang, Du horte Fortællingen om hans Fornedrelse. Eller mener Du ikke at kunne det, nu vel, saa lad os hjælpe os paa en anden Maade, lad os tage et Barn til Hjælp, et Barn, der ikke er forqvaklet ved at have som simpel Skole-Lectie lært en Hemse uden ad om Jesu Christi Lidelse og Død, et Barn, som nu første Gang hører Fortællingen derom, lad os see, hvad Virkning det vil frembringe, naar vi blot nogenlunde fortælle det.

Tænk Dig da et Barn, og glæd nu dette Barn ved at vise det nogle af hine i kunstnerisk Henseende ubetydelige men for Børn saa værdifulde Billeder, hvilke man kjober i Kramboden. — Han her paa den fnyjende Ganger, med den vaiende

Njar, med Herster-Minen, i Svidsen for de Tusinder og Tusinder, som Du ikke seer, Haanden udraakt til Befaling, „fremad“, fremad over Toppen af Bjergene, som Du seer ligge for Dig, fremad til Seier: det er Keiseren, den eneste, Napoleon; og nu fortæller Du Barnet Lidt om Napoleon. — Han her er Hædt som Jæger; han støtter sig ved sin Bue og seer hen for sig med et Blit, saa gjennemtrængende, saa sikkert, og dog saa bekymret. Det er Wilhelm Tell; Du fortæller nu Barnet Lidt om ham, og om dette mærkelige Blit, at han med det samme Blit paa een Gang har Tie for det elskede Barn, ikke at stude det, og med det samme Blit Tie for Øblet paa Barnets Hoved, at han træffer. — Og saaledes viser Du nu Barnet flere Billeder til Barnets usigelige Glæde, da kommer Du til et, som med Slid var lagt imellem, det forstiller en Korsfæstet. Barnet vil ikke strax, end ikke ganske ligesvem, forståa dette Billede, det vil spørge, hvad det betyder, hvorfor han hænger paa et saadant Træ. Saa forklarer Du Barnet, at det er et Kors, og det at hænge derpaa betyder at være korsfæstet, og at Korsfæstelse var i hiint Land den vinnligste Dødsstraf, derhos en vanærende Dødsstraf, som kun anvendtes mod de groveste Forbrudere. Hvorledes vil nu dette virke paa Barnet? Barnet vil blive underligt tilmode, det vil vel egentligen undres over, hvor det kan falde Dig ind at lægge saadant et sngt Billede ind imellem alle de andre delige, Billedet af en grov Forbruder ind imellem alle disse Helte og Herlige. Thi som der Jøderne til Trods kom til at staae over hans Kors „Jødernes Konge“, saaledes er dette Billede, der bestandigt udlommer iaar, Slægten til Trods en Grindring, den aldrig kan og aldrig skal blive af med, han skal ikke fremstilles anderledes; og det skal være som var det denne Slægt, der korsfæstede ham, hver Gang denne Slægt første Gang viser Barnet af den nye Slægt dette Billede, første Gang forklarende hvorledes det gik til i Verden; og Barnet skal, første Gang det hører det, blive angst og bange for den Eldre og Verden og sig selv; og de andre Billeder, ja de skulle alle, som det staaer i Bisen, vende sig omkring, saa forskjelligt er dette

Billede. Smidlertid — og vi ere jo heller ikke endnu komne til det Afgjørende, Barnet har jo endnu ikke faaet at vide, hvo denne grove Forbryder var — vil jagtens Barnet videbegjerligt som et Barn altid er, dog spørge, hvem er det, hvad havde han gjort, hvad? Fortæl saa Barnet, at denne Korsfæstede er Verdens Frelser. Dog dette vil Barnet ikke kunne knytte nogen bestemt Forestilling til, fortæl det derfor blot, at denne Korsfæstede var det kjerligste Menneske, der nogensinde har levet. O, i Handel og Wandel, hvor man jo kan det uden ad paa Nemsje med den Geschichte, i Handel og Wandel, hvor et halvt Ord, hentkastet som en Anthydning, er nok, saa veed Enhver det: der gaaer det saa gesvindt; men sandeligen det maatte være et underligt Menneske, eller rettere et Ummenneske, der ikke uvilkaarligt slog Diet ned og stod næsten som en arm Synder, i det Dieblik han skal fortælle et Barn det første Gang, et Barn, som altjaa aldrig har hørt et Ord derom, og selvfølgelig altjaa heller aldrig anet noget Saadant. Men saa staaer jo den Eldre i det Dieblik som en Anklager, der anklager sig selv og hele Slægten! — Hvad Indtryk troer Du nu det vil gjøre paa Barnet, som naturligviis vil spørge, men hvorfor var man da saa slem mod ham, hvad?

See, nu er Dieblicket; hvis Du ikke allerede har gjort for stærkt et Indtryk paa Barnet, saa fortæl det nu om ham, den Dphoiede, der fra Høiheden vil drage Alle til sig. Fortæl det, at denne Dphoiede han er denne Korsfæstede. Fortæl Barnet, at han var Kjerlighed, at han kom til Verden af Kjerlighed, iførte sig en ringe Tjeners Skikkelse, levede kun for Gøt, at elske og hjælpe Menneskene, især alle dem, som vare syge og forrigfulde og lidende og ullykkelige. Fortæl saa Barnet, hvorledes det gik ham i Livet, hvorledes En af de Faa, der stode ham nær, forraadte ham, de saa Andre fornægtede ham, og alle Andre forhaanede og bespottede ham, indtil de tilsidst naglede ham til Korsset — som det sees paa Billedet — begjerende, at hans Blod maatte komme over dem og deres Born, medens han bad for dem, at dette ikke maatte skee, at den himmelske Fader vilde tilgive dem denne Skyld. Fortæl Barnet det ret

levende, som havde Du aldrig selv hørt det før, eller før fortalt Noget det; fortæl det, som havde Du selv digtet det Hele, men glem intet Træk, der er opbevaret, kun maa Du gjerne, idet Du fortæller det, glemme at det er opbevaret. Fortæl Barnet, at der samtidigt med denne Mjertlige levede en berøgtet Høver, som var dømt fra Livet -- ham fordrede Høvet frigivet, ham raabte de Leve før, leve Barrabas; men over den Mjertlige raabte de „Korsfæst, korsfæst“, saa altsaa denne Mjertlige ikke blot blev korsfæstet som en Korbrønder, men som et saadant Uhver af en Korbrønder, at hiin berøgtede Høver blev en Slags rejskaffen Mand i Sammenligning med denne Mjertlige.

Hvad Virkning troer Du denne Fortælling vil gjøre paa Barnet? Dog, før ret at belyse det, hvorum Talen er, saa gjør en Prøve, fortsæt Fortællingen om denne Korsfæstede, at han dervaa tredie Dagen efter opstod fra de Døde, saa opfør til Himmels, før at indgaae til Herligheden hos Hæderen i Himmene -- prøv det, Du skal see, dette vil Barnet før det første næsten overhøre; Fortællingen om hans Lidelse vil have gjort saa dybt et Indtryk paa Barnet, at det slet ikke føler sig oplagt til at høre om Herligheden, som fulgte. Thi man maa være betydelig forquættet, og gjennem mange Aar forvænt med at have saaet den hele Historie om hans Kornevrelse, Lidelse og Død lejsfærdig paa Kemsse, før, uden at føle nogen Standsning derved, strax at kunne gribe efter Høiheden.

Altsaa hvilken Virkning troer Du, at denne Fortælling vilde fremkalde paa Barnet? Først og fremmest vel den, at det ganske glemte de øvrige Billeder, Du havde vist det; thi nu havde det saaet ganske Andet at tænke paa. Og saa vilde Barnet vel falde i den dybeste Forundring over, at Gud i Himmene ikke havde gjort Alt før at forhindre, at dette skeete; eller at det skeete uden at Gud, om ikke før saa dog i det sidste Dieblit, før at forhindre hans Død, lod Ald regne ned fra Himlen; at det skeete, uden at Jorden aabuede sig før at opsluge de Ugudelige. Og saaledes maatte vi Eldre jo ogsaa forstaae det, hvis vi ikke forstode, at det var frivillig Lidelse, derfor desto tun-

gere, at han, den Fornedrede, i ethvert Dieblig havde det i sin Magt at bede, saa havde Faderen sendt ham Englenes Legioner for at afværge det Forfærdelige. — Dette var vel det første Indtryk. Men efterhaanden som Barnet gik og tænkte paa denne Historie, vilde det vel blive mere og mere lidensfabeligt; det vilde kun tænke paa og tale om Naaben og Krig — thi det havde Barnet fast besluttet, naar han blev stor, at ville hugge alle disse ugudelige Menneſker ihjel, som havde handlet ſaaledes med den Kjerlige; det havde Barnet besluttet, barnligt glemmende, at det var over 1800 Aar ſiden de levede.

Naar ſaa dette Barn var blevet Yngling, ſaa vilde han ikke have glemt Barndoms-Indtrykket, men han vilde nu forſtaae det anderledes, at det ikke lod ſig gjøre, hvad Barnet, overſeende de 1800 Aar, havde besluttet; dog vilde han med ſamme Lidenskab tænke paa at ſtride med den Verden, i hvilken man spyttede paa den Hellige, den Verden, hvor man forſæfter Kjerligheden og beder for Høveren.

Naar han ſaa var blevet ældre og moden, da vilde han ikke have glemt Barndoms-Indtrykket, men han forſtod det anderledes. Han onſkede ikke mere at ſlaae; thi, ſagde han, ſaa ſaaer jeg jo ingen Lighed med ham, den Fornedrede, der ikke ſlog, end ikke igjen, da han blev ſlagen. Nei, han onſkede nu kun Gød, tilnærmelsesviis at lide, ſom han leed i den Verden, hvilken Philoſopherne altid have kaldt den bedste, men ſom dog — ja, det maa dog nok være ſaa, at Gød er ſandt i Philoſophien, ſom ikke er det i Theologien — forſæfter Kjerligheden og raaber Leve for Barrabaſ. Dette har jo Verden og atter og atter i de mindre Forhold viiſt, at ikke blot Den, der, menneſkelig, vil det Gode, maa lide, men at der — for Modſætningens Skyld, ſom Verden under, for ret at udtrykke, hvor modſat Verden er det Gode — ſamtidigen gjerne lever den Ukle, den Foragtelige, den Nedrige, for hvem der til Modſætning raabes Leve.

Saaledes kan Synet af denne Fornedrelſe bevæge, kan det ikke ogſaa bevæge Dig ſaaledes? Saaledes bevægede det

Apostlene, der Intet vidste og Intet vilde vide uden Christum og ham korsfæstet — kan det ikke ogsaa bevæge Dig saaledes? Deraf følger ikke, at Du bliver en Apostel, formasteligt! nei, deraf følger blot, at Du bliver en Christen. Saaledes bevægede dette Syn de Herlige, hvem Mirken ihukommer som dens Kædre og Yrere, der med Apostlene Intet vidste og Intet vilde vide uden Christum og ham korsfæstet — kan det ikke ogsaa bevæge Dig saaledes? Deraf følger ikke, at Du bliver en Saadan, forfængelige Tante; deraf følger blot, at Du bliver en Christen. Thi hvorfor bevægede dette Syn dem saaledes? Fordi de elskede ham. Derfor opdagede de hans Lidelser; thi kun Den, der elsker ham, forstaaer, at han var Stjerlighed, og kun han kan derfor blive opmærksom paa, hvorledes han leed: hvor tungt, hvor martrende, og hvorledes han leed: hvor jagtmodigt, hvor kjerligt; hvorledes han leed: hvilken Met han havde, hvorledes han leed: hvilken Uret! Naar dette Syn ikke bevæger Dig saaledes, maa det være fordi Du ikke elsker ham. Men slip det derfor ikke, at dog maaskee Synet af denne Høredrede i hans Lidelse kunde bevæge dig til at elske ham. Naar saa er, vil Du anden Gang faae dette Syn at see, og da vil det ogsaa bevæge Dig til at ville lide i Lighed med ham — der fra Høiheden vil drage Alle til sig.

IV.

Herre Jesus Christus, Du som rigtignok ikke kom for at domme, men dog vil komme igjen for at domme: Dit Liv paa Jorden er jo netop Dommen, med hvilken vi skulle dommes. At da Enhver, der kalder sig Christen, maatte med denne Dom prøve sit Liv, om han kun elsker Dig i Din Fornedrelse, eller han kun elsker Dig i Din Høihed, det er, om han elsker Dig; thi elsker han kun een af Delene, elsker han jo ikke Dig. Men elsker han Dig, da gaaer han vel fornedret — thi han elsker jo Dig i Din Fornedrelse — men ikke, som naar det verdslige Sind verdsligt ligger under for verdslig Fornedrelse — saaledes vandrede Du jo ikke her paa Jorden i Fornedrelsen. Nei, skjøndt fornedret, er han ophøiet over Fornedrelsen, hans Sind, hans Die vendt mod Høiheden, hvilken Du indgit til, hvilken han forventer hos Dig, Du som fra Høiheden vil drage Alle til Dig.

Joh. XII, 32: Og jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig.

Mange ere kaldede, Faa ere udvalgte — fra Høiheden vil han drage „Alle“ til sig. Men fordi Mange ere kaldede, deraf følger ikke, at Mange ere udvalgte, tvertimod siges der jo, at kun Faa ere udvalgte. Og saaledes, fordi han vil drage Alle til sig, deraf følger ikke, at Alle lade sig drage. Kun hos ham er Skylden ikke at søge, hvis det ikke skeer, thi han vil drage Alle til sig.

„Fra Høiheden“; thi da han vandrede her paa Jorden i

Kinghed, da ønskede han vel at drage Alle til sig, han kaldte dem til sig, alle De som arbejdede og vare besvarede, han gik til Dem som yngre og forrigfulde vare, men han havde dog tillige et Andet at udføre, han skulde jo selv ved sit Liv indtruffe Sandheden, selv fremstille det at være Sandheden, og som sandt Menneske havde han altsaa dette Andet til sin Opgave: selv saaledes at fuldkomme det. Han havde saaledes selv Noget at fuldkomme, han lærte selv af hvad han leed, Lydighed, han — før at tale ganske menneskeligt og dog vel med Rette om et sandt Menneske — udvilledes til at blive og være Sandheden. Og med at fuldkomme dette søgte han tillige at drage Alle til sig. Da han saa havde fuldkommet den Opgave, der var sat ham selv, indtil det Sidste, Indig indtil Døden, indtil Døden paa Korset: da optoges han i Høiheden; han havde nu fuldkommet sit Liv, hans Gjerning var fuldbragt, Lydighedens, som var vaalagt ham, eller som han frivilligt havde vaataget sig. Da begynder han anden Gang, fra Høiheden; han skal nu ikke mere udvilles, før han er der intet Mere at lære, han er nu ene beskæftiget med at drage Menneskene til sig — fra Høiheden vil han drage Alle til sig.

Han begynder altsaa anden Gang fra Høiheden, her begynder han paa, hvad der fra da af er hans eneste Gjerning, at drage Alle til sig — men hvor skulle vi begynde? Fordi han nu er i Høiheden, kunne vi derfor ogsaa begynde med Høiheden, altsaa, fordi han arvede Høiheden, kunne vi derfor ogsaa tage den forud?

Lad os see paa ham og hans Liv, lad os tale ganske menneskelig derom, han var jo sandt Menneske. Han begyndte sit Liv i Kinghed, førte det i Kinghed og Kørnedrelse indtil det Sidste, overførte saa til Høiheden, hvad vil dette sige? Det vil sige, Timeligheden heel og holden var Lidelse, Kørnedrelse, først Gviigheden er Zeier, Ophøielse. Det er altsaa ikke som man ellers sjundom sees et Menneskes Liv, der maaskee i nogle Aar junder sig i Kinghed og Kørnedrelse, udholder Miskendelse og Kørstøtelse, men saa, endnu indenfor Timeligheden, seirer

og kommer til Høihed. Nei, han endte som han begyndte; født i Armod, som var han neppe et Menneske (thi kun i en Stald fandt man Blads for den Spæde), endte han, som var han neppe et Menneske, med den forsmædelige Død, korsfæstet som en Forbryder — og saa forit opfoer han til Høiheden.

Derjom man vilde kalde denne vor jordiske Tilværelse en Prøve, saa maa man — hvis vi et Dieblif see bort fra, hvilken uendelig Betydning hans Død har som Forsoningens, og betragte ham blot som Menneske — sige om ham: han har nu fuldendt sin Prøve, han har bestaaet i den, han er nu den Fulde, optagen i Høiheden. Men denne vor jordiske Tilværelse er jo just en Prøve, er Provens Tid; dette er Christendommens Lære, er hvad christelig Rettroenhed derfor ogsaa altid har vedkjendt sig som sin Betragtning. Det at være Menneske, at leve her i denne Verden, er at prøves, Livet er — for her at bruge et fremmed Ord, deels som det nøiagtigst betegnende og deels som det, der hurtigst og bestemtest erindrer Enhver just om hvad det skal erindre — en Examen. Og den største Examen et Menneske har at underkaste sig, hvortil hele hans Liv er ham anvist, er det at blive og være Christen; Alt hvad han foretager sig, om hans Virksomhed er den, menneskelig talt, størst mulige, eller den saa saare indskrænkede, det betynder Alt sammen for ham kun dette, at han er til Examen. Vel veed jeg, at man i Almindelighed taler anderledes, at Menneskene have travlt med at ville „udrette“ i Verden, travlt med at tale om, hvad Andre have udrettet, og hvad de selv have udrettet, jeg veed, at man vil lære os, at Historien er Dømmen; men jeg veed ogsaa, at dette er en Opfindelse af den menneskelige Kløgt, der afskaffer Guds-Forholdet, selv vil spille vigtig og spille Forsynet, og derfor ene er beskjæftiget med Folgerne af et Liv, istedetfor at betænke, at et Menneske i ethvert Dieblif blot examineres af Gud. Hvad det angaaer med at „udrette“, dermed har Mennesket islet Intet at gjøre, det er Guds Sag, Guds Tilgift til det enkelte Menneskes Liv; men for det enkelte Menneske selv maa hele hans Liv, hver dets Daad, aldrig betyde ham andet end en Prøve, han

underkastes, hvor Gud er Examinator. Selv Christi Liv — og det synes dog vel oversflodigt at tale om, hvad han har udrettet — var dog, for saavidt vi betragte ham blot som Menneske, for ham selv kun en Prøve, en Examen, Undiqhedens Examen. Men han bestod den i ethvert Dieblit indtil Døden paa Korset; derfor opheiede Gud ham ogsaa høit — og nu er han, den Suldendte, i Høiheden. Lad os tale ganske menneskelig derom, han har bestaaet sin Prøve, har udviklet Korbilledet, er nu i Høiheden: det er ganske som ellers naar En har bestaaet sin Prøve og nu som fuldendt beiljefstiger sig med at vejlede Andre.

Åra Høiheden vil han nu drage Alle til sig. Det gjælder da for Alt at vaske paa, at Du, om jeg saa tør sige, ikke ved et Sandiebedrag faaer vendt Tegningen af hans, Korbilledets, Liv forkeert. Havde Du levet samtidig med ham, da var Du naturligviis kommet til, ham liig, at begynde med Ringheden og Kornedrelsen. Men da han nu er i Høiheden, og vil drage Dig til sig, Du som skal begynde: saa kan det saa let ved en Tienforblindelse see ud, som skulde Du begynde med Høiheden, hvad han jo ikke gjorde, thi han, den nu Suldendte, han endte med Høiheden. Du vil vel let see, vel ogsaa let forstaae, hvad jeg mener, at hans Liv, Korbilledets, kan tegnes paa to Maader: i det ene Tilfælde bliver Ringheden og Kornedrelsen Billedet, og langt borte, kun antudet som Troens Gjenstand, er Høiheden; det andet Billede er Høiheden, og langt, langt bagved som en næsten glemt Grindring ligger Ringheden og Kornedrelsen. Men da det jo er fra Høiheden han drager Dig, saa ligger Skuffelsen kun altfor nær.

Idet Du saa seer paa ham, seer hans Livs Prøve saa let ud, nu han har overstaaet den, han den Suldendte. For saavidt er det intet Under, om han drager Alle til sig. Men derfor erindrede jeg netop tidligere om det Ord, der her afgiver en vassende Korttolkning: Mange ere kaldede, Åaa ere udvalgte. Maltet er almindeligen ogsaa det Suldendende; seet blot i „Maltet“ seer Sagen saa let ud; saa kommer den nærmere Korstaaelse og kun Åaa blive de Udvalgte.

Men er det da ikke som et Bedrag af ham, at han saaledes fra Høiheden drager til sig; fortier han ikke Noget, maatte han ikke, for at være Sandheden, lige saa meget, som han drager til sig, advare Den, der lader sig drage, bestandigt gjørende ham opmærksom paa Forskjellen, der er imellem dem, og hvad deraf følger, Forskjellen, at han, den Fuldendte, er i Fuldendelsens Omgivelse, den Anden i Virkelighedens, Verdslighedens og Timelighedens Omgivelse, hvor denne Høihed maa vise sig ombendt som Ringhed og Fornedrelse, saa altsaa han drager fra Høiheden, og Den der føler sig dragen og følger, netop jo inderligere han gjør det, er desto mere i lige det modsatte Tilfælde, at være i, at synke dybere i Fornedrelse og Ringhed? Paa disse Utaalmødighedens og Misforstaaelsens Spørgsmaal er det ikke vanskeligt at svare. Først og fremmest, han kan det ikke anderledes; han har jo bestaaet sin Prøve og er den Fuldendte, derved maa det have sit Forblivende, med mindre han da skulde begynde forfra med hver Slægt, lade sig føde i hver Slægt, lide, døe, som han gjorde det den ene Gang; men dette vilde jo forfængeliggjøre Betydningen af hans Lidelse og Død. — Fortiet Noget kan man heller ikke sige at han har; thi hans eget Liv, som han førte det i Fornedrelse og Ringhed, er jo bekjendt. Det er altsaa ikke ham, der fortier Noget, men vel maaskee den Enkelte, der forglemmer Noget, der, ved blot at see, og med usand Lidenskab, paa Høiheden, egentligen tager ham forfængelig, og derved kommer til at glemme Ringheden og Fornedrelsen, indtil det saa ender med, at han maaskee har forvildet sig for langt ud, og nu er hvor han mindst tænkte sig, hvor han saa vil give ham Skylden derfor, ham som fra Høiheden drager til sig. — At han istedetfor at drage til sig skulde advare, er jo dog en Selvmodsigelse; thi naar et Menneskes Sind ret christelig omdannes, saa forstaaer han, at der dog intet Forhold er mellem Fornedrelsen og Herligheden. Men i ethvert Tilfælde, Christi eget Liv i Fornedrelsen er jo med, for, om man saa vil, at advare, det er, for at advare mod den Letfindighed, der kun vil tage hans Høihed forfængelig.

Saaledes drager han til sig fra Høiheden, saa altsaa Den der, senere end Samtidigheden med hans Kornedrelse, skal worde Christen, i en vis Forstand begynder med det Letteste; thi Høiheden er naturligtviis det Lette, at føle sig dragen til den er let nok. Men Christus, der fra Høiheden drager Menneskene til sig, tager dem ikke ud af den Verden, hvori de leve; juist derfor kommer det nok for hver Den, der i Sandhed drages til ham i Høiheden, af sig selv med Ringheden og Kornedrelsen.

Dette veed Christus meget vel, han veed ogsaa, at det saaledes at faae Lov til at begynde med det Letteste eller med at det seer let ud, er en Uddragelsens nødvendige Evig, og at det, at det saa bliver sværere og sværere, er for at det at leve i Sandhed kan blive Proven og Examen. Selv Apostlene, som dog levede saamtidigen med ham, sagde han ikke strax forud Alt, hvad de vilde komme til at lide, end ikke strax Alt, hvad han selv vilde komme til at lide; ja, da han skiltes fra dem, havde han endnu Meget at sige dem, men han sagde dem det ikke, fordi de endnu ikke kunde bære det. Et Menneske er et strøbeligt Væsen, ikke som Gud-Mennesket istand til fra første Dieblit af at kunne vide Alt forud, sin Lidelse og Undergangs Vished og Nødvendighed, og saa dog formaae at leve Dag efter Dag, rolig, Gud hengiven, som foreslod kun alt Godt ham. Et Menneske maa der tages vaa med Lempe, og derfor faaer et Menneske først lidt efter lidt Udgaven for, lidt efter lidt bliver han stuet fastere og fastere ind i Provens og Examinationens større og større Ansirengelse. Saaledes bliver det lidt efter lidt for den Entelte Alvor med at det at leve er at examineres, og den høieste Examen den: om En vil i Sandhed vare Christen eller ikke.

Lad os gjøre os det ret indeligt, hvorledes det overhovedet gaaer til med et Menneskes Uddragelse i Livets Skole, eller med at skulle tage Livets Examen; det samme vil saa gjælde i Forhold til den høieste Uddragelse i Livets Skole: det at blive og vare Christen.

Enhvert Menneske har i højere eller ringere Grad en Evne, som kaldes Andbildningskraften, den Straft, der er den første

Betingelse for hvad der bliver af et Menneske; thi Villien er den anden og i sidste Forstand afgjørende. Hukommelsen er stærkest i Barndommen, og tager saa af med Aarene; Indbildningskraften er stærkest i Unglingsalderen, og tager saa af med Aarene. Vi ville nu tænke os en Ungling; med sin Indbildningskraft opfatter han et eller andet Fuldkommenhedens Billede (Ideal), det være nu et historisk overleveret, altsaa fra en forbigangen Tid, saa det altsaa har været virkeligt, har haft Værens Virkelighed, eller dannet af Indbildningskraften selv, saa det altsaa ikke har Forhold til eller Bestemmelse af Tid og Sted, men kun Tanke-Virkelighed. Til dette Billede (der, da det for Unglingen kun er til indenfor Indbildningen, det er, indenfor Indbildningens uendelige Sjernhed fra Virkelighed, er den fuldendte Fuldkommenheds, ikke den stridende og lidende Fuldkommenheds) drages nu Unglingen ved sin Indbildningskraft, eller hans Indbildningskraft drager ham dette Billede til sig; han forelster sig i dette Billede, eller dette Billede bliver hans Kjerlighed, hans Begeistring, ham hans fuldkomnere (ideallere) Selv; han slipper det ikke, end ikke i Sovne, dette Billede, der gjør ham søvnlos, som Tilfældet var med hiin Ungling der blev søvnlos, indtil han selv blev ligesaa stor en Seierherre som Den, hvis berømte og beundrede Billede gjorde ham søvnlos. Til dette Fuldkommenhedens Billede forholder altsaa Indbildningskraften sig; og selv om det var Billedet af den Fuldkomne, hvis Fuldkommenhed just var, at have udholdt ikke blot forfærdelige Lidelser, men endog, hvad der er Fuldkommenheden (Idealiteten) meest modsat, daglige Krænkelser og Mis-handlinger og Fortredigelser gennem et langt Liv: som Indbildningen gjengiver dette Billede, seer det saa let ud; man seer kun Fuldkommenheden, selv den stridende Fuldkommenhed kun fuldendt. Indbildningskraften er nemlig i sig selv fuldkomnere end Virkelighedens Lidelse, er, tidløst bestemt, ude over Virkelighedens Lidelse, den kan ypperligt gjengive Fuldkommenheden, den har alle de prægtige Farver til at fildre denne; men derimod Lidelse kan Indbildningskraften ikke gjengive uden i

en fuldkommengjort (idealiseret), det er, formildet, fortonet, forkortet Gjengivelse. Thi Andbildnings-Billedet eller det Billede, som Andbildningskraften gjengiver eller fastholder, er dog i een Forstand Uvirkelighed, det mangler Tidens og Timelighedens og Nordelivets Virkelighed i Henseende til Besværligheder og Lidelser. Den sande Fuldkommenhed er nemlig, at denne Fuldkommenhed — ikke var til (thi det angaaer ham, den Fuldentte, ikke mig), men er til Dag efter Dag, forjagt i denne Virkelighedens virkelige Lidelse. Men dette Sidste kan Andbildningskraften ikke gjengive — det kan jo end ikke gjengives, det kan kun være —, og derfor seer altid Fuldkommenhedens Billede, som Andbildningen fremstiller det, saa let ud, saa overtalende.

Ordentligviis har en Ungling vistnok kun liden Forspillning om Virkeligheden, om dens Lidelser og hvad det vil sige, naar de blive virkelige; men selv om det var saa, eller (da det nu engang ikke kan være saa) selv om en Eldre kom ham til Hjælp med hele sin Erfaring, og selv om der blev gjort Anstrengelser som hidtil aldrig af nogen Digter, og selv om det lykkedes, som det aldrig endnu var lykkedes nogen Digter, i Gjengivelsen af Fuldkommenhedens Billede ogsaa at faae betegnet Lidelserne: væsentligen lader det sig dog ikke gjøre, fordi, som sagt, Andbildningskraften forholder sig til Fuldkommenhedens Gjengivelse, men hvor nøiagtigt end Lidelsen blev angivet, blot derved at det er inden for eller i Andbildningen — thi det er jo ved Andbildningskraften — er denne allerede gjort let. En Skuespiller klædt i Pjalter — og om hans Dragt end, næsten Skuepladsens almindelige Fordringer til Trods, var ganske nøiagtigt Pjalter: dette en Times Bedrag er dog noget ganske Andet end i Virkelighedens daglige Liv at være den i Pjalter klædte. Nei, hvor store Anstrengelser end Andbildningskraften gjør for at gjøre dette Andbildningsbillede til Virkelighed, den kan det ikke. Kunde den det, kunde altsaa et Menneske ved Hjælp af sin Andbildningskraft opleve ganske det Samme som i Virkeligheden, gjenlemve det ganske paa samme Maade, som hvis han gjenlemvede det i Virkeligheden, lære sig selv lige saa nøiagtigt

og grundigt at kjende, som i Virkelighedens Erfaring: saa var der jo ingen Mening i Livet, saa havde Styrelsen jo lagt Livet forkeert an; thi hvortil saa Virkeligheden, naar man ved Hjælp af Iudbildningskraften ganske virkelig kunde forudoptage den, hvortil saa de 70 Aar, naar man i det 22de kunde have oplevet Alt! Men saaledes er det heller ikke; og derfor er igjen det Billede, som Iudbildningskraften frembringer, ikke den sande Fuldkommenheds, det mangler Noget: Virkelighedens Lidelse eller Lidelsens Virkelighed. Den sande Fuldkommenhed er: at det er denne Fuldkommenhed — men Lidelsen er virkelig, altsaa, at det er denne Fuldkommenhed, der Dag efter Dag, Aar efter Aar er til i Virkelighedens Lidelse, denne frygtelige Modsigelse, ikke at Fuldkommenheden er til i et Fuldkommere, men at Fuldkommenheden er til i det uendelig Ufuldkommere. Og dette er juist Ufuldkommenheden ved Iudbildningsbilledet, at det Ufuldkomne ikke er gjengivet; af, og dette er det Sorgelige, at i Virkeligheden, det eneste Sted, hvor den sande Fuldkommenhed kan være i Sandhed, der er den saa sjelden, fordi der er det saa tungt og anstrengende at være det, saa tungt — ja, saa tungt, at det at være det juist derfor er den sande Fuldkommenhed.

Nu tilbage til Unglingen. Dette Fuldkommenhedens Billede er altsaa hans Njerlighed; man seer det paa ham, hans Die seer Intet af hvad der ligger nærmest omkring ham, det søger kun hiint Billede; han gaaer som en Drømmer, og dog er han lysvaagen, det seer man paa Ilden og Flaumen i hans Die; han gaaer som en Fremmed, og dog er han som hjemme, thi han er ved Iudbildningskraften bestandigt hjemme hos dette Billede, hvilket han ønsker at ligne. Og som det saa skjont gaaer med de Elskende, at de komme til at ligne hinanden, saaledes forvandles Unglingen ogsaa i Lighed med dette Billede, der afpræger eller udpræger sig i al hans Tænken og i hver en Uttring af ham, medens han, som sagt, med Diet rettet mod dette Billede — ikke har påstet paa sin Fod, ikke har seet sig for, hvor han er. Han vil ligne dette Billede, han begynder allerede at ligne det — og nu pludselig opdager han en Virkelighedens

Omgiwelse, i hvilken han staaer, og denne Omgiwelses Forhold til ham

Derjom den Magt, der styrer Menneskenes Liv, var en forførerlig Magt, saa vilde den i dette Tielik svottende sig om denne Ungling: see saa, nu er han fangen — omtrent som den omgiwende Verden siger om ham: see der en Ungling, der har ladet sig af sin Aandbildekraft løtte til at gaae for langt ud, saa han er blevet overværdt og latterlig, ikke væjer ind i Virkeligheden. Men den Magt, der styrer Menneskenes Liv, er Nærighed, og dersom der kunde være Tale om, at den havde Forførelighed, da har den Forførelighed for denne Ungling, som vi jo læse, at Christus fandt Velbehag i hiin rige Ungling, ikke fordi han blev verdslig flok og svingede af, men fordi han var gaaet saa langt ud, at Christus havde begyndt at haabe paa ham. Den herlige Størelse dommer da ikke om denne Ungling uherligt, som Verden dommer, men siger: vel Dig, nu begynder for Dig Livets Alvor, Du er nu kommet saa langt ud, at det for Dig vil blive Alvor med, at det at leve er at examineres. Thi Livets Alvor er da ikke at denne Endelighedens og Travlhedens Travlhed med Næringsvei, Levebrød, Embedsstilling, Borneavl, men Livets Alvor er, at ville være, at ville udrulle Aandkommenheden (Idealiteten) i Virkelighedens Daglighed, at ville det, saa man ikke, til sin egen Forførelse, een Gang for alle travl staaer en Streg derover, ei heller voblast tager det forføngeligt som en Drom — o, i begge Tilfælde sørgelige Mangel paa Alvor! — men udmagt vil det i Virkeligheden.

A en vis Forstand har Unglingens Aandbildekraft bedraget ham, men sandeligen, hvis han selv vil, har den ikke bedraget ham til hans Skade, den har bedraget ham ind i det Sande, ved et Bedrag ligesom spillet ham Gud ihænde; hvis Unglingen vil — Gud i Himlene venter paa ham, villig til at hjælpe, som der kan hjælpes ved en Examen, der dog skal have den høieste Examens Alvor. Aandbildekraften har bedraget Unglingen, ved Avel af hiint Aandkommenhedens Billede faaet ham til at glemme, at han jo er i Virkeligheden: og nu staaer han der —

ganske rigtigt stillet. Sandt nok, det gyser maaskee et Dieblit i ham, idet han nu seer Tingen an; men slippe Billedet, nei, det kan han ikke overtale sig til. Paa den anden Side, slippe fra Lidelse, det kan han heller ikke, hvis han ikke kan overtale sig til at slippe Billedet; thi da Billedet, som han vil ligne, er Fuldkommenhedens, og Virkeligheden, i hvilken han er og vil udtrykke Ligheden, er Intet mindre end Fuldkommenhed: saa er Lidelse oplagt, og ikke til at undgaae. Han er altsaa, Gud være lovet! — thi bort med feige Taler, og forbandet være Usjelhedens Spot her, hvor der kun kan være, i Sandhed, Tale om Lykønsning — han er altsaa Gud være lovet i Klemmen. Det berører paa Styrelsen — men lad os aldrig glemme, at den er Kjerlighed — hvor mange Huller, om jeg saa tør sige, den vil strue ham, hvor stærkt den, om jeg saa tør sige, vil hede ham Dvnen, hvori han, lig Guldet, skal prøves. Maaskee har han endnu langt fra ikke overskuet Sagens sande Sammenhæng, thi Styrelsen er Kjerlighed; og er det end Alvor med dens Prøvelse, der er intet Grusomt i denne Alvor, den tager dog lempeligt paa et Menneske, og frister aldrig over Formue. Han har seet, at han kommer til at lide, han har seet, hvad denne Kjerlighed vil koste ham, men hvo veed, siger han, der kan jo komme bedre Tider, der kommer nok Hjælp, og det kan endnu blive godt. Saa slipper han ikke Billedet, men gaaer freidigt i den Lidelse, hvori han føres. Thi Styrelsen er Kjerlighed; nænsom mod denne begejstrede Ungling nænner den ikke at lade ham strax forstaae, at her er en Skuffelse, at han regner uden Vert. Men dette kunde han endnu ikke taale at forstaae, og derfor — uendelige Kjerlighedens Omjörg! — derfor kan han heller ikke forstaae det. Han holder ud; og ved saaledes at holde ud styrkes han, som man styrkes i Lidelse — han elsker nu hiint Fuldkommenhedens Billede end een Gang høiere, thi hvad man har lidt for, elsker man altid høiere. Herligt! Derimod er der undgaaet ham Noget: der kom ingen Hjælp, som han havde haabet; kun i en ganske anden Forstand er han blevet hjulpet, thi han er blevet stærkere.

Saaledes tager nu Styrelsen flere Gange ved ham, og

hjelper ham hver Gang længere og længere ud i Lidelse, fordi han ikke vil slippe hiint Willede, som han ønsker at ligne. Da kommer der et Dieblit, hvori Alt bliver ham klart; han forstaaer, at hiint Gaab var Ungdommelighedens, han forstaaer nu, at Lidelse ikke bliver til at undgaae, og at den vil tiltage med hvert Stridt han gjør fremad. Nu har Tilværelsen struet ham saa stærkt, som den kan strue et Menneste; at leve i, eller at holde Livet ud i dette Trut kalder man med Østertrut: at være til som Menneste; havde Tilværelsen gjort det strax, havde den knust ham. Nu kan han vel taale det — ja, det maa han kunne, siden Strelsen gjør det ved ham, Strelsen, som jo er Sjælelighed. Men dog guser det i ham; Arstieren hvister til ham, at han skulde slippe hiint Willede. Men han kan ikke overtale sig til at slippe det; og da udbræder han: jeg kan det ikke anderledes, Gud hjælpe mig. Lad os nu antage, han holder ud til sin Død: saa bestod han sin Prove. Han blev selv det Auldkommenhedens Willede, han elskede, og Auldbildningskrafsten har sandeligen ikke bedraaget ham, saa lidet som Strelsen. For at indgaae i Himmeriges Rige maa man blive Barn igjen; men for at Ens Liv kan udtrække, at man er indgaaet i Himmeriges Rige, maa man anden Gang blive Ungling. At være Barn, og at være Ungling, naar man er det, det er let nok; men anden Gang — den anden Gang det er det Afgjørende. At blive Barn igjen, at blive til Intet, uden al Selvfølelse; at blive Ungling igjen: naaget man er blevet floq, floq af Erfaring, floq paa Verden, at foragte at handle floqt, at ville være Unglingen, at ville bevare Unglingens Begjæringstret i al dens Oprindelighed, at ville gjennemkæmpe den, mere angst og undseelig ved at prutte og tinge, og ved, hvad der er det Samme, at vinde jordist Aardeel, end den blufærdige Pige er ved en Uanfærdighed — ja det er Svagaven.

Lad os saa tænke paa ham, der fra Svøgheden vil drage Alle til sig, saa altsaa Livets Examen nu er denne: at blive og at være Christen.

Her begyndes atter med det Letteste, med Svøgheden. Som

Indbildningskraften førte hiin Yngling ud, saaledes drager ogsaa dette Billede, Billedet af ham den Fuldendte, som er i Høiheden, Menneſkene ud. Lad os tænke en Yngling. Han ſeer og ſeer ſaa længe paa dette Billede, af hvilket han ganſke føler ſig dragen, til dette Billede bliver hans eneſte Tanke. Ynglingen, antage vi jo, har hørt Fortællingen om det Liv, ſom denne Dphøiede førte paa Jorden i Fornedrelſe og Ringhed. Vi antage, at Ynglingen ikke er at kalde letſindig, at han alſjaa gjør endog al mulig Anſtrengelſe for ved Hjælp af Indbildningskraften at foreſtille ſig denne Lidelſe. Men Indbildningskraften, der er Fuldkommengjørelſens (Idealiseringens) Evne, forholder ſig væſentligen til Høiheden, Fuldkommenheden, og kun ufuldkomment til Ufuldkommenheden. Selv idet Ynglingen meeſt levende foreſtiller ſig denne Fornedredes Lidelſe, fremhæver ſtrag Indbildningskraften det Kjerlige, det Milde, det nendelig Dphøiede i denne Fornedrede ſaaledes (thi hidtil er der ikke noget uſandt i Indbildningens Gjengivelse, det Uſande kommer forſt her), at Verdens Modſtand, alle diſſe Tufinder og Tufinder af Daarer, og Verdens Spot bliver dog ſaa ubetydelig i Sammenligning dermed — ſaa ubetydelig, at det dog ſeer ſaa let ud. Vanſkeligheden, der altid er for Indbildningskraften, at gjengive Lidelſen, er her i en ny Vanſkelighed: jo ſtorre Dphøietheden og Reenheden er, jo ubetydeligere maa, ved Modſætningen, Modſtanden ſynes, medens i Virkeligheden Lidelſen, i ſamme Grad ſom Dphøietheden, er deſ ſtorre, deſ inderligere.

Saa gaaer da Ynglingen ud i Verden med dette Billede for Die; han behøver ikke, ſom Fromheden følte Trang til, at vandre den lange Wei til det hellige Land for at ſætte ſig tilbage i Tiden, thi dette Billede er ham ſaa nærværende, at han i en anden Forſtand alligevel kan ſiges at være vandret ud, ſkjøndt han er blevet paa ſit ſædvanlige Sted, i den gamle Omgivning — men ene beſkjæftiget med at ville ligne dette Billede. Og det udøver ſin Magt over ham, Kjerlighedens Magt, der jo formaaer Alt, fremfor Alt at gjøre lige; hans hele Underſte omdannes lidt efter lidt, og hvor ufuldkomment end, det er

dog som begyndte han at ligne dette Billede, overvilket ha hn har glemt Alt — ogsaa den Verden, i hvilken han er, der nu seer forundret og fremmed vaa ham.

Nu er han fangen, nu maa det blive Alvor. Blivve Billedet kan han ikke overtale sig til; men gjør han det ikke — det, at han ikke gjør det, og Billedet, vil føre ham til lige det Modsatte af Høihed og Herlighed. Thi at Sandheden i Sandhedens Verden er i Høihed, der hvor han nu er i Høihed, han den Ærnedrede, ja det er i sin Orden; men i Usandhedens Verden, blot svagt og ufuldkomment, at ville ligne Sandheden, det maa blive Ringhed og Ærnedrelse, det er ogsaa ganske i sin Orden. Dog selv dette har Unglingen vel maaste forstaaet, og fastholdt ved Hjælp af Andbildningen, men han har ikke erfaret det — nu først begynder det at blive Alvor. Dog slippe hiint Billede, eller, hvad der er det Samme, opgave at blive eller opgave at være Christen, dertil kan han ikke overtale sig.

Saa vil det gaae ham som det gik hiin Ungling; han holder Billedet fast og lider, hvad der indtil videre følger af at holde det fast, men han vil, ligesom hiin Ungling, derunder dog troste sig med et menneskeligt Haab om, at det jo kan blive bedre. Saa redelig som han er sig bevidst at ville det Gode og Sande, skulde det saa ikke lykkes ham at vinde Menneskene, skulde Gud saa ikke hjælpe ham, hjælpe ham til at seire! Jo vist skal Gud hjælpe ham til at seire; men i denne Verden seirer det Sande kun ved at lide, ved at ligge under. Dog dette forstaaer Unglingen endnu ikke ganske; thi Styrelsen er herlig, hvor kunde den da næppe strax at lade en Ungling ganske forstaae dette.

Styrelsen hjælper ham nu længere og længere ud i Lidelse og Ære; thi han kan ikke overtale sig til at slippe Billedet; og da det gaaer saadan lidt efter lidt, mærker han egentligen ikke ganske, at lige det Modsatte skeer af hvad hiint Haab lovede ham. Men saa vil der komme et Dieblit, hvor han, bestedt som han allerede er i Virkelighedens Lidelse, faaer Overstueljen

og nu siger Evigheden selv: ja nu af er det Alvor. Han er allsaa allerede selv bekendt med Lidelser, og nu skal han til at

forstaae Billedet, der i det Dieblig faaer en gysende Nærhed. Der ligger altjaa, siger han til sig selv, et heelt Liv for mig, kort eller langt, men Lidelse indtil det Sidste, det seer jeg paa Forbilledet; saa lidet som man standser et Legeme, der ruller ned ad en Skrænt, saa lidet standses her Lidelsen for i Døden, der, for saavidt dog ogsaa den hører med til Lidelsen, ikke bliver en stille og rolig. Og ikke blot standser Lidelsen ikke, men dens Smertefuldhed voxer med dens Vedbliven. At blive udstødt af det menneskelige Samfund, en Afkly for Alle, hvad der da igjen udøver sin Magt over de Faa, som staae En nærmest, og som man dog havde regnet paa, saa disse finde Venstabs-Forholdets Priis for dyr: at blive forraadt, solgt af en Fortrolig, at høre disse Ord af den eneste Ven, paa hvem man til sidst havde stølet, „jeg kjender ham ikke“! Frygteligt, hvis man ikke taber Forstanden, saa man selv ikke kjender sig selv, taler om sig selv som om en Trediemand, og svarer Forhaanelsen, der nævner Ens Navn: jeg kjender ikke dette Menneske. O, naar man selv lever i Fryd og Gammen, eller dog har Sit paa det Torre, da kan man vel læse om Sligt, maaskee ogsaa tale derover, maaskee ogsaa i Talens Lob lade nogle Taarer løbe med: og dog maaskee i sit Inderste være rolig, for sit eget Vedkommende aldeles uberørt af det, hvorom man taler. Men naar man allerede har faaet Lidelsernes Indvielse, da kan man vistnok bedre forstaae, men da har man ogsaa, hvad man faaer at forstaae, sig saa ængstende nær som muligt. Dog han er endnu ikke færdig. Slippe dette Billede, siger han, nei, det kan jeg ikke; i Guds Navn, lad der saa skee mig hvad der skal skee, jeg kan det ikke anderledes; lad al denne Lidelse komme, jeg har mit Haab til Gud, vel ikke som i min tidligste Tid, men paa en anden og inderligere Maade. Altjaa jeg slipper ikke dette Billede — men i samme Dieblig seer han endnu engang paa Forbilledet, og han seer, at Lidelsen standser end ikke her, der er endnu en Forøgelse, den sidste: i det bitterste Dieblig at være forladt af den Sidste — af Gud. Han havde tænkt sig, i Tillid til Gud at skulle bære alle disse Lidelser, al denne Marter og

Qval, som Mennesker kan opfinde; men det havde han ikke tænkt sig, at skulle forlades af Gud, at Gud, der ellers jo er den Nærlige og saa hurtig tilrede overalt, at han dog engang lod vente paa sig og trak sig tilbage, og — forfærdeligt! just i det Dieblit, det eneste saa længe Verden har bestaaet, det Dieblit, da hans Hjælp var fornøden, som den aldrig nogensinde har været det eller kan vorde det.

Lad os nu antage, at hiin Ungling, om hvem vi have tallet, der, skjøndt ikke mange Aar ere forløbne, vist allerede er blevet som en Elding, lad os antage, at han, trostende sig til, at om det end skulde stee, at Gud forlod ham, saa er det dog kun et Dieblit — vælger ikke at slippe Billedet, og hvorfor? Ja, han kan itkun svare: jeg kan det ikke anderledes. Lad os saa antage, at han holder ud indtil det Sidste: saa bestod han sin Prove, han blev og forblev at være Christen, dragen af ham, der fra Høiheden vil drage Alle til sig. Maaskee har der ligget et langt Liv for ham, maaskee kun et kort. Maaskee har han i eet Dieblit med jalig Tillidsjuldighed sagt „om en liden Stund“, nemlig om en liden Stund vil jeg være fuldendt, og har dog maaskee paa samme Tid haft Nøretjillingen om, at det var mange Aar, men det Eviige saa nær hos sig, at han derfor har sagt: om en liden Stund. Maaskee har han i et andet Dieblit suttet „omfider“, at jeg saa omfider maatte blive jalig, og dog maaskee ikke tænkt paa nogen længere Tid end for, men følt sig svagere og det Eviige længere borte. Thi disse Ord „om en liden Stund“ og „omfider“ sige i en vis Nøretjilling Gæt og det Samme, men paa en forskjellig Maade; om det kun var en halv Time, man kan om den sige: om en liden Stund, men ogsaa: omfider; og omvendt, man kan om det længste Liv sige: omfider, men ogsaa: om en liden Stund. Dog for at vende tilbage til vor Antagelse: denne Ungling eller Elding, hvad han nu blev, han holdt ud indtil det Sidste; da den liden Stund var forbi, indgik han (efter at have bestaaet Proven, at blive og at vedblive at være Christen) omfider til Saligheden, til ham, som fra Høiheden drog ham til sig.

Dette er den Prøve: at blive og at vedblive at være Christen, en Lidelse, med hvilken ingen anden menneskelig Lidelse kan sammenlignes i Smerte og Qvalfuldhed. Dog er det ikke Christendommen eller Kristus, der er grusom. Nei, Kristus er i sig selv Mildheden og Kjærligheden, er Kjærligheden og Mildheden selv; Grusomheden fremkommer derved, at den Christne skal leve i denne Verden, i denne Verdens Omgivelse udtrykke det at være Christen — thi saa mild, o: saa svag er Kristus ikke, at han vil tage den Christne ud af Verden. I en lidenskabelig Stemning, der forholder sig til Forargelsens Mulighed, vil det være En som var Christendommen grusom; men det er ikke saa, det er Verden, der er grusom, Christendommen er Mildheden og Kjærligheden. Dog er Lidelsen, som sagt, den qvalfuldeste, og den enkelte Christen en Lidelse forbeholdt, som end ikke Gud-Mennesket kunde blive forsoget i. Det er en frygtelig Opdagelse at gjøre, at Sandheden forfølges; men Lidelsen bliver forskjellig i Forhold til hvo Den er, som gjør denne Opdagelse. Et daarligt, indbildsk Menneske, der er saa overordentlig tilfreds med sig selv, han lider ikke stort ved den Opdagelse, at Sandheden forfølges — dersom det ellers var muligt, at et saadant Menneske i Sandhed kunde gjøre denne Opdagelse. Paa den anden Side Gud-Mennesket, han veed i sit Jnderste evig vist med sig selv, at han er Sandheden, han lider derfor vel det: som Sandheden eller skjøndt Sandheden at forfølges, men han lider ikke samtidigt paa et andet Sted i sit Jnderste, betræffende hvorvidt han nu i ethvert Dieblik selv er i Sandheden. Men dette er Tilfældet med den enkelte Christen. Ham kunde det naturligviis aldrig falde ind, dette Gudsbespottelige, at ville være Sandheden, han er for Gud et ringe, syndigt Menneske, der kun saare usfuldkomment forholder sig til Sandheden. Men jo mere den Christne saaledes i Jnderlighedens Frygt og Bæven er for Gud, desto mere ængstes og belymres han for ethvert Feiltrin, desto tilbøieligere er han kun til at anklage sig selv. For saavidt vilde det dog stundom være

ham en Trost, hvis Andre dømte vel om ham. Men lige det Modsatte er Tilfældet, han anklages for alt Ondt, og trænges saaledes hvert Dieblit atter igjen tilbage i sin Selvbetyrning, om Verden dog ikke skulde ligge hos ham — og han angst. Men jo mere han nu i nu Frygt og Bæven arbejder, lænvende end mere for at være ganske uegenntlig, opoffrende, hjerlig, desto mere anklage Menneffene ham for Selvtjerslighed. Og hvis han lever i Christenheden, saa foregaaer da dette under en almindelig Summen og Brummen af eventyrlige Stikkeljer, hørende til den Deel af Præstestabet, der maa kaldes de saakaldte Præster, som, i Medfør af Levebrødet, forsikre, at den Njerlige er elstet af Gud og Menneffer, og at dette er Christendom, dette, ikke at den Njerlige bliver Tjerseret, men at den Njerlige er Den, til hvem der offres — uden at betænke, at det jo er at bespotte Christus, thi er det sandt, saa var jo Kristus — der blev Tjerseret — ikke den Njerlige. Men saaledes lider en Christen i Christenheden den beskrevne Lidelse, forøget derved, at man ængstet ham ved at ndsige om ham, at han end ikke er Christen, at hans Liv er en uchristelig Overdrivelse, fordi han ikke som de andre Christne vil lade Christendommen være Noget, man formeentligen blot skal have skjult i sit Jnderste — maa ikke saa godt gjemt, at den slet ikke er der. Altsaa ængstet i Selvbetyrning, eller paa samme Tid som man ængstes i Selvbetyrning, at skulle gjøre den Opdagelse, ikke at „Sandheden“ maa lide (thi denne Opdagelse kan ingen Christen med Sandhed siges at gjøre, det kunde kun Gud-Menneflet, som var Sandheden), men dog at Sandhedstjersligheden maa lide: det er qualfuldt. Derjom denne — skal jeg nu sige: denne lidende Christen, nei, det behøves ikke, thi enhver Christen er lidende — derjom denne Christen ikke havde Forbilledet at see paa, saa holdt han det heller ikke ud, saa turde han ikke troe paa Njerligheden i ham selv, naar Menneffene saaledes vidne ham imod. Men Forbilledet, der evig vidste med sig selv, at han var Njerlighed, hvem derfor ingen Verden, ei heller al Verden kunde roffe

i denne Visshed, han har netop udtrykt det, at Kjærligheden hader, Sandheden forfølges. Med dette Billede for Die holder derfor den Christne ud i Fornedrelsen, dragen til ham, som fra Høiheden vil drage Alle til sig.

Saaledes forholder det sig med Høiheden og Ringheden. Den sande Christens Fornedrelse er ikke en slet og ret Fornedrelse, den er blot Gjengivelsen af Høiheden, men Gjengivelsen i denne Verden, hvor Høiheden maa vise sig omvendt som Ringhed og Fornedrelse. Stjernen sidder i Sandhed høit paa Himlen, sidder lige høit paa Himlen, naaget den seet i Havet synes at sidde langt nede under Jorden; og saaledes er det at være Christen den høieste Uphøielse, om det end i denne Verdens Gjengivelse maa vise sig som den dybeste Fornedrelse. Fornedrelsen er altjaa i en vis Forstand Høiheden; jaajuart Du tager Verden bort, det plumrede Element, der forvirrer ved sin Gjengivelse, jaajuart den Christne doer, saa er han i Høiheden, hvor han iforveien allerede var, men hvad ikke kunde sees her af Verden, saa lidet som Nogen, der ikke formaede at løfte sit Hoved opreist, og altjaa blot kunde see Stjernen dybt nede paa Havsens Bund, kunde falde paa, at den egentligen er i Høiheden. Og saaledes er det med den sande Christen; han er i Fornedrelsen ikke understøttet af de Andres Forestilling om, at denne Fornedrelse dog egentligen er Høiheden eller Høihedens omvendte Gjengivelse paa Grund af det Tredies Omvendthed, hvori Gjengivelsen er. Hvis saa var, var det ikke ret Alvor med Fornedrelsen. Forholdet er ikke som naar en Tyrste er ukjendt og dog kjendt; men som naar en Tyrste har forklædt sig saaledes, at han ingen Medvider har sikret sig, eller lever i et fremmed Land, hvor Ingen kjender ham, og nu bliver antaget for En der vil udgive sig for at være Tyrsten, En til hvem man derfor siger: nei holdt, Du bedrager os ikke; Du skulde være en kongelig Person, eller dog noget stort Noget, det er lutter Logn og Forsængelighed og Indbildsjthed, Du er enten gal eller Du er en Bedrager.

Og hvorledes fremkommer nu dette Fornedrelsens Forhold? Det fremkommer saaledes: han, der fra Høiheden vil drage Alle til sig, han drager et Menneske saaledes til sig, at dette Menneske bliver og vedbliver at være Christen; men denne Christen er her i Verden, og derfor er det hans Høihed, hans som drager, der gjengives i denne Christens Fornedrelse.

V.

Herre Jesus Christus, vistnok er det fra Høiheden Du drager et Menneske til Dig, og det er til Seier Du kalder ham, men dette vil jo sige, Du kalder ham til Strid og forjætter ham Seier i den Strid, til hvilken Du fra Høiheden kalder ham, Du store Seierherre. Saa bevare Du da vore Sjæle som fra al anden Wildfarelse saa ogsaa fra denne, at vi indbilde os at være Medlemmer af en allerede her i Verden triumpherende Kirke. Dit Rige var jo ikke og er jo ikke af denne Verden, her i Verden ikke Din Kirkes Sted, kun Plads for den, hvis den vil stride og ved at stride skaffe sig Plads for at være til. Men vil den stride, da skal den heller aldrig fortrænges af Verden, det vil Du indestaae for; indbilder den sig derimod at skulle triumfere her i Verden, at, da har den jo selv forskyldt, at Du unddrog den Din Bistand, da er den gaaet under, da har den forværet sig selv med Verden. Saa være Du da med Din stridende Kirke, at det aldrig maatte skee, at den — og det er jo den eneste Maade paa hvilken det kunde skee — udslettedes af Jorden ved at blive en triumpherende.

Joh. XII, 32: Og jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig.

„Ja, dette er let at forstaae; han har fejret, vi have blot at slutte os til ham for at dele Seieren med ham; kun ingen Sinkerier og Spidsfindigheder, saa er Sagen ganske simpel.“
Ganske saaledes vilde vel neppe Noget udtrykke sig i Ord, men

maaftee var der dog baade Den og Den, som i sit stille Zind tænkte omtrent saaledes. Og hvad have vi saa fra vor Side at sige?

Man kunde gjøre ovmærksom paa, at det, selv om intet Andet var til Ginder, ikke saa let lader sig gjøre, fordi Christi Liv i een Forstand staaer udenfor det ligeformne Forhold til hver Enkelt i Slægten, at han, som Gud-Mennesket, stiondt sandt Menneske, dog er saaledes ueensartet med det enkelte Menneske, at det ikke saa ganske ligefrem lader sig gjøre uden videre, i en Slags stræt Mærqaanighed, saadan at ville gaae paa Parti med ham. Man kunde gjøre ovmærksom paa, at denne Christi (Gud-Menneskets) Ueensartethed med alle enkelte Mennesker ogsaa er udtrykt ved Væren om hans Ojeblik. Thi det er ikke med ham som med et andet Menneske, der engang har levet, vundet maaftee en eller anden stor Seier, hvis Nølger vi uden videre tilegne os, medens der intet høres fra ham, endnu mindre, at han kunde komme igjen for at gjøre Requisset op med os, for, ved at jordre Zit eller sig selv igjen af os, at domme os. Anderledes med Kristus. Han levede her paa Jorden, dette hans Liv er Forbilledet. Dervaa indgaar han til Høiheden, og saa siger han ligesom til Slægten: begunder nu A — og hvad er det de skulle begunde paa? paa at leve i Overeensstemmelse med Forbilledet — men, tilføjer han, engang ved Tidens Ende kommer jeg igjen. Denne Norm af Tilværelse gjør altsaa, om jeg saa tør sige, hele Mirkens Tilværelse her paa Jorden til en Parenthes eller et Parenthetik i Christi Liv; med Christi Opført til Høiheden begunder Parenthesens Indhold, og med hans Ojeblik sluttet den. Det løber altsaa ikke her ud i Uet, som ellers i det historiske Forhold mellem en Enkelt og de Andre, der uden videre tage sig hans Seier til Andragt; thi hverken er en saadan Enkelt Forbilledet, ei heller er en saadan Enkelt Den der vil komme igjen. Men Kristus er Den der kan gjøre sit Liv til Proven for alle Mennesker. Adet han farer op til Himlen, saa begunder Oramens-Tiden; den har nu været i 1800 Aar, skal maaftee være i 18000 Men

(og dette hører just med til at det Mellemliggende er Examen) han kommer igjen. Og naar dette er saaledes, saa er al ligefrem Tilslutning til ham før uden videre at tage sig hans Seier til Indtægt umuligere end i Forhold til noget andet Menneske.

Dog dette ville vi her ikke videre opholde os ved, vi ville heller gjøre en anden Betragtning gjældende: er „Sandhed“ noget Saadant, at i Forhold til denne det lader sig tænke, at En uden videre kan tilegne sig den ved Hjælp af en Anden? Uden videre, det er, uden selv at ville paa en lignende Maade udvikles, forsøges, kæmpe, lide som Den, der for ham erhvervede Sandheden? er det ikke lige saa umuligt som at jove eller drømme sig til Sandheden, lige saa umuligt uden videre at tilegne sig den, hvor Iysvaagen man end er, eller er man Iysvaagen, er dette ikke blot en Indbildning, naar man ikke forstaaer eller ikke vil forstaae, at der i Forhold til Sandheden ingen Forkortelse gives, som udelader det at erhverve, og i Forhold til det at erhverve fra Slægt til Slægt ingen væsentlig Forkortning, saa enhver Slægt og Enhver i Slægten væsentligen maa begynde forfra?

Thi hvad er Sandhed, og i hvilken Forstand var Christus Sandheden? Det første Spørgsmaal gjorde som bekjendt Pilatus, et andet Spørgsmaal er, om han egentligen brod sig om at faae dette Spørgsmaal besvaret; i ethvert Tilfælde var hans Spørgsmaal i een Forstand saa aldeles paa rette Sted, og i en anden Forstand saa ganske paa urette Sted, som det var muligt. Pilatus gjør Christus dette Spørgsmaal, hvad er Sandhed; men Christus var jo Sandheden, altsaa er Spørgsmaalet ganske paa sit rette Sted. Ja; og dog i en anden Forstand nei. At Pilatus kan falde paa i det Dieblik at spørge Christus saaledes, beviser netop, at han aldeles intet Die har for Sandheden. Christi Liv var nemlig Sandheden; og derfor siger Kristus selv (idet han nærmere forklarer det Ord: mit Rige er ikke af denne Verden; var mit Rige af denne Verden, havde vel mine Tjenere stridt derfor, at jeg ikke var blevet overantvordet til Jøderne): jeg er dertil fød og dertil kommet til Verden, at

jeg skal vidne om Sandhed. Christi Liv paa Jorden, hvert Dieblit i dette Liv var Sandheden; hvori ligger nu Grund-Norvirringen i Pilati Spørgsmaal? Den ligger i, at han kan falde paa saaledes at spørge Christus; thi idet han spørger Christus saaledes, angiver han jo sig selv, gjør han det aabenbart om sig selv, at Christi Liv har ikke forklaret ham hvad Sandhed er — men hvor skulde Christus saa med Ord kunne oplyse Pilatus derom, naar det som er Sandheden, Christi Liv, ikke har aabnet Pilati Time for hvad Sandhed er! Det seer ud, som var Pilatus videbegjerlig, lærvillig, men sandeligen hans Spørgsmaal er saa taabeligt som muligt, ikke det at han spørger: hvad er Sandhed, men at han spørger Christus derom, hvis Liv just er Sandheden, og altsaa i ethvert Dieblit ved sit Liv mægtigere bevisende hvad Sandhed er, end alle de skarpsindigste Tænkeres vidtløstige Noredrag. Ethvert andet Menneske, en Tænker, en Lærer i Videnskaben o. s. v., ja ganske ligegyldigt ethvert andet Menneske, en Tjenestefarl, et Postbud o. s. v. — at spørge ham: hvad er Sandhed, det er der dog en Slags Mening i; men at spørge Christus, som staaer uslevende for En, at spørge Christus derom, er saa fuldstændig en Norvirring som mulig. Skulde Christus svare paa dette Spørgsmaal, maatte han et Dieblit, usandt, lade som var han ikke Sandheden. Intet Menneske, Christus undtagen, er Sandheden; i Forhold til ethvert andet Menneske er Sandheden noget uendelig Hviere end hans Væren, og derfor falder det naturligt at spørge: hvad er Sandhed, og at svare paa dette Spørgsmaal. Af den Mening er aabenbart Pilatus i Forhold til Christus, at Christus ogsaa er saadan et Menneske som Andre, og derfor gjør han ham først ved sit Spørgsmaal, usandt, til hvad det nu saadan kan være, en Slags Tænker, og spørger ham, vel nærmest i Egenskab af den høifornemme Mand, der i Grunden overseer Tænkning som Noget der intetsteds har hjemme, men finder et Behag i med fornem Medlidenhed samt for Smugighedens Skyld at indlade sig et Dieblit med det Menneske — saaledes spørger Pilatus Christus: hvad er Sandhed. Og Christus er Sandhe-

den! Staffels Pilatus; det er jo opbevaret det ynkende Ord af Dig om ham, den Korsfæstede „see, hvilket Menneske“; men betræffende dette Dit Spørgsmaal, da er der vel Grund til om Dig at sige: see, hvilken Daare; thi dette Dit Spørgsmaal er, om Du end ikke kunde forstaae det saaledes, ubetinget det taabeligste og meest forvirrende Spørgsmaal, der er gjort i Verden. Spørgsmaalet er lige saa taabeligt, netop lige saa taabeligt, som hvis En vilde spørge en Mand, han stod og talte med: maa jeg spørge Dem, er De til — thi Kristus er Sandheden. Og hvad skulde hiin Mand vel svare; kan En ved at staae og tale med mig ikke blive forvisset om, at jeg er til, saa kan min Forsikring Intet hjælpe, thi den er jo noget langt ringere end min Tilværelse. Og saaledes ogsaa med Kristus i Forhold til Pilatus. Kristus er Sandheden; „kan mit Liv“ maatte han sige „ikke aabne Dine Dine for hvad Sandhed er, saa er det af Alle mig umuligt at sige Dig det. Deri er min Forskiel fra alle andre Mennesker; det er vistnok aldrig ganske sandt hvad noget andet Menneske forklarer til Svar paa det Spørgsmaal, hvad er Sandhed; men jeg er det eneste Menneske, som ikke kan svare paa dette Spørgsmaal, thi jeg er Sandhed.“

Altsaa i den Forstand er Kristus Sandheden, at det at være Sandheden er den eneste sande Forklaring af hvad Sandhed er. Man kan derfor spørge en Apostel, man kan spørge en Christen, hvad er Sandhed, og saa viser Apostelen og denne Christen til Svar paa Spørgsmaalet hen paa Kristus og siger: see paa ham, lær af ham, han var Sandheden. Dette vil sige, Sandheden i den Forstand, hvori Kristus er Sandheden, er ikke en Sum af Sætninger, ikke en Begrebsbestemmelse o. D., men et Liv. Sandhedens Væren er ikke den ligefremme Fordobleselse af Væren i Forhold til Tænken, hvilket blot giver tænkt Væren, blot sikker det at tænke mod at være Hjernespiind, som ikke er, betryggende det at tænke Gylldighed, at det Tænkte er, o: har Gylldighed. Nei, Sandhedens Væren er den Fordobleselse i Dig, i mig, i ham, at Dit, at mit, at hans Liv, tilnærmelsesviis i Stræben derefter, udtrykker Sandheden, at Dit,

at mit, at hans Liv, tilværmelsesviis i Stræben derefter, er Sandhedens Væren, som Sandheden var i Christo, et Liv, thi han var Sandheden.

Og derfor er, christelig forstaaet, Sandheden naturligviis ikke det, at vide Sandheden, men at være Sandheden. Til Trods for hele den meeste Philosophi er der en uendelig Nørværelse paa dette, hvilket bedst sees af Christi Nørværelse til Pilatus; thi Christus kunde ikke, kunde kun usandt svare paa det Spørgsmaal, hvad er Sandhed, just fordi han ikke var Den, der vidste hvad Sandhed er, men var Sandheden. Altså som vidste han ikke, hvad Sandhed er; men naar man er Sandheden, og naar Nørværelsen er at være Sandhed, er det at vide Sandheden en Uvidenhed. Thi det at vide Sandheden er Noget, som ganske af sig selv følger med det at være Sandheden, ikke omvendt; og just derfor bliver det Uvidenhed, naar det at vide Sandheden skilles fra det at være Sandheden, eller naar det at vide Sandheden gøres til Uvidenhed med det at være den, da det forholder sig omvendt: det at være Sandheden er Uvidenhed med det at vide Sandheden, og Christus havde aldrig vidst Sandheden, dersom han ikke havde været den; og intet Menneske veed mere af Sandheden end hvad han er af Sandheden. Naar man vide Sandheden kan man egentligen ikke; thi veed man Sandheden, maa man jo vide, at Sandheden er at være Sandheden, og saa veed man jo i sin Videnskab af Sandheden, at det at vide Sandheden er en Uvidenhed. Vil man sige, at man ved at vide Sandheden er Sandheden, saa siger man det jo selv, at Sandheden er at være Sandheden, idet man siger, at vide Sandheden er at være Sandheden, da man i andet Nørværelse maatte sige: Sandheden er at vide Sandheden, ellers kommer Spørgsmaalet om Sandhed kun igjen, saa Spørgsmaalet ikke er besvaret, men kun den afgjørende Besvarelse udsat, idet man jo igjen maa kunne vide, om man er Sandheden eller ikke. Det vil sige: Videnskab forholder sig til Sandheden, men saa længe er jeg usandt udenfor mig selv; i mig, det er, naar jeg sandt er i mig (ikke usandt udenfor mig selv), er Sandheden, hvis den er der, en Væren, et Liv. Derfor hedder det: „det

er det evige Liv at kjende den eneste sande Gud, og Den, hvem han udsendte", Sandheden. Det vil sige, kun da kjender jeg i Sandhed Sandheden, naar den bliver et Liv i mig. Derfor sammenligner Christus Sandheden med Spiise, og det at tilegne sig den med det at spise; thi ligesom, legemligt, Spiisen ved at tilegnes (assimileres) bliver det Livet Opholdende, saaledes er ogsaa, aandeligt, Sandheden baade det Livet Givende og det Livet Opholdende, er Livet. Og derfor seer man, hvilken uhyre Vildfarelse det er, noget nær den størst mulige, at docere Christendom; og hvor forandret Christendommen er blevet ved denne idelige Doeren, seer man deraf, at nu alle Udtryk ere dannede i Retning af, at Sandheden er Erkjendelse, Viden (man taler nu bestandigt om at begribe, speculere, betragte o. s. v.), hvorimod i den oprindelige Christendom alle Udtryk ere dannede i Retning af, at Sandheden er en Væren.

Der er Forskjel paa Sandhed og paa Sandheder; og denne Forskjel er især kjendelig paa Bestemmelsen: at være, eller den er kjendelig paa, at der gjøres Udskillelse mellem „Vei“, og endelig Afgjorelse, hvad der naaes ved Enden, „Resultat“. I Forhold til den Sandhed, hvor der er Forskjel mellem Vei og hvad der naaes ved at gaae eller ved at være gaaet ad Veien, der kan for Efterfølgeren indtræde en Forandring i Sammenligning med Forgængerens, kan den komme til at begynde paa et andet Sted end denne, slippe langt lettere til det, kort Forandringen, der foregaaer, bestaaer i at Veien forkortes, ja i enkelte Tilfælde i den Grad forkortes, at den ligesom reent falder bort. Men naar Sandheden er Veien, er det at være Sandheden, et Liv — og saaledes siger jo Christus om sig selv: jeg er Sandheden og Veien og Livet — saa er i Forholdet mellem Forgænger og Efterfølger ingen væsentlig Forandring tænkelig. Forandringen bestod jo i, at Veien forkortedes, hvilket var muligt, fordi Veien ikke var væsentligen eenstydig med Sandheden. Men naar Sandheden selv er Veien, saa kan Veien jo ikke forkortes eller falde bort, uden at Sandheden forvanskes eller falder bort.

Dette er ikke vanskeligere at forstaae, end at Enhver, der blot vil give sig lidt Tid, let vil kunne forstaae det. Det kan ogsaa blive tydeligere ved at opløses i nogle Exempler; og det er af Vigtighed, at det bliver tydeligt, denne Forskiel paa Sandhed og Sandhed, thi hvad der aldeles har forvirret Christiendommen, og hvad der for en stor Deel har givet Anledning til den Andbudding med en trimmøherende Mirke, er dette, at man har betragtet Christiendommen som Sandhed i Betødning af Resultat, istedetfor at den er Sandhed i Betødning af „Veien“.

— Her er nogle Exempler. En opfinder Noget s. Ex. Strudtet. Han, Opfinderen, har maaskee anvendt mange, mange Aar af sit Liv paa at gruble og udtænke; Mange for ham have maaskee anvendt lang Tid paa lignende Maade, men forgyeves: nu løkkes det ham, nu er Strudtet opfundet. I samme Dieblit falder Veien saa godt som ganske bort, i den Grad forkortes den. Hvad han har brugt 20 Aar til, det kan nu en Anden ved Hjælp af hans Forskrift om, hvorledes man bærer sig ad dermed, lære i en halv Time. De 20 Aar staae i et aldeles tilfældigt Forhold til Opfindelsen; man kan egentligen ikke sige, at han har brugt de 20 Aar til at opfinde Strudtet, nei Strudtet opfundt ogsaa han egentligen i en Halvtime; man maa meget mere sige, i de 20 Aar opfundt han ikke Strudtet, de have i en vis Forstand intet Værd, da de medgik ikke til at opfinde men til forgyeves Forjog paa at opfinde Strudt, altsaa til ikke at opfinde Strudtet. Om En vidneskjort kunde bevise, at han i 30 samfulde Aar Dag og Nat har arbejdet for at opfinde Strudtet, men ikke opfundt det: „Veien“ har aldeles ingen Betødning i sig selv; om han, der opfundt det, opfundt det en Aftenstund, da han gik beruset hjem fra Zelfstab, ved at jubbe over et Kændeesteensbræt: Veien er det aldeles Ligegyldige, Opfinderen vil kun i saa Fald staae aldeles paa lige Linie med den Hund, der ovdagede Purvuret, men hans Opfindelse vilde have lige meget Værd for Slægten, der, hvis Opfindelsen var en anden, maaskee vilde kalde ham Slægtens Velgjører, men ikke dens Lærer; thi det at være Lærer, især Slægtens, „Menneskehedens Lærer“, svarer til,

at Sandheden er „Veien“. — En arbejder sig møjsommeligt ind i et dunkelt Afsnit af Historien; ingen Forster har hidtil formaaet at skaffe Lys over det: endeligen lykkes det ham, efter at han har brugt 20 Aar, at bringe den historiske Sandhed for Dagen og gjøre den aldeles uomtvistelig. Dette Udbytte kommer Efterfølgeren til Gode; Veien forkortes meget betydeligt, Efterfølgeren behøver maaskee neppe 3 Maaneder for ganske at have sat sig ind i dette hiint dunkle Afsnits sande Sammenhæng. — En opdyrker et Eyrug, som Jagen hidtil har kjendt. Han gjør uhyre Anstrengelser et heelt Liv igjennem, men efterlader ogsaa som Udbytte af sit Liv og sin Stræben store Hjælpemidler, ved Brugen af hvilke Efterfølgeren maaskee i Lobet af 2 Aar kommer lige saa vidt som han i 20 Aar. Her forkortes Veien betydeligt for Efterfølgeren; Djevelen er (til Trods for at han sammenlignelsesviis maaskee kun er en Stumper i Sammenligning med Mesteren) bestandigt over Mesteren, ved Mesterens Forarbejde istand til at begynde paa et andet Sted og at naae videre end han. Og saaledes forholder det sig mere eller mindre overalt, hvor Sandhed er Viden.

Men anderledes, hvor Sandheden er en Væren, er „Veien“. Her kan umuligt i Forholdet mellem Forgænger og Efterfølger, her kan umuligt fra Slægt til Slægt, om saa Verden bestod i 18000 Aar, nogen væsentlig Forkortelse finde Sted, da Sandheden ikke er forskjellig fra Veien, men just Veien. Kristus var Sandheden, var Veien, eller var Veien i den Forstand, at Sandheden er Veien. At han har tilbagelagt „Veien“, forandrer jo aldeles Intet i Forholdet for Efterfølgeren, der, hvis han er af Sandheden, og vil være af Sandheden, kun kan det ved at gaae ad „Veien“; at der til en given Tid har levet tredive Slægter, som have tilbagelagt Veien, forandrer aldeles Intet i Forholdet for den næste Slægt, eller for hver Enkelt i denne, der maa begynde aldeles paa samme Sted, forfra, ved Veiens Begyndelse, for saa at tilbagelægge den. Der bliver saaledes aldeles ingen Anledning eller Leilighed til at triumphere; thi kun Den kunde triumphere, der har tilbagelagt Veien, men

han er ikke mere i denne Verden, han er indgaaet i Hviheden, som Christus jo ogsaa var Veien, da han foer til Himmels. Vil derimod en Zener tage Anledning til at triumphere deraf, at en Tidligere har tilbagelagt Veien, da er dette jo lige saa taabeligt, som hvis en Student vilde triumphere i Anledning af, at en anden Student havde taget sin Examen.

Naar man vil fastholde dette, hvad der jo er Christi eget Udsagn, at Sandheden er Veien, vil man indeligere og indeligere indsee, at en triumpherende Kirke i denne Verden er en Jubbildning, at der i denne Verden kun i Sandhed kan være Tale om en stridende Kirke. Men den stridende Kirke forholder sig til, joler sig dragen til Christus i Ringheden; den triumpherende Kirke har taget Christi Kirke forjængelig. At gøre dette indeligt er denne Udvillings Opgave, og maa det blot erindres, at der ved en triumpherende Kirke bestandigt forståes en Kirke, som her i denne Verden vil være den triumpherende; thi en triumpherende Kirke i Evigheden er jo aldeles i sin Orden, svarende til Christi Optagelse i Hviheden.

Svorledes er man overhovedet kommet paa den Jubbildning med en triumpherende Kirke, og hvad forståes ved en triumpherende Kirke?

Å det foregaaende er allerede bemærket, at hvad der især har bidraget til Wildfarelsen med en triumpherende Kirke, er, at man har opfattet Christendommen som den Sandhed, hvor der er Korstet paa Resultat og Veie, eller opfattet Christendommens Sandhed som et Resultat, hvad man maaskee paa Dansk kunde kalde det Tiloversblivende, et Udbutte, thi i Forhold til Sandheden som Veien er dette just hvad Estertruffet ligger paa, at der intet Tiloversblivende, intet Udbutte er for Esterfølgeren fra Vorgængeren, intet Resultat. Var Christendommen nemlig i denne Forstand Sandheden, saa var det aldeles i sin Orden med Triumphen. Med Rette forholder saaledes Slagten sig triumpherende med Hensyn til Stridets og Vogttrufferkunstens Evindelige o i v, med Hensyn til de mange Erobringet, der ere gjorte indenfor Videnskabens og Kunstens Omraade

o. s. v., thi her er Sandheden et Resultat, her lægges Eftertrykket ikke paa „Veien“ og „hver Enkelt“, der, ansvarlig for Gud, har at afgjøre med sig selv, om han vil gaae ad Veien eller ikke, ligegyldigt, aldeles ligegyldigt om Jagen eller om Alle gaae ad samme Veie, ligegyldigt, aldeles ligegyldigt om Jagen, eller om utallige Millioner have gaaet ad samme Veie, nei, her lægges Eftertrykket paa Sandheden, „Udbyttet“, og paa Slægten, Menneskesamfundet, Compagniet, „Sælleskabet“, der uden videre overtager Sandheden, og det er tilfældigviis, at en Enkelt har opdaget den, opfundet den, udgrundet den o. s. v. Havde Kristus saaledes været f. Ex. en Sandheds Lærer, en Tænker, der havde gjort en Opdagelse, eller udgrundet hvad der maaskee havde kostet ham ubeskriveligt Hovedbrud, men hvad ogsaa saa (fordi „Veien“ kun stod i et tilfældigt Forhold til Sandheden) kunde blive et Resultat: saa var det aldeles i sin Orden, at Slægten, som fulgte efter, uden videre forholdt sig triumpherende dertil. Efterfølgerne, der vare fritagne for al dette uhyre Hovedbrud, disse mange, mange Mars Anstrengelse, kunde i det Høieste føle sig forpligtede til taknemligt at mindes ham, som havde holdt det ud, men forøvrigt var der intet Andet at gjøre end at triumphere. At dette er en Bildfarelse, er allerede viist, her tilføies blot, at derfor er Christi Lære uendelig ophøiet over alle Tidens og Tidernes Opfindelser, en Eviighed ældre og en Eviighed høiere end alle Systemer, ogsaa end det allernyeste, ogsaa end det, som om titusind Aar er det allernyeste; thi hans Lære er Sandheden, men i den Forstand at Sandheden er Veien, og han er og bliver som Gud-Mennesket selv Veien, hvad intet Menneske, hvor ivrigt han end bekynder, at Sandheden er Veien, uden Gudsbespottelse turde udsige om sig.

Men der er foruden den Bildfarelse, der, ved at opfatte Sandheden som Resultat, saa forvirret som det er muligt, har forseilet Christendommen, tillige en anden Bildfarelse, der har bidraget til at frembringe den Indbildning med en triumpherende Kirke. Denne Bildfarelse er det Skin, som i Tidernes Løb

er ovlommenet, at vi faadan Alle ere Christne. Thi er dette givet, synes det en Umulighed med en stridende Mirke. Overalt hvor der synes at være, hvor man antager, at der er en bestaaende Christenhed, er der et Nørstøg paa at danne en triumpherende Mirke, selv om man ikke bruger dette Ord; thi den stridende Mirke er i Verden, en bestaaende Christenhed er, vorder ikke.

Endeligen hænger denne Jusbildning: en triumpherende Mirke, sammen med den menneskelige Utaalmodighed, der vil forudgribe det Zenere; og som man jo nu næsten almindeligt seer Barndoms- eller Unglings-Alderen at ville forudoptage hele Livet, saa der Intet bliver til Manddom og Alderdom: saaledes har Slægten med en lignende Utaalmodighed, Slægten eller Christenheden villet forudoptage Eviigheden, og (istedsfor hvad der er Guds Opsindelse og Tante med hele Tilværelsen, at Timeligheden, dette Liv er Stridens, Provens Tid, Eviigheden Seierens) anbringe Triumphen indenfor Timeligheden, hvilket er at afflaffe Christendommen. Det var nemlig ikke saet i jærlig Nørstand om Nørholdet til hine Tider, hvad Kristus jagde: mit Rige er ikke af denne Verden, det er et evigt guldigt, altsaa til enhver Tid lige guldigt Udsagn om Nørholdet mellem Christi Rige og denne Verden; saasnart Christi Rige slutter Nørlig med denne Verden, og bliver et Rige af denne Verden, er Christendommen afflaffet. Naar Christendommen derimod er i Sandhed, er den vel et Rige i denne Verden, men ikke af denne Verden, det er, den er stridende.

Spvad forstaaes da ved en triumpherende Mirke? Derved forstaaes en Mirke, som antager, at Stridens Tid er forbi, at Mirken, skøndt den dog endnu er i denne Verden, Intet mere har at stride om eller for. Men saa er jo Mirken og denne Verden blevet eenstudigt; og dette er just ogsaa Tilfældet ikke blot med Alt hvad der har kaldet sig den triumpherende Mirke, men med hvad der kaldes en bestaaende Christenhed. Thi Christi Mirke kan i denne Verden i Sandhed kun bestaae ved at stride, det er, hvert Dieblil kæmpe for at bestaae. Er den den bestaaende Mirke, saa ligger deri, at den har seiret. Den stridende Mirke be-

staaer ved at stride, men den Kirke, der kaldes en bestaaende, maa jo være den der bestaaer efter at have sejret.

Dg denne triumpherende Kirke eller den bestaaende Christenhed ligner ikke mere den stridende Kirke end Fjirkanten ligner Cirklen. Det vilde, hvis vi tænkte os en Christen fra hine Tider, da Kirken i Sandhed var stridende, det vilde være ham aldeles umuligt at gjentjende Christendommen i denne Forvanskning. Han vilde høre det Christelige foredraget, og høre at det var ganske sandt hvad der sagdes, men han vilde til sin dybeste Forundring see, at Tilværelses-Forholdene for det at være Christen vare blevne lige det Modsatte af hvad de i hans Tid vare, saa det nu at være Christen ikke lignede det i hans Tid at være Christen mere end det at gaae paa Venene ligner det at gaae paa Hovedet.

I den stridende Kirke at være Christen vil sige, at udtrykke det at være Christen indenfor en Dmgivelse, som er Modsatningen til det at være Christen. I en triumpherende, en bestaaende Christenhed at være Christen vil sige, at udtrykke det at være Christen indenfor en Dmgivelse, som er eensstydig, eensartet med det at være Christen. Er jeg i første Tilfælde den sande Christen, saa vil selvfølgelig (da Skuepladsen jo er Modsatningen) dette være omvendt kjendeligt paa, hvad Modstand jeg lider; og i samme Grad som det at jeg er Christen har mere Sandhed, i samme Grad vilde dette være til at kjende paa, at Modstanden er større. I det andet Tilfælde vil det at være Christen selvfølgelig (thi Skuepladsen er jo eensartetheden) ligefrem være kjendeligt paa den Gunst, Ære, Anseelse, jeg vinder i denne Verden — dog hvad siger jeg i denne Verden, denne Verden er jo Christenheden, altsaa det vil ligefrem være kjendeligt paa den Gunst, Ære, Anseelse, jeg vinder i Christenheden. I samme Grad som det at jeg er Christen har mere Sandhed, i samme Grad vil ogsaa dette være til at kjende paa den ganske overordentlige Anseelse, jeg nyder i denne Verden — dog hvad er det jeg siger, denne Verden er jo Christenheden, altsaa, det vil være til at kjende paa den overordentlige Anseelse, jeg

under i Christenheden. Dette er en aldeles mundgaelig Følge, naar Antagelien er: en triumpherende Mærke. Der hvor, hvis jeg levede i en stridende Mærke, just Lidelsen vilde komme, der kommer nu Belønningen; der hvor, hvis jeg levede i en stridende Mærke, Nærhaanelse, Svot vilde ramme mig, der vinker nu Ære og Anseelse; der hvor Døden vilde være mundgaelig, der fejrer jeg nu den højeste Triumf. Thi da det jo, ifølge Antagelien, er lutter Christne jeg lever iblandt saa maa disse jo strax kjende mit ægte christelige Sindelag, og altsaa, istedetfor at gøre mig Modstand, ile mig imøde med Hæder og Udmærkelse. Ja, hvis man tænkte sig et Medlem af den christne Mærke fra den Tid, da den var stridende, blive Vidne til dette: han maatte vel næsten et Dieblit komme til at see, at hvad der i hans Tid var frugtelig Alvor, at det var blevet en undig Leeg. Der staaer Christendommen med sine Nødringer til Selvfornægtelie: fornægt Dig selv -- og lid saa fordi Du fornægter Dig selv. Dette var Christendom. Men nu hvor ganske anderledes. Tænkte jeg mig en Ungling, der med elskelig Trostuldighed bekluttede at indrette sit Liv efter den hellige Skrift: hvor forundret vilde han ikke blive, ja mon han vilde lade være at see af sig selv og hele Tilværelsen; thi just i det Dieblit han efter Christendommens Anvisning havde forberedt sig paa at lide, hvad steer -- han kommer til Ære og Anseelse; han sætter sig sammen for at holde Modstanden ud, han vover Skridtet -- Tankefreg, og han bliver hilst med Aclamation; han forbereder sig paa i det mindste lysnende Svot og Kulde, og han modtages med næsten blodagtig Beundrings varme Omfavn. Unglingen havde nemlig glemt (hvad der jo heller Intet staaer om i Bibelen), at det var i Christenheden han levede, i Christenheden, hvor Alle ere Christne, i den triumpherende Mærke, hvor der ikke strides mere, men hvor det at være den sande Christen med Udmærkelse belønnes.

Dette er Forholdet i den triumpherende Mærke, hvor det betaler sig overordentlig at være Christen, og det Gæste, der ikke betaler sig, er ikke at være Christen. For saavidt derimod

den saakaldte bestaaende Christenhed ikke kalder sig selv den triumpherende Kirke, forjmaaer den maaskee denne Udvorteshed, men frembringer samme Forvirring ved Hjælp af den skjulte Zunderlighed; thi den bestaaende Christenhed, hvor Alle ere Christne men i skjult Zunderlighed, ligner igjen lige saa lidet den stridende Kirke som Dodens Stilhed ligner Lidenstabsens Høirostethed.

Nu Indbildningen med en triumpherende Kirke lykkedes det dog egentligen at gjennemføre den Tanke, at en vis Stand var de egentlige Christne; denne Stands Opgave, Forretning var det at være Christen, og her gjaldt det saa, det Ligeefremme, at jo sandere Christen En var, desto mere steg han i Ære og Anseelse. Den øvrige Verden afgav egentligen Tilskuerne, Choret, men altsaa ikke nogen Modsetning til det at være Christen, tværtimod en Beundringens Omgivelse i Forhold til hiin Stand, der repræsenterede det at være Christen. Men da denne Stands-Forstjel forsvandt, forsvandt ogsaa den triumpherende Kirke. Den ligefremme Kjendelighed (Graden af det at være den sande Christen svarende ligefrem til den Ære og Anseelse, man nyder) stødte, derved at nu Alle skulde spille med, paa en egen Vanskelighed, som gjorde den umulig. Den Geistlige havde væsentligen intet Andet at gjøre end at udtrykke det at være Christen; og saa længe Mængden af Christne egentligen nydedes med at anstue sig selv i den dem fremstillende Stand, gik det an med den triumpherende Kirke. Men anderledes da denne Stands-Forstjel ikke længere tilfredsstillede Mængden af Christne. Mængden af Christne have tillige, ja udvortes seet hovedsageligen, Andet at tage Vare paa i Verden end paa (i den triumpherende Kirkes Forstand) at udtrykke det at være Christen: hvorledes kunde nu den ligefremme Kjendelighed paa det at være Christen udtrykkes i hvad der er ueensartet med det at være Christen, men dog ikke fjendtligt derimod, kun ligegyldigt derved? Ja, det var en Umulighed. I den stridende Kirke er den ligefremme Kjendelighed umulig, fordi det at være Christen udtrykkes indeenfor Modsetningen til det at være Christen. Nu

derimod blev den ligefremme Mjendelighed umulig, fordi det at være Christen skulde udtrykkes indenfor hvad der er det Lige-guldige i Forhold til det at være Christen. Man forstaae mig ret. En Borgermand s. Ex. er Christen. Lad os antage, at denne Borgermand er s. Ex. Skomager; det er hans Næringsvei, den meste Deel af Dagen er han naturlighviis bestjeftiget med Udvælsen af sin Haandtering. Skulde nu her den ligefremme Mjendelighed i Forhold til det at være Christen være mulig, saa maatte altsaa den blandt Skomagerne, der var den sandeste Christen, eller det at han var den sandeste Christen, være Mjendeligt vaa, at han havde meest at bestille, holdt fleest Svende, at maaskee Monnen, Dronningen, samt det hele kongelige Arvehuus lod sine hos ham, eller dog Geistligheden. At dette ikke lod sig gjen-nemføre, blev naturlighviis i Tidernes Lov mere og mere ind-livjende. Den ligefremme Mjendelighed i Forhold til det at være Christen var stødt vaa en anden Art af Modstand end den, den stridende Kirke kjendte. Denne Modstand var ikke Modsatningen til det at være Christen, men det Lige-guldige. Denne „det Lige-guldiges Modstand“ veuder ikke Forholdet omvendt til den om-vendte Mjendelighed, som i den stridende Kirke, men gjør dog den ligefremme Mjendelighed umulig.

Saa indtraadte der i Christenheden en fuldkommen For-
andring af Slægteladjen i Forhold til det at være Christen. Man
slav Andbildningen med en triumpherende Kirke; man lod
hele Udvortesheden bestaae, og, i Forhold til den, det mod det
at være Christen Lige-guldiges Lov, at den bedste Skomager
var Den som suede bedst, den bedste Digter Den som digtede
bedst: o. s. v. o. s. v. Saaledes slav man Udvortesheden, og for-
lagde nu det at være Christen til Andeligheden. Der gives og
antages et almindeligt Lov for os Alle, det er Lov, vi ere Alle
Christne, aldeles i samme Forstand som det er givet, at vi Alle
ere Mennesker, med hvilken Antagelse saa først Lovets eller
Birkelighedens Lov begunder, hvorfor det vilde være Taabe-
lighed, ja Galstab, om En vilde gjøre det særligen gjældende,
at han er Menneske, da det jo er at ville bringe en Forudsæt-

ning til Bevidsthed, som een Gang for alle, og af Alle antaget, ligger til Grund for Alt.

Her har vi Begrebet af den bestaaende Christenhed. I den bestaaende Christenhed ere vi alle sande Christne, men det er i skjult Underlighed. Den udvortes Verden har slet Intet at gjøre med det at jeg er Christen, min Væren-Christen er ikke maalbar derfor. Er jeg Vertshuusholder, saa forlanger jeg slet ikke, at det, at jeg er en sand Christen, skal være kjendeligt paa, at jeg har bedst Sogning; nei, om jeg som Vertshuusholder skal have bedst Sogning, berøer paa, hvorvidt jeg veed at tilfredsstille et hoistøret dannet Publikum, og den sande Christen som jeg er, er Noget for sig selv, Noget for mig selv, Noget jeg er i skjult Underlighed — aldeles som alle de Andre, ikke blot som alle de andre Vertshuusholdere, men bogstaveligen aldeles som ethvert andet Menneske i Christenheden; i den Grad er det sandt, at jeg er en Christen, at det med mig er aldeles lige saa sandt som med alle de Andre. Er jeg Præst, saa forlanger jeg slet ikke, at det, at jeg er den sande Christen, skal være kjendeligt paa, at jeg er den meest hørte og meest anseete Prædikant. Nei, det om jeg som Præst skal have meest Sogning, berøer kunsterisk paa, hvilke Betsalighedens Gaver jeg har, berøer paa, om jeg har Stemme, hvordan Præstetjolen klæder mig, hvorvidt jeg har studeret den nyeste Philisophi, saa jeg kan tilfredsstille Tidens Fordringer; den sande Christen som jeg er, eller det, at jeg er den sande Christen, er Noget for sig selv, Noget for mig selv, Noget jeg er i skjult Underlighed — aldeles som alle de Andre; men at jeg er sand Christen, det er vist nok, det er lige saa vist som at alle de Andre ere det.

Og hvorfor saa denne Skjulthed? hvorfor denne Skjulthed, som jeg saa omhyggelig vaager over at bevare? Ih, naturligtvis, fordi jeg frygter for, at dersom man fik at vide, i hvilken Grad jeg er den sande Christen, saa skulde det lønnes mig med overordentlig Ære og Anseelse; og dertil er jeg for sand Christen, til at jeg vilde æres og ansees, fordi jeg er en sand Christen. See derfor holder jeg det gjemt i skjult Underlig-

hed; thi sit man det at vide, saa var det ille til at undgaae, at jeg vilde blive overordentligt ariet og anseet derfor, da det jo er den bestaaende Christenhed, i hvilken jeg lever, hvor vi Alle ere sande Christne — men i skjult Aenderlighed.

Derjom en Christen fra hiin Tid, da Kirken var sridende, henfattes i den bestaaende Christenhed, han vilde falde i den dybeste Aorundring. I den sridende Kirke var det at vare Christen kjendeligt paa Modstanden, man leed. I den triumpherende var det kjendeligt paa den Aere og Anseelse, man nød. Men „den bestaaende Christenhed“ har opfundet noget Nyt: man holder det skjult, at man er Christen — af Aengst for, at det vilde, uchristeligt, lommes med Aere og Anseelse. I den sridende Kirke var det vel sjundom Tilfaeldet, at En og Anden vilde holde det skjult, at han var Christen, af Aengst for den Modstand, der var forbundet med at vare Christen; men i „den bestaaende Christenhed“ er det af Aengst for at unde Aere og Anseelse. Saa er dog „den bestaaende Christenhed“ noget uendelig langt hoiere end den sridende Kirke, der neevne har havt Anseelse om en saa ovbeiet Aromhed! I den sridende Kirke var det Aromhed at bekjende Christendommen; i den bestaaende Christenhed er det juist Aromhed at fortie det! O, uendelige Dub af Aromhed, da det Hele saa uendelig let kunde vare Skin! O, tallose Stare af Aromme, naar ethvert Lands samtlige Millioner ere saadanne Aromme — og det ere vi jo Alle! Drag af Din Sto, thi det Sted, Du staaer paa, er helligt, naar Du staaer i Christenheden, hvor der er lutter sande Christne! Lad Gud beholde Eviigheden, hvor han dog neevne Alt i Alt staaer saa mange sande Christne, som der i ethvert Tieblik er i den bestaaende Christenhed, hvor Alle ere Christne.

Taenkte man sig en Ungling ovvore i den bestaaende Christenhed, men lidtil ubekjendt med de Virkelighedens Aorhold, i hvilke han skal indtraede, i naesten hoesterlig Ajernhed fra Livet ovdraagen ved den hellige Skrift: han vil opleve det hoist Veisunderlige, det i een Aorstand Latterlige. Han er da vel oplært i Christendom — antaget, at man kan blive dette ved den

hellige Skrift, og denne Antagelse maa man jo holde den stakfels Yngling til Gode —; det er ham sagt, at Fjendingen er at bekjende Christum for Verden; han er vel underrettet — det vil da sige, for saavidt man kan blive det af den hellige Skrift, og denne Antagelse maa man jo holde Ynglingen til Gode —; han er underrettet om, hvad Følgen deraf vil blive: alt Dette vel overveiet, er Ynglingen besluttet at indrette sit Liv efter Forskriften. Men hvad skeer — han er kommet til at leve i den bestaaende Christenhed. Idet han gjør Mine til at ville vove Skridtet, træder en velvillig Mand, en Slags Sjelesforger, til ham, og „holder saadan Tale“: unge Ven, De er i en Wildfarelse, De er ikke opmærksom paa Stedet, hvor De er, at det er den bestaaende Christenhed, og der er sandeligen ikke Stedet til at bekjende Christum. Thi mellem os sagt — men det bliver mellem os, og er allerede en Svaghed, en Fjerglemmelse af mig at sige saa meget — vi ere Alle Christue, og den sande Christen er just Den, som holder det meest skjult. Derjom en Yngling, der i sin Barndom var oplært ved Eventyr, og altsaa fortrolig med Tanken om Uhyrer, som boe i Skovene, men som slaaes ihjel, derjom han nu, rustet til Kamp, med et uhyre Slagsværd ved sin Side og et lige saa uhyre Mod i Brystet, gik nd i Virkeligheden, kunde der ikke hænde ham noget Besynderligere, end hvad der i den bestaaende Christenhed hændte hiin Yngling. Om der nemlig skulde møde ham et Uhyre endnu besynderligere end noget af dem, han havde hørt eller læst om, det vilde ikke være det Besynderlige, eller dog ikke forslaae Noget i Sammenligning med det Besynderlige, der hændte ham, at han aldeles Intet kunde faae Die paa, som lignede et Uhyre. Saa kom der da en velvillig ældre Mand til ham og sagde: min unge Ven, De er i en Wildfarelse, De er ikke i Eventyrets Verden, men i den civiliserede og slebne Verden, hvor der ingen saadanne Uhyrer ere, hvor De lever mellem dannede og velopdragne Mennesker, og hvor desuden Politiet vaager over Sikkerheden, Geistligheden over Sædeligheden, og Gasbelysningen gjør Natten lige saa tryk som Dagen. Etik De derfor Sværdet

i Balgen og lær, hvad der nu, da Uhrernes Tid længst er forbi, er Tugaven, at være et behageligt Menneske, aldeles som vi Andre; at De i ethvert andet Menneske maa gjenfende Dem selv, og enhver Anden sig i Dem, indtil den størst mulige Skuffelse.

Den triumpherende Kirke ligner, som sagt blev, den stridende ikke mere end Åirkanten ligner Cirklen, og „den bestaaende Christenhed“ ligner den ligesaa lidet. Dog er kun den stridende Kirke Sandhed, den triumpherende Kirke og den bestaaende Christenhed en Åndsbildning.

„Men“, hører jeg En sige, „det er jo dog en Urimelighed og en Umulighed med en stridende Kirke nu; naar vi Alle ere Christne, hvad skulle vi saa strides om?“ Sjere, hvis ikke om Andet, saa kunde vi jo dog, for at faae Noget at strides om, strides om dette: at vi Alle ere Christne, hvorledes det hænger sammen dermed. „Hvorledes, vil Du da formaste Dig til at være Hjertelighederen, som dømmet Menneskenes Ånderne; naar et Menneske selv siger, at han er Christen, saa tør Du dog vel ikke formaste Dig til at nægte det?“ Seer Du, vi sit Noget at strides om; men, siger han det da? jeg troede, det i den bestaaende Christenhed var den skjulte Ånderlighed, at vi skulle holde det skjult. „Ja, vist skal vi holde det skjult, just fordi det er givet, at Alle ere Christne“. Hvorledes er det da givet, naar hver især holder det skjult, fordi det er givet, at Alle ere det?

Sagen er denne. Naar, Årdsen rundt, Enhver bestemmer sig at være Christen lige som „de Andre“, saa betynder, om man saa vil, egentligen Åugen Christum; derimod er det, hvis man saa vil, betyndt om Enhver, at han saadan er Christen. Enhver er døbt som Barn, senere - ja, ogsaa noget nær som Barn (formodentligen for at Alt i denne Henseende saa tidligt som muligt kan være i sin Orden og Rigtighed betræffende hvad der nu een gang som en Passer-Zeddel er nødvendigt, hvis man uden Tvivlhedens Paatale skal komme gennem Verden confirmeret. Sa Enhver, der som Barn er døbt, som Dreng eller Pige kommer, om ham er det vist, at han er Christen

— ved at slaae op i Tabelværket kan man jo see det efter. Men at bekjende Christum kan han i sit senere Liv formeentligen ikke komme til, fordi han jo lever i den bestaaende Christenhed, hvor det jo er — jvfr. Tabelværket — om Alle bekjendt, at de ere Christne. Endog om Præsterne i den „bestaaende Christenhed“ gjælder det, at de ikke saa meget „bekjende Christum“ som „det er bekjendt om dem“ som om Alle, at de ere Christne; vilde man sige, at de jo ved deres Prædiken bekjende Christum, da maatte dertil svares, at den Omstændighed, at det at prædike er deres Levebrod, samt at de gjøre hvad de gjøre som Embedsmænd, bevirker, at Eftertrykket dog ikke falder paa det personligt at bekjende Christum.

I skjult Juderlighed ere Alle Christne; hvo turde nægte det, Den der vilde paatage sig at nægte det, løber jo ganske rigtigt Fare for at ville spille Hjertekjenderen. Utsaa Jagen kan nægte det. Paa den Maade bliver det, at Enhver er Christen i skjult Juderlighed, en Hemmelighedsfuldhed, der saa at sige næsten er lukket i Baglaas: om alle disse Tusinder og Tusinder virkelig ere Christne, det er umuligt at faae at vide, thi de ere det Alle, saa siges der, i skjult Juderlighed; og det gjælder ikke blot for Kirken, men for Enhver, at om det Skjulte dommer man ikke, fordi man ikke kan domme.

Men skulde det dog ikke være muligt at kunne bryde denne Hemmelighedsfuldhed, og faae gjort lidt aabenbart, uden at forskyldte at blive Hjertekjenderen? Na jo; hvorledes da? Der ved, at En ganske simpelt for sit Vedkommende paatager sig at bekjende Christum midt i Christenheden. Han dommer ikke en Gæste, langt fra; men der ville Mange blive aabenbare ved, hvorledes de domme ham. Han paaستاær ikke at være en fuldkommere Christen end de Andre, nei langt fra, han gjør tværtimod de Andre den Indrømmelse, at de vistnok ere fuldkommere Christne end han, de som holde det skjult af religiøs Frygt for at vinde Ære og Anseelse, medens han, en eenfoldig Stakkelt som han er, for sin egen Skyld er saa bange for, at det skulde blive Spilfægteri med en saa hoit opskruet Christelighed, og der-

for holder sig til det Gamle om at bekjende Christum. Han angiver altsaa Sjænen af de Andre, at de ikke ere Christne, o, langt fra, han angiver blot sig selv, at han er en saadan eenfoldig Staa-
 tæl: dog vilde mange Hjerters Tanter blive aabenbare ved, hvorledes de domme om denne eenfoldige Staa-
 tomne Christen. Han ndrøtter Iuu, at han, som han er ov-
 lært, er Medlem af den stridende Kirke - saa vil det vise
 sig, om dette fredelige Samfund, den bestaaende Christenhed,
 ikke skulde komme ham til Hjælp, ved Nørfølgeske og Deslige
 hjælpe ham til, at det blev ganske sandt, at han var Medlem
 af en stridende Kirke.

Men er det da Meningen, at saa længe denne Verden
 staaer, eller saa længe den christne Kirke skal være til i denne
 Verden, er og skal den være en stridende Kirke? Svar: ja, gan-
 ste viit er dette Meningen, ganske viit er det Christendommens
 Mening, og der er ogsaa ganske viit Mening i denne Mening.
 „Hvilken Urimelighed“, horer jeg En sige, „hvilken Urimelighed,
 det er jo dog umuligt, at vi Alle kunne blive Marturer; skal vi
 Alle blive Marturer og blive slaagne ihjel, hvo er det da der skal
 slaae os ihjel; skal vi Alle blive Marturer og blive forfulgte,
 besvottede, forhaanede, hvo er det da der skal forfulge og be-
 svotte os?“ Rigtigt truffet, derjom blot Nørføtningen, der
 lagesom strammer Buestrangen for denne skarvsindige Ind-
 vending, er rigtig, Nørføtningen, at vi Alle ere Christne;
 derjom denne Nørføtning er rigtig, det er, er sand i det givne
 Dieblit, eller derjom det endog blot overhovedet var sandt, at
 det er Christendommens Mening, at der i denne Verden skulde
 komme det Dieblit, da bogstaveligen Alle vare i Sandhed Christne.

Sagen er denne. Ved den idelige Betragtten af Verdens-
 historien og Slægtens Historie, ved den idelige Tale om verdens-
 historisk Betragtning o. s. v., har man tilfidiit faaet det Iuu alt-
 for let paa Gled med uden videre at tage Christendommen til
 Andtagt for Verdenshistorien, man har faaet det til at være
 ganske i sin Orden, at Christendommen bliver en Udvikling in-
 denfor Vestemmelien: Mennefte-Slægten. Man har reent

glemte, at Christi Liv paa Jorden (og dette er Christendommen, forskjellig fra de Christnes Historie, eller Historien om de Christnes Liv, Levnet, Skjebne, item Kjætternes, item Videnskabens) er den hellige Historie, der ikke maa forveksles med Slægtens og Verdenshistorien. Man har reent glemte Guds-Menneskets væsentlige Ueensartethed med hvert andet enkelt Menneske samt med hele Slægten. Man har reent glemte, at Christendommen væsentligen forholder sig til Evigheden, at Livet her paa Jorden er, for at erindre om en tidligere Udvikling, for hver Enkelt især af de utallige Millioner, der have levet og skulle leve, Provens Tid. Det er vistnok Christendommens Mening, at den vil forkyndes for Alle, men følger deraf, at det nogenstunde har været dens Mening, at det skulde skee, at Alle antog den og bleve sande Christne? Hvis jaa var, da maa man, at jeg jaa skal sige, ikke ret have seet sig for i Guds Naad den Gang det fra Evighed blev besluttet, at Kristus skulde komme til Verden, Kristus der forkyndte, at dette Liv her paa Jorden er Provens Tid. Get af to: enten har det været Styrelsens Tanke (hvad den i sin Forudvidenhed vel kan være vidende om, at det vil skee, medens dog Menneskene bære Skylden for, at det skeer), at det Tilfælde aldrig vilde indtræde, at til en given Tid Alle eller blot det største Antal bleve sande Christne; eller ogsaa har Styrelsen ikke seet langt nok, thi naar det Tilfælde er indtraadt, at virkelig Alle ere i Sandhed Christne, ja er dette Liv ikke længere Provens Tid. Proven er nemlig Selvfornægtelse, det at fornægte sig selv; det at være Christen er Proven, og det at være Christen er at fornægte sig selv. Men naar virkelig til en given Tid Alle ere sande Christne, ja er der ingen Selvfornægtelse forbunden med at være Christen, i det mindste ikke den christelige Selvfornægtelse. Mag. Kierkegaard har (i Slutningen af første Deel af „Kjerlighedens Gjerninger“) viist, hvad der forstaaes ved christelig Selvfornægtelse, at denne kun er, hvor der er Dobbelt-Gare, at den anden Gare, den at man lider fordi man fornægter sig selv, er den afgjørende Bestemmelse. Men denne Gare maa nødvendigviis bortfalde, hvis til den Tid,

vaa hvilken jeg lever, Alle ere sande Christne; thi da vil jo Al-
 uden om mig vare idel Tømmring og Tilfældelse for mig
 til ogsaa at blive den sande Christen. Og naar saa er, dersom
 jeg levede under saadanne Forhold, saa er det mig og mit Liv
 betræffende ikke Sandhed at kalde dette Liv i christelig Forstand
 - og det er jo Christendommen, der er Tilfunden af dette Udtryk
 - Provens Tid. Nei, saa har Styrelsen virkelig ikke forstaaet
 sig vaa at lægge en Prove an; den har overseet eet Tilfælde,
 overseet Muligheden af dets Indtræden, et Tilfælde der kunde
 vende op og ned vaa hele dens Hensigt med Christendommen.

Naar man derimod, istedetfor menneskelig letfærdigt at
 kuddre Christendommen ind i Verdenhistorien, tager Chri-
 stendommen som den giver sig, troer, at dette Liv er Provens
 Tid, troer, at Styrelsen nok har vidst, hvad den har gjort, troer,
 at det var og er Christendommens Villie at ville forkundes for
 Alle, men ingenlunde, at det er Christendommens Mening,
 at Alle ville antage den: saa bliver Al i sin Orden; saa bliver
 for hver Entelt dette Liv Provens Tid, den christne stirke her i
 denne Verden altid en stidende stirke. Et saadant Begreb som
 „Menighed“, hvormed man ogsaa i disse Tider har havt saa travlt,
 er, anvendt vaa dette Liv, egentligen en Utaalmodighedens
 Forudgriben af det Evige. Til det at stide svarer „den Entelte“,
 det vil da sige, naar det at stide er i aandelig og christelig For-
 stand, ikke i sandelig Forstand, det at levere Aetilsag, hvor det
 ikke saameget kommer an vaa den Entelte, som vaa hvor mange
 Tusinder der ere, hvor mange Manøer de have o. T. Chri-
 stelig stides der behændig af Entelte; thi det er just Mand, at
 hver er en Entelt for Gud, at „Aaltesstab“ er en lavere Be-
 hændelse end „den Entelte“, hvad Enhver kan og skal være.
 Og selv om de Entelte vare Tusinder og saaledes stide i For-
 ening, christelig forstaaet, stider dog hver Entelt, foruden i
 Forning med de Andre, tillige i sig selv, og skal som Entelt
 gøre Requital vaa Dommens Dag, hvor hans Liv, som Entelt
 skal prøves. Menigheden tilhører derfor egentligen først Evi-
 gheden; „Menigheden“ er i No hvad „den Entelte“ er i No

Men dette Liv er jo just Provens, Uroens Tid, derfor har „Menigheden“ ikke hjemme i Tiden, men først i Evidheden, hvor den er, i No, Samlingen af alle de Enkelte, der bestode i Striden og Proven.

Saa længe denne Verden staaer, og den christne Kirke i den, er den en stridende Kirke; dog har den Forjættelsen, at Helvedes Porte ikke skulle faae Magt over den. Men vee, vee den christne Kirke, naar den vil have seiret i denne Verden; thi da er det ikke den, der har seiret, da har Verden seiret. Da er Ueensartetheden mellem Christendom og Verden gaaet ud, Verden har vundet, Christdommen tabt. Da er Kristus ikke mere Gud-Mennesket, men et udmærket Menneske, hvis Liv forholder sig eensartet til Slægtens Udvikling. Da er Evidheden affkaffet, og Skuepladsen for Alts Fuldendelse forlagt indenfor Tideligheden. Da er Veien til Livet ikke mere trang, og Porten snever, ei heller ere der kun Saa, som finde den; nei, da er Veien bred og Porten vidt aabnet — Helvedes Porte have faaet Magten, og Mange, ja Alle finde Indgangen. Kristus har aldrig villet seire i denne Verden; han kom til Verden for at lide, det kaldte han at seire. Men naar menneskelig Utaalmodighed og fræk Nærgaaenhed i at paadutte Christdommen sine Tanker og Forestillinger, istedetfor at lade sine Tanker og Forestillinger omdanne ved Christdommen: naar Dette har faaet Overhaand, saa bliver paa gammel menneskelig Viis det at seire at seire i denne Verden, og saa er Christdommen affkaffet. Det var ikke et smaaligt Sjæveleri, der var mellem Kristus og Verden, saa han i Grunden havde Uret i, at han ikke bedre kunde komme ud af det med Verden, nei, Kjærlighed til Gud er Had til Verden. Og den Dag da Christdommen og Verden blive Venner, ja, da er Christdommen affkaffet. Da er der ikke mere Tale om, at Kristus skal komme igjen og domme, nei, da er Dommen overgaaet ham, at han i Grunden var en Phantast, et iilsindet Menneske; thi havde han ikke været saa iilsindet, saa var han kommet godt ud af det med Verden, saa var han ikke blevet slaaet ihjel, hvad slet ikke behøvedes, saa var han blevet noget Stort

i Verden, som i den triumpherende Kirke hans Disciple bleve det, der ogsaa afstafede dette Ord eller gjorde det til Mandhed, at Himmelen ikke er over Mesteren — thi han blev korsfæstet, de bleve Mægtige ved Ver og Anseelse; som i den bestaaende Christenhed hans Disciple bleve det, ikke ved deres Christendom, men ved — christeligt at holde deres Christendom i skult Anderslighed, og bruge deres naturlige Gaver og Gaver til at gjøre Gulle i Verden.

Imidlertid, maaste dog Den, vi her indførte talende, endnu engang vender tilbage til sit Ærste og siger: „til Trods for Alt, hvad Du siger, kan jeg ikke Andet end gjentage, det er og bliver en Umulighed, at vi Alle kunne blive Martyrer“. Svar: er det da en Umulighed for Dig at blive det? „Ja, naturligvis, naar Alle skulle være det“. Men hvad har Du dog med Alle at gjøre; er det virkelig Din Mening dette Meningsløse, at Du, idet Du vil til at indrette Dit Liv og forløse Dig i den Prove at blive og at være Christen, at Du saa først maa svørge om Andre, eller saa Noget at vide om Alle, inden Du kan begynde? Jeg troede, den første Begyndelse paa den Prove at blive og at være Christen er at vorde saa indadvendt, at det er som var alle de Andre slet ikke til for En, saa indadvendt, at man ganske bogstavelig er ene i den hele Verden, ene for Gud, ene med den hellige Skrift til Veiledning, ene med Ærbilledet for Die. Og det Svog derimod, Du taler, er efter den største mulige Maalestok Udadvendthedens, det ligner ganske en Avislævers Maade at vitte sig paa.

Dette er let at forstaae. Den første Betingelse for at blive Christen er at blive ubetinget indadvendt. Saaledes nendelig indadvendt har den Indadvendte aldeles Intet med noget andet Menneske at staae — dette er Alvoren, det gjælder langt strengere end naar Læreren i Skolen befaler hver Discipel at holde sine Fine for sig selv og slet ikke at see til de Andre. Saaledes indadvendt forstaaer saa den Lærende, eller lærer han at forstaae, hvilken den Lygave er: at blive og at være Christen — ethvert Dreblif han er udadvendt, er spildt, og blive disse Die-

blikke mange, saa er Alt forspildt. Han kan saa maaskee godt vide Beskeed om Opgaven, have lært den udenad, maaskee endogjaa declamerende foredrage den for Andre og forsaavidt blive Præst, og lonnes af Staten; men Gæt er undgaaet ham, det christelig Afgjørende, at det han siger angaaer ham selv, og i uendelig Indadvendthed angaaer ham selv, medens han maaskee er af den Mening, at hvad han siger angaaer Menighed, og kun Gagen og Avancementet angaaer ham.

Den uendeligen Indadvendte lærer altsaa at forstaae, hvilken Opgaven er indtil det Yderste — hvis han indtil det Yderste bliver indadvendt: at det at være Christen er at troe paa Christus og at lide for denne Troes Skyld, eller er Selvfornægtelse i christelig Forstand. Men lad os nu, for ret at vise hiin Indvendingens Taabelighed („at dog umuligt Alle kunne blive Martyrer“) antage det Urimelige, at bogstaveligen Alle, blandt hvilke denne Christen lever, ere sande Christne: saa kan han jo umuligt blive Martyr. Ganske vist. Men naar vil han faae dette at vide? Mon ved Begyndelsen, saa dette bliver en Udflugt, en Undskyldning, der forhindrer ham i at begynde paa Opgaven? Umuligt; thi han er jo uendelig indadvendt, veed Intet og vil Intet vide om de Andre. Altsaa vil han først faae det at vide ved Slutningen af sit Liv: at han ikke blev Martyr. Ved Slutningen af sit Liv, dette ganske noiagtigt taget, det er, i det Dieblik han doer, for ikke; thi for kan han jo endnu ikke vide, om det ikke kunde hænde ham. Men i det Dieblik han doer, vedkommer dette ham jo slet ikke mere. Han har altsaa i ethvert Tilfælde i Muligheden oplevet et Martyrium. Og dette var, som sagt, under Antagelse af det Urimeligste, at bogstaveligen Alle eller blot Flertallet af de Medlevende vare sande Christne, og altsaa Porten til Livet, til Trods for Christi Udsagn, ikke snever, men enten ubetinget staaende paa vid Gab, eller dog ved Ombygning betydelig forstørret og udvidet.

„Men“ hører jeg En sige „har Du som her taler, har Du da Kraft til jaaledes at blive Martyr; eller har Du, for ikke at

sine Kræft, har Du blot Mod nok til at vaastaae, at Jøgen var en sand Christen, som ikke blev Martyr; eller var Du altid saa stærk, at Du aldrig følte Trang til, at der taltes mildt og beroligende til Dig; eller er Du maastee pult i det Tilfælde, saa Du, selv angest og bange, behøver Mildheden, men, som ofte den Banges Luft er, har Glæde af at strække Andre?" Paa disse Svørgsmaal mangler jeg ikke Svar, og jeg vifter blot, at den Svørgende ikke vilde misforstaae Svaret, da jeg ingenlunde mistjender Svørgsmaalenes Betødning. At jeg føler Trang til Mildheden, indrømmes; men jeg skulder Sandheden at tilstaae, at jeg føler denne Trang just fordi jeg er vdragen ved og længe, længe har levet under Strengheden, ja, hvilket Lieblit det skal være atter er under den. At „angst“ har jeg aldrig haft min Glæde af; jeg er mig bevidst, at jeg kan tale mildt og beroligende til den Vidende, den Suge, den Sørrigjælde; jeg veed, at jeg har haft min Glæde deraf. Jeg har aldrig vaastaaet, at enhver Christen er en Martyr, eller at Jøgen var en sand Christen, som ikke blev Martyr, om jeg end mener, at enhver Saadan — og til disse regner jeg mig selv — skal, just for at være en sand Christen, gjøre en Middelalderens Indrømmelse, at han dog er sluppet lettere end de i strengeste Forstand sande Christne; og han skal gjøre denne Indrømmelse, for at, om jeg saa tør sige, den christelige Mangforordning ikke forvirres, og Pladsen Nr. 1 aldeles gaaer ud, idet Pladsen Nr. 2 indtager dens Sted. Og nu endelig hvad der hovedsageligen er mit Svar. Christendommen er ganske bogstaveligen dethroniseret i Christenheden; men er den det, saa er den ogsaa afløst. Thi en Konge er ikke vphørt at være til, fordi i Gr. Landet, hvori han levede, gjorde sig til en Republik, og ham til Formand; men Christendommen er afløst, saavidt den er stødt fra Thronen. Christendommen er det Ubetingede, har kun een Væren, den ubetingede Væren; er den ikke ubetinget, er den afløst; i Forhold til Christendommen gælder ubetinget: enten — eller — Den er nu hørt længe nok, og hørt nok, denne frække Tale, at man maa gaae videre, at man ikke kan blive staaende

ved Christendommen, ved Troen, ved det Genfoldige, ved Lydigheden, ved dette „Du skal“. Og den er trængt igjennem længere og længere ned i Folket, paa hvem det naturligviis har Indflydelse, hvorledes der, om jeg saa tør sige, i de høieste Kredse dommes; den er trængt igjennem, og kun altfor let, da desto værre ethvert Menneske har en naturlig, en medført Lust til Ulydighed. Derfor blev „Grundene“, det at troe af tre Grunde, sat istedetfor Lydigheden; thi man generede sig før at lyde. Derfor blev Mildheden sat istedetfor Strengheden; thi man dristede sig ikke til at befale, og man frynede sig ved at skulle lade sig befale: De, som skulde befale, bleve feige, De, som skulde adlyde, bleve frække. Saaledes blev Christendommen affkaffet i Christenheden — ved Mildheden. Uden Myndighed, i en forslidt aflægs Skadning løfter den sig om i Christenheden, og man veed ikke, om det er den, man skal tage Hatten af for, eller det er den, der skal bøje sig for En, om det er dens Medlidenhed, vi behøve, eller den, der behøver vor Medlidenhed.

Men er der for os kun een Frelse: Christendommen, sandeligen der er for Christendommen kun een Frelse mulig: Strengheden. Ved Mildhedens Hjælp kan den ikke frelses — det vil sige, den hverken kan eller skal frelses, denne Tante er en Majestæts-Forbrydelse mod den; men den skal ved Strengheden indjættes i sin Ret igjen som Heriker. Og skulde jeg end selv segne under Vægten af den Maalestok, jeg udviler, og skulde jeg end selv være den Første, der hjemfaldt til Dom, og skulde jeg end blive den Eneste: jeg kan det ikke anderledes. Jeg veed vel, hvad jeg gjør; jeg veed ogsaa, hvad jeg i Frygt og Bæven, efterstræbt af Anfægtelser, har lidt ved at vove mig saa langt ud, eenjom Dag og Nat beskjæftiget med saadanne Tanker, og i saa lang Tid eenjont beskjæftiget dermed i stigende Anstregelse; og eenjont, skjøndt jeg levede i Christenheden, hvor jo Alle ere Christne, men hvor jeg dog aldrig har hørt nogen Tale eller Prædiken, om hvilken jeg, hvis det var for Gud at dette Spørgsmaal gjordes mig, ubetinget turde sige, at den var christelig — thi selv det meest Christelige, jeg har hørt, havde dog

altid en betænkkelig Tilfætning af „Grundene“, en Bismag af menneskelig Almindelighed og Medlidenhed, en Misund af det Andendende. Jeg havde intet Kloster, hvor jeg kunde flygte hen, søgende en Tilgivelse, der dog nogenlunde svarede til min inderlige Bestjæftigelse. Jeg valgte den eneste Udvei, der var ladet tilbage i Christenheden: den at jynes den Uetsindigste af Alle, at „blive en Nar i Verden“, før i denne alvorlige Verden dog om muligt at omfredde, hvad jeg skjulte i mit Underste, en Smule Alvor, og før at denne Underlighed kunde faae Andesluttedhedens Æred til at vore i Stilhed. Ved dette Liv har jeg nderligere lært, hvad man maaste faaledes, ved Kjendskabet til Menneskenes tanteløse Uetsind og selvtilfredse Forvildethed, lærer end bedre end i Ertenen og af Mattens Stilhed; ved dette Liv i Menneske-Vrimlen, ved dette, om man saa vil, falske Liv — thi sandt nok, jeg skjulte noget Andet i mit Underste, men det var det Bedste, jeg skjulte, jeg har aldrig, aldrig bedraget faaledes, at jeg har gjort mig bedre end jeg var — ved dette Liv i Menneske-Vrimlen lærte jeg med frugtelig Sandhed at forstaae, at Strenghed er det Gæste, der kan hjælpe.

Den har jeg brugt. Men jeg har ingen Magt, hverken Soldater eller anden Magt; jeg har ingen mægtige Forbindelser, har ingen, ingen Andestudelse eller Magt over Andres Stjebne; jeg er af Alle den Genjomske, den, verdslig forstaaet, Usmægtigste. At bruge Strenghed kan let vphidse Menneskene; derfor pleier Den, der vil bruge Strengheden, først at sikkre sig Magten. Saaledes hverken kan eller vil jeg bruge Strenghed; thi herste vil jeg ikke, jeg vil kun tjene Sandheden, eller, hvilket er det Samme, Christendommen.

Strenghed er det Gæste, der kan hjælpe et Menneske. Derfor formaaer et Barn, saammenlignet med en Ældre, saa meget, er langt haardsjere, fordi der dog endnu er nogen Strenghed i Uddragelsen; og hvad formaaede et Barn ikke, da Strengheden var større! Derfor seirede Romerne altid i Slaget — hvorfor? fordi Strengheden hjalp dem, hjalp dem til at frugte det som var værre end Døden, og derfor til at seire.

Og saaledes ogsaa med Christendommen. Der var engang da den med guddommelig Myndighed ovede Herredomme over Menneskene, da den henvendte sin Tale til hver Enkelt kort, ordknap, befalende: Du skal; da den forfærdede hver Enkelt med en Strengthed, der endnu aldrig var kjendt: Ewighedens Straffe. Denne Strengthed hjalp; i Frygt og Bæven for det unudgaaelige Tilkommende formaaede den Christne at foragte alle dette Livs Farer og Lidelser som Borneværk og halvtimes Narrestreg. Ja, denne Strengthed hjalp; den gjorde det til Sandhed, at det at være Christen er at være i Slægtskab med Guddommen. Dette var den stridende Kirke; Satan selv havde Intet formaaet mod den, uden at give Troens Helte den fornøgte Leilighed til at omstraales af Martyriets uforkrænkelige Glands, den fornødne Leilighed til, at det skjulte Menneskes Herlighed blev gjennemsigtig — thi den christelige Herlighed er et indvortes Menneske, en Jnderlighed, som maa holdes for Lys, hvis den ret skal vise sig. Da sagde Satan til sig selv: paa den Maade seirer jeg ikke; og han forandrede Metboden. Han fik lidt efter lidt den christne Kirke indbildt, at nu havde den seiret, nu skulde den hvile sig ud efter Striden og nyde Seieren. Og det saae forførerisk nok ud; thi i den Tid Kirken streed, tog en Mand dog i Betænkning at slutte sig til den, saa dens Tilvæxt endda ikke var saa stor. Men efter at den havde seiret — ja, da vandt den Tilhængere i Millionvis. Hvad vil man saa mere; thi skulde der være nogen Betænkelse forbunden med en seirende Kirke, maatte det jo være, at den efterhaanden svandt ind, tabte i Antal. Men juist lige det Modsatte blev Tilfældet. Ja ganske vist; den svandt ikke ind, den astog ikke i Antal, nei den tiltog, det er sandt, som en Vatterjottig tiltager, den sønlmede op i usund Fedme, næsten væmmelig bredte den sig i kjødelig Trivelighed, neppe til at gjenkjende.

Nu vare da Alle blevne Christne. Men Magten og Myndigheden var ogsaa tabt. Man var forvænt ved at høre den idelige og idelige Remse af de christelige Sandheder foredragen — store Ting om Nogen længer gad høre derpaa: store Gud,

og Scenen var i Christenheden, hvor Alle vare Christne, og hvor det dog var tvivlsomt, om Noget god here de christelige Sandheder. Men at tale i det nu aldeles forældede, næsten latterlige Svog, som Christendommen talte da den med guddommelig Mundighed vovede Herredomme over Menneskene, og med hidtil ukjendt Strengbed opdrog dem ved Ærgret for Evigheds Straffe, Straffe hvilke kun Christendommen har forsvaret at anvende: at tale dette Svog, det vovedes ikke af Christendommens Forkyndere i Christenheden. „Det gaaer i al Evighed ikke an“, har en Saadan saagt til sig selv, „ikke blot bliver jeg latterlig, ikke blot at man maastee endog slog mig ihjel; men selv om jeg vilde vove dette, jeg udretter Nutet, jeg gjør blot Menneskene saa rasende, at de aldeles aftaste Naget.“ Her vare gode Maad dyre. Da begyndte en maastee velmeent menneskelig Mlogt det sorgeligste af alle Forretagender: at forraade Christendommen ved at forsvare den. Og da loe Djævelen i sit sulle Sind og sagde: see, nu kan jeg forholde mig ganske rolig, nu er Svillet vundet. De, der saaledes forsvare Christendommen, vide ikke hvad de gjøre, Himmelheden er dubt skjult, de ville bestandigt jage Ævnen i det hidtil førte Forvars Ufaldkommenhed, og dervaa ivrigere og ivrigere fare fort, mere og mere fordube sig i Forsvaret — hvo falder ogsaa paa, at Den, der forsvaret, just er Forræderen, om han end ikke veed det. Saa forsvarede de Christendommen — retfærdige Gud, og Scenen var i Christenheden; det var altsaa lige over for Christne, at Christendommen forsvarede sig, som naar en Menge maa forsvare sig lige over for sine Underfaatter. De forsvarede Christendommen; Mundigheden var der aldrig Tale om eller Brug af; dette „Du skal“ hortes aldrig, for ikke at vakte Latter; de forsvarede Christendommen og sagde: „forjmaaer ikke Christendommen, den er en mild Værelse, i den er indeholdt alle de milde Trostegrunde, som ethvert Menneske dog saa let kan komme til at behøve i Livet. Herre Gud, Livet er ikke altid smilende, vi behøve Alle en Ven, og en saadan Ven er Kristus; forjmaaer ham ikke, han mener det saa godt med Os.“ Og det

lykkedes; man horte virkelig med Opmærksomhed paa denne Tale, man skjenkede virkelig denne Tigger, den Herre Jesus Christus (thi om han end ikke selv var Tiggeren, saa var han dog Den, paa hvis Vegne der blev tigget) Gehør; man fandt der var Noget deri; det kildrede den herskesyge Christenheds Dre, at det jo næsten var, som skulde der balloteres — lad gaae, paa det Vilkaar antage vi Christendommen. Retfærdige Gud, og Scenen var i Christenheden, hvor Alle ere Christne, og der blev Christendommen paa det Vilkaar antaget af de Christne.

Saaledes gik det tilbage for Christendommen; og nu lever der i den bestaaende Christenhed, hvor der rigtignok aldrig er Tale om Strenghed, der lever en forkjælet, stolt og dog feig, trodsig og dog blodagtig Slægt, der leilighedsvis horer disse milde Trostegrunde foredragne, men som knap veed, om den vil gjøre Brug af dem, selv naar Livet smiler skjonnest, og som i Nodens Stund, naar det sees, at saa milde ere de dog egentligen ikke, forarges. Retfærdige Gud, og Scenen er i Christenheden! Retfærdige Gud; ja hvo der vil see, han sees just her den retfærdige Gud: frugtelige Straf, fordi den stridende Kirke blev den triumpherende, eller den bestaaende Christenhed. Sandeligen, dersom Du, naar Du sees et Menneske, der forfaldd, naar Du sees ham i al hans Usjelhed, Vanære, Glendighed, kan see den retfærdige Gud: saa maa Du — hvis dog denne Naade vederfores Dig, at Du med Strenghed blev opdraget i Christendom — i „den bestaaende Christenhed“ see den retfærdige Gud.

Thi kun den stridende Kirke er Sandhed, eller Sandheden er, at, saa længe Kirken bestaaer i denne Verden, er den den stridende Kirke, der forholder sig til Kristus i hans Fornedrelse, om end dragen til ham fra Høiheden. Derimod er det Usandhed, denne Tale, hvorved Menneskene smigre Slægten og sig selv: at Verden gaaer fremad. Thi Verden gaaer hverken fremad eller tilbage, den bliver væsentlig eens, som Havet, som Luften, kort som et Element; den er nemlig og skal være det Element, der kan afgive Proven for Det, deri at skulle

være en Christen, der altid i denne Verden er Medlem af den stridende Kirke. Dette er Sandheden. Den triumpherende Kirke og den bestaaende Christenhed er Usandheden, er den største Moltte, der kan hændes Kirken, er dens Undergang, og ulykke Straffen, da det jo kun kan stee selvforsøldt.

.

VI.

Herre Jesus Kristus, ikke kom Du til Verden for at lade Dig tjene, og altsaa heller ikke for at lade Dig beundre eller i den Forstand tilbede. Selv var Du Veien og Livet — og Du har kun forlangt „Efterfølgere“. Saa opvække Du os da, hvis vi ere slunrede ind i denne Bedaarelse, frels os fra denne Bildfarelse, at ville beundre eller tilbedende beundre Dig, istedetfor at ville følge Dig efter og ligne Dig.

Joh. XII, 32: **Dg jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig.**

I Christenheden hores der ofte nok Prædikener, Foredrag, Taler om, hvad der fordres af en Christi Efterfølger, hvad der ligger i at være en Christi Efterfølger, hvad det vil sige at følge Christum efter o. D. Hvad der hores er almindeligviis ganske rigtigt og sandt, kun ved at høre noiere efter opdager man en dybt skjult, uchristelig Grund-Forvirring og Mislighed. Den christelige Prædiken er nutildags hovedsageligen blevet „Betragtning“: lader os i denne Time betragte; jeg indbyder mine Tilhørere til Betragtninger over; Betragtningens Gjenstand er o. s. v. Men at betragte kan i een Forstand betyde at komme ganske nær til Noget, til Det nemlig man vil betragte, i en anden Forstand at holde sig meget fjernt, uendelig fjernt, personligt nemlig. Naar man viser En et Maleri og opfordrer ham til at betragte det, eller naar i Handel og Wandel En betragter f. Ex. et Stykke Klæde, da træder han ganske nær til

Gjenstanden, i sidste Tilfælde endog tager og føler han paa den, ført, han kommer Gjenstanden saa nær som det er muligt; men i en anden Forstand gaaer han just ved denne Bevægelse ganske ud af sig selv, bort fra sig selv, glemmer sig selv, og Antet erindrer ham derom, da det jo er ham, der betragter Maleriet og Mådet, ikke Maleriet og Mådet, der betragter ham. Dette vil sige, ved at betragte gaaer jeg ind i Gjenstanden (jeg bliver objektiv), men jeg gaaer ud af eller bort fra mig selv (jeg overhører at være subjektiv). Saaledes har Prædikeforedraget ved sin Indlings-Betragtning af det Christelige, hvilken just er „Betragtningen“ og „Betragtningerne“, afskaffet hvad der christelig er det Afgjørende i Prædikeforedraget, det Personlige, dette „Du og Jeg“, den Talende og Den til hvem der tales, dette, at Den, der taler, selv er personligt i Bevægelse, en Stræbende, og ligesaa den Diltalte, hvem han derfor ommuntreer, tilkomder, formaner, advarer, men Altammen i Henjæende til en Stræben, et Liv, dette, at Taleren har bestandigt, ikke at komme bort fra sig selv, men at komme tilbage til sig selv, og at være Tilhøreren behjælpelig, ikke i at komme bort fra sig selv, men i at komme tilbage til sig selv; Prædikeforedraget i vor Tid har først selv reent overseet og derpaa virket til at bringe det ganske i Glemme, at den christelige Sandhed egentligen ikke kan være Gjenstand for „Betragtning“. Thi den christelige Sandhed har, om jeg saa tør sige, selv Dine at see med, ja den er som luttet Die; men det vilde jo være meget forvirrende, ja det vilde jo være mig umuligt at betragte et Maleri eller et Stykke Måde, naar jeg, idet jeg vilde til at betragte, opdagede, at det var Maleriet eller Mådet, der saae paa mig — og saaledes er det just Tilfældet med den christelige Sandhed, det er den der betragter mig, om jeg gjør, som den siger, jeg skal gjøre. See, derfor lader den christelige Sandhed sig ikke fremstille for Betragtningen, ei heller foredrage som Betragtning, den har nemlig selv, om jeg saa tør sige, Dren at høre med, ja, den er som luttet Dre, den hører efter, idet den Talende taler; man kan ikke tale om den som om en Advarende eller et kun gjenstandsviis

Nærværende, thi da den er fra Gud og Gud i den, saa er den i en ganske egen Forstand nærværende, idet der tales om den, og ikke som Gjenstand, juarere bliver Taleren Gjenstanden for den, han maner en Mand frem, der, idet han taler, overhører ham.

Derfor er det et Bovestykke at prædike; thi idet jeg bestiger det hellige Sted — hvad enten Kirken er overfyldt eller saa godt som tom, hvad enten jeg selv er opmærksom derpaa eller ikke: jeg har een Tilhører mere end hvad der er til at see, en usynlig Tilhører, Gud i Himlene, som jeg rigtig nok ikke kan see, men som sandeligen kan see mig. Denne Tilhører, han hører noie efter, om det er sandt, hvad jeg siger, om det er sandt i mig, altsaa han seer efter — og det kan han, just fordi han er usynlig, paa en Maade, saa det er umuligt at tage sig iagt for ham — han seer efter, om mit Liv udtrykker, hvad jeg siger. Og om jeg end ikke har Mundighed til at forvligte noget andet Menneske: hvert Ord, jeg har sagt fra Prædikestolen i Prædikenen, det har jeg forvligtet mig selv til — og Gud har hørt det. O Sandhed, et Bovestykke at prædike! De fleste have vistnok en Forestilling om, at det er Noget, hvortil der fordres Mod, som Skueviller at træde frem paa Skuepladsen, at vove sig ud i den Fare, at Alles Dine sigte paa En. Og dog er denne Fare i een Forstand, som Alt paa Skuepladsen, Blendværk; thi Skuevilleren er jo personligt udenfor, hans Opgave just at bedrage, at forstille sig, at forestille en Anden, og nviagtigt at gjengive en Andens Ord. Den christelige Sandheds Forkynder derimod, han træder frem paa et Sted, hvor om ikke Alles Dine sigte paa ham, saa dog en Alvidendes Die; han har den Opgave: at være sig selv, og i en Omgivelse, Guds Huns, der, lutter Die og Dre, ene fordrer dette af ham, at han er sig selv, er sand. Er sand, det er, at han selv er hvad han forkynder, eller dog stræber efter at være det, eller dog er sandtru nok til at tilstaae om sig selv, at han ikke er det — af, og hvor Mangen, der, for at forkynde Christendommen, bestiger det hellige Sted, er vel endog blot lydhør nok til at opdage det helligede Steds Uvillie og Spot

over ham at han, begejstret, rørt, grædende forklunder, hvad hans Liv udrøfter det Mødsfalte af!

Saa voveligt er det at være det Jeg, der prædiker, den Talende, et Jeg, der ved at prædike og idet han prædiker, forvliater sig selv ubetinget, lægger sit Liv frem, at man, om muligt, kunde see ham lige ind i Sjelen: at være dette Jeg, det var voveligt! Derfor sandt Præsten lidt efter lidt vaa, at trække sit Die ind i sig selv, for dermed at antude, at Angen havde at see vaa ham. Det var jo, meente han, ikke sig selv, han talte om, det var om Sagen; og dette blev beundret som et overordentligt Fremstribt i Visdom, at saaledes den Talende vaa en Maade ophørte at være et Jeg, og blev, hvis det er muligt, Sagen. I ethvert Tilfælde blev det vaa den Maade langt lettere at være Præst — den Talende prædikede ikke mere, han anvendte disse Dieblitte til at anstille nogle Betragtninger. Nogle Betragtninger! Det seer man vaa den Talende; hans Blit drager sig ind i Diet, han ligner ikke saa meget et Menneske som en af hinc i Steen ndhugne Skikkelser, der ikke have Fine. Herved bejæfter han et svælgende Dnb mellem Tilhøreten og sig, næsten lige saa svælgende som det, der er mellem Stueviller og Tilskuer. Og Det, han foredrager, er „Betragtning“, derved bejæfter han, mellem sig og det han siger, igjen et svælgende Dnb som mellem Stuevilleren og Digteren; personligt er han saavidt muligt udenfor, medens han „anvender disse Dieblitte til at anstille Betragtninger.“

Saaledes gik det Jeg ud, som var den Talende; den Talende er ikke Jeg, han er Sagen, Betragtningen. Og idet dette Jeg gik ud, afløstes det selvfølgelig ogsaa dette „Du“, Du, den Hørende, at det er Du, Du som der sidder, til hvem der tales. Na, man er vel snart kommen saavidt, at man anseer det for „Personligheder“ vaa den Maade at tale til andre Mennesker. Ved Personligheder, at bruge Personligheder, at tillade sig Personligheder, derved forhaaer man jo en usammelt, ndannet Udseende — og altaa gaaer det jo ikke an at tale personligt (det talende Jeg) og til Personen (det hørende Du) Og gaaer dette

ikke an, ja er det at prædike affkaffet. Men det er det jo ogsaa — man anfyller kun Betragtninger. Og „Betragtningen“ kommer hverken den Talende eller den Hørende for nær, Betragtningen fikker ganske tilforladeligt imod, at det ikke kommer til Personligheder: det er ikke mig, den Talende, der tales om, neppe er det mig, der taler, det er Betragtning, og det er ikke Dig, den Hørende, der tales til, det er Betragtning; om jeg gjør hvad jeg siger, det kommer ikke Dig ved, naar blot Betragtningen er rigtig, neppe kommer det mig selv ved, da jeg jo dog vel skylder mig selv samme Hensyn som enhver Anden, ikke at tillade mig Personligheder; om Du, den Hørende, gjør hvad der siges, kommer ikke mig ved, neppe Dig selv, det er Betragtning, og der er i det Høieste Spørgsmaal om, hvorvidt Betragtningen har tilfredsstillt Dig.

Denne Grund-Forandring i Prædikeforedraget, hvorved Christendommen blev affkaffet, er blandt Andet ogsaa Udtrykket for den Grund-Forandring, som indtraadte med den triumpherende Kirke og den bestaaende Christenhed, at Christus ordentligviis i det Høieste fik Beundrere, ikke Efterfølgere.

Ved at fremstille denne Forskjel, Forskjellen mellem: en Beundrer og en Efterfølger, vil denne Udvikling stræbe at belyse Christendommen, atter med stadigt Hensyn til de hellige Ord „fra Høiheden vil han drage Alle til sig“; thi det er atter her Høiheden og Ringheden, eller Forholdet til Høiheden og Forholdet til Ringheden, der gjør Udslaget. Er Kristus kun til for os i Høiheden, er det glemt med hans Fornedrelse, eller havde han aldrig været til i Ringhed, saa kunde — i dette Tilfælde — han end ikke selv, for at være i Overeensstemmelse med sig selv, forlange Andet end Beundrere, tilbedende Beundrere; thi Høihed og Beundrer, guddommelig Høihed — tilbedende Beundrer, svare ganske til hinanden. Na i Forhold til Høihed vilde det jo endog fra vor Side være Ubeskedenhed, Anmasselse, Forblindelse, tildeels Vanvid, at ville være Efterfølgere, istedetfor sømmeligen ikke at trakte efter hvad der maaskee ikke er givet os, fordi det er givet den Anden, sømmeligen at

netes med at beundre og tilbedende at beundre. Til Ærnedrelse og Ænhed derimod svarer: Efterfølger.

Det er nu bekendt nok, at Christus bestandigt bruger det Udm. Efterfølgere; han taler aldrig om, at han forlanger: Beundrere, tilbedende Beundrere, Tilhængere; og naar han bruger det Udm.: Tjener, forklarer han det altid saaledes, at man seer, derved forstaaes Efterfølgere, at det ikke er Tilhængere af en Lære, men Efterfølgere af et Liv, der ikke, ved nogen tilfældig Høhed, gjør det at ville ligne det til Ærnelse eller Ænhed. Det er ogsaa bekendt nok, hvad andetsteds atter og atter er gentaget, at det er den ærnedrede Christus der taler, at hvert Ord vi have af Christus er af ham, den Ærnedrede. Nu maa man dog vel antage, at Christus selv fuldeligt har vidst, hvorfor han valgte netop dette Udm., der ene og ubestemt er i den inderhøieste og dybeste Overensstemmelse med, hvad han bestandigt sagde om sig selv, eller sagde sig selv at være: Sandheden nemlig, og Væren og Livet, at han ikke var en Lærer i den Ærnelse, at han blot havde en Lære at foredrage, saa han kunde netes med Tilhængere, der antog Læren i Livet derimod lode som Jørgenting, eller lode som være lige. Og man maa dog vel ogsaa antage, at han selv fuldeligen har vidst, hvorfor hans hele Liv paa Jorden, fra først til sidst, var beregnet paa kun at kunne sige „Efterfølgere“, og beregnet paa, at gjøre „Beundrere“ umulige.

Christus kom til Verden med den Hensigt at irelse Verden, tillige med den Hensigt — dette ligger atter indeholdt i hans første Hensigt — at ville være „Ærbilledet“, at ville efterlade et Ædsvor for Den, som vilde slutte sig til ham hvilken altsaa maatte blive en „Efterfølger“, det svarer jo til et „Ædsvor“. Nu derfor lod han sig føde i Ænhed, og levede dervaa fattig, forlød forsaatet ærnediet — ja, intet Menneske har levet saa ærnediet som han; selv det ellers ringeste Menneske maatte ved at sammenligne sit Livs Villkaar med hans komme til den Altsagte, at hans Liv dog, menneskelig talt, var at foretrække i Sammenligning med Christi Livs Villkaar — hvortil nu det,

hvorfor denne Ringhed og Fornedrelse? Fordi Den, der i Sandhed skal være „Forbilledet“ og kun forholde sig til Efterfølgere, han maa i een Forstand, fremad drivende, ligge bag ved Menneskene, medens han i en anden Forstand vinkende staaer foran dem. Dette er Hoihedens og Ringhedens Forhold i „Forbilledet“. Hoiheden maa ikke være den ligefremme, hvilken er den verdslige, den jordiske, men den aandelige, og saaledes just Mægtelsen af den verdslige og jordiske Hoihed. Ringheden maa være den ligefremme; thi den ligefremme Ringhed, naar man skal igjennem den, er just Veien, men tillige for det verdslige og jordiske Sind Umveien, som betrygger, at Hoiheden ikke tages forfængeligt. „Forbilledet“ ligger saaledes uendeligt nær, i Ringheden og Fornedrelsen, og dog uendeligt fjernt, i Hoiheden, ja endnu fjernere end om det blot var til fjernt i Hoiheden; thi at man for at naae det, for at bestemme sig i Lighed dermed, skal igjennem Ringheden og Fornedrelsen, at der slet ingen anden Vej er, er en endnu større, er egentligen den uendelige Fjernhed. Og saaledes er „Forbilledet“ i een Forstand bag ved, i Ringhed og Fornedrelse dybere nedtrykt end nogenfinde noget Menneske har været det, og i en anden Forstand for an, uendelig ophøiet. Men bagved maa Forbilledet være for at kunne fange og omfatte Alle; var der et eneste Menneske, som med Sandhed kunde byde under eller dukke under, ved at oplyse, at han i Ringhed og Fornedrelse var endnu lavere stillet, saa er Forbilledet ikke „Forbilledet“, saa er det kun et ufuldkomment Forbillede, det er, kun Forbillede for en stor Mængde Mennesker. Ubetinget bag ved maa Forbilledet være, bag ved Alle, og det maa være bag ved, for at drive Dem, der skulle dannes efter det, fremad.

Der ligger nemlig i Menneske-Slægten, og i hver Enkelt i Slægten, en dyb, bevidst eller ubevidst, Underfundighed i Forhold til hvad der skal være Forbilledet for dem, en Underfundighed, som er af det Onde. Er Den, som skal være Forbilledet, i Besiddelse af jordiske, verdslige, timelige Fortrin, hvad saa? Ja, saa er Forbilledet forkeert stillet, forkeert vendt, og

jaa benytter Slægten samt hver Enkelt i Slægten dette til tagen paa sin Side at gjøre forleert omkring. Forbilledet bliver da uunnet udenfor som en Tøfdring til Digter-Beundring, istedetfor at Forbilledet skulde ligge bag ved, komme bag paa Menneskene som en Fordring til dem. I det jaa Forbilledet er blevet Gjenstand for Beundring, jaa skulde Menneskene fra „Fordringen“, de sige: „han kan jagtens, han som er i Besiddelse af alle disse Fortrin og Begunstigelser; vare vi kun i hans Sted, da skulde vi være lige jaa fuldkomne som han. Nu kunne vi ikke Andet end beundre ham, og det er vor Ære og Roes, at vi gjøre det, at vi nemlig ikke hengive os til Misundelse. Men Andet end beundre ham kunne vi ikke; thi han er i Besiddelse af Betingelser, som vi ikke ere, og som han ikke kan give os, hvor urimeligt da, at jordre det Samme af os, som han jordre af sig selv“.

Christus er nu „Forbilledet“. Var han kommet til Verden i jordisk og timelig Nothed, jaa var den størst mulige Ujandhed aastedkommet. Istedetfor at blive „Fordringen“ til hele Slægten og hver Enkelt i Slægten, var han blevet som en General-Udskulding og Udflugt for hele Slægten og hver Enkelt i Slægten. Han var jaa heller ikke blevet slagen ihjel — thi ogsaa dette bidrog til at ophidse de Samtidige mod ham, at de, om jeg jaa tør sige, ikke kunde jaae ham vendt som de vilde, at han „trodsigt og stedigt“ vilde være den Fornedrede, og, hvad der forbittrer Menneskenes selvhørlige Madaagtiighed allermeest, blot vilde have „Efterfølgere“ — nei, han var blevet Beundringens Gjenstand, og Forvirringen var blevet jaa uure, som man neevne kan tænke sig den. Han sagde sig jo selv at være Sandheden, og da nu, efter Antagelsen, Menneskene beundrede ham, jaa jaae det jo ud, som elskede de ogsaa Sandheden, og det var næsten gjort umuligt at hite Rede i dette. Forvirringen vilde nemlig i Samtidighedens Bestedelse være blevet lige jaa stor som den er i den bestaaende Christenhed, hvor En i stærkeste Udtryk beundrer og tilbedende beundrer og beundrer og tilbeder Christus — medens hans Liv dog udtrækker lige det

Modsatte af Christi Liv, som dette blev ført paa Jorden af ham, der just for at være „Forbilledet“ fødtes og levede i Ring-
hed og Fornedrelse. Men den Beundrende har et ypperligt
Skjul; „thi“, vil han sige, „mere kan man jo dog ikke fordre af
mig end at jeg i de stærkeste Udtryk — og er der endnu stærkere
Udtryk i Sproget, saa er jeg ogsaa villig til at bruge dem — er-
kjender og bekynder, at jeg beundrende tilbeder Christus som
Sandheden. Mere kan der jo dog ikke fordres af mig; kan Du sige
noget Hoiere?“

See, derfor fødtes og levede Christus i Fornedrelse; der
levede intet, ubetinget intet Menneske samtidsigen med ham
saa fornedret, der har aldrig levet noget Menneske saa fornedret,
det var altsaa ubetinget for ethvert Menneske umuligt, at skulde
sige fra „Fordringen“ ved Undskyldning og Udflugt, foranledi-
get af, at „Forbilledet“ jo var i Besiddelse af jordiske og verdslige
Fortrin, som han ikke havde. I den Forstand at beundre
Christus er en senere Tids usande Opfindelse ved Hjælp af „Hoi-
heden“. Der var, saaledes forstaaet, ubetinget Intet at beundre,
med mindre man da vil beundre Armod, Elendighed, Foragtet-
hed o. D. End ikke det Yderste gik han fri for, at blive hylket,
en hylkelig Gjenstand for Medlidenshed. Nei, der var sandeligen
ikke det Mindste at beundre.

Og der var i Samtidighedens Bestedelse heller ingen Lei-
lighed til at beundre; thi Christus havde kun det samme Wilkaar
at byde Den, der sluttede sig til ham — og paa det Wilkaar har
aldrig nogen Beundrer villet være med; det samme Wilkaar:
at blive lige saa fattig, foragtet, forhaanet, bespottet, om muligt
endnu lidt mere, i Betragtning af, at man oven i Kjobet var Til-
hænger af en saadan Foragtet, hvem da enhver Forstandig flyede.

Hvilken er da Forskjellen mellem „en Beundrer“ og „en
Efterfølger“? En Efterfølger er eller stræber efter at være
Det, han beundrer; en Beundrer holder sig personligt uden-
for, bevidst eller ubevidst opdager han ikke, at det Beundrede
indeholder en Fordring til ham, at være eller dog at stræbe
efter at være det Beundrede.

Hvor dog ikke at foranledige nogen Misforstaaelse, vil jeg ikke undlade at erindre om, hvad der ogsaa er let at forstaae, at der jo gives Forhold, i hvilke det at beundre er det sande. Naar nemlig Det, der er Gjenstanden for min Beundring, virkelig ikke indeholder og ikke kan indeholde nogen Forbring til mig om at ligne det, saa er det jo ganske rigtig, at jeg indskrænker mig til at beundre. Jeg kan saaledes beundre Æljonhed, Rigdom, overordentlige Evner, udmærkede Bedrifter, Meener, værter, Vulte o. s. v.; thi i alt dette er der ingen Forbring til mig indeholdt, derimod forholder alt Dette sig til en Forlignelighed mellem Menneſte og Menneſte, som intet Menneſte kan give sig selv, men som maa gives ham. Det vil sige, Beundring er sand, overalt hvor det er sandt, at jeg ved en Betingelse, som ikke staaer i min Magt, er forhindret i at kunne ligne det Beundrede, selv om jeg end gjerne vilde det. Selv om jeg end gjerne vilde det, dog nei, naar Forholdet er dette, skal jeg netop ikke ville det. Sætter jeg mig her det fast i Hovedet, at jeg saa gjerne vilde ligne eller være det Beundrede, saa skeer der let noget Andet, at min Beundring forvandler sig til Misundelse. Derfor skal jeg netop i dette Forhold forsage, selv at ville være det Beundrede; thi som Skriften siger: Du skal ikke begjere; hvad der er Dig nægtet, skal Du ikke begjere, er det givet en Anden, skal Du glæde Dig over, at det forundtes ham, og er dette Givne af den Beskaffenhed, at det kan blive Gjenstand for Beundring, skal Du beundre det.

Underledes i Forhold til det Almeen-Menneskelige, eller Det, hvad ethvert Menneſte, ubetinget ethvert Menneſte formaaer, hvad der ikke er knyttet til nogen Betingelse uden den, som er i ethvert Menneſtes Magt, det Almeen-Menneskelige, det er, det Sædelige, det som ethvert Menneſte skal og altsaa dog vel ogsaa kan. Her er Beundring aldeles paa sit urette Sted, og ordentligvis en Svig, en Underfundighed, der søger Udflugt og Undskyldning. Kjender jeg en Mand, som jeg maa agte for hans Uegennemtighed, Dvøffelse, Svimodighed o. s. v., da skal jeg ikke beundre, ham skal jeg ligne; jeg skal ikke bedrage

mig selv og bilde mig ind, at det var noget Fortjenstligt af mig, jeg skal tvertimod forstaae, at dette er blot Dvasfhedens og Blodagtighedens Paafund, jeg skal ligne ham, og strax begynde min Stræben efter at ligne ham.

Hvad vil nu dette sige? Det vil sige: den Beundrende (naturligviis er her Tale om de Forhold, hvor det er sandt at være den Beundrende) holder sig personligt udenfor, han glemmer sig selv, glemmer, at Det er ham nægtet, det han beundrer hos den Anden; og dette er just det Smukke, at han saaledes glemmer sig selv for at beundre. I det andet Forhold (hvor altsaa det at beundre er usandt) kommer jeg strax til at tænke paa mig selv, til ene og alene at tænke paa mig selv. Idet jeg bliver den Anden vaer, denne Uegennyttige, Svimodige, kommer jeg strax til at sige til mig selv: er Du nu saaledes som han; jeg glemmer ganske ham over mig selv. Og da jeg desto værre opdager, at jeg ingenlunde er som han, saa faaer jeg saa meget at gjøre i og med mig selv, at nu, ja nu har jeg da ganske glemt ham — dog nei, glemt ham har jeg ikke, men han er blevet mig en Fordring til mit Liv, som en Braad i min Sjæl, der skynder mig frem, som en Piiil, der saarer mig. I det ene Tilfælde forsvinder jeg mere og mere, fortabende mig i det Beundrede, der bliver større og større, det Beundrede sluger mig; i det andet Tilfælde forsvinder den Anden mere og mere, idet han nemlig optages i mig, eller idet jeg tager ham ind, som man tager et Lægemiddel, sluger ham, men vel at mærke, da han jo er en „Fordring“, for i Gjengivelsen at give ham fra mig, og jeg er Den der bliver større og større, ved mere og mere at komme til at ligne ham.

At da det, i Forhold til Christus at ville beundre — eller hvad der væsentligen er det Samme, at ville tilbedende beundre — istedetfor at følge ham efter, er en Usandhed, en Sviig, er Synd, er visjeliget let nok at indsee. Da imidlertid denne Form af det bevidste eller ubevidste Selvbedrag er saa saare almindelig i Verden eller i Christenheden, og da just Christi Liv, som Forbilledet, er beregnet paa at tilintetgjøre dette selvbedrageriske Spil, hvorfor det kun er dobbelt at beklage, at det just i Christenheden

ved Misbrug af Christi Høhed er blevet meget almindeligt: saa gøres det vel foruodent ret, ved Hjælp af Forbilledet, at betænke, hvad her med Slid og Nøjsæt eller blot ved Tankeløshed er blevet gjort dumt.

Naar saaledes, før indtil videre at tage et Exempel i det Mindre, en Mand begejstret kæmper for Sandhed og Ret, med enhver Tvojjrelse, ubetinget uegenlyst: nu ja, det forstaaer sig, der er i Verden en Nederdrægtighed og Udsjæthed, som saa just derfor af al Magt arbejder ham imod, dog dette vil jeg ikke tale om her — men allsaa, naar saa er, saa er der, om ikke Mange, altid en Deel, der ikke kunne nægte en saadan Begejstret deres Beundring; de ville gjerne i de stærkeste Udtryk bevidne ham den, det er dem endog en hjer Tilfredsstillelse at lade ham forstaae, at hans Stræben ganske har deres Bifald og Beundring; de lægge ikke Tølsmaal paa, at det harmer dem at see, hvorledes Nederdrægtigheden og Udsjætheden arbejder ham imod. Men hertil og ikke videre. For saavidt de derfor kunne siges ikke at lægge Tølsmaal paa deres Harme over, hvad uretferdig Modhænder han kan lide, maa dette dog forstaaes med en vis Andskæmtning, at de nemlig i at nytte deres Harme bruge den Nøjsigtighed at sikke sig en lille Smule, at de da ikke selv skulle komme i Støt med den samme Nederdrægtighed. De vælge derfor en vis Afviseshed til at nytte denne Harme, et Sted og en Omgivelse, hvor man uden Fare kan nytte sig, i. Ex. Dagliglivens betraggende Snæghelighed, hvor man i Selstab med den Beundrede og et Par fortrolige Venner, paa hvis Tanshed man ubetinget kan stole, aldeles uden mindste Nøjsæt for Ens Person, kan opløste Nøsten og tordne, paa Heltevis slaae i Verdets af Nørbittrelse over Verdens Udsjæthed, hvor man, „ei blot til Nøjsæt“ men dog just heller ikke for Nøjsæt, kan optræde i Velt- og Charakter-Roller. Men dersom han, han hvem de jo beundre, paa nogen Maade vilde lade dem forstaae, om de nu ikke selv kunde beslutte sig til at gøre som han, istedetfor at lege Strig i Dagliglivet, i Virkelighedens Verden at kæmpe for Sandhed og Ret: da er Alt forandret, da trækker Beundrin-

gen sig forsigtig tilbage, den endog bliver vred paa ham. Og end ikke alene da, men blot han ikke vil taale deres Beundring, fordi han forstaaer, at der er Sviig, Mandhed deri, ja blive de vrede paa ham. Thi i Forhold til det Sædelige, at ville beundre istedetfor at efterligne, det er ikke de flette Menneskers, nei, det er hvad man maa kalde de bedre men tillige svage Menneskers blodagtige Opfindelse, hvorved de søge personligt at holde sig udenfor. De forholde sig kun gjennem Indbildningskraften til den Beundrede, han er dem som et Skuespil, kun at han, da det er i Virkeligheden, virker noget stærkere. Men for deres egen Person gjøre de de samme Fordringer, som man gjør i Skuespilhuset: selv at sidde tryk og rolig, udenfor ethvert virkeligt Forhold til Haren, medens de dog anslaae sig det selv til deres Fordeel, at de beundre ham, hvorved de formodentligen mene — paa en temmelig nem, priisbillig Maade, der tillige er noget nær vellystig — at deeltage i hans Fortjenester af Sandhed og Ret. Vil han derfor tage deres Beundring, ja ere de til Tjeneste; hans Liv er ja for dem en Anledning til Jubel, det vil sige, Jubel med behørig Forsigtighed, ja man ikke selv kommer i Berøring med Haren. Men at hans Liv skulde være en Fordring, ville de ikke forstaae; og mærke de endog blot, at han selv forstaaer, at det burde være ja, da er det allerede halvt om halvt forbi med Beundringen: de blive stødte paa ham; hans sjære Væsen støder dem nemlig, ja de ikke kunne faae No til Blodagtighedens Beundring, de mærke, at det at omgaaes ham er næsten som at være til Examen, fordi hans Liv, skjøndt han Intet siger, taust examinerer deres.

Paa dette Skjær er mangen i sin Begyndelse sædelig Stræben strandet. Et saadant Menneske havde overvundet sig selv til at ville det Gode, men han stødte forkeert sammen med den menneskelige Beundring. Denne forekom ham maaskee først at være noget Smukt, noget Gøsteligt — han forstod maaskee ikke strax, hvor megen Sviig og Mandhed der skjuler sig i den. Da han ja blev opmærksom derpaa, og tillige paa, hvor let den Beundring, skrobelig og i sig selv ujaend som den er, kan

blive aabenbar at være noget ganske Andet: vovede han dog ikke at brude med den. Beundringen tog ham og hans Stræben til Andtvægt for sine Stredie og Æseligheder - og han var tabt for Sandheden.

Vi ville nu sætte iagen vor Tilmærksomhed paa Forbilledet, for indeligere og indeligere at see, hvorledes hans Liv var beregnet paa at fødre Efterfølgere og at gjøre Beundrere umulige. Han var, som sagt, ikke i Besiddelse af noget eneste jordigt Fortrin, hvilket med Sandhed kunde blive Gjenstand for nogen Andens Beundring, eller foranledige Noget til den Udsvoldning og Udflugt, at han, Forbilledet, kan sagtens, da han er i Besiddelse af disse Fortrin. Ævindeloes, hans Liv var „Sandheden“, i hvilket Forhold altsaa just Beundring er Ujandhed.

Men han nu ikke alligevel har været Gjenstand for Beundring? Visjeliagen; thi det er umuligt igrax i Begyndelsens første Dieblit at forhindre den Misforstaaelse, som hedder Beundring, hvilken jo endog i een Forstand er fornøden, for at faae Menneistene med. Men naar „Sandheden“, sig selv tro i at være Sandheden, lidt efter lidt bestemtere og bestemtere udjolder sig som Sandheden, saa kommer der ogsaa det Dieblit, hvor ingen „Beundrer“ kan helde ud med den, hvor den ryster „Beundrerne“ af sig som Stormen de vrimsulne Ærarter af Træet. Og just Christi Liv har gjort det aabenbart, forførdeligt aabenbart, hvilken radsjom Ujandhed det er, i Forhold til „Sandheden“ at beundre istedetfor at følge efter, hvad der i Christenhedens gode Taae, hvor Æred og Trængsel begunstiger Misforstaaelsen, om muligt hver Søndag burde være bragt i Erindring. Thi naar der ingen Nare er, naar det er et Misfille, naar Alt er begunstigende for Christendommen, er det kun altsjor let at forverle en Beundrer med en Efterfølger, og det kan gaae ganske stille af, Beundreren doe i den Andbildning, at det Forhold, han indtog, var det sande. Alts derfor paa Samtidigheden

Lyvo kan egentligen, hvis han blot har nogenlunde Men-

neskekundskab, tvivle om, at Judas var en Beundrer af Kristus! Og Kristus har i Begyndelsen af sit Liv haft mange, mange Beundrere. Beundringen har ogsaa for ham villet spænde sit Garn, at den kunde tage ham til Indtægt. Men som en Plante med indre Nødvendighed udfolder sig, saaledes var hans Liv Sandhedens Udfoldelse; han stoeiede ikke, han forbittedes ikke, han domte ikke, men med Uendelighedens Magt tvang han, ved selv at være Sandheden, Alt om ham til at blive aabenbart i Sandheden eller som hvad det i Sandhed er. Og naar man saa skal til at gjøre Regnskabet op, saa fandt han i den engang beundrende Samtid ved Guden saa omtrent tolv Efterfølgere, og af disse Tolv var dog Een kun Beundrer — eller, som han almindeligviis kaldes, Forræderen, Judas nemlig, der just fordi han var Beundreren ganske rigtigt blev Forræderen. Thi dette er ligesaa let at beregne som Stjernerne, at Den, der i Forhold til Sandheden kun er Beundreren, han vil, naar der kommer Fare, blive Forræderen. „Beundreren“ er blot blodagtigt eller selvisk forelsket i det Store; bliver der Ueilighed eller Fare, saa trækker han sig tilbage; lader dette sig ikke gjøre, saa bliver han Forræderen, for dog saaledes at slippe fra det engang Beundrede. Ligeledes, naar „Beundreren“ i Noget og af Noget eller i Noget og af Noget har seet og ventet det Store, Alt, og han da opdager, at det ikke bliver Tilfældet, ja at den Vedkommende selv er Den der forspilder det (som jo Tilfældet var med Kristus, der „vilde sin egen Undergang“), saa bliver Beundreren utaalmodig, han bliver Forræderen. Beundring (naar den er paa urette Sted eller i det Forhold, hvor kun Efterfølgelse er Sandheden) er en ligesaa tvetydig Ild som sandelig Elskovs, der i en Haandevending kan forandres til lige det Modsatte, til Had, Jverfjgge o. s. v.

Den hellige Historie har opbevaret os Fortællingen om endnu een Beundrer, det var Nicodemus. I den bestaaende Christenhed prædiktes der jo een Gang hvert Aar om Nicodemus, altsaa af disse tusinde og tusinde Præster. Sagen fremstilles da saaledes, Præsten siger: „i Grunden var dog Nicodemus en svag

Mand; istedetfor aabenlyst at slutte sig til Christus kommer han af Ængst for Mennesker lifende til ham om Natten." I denne Tale behager „Præsten“ sig selv, og denne Tale har Behagelighed for Menighedens Dine — den er jo ogsaa yderst høflig, da den jiltiende egentligen indsmugler, at jaavel Præsten som alle de Tilstedeværende ere ganske anderledes Æolt end Nicodemus — de bekjende jo Christum aabenbart uden at frugte Mennesker — fortræffeligt, da Forholdet er saaledes forandret, at maastee juarere de Æleste af Menneskefrugt afholdes fra aabenbart at frøjsige sig Christendommen! Naar der prædites saaledes, hvad Under saa, at Christendommen, for at sige det lige ud, efterhaanden er blevet aldeles Vaas; hvad Under saa, for at erindre om et Ord af Luther i een af hans Prædikener, hvad Under saa, at „Synilden“ (Guds Bredes Æld) „høypvigt slaaer ned i Mirter“; hvad Under — rettere, forunderligt, at den ikke slaaer ned hver Søndag for at ramme en saadan Prædilemaade, der ikke er Andet end en Art Udsvævelse, idet den Talende till hver sig selv og Tilhørerne, hvad der slet ikke er sandt om dem.

Enhver, der blot har nogenlunde Mennesketundskab, og ikke af Hensyn til Penge eller — af Menneskefrugt afholdes fra at være redelig, maa ubetinget indrømme, at en Nicodemus er i hver Ælægt en stor Sjældenhed. Naar der for Hvor er Hære paa Hærde — og man er en Hørnem, og Hæren juft er Hørhaanelse, Besvottelse, Udstødelse af Samfundet: sandeligen, der findes i hver Ælægt blandt de Hørnemme, der jo i denne Hensjæende have Meget at tabe, saare, saare Haa, kun en ganske Entelt, der dog søler saa meget for Sandheden, at han beslutter sig til om Natten at søge Hørbindelse med den. Nicodemus var en Beundrer; Virkelighedens Hære, det var ham for meget, verjønligt vøjsede han at holde sig udenfor. Men paa den anden Side, Sandheden bejsfestigede ham dog saa meget, at han søgte et Hørhold til den. Ækult af Natten liftede han sig — han gik jo paa forbudne Veie — til den søragtede Sandhed; det har vistnok allerede løstet ham Overvundelse at vove dette, at søge den

Foragtedes Selstak. Thi hvor mørk end Natten var, og hvor omhyggeligt han end skjulte sig i sin Kappe, det var jo dog muligt, at Noget kunde have seet og kjendt ham, det var jo dog muligt, at Noget kunde være tilstodt, der pludselig havde angivet ham; og endelig hvad Sikkerhed havde han for, at Den, han besøgte, ikke vilde gjøre Brug deraf paa en Maade, som vilde blive til Skade for Nicodemus's gode Navn og Rygte! Dog i denne Henseende kunde han nu være sikker, og derfor ledes Tanken atter hen paa Christus. Der er dog — men deraf følger hverken, at jeg eller at Gjeennemsnittet af Mennesker kunne være berettigede til at sige dette om Nicodemus, som vare vi bedre; det er, som sagt, suarere Nicodemus, der kan domme os — der er dog noget Foragteligt i at være en saadan Venndrer; og det er dog i Grunden en Fornærmelse, naar man ansæer et Menneske for at være i Besiddelse af Sandheden, et Menneske, der just derfor forhaanes og forfølges, da at komme til hant paa den Maade: det er en Fornærmelse og Dprorende. Men i Christus var der aldrig Dpror, han bod kun over ethvert Dpror, saa det blev Blikstille. Da saaledes er det just ogsaa her; over Samtalen med Nicodemus hviler den samme hellige Stilhed, som overalt hvor Christus er med.

Man seer her, hvad en Venndrer er; thi en Efterfølger blev Nicodemus ikke. Det er som maatte Nicodemus sige til Christus: „dersom vi kunne træffe den Overeenskomst, saa vil jeg i Evigheden antage Din Lære — men her i denne Verden, nei det kan jeg ikke. Kunde Du ikke gjøre en Undtagelse med mig, kunde det ikke være nok, at jeg kom engang imellem til Dig om Natten — men om Dagen (ja jeg tilstaaer det, jeg føler selv hvor ydmygende det er for mig, hvor beskæmmende, og egentligen ogsaa hvor fornærmende det er mod Dig), om Dagen kjender jeg Dig ikke, om Dagen siger jeg: jeg kjender ikke dette Menneske!“ See her, hvilket Bæv af Umandhed en Venndrer indvikler sig i — og glem saa ikke, at i den bestaaende Christenhed er der jo ingen Virkelighedens Fare, som kan gjøre det ret aabenbart, hvorvidt En dog ikke er kun en Venndrer. Ni-

codennus har vistnok været villig, tilbøielig til i de stærkeste Ud-
 træk Erd og Talemaader, at forstikke og forstikke, at han an-
 toa Værens Sandhed — det er maastee undgaaet ham, at der
 dog er en Grundse for denne Stigen i Forstikning og Forstik-
 ning, at det slaaer om, at Forstikningen bliver lige det Mod-
 satte, et Modbeviis mod den ivrigere og ivrigere Forstikkende;
 det er maastee undgaaet ham, at jo stærkere En saaledes for-
 stikker, medens dog hans Liv bliver uforandret, desto mere
 gjør han blot Nar af sig selv, angiver sig selv at være enten en
 Nar eller en Bedrager. Thi at En, der siger om en Være: der
 er maastee Noget i den, at hans Liv ikke forandres, deri er
 Overenshemmelse og Mening. Men at En skulde være saa over-
 beviist, som han forstikker, derhos, hvis der vittres mindste Tvivl
 om hans Overbeviisning, færdig til at forstikke endnu stærkere
 — og at saa denne Overbeviisning slet ingen Magt skulde have
 over hans Liv: det er en højst betænkelig, uldeels latterlig Selv-
 modsigelse. Derjom Christus havde tilladt en vrøisbilligere Ud-
 gave af det at være Efterfølger: en Beundrer, der forstikker ved
 Alt hvad Gøit og Helligt er, at han er overbeviist: saa var Nico-
 demus blevet til at antage; saa var (hvorvel Næren her er en
 noget anden, ikke saa bestemt den, der er forbunden med at
 bekjende Christum, som Selvfornægtelsens Nære ved at være
 Christen) saa var hiin rige Ungling, der dog ikke vilde give alt
 sin Gods til de Rattige og følge efter, ogsaa blevet til at antage;
 saa var hiin Mand ogsaa blevet til at antage, der blot forlangte
 forinden at begrave sin afdøde Nader; saa havde der kun fatte-
 des Lidet i, at endog Kong Agrippa, der kun fattedes Lidet
 i" at blive overbeviist, havde været til at antage. A Erdstid
 er der ingen væsentlig Forskel paa en Beundrer og en Efter-
 følger, det skulde da være, at Efterfølgeren ikke er slet saa ordriig
 eller slet saa tilbøielig til at forstikke. Det er Stussende nok;
 Beundreren kan udfordrende sige til Efterfølgeren: „er det da
 ikke Din Overbeviisning, at denne Være er Sandhed, eller
 kan Du sige mere end hvad jeg siger, at det, ved Alt hvad Hel-
 ligt er, er min underligste Overbeviisning?“ Da dog er der en

uendelig Forskjel mellem en Beundrer og en Efterfølger; thi en Efterfølger er, eller stræber dog at være, hvad han beundrer.

Kun Virkelighedens Fare kan ret gjøre det aabenbart; og derfor blev det jo i Samtidigheden med Christus ret aabenbart, hvo der var Beundreren, hvo Efterfølgeren, hvor saa disse vare. Og vil man sige, at jo i de nærmeste Slægter efter Samtidigheden, i den stridende Kirke, blev Antallet af dem, der i Virkelighedens Fare som Christne vovede Alt, større: saa maa dog dette nærmere bestemmes, inden det er ganske sandt. For det første blev jo bestandigt flere og flere bragte i Forhold til Christendommen, end da Skuepladsen var det lille Jødeland; men altsaa maa jo selvfølgelig Forholds-Tallet blive større, selv om Forholdet blev det samme. Dernæst maa erindres, at Proven (Examen) i Forhold til at vove sit Liv og Alt for denne Sag var blevet formildet, saa Forskjellen mellem en Beundrer og en Efterfølger ikke kunde blive saa afgjørende aabenbar. Det var jo nu paa anden Maade (historisk) blevet vist, at Christus var det Overordentlige (ikke Gud=Mennesket, thi det forholder sig til „Troen“, og kan hverken historisk bevises eller modbevises); men staaer dette saaledes fast, desto lettere at vove, det er, desto lettere at blive enig med sig selv om at vove, det er, det kan i denne mildere Prøve ikke ubetinget afgjørende blive aabenbart, hvorvidt Ens Overbeviisning er ubetinget afgjørende en Efterfølgers. I Samtidigheden var Proven stærket (den skarpe Examination): at Alt syntes at vidne Christus imod, at modbevise, at han var det Overordentlige, end sige Guds Son, at modbevise, at det var sandt hvad han sagde om sig; og dog skulde Efterfølgeren for at være Efterfølger vove sit Liv, Alt, her hvor det saa fuldstændigt vides, hvad Troens Vished er, hvor der slet ingen anden Vished er, ikke den historiske Visheds Hjælp. — Og nu i den bestaaende Christenhed! I den bestaaende Christenhed er der — antaget, at det er sandt, at Alle ere Christne — ingen Fare forbunden med at være Christen; og selv om det ikke er saa, at Alle i Sandhed ere Christne, er der dog ingen Fare forbunden med af Navn at være Chri-

sten, da jo Alle sigte sig at være det. Her kan derfor Beundrer-
ren sige endnu højere i Forsikring og Forsikring, end Nicodemus
kunde; han kan sige: „det er min Overbevisning, at denne
Lære er Sandhed, ved Alt hvad Helligt er, er det mia Over-
bevisning; dersom det gjordes fornødent, jeg er villig til at
døe for den; dersom Alle saldi fra, jeg vil dog blive tro; der-
som det blev en foragtet Sag at være Christen, jeg bliver dog
tro; dersom jeg havde levet samtidig med Christus, jeg havde
ikke som Nicodemus listet mig til ham om Natten, thi Nicode-
mus var dog i Grunden en svag Mand“. Det kan han sige med
Lærer i Dinene, medens den luttende Menighed henkommer
i Lærer. Det er Skuffende; det er af uførliguelig rhetorisk
Virking dette Dersom, der danner Taler i Lighed med Hines,
som opbyggede Profheternes Grave og sagde: dersom ;
en Efterfølger vilde neppe kunne holde en saa heurivende
Tale. Dog er der en uendelig Forskjel mellem en Beundrer og
en Efterfølger.

„Men“, horer jeg En sige, den Samme som talte med i
den foregaaende Udvikling, „men det er jo dog en Umulighed,
naar vi Alle ere Christne, at der saa i denne afgjorende For-
stand kan være Tale om Forskjellen mellem en Beundrer og en
Efterfølger: Virkelighedens Lære, som var forbunden med at
være Christen, og som egentligen gjorde Forskjellen aabenbar,
er jo borttaget derved, at Alle ere Christne og bekjende Christum,
og altsaa er Forskjellen gjort umulig. Nu da vi Alle ere Christne,
i afgjorende Forstand, i Modsetning til os Andre, at ville være
Efterfølger, at ville, dog rigtignok foragtes, søge Bekjendel-
sens Lære: det maatte jo tage sig lige saa bejnderligt ud som
en Ungling, der er dannet eller rettere overspaendt ved Roman-
læsning og derfor har Hovedet suldt af Trolde, Uhrer, fortrol-
lede Frindsesjer, tager sig ud i Virkeligheden, hvor han — for-
agtes søger dette Eventyrlige. Jeg mener: naar Alle ere Christne,
saa kan den Enkelte, om han end nok saa gjerne vilde, hvis han
da ikke er findesvag, ikke komme længere end til at forsikre;
Lære kan der jo ikke være Tale om, og altsaa er egentligen det

Begreb „en Efterfølger“, hvis det, saa noiaagtigt som Du gjør, skal adskilles fra en tilbedende Beundrer, gaaet ud.“

Saa denne Indvending er tilstrækkeligt svaret i den foregaaende Udvikling. Men sæt ogsaa, at det var Sandhed (og ikke meget mere et Ujaandhedens Gjøgelevært), at der nu ingen Fare er forbunden med at bekjende Christum, deraf vilde saa kun følge, at Adskillelsen: Beundrer — Efterfølger var blevet for saavidt ukjendelig, for saavidt der til Grund for denne Forskjel ligger Faren, som er forbunden med at bekjende Christum. Men deraf følger ikke, at Adskillelsen: Beundrer — Efterfølger aldeles er blevet ukjendelig.

Forskjellen bliver alligevel, og mellem: at være eller dog at stræbe at være det man beundrer — og personligt at holde sig udenfor. Lad os nu reent glemme denne Fare med at bekjende Christum, og derimod tænke paa den Virkelighedens Fare, som uomgaaeligt er forbunden med at være Christen. Indeholder ikke den christelige Sæde- og Pligtlære, Christendommens Fordring til at af døe fra Verden, til at opgive det Jordiske, til Selvfornægtelse, indeholder Dette ikke Fordringer nok, der, hvis de skulle efterkommes, kunne frembringe Virkelighedens Fare, som gjør Forskjellen mellem „en Beundrer“ og „en Efterfølger“ aabenbar, gjør den aabenbar just derved, at Efterfølgeren har sit Liv i disse Farer, Beundreren holder sig personligt udenfor, medens de dog begge i Ord ere enige om at erkjende Christendommens Sandhed? Saaledes bliver Forskjellen dog alligevel; Beundreren, han vil ingen Opoffelser gjøre, Intet forsjage, intet Jordisk opgive, ikke omdanne sit Liv, ikke være det Beundrede, ikke lade sit Liv udtrykke det — men i Ord, Udtryk, Forsikringer er han udtømmelig om, hvor høit han priser Christendommen. Efterfølgeren derimod tracter efter at være det Beundrede — og saa vil, mærkeligt nok, selv om han lever i „den bestaaende Christenhed“, den samme Fare fremkomme for ham som den der engang var forbundet med at bekjende Christum. Det vil atter ved Hjælp af „Efterfølgerens“ Liv blive aabenbart, hvo der er Beundrerne; thi Beundrerne

vilde blive i høj Grad forbittede paa denne Efterfølger. Og selv blot at Dette fremfildes, som det her er blevet fremfildet, vil forbitte Mange — men de maae høre til Venndrerne.

Doq maa det ikke glemmes, at den bestaaende Christenhed har gjort et Forsøg paa at afflaae ogsaa denne Aare. Den Aare, der engang var forbunden med at betjende Christum, den gik ud, da vi jo Alle ere Christne; for saavidt gik ogsaa Forskjellen: Venndrer — Efterfølger ud. Den næste Aare, som fremkommer ved at gjøre Alvor af, efter Christendommens Aordreng, at fornægte sig selv og forjage det Verdslige, den har man ogsaa villet afflaae, ved at ville forlægge det christelige Liv til den skjulte Anderlighed, og saaledes gjemt der, at det ikke blev mærkeligt i Livet. A skjult Anderlighed stulde man være villig til at fornægte sig selv, at gjøre alle Tvoireljer, forjage Verden og hvad Verdens er, men man maatte — skal jeg nu sige: for Guds Stuld! — ikke lade sig mærke dermed. Paa den Maade blev den bestaaende Christenhed en Samling af hvad man kunde kalde Vres Christne, i samme Aarstand som man taler om Vres-Doctorer, hvilke jo faae Graden uden at have disputeret. A skjult Anderlighed toge vi Alle Graden, eller vi modtog den Alle, den Eine af den Anden, som en Compliment, og vare saa Vres-Christne i samme Aarstand — saaledes vilde en Svotter tale — i samme Aarstand som man taler om Stallelovs-Studerter. Men i ethvert Tilfaelde Aaren gik ud, og dermed ogsaa Forskjellen: Venndrer — Efterfølger, og, at jeg skal erindre om Aandlemngnen til denne Udvilling, Christendommen blev „Betragtninger“.

Aor dog at skjule over denne Mislighed indjertes der i den bestaaende Christenhed en ganske ny Adskillelse i Bestemmelsen: at være Christen. Deri er der nemlig endnu til en vis Grad Mening, at man kalder „Venndrer“ eller Den som høitideligt forstiller om sin christelige Overbeviisng, at man kalder ham en Christen, om han end just ikke er det, naar han sættes i Modsetningen til „Efterfølgeren“. Men da nu Adskillelsen: Venndrer — Efterfølger gik ud, og „Venndrer“ blev

Bladsen Nr. 1, saa gav det Anledning til en Forfremmelse længere ned efter; der opkom i Christenheden en Glasje af Christne, som er saa mærkvaerdig, at den kunde fremvies for Penge. I den bestaaende Christenhed fremstode der nemlig i Tidernes Lob Tritænkere og Vauder af den Art, som angrebe, haanede, bespottede Christendommen værre end de værste hedenste Spottere havde gjort det. Men da disse Mennesker dog vare fødte i Christenheden, levede i Christenheden, hvor vi jo Alle ere Christne; og da de selv formodentlig ikke fandt det Umagen værd, eller maaskee fandt det for stort et Offer at bringe, at frasiage sig Navn af Christne; og da Christenheden vistnok ved sin overordentlige Udstrækning havde tabt Spændkraft til at ryste saadanne Christne af sig: saa vedbleve altsaa disse Mennesker at kalde sig Christne, og man vedblev at kalde dem Christne. Nu, og en Adskillelse maa man jo dog have; da derfor den Adskillelse: Beundrer — Efterfølger var gaaet ud, saa iudførte man en ny Adskillelse: Beundrerne bleve de sande Christne, og disse Tritænkere o. D. bleve de usande, de daarlige Christne, men dog ogsaa Christne. Unægteligt, selv i Modsjætning til „Beundrerne“ ere saadanne Ikke-Christne slette Christne. Utter her sees, hvorledes Christendommen er blevet afskaffet i Christenheden. Med Bestemmelsen „Efterfølger“ skal der sigtes, naar der skal tales sandt om Christendommen, „Efterfølgeren“ er den sande Christen. Men nu blev „Beundreren“ den sande Christen, og Christendommens Fornægtere, de bleve ogsaa saadan Christne, vel ikke sande Christne — Beundrerne bleve jo de sande Christne: dobbelte Forvirring, uendelige Dyb af Forvirrethed.

Saa „Efterfølgeren“ er den sande Christen. „Beundreren“ indtager egentligen et hedenst Forhold til Christendommen; og derfor affødte ogsaa Beundringen midt i Christenheden et nyt Hedenstak: den christelige Kunst. Jeg ønsker Ingen at domme, paa ingen Maade, men jeg anseer det for min Pligt at udtale hvad jeg føler. Var det nu mig muligt, det vil sige, kunde jeg overtale mig til, bevæges til at dyppe Penslen, at løfte Meislen, for i Farver at fremstille Kristus, eller for at

udbygge hans Skikkelse? At jeg ikke kan gjøre det, det vil sige, at jeg ikke er Kunstner, er jo noget denne Sag uvedkommende, jeg spørger blot om, hvorvidt det var mig muligt, hvis jeg havde forudtæningerne til at kunne. Og jeg svarer: nei, mig var det ubetinget en Umulighed. Ja, jeg mener end ikke hermed at have udtrykt hvad jeg føler, thi det var mig i den Grad en Umulighed, at det er mig ubegribeligt, hvorledes det har været Mogen muligt. Man siger: det er mig ubegribeligt den No, med hvilken en Morder kan sidde og slipe Kniven, hvormed han vil dræbe et andet Menneske. Og det er ogsaa mig ubegribeligt. Men i Sandhed, det er mig ogsaa ubegribeligt, hvorfra en Kunstner sit den No, eller den er mig ubegribelig den No, med hvilken en Kunstner har siddet Mar ud og Mar ind sluttigt ved Arbejdet for at male Christus — uden at det er faldet ham ind, om dog Christus ønskede sig malet, ønskede sit Portrait — hvor idealiseret det end blev — fremstillet ved hans Messerveniel. Jeg begriber det ikke, hvorledes Kunstneren bevarede sin No, at han ikke mærkede Christi Uvillie, pludselig kastede Alt over Ende, Pensler og Nærver, ligesom Judas de tredive Secler, langt, langt bort, fordi han pludseligen forstod, at Christus kun har fordret „Efterfølgere“, at Den, der her i Verden levede i Armød og Ringhed uden at have det, hvortil han kunde hælde sit Hoved, og levede saaledes ikke tilfældigvis ved Stjebnens Ublidhed, selv ønskende et andet Willaar, men efter frit Valg i Straff af en evig Beslutning, at han nevre har ønsket eller ønsket, at en Mand efter hans Død skulde fylde sin Tid, maaskee sin Zalighed, paa at male ham. Jeg begriber det ikke, mig var Penslen, i det samme Secund jeg vilde begynde, faldet ud af Haanden, jeg var maaskee aldrig blevet Menneske. Jeg begriber ikke denne Kunstnerens No ved et saadant Arbejde, denne kunstneriske Ligelighed, der jo er som en Nørhardelse mod det reliqtiense Andrut af det Reliqtiense, en Willaarlighed, en arniom Vist, som naar Tyrannen sit Wellangens Udelse ud af de Martredes Strig, altjaa ved den forogede Grnsomhed sit deres Strig til for ham at betude noget ganske Andet --

denne kunstneriske Ligelighed, som hans Omgivelse vistnok har udtrykt, at Billedet af Vellystens Gudinde fandtes i hans Arbeidsværelse, bestjefstigede ham lige saa meget, at først efter at have gjort det færdigt, gik han over til at fremstille den Korsfæstede. Er dette dog ikke en Omgang med det Hellige mod dets Natur? Og dog, Kunstneren beundrede sig selv, og Alle beundrede Kunstneren. Det Religionses Standpunkt forrykkes ganske; Beskueren betragtede Billedet i Egenkab af Kunstfjender: om det nu er lykkes, om det er et Mesterværk, om Farvepillet er rigtigt, og Slagskyggerne, om Blod seer saaledes ud, om det lidende Udtryk er kunstnerisk sandt — men Opfordring til Efterfølgelse fandt han ikke. Kunstneren beundrede man, og hvad der var virkelig Lidelse, den Helliges virkelige Lidelse, det gjorde Kunstneren paa en Maade i Penge og Vundring, ligesom naar en Skuespiller fremstiller en Tigger, og nu næsten tilvender sig den Medlidenhed, der med Rette tilkom den virkelige Armod, for hvilken man haardhjertet gyser tilbage, og vel tilsidst finder den usand i Sammenligning med Skuespillerens Fremstilling. Ja, det er mig ubegribeligt, endnu engang det er mig ubegribeligt; thi det er maaskee aldrig faldet Kunstneren ind, at det var hellig Brode — og dette er mig end ubegribeligere. Dog just derfor afholder jeg mig fra enhver Dom, at jeg ikke skal gjøre Uret; men jeg anseer det for min Pligt at udtale, hvad jeg dog med Rette tør kalde en christelig Følelse. Det er ikke noget Forslag til at antaste Kunstneren eller noget eneste Kunstværk, paa ingen Maade, nei det er en Gaade, jeg føler mig forpligtet til at opgive. Thi at det er christeligt hvad jeg siger, derom er jeg i mit inderste Hjerte forvisset; men jeg tør ikke sige mig selv at være en saa fuldendt Christen, at jeg turde mene i ethvert Dieblisk at have det lige nærværende, eller at overtage enhver Afølge af det her Sagte. Men det Sagte er mig, og jeg mener, det er for Christenheden som et Somærke med Hensyn til at opdage, i hvilken Retning Christenheden egentligen styrer, om det er dybere og dybere ind i Christendom, eller længere og længere bort fra Christendom.

Snart er det kommet saavidt, at en Beundrer af Christendommen er en Sjeldenhed; Gjennemsnittet ere kumle, hvorten kolde eller varme, og Mauge ere Aritæntere, Svottere, stærke Mander, Hornøgttere. Men „Beundreren“ er jo dog i strengeste Forstand ingen sand Christen; kan man ikke sige, at han er kumlen, fordi der er Hede i ham, saa kan man dog heller ikke sige, han er varm. Men „Efterfølgeren“ er den sande Christen.

Snart er det kommet saa vidt, at man vaa de forskjellige Maader maa tage Kunsten til Hjælp for at faae Christenheden til at vise dog nogen Deeltagelse for Christendommen. Men skal Kunsten hjælpe, det være Billedhuggerens Kunst, det være Talerens, det være Digterens Kunst, saa faae vi i det bedste „Beundrere“, der, medens de ved Siden af beundre Kunstneren, ved hans Fremstilling ledes til at beundre det Christelige. Men Beundreren er jo i strengeste Forstand ingen sand Christen, kun Efterfølgeren er det.

Snart er det kommet saa vidt, at hvis man ikke vil sige: at Christendommen er dobbtsindig, og atter dobbtsindig, og Roget for den dybe Tæntning — saa faaer man Augen til at hore Taleren om Christendommen. Men hvis og denne Tale om Christendommens Dobbtsind, denne Tale, der smigrer Tilhorerne, vinder Mauge: den vinder Christendommen kun Beundrere; og Beundreren er jo i strengeste Forstand ikke den sande Christen, kun Efterfølgeren er det.

Snart er det kommet saa vidt, at skøndt der ofte nok vrædtes om, eller rettere anfilles „Betræntninger“ over, hvad det vil sige at følge Christum efter, hvad det er at være en Christi Efterfølger o. s. v., frembringer Taleren dog, hvis den overhovedet frembringer nogen Virkning, kun den, at den bestyrter Beundrere i at beundre Christendommen, og engang imellem vinder denne en ny Beundrer. Men Beundreren er jo ikke i strengeste Forstand den sande Christen, det er kun Efterfølgeren.

VII.

Joh. XII. 32: **Dg jeg, naar jeg bliver ophøiet fra Jorden, vil jeg drage Alle til mig.**

Ja, Herre Jesus Kristus, hvad enten vi ere langt borte eller nærved, langt borte fra Dig i Menneskenes forvirrede Brimmel, i verdslig Travlhed, i jordisk Bekymring, i timelig Glæde, i blot menneskelig Høihed, eller længere borte fra alt Dette, i Genforned, i Forladthed, i Mistkjendelse, i Ringhed — og Dig nærmere: drag Du os, drag os ganske til Dig.

Hvorledes de foreløste hellige Ord ere at forstaae, have vi nu viist fra forskjellige Sider, ikke som var deres Mening derved blevet forskjellig, nei, men fra forskjellige Sider have vi stræbt at komme til den ene og samme Mening af Ordene. At denne er Ordene's rette Mening, vil vel heller Ingen nægte os. Men til Bekræftelse ville vi dog ikke undlade at anføre Den, der ikke blot, som Forfatteren af Ordene, dog vel er sine egne Ord's bedste Fortolker, men ved sin guddommelige Myndighed paabyder Sandhed, og bortfærer al videre Fortolkning, hvis den ikke fører til det Samme: Apostelen Johannes. Han siger udtrykkelig i det følgende Vers, 33: men han (Kristus) sagde dette for at betegne, hvad Død han skulde doe. Altsaa Ophøiel- sen fra Jorden forklarer Apostelen om Fornedrelsen, om den dybeste Fornedrelse, Korsfæstelsen. Christelig forstaaet er altsaa i denne Verden Ophøielse Fornedrelse. Saa indgik Christus til Høiheden, men hans Liv og Levnet paa Jorden er jo

hvad han efterlod til Efterfølgelse: at sand Tøvhvielse er Ærnedrelse, eller at Ærnedrelse er sand Tøvhvielse.

Her ville vi saa slutte disse Udvillinger, overladende til Enhver, om han vil læse, overladende det til Verseren, hvilken Anvendelse han, i Henseende til Ænderliggjørelse, vil vaa sig gøre af det Læste.

Men Dig, Herre Jesus Kristus, ville vi bede, at Du vil drage os og drage os ganske til Dig. Hvad enten vort Liv skal glide roligt hen i Hatten ved den stille Sø, eller vi skulle sørges i Stavn med Livets Storme vaa det oprørte Hav; hvad enten vi skulle „søge Hæde i at leve stille“ (1 Thesj. 4, 11) eller, fridende, i Ærnedrelsen: drag Du os, og drag os ganske til Dig. Naar Du blot drager os, da er dog Alt vundet, om vi end, menneskelig talt, Antet vandt, og Antet tabt, om vi end, menneskelig talt, tabte Alt: da var hiint eller dette Livs-Vilkaar vort Livs Sandhed; thi Du drager Angen til uvardig Æjernhed fra Hæderne, men heller Angen ud i dumdriftig Roven.

Vi bede for Alle. For det svæde Barn, som Ærældrene føre til Dig, at Du vil drage det til Dig. Og naar senere Ærældrene virke saaledes vaa Barnet, at det føres til Dig, da bede vi Dig at velsigne denne deres Ojerning; men naar de virke forjærende vaa Barnet, at Du da vil bede dervaa, saa dette Ærjærende ikke drager Barnet fra Dig, at Du vil lade ogsaa Dette nye Barnet for at drages til Dig: o, Du som kaldte Dig „Wei“, Du har jo just ogsaa derfor flere Wei, end der er Stjerner vaa Himlen, og overalt Wei, Wei som fører til „Wei“. — Vi bede for Dem, der have fornet den Paagt med Dig, hvilken vi Alle have indgaaet, de Ælste af os ogsaa fornet, de Ælste af os ogsaa atter brudt, dog ikke Alle, thi vi bede jo for Dem, der, i en anden Ærstand end Barnet, staae som ved Indgangen til Livet, efter at have fornet deres Daabs-Paagt: vi bede Dig, at Du vil drage dem til Dig. O, Du, der ikke blot tager Vøster, og ikke blot selv holder Vøste, men ogsaa er et stiftels Wennefte

behjælpelig i at holde sit Lofte: Du drage dem til Dig ved „Lof-
tet“, og brydes det, Du drage dem atter til Dig ved det atter
og atter fornyede Lofte. — Vi bede for Dem, der oplevede,
hvad der jordisk er dette jordiske Livs skjønneste Betydning,
for Dem, der i Elskov fandt hinanden, vi bede for de Elskende,
at de ikke maae love hinanden mere end at de kunne holde det;
og selv om de kunne holde det, bede vi Dig, at de ikke maae
love hinanden for meget i Elskov, at denne deres Elskov ikke
maatte vorde dem til Hindrer for, at Du kan drage dem til Dig,
at den meget mere maatte være dem behjælpelig dertil. —
Vi bede for Manden, at hans betydningsfulde Gjerning, hvis
han er jaaledes stillet i Livet, eller hans travle Virksomhed,
eller hans nøjsommelige Arbeiden ikke maatte bringe ham
Dig i Glemme, men at han i sin Gjerning, i sin Virksomhed,
i sin Arbeiden maatte føle sig mere og mere dragen til Dig. —
Vi bede for Hustruen, hvem det stillere Liv blev avvist, fjernere
fra Verdens Udspredelser og Larm, at hun under sin elskelige
Gjerning i Hjemmet maa bevare i dybeste Forstand „Samling“
ved at føle sig mere og mere dragen til Dig. — Vi bede for
Oldingen i Livets Aften, at, nu da Arbeidets Tid er forbi, Tan-
ken om Dig, der drager ham til Dig, maa gaanske fulde hans
Sjel; vi bede for Oldingen paa Gravens Rand, at Du vil drage
ham til Dig. — Vi bede for Alle, for Den der i dette Dieblit
hilser Dagens Lyk, at dette maatte vorde ham Livets Betyd-
ning, at drages til Dig; og vi bede for den Doende, Den hvem
maaskee Meget og Mange onskede at holde tilbage, og Den,
af hvem Gutet og Jungen holder paa: vi bede, at det maa have
været ham Livets Betydning, at drages til Dig.

Vi bede for den Glade og Lykkelige, Den der for Glæde
neppe veed hvor han skal hen, at Du vil drage ham til Dig og
lade ham lære, at det er derhen, han skal gaae; vi bede for den
Lidende, der ikke veed, hvorhen han skal gaae i sin Glendighed,
at Du vil drage ham til Dig: at baade den Lykkelige og den Li-
dende, hvor neens end deres Vilkaar er i Livet, maatte enes i
Eet, i ikke at vide nogen Anden at gaae til, end til Dig.

Vi bede for Dem, der have Umvendelse behov, at Du vil drage dem til Dig fra Fortabelsens Vej paa Sandhedens; for Dem, der have vendt sig til Dig og fundet Veien, bede vi, at de maatte gjøre Aremgang paa Veien, dragne til Dig. Og da, naar Sandheden er „Veien“, der jo „kan seiles paa tre Maader: ved at gaae seil af Veien, ved at smuble paa Veien, ved at svinge af fra Veien“ – saa bede vi Dig, at Du vil drage de Vildfarende til Dig fra Afveien, styrte de Smublende paa Veien, føre de Forvildede tilbage til Veien.

Saaledes bede vi for Alle; dog ingen formaer jo at nævne hver Entelt, ja, hvo formaer blot at nævne alle Forstjællighederne! Saa nævne vi endim blot een Forstjæl. Vi bede for Dem, der ere Ordets Tjenere, Dem hvis Gjerning det er, saavidt et Menneske formaer det, at drage Menneskene til Dig: vi bede, at Du vil velhænge deres Gjerning, men at de tillige selv i denne deres Gjerning maa drages til Dig, at de ikke, i Ager for at drage Andre til Dig, selv holdtes tilbage fra Dig. Og vi bede for de menige Christne, at de, selv dragne til Dig, ikke maa tænke saaledes ringe om sig selv, som var det ikke ogsaa dem givet, at drage Andre til Dig, saavidt da et Menneske formaer det.

Saavidt et Menneske formaer det; thi Du er dog kun Den, der kan drage til Dig, om Du end formaer at bruge Mit og Alle – for at drage Alle til Dig.

En opbyggelig Tale
(1850).

Udgivet af

H. O. Lange.

Til Grund for denne Udgave er lagt Originaludgaven, der er sammenlignet med E. M.'s Originalmanuskript paa Universitetsbibliotheket (E. M.'s Papirer. Rulle 33).

En opbyggelig Tale.

af

S. Kierkegaard.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reigel.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1850.

Minde

om

afdøde

Michael Pedersen Kierkegaard,

min Fader,

helliges

dette lille Skrift.

Forord.

Sej. Forordet til to opbyggelige Taler 1843.

Den 12te December 1850.

„Synderinden.“

Luc. VII, 37 flgg.

At en Kvinde fremstilles som Lærer, som Forbillede i Henseende til Fromhed, kan ikke forundre Noget, der veed, at Fromhed eller Gudelighed efter sit Væsen er Kvindelighed. Skal da end „Kvinden tie i Menigheden“, og forsaavidt ikke lære — nu, netop det at tie for Gud, netop det horer jo væsentligen med til den sande Gudelighed, og det maa Du altsaa kunne lære af Kvinden.

Uf en Kvinde lærer Du derfor ogsaa den ydmyge Tro i Forhold til det Overordentlige, den ydmyge Tro, der ikke vantro, tvivlende spørger hvorfor? hvortil? hvorledes er dette muligt? men ydmygt troer som Maria, og siger „see, jeg er Herrens Tjenerinde“ — hun siger det, men see, at sige det, er ret egentligen at tie. Uf en Kvinde lærer Du den rette Ordets Horelse, af Maria, der, skjondt hun „ikke forstod de Ord, der bleve taledes“, dog „bevarede dem i sit Hjerte“, altsaa ikke forlangte først at forstaae, men taus gjemte Ordet paa rette Sted; thi det er jo det rette Sted, naar Ordet, den gode Sæd, „bevares i et fromt og smukt Hjerte.“ Uf en Kvinde lærer Du den stille, dybe, gudfrygtige Sorg, der tier for Gud, af Maria; thi vistnok gif der, som forudsagt var, et Sværd gjennem hendes Hjerte, men hun fortvivlede ikke, hverken over Forudsigelsen, ei heller da det skeete. Uf en Kvinde lærer Du Bekymring for det ene Fornodne, af Maria, Lazari Søster, der taus sad ved Christi Fodder med sit Hjertes Valg: det ene Fornodne.

Saaledes kan Du ogsaa af en Kvinde lære den rette Sorg over sin Synd, af Synderinden, hun, hvis mange Synder længst, længst ikke bleve men vare glemte, men som selv evigt blev usforælmelig. Svortledes skulde det og vare andet, end at man i denne Henseende maa kunne lære af en Kvinde! Thi vistnok har Manden, sammenlignet med Kvinden, mange Tankter — dersom dette ellers, især i denne Henseende, ubetinget er et Fortrin, da han saa desuden ogsaa har mange halve Tankter; og vistnok er Manden stærkere end den Svage, Kvinden, har langt flere Udveie, veed langt bedre at hjælpe sig: men da har Kvinden igjen Gæt, Gæt — ja, just det, at hendes Clement er: Gæt. Gæt Duster, ikke mange Duster, nei, kun eet Duster, men saa ogsaa Sjelen heel sat ind; een Tante, ikke mange Tankter, nei, kun een Tante, men ved Lidenstabs Magt en uhjre Magt; een Sorg, ikke mange Sorger, nei, een Sorg, men saa dubt i Hjertet, at een Sorg rigtignok er uendelig meget mere end de mange; een Sorg, ja kun een Sorg, men saa ogsaa dubest inde — Sorg over sin Synd, som Synderinden. Og hvad er saa Alvor? Lad Manden i Henseende til Tante have mere Alvor, i Henseende til Høielse, Lidenstab, Afgjørelse, i Henseende til ikke at komme sig og Afgjørelsen paa iverk ved Tankter, Forretter, Beslutninger, i Henseende til ikke at stusse sig selv ved at komme Afgjørelsen ganske nær, uden at det dog blev Afgjørelse, i denne Henseende har Kvinden mere Alvor; men Afgjørelse er jo just (især i gudelig Forstand, og atter, især i Forhold til Sorg over sin Synd) Alvoren.

Saa lader os da agte paa Synderinden og paa, hvad vi af hende kunne lære.

Først kunne vi lære: at blive som hun, ligegyldige for alt Andet, i ubetinget Sorg over vore Synder, dog saaledes, at Gæt er os vigtigt og ubetinget vigtigt: at finde Tilgivelse.

M. T. Bekymrede Mennesker seer man ofte nok i Livet; bekymrede Mennesker, som snart have det Gue, snart det Andet at bekymres over, stundom paa een Gang allehaande Forskjelligt; og bekymrede Mennesker, som ikke ret selv vide, hvorfor de ere bekymrede: men sjeldent allerede at see En, der kun er bekymret for Gøt, og saaledes ubetinget for dette Gue, at alt Andet bliver ham ubetinget ligegyldigt.

Dog dette sees, om end ikke almindeligt; jeg har seet — og Du vel ogsaa — seet Den, der blev ulykkelig i Elskov, og hvem saa Alt for stedse eller en Tid lang blev ligegyldigt; men dette var jo ikke Sorg over sin Synd. Den, hvis dristige Planer strandede alle i et Nu paa en uventet Hindring, og hvem saa Alt en Tid lang eller for stedse blev ligegyldigt; men det er ikke Sorg over sin Synd. Den, der kjæmpede med Tidens Længde og kjæmpede længe, han holdt ud, endnu holdt han ud, endnu igaar, idag udeblev Fornøvelsens Liv derinde, han sank sammen, Alt blev ham ligegyldigt; men det er ikke Sorg over sin Synd. Den, hvis Væsen er Tungjind, hvorledes den Tungjindige betragter Alt fremmed og ligegyldig, hvorledes i en vis Forstand, som Luften kan være saa let, at man ikke kan aande den, Alt er ham for let, fordi hans Sind er saa tungt; men Sorg over sin Synd er dette ikke. Den, der Klar efter Klar med rødsom Livsløst dnygede Forbrydelse paa Forbrydelse, hvis meste Tid tilbragtes med at synde — indtil han stod der tilintetgjort, og Alt blev ham ligegyldigt; men sandeligen, Sorg over sin Synd var det ikke — der var Synder nok, Sorg over Synden derimod var der ikke. Der er overhovedet Gøt, som er det ganske Almindelige, Du kan finde det hos Alle og hos Hver, hos Dig selv, som jeg finder det hos mig: Synd og Synder; der er Gøt, der er sjeldnere: Sorg over sin Synd.

Dog jeg har seet — og Du maaskee ogsaa — seet Den, der ubetinget kun sørgede over Gøt, og over sin Synd: den fulgte ham overalt, ja eller den forfulgte ham, om Dagen og i Dromme om Natten, under Arbeidet, og naar han forgjebes søgte Hvile efter Arbeidet, i Gensomheden, og naar han for-

gives søgte Adlydelse i Zekslab med Andre; den saarede ham bagfra, naar han vendte sig mod Fremtiden, og forfra, naar han vendte sig mod Fortiden, lærte ham at ønske Døden og frugte Livet, og saa om igjen, at frugte Døden og ønske Livet, saa den uden at aflive ham dog ligesom tog Livet af ham, angst for sig selv som for et Gjenfærd; den gjorde ham Alt, Alt uendelig ligegyldigt — men see, denne Sorg var Fortvivlelse. Der er overhovedet Gæt, der er det ganske Almindelige, Du kan finde det hos Alle og hos Hver, hos Dig selv, som jeg finder det hos mig: Synd og Synder; der er Gæt, der er saare sjeldent: en sand Sorg over sin Synd, hvorfor det vel gjøres fornødent, at der hver Søndag bedes i Kirkebønnen til Judgaa, „at vi maatte lære at sørge over vore Synder.“ Vel Den, hos hvem den findes denne sande Sorg over sin Synd, saa det, at alt Andet er ham uendelig ligegyldigt, kun er det nægtende Udtryk for det Bekræftende: at Gæt er ham ubetinget vigtigt; saa det, at alt Andet er ham ubetinget ligegyldigt, er en Døds- sygdom, der dog er saare langt fra at være til Døden, men nær er til Livet, fordi Livet er i dette, at Gæt er ham ubetinget vigtigt: at finde Tilgivelse. Vel ham; han sees saare sjeldent. Thi, m. T., det sees ofte nok i Verden, et Menneske, hvem det Uvigtige er blevet vigtigt, endnu oftere Mennesker, hvem allehaande Forskjelligt er blevet vigtigt; men sjeldent En, hvem kun Gæt er vigtigt, og endnu sjeldnere En, om hvem det gælder, at det Eneste, der er ham ubetinget vigtigt, ogsaa er i Sandhed det eneste Vigtige.

Alt derfor paa Synderinden, at Du af hende maatte lære.

Hende var alt Andet blevet ligegyldigt, hun havde ingen Betænkning uden den over sin Synd, eller enhver anden Betænkning, hun havde, var som var den ikke til, fordi hui Sorg var hende ubetinget. Dette er, om Du saa vil. Betsignelsen, der er forbundet med kun at have een Sorg, Sorgløshed i Forhold til alt Andet, og det er kjendetegnet paa kun at have een Sorg

Saaledes med Synderinden Men som det visnok i Al-

mindelighed gaaer til i Livet, hvor anderledes! Naar et Menneſte, ikke fri — hvad jo intet Menneſte er — for Synd og Skyld, tillige har andre Bekymringer, og han da er bekymret, nedboiet, da forvegler han det maaskee, vil lade denne Medtrykthed gjælde for Bekymring over ſin Synd, ſom var det blot det, der forlangtes, at et Menneſte ſkal være bekymret, iſtedetfor at det der fordres er, at han ſkal være bekymret over ſin Synd, og at han ſkal ikke være bekymret over Andet; men han forvegler det, og mærker ikke, at hvis det var ſin Synd han ſorgede over, end ſige, hvis han ene ſorgede over den, vilde han mindre eller ſlet ikke føle de andre Bekymringer, benyttende Leiligheden til at udtrykke ſand Sorg over ſin Synd derved, at han bar diſſe andre Bekymringer lettere. Muligt forſtaaer han det ikke ſaaledes, onſker derimod, at han maatte fritages for ſine andre Bekymringer, at han ſaa kunde ſorge ene over ſin Synd. Al, neppe forſtaaer han ganſte hvad han begjærer, at ſaa vilde vel ſnarere Sagen blive ham altfor ſtreng. Thi naar Gud i ſtreng Straffedom vil bringe et Menneſtes Synd over ham, da bærer han ſig ſinndom ſaaledes ad, han ſiger: jeg vil fritage dette Menneſte for enhver anden Bekymring, Alt ſkal ſmile om ham, Alt føie ſig efter ham, Alt lykkes, hvad han rører ved — deſto mindre ſkal det lykkes ham at glemme, deſto stærkere ſkal han fornemme, hvad der nager. Saa den er ikke ſand, den Undſkyldning, der oftere høres, at man paa Grund af andre Bekymringer ikke ret kan komme til at ſorge over ſin Synd. Nei, „andre Bekymringer“ er juſt Beleilighed til at udtrykke ſand Sorg over ſin Synd, ved at bære de andre Bekymringer lettere; og „andre Bekymringer“ er ikke en Skjærpelſe, men ſnarere en Lindring, idet der intet Raaderum bliver for Tanterne til at forvildes, men der ſtrag er Opgave i Henſeende til at udtrykke Sorg over ſin Synd, ved at bære de andre Bekymringer taalmodigere, ydmygere, lettere.

Og Synderinden var alt Andet blevet ligegyldigt; alt Timeligt, Jordiſt, Verdsligt, Hæder, Ære, gode Dage, Fremtiden, Slægt, Venner, Menneſkenes Domme; og alle Be-

lunnringer, hvilket Navn de end kunne have, hun havde baaret dem lei, næsten som et Jættet, thi hende befestigede i Betunnring hun Gæt ubetinget: hendes Sund. Den sørgede hun over og ikke over dens Nølger, Stammen, Banaren, Ydmungelsen, nei hun forverlede ikke Ungdommen med Lægemedlet. Alt, hvor sjeldent et Menneske, der, hvis han vaa det Vilkaar kunde annaamme sine Sunders Tilgivelse, var villig til at lide den Straf at blive ganske aabenbar for Menneskene, saa de kunde sene ham ind i hans Sjæl, og see hver en lønlig Skold! Alt, hvor sjeldent, at En saaledes bliver ubetinget ligeguldig; den samme Sund, for hvilken han selv fordømmer sig, og for hvilken han beder Gud om Tilgivelse, den samme Sund stjules maastee med en Gjerrigs ængsteligste Omhuagelighed, at Aagen saaer den at see.

Sunderinden derimod var Alt blevet ligeguldigt: Omgivelsens Modstand, Gjeskebuddets Andsigelse, Pharisæernes tolde Nørnemthed eller grusomme Svot — ja Stedet var jo som en mindtagelig Nærning, besaætet juu saaledes, at det maatte gjøre hendes Andtrang en umulig, hvis ikke alt Andet havde været hende ligeguldigt. Hvad maastee ingen anden Kvinde, der ikke var sig bevidst at være en Sunderinde, altsaa med mindre Nare, havde vovet, det vovede hun, hvem Alt var blevet ligeguldigt.

Da dog nei, det er ikke ganske saa, hun vovede det, fordi Gæt var hende ubetinget vigtigt: at finde Tilgivelse. Da den var at finde derinde — derfor vovede hun det, det var det, der fik hende af Stedet og drev hende fremad; men det, at alt Andet var blevet hende ligeguldigt, det var det som gjorde, at hun selv neevre mærkede Modstanden „Det er Nørnivlellens Mod“, vil Du sige. Na, men sandeligen, hun er langt fra at være en Nørnivlet, eller var Den en Nørnivlet, hvem Gæt er ubetinget vigtigt, naar dette Gne er det ubetinget Vigtige! Hun har Nørnivlellens Strafter. Det er dem, der gjøre hende ligeguldig for Alt og stærkere end al Omgivelsens Modstand, stærk, saa hun ikke seener under Stammen, ikke sner Svotten; men hun, der har disse Strafter, hun er ikke fornivlet, hun er troende. Da

saaledes træder hun ind ligegyldig for alt Andet. Dog vækker den ingen Opsigt, ingen Larm denne hendes ubetingede Lige- gyldighed, thi hun er en Troende, og derfor saa stille, besteden, ydmyg, saa ubemærkelig i sin uendelige Lige gyldighed for Alt, at hun ikke tildrager sig nogen Opmærksomhed ved sin Indtræden. Det var jo heller ikke hende end det Mindste vig- tigt, at udtrykke sin Lige gyldighed for Alt; men Gøt var hende uendelig vigtigt: at finde Tilgivelse. Dog, havde dette Gne ikke i den Grad været hende vigtigt, at alt Andet ubetinget havde været hende ligegyldigt, saa havde hun ikke fundet Veien ind i hiin Phariseers Hus — hvor hun saa fandt Tilgivelsen.

Der næst kan Du af Synderinden lære, hvad hun forstod, at hun i Henseende til at finde Til- givelse slet Intet formaaer selv at gjøre.

Skulle vi betegne hendes hele Udfærd fra først til sidst, maae vi sige: hun gjør slet Intet.

Hun ventede ikke med at gaae til hiint Hus, hvor hun vilde finde Frelseren og Frelsen, hun ventede ikke, til hun følte sig værdig. Nei, saa var hun længe blevet borte, maaskee aldrig kommet derhen eller derind; hun beslutter at gaae strax, i sin Uværdighed, just Følelsen af Uværdighed driver hende, altsaa er Beslutningen at gaae strax — saaledes gjør hun selv Intet, eller hun forstaaer, at hun selv Intet formaaer at gjøre; kan dette udtrykkes stærkere, end naar just Følelsen af Uværdighed er det, der bestemmer hende!

Saa forbereder hun sig til at gaae — dog ikke paa hvad hun vil sige eller andet Saadant, o nei, hun kjøber en Mabafter- Krukke med Salve, for at tage med sig. Saaledes efterkommer hun Skriftens Ord: „naar Du faster, da salv Dit Hoved og to Dit Ansigt, at ikke Menneskene skulle see Dig faste, men Din Fader, som er i Løndom.“ Festlig gaaer hun da til Gjestebudet — sandeligen, hvo skulde have gjettet, hvilket hendes Ord var, eller hvad hendes Indtræden i hiint Hus betydede hende!

Dog hun forstaaer ganske, at hun selv Antet formaaer at gjøre. Istedetfor maaſtee at hengive sig til Selvplagelse, som blev hun derved Gud velbehageligere, og kom hun derved Gud nærmere, istedetderfor ødsler hun — ja, det var Judas's Mening — hun ødsler letsindigt — ja, det er Selvplagerens Mening — hun ødsler paa, hvad der jordist forholder sig til Æstlighed, hun medtager en Mabaſter-Strulle med Salve, ſeſtlig ſvarende til Gjeſtebudet.

Hun træder ind. Hun forstaaer ganske, at hun selv Antet formaaer at gjøre. Hun hengiver sig derfor ille til Selvanklagens Videnskab i Udtryk, som bragte dette hende Ærelsen nærmere, eller som gjorde dette hende Gud velbehageligere; hun overdriber ille, ſandeligen, det ſkal Ingen kunne beſtolde hende for. Nei, hun gjør ſlet Antet, hun tier — hun græder.

Hun græder. Maaſtee vil En ſige: ſaa gjorde hun dog Noget. Nu ja, hun kunde ille holde Taarerne tilbage. Dog var den Tante faldet hende ind, at diſſe Taarer ſkulde være ſelv at gjøre Noget, ſaa havde hun ogſaa kunnet holde dem tilbage.

Allſaa hun græder. Hun har ſat ſig ved Chriſti Nødde, der ſidder hun grædende. Dog lad os ille glemme Æſtligheden, ſom hun ille glemte den, juſt fordi hun ganske forſtod, at hun i Henseende til at finde Tilgivelse ſelv ſlet Antet formaaer at gjøre; lad os ille glemme Æſtligheden — og Salven, hun har taget med. Hun glemmer det ille, det forstaaer hun ret egentligen ſom ſin Gjerning: hun ſalver Chriſti Nødde med Salve, aſtørrer dem med ſit Hovedhaar, græder.

Man Du, hvis Du ellers ille veed det, gjette, hvad dette Billede betyder? Ja, da hun Antet ſiger, er det jo i en vis Forſtand umuligt; og det løber jo ſom i Cet for hende, dette at ſalve hans Nødde, hvilket ſvarer til Æſtligheden, og det at græde, hvilket ſvarer til noget ganske Andet. Dog hvad det betyder, det vedkommer jo heller ille Andre end hende, ſom ganske forstaaer, at hun ſlet Antet ſelv formaaer i Henseende til at finde Tilgivelse, og ham, om hvem hun ganske forstaaer, at han ubetinget formaaer Alt

Saa horer hun ham tale med de ved Gjæstebudet Tilstedeværende. Hun forstaaer heel vel, at han taler om hende, da han taler om, at der er Forskjel paa Skyldnere, at Een er de femhundrede Penninge skyldig, en Anden de halvtredsfindstyve, men at det saa ogsaa er billigt, naar begge finde Tilgivelse, at den Første elsker mere end den Sidste. Det forstaaer hun nok, hvorledes, at, det One, og hvorledes, Gud være lovet, ogsaa det Andet, passer paa hende. Men hun forstaaer tillige ganske, at hun selv Intet formaaer at gjøre. Hun blander sig derfor ikke i Samtalen, hun tier, holder ogsaa Dinene hos sig selv eller ved sin Gjærning, som hun passer, hun salver hans Fødder, aftorrer dem med sit Hovedhaar, græder. O, mægtige og sande Udtryk for: Intet at gjøre, saaledes at være som Traværende, skjøndt Nærværende, ja skjøndt den Nærværende, om hvem Talen er.

Saa horer hun ham sige: „hende ere hendes mange Synder forladne“ . . . det horer hun; han siger endnu mere, han tilfoier: „fordi hun elskede meget.“ Jeg antager, at Dette har hun ikke engang hort, det vilde maaskee have forstyrret hende, at der var et „fordi“, og som henførtes til hende, maaskee vilde det ogsaa have ængstet Kjærligheden, at den saaledes prijsedes. Derfor antager jeg, at hun ikke har hort det, eller maaskee har hun hort det, men hort feil, saa hun har troet, han sagde: fordi han elskede meget, saa altsaa Talen var om hans uendelige Kjærlighed, at fordi den var saa uendelig, derfor bleve hende hendes mange Synder forladne, hvilket hun saa ypperligt kunde forstaae, det var jo, som kunde hun selv sagt det.

Saa gaaer hun hjem igjen — en stum Person i dette hele Optrin. Hvo skulde gjette, hvad denne Gang har betydet hende, denne Gang, da hun gif derhen med Synden og Sorgen, og da hun gif derfra med Tilgivelsen og Blæden.

Altsaa hvad gjør da denne Qvinde, af hvem vi skulle lære? Svar: Intet, hun gjør slet Intet; hun over den hoie, sjældne, yderst vanskelige, ægte quindelige Kunst: at gjøre slet Intet, eller at forstaae, at man i Henseende til at finde Tilgivelse

Antet formaaer at gjøre selv. „Hvor let!“ ja, hvis ikke just Letheden var Vanitligheden. Sandeligen, er Den, der overvinder sig selv, større end Den, der indtager en Stad: større end Den, der sætter Alt i Bevægelse, før dog selv at gjøre Noget, er i Forholdet til Gud og i Forhold til at annamme sine Synders Tilgivelse, Den, der kan blive ganske stille, før gudfrugtigt at lade Gud gjøre Alt, ganske forstaaende, at han i denne Henseende selv formaaer slet Antet at gjøre, at Alt, Alt, hvad et Menneske selv formaaer at gjøre, og var det end det Herligste, det meest Forbausende, dog i denne Henseende uendelig er Antet, er — hvis det ellers var noget, menneskelig talt, virtuelig Gødt, og ikke det svigefulde Hjertes sorgelige Selvbedrag — saa langt fra at bidrage end det Mindste til i fjerneste Maade at erhverve ham Syndernes Forladelse, at det meget mere bringer ham i en ny, en ny Taknemmelighedens Gjæld til den uendelige Maade, der oveniljøbet lod dette luttles for ham. Nei — o, sorgelige Forvildelse, eller frugtelige Formasjelse, om et Menneske end i fjerneste Maade kunde falde paa Sigt! — nei, i Henseende til at erhverve Syndernes Tilgivelse, eller, for Gud formaaer et Menneske slet Antet; hvor skulde det ogsaa være muligt, da jo et Menneske selv i Forhold til det Mindste, han menneskelig talt formaaer, Antet formaaer, uden ved Gud!

Endeligen lære vi af Synderinden — vel ikke ligesom af hende, men ved at betænke vort Vilskaar, sammeealiguet med hendes — at vi have een Trost, som hun ikke havde.

Maaskee vilde Nogen sige: ja hun havde let ved at troe sine Synders Tilgivelse, hun hørte det jo af Christen egen Mund; hvad der gjennem de mange Aarhundreder er erfaret af Tusinde og atter Tusinde, hvad der gjennem de mange Slægter som Erfaring blev overleveret fra Slægt til Slægt „at eet Ord af ham helbreder for Evigheder“ — hvorledes maa hun ikke have forminnet og sandet dette, hun, som hørte det helbredende Ord af hans egen Mund!

Der hersker vijsnok paa dette Punkt en almindeligere Misforstaaelse, at man, bedraget af sin Inderbildning, ikke ret gjør sig Sagen nærværende, og derfor glemmer, at just Samtidigheeden med Christus i een Forstand gjør det at troe aller vanskeligt. Men det forstaaer sig, Den som saa, trods alle Vanskeligheder og Farer, virkelig troede, for ham var saa ogjaa eet Fortrin fremfor enhver Senere, at høre Ordet af Christi egen Mund, ikke som vi at læse det, og læse i Almindelighed om, at der i Christo er Syndernes Forladelse, men høre det sagt til sig selv af Christus, saa der da umuligt kan være Tvivl om, at det er mig, der er meent, at med mig er det i sin Rigtighed, at jeg har mine Synders naadefulde Forladelse, saalidet som der kan være Tvivl om, at det er Christi Ord.

Men saa har Sagen igjen en anden Side. Der er en Trost, som medens Christus levede, endnu ikke var blevet til, som han altsaa ikke selv kunde tilbyde Noget: Trosten af hans Død som Forløsningen, som Pantet paa, at Synderne ere forladte. I levende Live er Christus for den med ham Samtidige fortrinnsviis Forbilledet, om han end er Frelseren, og om end hans Liv er Lidelse, saa han end i levende Live kan siges at bære Verdens Synder; men det Fremtrædende er, han er Forbilledet. Og da Christendommen ikke er saadan en Være, den samme hvo end Forkynderen er, men er i Forhold til hvo Forkynderen er, i Forhold til hvor sandt Forkynderens Liv udtrykker Væren: saa viste det sig derfor ogsaa, at naar Christus forkynder Christendom og som Forbilledet, da kan intet Menneske heelt holde ud med ham, de falde fra, selv Apostlene.

Men saa doer han. Og hans Død forandrer uendelig Alt. Ikke som afskaffede hans Død Betydningen af, at han tillige er Forbilledet, nei, men hans Død bliver den uendelige Trost, det uendelige Forskud, at den Stræbende kommer til at begynde med, at der uendelig er gjort Fyldest, at den Tvivlende, den Forsagende bydes det høieste Pant — umuligt at udfinde noget

tilforladeligere! — at Kristus er død for at frelse ham, at Christi Død er Nørføningen, er Nuldestgjørelsen. Denne Trøst havde Sunderinden ikke. Hun hørte det af hans egen Mund, at hendes mange Syndere vare hende forladte, det er sandt; men hun havde ikke hans Død at trøste sig ved, som den Senere har det. Tænkte Du Dig Sunderinden i et senere Dieblil anfægtet tvivle, om nu virkelig ogsaa hendes mange Syndere vare hende forladte, da vilde hun, forsaavidt hun ikke atter umiddelbart kunde høre det af Kristus selv, finde Nvile i ligesom at høre Kristus sige: tro det dog, Du har jo hørt det af min egen Mund. Den derimod, som lever mange Aarhundreder efter Kristus, naar han anfægtes af den Tvivl, om hans Syndere ogsaa ere ham forladte, han vil jo finde Trøst i ligesom at høre Kristus sige til ham: tro det dog, jeg har ladet mit Liv for at forhverve Dig Dine Synders Nørladelse, saa tro det dog, en større Nørvissning er umulig. Til den Medlevende kan Kristus kun sige: jeg vil hengive mig selv som et Offer for Verdens Sønd, ogsaa for Din. Er dette nu lettere at troe, end naar han har gjort det, har hengivet sig, eller er Trøsten større af, at han siger, han vil gjøre det, end af, at han har gjort det? Ingen Njerlighed er større end denne, at En sætter sit Liv til for en Anden; men naar er det lettest at troe, og naar Trøsten deraf størst, enten naar den Njerlige siger: jeg vil gjøre det — eller naar han har gjort det? Nei, først naar han har gjort det, først da er Tvivlen gjort saa umulig, saa umulig som det er muligt; og først naar Kristus er offeret som Nørføningens Offer, først da er den Trøst blevet til, der gjør det at tvivle om sine Synders Nørladelse saa umuligt — ja, saa umuligt, som det er muligt; thi den er kun for Troen denne Trøst.

**To Taler ved Altergangen
om Fredagen.**

(1851.)

Udgivet af

H. O. Lange.

Til Grund for denne Udgave er lagt den af E. A. selv besjergede 2 Udgave (Kjøbenhavn. 1852). Den er sammenlignet med Originalmanuskriptet til 1. Udgave (E. A.'s Papirer paa Universitetsbibliotheket, Baffe 34.)

Co Caler

ved Altergangen om Fredagen.

21

S. Kierkegaard.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reibel.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1851.

3 Slutningen af 1849.

En Ubenebnt,

hvis Navn engang vil nævnes,

helliges

med dette lille Skrift den hele Forfatter-
Virksomhed, hvad den var fra Begyndelsen.

Forord.

En trinviis fremadstridende Forfatter-Virksomhed, der tog sin Begyndelse med „Enten—Eller“, søger her sit afgjærende Hvilepunkt, ved Alterets Fod, hvor Forfatteren, personligt sig sin Ufuldkommenhed og Skuld selv bedst bevidst, ingeniunde kalder sig et Sandheds-Vidne, men kun en egen Art Digter og Tænker, der, „uden Myndighed“, intet Nyt har havt at bringe, men „villet læse de individuelle, humane Eksistens-Forholds Uerstrift, det Gamle, Betjendte og fra Fædrene Overleverede igjennem endnu engang, om muligt paa en inderligere Maade“ (jvf. min Efterstrift til „Afsluttede Efterstrift“).

Saaledes vendt har jeg her intet videre at tilføie. Dog lad mig blot udtale Dette, hvad der paa en Maade er mit Liv, mig mit Livs Indhold, dets Fylde, dets Lykke, dets Fred og Tilfredshed — Dette eller denne Livs-Anskuelse, der er Menneskeligheds og Menneske-Liigheds Tanke: christeligt er ethvert Menneske (den Enkelte), ubetinget ethvert Menneske, endnu en Gang, ubetinget ethvert Menneske Gud lige nær; og horeledes nær og lige nær? elsket af ham. Altsaa Liigheden er der, den uendelige mellem Menneske og Menneske. Er der nogen Forstjæl, o, denne Forstjæl, hvis den er, den er som Fredsommeligheden selv; usforstyrret forstyrret den ikke i fjerneste Maade Liigheden, Forstjællen er: at Een betænker, at han er elsket, maastee Dag ud og Dag ind, maastee i 70 Aar Dag ud og Dag ind, maastee kun med een Længsel, efter Evigheden, for ret at kunne tage fat og fare fort, hysler med denne salige Bestjæftigelse, at betænke, at han — af, og ikke for sin Dyds Skyld! — er elsket; en Anden tænker maastee ikke paa, at han er elsket, maastee gaaer Aar efter Aar, Dag efter Dag, og han tænker ikke paa, at han er elsket, eller han er maastee glad og taknemlig for at være elsket af sin Hustru, af sine Børn, af Venner, af Medlevende, men han tænker ikke paa, at han er elsket af Gud, eller han sukker maastee over ikke at være elsket af Noget, og han tænker ikke paa, at han er elsket af Gud. „Dog“, saaledes maatte den Første vel sige, „jeg er uskyldig, jeg kan jo ikke for, om en Anden overseer eller forsmaaer den Kjærlighed, der paa ham edøles lige saa rigeligt som paa mig“. Uendelige guddommelige Kjærlighed, som ingen Forstjæl gjør! Al — menneskelige Uaktuemlighed! — derfor det saa var Liigheden mellem os Mennesker, i hvilken vi ganske ligne hinanden, at Ingen af os ret tænker paa, at han er elsket!

Idet jeg derpaa vender mig til den anden Side, ønskede jeg, og vilde jeg tillade mig (takende for hvad Deeltagelse og Velvillie, der kan være blevet mig beviist) ligesom at overrække og anbefale Skrifterne til det Folk, hvis Sprog jeg med sønlig Hengivenhed og med næsten kvindeelig Forelskelse er stolt af at have den Ære at skrive, dog ogsaa fortræstende mig til, at det heller ikke skal have Stam af, at jeg har skrevet det.

Risøbenhavn, i Efter sommeren 1851.

S. R.

I.

Enc. VII, 47.

Bøn.

Herre Jesus Kristus! Du som vistnok ikke kom til Verden for at domme, Du var dog, ved at være Skjerligheden der ikke blev elsket, Dommen over Verden. Vi kalde os Christne, vi sige, at vi vide Jngen at gaae til uden til Dig — af til hvem skulle vi saa gaae hen, naar det, just ved Din Skjerlighed, ogsaa over os bliver Dommen, at vi elske lidet? til hvem, o Trostesløshed, hvis dog ikke til Dig; til hvem, o Fortvivlelse, hvis Du virkelig ikke vilde forbarrende antage Dig os, tilgivende vor store Synd mod Dig og mod Skjerligheden, vi som syndede meget ved at elske lidet!

Luc. VII, 47: Men hvem Lidet forlades elsker lidet.

A. T. **B**ed Alteret lyder jo Indbydelsen „kommer hid alle I, som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. Den Enkelte følger saa Indbydelsen; han gaaer op til Alteret. Derpaa vender han tilbage, forladende Alteret — da er der et andet Ord, det kunde være Indskriften over Kirken Dør indvendig, ikke til at læse af dem, som gaae ind i Kirken, men kun til at læse af dem, som gaae ud af Kirken, dette Ord: hvem Lidet forlades, elsker lidet. Det første Ord er Alterets Indbydelse, det andet er Alterets Retfærdiggjørelse, som blev der sagt: hvis Du ved Alteret ikke fornam Dine Synders, hver Din Synds Forladelse, da ligger det i Dig selv, Alteret er uden Skyld, Skylden Din, fordi Du kun elsker lidet. O, som det er en vanskelig Sag i at bede ret at kunne komme til Amen — thi Den, der aldrig har bedet, ham synes det let nok, let nok at blive snart færdig; men Den, der folte Trang til at bede og be-

gundte at bede, hændes det vel, at det bestandigt er ham, som havde han noget Mere paa sit Hjerte, som kunde han ikke hverten saae sagt Alt, eller saae det Alt sagt som han vilde det sagt, og saa kommer han ikke til Amen — saaledes er det ogsaa en vanstelig Sag, ret at annamme Syndernes Forladelse ved Alteret. Der tilsiges Dig alle Dine Synders naadefulde Forladelse. Hør det ret, tag det ganske bogstaveligen, alle Dine Synders Forladelse; Du skal fra Alteret kunne gaae bort, saa, gudelig forstaaet, let om Hjertet som et usødt Varn, paa hvem Antet, Antet tunger, altsaa endnu lettere om Hjertet, forsaavidt meget har tunget paa Dit Hjerte; der er ved Alteret Ingen, som beholder Dig end ikke den mindste af Dine Synder, Ingen

hvis Du ikke selv gjør det. Saa kast dem da alle fra Dig; og Grindringen om dem — at Du ikke i den beholder dem; og Grindringen om, at Du har kastet dem fra Dig — at Du ikke i den beholder dem hos Dig: kast det Alt fra Dig, Du har slet Antet at gjøre uden troende at kaste af Dig, og at kaste af Dig hvad der jo tunger og besværet. Hvad kan være lettere! Ellers er det det Tunge, at skulle tage Byrder paa sig; men at turde, at skulle kaste af sig! Og dog hvor vanstelig! Ja, endnu sjeldnere end En der vaatog sig alle Byrder, endnu sjeldnere En der fuldtomme den tilsmældende saa lette Tugave, efter at have modtaget Forstillringen om sine Synders naadefulde Forladelse og Pantet dervaa, at føle sig ganske lettet for enhver

end den mindste Synd, eller for enhver — ogsaa den største Synd! Hvis Du kunde see i Hjerterne, Du vilde vistnok see, hvorledes Mungen, besværet, sultende under den mange Byrde, gaaer op til Alteret; og naar man saa gaaer derfra, hvis Du kunde see i Hjerterne, Du vilde muligt see, at der dog i Grunden ikke var en Gæste, der gif ganske lettet derfra, og Du vilde maaskee stundom see, at der var Den, der gif end mere besværet bort, besværet ved Tanken om, at han vel ikke havde været en værdig Gæst ved Alteret, siden han ingen Lindring fandt.

Alt dette er saa, ville vi ikke fordølge for hinanden, vi ville ikke tale saaledes, at Taler lader uvidende om, hvorledes det

gaaer til i Virkeligheden, fremstiller Alt saa fuldkomment, at det slet ikke passer paa os virkelige Mennesker. O, nei, hvortil skulde saa Talen hjælpe! Men derimod, naar Talen gjør os saa ufuldkomne som vi ere, da hjælper den os til at bevares i en stadig Stræben, hverken berusede i Dromme at indbilde os, at Alt var afgjort med denne ene Gang, eller i stille Mismod at forsjage, fordi det denne Gang ikke lykkedes os efter Dnske, ikke skeete, som vi havde bedet og begjæret.

Lader os da i de forestrevne korte Diebliske betænke dette Ord: men hvem Lidet forlades, elsker lidet, et Dommens Ord, men ogsaa et Trostens Ord.

Og Du, m. L., lad Dig ikke forstyrre af, at jeg taler saaledes nu i dette Dieblik, inden Du gaaer op til Alteret, maaskee formenende og fordrende, at Den, der skal tale i dette Dieblik, han burde tale paa en anden Maade, anvende Alt for at berolige den Enkelte og gjøre ham tryg; hvis han da bagefter erfarede, at den hellige Handling dog ikke fuldkomment havde været til Glæde og Velsignelse for en Enkelt, da kunde han jo tale til ham paa en anden Maade. O, min Ven, deels er det sandeligen ikke saa, at det kun er en Enkelt hvem det Fuldkomne ikke lykkes, nei, det er kun en Enkelt hvem det Fuldkomne lykkes; deels er der en Bekymring, en inderlig Bekymring, som maaskee understøtter bedre til at det Høieste maa lykkes et Menneste, bedre end den for store Tillid og den for sorgløse Frimodighed. Der er en Længsel efter Gud, en Tillid til Gud, en Fortrosthing, en Haaben paa Gud, en Kjærlighed, en Frimodighed: men hvad der sikkest finder ham er dog maaskee Sorgen efter Gud; Sorgen efter Gud — det er ingen flygtig Stemning, der strax forsvinder, idet man nærmer sig Gud, tværtimod den er maaskee dybest, just naar den kommer Gud nærmest, som den saaledes Sørgende er meest bange for sig selv, jo nærmere han kommer Gud.

Hvem Lidet forlades, elsker lidet. Det er Dommens Ord.

I Almindelighed fremstilles det vel saaledes: Retfærdig-
 heden, det er den strenge Dom; Mjertligheden er den Milde,
 som ikke dommer, og dommer den, Mjertlighedens Dom er den
 milde Dom. Nei, nei, Mjertlighedens Dom er den strengeste
 Dom. Var ikke den strengeste Dom, der er gaaet over Verden,
 strengere end Syndsfloden, strengere end Babels Forvirring,
 end Sodoma og Ghomorrass Undergang, var den ikke Christi
 ukyldige Død, der dog var Mjertlighedens Offer? Og hvilken
 var Dommen? dog vel den: „Mjertligheden“ blev ikke elstet.
 Saaledes ogsaa her. Dommens Ord lyder ikke: hvem Lidet
 forlades, han syndede meget, saa altsaa hans Synder vare for
 store og for mange, til at de kunne tilgives; nei, Dommen lyder:
 han elster lidet. Det er altsaa ikke Retfærdigheden, der strengt
 negter Syndernes Tilgivelse og Forladelse; det er Mjertlig-
 heden, der mildt og forbarmende siger: jeg tilgiver Dig Alt —
 forlades Dig kun Lidet, saa er det fordi Du kun elster lidet. Ret-
 færdigheden sætter strengt Grændsen og siger: ikke videre, nu
 er Maalet faldt, for Dig er ingen Forladelse; men derved bliver
 det ogsaa. Mjertligheden siger: Alt er Dig tilgivet — forlades
 Dig kun Lidet, da er det fordi Du kun elster lidet; saa der altsaa
 kommer en ny Synd til, en ny Skuld, den at forskynde at kun
 Lidet tilgives, at forskynde det ikke ved de begangne Synder,
 men ved Mangelen paa Mjertlighed. Vil Du lære at frugte,
 da lær at frugte, ikke Retfærdighedens Strenghed, men Mjertlig-
 hedens Mildhed! — Retfærdigheden seer dommende paa et
 Menneske, og Synderen kan ikke udholde dens Blik; men Mjertlig-
 heden, naar den seer paa ham, ja om han end unddrager sig
 dens Blik, staaer Diet ned, han fornemmer dog alligevel, at den
 seer paa ham; thi Mjertligheden trænger langt inderligere ind
 paa Livet, ind ved Livet, ind der, hvorfra Livet udgaaer, end
 Retfærdigheden, som frastodende befæster det spælgende Dyb
 mellem Synderen og sig, medens Mjertligheden jo staaer paa
 hans Side, anklager ikke, dommer ikke, tilgiver og forlader.
 Retfærdighedens dommende Stemme kan Synderen ikke ud-
 holde, han søger, om muligt, at lukke sit Ore for den; men om

han end vilde, det er ham umuligt ikke at høre Kjærligheden, hvis Dom, o frygtelige Dom, er: Dine Synder ere Dig forladte! Frygtelige Dom, hvis Ord dog i og for sig ere Intet mindre end det Forførdelige; og just derfor kan Synderen ikke lade være at høre, hvad der dog er Dommen. Hvor skal jeg henflye fra Retfærdigheden, tager jeg Morgenrødens Vinger og flyver til det yderste Hav, da er den der, og skjuler jeg mig i Afgrunden, da er den der, og saaledes paa ethvert Sted, dog nei, der er eet Sted, hvor jeg kan flye hen: til Kjærligheden; men naar Kjærligheden dommer Dig, og Dommen er — o, Nædsel! — Dommen er: Dine Synder ere Dig forladte! Dine Synder ere Dig forladte — og dog er der Noget (ja dette Noget er i Dig, hvor i al Verden skulde det ellers finde sit Tilholdssted, naar Kjærligheden tilgiver Alt!), der er Noget i Dig, som gjør, at Du fornemmer, at de ere Dig ikke forladte. Hvad er saa den strengeste Doms Nædsel mod denne Nædsel! Hvad er saa Bredens strenge Dom, Forbandelsen, mod denne Dom: Dine Synder ere Dig forladte! Saa er jo næsten Retfærdigheden Mildhed, der siger, som Du siger: nei, de ere Dig ikke forladte! Hvad er „Brodermorderens“ Lidelse, naar han flygtig og ustadig frygter, at Enhver skal kjende ham paa Retfærdighedens Mærke, der domte ham — hvad er denne Lidelse mod den Uhyfjaliges Dvaler, hvem det blev Dommen, ikke Fressen: Dine Synder ere Dig forladte! Frygtelige Strengthed! At Kjærligheden, at det er Kjærligheden, den tilgivende Kjærlighed, der, ikke dømmende, nei, af selv lidende derved, dog forvandles til Dommen; at Kjærligheden, den tilgivende Kjærlighed, der ikke vil, som Retfærdigheden, gjøre Skylden aabenbar, tværtimod vil skjule den ved at tilgive og forlade, at det dog er den, der, af selv lidende derved, gjør Skylden frygteligere aabenbar end Retfærdigheden! — Tænk denne Tanke: det Selvforskyldte. Det er selvforskyldt, siger Retfærdigheden, at der for det Menneske ingen Tilgivelse er; den tænker derved paa hans mange Synder, thi Retfærdigheden kan Intet gjenne. Kjærligheden siger: det er selvforskyldt — den tænker derved

ikke paa hans mange Synder, o nei, den er villig til at glemme dem alle, den har glemt dem alle; og dog, det er selvforstuldt, siger Njerligheden. Hvilket er det Nørfærdeligste? dog vel det Sidste, der jo næsten lyder som affindig Tale; thi Anklagen er ikke hans Synder, nei, Anklagen er: det er ham tilgivet, det er ham Alt tilgivet. Tænk en Synder, der sunter i Afgrunden, hør dette Angestraab, naar han i sidste Suf lader Nørfærdigheden, hvilken hans Liv svottede, vederfares Ket og siger: det er selvforstuldt. Nørfærdeligt! Der er kun eet Nørfærdeligere, hvis det ikke er Nørfærdigheden han taler til, men Njerligheden og siger: det er selvforstuldt. Lader Nørfærdigheden sig ikke svotte, jandeligen endnu mindre Njerligheden. Strengere end Nørfærdighedens strengeste Dom over den største Synder er Njerlighedens: ham forlades Lidet — fordi han kun elsker lidet.

Hvem Lidet forlades, elsker lidet. Det er Dommens Ord, men ogsaa et Trostens Ord.

Alle veed jeg, m. T., hvad Du forbrød, hvilken Din Skyld, Dine Synder ere; men den Skyld bleve vi dog nok alle, mere eller mindre, skyldige i: kun at elske lidet. Saa trøst Dig da ved Ordet, som jeg trøster mig ved det. Og hvorledes trøster jeg mig? Jeg trøster mig ved, at Ordet jo Antet udsiger om den guddommelige Njerlighed, men kun Noget om min. Ordet siger ikke, at nu er den guddommelige Njerlighed blevet træt af at være Njerlighed, at den nu har forandret sig, træt af i ubeskrivelig Nørfærdighed ligejom at odsles paa Menneskenes utaknemlige Elægt eller paa mig utaknemlige, at den nu er blevet noget Andet, en mindre Njerlighed, dens Varme afkjolet, fordi Njerligheden blev kold i Menneskenes utaknemlige Elægt eller i mig utaknemlige. Nei, derom taler Ordet slet ikke. Og trøst Dig, som jeg trøster mig — hvorved? Derved, at Grunden, hvorfor Ordet ikke siger det, er, at det hellige Ord ikke lyver, saa det da ikke tilfældigviis eller grusomt er blevet fornet i Ordet, medens det dog i Virkeligheden er saa, at Guds Njerlighed er blevet træt af at elske. Nei, naar Ordet ikke siger det, saa er det heller ikke saa; og om Ordet sagde det — nei

Ordet kunde ikke sige det, thi Ordet kan ikke lyve. O, i dybeste Sorg saligste Trøst! Hvis Guds Kjærlighed i Sandhed havde forandret sig; hvis Du Intet havde hørt derom, men bekymret over Dig selv, at Du hidtil kun havde elsket lidet, med front Forfæt havde stræbt at bringe Kjærligheden i Dig til at flamme, og ved det Samme, ved hvilket Du bragte den i Flamme, næret Flammen — og nu, om end bestemt i Følelsen af, hvor ufuldkommen dog Din Kjærlighed var, nu vilde Du nærme Dig Gud, for, efter Skriftens Ord, at forlige Dig med ham: men han havde forandret sig! Tænk Dig en elskende Pige; bekymret tilstaaer hun sig selv, hvor lidet hun dog hidtil har elsket — nu saa vil jeg da ogsaa, siger hun til sig selv, blive lutter Kjærlighed. Og det lykkes hende; disse Bekymringens Taarer, hun fælder i Sorg over sig selv, disse Taarer — de slutte ikke Aiden, nei dertil ere de for brændende, o nei, just disse Taarer bringer Aiden til at flamme: men imidlertid havde den Elskede forandret sig, han var ikke mere den Kjærlige. O, een Bekymring for et Menneske! O, for et Menneske kan een Bekymring være nok, mere kan intet Menneske bære; skulde et Menneske, idet han i Selvbekymring maatte tilstaae sig selv, hvor lidet han hidtil havde elsket Gud, ængstes af den Tanke, om Gud nu ikke imidlertid kunde have forandret sig: saa, ja saa vil jeg fortvivle, og jeg vil fortvivle strax, thi saa er der Intet mere at vie paa, hverken i Tid eller i Evighed. Men derfor trøster jeg mig ved Ordet; og jeg spærrer mig enhver Udflugt, og jeg skaffer alle Undskyldninger til Side og alle Besmykkelser, og blotter Brystet, hvor jeg skal saares af Ordet, der dømmende trænger ind, dømmende „Du elskede kun lidet.“ O, træng kun dybere ind, end dybere, Du helbredende Smerte „Du elskede slet ikke“ — selv naar Dommen lyder saaledes, jeg fornemmer i een Forstand ingen Smerte, jeg fornemmer en ubeskrivelig Salighed; thi just min Dom, Dødsdommen over mig og min usle Kjærlighed, den indeholder tillige noget Andet: Gud er uforandret Kjærlighed.

Saaledes trøster jeg mig. Og jeg finder skjult en Trøst

i Erdet, som vel ogsaa Du finder, m. T., just naar Du hører Lidet saaledes, at det saarer Dig. Thi der staaer ikke, hvem Lidet forlades, „elstede“ lidet, nei der staaer: elster lidet. S, naar Næsfærdigheden dommer, den gør Regnskab og, den slutter af, den bruger den forbigaaende Tid, den siger: han elstede lidet, og siger dermed, at nu er den Saa for stedse afgjort, vi To ere stille ad, har ikke mere med hinanden at staae. S, det, Nærlighedsens Ord derimod lyder: hvem Lidet forlades, han elster lidet. Han elster lidet; han elster, det vil sige: saaledes er det nu, nu i dette Dieblit — mere siger Nærligheden ikke; uendelige Nærlighed, at Du saaledes bliver Dig selv ro i end Din mindste Næring! Han elster lidet nu, i dette Nu. Men hvad er Nuet, og hvad er Dieblittet — hurtigt, hurtigt er det forbi; og nu, i det næste Dieblit, nu er Alt forandret, nu elster han, om ikke meget, han stræber dog at elste meget; nu er Alt forandret, kun ikke „Nærligheden“, den er uforandret, uforandret den Samme, der herligt har viet vaa ham, herligt ikke nænt at lade det være afgjort med ham ikke nænt at jage Sidsmissen fra ham, men er blevet hos ham, og nu er det ikke Næsfærdigheden, der afsluttende siger: han elstede lidet, nu er det Nærligheden, der glad i Himlen siger: han elstede lidet, det er, nu er det forandret, det var den Gang, nu, nu elster han meget.

Men er det saa dog i Grunden ikke saa, at Syndens Forladelse fortjenes, vel ikke ved Gjerninger, men ved Nærlighed; naar det siges, at hvem Lidet forlades, elster lidet, ligger saa ikke deri, at det er Nærligheden, der gør Udilaget, om Ens Sinder, og hvorvidt Ens Sinder skulle tilgives — og saa fortjenes jo Sinderne Forladelse? S, nei. I det samme Evangelium noget tidligere (M. 42 Slutning) taler Kristus om to Skuldere, af hvilke den One var Meget, den Anden Lidet skyldig, og som begge fandt Tilgivelse — han spørger: hvilken af disse To var elste meest? Saa Svaret er: Den, hvem Meget blev tilgivet. Gæt nu vaa, hvorledes vi dog ikke komme ind i det Forventningsfulde uafslatte Gænge, men hvorledes Alt bliver indenfor Nærligheden! Naar Du elster meget, forlades Dig Meget

— og naar Dig Meget forlades, elsker Du meget. See her den salige, Frelsens Tilbagevenden i Kjerligheden! Forst elsker Du meget, og Meget bliver Dig saa forladt — o, og see, saa tager Kjerligheden endnu stærkere paa, dette, at saa Meget blev Dig forladt, det fremelsker endnu engang Kjerligheden, og Du elsker meget, fordi Meget blev Dig forladt! Det er med Kjerligheden her som med Troen. Tænk Dig En af hine Ulykkelige, hvem Christus helbredede ved et Mirakel. For at skulle helbredes maa han troe — nu troer han, og bliver helbredet. Nu er han helbredet — og nu bliver Troen end een Gang stærkere, nu da han er frelst. Det er ikke saaledes: han troede, og saa steete Miraklet, og saa var det forbi; nei Opfyldelsen forøger ham end een Gang Troen, efter Opfyldelsen er hans Tro een Gang saa stærk, som da han troede, førend han blev frelst. Og saaledes med det at elske meget. Stærk er den Kjerlighed, guddommelig stærk i Svaghed, den Kjerlighed, som elsker meget, og hvilken saa Meget forlades; men endnu stærkere er Kjerlighedens anden Gang, naar den samme Kjerlighed anden Gang elsker, elsker, fordi Meget blev forladt.

M. T. Du erindrer vel Begyndelsen af denne Tale. Man kan i det hvitidelige Dieblik forstyrre paa tvende Maader: ved at tale om det Ubekommende, selv om dette forresten er baade vigtigt og Talen betydningsfuld; eller ved at tale forstyrrende om Det, som i et saadant Dieblik er En det nærmeste. „Hvem Lidet forlades, elsker lidet“ — det kunde synes forstyrrende just i dette Dieblik, forinden Du nu gaaer op til Alteret, hvor Du jo antaamer alle Dine Synders Forladelse. O, men som det Opbyggelige i sit Forste altid er det Forfærdende, og som al sand Kjerlighed i sit Forste altid er Uro, og som Kjerlighed til Gud i sit Forste altid er Sorg: saaledes er hvad der synes det Forstyrrende ikke altid det Forstyrrende; det i Sandhed Beroligende er altid i sit Forste det Foruroligende. Men er der nogen Sammenligning mellem disse tvende Farer: den, i bedragerisk Tryghed at være beroliget, og den, at foruroliges ved at blive mindet om det Foruroligende — nu om hvilket For-

uroiligende? om det foruroiligende: at ogiaa det kan ilaves, hvis man indtil nu elskede lidet. Det er selvom med det foruroiligende; Den, der rei dannedes ved dette, det er sandt, han seer ille saa snart ud som Den, der blev uvidende derom. Men i det sidste Dieblit da er han, just ved Afmagten, dog maaskee den Starkeste, i det sidste Dieblit lilles, just ved Afmagten, maaskee han, hvad der ille lilles den Starkeste.

Saa velisigne da Gud denne foruroiligende Tale, at den kun til det Gode maatte have foruroiligt Dig, at Du ved Alteret beroliget maatte foruemme, at Du annammer alle Dine Synders naadefulde forladelse.

II.

1 Peter IV, 7.

B o n.

Herre Jesus Kristus! Auglene havde Meder, Nævene havde Guler, og Du havde ikke det, hvortil Du kunde hælde Dit Hoved, hansvild var Du i Verden — selv dog Skulestedet, det eneste, hvor Synderen kunde sne hen. S, og saaledes er Du jo endnu den Dag idag Skulestedet; naar Synderen fluer til Dig, skuler sig hos Dig, er skjult i Dig: da er han evigt vel forvaret, da skuler „Mjerligheden“ Syndernes Mangsfoldighed.

1 Peter IV, 7: Mjerligheden skal skjule Syndernes Mangsfoldighed.

Dette gjælder, naar Talen er om menneskelig Mjerlighed, i dobbelt Forstand, hvad vi andetsteds videre have udført. Den, i hvem der er Mjerlighed, den Mjerlige skjuler Syndernes Mangsfoldighed, seer ikke Mæstens Æil, eller seer han dem, er han dog som den, der ikke seer dem, skjuler dem for sig selv og for Andre, Mjerligheden gjør ham, i endnu skønnere Forstand end For- eltelige, Blind, blind for Mæstens Synd. Åra den anden Side; den, i hvem der er Mjerlighed, den Mjerlige, om han ogsaa for- reften har Æil, Ufuldkommenheder, ja om end hans Syndere vare mangsfoldige: Mjerligheden, det at der er Mjerlighed i ham, skjuler over Syndernes Mangsfoldighed.

Naar Talen er om Christi Mjerlighed, da kan Ordet kun tages i een Forstand; at Han var Mjerlighed tjente ikke til at skjule over hvad Ufuldkommenhed der var i Ham — den Hellige, i hvem der ikke var Synd, og i hvis Mund der ikke var Svig, selv-

følgeligt, da der i ham kun var Kjærlighed, Kjærlighed i hans Hjerte og kun Kjærlighed, i hvert hans Ord, i al hans Vjærning, i hele hans Liv, i hans Død, indtil det Sidste. O, i et Menneske er Kjærligheden ikke saa fuldkommen, derfor har han, eller, desuagtet har han ligesom Gavn af den: medens han kjerligt skjuler Syndernes Mangfoldighed, gjør Kjærligheden igjen mod ham, hvad han gjør mod Andre, skjuler over hans Synder. Saaledes trænger han selv til Kjærligheden, hvilken han udvijer, saaledes drager han selv Fordeel af Kjærligheden i ham, hvilken dog alligevel, forjaavidt den vender sig udad, skjulende Syndernes Mangfoldighed, ikke, som Christi opoffrende Kjærlighed, omfatter hele Verden, men kun meget Saa. Ak, om det end er sjældent nok, at et Menneske er den Kjærlige, hvad Under, kunde man fristes til at sige, hvad Under, at et Menneske stræber at være det, han som selv trænger til Kjærlighed, og forjaavidt, ved at være kjerlig, jo dog i en vis Forstand seer paa sit Eget! Men Kristus trængte ikke til Kjærlighed. Tænk Dig, at han ikke havde været Kjærlighed; tænk Dig, at han paa en ukjerlig Maade blot vilde have været, hvad han var, den Hellige; tænk Dig, at han, istedetfor at frelse Verden og at skjule Syndernes Mangfoldighed, var kommen til Verden for i hellig Bredde at domme Verden: tænk Dig dette, for desto inderligere at betænke, at det just om ham gjælder i eneste Forstand, at hans Kjærlighed skjulte Syndernes Mangfoldighed, at det var „Kjærlighed“, at, som Skriften siger, der kun er Een god: Gud, at saaledes var han, eneste, den Kjærlige, der skjulte Syndernes Mangfoldighed, ikke nogle Enkeltes, men hele Verdens.

Lader os da i de foreskrevne korte Diebliske tale om dette Ord:

Kjærlighed (Christi Kjærlighed) skjuler Syndernes Mangfoldighed.

Og ikke sandt, dertil har Du følt Trang, og just idag, til en Kjærlighed, der kan skjule over Synderne, over Dine Synder — derfor gaaer Du jo idag op til Herrens Alter. Thi medens det kun er altsfor sandt, hvad Luther siger, at ethvert Men-

neste har hos sig en Prædikant, han svæver med ham, drifter med ham, vaager med ham, sover med ham, fort er altid om ham, altid med ham, hvor han saa er, hvad han saa end foretager sig, en Prædikant, der hedder Sjød og Blod, Lyster og Lidenstaber, Vaner og Tilboeligheder: saa er det ogsaa vist, at der i ethvert Menneskes Næderste er en Medvidder, der lige saa nøiagtigt er med overalt, Samvittigheden. Det kan maaskee lattes et Menneske at skjule sine Synder for Verden, han kan maaskee daarligen glæde sig ved, at det lattes ham, eller dog, lidt sandere, tilstaae, at det er sorgelig Svagbed og Æiighed, at han ikke har Mod til at blive aabenbar: men for sig selv kan et Menneske ikke skjule sine Synder. Det er umuligt; thi den Synd, der ogsaa var ganske ubetinget skjult for En selv, vilde jo ikke være Synd, saa lidet som hvis den var skjult for Gud, hvilket heller ikke er Tilfældet, da et Menneske, saasnart han er vidende om sig selv, og i Alt, hvori han er vidende om sig selv, tillige er vidende om Gud, og Gud vidende om ham. Og derfor er han saa magtig, og saa uvieregnende, og altid saa nærværende, og saa ubestuelig, fordi han er i Vagt med Gud, han denne medvidende Prædikant, der følger Mennesket overalt, naar han vaager og naar han sover — at, hvis han ikke gjør ham søvlos med sin Prædiken! overalt, i Verdens Larm — at, hvis han ikke med sin Stemme forvandler ham Verdens Larm til Stilhed! i Censomheden — at, hvis han ikke forhindrer ham selv paa det censomite Sted at sove sig censom! ved det daglige Arbejde — at, hvis han ikke gjør ham fremmed derfor og som en Udsvredt! i den festlige Omgivelser — at, hvis han ikke gjør ham denne lig et stummelt Sængsel! paa de hellige Steder — at, hvis han ikke holder ham tilbage fra at komme der: denne medvidende Prædikant, der følger Mennesket, medvidende med ham, om hvad han nu, nu i dette Dieblit gjør eller lader, og om det længst, længst — nei ikke det længst Olemte, derfor følger denne Medvidder, som har en smagelig Gulommelse — men det længst, længst Tilbagelagte — Alve fra denne Medvidder kan et Menneske ikke, saa lidet som han, efter ham Hed-

nings Ord, kan ride fra Sorgen, der sidder bag ved paa Hesten, og saa lidet som det, hvis Du vil vende Billedet anderledes, saa lidet som det „hjælper Hjorten, at storme frem for at løbe fra Pilen, der sidder i Brystet: jo heftigere den farer frem, jo fastere løber den sig blot Pilen“.

Dog idag er Du jo ogsaa langt fra at ville gjøre det unyttige Forjog paa at slye eller unddrage Dig denne medvidende Prædikant, Du har netop givet ham Ordet. Thi i Skriftestolen er det rigtignok Præsten, der prædiker; men den sande Prædikant er dog ham, Medvideren i Dit Indre. Præsten, han kan kun prædike ganske i Umindelighed: Prædikanten i Dit Indre, han er lige det Modsatte, han taler ene og alene om Dig, til Dig, i Dig.

Ikke vil jeg gjøre noget Forjog paa at forfærde, selv noksom forfærdet; men hvo Du end er, menneskelig talt, næsten reen og uskyldig — naar denne medvidende Prædikant prædiker for Dig i Dit Indre: saa fornemmer ogsaa Du, hvad maaskee Andre fornemme forfærdeligere, Du fornemmer en Trang til at skjule Dig; og om det end var sagt Dig tusinde Gange og atter tusinde Gange, at det er umuligt at finde dette Skjul, Du fornemmer dog Trangen. O, som jeg ved at flygte hen til en øde O, hvor aldrig noget Menneske kom eller kommer, o, at der var et Tilflugtssted, hvor jeg saaledes kunde flygte hen, langt bort fra mig selv; at der var et Skjulested, hvor jeg er saaledes skjult, at end ikke Bevidstheden om min Synd kan finde mig; at der var en Grændse, om end nok saa smal, naar den dog er adskillende mellem min Synd og mig; at der var paa den anden Side af et svælgende Dyb en om end nok saa lille Plet, hvor jeg kan staae, medens Bevidstheden om min Synd maatte blive paa hiin Side; at der var en Tilgivelse, en Tilgivelse, der ikke lader mig fornemme min Skyld forøget, men i Sandhed tager Skylden fra mig, ogsaa Bevidstheden derom; at der var Glemsel!

Nu men det er jo saaledes; thi Kjærlighed (Christi Kjærlighed) skjuler Syndernes Mangfoldighed. See Alt er blevet nyt! Hvad der i Heden skabes forgjæves forsøges og forsøges,

hvad der under Lovens Herredømme var og er en frugtesløs Befræbelic: det gjorde Evangeliet muligt. Ved Alteret udbreder Arelæren sine Arme og just for denne Afgjænging, der vil slyge fra Bevidstheden om sin Sund, slyge fra hvad der, endnu værre end om det forfulgte, slyge fra hvad der nager; han udbreder sine Arme, han siger „kommer hid til mig“ — og det, at han udbreder sine Arme, det siger allerede: kommer hid; og det, at han, udbredende sine Arme, siger „kommer hid“, det siger tillige: Mjærlighed skjuler Syndernes Mangfoldighed.

Ø, tro ham! Kunde Du tiltroe Den, der aabner sin Havn frelsende for Dig, kunde Du tiltroe ham at forstaa et Ordspil, tiltroe ham at bruge en interressigende Talemaade, tiltroe ham at bedrage Dig, og just i det Dieklit: at han kunde sige „kommer hid“, og i det Dieklit Du da lom hid og han holdt Dig omsluttet, at det da skulde være, som var Du fangen; thi her, just her var ingen Glemfjel, her hos — den Hellige! Nei, det kunde Du ikke troe; og troede Du det, vilde Du jo ikke komme hid: men jalig Den, som ganske bogstaveligen troer, at Mjærlighed (Christi Mjærlighed) skjuler Syndernes Mangfoldighed. Thi et herligt Menneske, ja selv om det var det herligste, han kan herligt demme med Staaensomhed, herligt lulle sit Die for sine Synder — o, men Dit Die for dem kan han ikke lulle; han kan ved herlig Tale og Deeltagelse søge at formilde sin Skuld ogsaa i sine sine, og forsaavidt ligesom skjule den for Dig, eller dog til en vis Grad, nogenlunde skjule den for Dig — o, men virkelig skjule den for Dig, bogstavelig skjule den for Dig, saa den er skjult som hvad der skjules paa Havets Bunn, og hvad aldrig Noget mere faaer at see, skjult saaledes som naar hvad der var rødt lig Blod bliver hvidere end Sne, skjult saa Sund forvandles til Meenhed, og Du selv tør troe Dig rensfærdiggjort og reu: det kan kan han, den Herre Jesus Christus, hvis Mjærlighed skjuler Syndernes Mangfoldighed. Et Menneske har ingen Mjærlighed, kan ikke bide Dig, at Du skal troe, og just ved at bide med Mjærlighed hælve Dig til at troe. Men jordres der allerede Mjærlighed til at lære, hvilken Mjærlighed, om muligt større

end den, der byder det oprørte Hav at blive stille, hvilken Myndighed for at byde den Fortvivlende, Den, der i Angerens Qvæler ikke kan og ikke tør glemme, den Sonderknupte, der ikke kan og ikke tør lade være at stirre paa sin Skyld, hvilken Myndighed for at byde ham, at lukke sit Die, og hvilken Myndighed for derpaa at byde ham aabne Troens Die, saa han seer Reenhed hvor han saae Skyld og Synd! Denne guddommelige Myndighed har kun han, Jesus Christus, hvis Kjærlighed skjuler Syndernes Mangfoldighed.

Han skjuler den ganste bogstaveligen. Naar eet Menneske stiller sig foran et andet Menneske, og med sit Legeme dækker ham ganste, saa Ingen, Ingen kan saae Die paa Den, der er skjult bagved: saaledes skjuler Jesus Christus med sit hellige Legeme over Din Synd. Du saa Retfærdigheden blev rasende, hvad vil den mere: der er jo Fyldestgjørelse; om saa Angeren i Dig nok saa sodderrivende mener at burde komme Retfærdigheden udenfor Dig til Hjælp for at opdage Skylden: der er jo Fyldestgjørelse, en Fyldestgjørelse, en Fyldestgjører, som ganste dækker af Din Skyld, og gjør det umuligt at see den; umuligt for Retfærdigheden, og derved igjen for Angeren i Dig eller for Dig, thi Angeren mister ogsaa sit Syn, naar Retfærdigheden, som den beraaber sig paa, siger: jeg kan Intet see.

Han skjuler den ganste bogstaveligen. Som naar Hønen, bekymret, i Faren's Dieblit samler Kyllingerne under sine Vinger, skjuler over dem, for ladende sit Liv end at berove dem dette Skjul, der gjør det umuligt for Fjendens Blik at opdage dem: saaledes skjuler han Din Synd. Saaledes; thi ogsaa han er bekymret, uendelig bekymret i Kjærlighed; for skal han lade sit Liv, end berove Dig Dit sikke Skjul under hans Kjærlighed. For skal han lade sit Liv — dog nei, just derfor lod han sit Liv, for at sikke Dig et Skjul under sin Kjærlighed. Og derfor ogsaa: ikke saaledes som Hønen, nemlig kun saaledes eller uendelig mere bekymret end Hønen skjuler over sine Kyllinger, men ellers ikke saaledes; thi Han skjuler med sin Død. O, evigt sikke, o, saligt betryggede Skjulested! For Kyllingerne er der

dog een Nare; Skøndt skjulte ere de dog bestandigt i Nare: naar Moderen har gjort det Sidste, af Njerlighed har ladet sit Liv for dem, saa er Skjulet dem berøvet. Men han derimod — ja, hvis han med sit Liv skjulte over Din Synd, saa var der jo Narens Mulighed, at de berøvede ham Livet, og Dig Skjulet. Underledes da han skjuler med sin Død over Din Synd; for skulde han — hvis dette var fornødent, hvis ikke Alt var afgjort med den ene Gang — for skulde han endnu engang lade Livet, for ved sin Død at staffe Dig et Skjul, end at Du skulde berøves Skjulet. Det er ganske bogstaveligen: han skjuler over Din Synd, just fordi han skjuler med sin Død. En Levende kan jo dog Døden staffe til Side; men en Død kan umuligt staffles til Side, og altsaa umuligt Dit Skjul Dig berøves. Om saa Metfærdigheden blev rasende, hvad vil den mere end Dødsstraffen; men den er jo lidt, hans Død er Dit Skjul. Uendelige Njerlighed! Der tales om Njerlighedens Gjerninger, og saa kan der nævnes mange. Men naar der tales om Njerlighedens Gjerning eller Njerligheds-Gjerningen, saa er der, ja saa er der kun een Gjerning, og, forunderligt nok, saa veed Du ogsaa strax, hvem Taler er om, om ham, om Jesus Christus, om hans forsonende Død, der skjuler Sundersnes Mangfoldighed.

Dette fortaendes ved Alteret; thi fra Prædikestolen fortaendes væsentligen hans Liv; men ved Alteret hans Død. Han døde een Gang for hele Verdens og vore Sunder; hans Død gjentages ikke, men det gjentages: han døde ogsaa for Dig. Du, som i hans Legeme og Blod modtager Bantet paa, at han er død ogsaa for Dig, ved Alteret, hvor han giver Dig fra selv til Skjul. O, iltre Skjulested for Sunderen, o, salige Skjulested, naar efter først at have lært hvad det vil sige, naar Samvittigheden anslager, og Loven dommer, og Metfærdigheden straffende forfølger, da, træt indtil Nødværelse, at finde hvile i det eneste Skjul, som er at sinde! Et Menneske, selv det herligste, kan han dog i det Høieste give Dig Normildheden Undstrødnungen, overladende Dig, hvorvidt Du nu kan bruge den: men sig selv kan han ikke give Dig. Det kan kun

Jesús Kristus, han giver Dig sig selv til Skjul; det er ikke nogle Trostegrunde han giver Dig, ikke en Lære han meddeler Dig, nei han giver Dig sig selv. Som Matten breder sig skjulende over Alt: saaledes gav han sig selv hen og blev det Skjul, bag hvilket der ligger en syndig Verden, som han frelst; gennem dette Skjul bryder Retfærdigheden sig, ikke blot formildet, som naar Solens Straale bryder sig gennem det farvede Glas, nei afmægtig bryder den sig mod dette Skjul, og bryder ikke derigennem. Han gav sig selv hen for hele Verden til et Skjul, ogjaa for Dig som for mig.

Og derfor Du min Herre og Frelser, Du, hvis Kjærlighed skjuler Syndernes Mangfoldighed, naar jeg ret fornemmer min Synd og mine Synders Mangfoldighed, naar der for Retfærdigheden i Himlen kun er Brede over mig og over mit Liv, naar der paa Jorden kun er eet Menneske, jeg hader og affkyer, eet Menneske, jeg, for at undgaae, vilde flye om det saa var til Verdens Ende, mig selv: da vil jeg ikke begynde paa det Forgjeves, der dog kun fører enten dybere i Fortvivlelse eller til Afstand, men jeg vil strax flye hen til Dig, og Du vil ikke negte mig det Skjul, Du ijerligt har tilbudet Alle, Du vil unddrage mig for Retfærdighedens Blik, frelse mig fra dette Menneske og fra den Grindring, hvormed han piner mig, Du vil hjælpe mig til, ved at blive et forvandlet, et andet, et bedre Menneske, at turde blive i mit Skjul, glemt af Retfærdigheden og af hiint Menneske, som jeg affkyer.

A. T. Det er til den Kjærlighed, der skjuler Syndernes Mangfoldighed, Du idag søger hen, søgende den ved Alteret. Du har af Kirkeus Tjener modtaget Forsikringen om Dine Synders naadefulde Forladelse; Du modtager ved Alteret Pantet derpaa. Og ikke blot dette; thi ikke blot modtager Du dette Pant, som Du af et Menneske kan modtage et Pant paa, at han bærer denne Følelse for Dig, eller dette Sind mod Dig, nei, Du modtager Pantet til Pant paa, at Du modtager ham selv; idet Du modtager Pantet, modtager Du ham selv, i og med det synlige Tegnet giver han Dig sig selv til Skjul over Dine

Sunder. Som han er Sandheden, saa Du ikke af ham faaer at vide, hvad Sandhed er, og nu overlades til Dig selv, men kun bliver i Sandheden ved at blive i ham; som han er Veien, saa Du ikke af ham faaer at vide, hvilken Wei Du skal gaae, og nu overladt til Dig selv maa gaae Din Gang, men Du kun ved at blive i ham, bliver paa Veien; som han er Livet, saa Du ikke af ham faaer Livet overgivet, og nu maa skjotte Dig selv, men Du kun ved at blive i ham har Livet: saaledes er han ogsaa Skjulet; kun ved at blive i ham, kun ved at indleve Dig i ham, er Du i Skjul, er der Skjul over Dine Sunders Mangfoldighed. Derfor kaldes Nadveren et Samfund med ham; den er ikke blot til hans Afskyndelse, ikke blot til Vant paa, at Du har Samfund med ham, men den er Samfundet, dette Samfund, som Du saa skal stræbe at bevare i Dit daglige Liv ved mere og mere at leve Dig ud af Dig selv og leve Dig ind i ham, i hans Kjærlighed, der skjuler Sundersnes Mangfoldighed.

Til Selvprøvelse
Samtiden anbefalet.

(1851.)

Udgivet af

H. O. Lange.

Til Grund for denne Udgave er lagt den af E. M. selv besergede 2. Udgave (Kjøbenhavn, 1852); den er sammenlignet med Originalmanuskriptet (E. M.'s Papirer paa Universitetsbibliotheket, Balle 36).

Til Selvprøvelse

Samtiden anbefalet.

Af

S. Kierkegaard.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

1851.

„Efterdi vi da kjende Herrens Ærgjæ, søge vi at vinde Mennesker“ (2. Cor. V, 11). Thi strax at begynde med, eller først, at ville vinde Mennesker, det er maaskee endog Ugudelighed, i ethvert Tilfælde Verdelighed, ikke Christendom, saa lidet som det er at frygte Gud. Nei, lad Din Stræben først, lad den først og fremmest udtrøffe, at Du frygter Gud. — Dette har jeg stræbt.

Men Du, o Gud, Du lade mig aldrig glemme, at om jeg end ikke vandt et eneste Menneske — hvis mit Liv (thi Mændens „Dorffting“ er svigefuldt!) udtrøffer, at jeg frygter Dig: at det er „Alt vundet!“ Eg det imod, om jeg vandt alle Mennesker — hvis mit Liv (thi Mændens „Dorffting“ er svigefuldt!) ikke udtrøffer at jeg frygter Dig: at det er „Alt tabt“.

Forord.

Min tjære Læser! læs, om muligt, heit! Gjer Du det, lad mig takke Dig derfor; gjer Du det ikke blot selv, bevæger Du ogsaa Andre dertil, lad mig takke dem hver især, og Dig atter og atter! Du vil ved at læse heit stærkest faae Indtrykket af, at Du har ene med Dig selv at gjere, ikke med mig, der jo er „uden Myndighed“, ei heller med Andre, hvilket vilde være Udipredelse.

3 August 1851.

S. K.

I n d h o l d.

I.

Hvad der fordres for til sand Veljignelse at betragte sig i
Ordet's Speil? (5te Sondag efter Paaske).

II.

Christus er Veien (Christi Himmelfartsdag).

III.

Det er Manden der levendegjør (1ste Pintsiedag).

I.

Jacob 1, 22 til Enden.

En Forbemærkning.

Der er et Ord, som oftere er faldet mig paa Sinde, et Ord af en Mand, hvemt jeg vistnok ikke christeligt kan siges at skyldes Noget, det var jo en Hedning, men hvem jeg dog mener personligt at skyldes saare meget, han som ogsaa levede under Forhold, der, i mine Tanker, ganske svare til vore Tiders Vilkaar: jeg mener Oldtidens eenfoldige Viise. Om ham fortælles der, at da han var anklaget for Folsket, kom en Taler til ham, som overrakte ham en omhyggelig udarbejdet Forvarstale med Anmodning om at afbenytte den. Den eenfoldige Viise modtog den, læste den. Derpaa gav han Taleren den igjen tilbage, og sagde: det er en sunn og veludarbejdet Tale (altsaa det var ikke, fordi Taleren var uheldig, var slet, at han gav den tilbage), men, vedblev han, jeg er nu blevet halvfjerdsindstyve Aar gammel, saa synes jeg, det ikke sommer sig for mig at benytte en Talers Kunst. Hvad meente han? Han meente for det Første: mit Liv er for alvorligt til at kunne være tjent med at understøttes af en Talers Kunst; jeg har sat et Liv ind; selv om jeg ikke bliver dømt fra Livet, jeg har dog sat et Liv ind, og i Gudens Tjeneste har jeg rogtet mit Grinde: lad mig da nu ikke i det sidste Dieblis tilintetgjøre Indtrykket af mig selv og mit Liv ved Hjælp af Kunst-Talere eller Tale-Kunster. Dernæst meente han. De Tanker, Forestillinger, Begreber jeg nu i tyve Aar (saa længe var det) kjendt af Enhver, latterliggjort af Eders comiske Digtere, anseet for en Særling, ideligt angreben af „Navnloje“ (det er hans Ord) har udviklet i Samtale med den Første den Bedste paa Torvet — disse Tanker ere mit Liv,

have bestjefstiget mig tidligt og sildigt, have de ingen Anden bestjefstiget, mig have de bestjefstiget uendelig, og naar jeg, hvad der har tildraget sig Eders særdeles Tømrersjombhed, stundom har kunnet staae en heel Dag og stirre hen for mig, det var disse Tanker, der bestjefstigede mig: saa tænker jeg ogsaa, at jeg uden Hjælp af Munnst-Talere og Tale-Munster, hvis jeg paa Doms Dagen overhovedet agter at sige Noget, kan sige et Par Ord; thi den Omstændighed, at jeg formodentligen vil blive domt fra Livet, gjør da hverken fra eller til, hvad jeg siger vil naturligtvis blive det Samme og om det Samme og paa den samme Maade som hidtil, og som jeg nu igaar talte med en Ældbereder paa Torvet: det Par Ord tænker jeg kan jeg nok sige uden Forberedelse eller Andres Bistand; det forstaaer sig, ganske uden Forberedelse er jeg heller ikke, da jeg har forberedt mig i tove Aar, og ganske uden Bistand er jeg heller ikke, da jeg regner paa Gudens Bistand. Men, som sagt, det Par Ord . . . ja, det negter jeg ikke, det kan ogsaa blive vidtløftigere; hvis jeg fik tove Aar igjen, vilde jeg kunne vedblive at tale om det Samme, jeg bestandigt har tolet om; men Munnst-Talere og Tale-Munster er ikke Noget for mig. — O Du Alvorlige! Mis-tjendt maatte Du tomme Østbaggeret; Du blev ikke forstaaet. Saa dode Du. Å over to tusinde Aar er Du blevet beundret „men om jeg er blevet forstaaet?“ det er sandt!

Lg nu det at vrædite! Burde det ikke ogsaa være saaledes alvorligt! Den, der skal vrædite, han skal leve i de christelige Tanker og Forestillinger, det skal være hans daglige Liv — naar saa er, det er Christendommens Mening, saa vil Du ogsaa have Betselenhed nok, og just den, der jørdres, naar Du taler frit væk uden særlig Forberedelse. Ujand Betselenhed er det derimod, hvis Noget, uden selv forresten at bestjefstige sig med, uden at leve i disse Tanker, en gang imellem først sidder og sarter morsommelig saadanne Tanker, maaskee paa Litteraturens Markt, derpaa arbejder dem sammen til en vel udarbejdet Tale, som saa læres nyverligt udenad, holdes fortræffeligt baade i Hensende til Stemme og Æredrag og i

Henseende til Armbevægelser. Nei, som man i de velindrettede Huse ikke behøver at stige ned ad Trapperne for at hente Vand, men ved et Høitryk har det deroppe, blot man omdreier Hanen, saaledes er Den en ægte christelig Taler, der, fordi det Christelige er hans Liv, i ethvert Øieblik har Veltalenheden, just den sande Veltalenhed, nærværende, lige ved Haanden — dog følger det naturligviis af sig selv, at det da ikke er Meningen hermed at anvise Vroblehovederne Hæderspladsen, om det end nok saa meget er vist, at det er uden Forberedelse de vrøble. Videre, Skriften siger: I skulle aldeles ikke sværge, Eders Tale være Ja og Nei, hvad derover er, er af det Onde: saaledes er der ogsaa en Veltalenhedens Kunst som er af det Onde, hvis den gjøres til det Høieste, da den er det Lavere. Thi Prædikenen skal ikke splidagtigt befæste Adskillelsen mellem de Begavede og de Ikke-Begavede, den skal, i Hellig-Aands Enighed, fæste Opmærksomheden ene og alene paa, at der skal gjøres efter det Sagte. Du Genfoldige, og var Du end den af Alle meest Indskrænkede — dersom Dit Liv udtrykker det Lidet Du har forstaaet: Du taler mægtigere end alle Taleres Veltalenhed! Og Du, o Kvinde, om Du end ganske forstummet i myndig Tausked — dersom Dit Liv udtrykker, hvad Du hørte: Din Veltalenhed er mægtigere, sandere, mere overbevisende end alle Taleres Kunst!

Dette er saaledes. Men lader os see os for, at vi ikke gribe for høit; thi fordi det er sandt, deraf følger ikke, at vi formaae at gjøre det. Og Du, m. T., Du vil betænke, at jo høiere det Religiøse tages, jo strengere bliver det; men deraf følger ikke, at Du kan bære det, Dig vilde det maaskee endog være til Forargelse og til Fordærvelse. Maaskee kan Du nok behøve denne lavere Form af det Religiøse, at der anvendes en vis Kunst paa Fremstillingen for at gjøre det mere tiltrækkende. Den strenge Religiøse, hans Liv er væsentligen Handling — og hans Fremstilling ganske anderledes nærgaaende og fastende end den mere omhyggeligt udarbejdede Tale. M. T., er Du af denne Mening, saa tag imod dette og læs det til Opbyggelse.

Det er ikke for min Fuldkommenheds Skuld og ikke for Din Fuldkommenheds Skuld, at Taleren er saa udarbejdet, tværtimod det er, gudelig forstaaet, en Ufuldkommenhed og Svaghed. Jeg tilstaaer, og endog Dig, min, ikke sandt, saa vil Du ogsaa tilstaae, ikke mig, nei det forlanges ikke, men Dig selv og Gud Din. Al, vi som dog kalde os Christne, vi ere, christeligt forstaaet, saa forlæede, saa langt fra at være, hvad Christendommen dog fordrer af dem, som ville kalde sig Christne, afdøde fra Verden, neppø have vi vel engang Forestilling om den Art M-vor; vi kunne endnu ikke undvære, forsjage det Kunstneriske og dets Nørmildelse, ikke taale det sande Indtryk af Virkelighed: nu, saa lader os da idetmindste være øvrigt og tilstaae det. Forstaaer Nogen maaskee ikke strax, hvad jeg her siger og tilsigter: han være langsom til at domme, han give Tid, vi skulle nok komme nærmere ind paa den Sag. O, men hvo Du end er, hav Tillid, giv Dig hen; Magt kan der jo ikke være Tale om at jeg skulde kunne bruge, jeg den af Alle Usmægtigste, men der skal ikke blive brugt den mindste Overtalelse eller Underjundighed eller Ligt eller Løften, for at føre Dig maaskee saa langt ud, at Du maatte (hvad Du dog vistnok alligevel egentligen ikke burde, og, hvis Din Tro var større, heller ikke vilde) fortryde, at Du havde givet Dig hen; tro mig (jeg siger det til min egen Bestemmelse) ogjaa jeg er kun altsjor forlæet.

Epistelen skriver St. Jacob Apostel.

1 Cap. 22 V. til Enden.

Men vorder Ordets Gjørerere, og ikke alene dets Hørere, med hvilket I bedrage Eder selv. Thi dersom Noget er Ordets Hører, og ikke dets Gjører, han er liig en Mand, der betragter sit legemlige Ansigt i et Speil; thi han betragtede sig selv, og gik bort, og glemte strax, hvordan han var. Men den, som skuer ind i Frihedens fuldkomne Lov, og bliver ved dermed, denne er ikke bleven en glemksom Tilhører, men Gjerningens Gjører, denne skal vorder salig i sin Gjerning. Dersom Noget iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, men holder ikke sin Tunge i Tonnue, og bedrager sit eget Hjerte, hans Gudsdyrkelse er forfængelig. En reen og ubesmittet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderløse og Enker i deres Trængsel, at bevare sig selv ubesmittet af Verden.

B o n.

Fader i Himlene! Hvad er et Menneske, at Du kommer ham ihu, et Menneskes Varn, at Du bekymrer Dig om ham — og paa enhver Maade, i enhver Henseende! Sandeligen i Intet lod Du Dig uden Vidnesbyrd; og tilsidst gav Du ham Dit Ord. Mere kunde Du ikke gjøre; at tvinge ham til at benytte det, læse eller høre det, at tvinge ham til at gjøre derefter, det kunde Du ikke ville. O, og dog Du gjør mere. Thi ikke er Du som et Menneske;

han gjør heldent Noget for Antet, men gjør han det for Antet, saa vil han da ibetvibende ikke have Altskabelighed deraf. Derimod Du, o Gud, Du giver Du Erd som en Gave, det gjør Du, uendeligt Lybøiede — og vi Menneſter have Antet at give til Bederlag. Og ſinder Du da blot nogen Billighed hos den Enfelte, da er Du ſlur tilrede, og er forſt Den, der, med mere end menneſkelig ja med guddommelig Taalmodighed, ſidder og ſtaver med den Enfelte, at han maa kunne forſtaae Erdet retteligen; og ſaa er Du dernæst Den, der, atter med mere end menneſkelig ja med guddommelig Taalmodighed, ligesom tager ham ved Haanden og hælver ham, naar han ſtræber at gjere dets — Du vor Lader i Himlene!

Tiderne ere forſkjellige; og om det end ofte gaaer med Tiderne ſom med et Menneſte: han forandrer ſig ganſte — men det bliver lige galt, blot i et nyt Kloſter: det er dog ligefuldt ſandt, at Tiderne ere forſkjellige; og forſkjellige Tider kræve det forſkjellige.

Der var en Tid, da Evangeliet, „Maaden“, var blevet forvandet til en ny Lov, ſtrengere over Menneſkene end den gamle. Alt var blevet noget forviint, traſomt og ulyſeligt Noget, naſten ſom var der — trods Englenes Sang ved Chriſtendommens Indkomſt — ingen Glæde mere hverken i Himlen eller paa Jorden. A ſmaaſigt Selvplageri havde man — ſaaledes havner det ſig! — gjort Gud lige ſaa ſmaaſig. Man gik i Kloſter, man blev der — ja, det er ſandt; det var frivilligt, og dog var det Trældom thi det var ikke i Sandhed frivilligt, man var ikke ganſte enig med ſig ſelv, ikke glad ved at være der, ikke fri, dog havde man heller ikke Armodighed til at lade det være, eller til at forlade Kloſteret igjen og blive fri. Alt var blevet Øjerning. Og ſom niunde Udvarter paa Træerne, ſaaledes vare dieſe Øjerninger bedærvede af niunde Udvarter, ſaa ofte kun Sylleri, Kortjenſtigheds Indbildſhed, Ortleſhed. Juſt deri var det Aetlen ſtal, ikke ſaa meget i Øjerningerne. Thi lader os ikke overdrive ikke benytte en forbigaaende Tids Bildfarelſe til en Bildfarelſe. Men tag denne Ujundhed og Uſandhed bort

fra Gjerningerne, og lad os saa kun beholde Gjerningerne i Oprigtighed, i Ydmyghed, i gavnlig Virksomhed. Saaledes skulde det nemlig være med disse Gjerninger, som naar f. Ex. en krigerisk Yngling i Forhold til det farefulde Foretagende selv frivilligt kommer og beder den Overste, sigende: o, maa jeg ikke faae Lov at komme med der! Hvis saaledes et Menneske vilde sige til Gud: „o, maa jeg ikke faae Lov at give alt mit Guds til de Fattige; at det skulde være noget Fortjenstligt, nei, nei, jeg erkjender dybt ydmyget, at hvis jeg engang bliver salig, jeg bliver det af Naade aldeles som Roberen paa Korset, men maa jeg ikke faae Lov til at gjøre det, at jeg ganske kan virke for Guds Riges Udbredelse blandt mine Medmennesker“ — saa, ja saa er dette, for at jeg skal tale lutherisk, det er trods Satan, Bladene, det hoistærede Publikum (thi Paven's Tid er nu forbi), trods alle kloge Mænds og Koners forstandige, geistlige eller verdslige Indsigelser, det er Gud velbehageligt. Men saaledes var det ikke den Tid, vi tale om.

Da fremtraadte der en Mand, Morten Luther, fra Gud og med Troen; med Troen (thi sandeligen hertil behøvedes Tro) eller ved Tro indsatte han Troen i dens Rettigheder. Hans Liv udtrykte Gjerningerne, lad os aldrig glemme det, men han sagde: et Menneske frelses alene ved Troen. Faren var stor. Hvor stor den var i Luthers Dine, jeg veed intet stærkere Udtryk derfor, end at han besluttede: for at faae Orden i Sagen, maa Apostelen Jacob stubbes tilside. Tænk Dig en Luthers Erbødighed for en Apostel — og saa at maatte vove dette for at faae Troen indsat i dens Ret!

Imidlertid hvad skeete? Der er bestandig en Verdslighed, som nok vil have Navn af at være Christen, men ønsker at blive det for saa billig Priis som muligt. Denne Verdslighed blev opmærksom paa Luther. Den horte, af Forsigtighed horte den endnu engang, at den da ikke skulde have hørt feil, derpaa sagde den „hypperligt, det er Noget for os; Luther siger: det er alene Troen det kommer an paa; at hans Liv udtrykker Gjerningerne, det siger han ikke selv, og da han nu er død, saa er det ikke mere

en Virkelighed. Altsaa tage vi hans Ord, hans Lære — — og vi ere frie for alle Gjærninger, Leve Luther: wer nicht liebt Weiber, Wein, Gesang, Er wird ein Narr sein Leben lang. Dette er Betydningen af Luthers Liv, denne Guds Mand, der, udsvarende, reformerede Christendommen". Tag om end ikke Alle slet saa verdsligt toge Luther forjængeligt — der er i ethvert Menneske en Tilboielighed til, enten, naar Gjærningerne stal med, at ville være fortjenslig, eller, naar Troen og Naaden stal gjøres gjældende, saa da ogsaa at ville være saavidt muligt ganske fri for Gjærningerne. „Mennesket", denne fornuftige Guds Skabning, lader sig sandeligen ikke narre, er ikke en Bonde, der kommer tiltrovs, han seer sig for. „Nei, Gæt af To", siger Mennesket, „stal det være Gjærninger: vel, men maa jeg saa ogsaa bede om den mig lovligt tilkommende Profit af mine Gjærninger, at det er Ærtjensligt. Stal det være Naade: vel, men maa jeg saa ogsaa bede, at jeg bliver fri for Gjærningerne, ellers er det jo ikke en Naade. Stal det være Gjærninger og alligevel Naade, det er jo Galstøb." Sa vist er det Galstøb, det var det sande Lutheriske ogsaa, det var jo Christendom. Christendommens Ærdring er: Dit Liv skulde saa anstrenget som muligt udtrække Gjærningerne; saa jordres der Gæt endnu, at Du ndmager Dig og tilstaaer: men det er alligevel Naade, at jeg frelies. Man aflævede Middelalderens Bildfarelse: det Ærtjenslige. Naar man seer dubere i Sagen, vil man let see, at man havde en maaskee endnu større Æresfulding om, at Gjærninger ere fortjenslige, end Middelalderen havde; men man aubragte „Naaden" saaledes, at man fritog sig for Gjærningerne. Naar man saa har aflastet Gjærningerne, kunde man dog ikke godt fristes til at ansee de Gjærninger, man ikke gjør, for noget Ærtjensligt. Luther vilde tage „Ærtjensligheden" bort fra Gjærningerne, og aubringe dem noget anderledes nemlig i Retning af at vidne for Sandhed; Verdeligheden, som forstod Luther fra Grunden, tog Ærtjensligheden ganske bort — saant Gjærningerne.

Tag hvor ere vi nu? Jeg er „uden Mændighed"; langt

fra mig at domme nogen Eneſte. Men da jeg dog onſker denne Sag oplyſt, ſaa vil jeg tage mig ſelv og et Dieblif prove mit Liv efter blot een lutheriſk Beſtemmeſe af Troen: Troen er en urolig Ting. Jeg antager da, at Luther er ſtaact op af ſin Grav; allerede i flere Aar har han levet iblandt os men ukjendt; agtet paa det Liv, der føres af os, været opmærksom paa alle Andre ſaaledes ogſaa paa mig. Jeg antager, at han nu en Dag taler til mig og ſiger „er Du en Troende, har Du Troen?“ Enhver, der kjender mig ſom Forfatter, vil ſee, at jeg endda maafkee var Den, der af Alle maatte komme bedſt fra en ſaa- dan Examination; thi jeg har jo beſtandigt ſagt: „jeg har ikke Troen“ — ſom en Fugls angſtfulde Flugt foran et Uveir, ſaaledes har jeg udtrykt, her er Uraad, „jeg har ikke Troen“. Dette kunde jeg altsaa ſige til Luther, ſige til ham: „nei, kjere Luther, jeg har dog viiſt den Verbodighed at ſige: jeg har ikke Troen“. Dog dette vil jeg ikke gjøre gjældende; men ſom alle Andre kalde ſig Chriſtne og Troende, ſaa vil jeg ogſaa ſige: „jeg er en Troende“, thi ellers ſaaer jeg jo ikke oplyſt, hvad jeg onſker oplyſt. Altsaa jeg ſvarer: „jo, jeg er en Troende“. „Hvorledes“ ſvarer Luther „da har jeg ikke mærket Noget paa Dig, og jeg har dog agtet paa dit Liv; og Du veed, Troen er en urolig Ting. Hvortil har Troen, Du ſiger Du har, uroliget Dig, hvor har Du vidnet for Sandhed, og hvor mod Uſandhed, hvilke Offre har Du bragt, hvad har Du lidt af Forfølgelſe for Din Chriſtendom; og hjemme i Dit huuslige Liv, hvor har Din Selvfornegtelſe og Forſagelſe været til at mærke?“ „Ja, men, kjere Luther, jeg kan forſikre Dig, jeg har Troen“. „Forſikre, forſikre, hvad er det for en Tale? I Forhold til at have Troen behoves ingen Forſikring, hvis man har den (thi Troen er en urolig Ting, det mærkes ſtrax); og ingen Forſikring kan hjælpe, hvis man ikke har den“. „Ja, men tro mig dog blot, jeg kan forſikre ſaa hoitideligt ſom muligt . . .“ „Na, ſaa hold op med den Snak, hvad kan det hjælpe med Din Forſikring!“ „Ja, men derſom Du blot vilde læſe et af mine Skrifter, ſkal Du ſee, hvor jeg kan fremſtille Troen, ſaa veed jeg da, jeg maa have den.“

„Jeg troer det Menneske er gal! Hvis det er saa, at Du kan fremstille Troen, det beviser blot, at Du er en Digter, og gjør Du det godt, at Du er en god Digter, men Antet mindre, end at Du er en Troende. Maaſkee kan Du ogsaa græde, naar Du fremstiller Troen, det vilde saa bevise, at Du var en god Stueviller; Du husker nok Historien om ham den Stueviller i Eldtiden, der i den Grad formaade at sætte sig ind i det Nørende, at han endog græd, naar han kom hjem fra Theatret, og græd flere Dage efter — det beviste kun, at han var en god Stueviller. Nei, min Ven, Troen er en urolig Ting; den er en Sundhed, men stærkere og heftigere end den hidſigſte Æber, og det hjælper ikke, at en Sng vil forſikre, jeg har ikke Æber, naar Lægen føler det paa Pulsſen, men heller ikke, at en Sund vil ſige, jeg har Æber, naar Lægen ved at føle Pulsſen føler det er ikke ſandt — ſaaledes ogsaa, naar man ikke føler Troens Puls i Dit Liv, ſaa har Du heller ikke Troen. Naar man derimod fornemmer Troens Uro ſom Pulsſen i Dit Liv, da kan Du ſiges at have Troen og at „vidne“ om Troen. Og dette er ſaa igjen egentligen det at prædike; thi at prædike er hverken at fremſtille Troen i Bøger, ei heller ſom Taler at fremſtille den i „ſtille Timer“, der ſkulde jo, ſom jeg har ſagt det i en Prædiken, egentligen „alle prædiktes i Kirker men paa Gaden“, og det ſtal heller ikke være en Taler, men et Vidne, det er: Troen, denne urolige Ting, ſtal være hendelig i hans Liv.“

Ja, Troen er en urolig Ting. Lad mig, for dog at gjøre lidt opmærksom i denne Henſeende, fremſtille Troens Uro i en ſaadan Troes Helt eller et Sandheds-Vidne. Saa er der da en given Virkelighed; det er der jo i ethvert Sted. Diſſe Tusinder og Tusinder og Millioner, de vandre hver Sit, Embedsmanden vandre Sit, og den Yrde vandre Sit, og Muſikeren Sit, og den Væringsdrivende Sit, og Bagvaſteren Sit, og Vedaagøngereren, ikke mindre travlt, Sit, og ſaaledes fremdeles, enhver vandre Sit i dette Mangfoldighedens Irdſende Svul, om er Virkeligheden. Nidertid ſidder, ſom nu Luther i en Kloſtercelle, eller paa et afſides Værelſe, fort afſides ſidder der

et eenligt Menneske i Frygt og Bæven og megen Anfægtelse. Et eenligt Menneske! Ja, det er Sandhed. Det er Usandhed, hvad disse Tider have opfundet, at det er Tallet (det Numeriske), Mængden, eller det høistærede og høistærede dannede Publikum, fra hvem Reformationer udgaae — det vil da sige religiøse Reformationer, thi i Gadebelysningen, i Befordrings-Væsenet udgaae de dog maaskee bedst fra Publikum; men at en religiøs Reformation skulde udgaae fra Publikum er Usandhed og, christelig forstået, en oprørsk Usandhed. Altså der sidder et eenligt Menneske i Anfægtelse. Maaskee nyder jeg dog nogen Anerkjendelse i min Samtid som Sjælekyndig (Psycholog); jeg kan bevidne, jeg har seet Mennesker, om hvem jeg tør sige: de have vistnok været meget udsatte for Fristelser; men aldrig har jeg seet Nogen, om hvem jeg turde sige: han er forsøgt i Anfægtelse. Og dog er et Nar at være udsat for Fristelse, det er Intet mod en Time i Anfægtelse. Saaledes sidder hiint eenlige Menneske; han sidder, eller, om Du vil, han gaaer, maaskee op og ned af Gulvet, som den fangne Love i Buret; og dog, det han er fanget i er forunderligt, han er af Gud eller ved Gud fanget i sig selv. — Nu skal det da sættes ind i Virkelighed, det han har lidt for i Anfægtelsen. Troer Du han har Lyst dertil? Sandeligen, Enhver, der ad disse Veie kommer jublende: vær forvisset, han er ikke kaldet. Der er Jagen af de Kaldede, uden at han helst har villet være fri, Jagen uden at han, som et Barn kan tigge og bede for sig, har bedet for sig; men det hjalp ikke, han skal frem. — Saa veed han, at idet han nu gjør Skridtet, da rejser Forfærdelsen sig. Den der ikke er kaldet — idet Forfærdelsen rejser sig, bliver han saa angst, at han flyer tilbage. Men den Kaldede — o, min Ven, hellere end gjerne vilde han tilbage, gysende for Forfærdelsen; men idet han allerede har vendt sig om for at flye, seer han — han seer den endnu større Rædsel, der ligger bagved, Anfægtelsens Rædsel, han skal frem — saa gaaer han frem; han er nu ganske rolig, o, thi Anfægtelsens Rædsel er en frygtelig Tugtemester, der kan give Courage. — Forfærdelsen rejser sig. Alt hvad der ganske tilhører

den givne Virelighed væbner sig mod denne Anfægtelernes Mand, hvem man dog ikke kan gøre bange, og, forunderligt nok, fordi han er saa bange — for Gud; de angribe ham, hade ham, forbaude ham. De Saa, der ere ham hengivne, de raabe til ham: „o, staa Dig selv, Du gjør Dig selv og os Alle ullelige, o, hold nu op, reis ikke Nørfærdelsen stærkere, stands det Ord, der svæver Dig paa Læben, tilbagefald heller det sidste.“
 D, m. L., Troen er en urolig Ting.

Saa forkynder jeg da maaskee Tumult, Mis Umvøltning, Uorden? Sandeligen nei. Enhver, der ikke kjender min Nørfætter-Virkomhed, maa noies med denne Nørfættning. Enhver, der kjender min Nørfætter-Virkomhed, maa vide, at jeg har arbeidet i modsat Retning.

Men kristelig gives der to Arter Uorden. Den ene er Tumulten, Udvorteshedens Svættel. Den anden Uorden er Tødsjilheden, Uddvøetheden; og denne er maaskee den farligste.

Mod den har jeg virelet, og virelet for at vælte Uro i Retning af Nørfættgjørelse. Lad mig noisagtigt bestemme, hvor jeg saa at siige er. Der er blandt os en høiarvørdig Tlding, denne Nirkles øverste Øeistlige; Det han, hans „Prædiken“, har villet, det Samme er det, jeg vil, kun en Tone stærkere, hvad der ligger i min Personligheds Nørfættelighed, og hvad Tidens Nørfættelighed traver. Der er blandt os Nogle, som gjøre Nørfættning paa i strenge Nørfættning at være Kristne, at være det i Modfættning til os Andre: dem har jeg ikke kunnet slutte mig til. Deels mener jeg, at deres Liv ikke indfrier den Maalestol, som de selv foranledige eller nødiage En til at anlægge ved saa stærkt at fremhøve at de ere Kristne — dog dette er mig det mindre Nisigtige; deels er jeg for lidt Kristnen til at turde slutte mig til Nøgen, som gjør en saadan Nørfættning. Er jeg end maaskee lidt — ja selv om saa var, hvis jeg maaskee var, ikke lidt fremmeligere end Nisittlige af Øjennemsmittet blandt os: jeg er kun et Nisittet fremmeligere, det vil siige, jeg veed bedre, hvad Kristendommen er, veed bedre at fremmelige det, o, men dette er chnit paa, hvad Luther sagde til mig! en saare næv-

sentlig Forskjel. Væsentligen tilhører jeg Gjennemsnittet. Og her er det, jeg har arbejdet for Uro i Retning af Inderliggjørelse.

Thi, christelig, er der to Arter sand Uro. Uroen i Troes-Heltene og Sandheds-Widnerne, hvilken sigter til at reformere et Bestaaende. Saa langt har jeg aldrig vovet ud, det er ikke Noget for mig; og forjaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at ville vove saa langt ud, var jeg ikke utilboielig til at tage Polemik mod ham, for at bidrage til at det maatte blive aabenbart, om han er den Berettigede. Den anden Art Uro er i Henseende til Inderliggjørelse. Saaledes er jo ogsaa en sand Forelskelse en urolig Ting; men det falder ikke den Elskende ind at ville forandre et Bestaaende.

For denne Uro i Retning af Inderliggjørelse har jeg arbejdet. Men „uden Myndighed“. Istedetfor selv tomt opblæst at udgive mig for et Sandheds-Widne, og foranledige Andre til dumdriftigt at ville være det Samme, er jeg en umyndig Digter, der rorer ved Hjælp af Idealerne. Som nu saaledes, at jeg strax skal give et Exempel, og tillige vise, hvorledes jeg blandt Andet ogsaa benytter Troes-Heltene. Du, m. T., Du kalder Dig jo en Christen. Nu, og Du veed, at hvad der er det Bestemteste af Alt men tillige det Ubestemteste: Doden, at den ogsaa engang vil nærme sig Dig, og det bliver Din Død. Dog Du er en Christen; Du haaber altsaa og troer, at Du vil blive salig, lige saa salig som noget Sandheds-Widne eller nogen af Troens Helte, der dog efter en ganske anden Maalestok have maattet kjøbe det at være Christen. Maaskee vilde derfor ogsaa En, der havde Myndighed, her tale anderledes til Dig, forfærdende sige, at Du var i en Indbildning med at være Christen, at Du farer til Helvede. Langt fra mig være at fremstille dette som en Overdrivelse af den Myndige, nei, jeg forstaaer det kun altfor vel, hvilken Anstrængethed der fordres for at turde vove at anbringe et saadant Enten — Eller paa en Anden. Men jeg, den Umyndige, jeg tør ikke tale saaledes; jeg troer, at Du vil blive lige saa salig som noget Sandheds-Widne, nogen af Troens Helte. Men saa siger jeg til Dig. Tænk nu engang Dit

og en Saadans Liv sammen. Betænk, hvad han har maattet ofre, han som ofrede Alt, det der falder tungest at ofre i et første Dieblid, og det der i Længden falder tungest at have ofret! Tænk, hvad han har lidt, hvor smerteligt og hvor langvarigt! Og dersom Du lever lykkelig i et elsket Hjem, dersom Din Hustru hænger fast ved Dig af sit ganske Hjerte og af al sin Magt, dersom Du har Glæde af Dine Børn: betænk hvad det dog vil sige, jaaledes Dag efter Dag at leve hen i denne Åred og Hvile, velgjørende for et Menneskes Sjæl, mere velgjørende end den svage Eftermiddagens sildigere Belysning er for Den, hvis Die smerter; og betænk, at dette er Dit daglige Liv — og tænk saa paa Sandheds-Viduet! Og dersom Du lever, ikke i Lediggang, langtsfra, men jaaledes, at Din Gjerning, der tager Din Tid, Din Alid, Din Kraft, dog ikke tager anderledes, end at der baade er Hvile nok fra Arbeidet, og Arbeidet selv mangen Gang forfriskende som Tidsfordriv; og dersom Du lever om ikke i Overflod, saa dog saa Du har Dit rigelige Udkomme; og dersom Du har Tid til saa mangen Nødsel, der vederbavende udfulder Tiden og giver ny Livsluft; og dersom fort og godt Dit Liv er en stille daglig Nødsel — o, hans Liv var en vinnagtig daglig Nødsel: saa doe I begge, og I blive lige salige! Og dersom Du i lykkelig Ubemærthed kan glæde Dig ved Livet, usforjurret og ubemærket faae Lov til at gaae og vare Dig selv; og dersom Du, juist fordi Du lever ubemærket, saa ofte faaer Veilighed til at lære Menneskene at hende fra deres bedre, deres gode, deres elskelige Side; og dersom Du, naar Du færdes i Virklen, enten møder den Åreumede, der slet ikke hender Dig, eller Du møder deres velvillige, deeltagende Vilt, som hende Dig; og dersom Du, naar Du finder Veilighed til at gjøre et andet Menneske en Tjeneste, en Velgjerning, lønnes med saa megen Glæde, at det er et Zvergsmaal, om Du ikke egentliacn gjør Dig selv en Tjeneste, en Velgjerning; og dersom Du forstaaende Dit Liv let er i Forstaaelse med de Andre og let forstaaet: o, han maatte Dag ud og Dag ind (hvad der er uafstilleligt fra en saadan Virken) lade sig ligesom fortære

og opæde af denne menneskelige Piatten, der altid hungrig altid begjærer Noget at snakke om; han maatte Nar efter Nar daglig være foranlediget, nødsaget til at lære Menneskene at kjende fra den, mildest talt, bestialske, stundom den dybe Fordærvelses Side; han maatte idelig og idelig forviisje sig om, at han var kjendt af Enhver, og kjende dette paa, at han i Enhvers Blik mødte Uvillie, Modstand, Forbittrelse, Haan o. D.; han gjorde vel mod en heel Samtid, og lønnedes med en heel Samtids Forbandelser; i Ansægtelsens Qvaler maatte han erhverve sit Livs Forstaaelse, og saa maatte han moisommeligen Dag efter Dag arbeide sig gjennem alle de Medlevendes Misforstaaelser, og alle disse Misforstaaelsens Qvaler — — saa doe I begge, og I blive lige salige! Betænk dette, og ikke sandt, saa vil Du sige til Dig selv, hvad jeg siger til mig: hvad enten jeg nu virkelig ikke skal vove saa langt ud, eller jeg kjæler for mig selv, at jeg slet ikke vover ud: Et vil jeg gjøre, og om jeg end havde nok saa meget at bestille forresten, jeg skal staae Tid til at mindes disse Herlige hver eneste Dag. O, mig synes, at det dog er en himmelraabende Uret, at vi To blive lige salige! Men i ethvert Fald, mit Liv skal være en Erindring om dem! — Og see, her har Du strax et Exempel paa en Bevægelse, der er Uro i Retning af Guderliggjørelse.

Og denne Uro, det er det Mindste, den mildeste, den laveste Form af Gudelighed. Og dog, troer Du, at vi ere saa fuldkomne, at vi ikke behøve, at der arbeides i den Retning? Husk paa, hvorledes det gik mig med Luther! Om det vilde gaae de Andre ligesaa, hvis Luther kom til dem, jeg veed det ikke.

Men tænk Dig Luther i vor Tid, opmærksom paa vor Tilstand, troer Du ikke han vilde sige, som han siger i en Prædiken: „Verden er som den fulde Bønde, naar man hjælper ham op fra den ene Side paa Hesten, saa falder han ned paa den anden Side“. Troer Du ikke, han vilde sige: Apostelen Jacob maa drages lidt frem, ikke for Gjerningerne mod Troen, nei, nei, det var dog heller ikke Apostelens Mening, men for Troen, for, om muligt, at bevirke, at Trangen til „Raaden“

føles dubt i sand udmag Anderlighed, og for, om muligt, at forhindre, at „Raaden“, at Troen og Raaden som det ene Arelsende og ene Saliggjørende ikke tages ganske forfængeligt, bliver et Staltestjul for en endog raffineret Verdslighed. Luther — denne Guds Mand, denne ærlige Sjæl! — oversaae eller glemte dog maaskee et vist Noget, hvad en senere, hvad især vor Tid maaskee kun altfor stærkt indstærker. Han glemte — anden Gang, Du Ærlige! — han glemte, hvad han var for ærlig til selv at vide, hvilken ærlig Sjæl han selv var, hvad jeg, og ikke for min Dods Skyld men for Sandhedens Skyld, maa fremhæve. Det Lutherste er nyverligt, er Sandheden; jeg har i Forhold til dette nyverlige Lutherste kun een Betænkelse. Den angaaer ikke det Lutherste, nei, den angaaer mig selv: at jeg har forvisset mig om, at jeg er ikke nogen ærlig Sjæl, men en listig Skrabit. Saa bliver det vistnok rigtigt, at der væsies noget noiere paa Underføtningen (Ojeringerne, Grisenen, det at vidne og lide for Sandhed, Kjærlighedens Ojeringer o. s. v.) Underføtningen i det Lutherste. Alle som stulde nu Underføtningen gjøres til Overføtning, Troen og Raaden aflæsses eller nedlættes, Gud forbude det, nei, juist for Overføtningens Skyld, og saa fordi jeg er en Saadan, som jeg er, bliver det vistnok rigtigt, at der væsies noget noiere paa Underføtningen i det Lutherste — thi i Forhold til „ærlige Sjæle“ behøves der Intet at gjøres.

Da Jacob siger: vorder ikke blot Ordets Hørere, men dets Ojørerere.

Dog for at vorde dets Ojørerere, maa man jo først være dets Hører eller Lærer, hvilket Jacob ogsaa siger

Da nu saae vi ved vor Tert

Saa ville vi tale om:

Hvad der førdres for til sand Veljuelje at betragte sig i Ordets Speil?

For det Første førdres der, at Du ikke maa see paa Speilet, betragte Speilet, men see Dig selv i Speilet.

Dette synes saa indlufende at man stulde troe, det nye

behøvede at siges. Dog gjøres det vist fornødent; og hvad der bestyrker mig i den Mening er, at denne Bemærkning ikke er af mig selv, ei heller af hvad vi nutildags kalde en from Mand, en Mand, der saadan har nogle fromme Stemninger, men af et Sandheds-Vidne, et Blod-Vidne; og saadanne Herlige de ere vel underrettede.

Han advarer mod det Feilsyn, at komme til at betragte Speilet, istedetfor at see sig selv i Speilet. Jeg benytter blot Bemærkningen, og spørger saa Dig, m. L., er den ikke som myntet paa vore Tider og vore Forhold, og overhovedet paa Christenhedens senere Tider?

Thi „Guds Ord“ er jo Speilet: men, men — — o, uover- skuelige Vidtloftighed: hvor meget horer der i strengere For- stand til „Guds Ord“, hvilke Boger ere ægte, ere de ogsaa af Apostlene, og ere disse ogsaa troværdige, have de selv seet Alt, eller maaskee i Forhold til Udskilligt dog kun hort det af Andre; og nu Læsemaaderne, 30,000 forskjellige Læsemaader; og saa denne Stimmel eller Trængsel af Lærde og Meninger, og lærde Meninger og ulærde Meninger om hvorledes det enkelte Sted er at forstaae ikke sandt, dette her seer noget vidtloftigt ud! Guds Ord er Speilet — jeg skal ved at læse eller høre, see mig i Speilet: men see, det med Speilet forvirrer sig saaledes, at jeg nok aldrig kommer til at speile mig — idetmindste ikke, naar jeg slaer ind paa den Vej. Næsten kunde man fristes til at antage, at her er en heel menneskelig Underfundighed med i Spillet (af, og sandt er det, vi Mennesker ere i Forhold til Gud og det Guddommelige og den gudfrygtige Sandhed saa under- fundige, det er slet ikke saaledes, som vi saadan sige til hinanden: at vi saa gjerne ville gjøre Guds Willie, naar vi blot kunde faae den at vide), næsten kunde man fristes til at antage, at dette er Underfundighed, at vi Mennesker ikke gjerne ville til at see os i hiint Speil, og at det er derfor vi have hittet paa alt Dette, som truer med at gjøre Speilet umuligt, alt Dette, som vi saa hædre med de prisfende Navne af lærd og grundig og alvorlig Gransken og Grublen.

W. T., hvor høit holder Du Guds Ord i Pris? Siig mi ikke, at Du holder det saa høit i Pris, at intet Udtryk kan betegne det; thi man kan ogsaa tale saa høit, at man slet intet siger. Lad os derfor, før at det kan blive til Noget, tage et simpelt menneskeligt Forhold; holder Du Guds Ord høiere i Pris, saa meget desto bedre.

Tank Dig en Elskende, der har modtaget et Brev fra den Elskede — saa urebart som dette Brev er for den Elskende, saa urebart, antager jeg, at Guds Ord er for Dig; som den Elskende læser dette Brev, saaledes antager jeg, at Du læser, og at Du mener, at Du bør læse Guds Ord.

Dog maaskee siger Du: „ja, men den hellige Skrift er skrevet i et fremmed Sprog“. Det er dog vel egentligen nærmest de Lærde, der behøve at læse den hellige Skrift i Grundsproget; men vil Du det ikke anderledes, vil Du holde fast paa, at Du maa læse Skriften i Grundsproget: vel, vi kan godt blive i Billedet med Brevet fra den Elskede, kun joie vi en lille Behjælpelse til.

Jeg antager da, at dette Brev fra den Elskede er skrevet i et Sprog, som den Elskende ikke forstaaer; og der er Ingen dersteds, som kan oversætte ham det, og maaskee han ikke engang gjerne ønskede nogen saadan Hjælp før ikke at indvie en Uvedkommende i sine Hemmeligheder. Hvad gjør han? Han tager en Erdbog, sætter sig til at flaae Brevet igennem, slaar hvert Ord op, før dervaa at tilveiebringe en Uoversættelse. Lad os antage, at som han sidder befløjet med dette Arbejde, kommer en Bekjendt af ham ind til ham. Han veed, at dette Brev er kommet; idet han seer hen paa Bordet, seer han det ligge der, og siger „naa, Du sidder og læser det Brev, Du har faaet fra Din Elskede“ — hvad mener Du den Anden vil sige? Han svarer „er Du fra Norrauden, tror Du det er at læse et Brev fra den Elskede? Nei, min Ven, jeg sidder her i Slid og Slab for ved Hjælp af en Erdbog at faae det oversat; stundom er jeg færdig at brænte af Utaalmodighed, Blodet styrter mig til Hovedet, saa jeg gjerne kunde smide Erdbogen hen ad Gulvet — og det

kalder Du at læse, vil Du spotte mig! Nei, snart er jeg, Gud ske Lov, færdig med Overfættelsen, og saa, ja saa, saa skal jeg til at læse Brevet fra den Elskede, det er noget ganske Andet — dog til hvem taler jeg dumme Menneſke, gaa bort fra mine Dine, jeg gider ikke see Dig, at Du kunde falde paa i den Grad at fornærme den Elskede og mig, at kalde det at læse et Brev fra hende! Og dog, bliv, bliv, Du veed nok, det er kun mit Spøg, ja jeg saae det endogsaa meget gjerne, at Du blev, men oprigtigt talt, jeg har ingen Tid, der er endnu Noget tilbage at overfætte, og jeg er saa utaalmodig efter at komme til at læse — derfor, bliv ikke vred, men gaa, at jeg kan blive færdig“.

Altsaa, den Elskende gjør, i Forhold til Brevet fra den Elskede, Forskiel mellem det at læse og det at læse, mellem det at læse med Ordbog, og det at læse Brevet fra den Elskede. Blodet styrter ham til Hovedet af Utaalmodighed, naar han sidder og hejer med at læse med Ordbog, han bliver som Rasende, da hans Ben vover at kalde denne lærde Læsen en Læsen af Brevet fra den Elskede. Nu er han færdig med Overfættelsen — nu læser han Brevet fra den Elskede. Han betragtede hele dette, om Du saa vil, lærde Forarbejde som et nødvendigt Tude, at han kunde komme til — at læse Brevet fra den Elskede.

Lad os ikke for tidligt slippe dette Billede. Lad os antage, at dette Brev fra den Elskede ikke blot, som vel saadanne Breve i Almindelighed gjøre, indeholdt Udtalelse af en Tølelse, men at der var et Dnske indeholdt, Noget den Elskede onskede at den Elskende skulde gjøre. Det var, lad os antage dette, meget der fordredes af ham, saare meget, der var, vilde enhver Trediemand sige, god Grund til at betænke sig: men den Elskende — i samme Secund slug afsted for at faae opfyldt den Elskedes Dnske. Lad os antage, at efter en Tids Forlob traf de Elskende sammen, og den Elskede sagde: „men, Kjere, det havde jeg jo slet ikke forlangt af Dig, Du maa have forstaaet det Ord forkeert, eller overjat det forkeert“ — troer Du, at den Elskende nu fortrod, at han, istedetfor strax i samme Secund at ile med at efterkomme Dnsket, ikke først havde gjort sig nogle Betæneligheder, og

saa maastee havde faaet et Par Erdbøger endnu til Hjælp, og saa faaet flere Betænkkeligheder, og saa maastee faaet Erdet overjat rigtigt, og altsaa været fri — troer Du, han fortrøder denne sin Æiltagelse, troer Du, han behager den Elskede mindre? Tænk Dig et Barn, ret hvad man kalder en slink og dugtig Discipel; da Læreren en Dag har sat dem Lectien for til næste Dag, siger han: lad mig nu see, at I kan Eders Ting godt imorgen. Paa vor slinke Discipel gjør dette et dubt Indtryk. Han kommer hjem fra Skole, slug til Arbeidet. Men han har ikke hørt ganske noie efter, hvor langt de har for, hvad gjør han? Denne Lærers Æormaning er det, der har gjort Indtryk paa ham, han læser vel dobbelt saa langt, som det viser sig, at han virkelig har for: troer Du, Læreren vil synes mindre godt om ham, fordi han ganske udmærket kan en dobbelt saa lang Lectie? Tænk Dig en anden Discipel; han hørte ogsaa Lærers Æormaning, han havde heller ikke hørt noie, hvor langt de havde for. Da han saa kom hjem, sagde han: jeg maa først have at vide, hvor langt vi have for. Saa gik han hen til en af sine Stammerater, saa til en anden, han var heller ikke hjemme, derimod kom han her i Snak med en ældre Brøder af ham — og saa langt om længe kom han hjem, og Tiden var gaaet, og han fik slet Jugenting læst!

Altsaa, den Elskende gjorde i Forhold til Brevet fra den Elskede Forskiel mellem at læse og at læse, fremdeles forstod han det at læse saaledes, at var der et Luse indeholdt i Brevet, da skulde man begynde dets Opfyldelse strax, der var ikke eet Secund at svinde.

Tænk nu paa Guds Ord. Naar Du læser Guds Ord lærd vi nedfattede ikke Lærdom, nei, langtfra — men huft vel paa: naar Du læser Guds Ord lærd, med Erdbog o. s. v., saa læser Du ikke Guds Ord — huft paa den Elskende, der sagde: „det er ikke at læse Brevet fra den Elskede.“ Er Du da Lærd, saa vær dog endeligen paa, at Du ikke over al denne lærde Læsen (der ikke er at læse Guds-Ord) glemmer at læse Guds Ord. Er Du ikke lærd, o, mærnd ham ikke, glæd Dig, at Du strax kan komme

til at læse Guds Ord! Og er der nu et Dufte, et Bud, en Befaling, saa — husk paa den Elskende! — saa slug afsted for at gjøre derefter. „Men“, siger Du maaskee, „der ere saa mange dunkle Steder i den hellige Skrift, hele Boger, der næsten ere som Gaader“. Hertil vilde jeg svare: for at jeg skulde indlade mig med denne Indvending, maatte den gjøres af En, hvis Liv udtrykte, at han uoiagtigt havde efterkommet alle de Steder, som ere lette at forstaae; er dette Tilfaeldet med Dig? Dog saaledes vilde den Elskende bære sig ad med Brevet; hvis der vare dunkle Steder, men der ogsaa var tydeligt udtalte Dufte, han vilde sige: „jeg maa slug efterkomme Dufket, saa saaer jeg at see, hvad det bliver med de dunkle Steder, o, men hvorledes skulde jeg sætte mig hen og grunde over de dunkle Steder, og lade Dufket opfyldt, Dufket, som jeg tydeligt forstod!“ Dette vil sige; naar Du læser Guds Ord: Det der forpligter Dig, er ikke de dunkle Steder, men Det, Du forstaaer; og Det har Du viebliffeligt at efterkomme. Var der kun eet eneste Sted, Du forstod i den hele Hellige Skrift: vel, saa har Du først at gjøre det; men ikke har Du først at sætte Dig hen, og grunde over de dunkle Steder. Guds Ord er givet, for at Du skal handle derefter, ikke for at Du skal øve Dig i at fortolke dunkle Steder. Læser Du ikke Guds Ord saaledes, at Du betænker, at den mindste Smule Du forstaaer viebliffeligt forpligter Dig til at gjøre derefter: saa læser Du ikke Guds Ord. Saaledes meente den Elskende: „hvis jeg, istedetfor viebliffeligt at ile for at opfylde Dufket, som jeg forstaaer, vil sætte mig hen og grunde over, hvad jeg ikke forstaaer, saa læser jeg ikke Brevet fra den Elskede. Jeg kan træde med god Samvittighed frem for den Elskede og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, i Forhold til dem har jeg sagt, den Tid den Sorg; men der var et Dufte, som jeg forstod, det har jeg viebliffeligt opfyldt. Derimod kan jeg ikke træde med god Samvittighed frem og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, som jeg ikke forstod, dem satte jeg mig hen at grunde over, og i Forhold til Dit Dufte, som jeg nok forstod, jagde jeg: den Tid den Sorg.“ Men

maaskee frvater Du, at det skulde gaae Dig i Forhold til Guds Ord, som det gik den Elstende med Brevet, at Du (dog denne Arvat er viisnok ugrundet i Forhold til Guds Fordring) at Du skulde komme til at gjøre for meget, at Du ved at slaae op i endnu een Erdbog skulde see, at der dog ikke var fordret saa meget: o, min Ven, mishagede dette da den Elstede, at den Elstende var kommen til at gjøre for meget? Og hvad troer Du, at den Elstende vilde sige om det at være en saadan Arvat? Han vilde sige: „Den, der nærer en saadan Arvat for at skulle komme til at gjøre for meget, han læser ikke Brevet fra den Elstede“; og jeg vilde sige: han læser heller ikke Guds Ord.

Lad os endnu ikke slippe dette Billede med Brevet fra den Elstede. Da han sad og var beskjeftiget med at oversætte det ved Hjælp af en Erdbog, blev han forstyrret, idet en Bekjendt kom ind til ham. Han blev utaalmodig, „men“, vilde han viisnok sige, „det var blot fordi jeg blev finket, thi ellers kunde det da være det Samme, jeg læste jo ikke den Gang Brevet. Ja, var En kommen ind til mig, medens jeg sad og læste Brevet, det var noget ganske Andet, det havde været en Forstyrrelse. Dog det skal jeg nok sikkre mig mod; førend jeg begynder paa Slikt, lutter jeg min Dor i Vaas og er ikke hjemme. Thi jeg vil være ene, uforstyrret ene med Brevet; er jeg ikke det, saa læser jeg heller ikke Brevet fra den Elstede.“

Han vil være ene, uforstyrret ene med Brevet — „ellers“, siger han, „læser jeg ikke Brevet fra den Elstede“.

Og saaledes med Guds Ord; Den, som ikke er ene med Guds Ord, læser ikke Guds Ord.

Ene med Guds Ord! M. T., lad mig her gjøre en Tilfæaaelse om mig selv: jeg tør endnu ikke ret være ganske ene med Guds Ord, saa intet Sandsebedrag underkender sig. Og tillad mig saa at sige Get: jeg har aldrig seet Noget, om hvem jeg turde troe, at han havde Evrigtighed og Mod til at være ene med Guds Ord, saa intet, intet Sandsebedrag underkender sig

Forunderligt! Naar der i Samtid træder en stærkere be-

væget Mand frem, der bestemmer Prisen af det at være Christen blot en Femtedeel mod den Pris, som Evangeliet sætter: da raaber man „tager Eder iagt for det Menneske, læser ikke hvad han skriver, allermindst i Genjombhed, taler ikke med ham, allermindst eenjomt, han er et farligt Menneske.“ Men den hellige Skrift! Ja næsten ethvert Menneske eier den, man tager ikke i Betænkning at forære enhver Confirmand (altsaa i den farligste Alder) denne Bog. I Sandhed, der maa være mange Sandsebedrag med, man maa være forvænt ved at denne Bog nu engang er til, man maa læse den paa en ganske egen Maade — mindst jaaledes, at man er ene med den.

At være ene med den hellige Skrift! Jeg tør det ikke! Naar jeg nu slog op i den: det første det bedste Sted — det fanger mig diebliffeligt; det spørger mig (ja, det er som det var Gud selv, der spurgte mig): har Du gjort, hvad Du der læser? Og saa, saa . . . ja saa er jeg fangen. Saa enten strag til Handling, eller diebliffeligt ydmygende Indrømmelse.

O at være ene med den hellige Skrift — og hvis ikke, saa læser Du ikke den hellige Skrift.

At det at være ene med Guds Ord, at det er en farlig Sag, det er ogsaa stiltiende tilstaaet af just dygtigere Mennesker. Der var maaskee Den (et dygtigere, et alvorligere Menneske, om vi end ikke kunne prise hans Beslutning), som sagde til sig selv: „jeg dner ikke til at gjøre noget halvt — og denne Bog, Guds Ord, det er en yderst farlig Bog for mig, og det er en hersejng Bog, giver man den en Finger, tager den hele Haanden, giver man den hele Haanden, tager den hele Manden og omkalfatrer maaskee pludselig hele mit Liv efter en uhyre Maalestof. Nei, uden (hvad jeg affkyer) uden at tillade mig et eneste spottende eller nedsættende Ord om denne Bog: jeg flytter den hen paa et affides Sted, jeg vil ikke være ene med den.“ Vi billige det ikke; men der er dog altid Noget heri, som vi billige, en vis Redelighed.

Men man kan ogsaa paa en ganske anden Maade værge sig mod Guds Ord, trodsjende paa, at man godt vover at være

ene med det, hvilket dog ikke er sandt. Thi tag den hellige Skrift, lad Din Dør — men tag saa ti Erdbøger, fem og tove Kortollminger: saa kan Du læse den lige saa rolig og ugeneert som Du læser Adresselisten. Sælger det Dig saa maaskee engang, forunderligt nok, ind, ligesom Du bedst sidder og læser et Sted: har jeg gjort dette, handler jeg herefter (det er naturligvis i Distraction, i et adsvædt Tæblik hvor Du ikke er samlet i vanlig Alvor, Du kan falde vaa Skigt), saa er Aaren dog ikke saa stor. Thi see, maaskee er der flere Læsemaader, og maaskee bliver der just nu fundet et nyt Haandskrift: ih bevares — og Udsigt til nye Læsemaader, og maaskee ere fem Kortollere af een Mening, og syv af en anden, og to af en mærkelig Mening, og tre valkende eller har ingen Mening, og „jeg selv er ikke ganske enig med mig selv om Meningen af dette Sted, eller, for at sige min Mening, jeg er af samme Mening som de tre Valkende, der ingen Mening har“ o. s. v. En Saadan kommer saa ikke i den Forlegenhed som jeg: enten strax at maatte gjøre efter Ordet, eller dog at maatte gjøre en udmagende Tilstaaelse. Nei, han er rolig, han siger: „der er ikke Noget i Veien fra min Side, jeg skal nok gjøre derefter — dersom det blot først bliver bragt i Orden med Læsemaaden, og Kortollerne blive nogenlunde enige.“ Aha! Dermed har det nemlig vistnok lange Udsigter. Derimod opnaaede Manden, at det bliver duukt, om Veien ikke stikker i ham, at det er ham, der ikke har Lust til at fornegte Njod og Blod og gjøre efter Guds Ord. S. sorgelige Misbrug af Værdom, o, at det gjøres Menneffene saa let saaledes at bedrage sig selv!

Thi var der ikke saa mange Sandsbedrag og Selvbedrag, da vilde vistnok Enhver, som jeg gjør det, tilstaae: jeg tør neppe være ene med Guds Ord.

One med Guds Ord, det maa man være, som den Elskende vilde være ene med Brevet, thi ellers var det ikke at læse Brevet fra den Elskede — og ellers er det ikke at læse Guds Ord, eller at see sig i Speilet. Og det var jo det vi skulde og det vi først skulde, hvis vi til Velsignelse skulde betragte os i Ordets

Speil, vi skulde ikke see paa Speilet men os i Speilet. Er Du lærd, huft paa, at hvis Du ikke læser Guds Ord anderledes, det vil hænde Dig, at Du efter hele Dit Liv igjennem at have læst mange Timer hver evige Dag i Guds Ord, dog aldrig har læst — Guds Ord. Gjør da Forskiellen, saa Du kommer til (foruden den lærde Læsning) ogsaa at læse Guds Ord, eller tilstaa Dig idetmindste selv, at Du, trods den daglige lærde Læsen deri, ikke læser Guds Ord, at det vil Du overhovedet ikke have med at gjøre. Er Du ulærd: desto mindre er Du vel foranlediget til at see feil; altsaa flux til Sagen, intet Sinkeri med at betragte Speilet, men flux til at betragte Dig i Speilet.

Dog hvorledes læses Guds Ord vel i Christenheden? Skulde vi deles i to Classer — thi enkelte Undtagelser kan der ikke saaledes tages Hensyn til — saa maatte man vel sige: en større Deel læser aldrig Guds Ord, en mindre Deel læser det paa en eller anden Maade lærd, det er, læser dog ikke Guds Ord, men betragter Speilet. Eller for at sige det Samme paa en anden Maade: en større Deel betragter Guds Ord som et forældet Oldtids-Skrift, man sætter til en Side; en mindre Deel betragter Guds Ord som et yderst mærkeligt Oldtids-Skrift, paa hvilket man anvender en forbausende Flid og Skarpsindighed o. s. v. — betragtende Speilet.

Tænk Dig et Land. Der udgaær et Kongebud til alle Embedsmænd, Underjaatter, kort til hele Befolkningen. Hvad skeer? Der foregaaer med Alle en mærkelig Forandring: Alt forvandler sig til Fortolkere, Embedsmændene blive Forfattere, den ene Fortolkning lærdere, skarpsindigere, smagfuldere, dybsindigere, ingeniensere, vidunderligere, deiligere og vidunderlig deiligere end den anden, udkommer hver evige Dag; Critiken, som skal holde Oversigten, kan neppe holde Oversigten over denne uhyre Literatur, ja Critiken selv bliver en saa vidtloftig Literatur, at det ikke er muligt at holde Oversigten over Critiken: Alt er Fortolkning — men Ingen læste Kongebudet saaledes, at han gjorde derefter. Og ikke blot dette, at Alt blev Fortolkning, nei man forrykkede tillige Synspunktet for

hvad Alvor er, og gjorde det at juble med Fortolkningen til den egentlige Alvor. Tænk Dig, at denne Konge ikke var en menneskelig Konge — thi en saadan vilde vel ogsaa nok forstaae, at man egentligen gjorde Nar af ham ved paa den Maade at vende Sagen; men da en menneskelig Konge er afhængig især af samtlige Embedsmænd og Underkætter, saa vilde han vel blive nødsaget til at gjøre gode Miner til slet Spil, lade som var dette i sin Orden, saa den smagsfuldeste Fortøller til Belønning blev udheiet i Adelsstanden, og den dubfjindigste blev hædret med en Orden o. s. v. — Tænk Dig, at denne Konge var en Almægtig, som altsaa ikke kommer i Forlegenhed, om saa alle Embedsmænd og Underkætter skulle juble mod ham. Hvad troer Du nu denne almægtige Konge vil tænke om Eliat? Men han ikke vilde sige: det, at de ikke estertomme Budet, det kunde jeg endda tilgive; fremdeles, hvis de forenede indgik med et Bonstift til mig, om at jeg vilde have Taalmodighed med dem, eller maaskee ganske forstaae dem for dette Bud, der faldt dem saa tungt: det kunde jeg tilgive dem. Men dette kan jeg ikke tilgive, at man endog forrøtter Samsvømmet for hvad Alvor er.

Og nu Guds Ord! „Mit Hums er et Bedehums, men I have forvandlet det til en Røvertule.“ Og Guds Ord, hvad er det efter sin Bestemmelse, og hvad have vi forvandlet det til? Al denne Fortøllen og Fortøllen og Videnskab og nu Videnskab, det bringes frem under den høitidelige, alvorfulde Norm: at det er for ret at forstaae Guds Ord — see nærmere til, og Du skal see, det er for at væge sig mod Guds Ord. Det er kun altfor let at forstaae Ordningen, som er indeholdt i Guds Ord („giv alt Dit Guds til de Rættige“, „naar En slaaer Dig paa den høire Stund, vend den venstre til“, „naar En tager Din Slæve, giv ham Hjortelen med“, „værer altid glade“, „agter det for idel Glæde, naar I falde ndi adskillige Arister“ o. s. v., Alt lige saa let at forstaae som den Bemærkning: „det er godt Veir idag“, en Bemærkning, som kun paa een Maade kunde blive vanskeligt at forstaae, naar der blev en Literatur til

for at fortolke den), ikke den meest indskrænkede jolle Staffel kan med Sandhed negte at kunne forstaae Fordringen — men det kniber for Skjod og Blod at ville forstaae den og at skulle gjøre derefter. Og det er, i mine Tanker, menneskeligt, at et Menneske krymper sig ved, at lade Ordet ret faae Magt over ham — vil ingen Anden tilstaae det, jeg tilstaaer, det gjør jeg. Det er menneskeligt, at bede Gud at have Taalmodighed, om man ikke strax kan, hvad man skal, men dog lovende at stræbe; det er menneskeligt, at bede Gud at have Medlidenhed, at Fordringen er En for hoi: vil ingen Anden tilstaae det om sig, jeg tilstaaer, det gjør jeg. Men det er dog ikke menneskeligt at give Sagen en ganske anden Bending: at jeg listigt skyder, det ene Lag efter det andet, Fortolkning og Videnskab og atter Videnskab (omtrent som naar en Dreng anbringer en Serviet eller flere under Trøien, naar han skal have Prygl) at jeg skyder alt Dette mellem Ordet og mig, og saa giver denne Fortolken og Videnskabelighed Navn af Alvor og Sandheds-Iver, og saa lader denne Systemen spulme op til en saadan Widtløstighed, at jeg aldrig kom til at faae Indtrykket af Guds Ord, aldrig kommer til at betragte mig i Speilet. Det seer ud, som drog al denne Forsken og Grublen og Gransken og Grunden Guds Ord ganske nær til mig: det Sande er, at jeg just saaledes, paa den listigste Maade, fjerner Guds Ord det længst mulige fra mig, uendelig langt længere end det er fra Den, der aldrig faae Guds Ord, uendelig langt længere end det er fra Den, der blev saa angest og bange for Guds Ord, at han kastede det det længst mulige bort.

Thi en endnu større Afstand fra det Fordrede (at see sig selv i Speilet), en endnu større Afstand derfra end det aldrig at see Speilet, en endnu større Afstand er det: Har ud og Har ind hver evige Dag at kunne sidde ganske rolig — og betragte Speilet.

For det Andet fordres der, at naar Du læser Guds Ord, for at see Dig i Speilet, saa maa Du (for at Du virkelig kan komme til at see Dig i Speilet) huske paa i eetvæk at sige til Dig selv: det er mig der tales til, det er mig der tales om.

Lad Dig ikke bedrage -- eller, vær ikke selv underfundig. Thi vi Mennesker, vi ere i Forhold til Gud og Guds Ord o, saa lunge, selv den dummeste iblandt os saa listig — ja, Sjød og Blod og Selvfjerlighed er meget listig.

Saa have vi da (at det er for at værgе os mod Guds Ord, det sigе vi ikke, vi ere da ikke gale, sagde vi det, saa havde vi jo ingen Profit af vor Høge Svindelje), vi have opfundet, at det at tænke paa sig selv (hvad det vistnok i mange Tilfælde kan være, kun ikke naar det gjælder om at lade Guds Ord faae Magt over sig) at det er — tank Dig, hvor listig! — det er Forjængelighed, jøgelig Forjængelighed! Vsiit, skulde jeg være saa forjængelig! Thi det at tænke paa sig selv og sigе: „det er mig“, det er, som vi Lærde sigе, det er det Subjektive; og det Subjektive, det er Forjængelighed, denne Forjængelighed, ikke at kunne læse en Bog — Guds Ord! — uden at mene, at det er mig, den handler om. Skulde jeg ikke affine at være forjængelig! Og skulde jeg da være saa dum ikke at gjøre det, naar jeg derved tillige hjulper mig, at Guds Ord ikke kan komme til at faae fat i mig, fordi jeg ikke sætter mig i noget personligt (subjektivt) Forhold til Ordet, men derimod — o, Hvor, for hvilken jeg saa bliver høit priset af Menneskene — forvandler Ordet til et upersonligt Noget (det Objektive, en objektiv Lære o. d.), til hvilket jeg — den baade Alvorlige og Dannede! — forholder mig objektivt, saa jeg da ikke er saa undannet og forjængelig, at jeg bringer min Personlighed med i Svillet, at jeg skulde troe det var mig, der taltes til, mig — og i eetvæk — mig, der taltes om. Ah langt fra mig være en saadan forjængelig Udannethed — og langt fra mig være ogsaa, hvad der jo ellers saa let kunde stee, at Ordet sit fat i mig, just i mig, sit Magt over mig, saa jeg ikke kunde værgе mig mod det, saa det blev ved at forfølge mig, indtil jeg enten gjorde eiter det, forjagende Verden, eller dog tilstød, at jeg ikke gjorde det — den rejsfærdige Straf over hver Den, der tillader sig paa en undannet Maade at omgaaes Guds Ord.

Net, net, net! Dette, naar Du læser Guds Ord, da i Alt

hvad Du læser, bestandigt at sige til Dig selv: det er mig der tales til, mig der tales om, det er Alvoren, just det er Alvoren. Ei heller har nogen Æneste af dem, hvem Christendommens Sag i høiere Forstand har været betroet, glemt, at indskærpe dette atter og atter som det meest Afgjørende, som ubetinget Betingelsen, hvis Du skal komme til at see Dig i Speilet. Altsaa, det er dette Du skal gjøre, Du skal i eetvæk under Læsningen sige til Dig selv: det er til mig, det er om mig der tales.

Sin mægtige Keiser i Osten, hvis Brede det lille navnkundige Folk havde tildraget sig, om ham fortælles, at han havde en Slave, der sagde til ham hver Dag: husk paa at tage Hevn. Det var ogsaa Noget at huske paa; mig synes det havde været bedre, at have en Slave, der hver Dag havde erindret ham om at glemme, hvilket dog heller ikke er godt; thi skulde man hver Dag erindres om at glemme, saa bliver det jo ikke til Alvor med at glemme. Men i ethvert Tilfælde, denne Hersker forstod meget rigtigt, just fordi han var vred (og Brede er en, om ikke priselig, Bestemmelse af Personlighed), hvorledes man bærer sig ad, naar der skal virkes personligt paa En.

Men endnu bedre end denne Hersker blev dog Kong David betjent — det forstaaer sig, det er af den Art Betjening, som man sjældent selv frivilligt ønsker, man fristes snarere til at betragte den som en af Livets største Ubequemmeligheder.

Historien jeg sigter til er bekendt. Kong David saae Bathseba. At see hende — og at see, at hendes Mand stod i Beien, det var Gøt. Han maa altsaa bort. Og det skeete ogsaa; man veed ikke ret, hvorledes det gik til, der maa være en Styrelse, han faldt i Slaget, dog „det er saa Krigens Gang“ siger Kongen, han havde formodentlig i Dumdriftighed selv valgt saa farlig en Post, at det var den visse Død — jeg siger blot, var der Noget, der onskede ham af Dage, han kunde, hvis han raadede over Sigt, aldrig have gjort det bedre end at anbringe ham paa den Post, der var den visse Død. Nu er han af Beien. Det gik meget nemt. Og nu er der altsaa heller ikke Noget i Beien for at komme i lovlig Besiddelse af hans Hustru. Noget i Beien, er Du sær,

det er jo endogaa en i høi Grad ædel, høimodig, ægte kongelig Handling, der vil begejstre hele Krigerstanden, at Kongen ægter den for Fædrelandet faldne Krigers Enke.

Saa kommer der en Dag en Prophet ov til Kong David. Lad os gjøre Sagen ret nærværende og modernisere den lidt. Den ene er Kongen, den høiest staaende Mand i Folket, den anden Propheten, en anseet Mand i Folket, begge, naturligviis, dannede Mand, og man kan da være forvisset om, at deres Omgang med hinanden, deres Samtale vil bære ubetinget Præget af Dannelse. Desuden de ere begge, især den ene af dem, berømte Forfattere, Kong David den navnkundigste Digter, og, hvad dermed følger, en Kjender, en smagfuld Smags-Tommer, der veed at vurdere Fremstillingen og Udtrykkenes Valg, og Anlægget i et Digt og Sprogformen og Tonearten og dets Gavnlighed eller Skadelighed for Læserne o. s. v.

Og det er ret heldigt, just den rette Mand at komme til; thi Propheten har digtet en Novelle, en Fortælling, som han vil have den Ære at foredrage for Hans Majestæt, den kronede Digter og Kjender af Diaterværker.

„Der boede tvende Mand i en Stad; den ene var saare rig, og havde stort Lvæg og smaat Lvæg i Mængde; den fattige derimod havde ikkun et lidet Lam, som han havde kjøbt og ovflattet, og som var blevet stort hos ham tilligemed hans Vorn. Det aad af hans Gaand og drak af hans Væger, og det var som et Varn i Huset. Men der en Wandringsmand kom til den Rige, da svarede han sit smaae Lvæg og sit store Lvæg, og tog den fattiges Naar; det slagtede han, og lavede det til Svise for den Fremmede, som var kommet til ham.“

Jeg tænker mig, David har hørt ovmærksomt efter, har dervaa givet sin Mening tilkende, naturligvis ikke indblandet sin Personlighed (Subjektivitet), men upersonligt (objektivt) vurderet dette indelige lille Arbejde. Der har maaskee været en Enkelthed, han har meent kunde være anderledes, et heldigere valgt Udtryk har han maaskee foreslaaet, maaskee ogsaa vist en lille Ærl i Anlægget, roest Prophetens mesterlige Foredrag

af Fortællingen, hans Stemme, Minespil, kort udtalt sig saaledes, som i vore Tider vi Dannede pleie at bedømme en Prædiken for Dannede, det er, en Prædiken der ogsaa selv er objektiv.

Da siger Propheten til ham: Du est Manden.

See, Fortællingen, Propheten foredrog, det var en Historie; men dette: Du est Manden, det var en anden Historie — det var Overgangen til det Subjektive.

Men troer Du da ikke, at David forinden meget godt selv vidste, hvor afskyeligt det er, at lade en Kones Mand slaae ihjel, for at ægte hende; troer Du ikke, at David, den store Digter, let var istand til selv (med Betsalenhed, forfærdende, rystende) at fremstille det? Og dernæst, troer Du ikke, at David meget godt vidste med sig selv, at, og hvad han havde forskyldt? Og dog, dog, dog behovedes En udenfra, som sagde til ham: Du.

Du seer heraf, hvor lidet det hjælper med dette Upersonlige (det Objektive), en Lære, en Historie, Videnskab o. D., naar endog en forresten saa from og gudfrygtig Mand som David (og Fromhed og Gudsfrugt er jo Former af Personlighed, det Subjektive), naar endog han i Forhold til at have øvet en saa afskyelig Udaad (og forud fandt han — objektivt nok! — Intet i Veien, ikke Samvittigheden i Veien for at lade Urias dræbe, Intet i Veien, ikke Samvittigheden i Veien for at ægte Bathseba), naar endog han, efterat det er skeet, kan bevare saa megen Upersonlighed (Objektivitet), at han kan leve hen og lade som Intet, at han kan høre Prophetens Fortælling og lade som Intet — indtil saa Propheten træt af denne, i vort Aarhundrede som Dannelse og Alvor saa prisede, Upersonlighed eller Objektivitet, bruger Myndigheden og siger: Du est Manden.

Du seer tillige heraf, hvilket Dyb af List og Underfundighed det er, naar en Verdens Dannelse i Christenheden, benyttende sig af hvad der unegteligt er sandt, at det selvisk ideligt at anbringe sit Jeg og sin Personlighed er Forsængelighed, at man benyttende sig deraf har faaet det gjort til Forsængelighed, det som just i Forhold til Guds-Ord er Alvoren, saa man

fritaager sig for Alvoren og Alvorens Aufstregelse og netop derved fjltrer sig Anseelse som den Alvorlige og Dannede. O, Du af Underfundighed! Man gjør Guds Ord til et Upersonligt, et Objektivt, en Være — istedenfor at det er Guds Stemme, Du skal høre; saaledes horte Kædrene det, denne Guds forfærdende Stemme, nu linaer det objektivt som stuttun! Og man forholder sig upersonligt (objektivt) til dette Upersonlige; og vaa Hviden af en Verdens Dannelselse i Svidsjen for det dannede Publikum, Videnskaben, trodser man vaa, at dette er Alvor og Dannelselse, man vnter hine personlige (subjektive) Statter om muligt ind i en Stammekrog! O, Du af Underfundighed! Thi denne Upersonlighed (Objektivitet) i Forhold til Guds Ord, den falder det os Mennesker kun altfor let at bevare, det er virkelig en medfødt Genialitet, som vi Alle har, Noget som vi faaer gratis — ved Arvesynden, da denne lovbriste Upersonlighed (Objektivitet) er hverken mere eller mindre end Samvittighedsløshed. Og det forstaaer sig, Samvittighedsløshed, naturligvis ikke saa den uttrer sig, hvad der er taabeligt, dumt og ullogt, som Politi-Korbrudelser, nei, nei med Maade, til en vis Grad og saa med Smag og Dannelselse, den gjør Livet beavemt og nndelsesrigt — men er det dog ikke for meget at gjøre den til Alvor og Dannelselse!

Nei, naar Du skal læse Guds Ord for at see Dig i Sveilet, saa maa Du i eetvælt under Læsningen sige til Dig selv: det er mig der tales til, mig der tales om.

Der var et Menneske, som gik fra Jerusalem til Jericho og faldt iblandt Rovere, hvilke baade slæde ham af og sløge ham og gik bort og lode ham ligge halvdød — naar Du nu læser „men ved en Hændelse drog en Præst den samme Vei, og der han saae ham, gik han forbi“ saa skal Du sige til Dig selv „det er mig“. Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre blive vittig (thi i den verdslige Verden der kan en Vittighed jo rigtignok gjøre Kuldest selv for den største Nederdrægtighed, men saa er det ikke, naar Du læser Guds Ord), Du skal ikke sige „det er ikke mig, det var jo en Præst, og jeg er ikke Præst, hvorimod

jeg finder det ypperligt af Evangeliet at lade det være en Præst, thi Præsterne ere de aller værste." Nei, naar Du læser Guds Ord skal det være Alvor, og Du skal sige til Dig selv „denne Præst det er mig." Al, at jeg kunde være saa ubarmhertig, og jeg som dog kalder mig en Christen — og forsaavidt er jeg jo ogsaa en Præst, idetmindste veed vi ellers godt at gjøre det gjældende, naar det gjælder om at frigjøre os fra Præsterne, thi saa sige vi: christeligt ere Alle Præster. Al, at jeg kunde være saa ubarmhertig, at jeg kunde see Sligt (og jeg saae det, der staaer i Evangeliet „der han saae ham, gik han forbi") og see det urørt! — „Deeligeste ogsaa en Levit, der han kom til Stedet, gik han til og saae ham og gik forbi." Her skal Du sige „det er mig, o, at jeg kunde være saa haardhertet, og at det, naar det een Gang tidligere er hændt mig, at det saa skal kunne hænde mig endnu en Gang, at jeg ikke er blevet bedre!" — Og der kom en praktisk Mand ad den samme Wei, da han kom i Nærheden, sagde han til sig selv „hvad er det, der ligger et halvdød Menneske, det er nok ikke værd, at jeg gaar ad den Wei, det kunde jo blive en Politi-Sag, eller Politiet kunde maaskee komme til i samme Dieblit og tage mig fast som Gjerningsmanden" — saa skal Du sige til Dig selv: „det er mig, o, at jeg kunde være saa survet klog, og ikke blot dette, men at jeg saa bagefter kunde glæde mig derover, at jeg, da jeg fortalte en af mine Bekjendte det, kunde glæde mig over, at han prijede det som saa klogt og praktisk af mig!" — Og der kom En i dybe Tanker tænkende paa ingen Ting ad den samme Wei, han saae slet ikke Noget og gik forbi — saa skal Du sige til Dig selv „det var mig, jeg Træ, at jeg kan gaae saaledes og tøsje uden at see, at der ligger et halvdød Menneske"; og saaledes vilde Du dog tale til Dig selv, hvis en stor Skat havde ligget paa den Wei, og Du var gaaet forbi uden at see den. — „Men en Samaritan reiste og kom til ham." For ikke at blive træt af ideligt at sige „det er mig" kan Du her til en Afsværling sige „det var ikke mig, al, nei saaledes er jeg ikke!" — Naar saa Parabelen ender og Christus siger til Phariseeren „gik bort og gjør Du lige saa" saa skal Du sige til Dig selv: „det

er mig, der tales til, slug afsted." Du skal ikke søge Udslagter, endnu mindre forsøge Dig i Wittigheder (thi gudeligt forstaaet gjør Wittighed sandeligen ikke Skyldigt for Noget, men stærker blot Dommen), Du skal ikke sige: „jeg kan paa Guds forfikkre, at det Tilfælde er aldrig haardt i mit Liv at jeg er kommet ad en Wei, hvor der laae et halvdød Menneſte, som var overfaldet af Movere; overhovedet er Movere en Sjeldenhed hos os." Nei, jaaledes skal Du ikke tale, Du skal sige „det er til mig Trødet er iaagt: gaa bort og gjør lige saa." Thi Du forstaaer Trødet meget godt. Og traf Du aldrig paa Din Wei En, der var overfaldet af Movere: der er paa Din Wei som paa min Glendige nok. Eller jør at tage et Exempel, der dog altid har en Lighed med hiint i Evangeliet, kom Du aldrig ad en Wei, hvor der, om ikke bogstavelig saa dog alligevel i Sandhed, laae En, hvem Bagtalelse og Bagvaskelse havde overfaldet og klædt nogen af og ladet ligge halvdød? Og der kom en Præst ad den samme Wei, og han gik forbi — det vil sige, han horte først, hvad Bagtalelsen fortalte om det Menneſte, og saa gik han videre — og fortalte Historien videre; og denne Præst, skal Du sige til Dig selv, ja, om Du saa var Bislov eller Provst, Du skal alligevel sige til Dig selv: denne Præst det var mig! Og der kom en Levit ad den samme Wei, og han gik forbi — det vil sige, efter først i Forbigaaende at have saaet Møheden at vide, saa gik han forbi og tog Møheden med; og denne Levit, skal Du sige til Dig selv, det var mig! Og saa kom der en Borgermand forbi; han horte ogsaa Historien, og saa gik han med det, og sagde: „det er rigtig en Skam, at man — hvad jeg nu gjør! — fortæller det og det om den Mand"; og denne Borgermand, skal Du sige til Dig selv, det var mig! Det var mig, o, dette er jo værre end hiin Historie i Evangeliet, thi hverken Præsten eller Leviten var dog med at slaae Manden halvdød, men her ere de Movernes Medskyldige.

Du læser om hin Overste, Medlem af Synedrict, at han gik til Christus om Matten. Du skal ikke adspjrede Din Synskjønighed, ikke engang ved at gjøre den dog maastee rigtig Be-

mærkning, at det var underligt af ham at vælge den Tid, thi hvad hjælper det dog, naar man vil være skjult, at vælge at gaae om Natten, naar man gaaer til Den, der er Lys, som der staaer i Psalmen (139, 11) „vilde jeg sige, Mørket maa dog skjule mig, saa bliver Natten et Lys omkring mig, Mørket selv er ikke mørkt for Dig, og Natten lyser som Dagen“. Nei, saaledes skal Du ikke tale, at, thi Du forstaaer kun altfor godt, hvorfor han valgte Natten, at, er Kristus end „Veien“, i Samtidigheden var han — og hvis han kom igjen, han var det vel atter — den forbudne Veien.

Naar Du da læser derom, om ham, paa hvem Kristus dog havde gjort et Indtryk, men kun saaledes, at han hverken kunde ganske hengive eller ganske løsrive sig, hvorfor han valgte Natten, at stjele sig til ham i Natten: da skal Du sige til Dig selv „det er mig.“ Du skal ikke søge Udflugter, ikke blande uvedkommende Ting ind, Du skal overhovedet sidde rolig i Timen, Du skal ikke sige: „det var en af de Fornemme, og saaledes ere de Fornemme, store paa det, og saa feige og trolose, hvor skulde ogsaa det Evangelium, som er for de fattige, kunne være for de Fornemme!“ Nei, saaledes skal Du ikke tale. Naar Du læser Guds Ord, saa har Du intet med de Fornemme eller med de Fornemme i Almindelighed at gjøre, eller med at anklage dem; thi var Du selv en af de Fornemme, Du har dog kun med Dig selv at gjøre. Nei, Du skal sige: „det er mig“. Og maa Du tilstaae Dig selv, at Du virkelig var isærd med at gjøre denne Bemærkning om de Fornemme, saa skal Du ikke blot sige: „det var mig“, men tilføie: det er mig, der saa ovenikjøbet vilde søge Udflugter, endnu engang (hvor lidet det end hjælper, naar jeg er for Den, som er Lys) skjule mig i Nattens Mørke, i den Udflugt eller Undskyldning som forstod jeg ikke Guds Ord, som var det blot de Fornemme der taltes om. Nei, det var mig. O, at jeg kunde være saa ussel, en saadan Pjalt, hverken kold eller varm, hverken det Gne eller det Andet.

Saaledes (dette er blot et Par Exempler) skal Du læse Guds Ord; og som man, efter hvad Overtroen beretter, ved

at læse Bevarelses-Normer kan mane Mander til sig: saaledes skal Du (og dette er det først Nødvendige) naar Du blot nogen Tid vedbliver at læse Guds Ord paa den Maade, Du skal læse en Ångt og Boven ind i Din Sjæl, saa det, med Guds Bistand, skal lukkes Dig at blive et Menneske, en Personlighed, frelst fra at være denne rædsomme Uting, hvortil vi Mennesker — faldte i Guds Villedede! — ere blevne forgjorte, et upersonligt, et objektivt Noget. Det skal, naar Du læser Guds Ord paa den Maade, det skal — om det end vil være Dig forfærdeligt, men husk paa det er Årelsens Betingelse! — lukkes Dig, det Nørdrede, at betragte Dig selv i Ordets Speil. Nu saaledes lukkes det.

Thi er Guds Ord for Dig blot en Være, et upersonligt, et objektivt Noget, saa er det intet Speil — en objektiv Være kan ikke kaldes et Speil; det er ligesaa umuligt at speile sig i en objektiv Være som at speile sig i en Mær. Og vil Du forholde Dig upersonligt (objektivt) til Guds Ord, saa kan der ikke være Tale om, at dette skulde være at betragte sig selv i Speilet, thi til at speile sig fordres dog vel en Personlighed, et Jeg; en Mær kan sees i et Speil, men ikke speile sig, eller betragte sig selv i Speilet. Nei, Du maa under Læsningen af Guds Ord i eetvel sig til Dig selv: det er til mig, det er om mig, der tales.

Endeligen maa Du, hvis Du til sand Betsignelse skal betragte Dig selv i Ordets Speil, ikke strax glemme, hvorledes Du saae ud, ikke være den glemme-somme Hører (eller Læser), om hvilken Apostelen taler: han betragtede sit legemlige Ansigt i et Speil, men glemte strax, hvorledes han saae ud.

Dette er da indlysende nok; thi at see sig i et Speil og saa strax glemme, det er jo som at skrive i Sandet eller i Vandet, eller som at tegne i Luften.

Det Migtigste er derfor, at Du strax siger til Dig selv, jeg vil strax begynde med at forhindre mig i at glemme, strax, endnu i dette Øieblik, jeg lover mig det selv og Gud, om det saa kun var for den næste Time eller for den Dag idag; saa længe skal det da

være vist, at jeg ikke glemmer. Det er det Rigtigste, tro Du mig, og Du veed nok, jeg skal være lidt af en Ejelekyndig, og hvad Du ikke veed, af det veed jeg, i hvor mange Lidelser, i hvor bittre Erfaringer jeg er blevet det, hvis jeg ellers er blevet det. At bære sig saaledes ad er langt rigtigere end strax at tage Munden for fuld og strax sige: „jeg skal aldrig glemme.“ O, min Ven, det er meget bedre, at Du aldrig glemmer strax at huske det, end at Du strax siger: jeg skal aldrig glemme det. Hvor er just at have denne redelige Mistænke til sig selv, at omgaaes sig selv som en Mistænkelig, som en Pøngemand omgaaes en Uvederhæftig, til hvem han siger: „ja, disse store Løfter hjælper ikke meget, jeg vil hellere have en lille Deel af Snunnen strax.“ Og saaledes ogsaa her. O, det seer saa fattigt ud, naar man har lovet sig selv aldrig at glemme — saa just strax i den næste Time at skulle begynde paa at huske! Og dog, denne næste Time afgjør maaskee Alt; den næste Time efter hvad vi kalde en stille Time, denne næste Time er den critiske Time. Lader Du den gaac hen og siger: „jeg har lovet aldrig at glemme, altsaa hele mit Liv er indviet til at huske, hvilken Smaalighed saa at være saa uvieregnende med denne nærmest liggende Time“ — siger Du det: saa er det egentligen afgjort, at Du bliver den glem-somme Hører eller Løser. Tænk Dig En, der har været og er hengiven til en Lidenstabs. Der kommer nu et Dieblit (og saaledes kommer der for Enhver, maaskee mange Gange, af maaskee mange Gange forgjebes!) et Dieblit, hvor han ligesom er standset; en god Beslutning vaagner. Tænk Dig da, at han (lad det være f. Ex. en Spiller) sagde til sig selv en Morgen „saa lover jeg hoit og helligt, jeg skal aldrig mere befatte mig med at spille, aldrig mere — iaften skal det være den sidste Gang“: o, min Ven, han er tabt! Jeg tør snarere holde paa det Modsatte, hvor underligt det end synes, dersom der var en Spiller, der i et saadant Dieblit sagde til sig selv „nu vel, Du skal faae Lov til hele Dit øvrige Liv at spille hver evige Dag — men iaften skal Du lade det være“; og han gjorde det: o, min Ven, han er vistnok frelst! Thi hiin Førstes Beslutning er en Gavybestreg af Lysten, den

Andens er at narre Lusten; den One bliver narret af Lusten, den Anden narret Lusten. Lusten er kun stærk i Dieblisset, saaer den blot viebliffeligt sin Villie, saa skal der fra dens Side ikke være noget til Hinder for at give Luste for hele Livet. Men at vende Forholdet om og sige: „nei, blot ikke idag, men imorgen, iovermorgen o. s. v.“, det er at narre Lusten; thi skal der ventes, saa taber Lusten Lusten, indlades den ikke viebliffeligt, naar den melder sig, fremfor enhver Anden, hedder det, at den først kan tilstedes Afgang imorgen, saa forstaaer Lusten (hurtigere end den meest indsmigrende og suedigste Hofmand eller den listigste Qvinde forstaaer, hvad det betyder, naar dette hænder dem i Forgemattet) Lusten forstaaer, at den ikke mere er Gød og Alt, det vil sige, at den ikke mere er „Lusten“. Saaledes med det at vaske paa, at man ikke strax glemmer; lov ikke, aldrig at ville glemme, mod saa at være fritaget for i den næste Time strax at huske, nei, saa vend hellere Forholdet om, siig: Dette er jo ikke Noget at huske paa hele mit Liv, men jeg lover, at jeg skal huske paa det strax i den næste Time, og det skal jeg holde.

Naar Du da nu gaaer herfra (thi vi kunde jo tænke os, at det var en Tale, der var blevet holdt), saa saa ikke travlt med at bedømme Talen eller Taleren. Thi vistnok kan Du forsaavidt ikke siges strax at have glemt Talen; men paa den Maade at erindre den er dog at være en glemsom Tilhører. Nei, -- og dog, glem Talen og Taleren; men naar Du kommer hjem, læs for Dig selv, om muligt høit, Dagens Tert igjennem — o, men gjør det strax! Alle sandt, det vil Du gjøre? Tal derfor. Og dersom der var En, der maaskee først om ti Aar ganske af en Hændelse kom til at læse denne Tale og læste den til Ende: o, det er Dig jeg beder, læs saa for Dig selv, om muligt høit, Dagens Text, o, men gjør det strax! Alle sandt, det vil Du gjøre? Tal derfor.

Og Du, o Qvinde, Dig er det jo endog forbeholdt at kunne være Villedet paa den Erdens Hører og Lærer, som ikke er glemsom Du efterkomme sammelig Apostolens Formaning: Qvin-

den tie i Menigheden; det er jommeligt. Heller ikke befatte hun sig med hjemme at gaae og prædike; det er uklædeligt. Nei, taus være hun; i Tausshed gjemme hun Ordet; hendes Tausshed være Udtrykket for, at hun gjemmer det dybt. Troer Du ikke paa Tausshed? Det gjor jeg. Da Cain havde dræbt Abel, da taug Abel. Men Abels Blod raaber til Himlen; det raaber (ikke: det raabte) det raaber til Himlen; frygtelige Veltalenhed, der aldrig forstumner; o, Tausheds Magt! Him kongelige Mand, der bærer Navnet den Tause — betydede hans Tausshed ikke Noget? De Andre have vel talet hvirostet nok om Statens Frelse og maaskee om, hvad de vilde gjore — kun han taug. Hvad betydede denne Tausshed? At han var Manden, at han frelste Staten; o, Tausheds Magt!

Saaledes med Dvinden. Lad mig beskrive Dig en saadan Dvinde, en Ordets Hører, der ikke glemmer Ordet; men glem dog ikke over denne Beskrivelse selv at blive en Saadan! Som sagt, hun taler ikke i Menigheden, hun tier; ei heller taler hun hjemme om Religionen, hun tier. Hun er heller ikke som en Landsfraværende, langt borte i andre Egne: Du sidder og taler med hende; og som Du bedst sidder, siger Du ved Dig selv: hun er taus — hvad betyder denne Tausshed? Hun passer sit Hus, er ganske nærværende, som med sin hele Sjel ved end den mindste lille Ubetydelighed, hun er glad, stundom fuld af Spog og Munterhed, hun er, næsten mere end Bornene, Glæden i Huset — og som Du allerbedst sidder og seer paa hende, siger Du til Dig selv: hun er taus; hvad betyder denne Tausshed? Og dersom saa selv Den, der staaer hende nærmest, til hvem hun er knyttet ved noplojeligt Vaand, hvem hun elsker af sin hele Sjel, og som har Krav paa hendes Fortrolighed — dersom det kunde tænkes, at han vilde sige ligefrem til hende „hvad betyder denne Tausshed, hvad tænker Du paa; thi der er Noget bag ved alt det Andet, Noget Du ligesom altid maa have i Tanke, siig mig det!“: hun siger det ikke ligefrem; undvigende siger hun maaskee i det Høieste „gaaer Du saa med i Kirke paa Søndag:“ — og saa taler hun om

andre Ting; eller hun siger „lov mig at læse en Prædiken høit for mig paa Søndag!“ — og saa taler hun om andre Ting. Hvad betynder denne Taushed?

Hvad den betynder? ja, lad os ikke forisle videre derefter; siger hun Antet ligesfrem til sin Mand, saa kunne vi Andre da ikke forlange at faae Noget at vide. Nei, lad os ikke forisle videre derefter, men betænke, at denne Taushed, det er juist hvad vi behøve, hvis Guds Ord skulde faae lidt Magt over Menneskene.

O, dersom man (hvad man, kristeligt, vistnok er berettiget til) idet man betragter Verdens nuværende Tilstand, hele Livet, maatte, kristeligt, sige: det er en Sygdom — og dersom jeg var en Læge: hvis da Noget spurgte „hvad mener Du der maa gøres?“ jeg vilde svare „det første, den ubetingede Betingelse for at der kan gøres Noget, altsaa det første, der maa gøres, er: staf Taushed, aubring Taushed, Guds Ord kan ikke høres, og skal det, betjent ved larmende Midler, raabes stærende ud for at høres med i Svelttallet, saa bliver det ikke Guds Ord; staf Taushed! O, Alt larmer; og som man siger om en hidtia Dril, at den rører Blodet, saaledes er i vore Tider ethvert, selv det ubetydeligste foretagende, enhver, selv den meest intetsigende Meddelelse, blot beregnet paa at ruske Sandjerne eller paa at røre Massen, Mængden, Publikum, Larven! Og Mennesket, dette høgtige Hoved, det er blevet som søvnløst for at udsiinde nye, nye Midler til at forøge Larven, til at udbrede, med først mulige Hast og efter først mulige Maalestol, Støien og det Intetsigende. Na, Omvendtheden er vel snart naaet: Meddelelsen er vel snart bragt ned til det Laveste i Retning af Betydningsfuldhed, og samtidigt have Meddelelses-Midlerne vel omtrent naaet et Høieste i Retning af hastig og Alt overflyvende Udbredelse; thi hvad hastes der vel saa meget med at faae ud, og paa den anden Side, hvad har større Udbredelse end: Fiat! O, staf Taushed!“

Og det kan Livinden. Der fordrer en ganske overordentlig Everlegenhed, hvis en Mand ved sin Marvarelse skal paa-bude Mand Taushed: dertimod enhver Livinde kan, indensfor

sin Grændse, i sin Kredss, formaae det, hvis hun, ikke selviist men ydmygt tjenende et Hoiere, vil det.

Sandeligen, Naturen har ikke forfordeelt Qvinden, Christendommen sandeligen heller ikke. Nu og det er menneskeligt, saaledes ogsaa qvindeligt, indenfor sin Grændse sommeligen at ville have sin Betydning, være — nu vel! — være en Magt. Saa kan en Qvinde paa forskjellig Maade ove Magt, ved sin Ekjonhed, ved sin Ynde, ved sine Gaver, ved sin dristige Iudbildningskraft, ved sit lykkelige Sind — hun kan ogsaa forsøge paa en larmende Maade at blive Magt: det Sidste er uskjont og usandt, det Forste det er dog skrobeligt og usikkert. Men vil Du være en Magt, o Qvinde, lad mig betroe Dig, hvorledes. Lær Tausshed; og lær Tausshed fra Dig! O, Du veed jo — ja, naar kun knappere Naar blev Dig til Deel, Du veed dog, venligt, venligt-indbydende at indrette Dit Huus, Dit Hjem i al Tarvelighed ikke uden Fortryllelse; og hvis rigere Naar blev Dig til Deel, Du veed, smagfuldt, hyggeligt-oversaltende at indrette Dit Huus, Dit Hjem ikke uden Fortryllelse; og hvis Overflod blev Dig til Deel, Du veed, med findrig Takt næsten skjulende Rigdommen, just derved at udbrede en vis Fortryllelse over Dit Huus, Dit Hjem, enende Rigdom og Tarvelighed: mit Die er ikke blindt derfor, jeg har maaſkee kun altfor meget Digterisk i mig; men lad Andre prise dette. Derimod er der Get; hvis Du glemte at anbringe dette i Dit Huus, Dit Hjem — det Vigtigste mangler: det er: Tausshed! Tausshed! Tausshed; det er ikke et bestemt Noget, thi det bestaaer jo ikke deri, at der ikke tales. Nei, Tausshed er som den milde Belysning i det hyggelige Varelse, som Venligheden i den tarvelige Stue: det er ikke den, man taler om, men den er der og udover sin velgjorende Magt. Tausshed er som den Stemning, Grund-Stemningen, der ikke drages frem, derfor hedder den just Grund-Stemningen, fordi den ligger til Grund.

Men denne Tausshed kan Du ikke saaledes anbringe, som Du f. Ex. sender Bud efter En, der hænger Gardiner op; nei, skal Tausshed anbringes, det forholder sig til Din Nærvarelse,

eller til hvorledes Du er i Dit Hus, Dit Hjem. Og naar Du
jaa, ved Din Narvarelse, Nar efter Nar stadigen har aubragt
Landsked i Dit Hus, jaa vil tilsidst ogsaa denne Landsked vare
der i Din Narvarelse, et Vidnesbyrd om Dig, endeligen, at
en Grindring om Dig!

Der er et Tillægsord, som betegner den afgjørende Egen-
skab for Lunden; hvor stor Forskiel der end i de mangfoldige
Henseender kan vare imellem Lunde og Lunde, dette fordres
af enhver Lunde, ingen Overlod skuler, ingen Natmand
undskylder denne Mangel; det er dermed som med det Mag-
tens Tegn, Overigheden bærer: der er Forskiel mellem Per-
sonerne, den ene er den Overste, en meget høistaaende Mand
i Samfundet, en anden er den Mingske, en meget under-
ordnet Mand i Samfundet; men Gøt have de fælles, Magtens
Tegn. Denne Egenkab er: Huslighed, Lunds Character,
som det skal vare Mandens Character at vare Character;
den tallose Skare af Lunder med alle disse mangfoldige og
mangfoldigt forskjelliggjorte Forskieligheder, Gøt skal de Alle
have fælles, som de Alle have det fælles, at vare Lunde:
Huslighed. Tag en tarvelig, borgerlig Mone – hvis det med
Sandhed kan siges om hende, at hun er huslig: Være vare hende;
jeg bøier mig lige jaa dybt for hende som for en Dronning!
Og vaa den anden Side, dersom Dronningen ikke har Huslig-
hed, jaa er hun dog kun en maadelig Madame. Tag en ung
Pige, om hvem det hedder, at det var Sund at siges, at hun er
nogen Skonhed – dersom hun, som den unge Pige kan vare
det, er huslig: Være vare hende! Og vaa den anden Side, en
smaalende Skonhed, og, for den Sags Skuld, gav hende alle-
haande Talenter i Tilgøit, og, for den Sags Skuld, lad hende
vare en Navntundighed – men hun er ikke huslig, ja, hun
har ikke engang Overbødighed derfor: hun er dog med samt sine
Talenter, Skonhed og Navntundighed et maadeligt Anren-
timmer. Huslighed! Derved gjore vi Lunden den store Ind-
rømmelse, at det egentligen er hende, der skaber Huset; den
unge Pige, selv om hun aldrig blev gift, vi bestemme allige-

vel hendes Rang efter den qvindelige Værdighed: Huslighed. Men Tausshed anbragt i et Huns, det er Evighedens Huslighed!

Dog hvis Du, o Kvinde, skal kunne anbringe denne Tausshed, lære den fra Dig, saa maa Du selv gjøre Skole. Du maa passe paa, skaffe Dig Tid, hvor Du selv, hver Dag, samler Dig i Indtrykket af det Gudelige. Du maa skaffe Tid; og har Du end nok saa meget at tage vare, o, Du er jo — her kommer det igjen — Du er jo huslig; og naar man husligt omgaaes Tiden, saa faaer man nok Tid. Det maa Du passe paa. Manden har saa meget at overfare, saa meget med det Larmende at gjøre og kun altfor meget: passer Du ikke paa, at Alt er i Orden, at Taussheden er der, saa kommer der aldrig Tausshed ind i Dit Huns.

Pass da vel paa dette! Thi i disse Tider lærer et Fige-barn saa meget i Institutet, baade Tydsk og Fransk og Tegning; og i Hjemmet lærer hun vistnok mangen gavnlig Ting: Spørgsmaal, om hun i disse Tider lærer Det, der er det Vigtigste, Det, som hun senere skal lære fra sig (thi det er da kun Enkelte, der senere komme til at lære Tydsk og Fransk fra sig) om hun lærer: Tausshed. Jeg veed det ikke; men Du, Du være opmærksom i denne Henseende, det er jo Din Opgave at anbringe Tausshed. Husk paa Apostelens Ord om at betragte sig selv i Ordets Speil. Thi en Kvinde, der speiler sig meget, hun bliver forfængelig og forfængelig snaskom! Ak, og en Kvinde, der speiler sig i Tidens Speil, hun bliver hvirostet stoiende! O, men en Kvinde, der speiler sig i Ordets Speil, hun bliver taus! Og bliver hun det, det er maaskee det stærkeste Udtryk for, at hun ikke er en glemjom Læjer eller Hører. Den, som, efter at have betragtet sig i Ordets Speil, blev talende, det kan være et Tegn paa ikke at have glemt, maaskee; men Den, der blev taus, det er sikkert. Du veed det jo: Den, som blev forelsket — og blev talende: nu ja! men at blive taus: det er sikkrere.

II.

Apostlernes Gjerninger,
1 Cap. V. 1—12.

Denne hellige Lectie skrives i Apostlernes Gjærninger

1 Cap. 8. 1—12.

Den første Beretning skrev jeg, o Theophile! om alt det, som Jesus foretog sig baade at gjøre og lære, indtil den Dag, han blev optagen, efterat han havde givet Apostlerne, hvilke han havde udvalgt, Befaling ved den Hellig Aand; for hvilke han og, efterat han havde liidt, fremstillede sig levende, med mange Beviisninger, da han blev seet af dem i fyrretyve Dage, og talede om det, som horer til Guds Rige. Og der han havde forsamlet dem, befoel han dem, at de skulde ikke vige fra Jerusalem, men oppebie Faderens Forjættelse, hvilken, sagde han, I have hort af mig. Thi Johannes dopte vel med Vand, men I skulde dobes med den Hellig Aand, om ikke mange Dage. Som de nu vare forsamlede, spurgte de ham, og sagde: Herre, vil du paa denne Tid oprette Israels Riget? Men han sagde til dem: det tilkommer ikke Eder at vide Tid og Stund, hvilke Faderen haver forbeholdt sin egen Magt. Men I skulde annamme den Hellig Aands Kraft, som skal komme over Eder; og I skulde være mine Vidner, baade i Jerusalem og i det ganske Judæa og Samaria, og indtil Jordens Ende. Og der han dette havde sagt, blev han optagen i det de saae derpaa, og en Sky tog ham bort for deres Øine. Og som de stirrede op mod Himmelen, der han foer hen, see, da stode to Mænd hos dem i hvide Klæder, hvilke og sagde: I galilæiske Mænd, hvi staae I, og see op til Himme-

len? Denne Jesus, som er optagen fra Eder til Himmelen, skal komme igjen saaledes, som I have seet ham fare til Himmelen.

W o n.

Herre Jesus Kristus, Du som forudvidste Din Skæbne, og dog ikke drog Dig tilbage: Du som saa lod Dig føde i Armod og Ringhed, derpaa, i Armod og Ringhed, bar Verdens Synd, en Lidende, indtil Du, forhadt, forladt, bespottet, bespøttet, endeligen endog forladt af Gud bærede Du Hoved i den forsmædelige Død: o, Du opløstede det dog igjen, Du evige Zeierherre, Du der vel ikke seirede over Dine Sjender i Livet, men i Døden seirede endog over Døden; Du opløstede, for evig seierriig, igjen Dit Hoved, Du Gimmelsarne! At vi maatte følge Dig efter!

Christus er Wei.

Christus er Wei. Det er hans egne Ord, saa maa det vel være Sandhed.

Da denne Wei er trang. Det er hans egne Ord, saa maa det vel være Sandhed. Na, om han end ikke havde sagt det, det vilde dog være Sandhed. Her har Du Exemplet paa, hvad det at „prædike“ i høieste Forstand er. Thi om Christus end aldrig havde sagt „den Vort er snever, og den Wei er trang, som fører til Livet“, see paa ham, og Du seer strax: den Wei er trang. Men dette er jo en ganske anderledes stadig og ganske anderledes indtrængende Forkundelse af, at Wei er trang, det, at hans Liv hver evige Dag, hver Time, hvert Dieblit udtrækker: Wei er trang — end hvis hans Liv ikke havde udtrukket det, og han da nogle Gange havde forkundet: Wei er trang. Du seer tillige her, at det er den stærkt mulige Afstand fra den sande Christendoms Forkundelse, at en Mand, hvis Liv hver Dag, hver Time paa Dagen, hvert Dieblit udtrækker det Medfætte, at han forkunder i en halv Times Tid det Christelige. En saadan Forkundelse forvandler det Christelige til lige det

Modfatte. I hiin gamle Psalme („o store Gud vi love Dig“), som nævner de forskjellige Ordets Forkyndelser, nævnes heller ikke den Art Forkyndelse, en Opfindelse fra en senere Tid — „da Christendommen fuldkommen har sejret“. I Psalmen hedder det „Propheterne kundgjorde Dig“ (Gud); de vare de Første i Tiden. Dernæst „Apostlerne forkyndte Dig“. Det er det Overordentlige: Propheter og Apostle. Nu kommer der en heel Skare, et Mylder af Mennesker — der kommer da baade Du og jeg med kan jeg tænke — ja, hör mi „Dg Martyrskaren priiste Dig i Dodens Stund hvitidelig.“ Dg saa er det forbi. Dette er den sande Forkyndelse af Laren om, at Veien er trang; Forkynderen spottes ikke sig selv, som hvis den Wei, han selv gik, var let, medens han dog (maaſtee rovt, overbeviſende, maaſtee ikke uden Taarer — dog maaſtee det ogsaa falder ham let at græde!) forkynder, at „Veien“ er trang, nemlig ikke den, han gaaer ad. Nei Forkynderens Liv udtrykker Laren: Veien er trang; der er kun een Wei, den ad hvilken Forkynderen gaaer, forkyndende, at „Veien“ er trang. Der er ikke to Weie, en let, banet, ad hvilken Forkynderen gaaer, forkyndende, at „Veien“ er trang, nemlig den sande Wei, den Wei, som han ikke gaaer ad, saa hans Forkyndelse indbyder Menneskene at følge Christum efter ad den trange Wei, medens hans Liv, og det overnaturligviis en langt større Magt, indbyder dem at følge Forkynderen efter ad den lette, banede Wei. Er dette Christendom? Nei, christeligt, skal Liv og Forkyndelse udtrykke det Samme, dette Samme: „Veien“ er trang.

Dg denne Wei, som er Christus, denne trange Wei, den er trang i sin Begyndelse.

Han fødes i Armod og Uſjelhed; næsten friſtes man til at tænke, at det ikke er et Menneske, der her fødes — han fødes i en Stald, ſvøbes i Klude, lægges i en Krybbe, forunderligt nok, dog allerede som Barn efterſtræbt af Magthaverne, saa de fattige Forældre maae flygte med ham. Det er i Sandhed endog en ſær trang Wei; thi, naar man fødes i Hoihed, f. Ex. som Thronarving, ja, saa kan det vel hælde, at man bliver

Øjenstand for de Mægtiges Øjestræbelser; men at fødes i en Stald og svøbes i Slude — det er Armød og Rattighed, som kan være Trang nok; men saa pleier man ogsaa at være fritagen for Øjestræbelser af de Mægtige.

Men som han ikke synes ved Rødjelen bestemt til Svihed, saa blev det ogsaa saaledes, omtrent som det var ved Begyndelsen: han lever i Armød og Ringhed, har ikke Det, hvortil han kan helde sit Hoved.

Dette vilde vel allerede omtrent være nok, for at der, menneskelig talt, maatte siges om en Vei, at den er trang. Og dog er Dette vel det Letteste paa den trange Vei.

Veien er ganske anderledes trang, og lige fra Begyndelsen. Thi hans Liv er lige fra Begyndelsen en Aristoteles-Historie; det er ikke blot et enkelt Øjeblik af hans Liv, de firsogtve Dage, der er Aristoteles-Historie, nei hans Liv (som det ogsaa er: Videliens-Historie) er Aristoteles-Historien. Han er i ethvert Øjeblik af sit Liv friet — det vil sige, han har denne Mulighed i sin Magt, at tage sit Mæld, sin Tugave forfængeligt. I Ordenen er det Satan, der er Ørteren, ellers er det Andre, som udføre Ørterens Rolle, snart Røtlet, snart Disciplene, maaskee ogsaa engang, naar i Begyndelsen, de Mægtige have forøgt sig deri, i at friste ham til at verdsliggjøre sit Mæld, sin Tugave — og saa var han, paa den ene eller paa den anden Maade, blevet noget Stort i Verden, Konge og Herster, hans elskede Disciples eneste Løst. Saa han jo kunde være friet til for deres Skyld at give lidt efter, medens menneskelig talt at maatte gjøre dem saa uheldige, som muligt. Som da Andre med uret Anførelse lige fra Begyndelsen kæmpe for at blive Konge, Herster: med en uendelig større Anførelse har han lige fra Begyndelsen maattet væge sig mod, at man ikke gjorde ham til Konge og Herster. O, trange Vei! Trangt nok, naar Videlsen er den unndgaaelige, naar der ingen Udvei er: trængere Vei, naar der i ethvert Videliens Øjeblik (at, og ethvert Øjeblik var Videlse!) er denne — frugt-
lige! Mulighed, som næsten vaaendes ham, denne Mulig-

hed, saa let at kunne skaffe mere end Lindring, Seier og Alt hvad et jordisk Hjerte kunde begjere! Trange Wei, hvilken dog saa mangen sand Efterfølger har maattet tilbagelægge om end efter en mindre Maalestok! Det almindelige Mennefskelige er, at hige efter at blive anseet for noget Stort; og det almindelige Falskhedi er at udgive sig for noget mere end man er. Den religiøse Lidelse begynder anderledes. Ved Forholdet til Gud føler den kaldede sig saaledes mægtig, at han ikke just fristes af Higen efter at blive anseet for mere. Nei, men i samme Dieblis gaaer der en Døds-Angest igjennem ham; thi han forstaaer: den Art Begavethed pleier at være den visse Undergang. Og saa er Fristelsen den, at sige mindre om sig selv end hvad sandt er. Det vil Ingen, Ingen kunne vide med ham, uden Gud; og gjør han det, saa venter Fryd og Jubel og Herlighed ham, thi saa fejrer han — han skal altjaa just værge sig mod at fejre. Trange Wei!

Veien er trang lige fra Begyndelsen; thi han veed lige fra Begyndelsen forud sin Skjebne. O, frygtelige Vægt af Lidelse ligefra Begyndelsen! Der var Mungen, Mungen, som gik freidig, næsten jublende i Kampen med Verden; han haabede paa, at han skulde fejre. Dette skeete ikke saaledes, Sagen fik en anden Vending; men selv i det Dieblis, da det saae allermeest ud som den mundgaaelige Undergang, selv i det Dieblis var der dog maaskee i ham en menneskelig Haaben, at endnu kunde det vende sig til Seier, eller en gudfrygtig Haaben, at endnu kunde det Alt vende sig til Seier, da Alt er muligt for Gud. Men Kristus vidste sin Skjebne fra Begyndelsen, vidste at den var mundgaaelig — han vilde den jo selv, han gik jo selv frit i den! Frygtelige Videt lige fra Begyndelsen! Da Folket, i Begyndelsen af hans Liv, jubler ham imode, han veed i det Dieblis, hvad det betyder: at det er dette Folk, der vil raabe „forsæst!“ „Hvorfor vil han da indlade sig med Folket?“ Formastelige, vover Du at tale saaledes til Mennefselægtens Frelser! Du gjør han atter en Skjerlighedens Gjerning mod dette Folk (og Andet var da hans hele Liv ikke), men han veed i samme

Dieblit, hvad det betyder, at ogsaa denne Mjertighedens Gjerning herer med for at bringe ham paa Korset; havde han her elsket sig selv og ladet være at gjøre Mjertighedens Gjerning, saa var maaskee hans Korsfæstelse blevet tvivlsom. „Men saa kunde han jo ladet den Gjerning være!“ Normastelige, vover Du at tale saaledes til Verdens Drelser! O, trange Wei! Trange Wei, hvilken dog mangen sand Efterfølger har maattet tilbage-lægge, om end efter en mindre Maalestof! Det er for et menneskeligt Hjerte en glædelig Ærnemmelse, at forvise sig om, hvilke Stræfter der ere ham forundte. Saa er der et Dieblit i Begyndelsen da „den Staldede“ ligesom løfter paa sine Stræfter, glad og taknemmelig som et Barn for hvad ham forundtes. Og som et Barn begjærer han maaskee endnu mere, dog ydmygt; og det indrommes ham. Og endnu mere, som indrommes. Han overvældes næsten selv, han siger „nei, nu begjærer jeg ikke mere“. Men det er som var der en Stemme, der sagde til ham „o, min Ven, det er kun en ringe Deel af hvad Dig er forundt“. Da blegner han, den Staldede, han junter næsten afmagtig sammen, han siger „o, min Gud, jeg forstaaer det; saa er da min Elhebue allerede afsjort, mit Liv indviet til Lidelse, offret. Og det skal jeg allerede nu kunne forstaae!“ Trange Wei!

Saa, Weien er trang lige fra Begyndelsen; thi han veed lige fra Begyndelsen, at hans Arbeiden er at modarbeide sig selv. O, trang kan den vel være den Wei, hvor Du dog faaer Lov at bruge alle Dine Stræfter for at trange igjennem, saa Modstanden er udenfor Dig; men naar Du skal bruge Dine Stræfter til at modarbeide Dig selv: det er som var det uendeligt for Lidet sagt, at lige den Wei er trang, den er jo snarere ufremkommelig, spærret, umulig, affindig! Og dog er den Wei, om hvilken det gjaelder, at Christus er Weien, den er just saaledes trang. Thi det Sande, det Gode, hvilket han vil — dersom han ikke slipper det, dersom han arbeider for det af al sin Evne, saa arbeider han sig i den visse Undergang. Og paa den anden Side, dersom han for hurtigt sætter hele Sandheden ind, saa vil hans Undergang komme for tidligt; han maa altsaa, mod-

arbejdende sig selv, en Tidlang synes at gaae ind i Sandse-
bedragene for desto dybere at sikke Undergangen. Trange Wei!
At gaae ad den Wei det er strax ved Begyndelsen som det at
døe! Almægtigt ligesom at løfte paa Almagts-Kræfter; at være
Menneske, og saaledes egnet til at kunne gjennemlide alle
menneskelige Lidelser: og saa at skulle bruge disse Almagts-
Kræfter for at modarbejde sig selv, at vide det lige fra Begyn-
delsen — o, lige fra Begyndelsen trange Wei!

Dog denne Wei, som er Kristus, denne trange
Wei bliver saa i sin Fremgang trangere og trangere
indtil det Sidste, indtil Døden.

Den bliver trangere; altsaa, den bliver ikke lidt efter lidt
lettere. Nei, en Wei, der lidt efter lidt bliver lettere, om den
gjælder det ikke, at Kristus er Weien. En saadan Wei er den,
ad hvilken den menneskelige Klogskab og Forstand gaaer. Een
har maaskee mere Klogskab, større Forstand end en Anden,
formaaer derfor at vove og holde længere ud, men bestandigt
gjælder, at Forstanden og Klogskaben kan beregne, at naar
der saa den længere eller kortere Tid er udholdt Lidelse og
Anstrengelse, saa bliver Weien lettere, og man fejrer endnu i
Livet. Derimod, en Wei, som bliver trangere og trangere indtil
det Sidste: ad denne Wei gaaer Klogskab og Forstand aldrig
— „det var jo Galsskab“.

Dog hvad enten det nu er Galsskab eller Klogskab, det er
saaledes: den trange Wei bliver trangere.

„Ald er jeg kommen at kaste paa Jorden, og hvor vilde
jeg, at den var optændt allerede!“ Det er et Suk — Weien
er trang. Et Suk! Hvad er et Suk? Et Suk betyder, at der
er Noget indespærret derinde, Noget, som vil ud, men som
dog ikke kan, eller ikke maa komme ud, Noget som vil have Luft;
saa sukker et Menneske og giver sig Luft (for ikke at omkomme)
idet han tager efter Luft for ikke at omkomme. Ald er jeg kom-
men at kaste paa Jorden, og hvor vilde jeg, at den var optændt
allerede! Hvorledes skal jeg beskrive denne Lidelse! Lad mig
forsøge det; men lad mig strax forud tilbagekalde Forsøget og

fige, det er kun et asmagtigt Antet, hvis det skulde beskrive Lidelsen. Tænk Dig da et Skib, men Du kan jo tænke det uendelig værre end noget, der er seet i Virkeligheden, tænk Dig, for dog at sige Noget, at det kunde rumme hundrede tusinde Mennesker. Det er i Krigstid, i Slaget — og Krigens Plan fordrer: det maa sprænges i Luften. Tænk Dig den Størende, som skal antænde denne Ald! Og dette er dog kun et usjelt, intetsigende Billede. Thi hvad er hundrede tusinde Mennesker mod Slægten, og hvad er det sandrøgteligen at sprænges i Luften mod Mærkjelen ved den Ald, som Kristus skulde antænde, der, sprængende, skulde svlidagtiggiøre Fader og Søn, Søn og Fader, Moder og Datter, Datter og Moder, Mandens Moder og Sønnens Husfru, Sønnens Husfru og Mandens Moder — og hvor Faren ikke er Dødens, men en evig Saligheds Fortabelse! „Ald er jeg kommet at læse paa Jorden, og hvor vilde jeg, at den var ovtændt allerede!“ Dog Dieblillet er der endnu ikke, det forfærdelige, medens det dog er det ikke mindre forfærdelige, det Dieblil forud, hvor man sulter: o, gid det var sleet!

„O, Du vantroe Slægt! hvor længe skal jeg være hos Eder? hvor længe skal jeg taale Eder?“ Det er et Sul. Det er som naar den Enge, ikke paa Enge, men paa Dødsleiet — thi det er ingen let Enghed, han er opgivet! — rejser sig en Smule op, løstende Hovedet fra Puden og siger: hvad er Sløtten? — Døden er det Visse, Svorgsmaalet er kun: hvor længe der er til? Hvad er Sløtten? Dog Dieblillet er endnu ikke kommet, det forfærdelige, medens det dog er det ikke mindre forfærdelige, Dieblillet forud, hvor den Lidende sulter: hvor længe har jeg endnu at holde ud?

Saa er han da for sidste Gang saaledes samlet med sine Apostle ved det Maaltid, efter hvilket han inderliggen havde længtes, at æde med dem, inden han dør. Værgeløs er han som altid. Værgeløs. Ja, thi han kunde jo dog i een Henseende have værgt sig. Han kunde — og det var en Mildhed, som vi Mennesker allerede uendeligt maatte have beundret — han kunde have sagt til Judas: bliv borte, kom ikke til dette Maal-

tid, Synet af Dig berører mig smerteligt. Eller han kunde have bedet en af Apostlene — uden dog at sige ham, hvad han vidste om Judas — at sige til ham, at han ikke skulde komme. Men nei! De ere Alle samlede. Da siger han til Judas: „hvad Du gjør, det gjør snart!“ Det er et Suk. Blot snart! Selv det Frygteligste er mindre frygteligt: blot snart! Et Suk, der dybt og langsomt trækker Veiret: blot snart! Det er som naar Den, der har en uhyre Opgave at løste; anstrænget næsten over sine Kræfter, føler han dog, at han endnu har for det næste Dieblig Kraft tilbage — „et Dieblig længere, maaskee er jeg svækket, ikke mere mig selv“ — og derfor: blot snart! Hvad Du gjør, gjør det snart!

Saa reiser han sig fra Bordet og gaaer ud i Gethsemane Have; der segner han: o, at det snart var skeet! Han segner, dødsens, ja, var han vel egentligen mere en Doende paa Korset end i Gethsemane! Var paa Korset Lidelsen en Døds-Kamp: o, denne Kamp i Bonnen, den var ogsaa paa Livet, ei heller uden Blod, thi hans Sveed faldt som Bloddraaber til Jorden.

Saa reiser han sig styrket; skee Din Villie, Fader i Himlene!

Saa kysjer han Judas — har Du hørt Mage! — saa bliver han grebet, anklaget, dømt! Det var en ordentlig Rettergang, det var menneskelig Retfærdighed! Der var et Folk, som han havde gjort vel imod; han havde sandeligen Tuset villet for sig, hver Dag af hans Liv og hver Tanke var det offret: dette Folk raaber „korsfæst ham, korsfæst ham!“ Saa var der en Landskøvding, der frygtede Keiseren, en dannet Mand, der derfor heller ikke forsonte det Vigtige „at vaske sine Hænder“ — og saa blev han dømt! O, menneskelige Retfærdighed! Ja, i stille Veirlik, naar Alt gaaer sin jævne Gang, saa skeer der saadan en lille Smule Retfærdighed; men hver Gang det Overordentlige kommer: o, menneskelige Retfærdighed! O, menneskelige Dannelsje, hvilken er vel egentligen Din Forskjel fra, hvad Du meest affhyer, Udannetheden, Mængdens Raahed? At Du gjør det Samme som den, men Du passer paa Formen, ikke at gjøre det med uvaskede Hænder: o, menneskelige Dannelsje!

Saa bliver han naglet til Korset — og saa blot eet Suk

endnu, saa er det forbi. Gøt Zul endnu, det dybeste, det meest forjærdende: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig! Denne Mdmngelse er Lidelsens Sidste. Du vil hos hans Esterfælsere i strengere Forstand, Blodvidnerne, finde svage Antydninger af det Samme. De have beraabt sig paa Gud og paa Guds Bistand, forlode af Alle have de — ja, hvad Under vel!

varet og følt sig stærke ved Guds Bistand. Da kommer der et Dieblil i det Sidste, og Zullet lyder: „Gud har forladt mig“; „alljaa J til Met, J mine Kjender, jubler nu, alt Det, jeg har sagt, var ille sandt, en Indbildning, nu viser det sig: Gud er ille med mig, han har forladt mig“. O, min Gud! Og nu han, han havde sagt sig at være Haderens Genbaarne, Gøt med Haderen; Gøt med Haderen — men ere de Gøt, hvorledes kan da Haderen noget Dieblil forlade ham! Og dog siger han: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig! Alljaa var det jo ille Sandhed, at han var Gøt med Haderen. O, overmenneskelige Lidelses Mderste; o, et menneskeligt Hjerte var bristet lidt tidligere, kun Gud-Mennesket maa lide dette Sidste heelt ud. — Saa dver han.

M. T. husk nu paa hvad det var vi sagde ved Begyndelsen: denne Wei er trang — er den det ille?

Og vi gaae videre; og Kristus er Weien. Kristus er Weien: han bestiger Hjerget, en Skj tager ham bort fra Discipleues Time, han foer til Himmels — og han er Weien!

Maaskee siger Du „ja, og det var derom der skulde tales idag, ille som Du har talet, næsten som var det en Langfredag“. O, min Ven, er Du en Saadan, at Du nviagtigt paa Alloflet og Dato kan komme i en bestemt Stemning, eller antager Du, at det er Christendommens Mening, at vi skulde være saa, eller ille svarere, at vi saavidt muligt skulde sætte det Christeliges Forshellige sammen? Just paa Himmelfarts-Dagen bør det mindes, at han er den trange Wei; thi ellers kunde vi let tage Himmelfarten forshængeligt. Husk, Weien var trang indtil det Sidste, Døden gaacer imellem — saa følger Himmelfarten. Det var ille midtveis han foer til Himmels, det var ille engang

ved Enden af Veien; thi Veien ender paa Korset og i Graven. Himmelfarten er ikke en ligefrem Fortsættelse af det Foregaaende, sandeligen nei! Og en trang Wei, der dog endnu i dette Liv bliver lettere og lettere, den svinger da heller aldrig saa høit, selv naar den svinger høiest ind i det at seire, aldrig saa høit, at det bliver en Himmelfart. Men enhver Levende er jo — hvis han overhovedet er paa den rette Wei, og ikke paa en Afvei — han er jo paa den trange Wei.

Der skal derfor vistnok tales om Himmelfarten, og om at Christus er Veien: o, men det med Himmelfarten, det er saa let at komme igjennem, blot at vi naae dertil; og dertil naae vi allermindst ved blot at ville tænke paa Himmelfarten, om Du end ogsaa lader Dig opløste ved Tanken om hans Himmelfart.

Han fører til Himmels: saaledes har aldrig Nogen seiret! En Sky tog ham bort fra deres Dine: saaledes er aldrig nogen Triumpherende blevet løftet fra Jorden! De saae ham ikke mere: saaledes blev Triumphen ellers aldrig det Sidste for Nogen! Han sidder hos Magtens høire Haand — altsaa Triumphen ender ikke med Himmelfarten? nei, dermed begynder den: saaledes har aldrig Nogen triumpheret! Han kommer igjen med Englenes Hærstærer — altsaa Triumphen ender ikke med, at han indtog Pladsen ved Usmagtens Høire? nei, det var blot Enden paa Begyndelsen: o, evige Seierherre!

*

*

*

M. T. ad hvilken Wei gaaer Du i Livet? Husk paa, hvad jeg siger til mig selv, at ikke om enhver trang Wei gjælder det, at Christus er Veien, ei heller at den fører til Himlen.

En from Mand har sagt, at det koster et Menneske lige saa megen eller endnu mere Besværlighed at fare til Helvede som at komme i Himlen. Det er altsaa en trang Wei, Fortabelsens; men Christus er ikke Veien, og den fører heller ikke til Himlen. Der er paa denne Wei Uro og Angest og Dval nok,

forjaavdi er Veien iandelig trang, Veien til Kortabelsen, den Veie, der, til Forskiel fra de andre Veie, vi have omtalt (den Veie, der i Begyndelsen er trang, og bliver lettere og lettere; den trange Veie, der bliver trangere og trangere), er hændelig vaa, at den fra Begyndelsen synes saa let, men bliver forfærdeligere og forfærdeligere. Thi det gaaer saa let, at træde i Lustens Dands; men naar det saa er længere heime, og det er Lusten, der danser med Mennesket mod hans Villie: det er en tung Dands! Og det er saa let at give Lidenskaberne Toilen — dristige Gært, man neppe kan følge med Tiet! — indtil saa Lidenskaberne, efterat have taget Toilen, som blev dem givet, med endnu dristigere Gært — Mennesket selv drifter sig neppe til at see, hvorhen de føre! — rive ham med sig! Og det er saa let at tillade en sundig Tanke at indsnige sig i Hjertet — ingen Forsøger var saa smidig, som en sundig Tanke er det. — det er saa let, det gjælder ikke her som ellers, at det er det Første, der løfter, o, nei, det løfter slet Intet, lige omvendt, den sundige Tanke betaler i dyre Domme for sig, det løfter slet Intet — førend ved Slutningen, naar Du durt maa betale dette Første, som slet ikke løfede Noget; thi er den sundige Tanke kommet ind, den gjør sig frugtelig betalt. Som Emigrer kommer Synden oftest ind i et Menneske; men naar saa det Menneske er blevet Sindens Træl: det er den frugteligste Trældom — en trang, en uhyre trang Veie til Kortabelse!

Arrendeles. Der gives ogsaa andre trange Veie, om hvilke det dog ikke ubetinget gjælder, at Kristus er Veien, eller at de føre til Himlen. Der er menneskelige Lidelser nok, Iun altfor mange, Snyd og Armod og Miskendelse, og hvo kan nævne alle disse Lidelser! Enhver, der gaaer ad en saadan Veie, gaaer jo ogsaa ad en trang Veie. Sandeligen, vi skulle ikke tale i høie Toner, som vare disse Lidelser for Intet at regne — o, men min Ven, Du veed jo dog selv, hvad Christendom er, og lad mig blot erindre derom. Det, hvorved den kristelige trange Veie er forskjellig fra den almindelig menneskelige trange Veie: det Arvillige. Kristus var ikke En, der eftertraagede jordist

Gods, men som maatte noies med Armod; nei, han valgte Armod. Han var ikke En, der attraaede menneskelig Ære og Ansæelse, men som maatte noies med at leve i Ringhed, eller maaskee miskjendt og bagvaasket; nei, han valgte Fornedrelse. Dette er i strengeste Forstand den trange Wei. De almindelige menneskelige Lidelser ere ikke i strengeste Forstand den trange Wei, dog kan Weien sandeligen være trang nok, og Du kan ogsaa stræbe at gaae christeligt ad denne de menneskelige Lidelsers trange Wei. Den fører, hvis Du gaaer christeligt ad den, dog til Himlen, hvor han indgik, han den Himmelfarue.

Dog det er sandt, man har jo tvivlet om Himmelfarten.

Ja, hvo har tvivlet? Mon Noget af dem, hvis Liv har „Efterfølgelsens“ Mærker? Mon Noget af dem, der forlode alle Ting for at følge Christum efter? Mon Noget af dem, hvem — og naar „Efterfølgelse“ er givet, følger dette efter — Forfølgelsen mærkede? Nei, af dem Ingen. Men da man afskaffede „Efterfølgelsen“ og dermed gjorde Forfølgelse til en Umulighed, hvad dog i det Tyvesprog, vi Mennesker tale indbyrdes, ikke lod som en Anklage over et vildfarende Marhundredes Tilbagegang i Christendom, ih bevares, nei, det lod som en Lovtale over et opløst Marhundredes mageløse Fremskridt i Tolerance; da man slog af paa det at være Christen, saa det at være Christen næsten blev Juggingting — og saa var der da heller ikke Noget at forfølge: da opkom der i Orkesløsheden og Selvbehageligheden allehaande Tvivl. Og Tvivlen blev vigtig, hvo tvivler; og man blev sig selv vigtig ved at tvivle — som man en Gang (hvad vi sandeligen ikke billige men dog bedre forstaae) blev sig selv vigtig ved at give alt sit Gods til de Fattige, saaledes blev man nu (formodentligen for at sætte det sande Begreb af „det Fortjenstlige“ i stedet for Middelalderens Misforstaaelse, hvilken man frontt afskyede) man blev sig selv vigtig ved at tvivle. Og medens man tvivlede om Alt, var dog Et udenfor al Tvivl, at man ved dette („man maa tvivle om Alt“) betryggede sig en, Intet mindre end tvivlsom, nei en yderst fast Stilling i Samfundet, samt stor Ære og Ansæelse blandt Menneskene.

Altsaa, Nogle tvivlede. Men saa var der igjen Nogle, som ved Grunde søgte at modbevise Tvivlen. Egentligen er dog vel Sammenhængen dette: det første var, at man ved Grunde søgte at bevise det Christelige, eller at anbringe Grunde i Forhold til det Christelige. Og disse Grunde — de fødte Tvivlen af sig, og Tvivlen blev den stærkere. Bevist for det Christelige ligger nemlig egentlig i „Efterfølgelsen“. Den tog man bort. Saa følte man Trang til „Grundene“; men disse Grunde eller det at der er Grunde er allerede en Art Tvivlen — og saa reisste Tvivlen sig og levede af Grundene. Man mærkede ikke, at jo flere Grunde man kommer med, desto mere nærer man Tvivlen, og desto stærkere bliver den, at det at byde Tvivlen Grunde for at dræbe den er ligesom at byde et hungriigt Udyr, man ønsker at blive af med, den velsmagende Svise, som det meest elsker. Nei Tvivlen skal man ikke — idetmindste ikke, naar Ens Heniat er at dræbe den — byde Grunde, men, som Luther gjør, byde den at holde Mund, og til den Ende selv holde reen Mund og ingen Grunde komme med.

De derimod, hvis Liv var mærket af „Efterfølgelsen“, de have ikke tvivlet om Himmelfarten. Og hvorfor ikke? For det første fordi deres Liv var for anstrengt, for øjret i daglige Lidelser, til i Trælsloshed at kunne sidde hen og omgaaes med Grunde og Tvivlen, Giffen eller Heffen. Himmelfarten stod dem fast; men de kom maaskee endog sjeldnere til at tænke paa den eller dvæle ved den — fordi deres Liv var saa virksomt, og paa den trange Wei. Det er som med en Krigsmand, der eier en pragtfuld Draagt; han veed godt, han har den, men han seer næsten aldrig til den, thi hans hele Liv gik hen i daglig Kamp og Roven, og derfor bar han en daglig Kjole for ret at kunne røre sig. See saaledes vare De, hvis Liv var mærket af Efterfølgelsen, forvisjede om, at deres Herre og Messias soer til Himmels. Og hvad der bidrog dertil, det var igjen Efterfølgelsen. Alle disse daglige kvalfulde Lidelser, som de maatte bære, alle disse Offere, som de maatte bringe, al denne Mennestenes Modstand, Haan og Spot og Grim og blodige Grusomhed, alt Dette

piinte i „Efterfølgeren“ den Trang frem, der, ligesom Himmelfarten sprænger eller strider mod Naturlovene (det er jo Tvivlens Indvending), sprænger de blot menneskelige Trostegrunde (hvor skulde disse ogsaa kunne troste Den, der maa lide, fordi han gjør Godt!), trænger til en anden Art Trost, trænger til deres Herres og Mesters Himmelfart, og trænger troende igjennem til Himmelfarten. Saaledes er det altid med Trangen i et Menneske; fra den Spijsende kommer Spijsen: hvor Trangen er, der ligesom frembringer den selv Det, den trænger til. Og Efterfølgerne, jaendeligen de behovede hans Himmelfart for at holde det Liv ud, de førte — nu derfor er den ogsaa vis. Men En der sidder i Orkesløshed hen i gode Dage eller travlt er paafærde i Travlhed fra Morgen til Aften, men aldrig har lidt Noget for Sandheds Skyld, han trænger egentligen ikke, det er mere Noget han bilder sig ind, eller Noget han for Penge lader sig indbilde, det er mere næsten som med et Curiosum han beskæftiger sig med denne Himmelfart — og saa tvivler han, naturligt, han trænger heller ikke; eller han opdfinder nogle Grunde, eller en Anden er saa god at overlade ham tre Grunde for — nu ja, hans Trang er da heller ikke synderlig stor!

Og nu Du, m. T., hvad gjør Du? Tvivler Du om Himmelfarten? Hvis saa, saa gjør som jeg, siig til Dig selv: ja, sliq Tvivl gjør man ingen Ophævelser over, jeg veed godt, hvorfra den kommer, og hvoraf det kommer, nemlig af, at jeg maa have skaarret mig selv i Retning af „Efterfølgelsen“, at mit Liv ikke er anstrenget nok i denne Retning, at jeg har for gode Dage, sparer mig selv for de Farer, som ere forbundne med at vidne for Sandhed og mod Usandhed. Gjør Du kun saa! Men for Alt bliv ikke Dig selv vigtig ved at tvivle; der er — jeg forsikrer Dig! — ei heller nogen Grund dertil, da al jaadan Tvivlen egentligen er Selvangivelse. Nei, gjør Dig selv og Gud Tilstaelsen, og Du skal see, Et af To vil skee, enten vil Du bevæges til at vove Dig længere ud i Retning af „Efterfølgelsen“ — og saa kommer Vissheden om Himmelfarten strax; eller Du hdmyster Dig, at Du har skaarret Dig selv, at Du er blevet en

Sjellnæ-Bræst og saa vil Du idetmindste ikke tillade Dig at tvivle men ndmunt sige: vil Gud være saa naadig at behandle mig som et Barn, der næsten ganske forstaanes for „Efterfølgers“ Udelsker, saa vil jeg idetmindste ikke være et uartig Barn, der ovenkjøbet tvivler om Himmelfarten.“ — Naar Du lever beundret, iungret, anseet, i Overflod — Du fristes til at sige saa meget et Ord og til at deeltage i Meget, som Du dog maa- ikke hellere maatte ladet være, og som Du — hvit dervaa! — dog skal gjøre Meget for — og tillige Himmelfarten gaaer Dig saa let af Sinde, maa-ikke Du endog, naar Du enaang tænker derover, tvivler og siger: en Himmelfart det frider jo mod alle Naturlove, mod Manden — dog vel kun Natur-Manden! — i Naturen. Men naar det er for en god Sag — thi ellers hjælper det ikke, og naar saa er, er Forholdet jo ogsaa fridende mod alle blot menneskelige Begreber: at lide fordi man gjer vel, fordi man har Met, fordi man er herlig — naar det er for en god Sag Du lever forladt, forintet, beivonet, i Armod: Du skal see, Du tvivler ikke om hans Himmelfart; thi Du behøver den. Og end ikke saa meget behøves for at standse Tvivlen; thi naar Du dog ndmunt Dig for Gud, at Du Liv ikke er mærket som en Efterfølgers i strengere Forstand, naar Du ndmunt Dig derunder, saa drifter Du Dig ikke til at tvivle. Hvor skulde Du kunne falde vaa at melde Dig med en Tvivlen, naar Svaret maatte blive: gaa først hen og bliv en Efterfølger i strengere Forstand, kun en Saadan har Lov til at tale med — og af dem har Ingen tvivlet.

III.

Apostlernes Gjerninger,

2 Cap. V. 1—12.

Denne hellige Lectie skrives i Apostlernes Gjærninger

2 Cap. 8. 1—12.

Dg der Püntsefestens Dag var kommen, vare de alle eendragtigen tilfammen. Dg der kom pludseligen en Lyd af Himmelen, som af et fremfarende vældigt Beir, og fyldte det ganske Huus, hvor de sadde. Dg der viste sig for dem Tunger, som af Ild, der fordeelte sig, og satte sig paa enhver af dem. Dg de bleve alle opfyldte af den Hellig Mand, og begyndte at tale med andre Tungemaal, efterjom Manden gav dem at udsige. Men der vare Joder boende i Jerusalem, gudfrygtige Mænd af alle Folkeslag under Himmelen. Der denne Lyd hortos, kom Mængden tilfammen, og blev bestyret; thi Enhver havde hort dem tale med sit eget Maal. Men de forfærdedes alle, og forundrede sig, og sagde til hverandre: see, ere ikke alle disse, som tale, Galilæer? Dg hvorledes hore vi dem tale, hver paa vort eget Maal, hvorudi vi ere fødte? Parther og Meder, og Elamiter, og vi som boe i Mesopotamia, Judæa og Cappadocia, Pontus og Asia, i Phrygia og Pamphylia, Egypten, og Lybiens Egne ved Cyrene, og vi her boende Romere, Joder og Profelyter, Creter og Araber? vi hore dem forkynde Guds store Gjærninger med vore Tungemaal.

B o n.

Du yellige Mand, Du som pjer levende, velsign Du ogsaa denne vor
 Soramling, den Talende, den Hørende; frist fra Hjertet: skal det, med Din
 Blikand, komme, Du lade det ogsaa gaar til Hjerte!

A. I. Derjom Du vil agte, alle vaa den Tale, der føres
 om Hellig-Dagene i vore Kirker, men vaa den, der føres om
 Hverdage, og da forresten ogsaa om Søndagen udenfor
 kirken: Du vil neppe finde Noget, som alle troer vaa — i. Er.
 vaa „Tidens Mand“. Selv Den, der tog Afsteed med det høiere
 Indsigtgjort i Middelmædighed, ja selv Den, der længt trællet
 i Usjelhedens Genim eller i Her Windings foragtelige Tjeneste,
 ogsaa han troer, og indt og ja, vaa Tidens Mand. Nu det
 forstaaer sig noget Hvit er det juu egentligen heller alle han
 troer vaa, thi Tidens Mand er vel alle høiere end Tiden, holder
 sig ved Norden, saa den som Mand nærmest kunde lignedes med
 Moyses Taager; men han troer dog vaa Mand. Eller han troer
 vaa „Verdens Mand“, denne stærke Mand — ja, i Tulløselier,
 denne kraftige Mand — ja, i Wildfarelier, denne sundrige Mand
 — ja, i Bedrag; denne Mand, som Christendommen kalder en
 ond — saa det da forsaavidt alle er noget meget Hvit han troer
 vaa, naar han troer vaa den Mand; men han troer dog vaa Mand.
 Eller han troer vaa „Menneske-Manden“, alle Manden i den
 Enkelt, men Slægtens Mand, denne Mand der, naar den er
 andiordladt ved at have forladt Gud, atter efter Christendom-
 mens Lære er en ond Mand — saa det da forsaavidt alle er
 noget meget Hvit han troer vaa, naar han troer vaa den Mand;
 men han troer dog vaa Mand.

Derimod saamant Taler bliver om en Hellig-Mand, om
 at troe vaa en Hellig-Mand: hvor Mange, mener Du, troe
 vaa den? Eller naar Taler bliver om en ond Mand, der skal
 forsaages: hvor Mange, mener Du, troe Eligt?

Spøraf kan det komme? Er det maaste, fordi Sagen bliver

for alvorlig, naar det er en Hellig-Aand? Thi Tidens-Aand og Verdens-Aand og Deslige, det kan jeg tale om, troe paa, og jeg behøver ikke just at tænke noget Bestemt derved, det er saadan en Aand, men jeg er aldeles ikke bunden ved hvad jeg siger; og det ikke at være bunden ved hvad man siger, er Noget man sætter Priis paa, hvor ofte høres det ikke: jeg vil nok sige Det og Det, men jeg vil ikke være bunden ved mit Ord. Men om at der er en Hellig-Aand og om at troe paa en Hellig-Aand, kan man ikke tale uden at binde sig ved sit Ord, og dernæst ikke uden at binde sig til denne Hellig-Aand i Forsagelse af den onde Aand: dette er altfor Alvorligt, at der baade er en Hellig-Aand -- o, Alvor! -- og at der for at betrygge Alvoren er en ond Aand, hvor alvorligt! En ond Aand! Ja, den der troer paa Tidens-Aand, Verdens-Aand, han troer jo rigtignok, efter Christendommens Mening, paa en ond Aand; men dette er ikke hans Mening, og forjaaviddt troer han ikke, at der er nogen ond Aand. For ham er vel i dybere Forstand denne Modsetning god og ond slet ikke til; løs, som han er, eller opløst, tvivlende i sin Troen, ustadig i alle sine Veie, hvieende sig for enhver Tidens Luftning, er hans Troes-Gjenstand af samme Art: det Luftige, Tidens Aand; eller verdsliggjort som han er i al sin Digtet og Tragten, er hans Troes Gjenstand ogsaa derefter: Verdens Aand.

Men Christendommen, der fordrer Forsagelse af en ond Aand, lærer, at der er en Hellig-Aand. Og det er idag denne Hellig-Aands Fæst i Kirken, Pintsfesten, til Erindring om den Dag, da Aanden første Gang blev udgydt over Apostlene. Om denne Hellig-Aand skal der derfor tales idag, hvad vi nu vilde gjøre, idet vi tale over dette Ord:

det er Aanden der levedegjør.

M. T. Der er, i Forhold til Christendommen, Intet, hvor- til ethvert Menneske af Naturen er mere tilbøieligt, end til at tage den forfængeligt. Der er ei heller noget som helst Christe-

ligt, ikke en eneste dristelig Bestemmelse, uden at den ved at undergaae en lille Aendring, saa man borttager en nærmere Mellembestemmelse, bliver noget ganske Andet. Noget, om hvilket man maa sige „dette er opkommet i Menneskets Hjerte“

og saa er den forsværgeliggjort. Paa den anden Side der er Antet, som Christendommen med større Marvaagenhed og Modighed har sikkret sig imod, end mod at blive taget forsværgeligt. Der er ingen, ingen Bestemmelse af det Christelige, uden at Christendommen først anbringer som Mellembestemmelse: Døden, det at afdøe — for derved at sikkre det Christelige mod at blive taget forsværgeligt. Man siger „Christendommen er den milde Trost, er denne de milde Trost-Grundes Være“ — ja, det lader sig ikke negte, naar Du nemlig først vil døe, afdøe; men det er ikke saa mildt! Man fremstiller Christus, man siger „hører hans Stemme, hvor mildt indbydende han kalder Alle til sig, alle Lidende, og lover at give dem Hvile for deres Sjæle“ — og, i Søndhed, saa er det, Gud forbyde, at jeg skulde sige noget Andet; men dog, dog, førend denne Hvile for Sjælen bliver Dig til Deel, og for at den kan blive Dig til Deel, fordres (hvad Andbødereren ogsaa siger, hvad hans hele Liv her paa Jorden hver evige Dag og hver evige Time paa Dagen udtrykte) at Du først døer, afdøer: er dette saa indbydende?

Saaledes ogsaa med dette Christelige: det er Manden, som gør levende. Ved hvilken Aølelse hænger vel et Menneske fastere end ved Livs-Aølelsen, hvad begjærer han stærkere og bestjærkere end ret at føle Livet i sig, hvad ønsker han mere for, end for at døe! Men her forlyndes jo en levendeopgyrende Mand. Altsaa lader os gribbe til, hvovil betænke sig, bring os Liv, mere Liv, at Livs-Aølelsen maatte svulme i mig, som var alt Liv samlet i mit Bryst!

Men skulde dette vel være Christendom, denne rædsomme Bildfarelse? Nei, nei! Denne Levendeopgyrelse i Manden, den er ikke en ligesvem Aøthøielse af det naturlige Liv i et Menneske i umiddelbar Aøthøielse af og Sammenhang med dette — o, Gudsbespøttelse, o, rædsomt saaledes at tage Chri-

stendommen forfængeligt! — den er et nyt Liv. Et nyt Liv, ja, og dette er ingen Talemaade, jaaledes som naar vi bruge dette Ord baade om Dit og Dat, hver Gang noget Nyt begynder at røre sig i os, nei, et nyt Liv, bogstaveligt et nyt Liv — thi læg vel Mærke dertil, Døden gaaer imellem, det at afdøe; og et Liv paa den anden Side Døden, ja det er et nyt Liv.

Døden gaaer imellem, dette er Christendommens Lære, Du skal afdøe, just den levendegjørende Mand er Den, der dræber Dig, det er den første Ytring af den levendegjørende Mand, at Du maa gaae i Døden, at Du maa afdøe — jaaledes er det, for at Du ikke skal tage Christendommen forfængeligt. En levendegjørende Mand: det er Indbydelsen; hvo skulde ikke gjerne gribe til! Men dø først: det er Standsningen!

Det er Manden, som levendegjør. Ja, den levendegjør — gennem Døden. Thi som der staaer i en gammel Psalme, der vil trøste Efterlevende over Tabet af de Afdøde „med Døden vi Livet begynde“: jaaledes gjælder det aandelig forstaaet, den levendegjørende Mand's Meddelelse begynder i Døden. Tænk paa Dagens Fesjt! Det var jo den Mand, som gjør levende, der idag blev udgydt over Apostlene — og det var sandeligen ogsaa en levendegjørende Mand, det beviste deres Liv, deres Død, derom vidner den Kirkes Historie, som blev til just derved, at den Mand, som levendegjør, meddeeltes Apostlene. Men hvorledes var deres Tilstand iforveien? O, hvo har maattet lære jaaledes, hvad det er at afdøe fra Verden og fra sig selv, som Apostlene! Thi hvo har næret saa store Forventninger, som i en vis Forstand dog en Tid Apostlene vare foranledigede til at nære; og hvis Forventninger ere jaaledes blevne skuffede! Sandt nok, saa kom Paaske-Morgen, og Kristus stod op af Graven, og saa kom Himmelfarten — men hvad saa videre? Ja, Han var nu optagen i Herlighed — men hvad saa videre? O, troer Du, at noget menneskeligt, det dristigste menneskelige Haab end i fjerneste Maade turde indlade sig med den Opgave, der var sat Apostlene? Nei, her maa ethvert blot menneskeligt Haab fortvible. Saa kom Manden, der gjør levende — Apost-

lene vare jo ogsaa døde, afdøde fra ethvert blot jordist Haab, fra enhver menneskelig Tillid til egne Kræfter eller til menneskelig Vistand.

Altsaa først Døden, først maa Du afdøe fra ethvert blot jordist Haab, enhver blot menneskelig Tillid, Du maa afdøe fra Din Selvfødsel, eller fra Verden; thi det er kun gennem Din Selvfødsel, at Verden har Magt over Dig, er Du afdød fra Din Selvfødsel, er Du ogsaa afdød fra Verden. Men der er, naturligvis, Intet et Menneske hænger saa fast ved — ja, med hele sit Selv! — som ved sin Selvfødsel! Og, naar i Dødens Stund Sjæl og Legeme stilles, ikke er det saa smerteligt, som at skulle stilles fra sin Sjæl i levende Live! Og ikke hænger et Menneske saa fast ved dette sandfælsige Liv, som et Menneskes Selvfødsel hænger fast ved hans Selvfødsel! Lad mig tage et Exempel, dannet efter hine gamle Fortællinger om, hvad et Menneske i ældre Tider har prøvet i inderlig Lidelse, hvad disse usforjægte, Høje Tider vel ville anfæe som en Aabel, der hvort har lidt digterisk Værd — lad mig tage et Exempel, og lad mig dertil vælge, hvad vi Mennesker saa ofte tale om, og hvad der saa meget beklægtiger os: Elstov; thi Elstov er just en af de stærkeste og dubejste Mtringer af Selvfødsel. Altsaa, tænk Dig en Hørelstet! Han saae Gjenstanden, det var derved at han blev forelstet; og denne Gjenstand den blev ham hans Dies Lust og hans Hjertes Begjering! Og han greb efter den — det var hans Dies Lust og hans Hjertes Begjering! Og han greb den, han holdt den i sin Haand — det var hans Dies Lust og hans Hjertes Begjering! Da udgik (saa er det i hine gamle Fortællinger) Befaling til ham: „Bliv denne Gjenstand.“ — af, og det var hans Dies Lust og det var hans Hjertes Begjering! W. T. lad os her vasse vaa, for ret at see, hvor dybt der maa trænges ind, naar egentligen Selvfødselen skal dræbes. Thi i sin Elendighed raabte han: „nei, jeg sløver ikke, og jeg kan ikke sløve denne Gjenstand, o, hav Medlidenhed med mig, maa jeg ikke beholde den, nu saa drøb mig, eller saa lad den dog idemundne blive mig frataget!“ Du forstaaer ham vel;

hans Selviskhed vilde blive dybt nok saaret ved at beroves Gjenstanden, men han fornem ganske rigtigt, at hans Selviskhed bliver endnu dybere saaret, naar Fordringen er, at han skal berove sig den selv. M. T., lad os gaae videre, for at forfølge Lidelsen dybere ind, naar Selviskheden endnu dybere skal dræbes; lad os tage „Gjenstanden“ med. Altjaa, denne Gjenstand, som han begjerede, som han greb, som han er i Besiddelse af, hans Dies Lyst, hans Hjertes Begjering, denne Gjenstand, som han skal slippe, af hans Dies Lyst, af hans Hjertes Begjering, denne Gjenstand, lad os antage det for stærkere at belyse Smerten ved at afdøe, denne Gjenstand er af samme Mening som han, at det var grusomt at stille dem ad — og det er ham, der skal gjøre det! Han skal slippe, hvad ingen menneskelig Magt tænker paa at berove ham, hvad der nu er dobbelt vanskeligt at slippe; thi, Du kan jo tænke det saaledes, Gjenstanden bruger Taarer og Bønner, paatælder baade Levende og Døde, baade Menneſter og Gud, for at forhindre ham — og det er ham, der skal slippe denne Gjenstand! Her har Du (hvis han ellers kommer om det skarpe Hjørne og ikke gaaer fra Fordringen) et Exempel paa det at afdøe. Thi ikke at see sit Dufte, sit Haab opfyldt, eller at beroves det Uttraaede, det Kjæreste: det kan være smerteligt nok, Selviskheden saares, men deraf følger ikke, at det er at afdøe; og selv at maatte negte sig, om det saa var sit kjæreste Dufte: det kan være smerteligt nok, Selviskheden saares, men deraf følger ikke, at det er at afdøe. Nei, men selv at skulle tilintetgjøre sit opfyldte Dufte, selv at skulle berove sig det Uttraaede man er i Besiddelse af: det er at saare Selviskheden ved Hoden, som den blev det i Abraham, da Gud fordrede, at Abraham selv, selv — frygteligt! — med egen Haand — o, Banvids Mædsel! — skulde offere Isak, Isak, den saa længe og saa længjelsfuldt forventede Gave, men ogsaa fra Gud, for hvilken Abraham derfor meente at skulle takke gjennem hele sit Liv, men aldrig at kunne takke noksom, Isak, hans eneste, hans Alderdoms, Forjættelshernes Barn! Troer Du Døden kan smerte saaledes? Jeg troer det ikke. Og i ethvert Tilfælde, naar

det er Tøden, saa er det ogsaa forbi; men med det at afdøe er det ikke saaledes forli, thi han dør jo ikke, der ligger maastee et langt Liv for ham, den Afdøde.

Dette var det at afdøe. Men førend den Mand kan komme, som levende gjør, maa Du først afdøe. O, naar jeg stundom en Dag, eller længere Tid, kan føle mig saa uvlaagt, saa træet, saa uduelig, saa — ja, saaledes sige vi det jo vel — næsten som var jeg død, da har jeg ogsaa jultet ved mig selv: o, bring Liv, Liv er det jeg behøver! Eller naar jeg anstrænger maastee over mine Kræfter mener at opdage, at dette kan jeg ikke holde længere ud; eller naar det en Tidlang har været som skulde da ogsaa Alt mislukttes for mig, og jeg sank i Mismod: da har jeg jultet ved mig selv „Liv, bring Liv!“ Men deraf følger endnu ikke, at Christendommen er af den Mening, at det er det jeg behøver. Sæt den var af en anden Mening og sagde: „nei, du først gaa; det er Din Munk, Du hænger dog selvst ved Livet, ved det Liv, som Du kalder en Plage, en Burde, du gaa!“ Jeg har seet et Menneske segne næsten fortvilet, jeg har hørt ogsaa ham raabe: „bring Liv, Liv, dette er værre end Tøden, som gjør Ende paa Livet, medens jeg er som død og dog ikke død!“ Altså er jeg den Streng; vidste jeg noget lindrende Ord, jeg har været villig nok til at trøste og opmuntre. Men dog, dog, det er godt muligt, at der egentligen fattedes den Vidende noget Andet — at han behøvede haardere Videlser. Haardere Videlser! Hvo er den Grusomme, der vover at sige Sigt? Min Ven, det er Christendommen, den Være som udjølges under Navn af den milde Trøst, medens den — ja, sandeligen! — den er Evigheds Trøst og for evigt — men den maa rigtig nok tage noget haardt. Thi Christendommen er ikke, hvad vi Mennesker, baade Du og jeg, kun altså gerne ville gøre den til, den er ingen Svafsalver. En Svafsalver, han er strax til Tjeneste og anbringer strax Lægemidlet og forklæder Alt. Christendommen venter, før den anbringer sit Lægemiddel, den helbreder ikke ved Hjælp af Evigheden for ethvert stoffet lille Alderbefindende — dette er dog vel ogsaa en Umulighed, som det

er selvmodsigende! — den helbreder ved Hjælp af Evigheden og for Evigheden, naar Engdommen er saaledes, at Evigheden kan anbringes, er dertil, det er, Du maa afdoe. Derfor Christendommens Strenghed, for ikke selv (hvad vi Menneſker kun altfor gjerne ville forvandle den til) at blive til Brovl, og for ikke at bestyrke Dig i Brovl. Og Nigtigheden heraf har Du dog vistnok ogsaa selv erfaret i mindre Forhold. Har Du ikke selv erfaret — det har jeg —, at naar Du maaskee begyndte at vaande Dig og allerede sagde „jeg kan ikke længere“, og saa den følgende Dag, saa blev der taget noget strengere endnu paa Dig, og hvad saa? saa kunde Du! Naar Hestene stonne og piſte, udafede som de mene, og at derfor en Haandfuld Havre var hvad de behovede — men paa den anden Side, naar saa ogsaa blot ved et Dieblifs Standsning den svært belæsede Vogn vilde løbe tilbage ned ad Skrenten og maaskee rive Hest og Rudsst og Alt med sig i Afgrunden: er det saa grusomt af Rudssten, at Slagene falde frugtelige, frugtelige som han aldrig har nænt at slaae især det Par Heste, der ere ham (Sligt kan jo vel være sandt) kjere som hans Diesteen — er det grusomt eller er det kjerligt? Er det grusomt at være, om Du saa vil, grusomt, naar det ubetinget er det Gueſte, der kan frelse fra Undergangen og hjælpe igjennem? Saaledes med at afdoe.

M. T. Saa, saa — saa kommer den levendegjørende Mand. Naar? Ja, naar dette er skeet, naar Du er afdød; thi som det hedder „ere vi døde med Christo, skulle vi ogsaa leve med ham“, saaledes kan det ogsaa siges: skulle vi leve med ham, da maae vi døe med ham. Først Døden, saa Livet. Men naar? Ja, naar dette Første er skeet; thi det er med den levendegjørende Mandes Komme som med „Trosterens“, hvilken Christus lover Disciplene. Naar kommer Trosteren? Han kommer, naar alt det Forførdelige, som Christus har forudsagt om sit Liv, er kommet først og ligeledes det Rædselsfulde, som han har forudsagt betræffende Disciplenes Liv: saa kommer Trosteren. Om han kommer just i samme Dieblif, siges ikke; kun det siges, at det er, naar

dette Hørfte er fteet, naar denne Døen er indtraadt. Saaledes med den levendegjørende Mand's Komme.

Men den kommer, den bedrager ikke ved at udeblive. Kom den ikke til Aboftene, bedrog den dem? Kom den ikke senere til de fande Troende, bedrog den dem og udeblev?

Nei, den kommer — og den bringer Mandens Gaver, Liv og Mand.

Den bringer Tro, „Troen“, dette er nemlig først egentligen i strengeste Hørfte Tro, denne den Hellig-Mands Gave, efterat Døden er gaaet imellem. Thi vi Mennefter tage det ikke faa noie med Ordene, vi tale ofte om Tro, hvor det ikke i strengere chriſtelig Hørfte er Tro. Der er, efter Natur-Gaves Hørftefflighed, en stærkere eller fvagere Umiddelbarhed ethvert Mennefte medfødt; jo stærkere jo livskraftigere den er, jo længere kan den holde ud mod en Modftand. Og denne Udholdenhed, denne livsfrifte Tillid til fig felf, til Verden, til Menneftene, blandt Andet ogfaa til Gud, falde vi faa Tro. Men det er ikke i streng chriſtelig Hørfte. Tro er mod Hørfte; Tro er paa den anden Side Døden. Og da Du døde eller afdøde fra Dig felf, fra Verden, da døde Du tillige fra al Umiddelbarhed i Dig felf, ogfaa fra Din Hørfte. Det er, naar al Tillid til Dig felf, eller til menneftelig Biſteand, ogfaa, umiddelbart, til Gud, naar enhver Sandfynlighed er udffuttet, naar det er mørkt fom i den mørke Nat — det er jo ogfaa Døden vi beſtrive: da kommer den levendegjørende Mand og bringer Troen. Denne Tro, den er stærkere end hele Verden, den har Evighedens Kræfter, den er Mandens Gave fra Gud, den er Din Seier over Verden, i hvilken Du mere end fejrer.

Og Manden bringer dernæft Haabet, i strengeste chriſtelige Hørfte Haabet, dette Haab, der er Haab mod Haab. Thi der er i ethvert Mennefte umiddelbart et Haab; det kan i den Gue vare livstærkere end i den Anden, men i Døden (s: naar Du afdøer) døer ethvert faadant Haab, og forvandler fig til Haabloshed. I denne Haabloshedens Nat — det er jo Døden vi beſtrive — kommer faa den levendegjørende

Mand og bringer Haabet, Ewighedens Haab. Det er mod Haab, thi ifølge hiin blot naturlige Haaben var der intet Haab mere, altsaa er dette Haab mod Haab. Forstanden siger: „nei, der er intet Haab“; dog Du er jo afdød fra Din Forstand, forjaavidt tier den vel, men kommer den nogenstunde til Orde igjen, den vil strax begynde, hvor den slap „der er intet Haab“ — og den vil vel spotte dette nye Haab, Mandens Glave, som de paa Vintsejsten forsamlede Kluge og Forstandige spottede Aposiflene, og sagde: de ere berusede af ung Viin, saaledes vil den spotte Dig og sige til Dig „Du maa have været beruset den Gang Du kunde falde paa Sligt, idetmindste maa Du have været fra Forstanden“ — der er ei heller Noget nærmere til at vide det end Forstanden, og det er overmaade forstandigt sagt af Forstanden, thi at afdøe er ogsaa at afdøe fra Forstanden, og den levende-gjørende Mand's Haab er mod Forstandens Haab. „Det er til at fortvivle over, at der intet Haab er,“ siger Forstanden, „dog det kan man endnu forstaae. Men at der paa den anden Side af dette (at der intet Haab er) skulde være et nyt Haab, ja Haabet: det er, saasandt jeg hedder Forstanden, det er Galstaf!“ Men Manden, som gjør levende, hvad „Forstanden“ ikke gjør, siger og vidner: „Haabet“ er mod Haab. O, Du, som maaskee indtil Fortvivlelse kæmper i Haabløshed, forgjebes, for at finde Haab, ikke sandt, det er dette, Du ligesom trodser paa, at Du mener ubetinget seierrikt at kunne gjøre det indlysende selv for et Barn, selv for det dumme Menneske, at for Dig er intet Haab; og det er maaskee just dette, der forbittrer Dig, at man vil sige Dig imod. Nu saa betro Dig til „Manden“; thi den kan Du tale med, den giver Dig strax Ret, den siger „det er ganske rigtigt, der er intet Haab, og det er mig saare vigtigt, at dette fastholdes, thi just deraf beviser jeg, Manden, at der er Haab: Haabet er mod Haab.“ Kan Du forlange mere, kan Du tænke Dig nogen Behandling mere beregnet just paa Din Tilstand i Lidelsen: Du faaer Ret, der er intet Haab; Du faaer Ret, det trængte Du til, og Du trængte til, hvad Du ogsaa bliver, at forskaanes for alt dette Pjæt, alle disse ælle Trostegrunde,

Du faaer Lov til, hvad der gjer saa godt, tilgavns at blive jng i Nred for alle Dvalfhalverne, Du faaer Lov til, hvad der ender Smerten og stiller Uroen, at lægge Dig om paa den anden Side for at doe, fritagen fra Teres ujalige Lægebehandling, der ikke kunne bringe nyt Liv, men viinaagtigt stræbe at holde Dig i Live eller forhindre Dig i at afdoe — og saa faaer Du ovenikjøbet „Haabet“, som er mod Haab, Mandens Gave!

Endeligen bringer Manden ogsaa: Mjertligheden. Jeg har paa andre Steder stræbt at vise, hvad man ikke ofte nok kan indslærve og aldrig gjøre tydeligt nok, at hvad vi Mennesker prijse under Navn af Mjertlighed, at det er Selvmjertlighed, og at, naar vi ikke passe paa dette, at da hele Christendommen forvirrer sig for os.

Først naar Du er afdød fra Selvfjtheden i Dig og derved fra Verden, saa Du ikke elsker Verden, ei heller de Ting som ere i Verden, end ikke selvst elsker et eneste Menneske — naar Du i Mjertlighed til Gud har lært at hade Dig selv: først da kan der være Tale om den Mjertlighed, som er den christelige. Efter vore blot menneskelige Begreber hænger Mjertligheden umiddelbart sammen med vort Væsen; vi finde det derfor i sin Orden, at den er stærkest i de yngre Dage, da Hjertet har hele sin umiddelbare Varme og Begjærstring, i Hengivenhed aabner sig for Andre, i Hengivenhed slutter sig til Andre. Saa finde vi det, om ikke i sin Orden, dog at være Tingenes sædvanlige Gang, at efterhaanden som et Menneske bliver ældre, slutter hans Væsen sig mindre til Andre, mere sammen, aabner sig ikke saaledes modtagende, giver sig ikke saaledes aabnet hen — hvilket vi ogsaa forklare som en sorgelig Følge af sorgelige Erfaringer. At, thi dette, saa sig vi, dette Ungdommens, ogsaa vor Ungdoms glade, elskende, tillidsfuldt sig aabnende, ganske sig hengivende Hjerte — hvis dette ellers ganske er saa — det blev sluffet, saa ofte, saa bittert; jeg maatte i bitre Erfaringer lære Menneskene at hende fra en ganske anden Side, og derfor — altsaa det er derfor! — sluttes saa ogsaa en Deel af Mjertligheden i mit Bryst.

O, min Ven, hvorledes troer Du, Apostlene havde lært Menneskene at kjende, synes Dig fra den fordeclagtige Side? Sandeligen derjom nogenfinde Nogen — dog blandt dem, der altid ere paa Farten i megen Talen om dette Ungdommens varme, fulde, elskovsfulde, venskabsfulde Hjerte, findes neppe nogen Saadan — har været berettiget til at sige „jeg har lært Menneskene saaledes at kjende, at jeg veed, de forstjene ikke at elstes“: da var det Christi Apostle! Og dette er forbitrende; det er saa naturligt, at ønske at finde hos Menneskene, hvad man kan elske, og det er dog billige Vilkaar, naar det der søges ikke er de Andres, eller er, ene de Andres Vel. Intet Saadant at finde, at finde det Modsatte deraf, at finde det efter den Maalestok som Apostlene: o, det er til at tage sin Død over! Og det gjorde Apostlene ogsaa i en vis Forstand: de døde, Alt blev mørkt omkring dem — det er jo Døden vi tale om! — da de havde gjort den frygtelige Erfaring: at Kjærligheden ikke elstes, at den hades, at den bespottes, at den bespyttes, at den korsfæstes i denne Verden, og korsfæstes, medens den dømmende Retfærdighed roligt vasker sine Hænder, og medens Folkets Stemme er hvirostet for Røveren. Saa svore de vel denne ukjærlige Verden evigt Tjendskab? aa, ja, i en vis Forstand, thi Kjærlighed til Gud er Had til Verden, men forresten nei, nei, ved at elske Gud, for at de maatte blive i Kjærlighed, forenede de sig, saa at sige, med Gud om at elske denne ukjærlige Verden — den levendegjørende Aand bragte dem Kjærligheden. Og saa besluttede Apostlene, i Lighed med Forbilledet at elske, at lide, at udholde Alt, at offres for at frelse den ukjærlige Verden. Og dette er Kjærlighed.

Saadanne Gaver bragte den levendegjørende Aand Apostlene paa Pintsedagen: o, at Aanden ogsaa vilde bringe os saadanne Gaver, sandeligen det gjøres vel behov i disse Tider.

M. T., jeg har endnu et Ord, jeg vilde sige; men jeg vil indklæde det i en Fremstilling, som maaskee ved første Diekast vil synes Dig mindre høitidelig. Dog gjør jeg det med Flid og

velbetænkt, fordi jeg mener, at det maaskee paa saaledes vil gjøre et sandere Indtryk paa Dig.

Der var engang en Nigmand; han lod i Udlandet købe i døre Dommie et Par aldeles jelsfrie og udmartede Heste, som han vilde have til sin egen Hørvøielse og Hørvøielsen af selv at høre. Saa gik der vel omtrent et Aar eller to. Dersom Nogen, som tidligere havde kjendt disse Heste, nu saa ham høre dem, han vilde ikke kunne kjende dem igjen: Diet var blevet mat og døjsigt, deres Gang uden Holdning og Sluttedhed, Intet kunde de taale, Intet udholde, neevne kunde han høre en Mål uden at han maatte tage ind underveis, suundom gik de istaa ligesom han allerbedst sad og hørte, derhos havde de faaet allehaande Møller og Baner, og naaget de naturligviis sit Hoder i Overflod, stammede de sig Dag for Dag. Da lod han Kongens Rudsst kalde. Han hørte dem i en Maaned: der var paa hele Egnen intet Par Heste, der var Hovedet saaholt, hvis Mål var saa slygt, hvis Holdning saa slygt, intet Par Heste, der saaledes kunde holde ud at løbe om det var sin Mål i eet Træk, uden at der toges ind. Hvert stak det? Det er let at see: Cieren, der, uden at være Rudsst gav sig af med at være Rudsst, han hørte dem efter Hestenes Hørstand paa hvad det er at høre; den kongelige Rudsst hørte dem efter Rudsstens Hørstand paa hvad det er at høre.

Saaledes med os Mennesker. O, naar jeg tænker paa mig selv og paa de Utallige, jeg har lært at kjende, da har jeg ofte jaqt med Veemød til mig selv: her er Evner og Stræfter og Hørudsætninger nok — men Rudssten mangler. Gjennem længere Tid er fra Slægt til Slægt vi Mennesker blevne, om jeg saa tør sige, hørte (for at blive i Billedet) efter Hestenes Hørstand paa hvad det er at høre, vi ere styrede, daunede, vødragne efter Menneskets Begreb om, hvad det er at være Menneske. See, deraf hvad vi mangle: Svøstelse, og hvad deraf følger igjen, at vi kun kunne udholde saa lidet, utaalmodige bruge strax Dieblikets Midler, og utaalmodigen dieblikligt ville see Løn for vort Arbeide, hvilket just derfor bliver derefter.

Engang var det anderledes. Der var en Gang, da det behagede Guddommen selv, om jeg saa tor sige, at være Rudsft; og han hørte Hestene efter Rudsftens Forstand paa hvad det er at høre. O, hvad formaade et Menneſte ikke den Gang!

Tænk paa Dagens Text! Der ſidder tolv Menneſter, alle tilhørende den Claſſe af Samfundet, ſom vi kalde den menige Mand. De have ſeet Ham, de tilbad ſom Gud, deres Herre og Meſter korſfæftet; ſom aldrig nogensinde Nogen end i fjernſte Maade kan ſiges det, kan de ſiges at have ſeet Alt tabt. Det er ſandt, han er derpaa ſeierrigt faret til Himlen — men ſaa er han jo ogsaa borte: og nu ſidde de og vente paa, at Manden ſkal meddeles dem, for ſaa, forbandede af det lille Folk, de tilhøre, at forkynde en Lære, der vil reiſe hele Verdens Had mod dem, det er Opgaven; diſſe tolv Menneſter ſkulle omſtabe Verden — og, efter den vædſomſte Maaleſtok, mod dens Villie. I Sandhed her ſtaaer Forſtanden ſtille! Blot ved nu, ſaa længe efter, at gjøre ſig en ſvag Foreſtilling derom: Forſtanden ſtaaer ſtille — hvis man da ellers har nogen; det er ſom ſkulde man gaae fra Forſtanden — hvis man da ellers har nogen Forſtand at gaae fra.

Det er Chriſtendommen, der ſkal igjennem. Og diſſe tolv Menneſter, de trak den igjennem. De vare i een Forſtand Menneſter ſom vi — men de vare godt hørte, ja, de vare godt hørte!

Saa kom den næſte Slægt. De trak Chriſtendommen igjennem. De vare Menneſter ganſke ſom vi — men de vare godt hørte! Ja, ſandeligen det vare de! Det var med dem ſom med hiint Par Heste, da den kongelige Rudsft hørte dem. Aldrig har nogensinde et Menneſte løftet ſit Hoved ſaa ſtolt i Oploſtelse over Verden, ſom de forſte Chriſtne gjorde det i Ydmyghed for Gud! Og ſom hiint Par Heste kunde løbe om det ſaa var ſyv Mil, uden at der blev gjort Holdt for at puiſte: ſaaledes løb diſſe, de løb halvſjerſindsthye Mar i eet Træk uden at komme af Sejerne, uden at der blev taget ind nogetſteds, nei, ſtolte ſom de vare det i Ydmyghed for Gud, ſagde de: „det er ikke noget for os at ligge og nøle paa Veien, vi gjøre forſt Holdt

— ved Evigheden!" Det var Christendommen, der stulde igjennem; de traal den ogsaa igjennem, ja, det gjorde de; men de vare ogsaa godt hjorte, ja det vare de!

O, Hellig-Aand — vi bede for os og for Alle — o, Hellig-Aand, Du som gjør levende; her fattes jo ikke Evner, ikke Dannelsje, ikke Allogstak, snarere er her vel for meget deraf; men hvad der fattes, er, at Du tager, det som er os til Nørdærvelse, Magten fra os, og at saa Du tager Magten og giver Livet. Vistnok er det for et Menneiste ikke uden Gnsen som Dødens, naar Du, for at blive Magten i ham, tager Magten fra ham: o, men hvis selv Dyræ-Stabninger i et senere Tiedlit forstaae, hvor godt det dog var dem, at den kongelige Studst tog Dømmerne, hvad vistnok forst indjøg dem en Gnsen, og hvad deres Zind, men forgieves, oprorte sig mod — stulde da ikke et Menneiste snart kunne forstaae, hvilken Velgjerning det er mod et Menneiste, at Du tager Magten, og giver Livet!

Dommer selv!

(1851—52.)

Udgivet af

H. O. Lange.

Hertil eksisterer der intet Manuskript blandt E. N.'s Papirer. Den af P. Chr. Nierregaard besjergede Originaludgave 1876 er lagt til Grund for denne Udgave.

D o m m e r s e l v !

Til Selbprovelse

Samtiden anbefalet.

Anden Række.

af

S. Kierlegaard.

[1851. 52.]

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1876.

Indhold.

- I. At blive ædru.
- II. Kristus som Forbillede eller Jagen kan tjene to Herrer.

[Udgiver F. Chr. Mierlegaard.]

Forord.

Vel veed jeg, og jeg veed kun altfor vel, hvor sandt det er, at Verden vil be-
drages. Forsaaavidt kunde jeg maastee have Betænkkeligheder ved at offentliggjøre en
saadan Meddelelse som nærværende.

Hvorfor har jeg dem da ikke? Fordi jeg slet Intet har med Verden at gjøre.
Jeg henvender mig til den Enkelte, hver Enkelt, eller til Enhver som Enkelt; give
Gud, Alle vilde læse, men Enhver som I kelt.

Naar da hver Enkelt gjør som jeg har gjort da jeg skrev, lukker sin Dør, læser
for sig selv, fuld forvisset om, hvad Sandhed er, at jeg ikke i fjerneste Maade har
tænkt paa at ville træde ham for nær eller tale til Andre om ham, da jeg kun har
tænkt paa mig selv; naar han læser saaledes som Enkelt, saa det ikke i fjerneste
Maade falder ham ind at tænke paa Andre end paa sig selv: da behøver jeg sande-
ligen ikke at frugte, at han skulde blioe vred paa mig for denne Meddelelse.

Thi hvad er det at være og at ville være den Enkelte? Det er at have og at
ville have Samvittighed. Men hvorledes skulde et samvittighedsfuldt Menne-
ste blive vred, at man meddeler ham noget Sandt! Snarere maatte han vel blive vred over
det Modsatte. Stig det selv: er det fornærmende, om man behandler et Menne-
ste ikke blot som et Fornuft-Væsen, men som et samvittighedsfuldt Menne-
ste, hvem man siger Sagens sande Sammenhæng; jeg troede det var fornærmende, i
indbildsk Mlogstabs at behandle Menne-
stene som Børn, der ikke kunne taale at faae det Sande
at vide, eller som Daarer, hvem man kan bilde Alt ind, naar man blot smigrer dem;
jeg troede, at det at skjule Sandheden, at bedra'e, at det var at fornærme Den, hvem
man behandler saaledes, at den Bedragne just da er, i Sandhed, dnbest for .ærmest,
naar han befinder sig vel i Bedraget.

Min tjere Læser, læs om muligt høit. Gjør Du det, lad mig takke Dig; gjør
Du det ikke blot selv, men bevæger Andre dertil, lad mig takke dem hver især, og
Dig atter og atter.

I.

1 Peters IV Cap. V. 7: Værer derfor ædru.

At blive ædru.

Bou.

Fader i Himlene! Du er en Mand, og de, som ville tilbede Dig, skulle tilbede Dig i Mand og Sandhed — men hvorledes i Mand og Sandhed, hvis vi ikke ere, eller dog først stræbe at blive ædru! Saa send da Din Mand i vore Hjertes; o, der kaldes saa ofte paa den, at den maa komme og bringe Mod og Liv og Kraft og Styrke: at den dog først — dette er jo Betingelsen for det Dvrige og for, at det Dvrige bliver os til Gavn — at den dog først maatte gjøre os ædru!

A. L. Da Apostlene traadte frem paa Pintjedagen, første Gang fyldte af den hellige Mand, „da forfærdedes Alle, og tvivlede, og sagde: hvad monne dette være? Men Andre spottede og sagde: de ere fulde af jød Wiin.“ (Apost. Gj. II, 13.) Allsaa Jugen formaaede eller vovede at forklare, hvad her var skeet; Forfærdelse og Tvivl greb Alle, kun Spotterne forsogte en Forklaring: at Apostlene vare fulde — og saa tidlig paa Dagen, kl. 9 om Formiddagen. Det var Forklaringen. Dog strækker den ikke til; thi forunderligt, de vare det ikke blot om Morgenen, nei — hvis de vare fulde — de vare det endnu om Aftenen, og det var ikke blot den Morgen, nei — hvis de vare fulde — de vare det ogsaa den næste Morgen og dennes Aften, og en Maaned derefter, og tyve Aar derefter, og endnu i deres Dødsstund vare de — fulde af den søde Wiin, som de, efter Spotternes Forklaring — thi ellers lader Begivenheden

paa Vintsejesten sig ikke forklare — maace have drunket hiin Morgen. O, dybe Svot over Svotternes Forklaring!

Her som overalt viser det sig, at Verden og Christendommen have de hinanden meest modsatte Forstillinger. Verden siger om Apostlene, om Apostelen Peder, den ordførende: „han er fuld“ — og Apostelen Peder formaner: „vorder ædru.“ Altsaa det verdslige Sind anseer Christendommen for Verujselse, og Christendommen anseer det verdslige Sind for Verujselse. „Bliv dog fornuftig, kom til Dig selv, see at blive ædru,“ saaledes tilraaber det verdslige Sind den Christne. Og den Christne siger til det verdslige Sind: „bliv dog fornuftig, kom til Dig selv, bliv ædru.“ Thi Forskjellen mellem det Verdslige og det Christelige er ikke, at det ene har een Mening, det andet en anden, nei Forskjellen er altid, at de have den lige modsatte Mening, at hvad det ene kalder Godt, kalder det andet Ondt, hvad det ene kalder Njerlighed, kaldet det andet Selviskhed, hvad det ene kalder Gudelighed, kaldet det andet Ugudelighed, hvad det ene kalder at være fuld, kalder det andet at være ædru. Just den fulde Mand, „Apostelen“, han finder det fornødent at indstærpe en, kan jeg tænke, ædru Verden den Formaning: „bliver ædru“!

Og just denne Formaning er maaskee allermest som beegnet paa at saare det forhærdede, verdslige Sind, der ellers ikke saa let lader sig saare eller bringe ud af Fatning. Thi dette verdslige Sind, det kan ogsaa finde sig i Noget og i Meget, finde sig i, at der siges om det baade Dette og Hiint, kun ikke, at det kaldes Verujselse. „Jeg holder mig,“ siger dette verdslige Sind, „jeg holder mig til det Visse, jeg er hverken en Sværmer eller en Drommer eller en Nar, hverken fuld eller gal. Jeg holder mig til det Visse; jeg troer Intet, ikke det Mindste, uden hvad jeg kan tage og føle paa; og jeg troer Ingen, ikke mit eget Barn, ikke min Hustru, ikke min bedste Ven, jeg troer kun hvad der kan bevises — thi jeg holder mig til det Visse. Jeg holder mig til det Visse, og indlader mig derfor ikke i hjerneste Maade med alt dette Svitravende om det Himlides, om Ewig-

heden, og alt Det, som Præsterne ikke for Intet bilde Fruentimmer og Born og Gensfoldige ind; thi man veed hvad man har, man veed ikke hvad man faaer: dette holder jeg mig til. Jeg holder mig til det Visje; jeg leger derfor aldrig med i den Leeg, som Menneskene gjøre saa meget Væsen af under Navn af Kjærlighed, hvor man dog altid bliver narret, hvis man da ikke selv er Den, der narrer de Andre; nei, jeg elsker ikke et eneste Menneske, dog stop, jo der er eet Menneske, jeg elsker, jeg siger ikke, at jeg elsker ham høiere end mig selv, det er saa sværmerisk, og jeg er ingen Sværmer, men jeg elsker ham lige saa høit som mig selv, det er nemlig mig selv; det Menneske elsker jeg, det er vijs, og jeg holder mig til det Visje. Man kan nu kalde mig selvskjærlig og hjerteløs og lunisk og lumpen, man kan for den Sags Skyld kalde mig en Sturk, en Slynge: det skal aldeles ikke forstyrre mig, jeg holder mig til det Visje. Det Gnefte, troer jeg, der vilde et Dieblit forstyrre mig, var om Nogen kunde falde paa at sige, at jeg var fuld, beruset, jeg, den koldeste og roligste og klareste Forstandighed." Dog siger Apostelen: „bliv ædru!“ og siger dermed: Du er beruset; Ulykkelige, hvis Du kunde see Dig selv, Du vilde gys, thi Du vilde see, at det er med Dig som med et beruset Menneske, naar han — modbydeligt! — neppe ligner et Menneske: i den Grad er Du beruset.

Saaledes forholder det Verdslige og det Christelige sig til hinanden. Det var ikke blot om Apostlene, ikke blot om dem paa Pintesfesten, det blev sagt: de ere fulde af jød Vijn, nei det var, er og bliver Verdens Dom om det Christelige. Og Christendommen er derimod af den Mening, at just Apostlene og just paa Pintesfesten vare i høieste Forstand ædru, kun Mand. Og Christendommen er af den Mening, at just den sande Christen er ædru, at derimod Enhver, i samme Grad som han mindre er Christen, i samme Grad er mere i en Beruselses-Tilstand. Og Christendommen er af den Mening, at dens, eller at Mandens første Virkning i et Menneske er, at han bliver ædru. Alt det Christelige er nemlig en Fordoblesse, eller enhver Bestemmelse af det Christelige er først sit Modsatte, hvorimod blot

mennefteligt eller verdsligt Et hun er ligefrem hvad det er. En Mand, der gjør levende, er faaledes, blot mennefteligt, en levendegjørende Mand, ikke videre; chriſteligt er den førſt den Mand, ſom doder, ſom lærer at afdøe. Uføftelſe er, blot mennefteligt, Uføftelſe, ikke videre; chriſteligt er den førſt Mdmngelſe. Saaledes er ogſaa Beaandelſe, blot mennefteligt, Beaandelſe; chriſteligt er Beaandelſe førſt at blive ædru.

Og derom ville vi tale, om det:

at blive ædru.

Naar der, blot mennefteligt, gjøres Forſjel mellem det, aandelig forſtaaet, at være ædru og det at være beruſet, da tænker man ved det at være ædru paa Forſtandighed, Beſindighed, Algøſkab og hvad dertil hører; ved det at være beruſet tænker man paa Begjeiring, det at vove og faaledes at vove, at man ſlipper Sandſynligheden. De Forſtandige, de Beſindige, de Algøge, ſom kalde ſig ædru, betragte ſaa de Begjeirede med ſamt deres Boven ſom beruſede, ſige det ſpottende om dem, advare Andre mod at lade ſig forlede af dem.

Og maafkee have de i een Forſtand Ret, endog efter Chriſtendommens Mening. Thi Chriſtendommen er ſaare langt fra at anprie enhver Begjeiring, enhver Boven, og Chriſtus ſelv, der jordrede, at „Djævelen“ ſkulde forlade Alt for at følge ham efter, give Alt til de Rattige, lade være endog at begrave ſin afdøde Rader, han ſiger dog ogſaa (hvori da tillige ligger, at han ikke jordrer af Enhver ubetinget, at han ſtal være „Djævelen“), „at naar En vil vdføre et Taarn, ſidder han førſt og beregner Vekſtningen, om han haver, hvad der hører til at fuldføre det med.“

Alſaa ogſaa Chriſtendommen mener, at der er en Boven, ſom er dundriinig, en Beruſelſe, ikke at anprie.

Men ſaa er jo Chriſtendommen enig med hine Forſtandige, Beſindige, Algøge, de, menneftelig forſtaaet. ſaakaldte Ædru? Nei, langt fra; nei ikke med een eneſte af dem! Alle med een eneſte af dem. Der er nemlig Forſjel mellem diſſe

saakaldte Uedru. Nogle bruge al deres Forstandighed, Besindighed, Klogskab til aldeles at forkjæle sig selv, saa de blive usle Halv-Mennesker, glemmende (hvad vistnok behøvede at erindres i hver en Prædiken i Christenheden), at ikke blot Tyve og Røvere og Mordere og Høerkarle, men at heller ikke Blodagtige kunne indgaae i Himmeriges Rige — at, naar engang Regnskabet bliver gjort op over Menneskeslægten's Utallige, der vil under Rubrikken de Blodagtige findes et større Tal end under disse Rubrikker: Tyve, Røvere, Mordere tilsammen. Saaledes med nogle af de saakaldte Uedru. Andre derimod have dog en større Willies-Kraft, heftigere Lidenskaber, dybere Trang til Afgjørelse og Handling; de benytte da deres Klogskab og Besindighed noget anderledes. De vove længere ud, anstrenge deres Liv mere, flye ikke enhver Fare; men Eet staaer dem fast: Sandsynligheden, den slippe de aldrig. De raade indenfor Sandsynligheden over flere Muligheder end de Andre, de afstvinge Sandsynligheden Forklaringer som den (thi ogsaa Sandsynligheden er knibst, paaholdende) nægter de Blodagtige; men Eet staaer fast, urokkelig fast, de slippe ikke Sandsynligheden, at slippe den, sige de, det er at være beruset.

See her den uendelige Forskjel fra det Christelige; thi, christeligt, ja blot religiøst, gjælder, at Den, som aldrig slap Sandsynligheden, han indlod sig aldrig med Gud. Al religiøs, endfige al christelig Boven er paa den anden Side af Sandsynligheden, er ved at slippe Sandsynligheden.

Men saa er jo dog det Christelige idel Dumdriftighed, de Forstandige have Ret, det er Bernselse? Nei! Vistnok er der Mangan, der har meent, at det var christeligt han vovede, da han vovede at slippe Sandsynligheden, og det var kun Dumdriftighed, ogsaa efter Christendommens Mening. Thi Christendommen holder paa en egen Maade igjen. Der gives, om jeg saa tør sige, letbyggede Mennesker, der ikke have synderlig megen Klogskab, Forstand, Besindighed til at holde igjen med, dem falder det kun altfor let at slippe Sandsynligheden og at vove. Dette er, baade christeligt og blot menneskelig forstaaet, Bern-

jelse. Men frindom mene Saadanne, at Sagen bliver en anden derved, at de henføre deres Boven til Gud, at det er i Tillid til Gud de vove. Og umægtelig vilde dette ogsaa ganske forandre Sagen — det er just dette, der maa sees efter og efter-sees, om det virkelig er saa, at det er i Tillid til Gud. Thi at føie Guds Navn til sine Duster, sine Begjeringer, sine Planer: det er ogsaa let, kun altfor let for de Letbyggede; men deraf følger ikke, at deres Boven er i Tillid til Gud. Nei, idet En slipper Sandsynligheden for at vove i Tillid til Gud, da maa han jo tilstaae sig selv, hvad der ligger i det at slippe Sandsynlighed, at naar han nu vover, da er det lige saa muligt, netop lige saa muligt, at han sejrer, som at han ligger under. At det er i Tillid til Gud han vover, giver nemlig ingen umiddelbar Vished for at seire; just deri ligger det Mislige ved de Letbyggedes Boven i Tillid til Gud, at de forstaae dette saaledes, at de skulle seire. Men dette er ikke at vove i Tillid til Gud, det er at tage Gud forfængeligt. Og det, der skal strække Dig tilbage deraf, er just, at Du redeligt og oprigtigt forstaaer Dig selv i, at Du, idet Du vover at slippe Sandsynligheden for at vove i Tillid til Gud, at Du da derved lige saa godt kan siges at have — menneskelig talt, thi evigt er det dog din Seier — beredet din Undergang, som at have banet Veien til at seire. Og see dette strækker tilbage, dog ikke fra det at vove i Tillid til Gud, nei, men fra i at vove at tage Gud forfængeligt. Først naar Du ret har forstaaet Dig deri, først da kan Du vove i Tillid til Gud. Du har sluppet Sandsynligheden; forjaavidt kan det, menneskelig talt, endogsaa være det Sandsynlige, at Du vil ligge under. Men desuagtet vil Du ud, frem ad, vove — i Guds Navn. Vel saa! Men ikke sandt, saa har Du ogsaa forstaaet, at det er ikke, for at Du skal seire, at Du kaldte Gud til, men at Du (hvis det ikke skulde behage Gud, at lade Dig seire — thi umuligt er det ikke, da Alt er muligt for Gud; ja, umuligt maa det end ikke være, thi saa er din Boven formastelig) maa være i Forstaaelse med Gud om, at han vil styrke Dig til at kunne bære det at maatte ligge under for en god Sag, for en

Boven i Tillid til Gud. Men Dette er affkrækkende; og som ingen Levende sneeg sig forbi hiint hundredhovede Uhyre, der vogtede Indgangen til de Dodes Rige, og som ingen Sugl fløi over det døde Hav: jaaledes slipper ingen blot menneskelig Dumdriftighed forbi denne frygtelige Forstaaelse. Dog har Du ikke passet paa, at denne dødbringende Forstaaelse gaaer mellem Dig og din Boven i Tillid til Gud, saa har Du taget Gud forfængeligt, din driftige Boven er Dumdriftighed, at den er i Tillid til Gud en Indbildning.

Derimod staaer det christeligt fast, at den sande christelige Boven slipper Sandsynligheden. Det er ikke som Feighed, Verdslighed, Blodagtighed har opfundet det, og fundet paa, lovnagtigt, at kalde det Christendom, det jaaledes at vove er ikke at friste Gud. O, affuelige Lovnagtighed, o, lumpe Bagvaskelse mod alle Troes-Heltene og Martyrerne og Sandhedsvidnerne og Forbillederne! Men jaaledes er det altid med os! Det vi ønske os fritagne for, er Farer og Anstrengelse og Alt, hvad der er Kjød og Blod imod. Nu og Christendommen er mild, den kan i Form af Indrømmelse — læg vel Mærke dertil: i Form af Indrømmelse! — skaar den Enkelte for Meget, naar han ydmygt tilstaaer, hvorledes det hænger sammen med ham, skaar ham ogsaa for denne egentlige christelige Boven, naar han ydmygt tilstaaer, hvorledes det hænger sammen med ham. Men det Verdslige i os lader sig sandeligen ikke noie hermed, det noies aldrig, før det har faaet det Forkeerte, det Ugudelige gjort fast som Troes-Artikel, som Pligt, som Dogma, som sand Christendom — før at vi saa kunne forsage den sande Christendom som Ugudelighed. Saaledes med hiin verdslige Tale i Christenheden om det at friste Gud. Det er mig der ønsker gode Dage, mig der vil skaar mig selv; men saa vil jeg ikke engang tilstaae det, nei, jeg gjør saa Christendommen om og siger: „det at vove ud over Sandsynlighed det er at friste Gud. Pfiui, skulde jeg — som er en Christen! — skulde jeg understaae mig at friste Gud!“ Og skulde jeg — som er en underfundig Slyngel! — ikke afholde mig deraf,

naar jeg ved Sjælv deraf slipper for al Anstrenghede, og tillige for Svovris slipper ind i at gaae og gjælde for en gudfrugtig, from Christen!

Nei, nei, ikke saaledes! Det skal, christelig, staae fast — o, min Gud, hold Du paa mig, at jeg staaer fast, for saa at kunne gjøre det fast, thi det skal staae fast: at dette, just dette er Christendom, at vove i Tillid til Gud at blive Sandsynlighed, og at man, hvis man vil være Christen, kun kan fritages derfra ved Nidungelser og Andrommelse! Det skal staae fast — o, min Gud, gjør Du det fast! — at som Christendommen affkner Hver, Mord, Tverie og Alt, hvad der forresten kan besmitte et Menneske, at den kjender endum een Art Besmittelse: feig Mlogskab og blodagtig Nørstandighed, usjel Trællen i Sandsynlighed og Sandynlighed, christelig forstaaet maa stee den jarligste Besmittelse. Derfor indstærves det ogsaa i den Hellige Skrift, men disse Steder horer man aldrig nævne; det indstærves, thi der tales bestandigt aldeles i samme Nørstand om de Feige, de Blodagtige, som der tales om Movere og Mordere og Hverkarle; og der siges Gæt og det Samme om dem, at de ikke skulle arve Guds Rige. Ja, i Sandhed Christendommen affkner og som Besmittelse, hvad Verden vrider og som det Hvieste: det bestandigt at handle flogt, og Christendommen affkner denne Besmittelse, ligesom den i sin første Nremtraden affkuede Nfgandsdurtelse — men denne vore Tidens Nørqundelse af Mlogskab, den er just vore Tidens Nfgandsdurtelse: Christendommens Nffine, uden at derfor Christendommen har Noget mod Mlogskaben som Evue, som Gave betragtet. Nei, langt fra! Eiheller er Christendommen uvidende om, hvor varstelig det er, naar man er flogt, da at skulle forjage at handle flogt. I, er det vanstelig, sees det kjeldent at lottes Noget, som hengav sig til en Last, at aflægge den ganske: o, hvor langt vansteligere, i ethvert Dieblit at have Mlogskaben hos sig, med dens floge Fine see, hvad det Mlogeste er, og det Nstelige i at være flogt — og saa at skulle forjage at handle flogt! Dog fordrer Christendommen dette. Thi, christelig, vilde dette blive

Lovtalen, hvis der var det Menneske, om hvem det kunde siges: han var det forstandigste Menneske i sin Tid, den klogeste Mand i Riget; det var Alle bekendt, at søgte man i en vanskelig og forviklet Sag det klogeste Raad, man gik ikke forgjeves, naar man gik til ham, man gik kun forgjeves, naar man gik til nogen Anden — men selv handlet klogt, nei det har han aldrig! Med en Meenhed, som en jomfruelig Qvindes, som en rodmende Unglings Undseelse har han afskyet det at handle klogt! Hans Liv var paa den anden Side af Sandsynligheden, der levede han, der aandede han, der vovede han i Tillid til Gud — han af alle den Forstandigste!

Dette er Christendom! Og nu vendes hele Forholdet om i Forskjellen mellem det, aandelig forstaaet, at være ædru og beruset. Vi begyndte med, at Forstandighed, Besindighed, Klogskab, at det var at være ædru; det at vove og vove at slippe Sandsynlighed, at det var at være beruset. Men Christendommen gjør Alt nyt. Saaledes ogsaa her: christeligt er det at vove i Tillid til Gud at slippe Sandsynlighed, det er just at være ædru — som Apostlene vare det paa Pintsjefesten, aldrig vare det mere, end da de, al Sandsynlighed tiltrøds, vare blot Medfæber for Gud, o, christelige Ædruhed! Derimod er, christeligt, Forstandighed, Besindighed, Klogskab, det er — ja, hvor nyt, thi at det er at dadle, det er endda ikke det Nye, men at det er: Beruselse! Dog hvad Under vel? Thi ikke det Evige, ei heller Gud, og heller ikke det at blive sig selv gienemsigtig for Gud: ikke dette beruser, hvor var det muligt! De berusende Drikke ere altid sammenfattede, gjørende — som det er, hvortil Forstandigheden og Klogskaben og Besindigheden holder sig: det Sandsynlige.

Vi ville nu gaae videre i denne christelige Tale om det at blive ædru og see nærmere, hvad det betyder.

At blive ædru er: at komme til sig selv i Selverkjendelse og for Gud som Intet for ham, dog uendeligt, ubetinget forpligtet.

At komme til sig selv. Altjaa, at leve hen i fuldkom-

ment Ukjenditab til sig selv, eller ganske at misforstaae sig selv eller at vove i blind Tillid til egne Stræfter og Deslige, det er deri ere vi enige med den blot menneskelige Betragtning — det er ikke at komme til sig selv, er at være beruset. Men nu det at leve hen i noie Kjendskab til og Noe Beregning af sine egne Stræfter, Evner, Forudsætninger, Muligheder, ligeledes fortrolig med, hvad Menneske- og Verdenskjendskab lærer de Andviiede: er det at komme til sig selv? Ja, efter den blot menneskelige Betragtning's Mening. Men ikke efter den christelige; thi det er ikke at komme til sig selv, det er at komme til det Sandjnlige; man kommer ad den Wei aldrig længere. Saa at komme til det Sandjnlige er Weien til at blive mere og mere beruset, mere og mere fornumlet i Hovedet, mere og mere tung og usikker i sin Gang, Alt under den Selvindhjælpning, at man er ganske ædru. Thi i det Sandjnlige drifter man sig ikke ædru; er det tilveiebragt ved Hjælp af den kun meget overfladiske Menneske- og Verdenskjendskab, er dets Beruselse mindre farlig; derimod, jo dubere Menneske- og Verdenskjendskab der er brugt for deraf ligesom at uddrage det Sandjnlige, desto farligere er dets Beruselse. Det Sandjnlige blander ligeligt i sig Kjendskab til Gødt og Ondt; og synes det end klart det Sandjnlige, i Sandhed blev det aldrig afsløret. Den, der svørger efter det Sandjnlige og ene derefter, for at holde sig dertil, han svørger ikke, hvilket er Ret og hvilket Uret, hvilket det Gode og hvilket det Onde, hvilket det Sande og hvilket det Usande, nei, han svørger ligeligt; hvilket er det Sandjnlige, at jeg kan troe det. Thi om det er det Sande er ligegyldigt eller dog mindre vigtigt, hvilket er det Sandjnlige, at jeg kan slutte mig dertil og holde med det; om det er det Onde, om det er Uret er ligegyldigt eller dog mindre vigtigt, naar det blot er det Sandjnlige eller Det, der har Sandjnligheden for sig at ville faae Magten. Kjendskabet til det Sandjnlige, og jo dubere det er, fører et Menneske ikke, i dubere Forstand, nærmere til ham selv, men længere og længere bort fra hans dubere Selv, bringer ham kun,

i Selviſthedens Forſtand, ſig ſelv nærmere og nærmere — det kalder den blot menneſkelige Betragtning at blive ædru, Chriſtendommen kalder det Bernſe.

At komme til ſig ſelv i Selverkjendelse. I Selverkjendelse. Thi i al anden Erkjenden er Du borte fra Dig ſelv, glemmer Du Dig ſelv, Dig ſelv fraværende. Dog juſt dette kalder den blot menneſkelige Betragtning at blive ædru. At glemme ſig ſelv, at komme, ikke til, men bort fra ſig ſelv ved at fortabe ſig ſelv i Erkjenden, i Begripen, i Tænkning, i kunſtneriſt Frembringelse v. j. v. det kaldes juſt at være ædru. Chriſteligt er det Bernſe. Og er det dog ikke ſaaledes; ſige vi ikke om Den, der henfaldt til Brugen af ſtærke Drikke, at han glemmer ſig ſelv, drukner ſig ſelv eller ſit Selv; og naar dette da ganſke er lykkedes ham, naar han er blevet ganſke af med ſig ſelv, da ſige vi ikke: nu er han ret blevet ædru, nei, vi ſige det Modſatte. Saaledes ogſaa med Erkjendelsen; der er kun een Art Erkjenden, der bringer et Menneſke ganſke til ſig ſelv, Selverkjendelse; denne er det at være ædru, den rene Gjennemſigtighed. Derimod mener den blot menneſkelige Betragtning, at Selverkjendelse er Bernſe, at den frembringer, hvad det Bernſende frembringer: Svimmelhed. Dog er dette ikke ſaa. Nei, juſt da ſvimler det, ſandſeligt, for et Menneſke, naar han har glemt ſig ſelv i den ſtærke Drik; og da ſvimler det, aandelig forſtaaet, for et Menneſke, naar han har tabt ſig ſelv i en Erkjenden af Andet, eller ſom han ſiger, i en objektiv Erkjenden — kald paa ham, og Du ſkal ſee, han ligeſom vaagner op af en Drom, han maa ligeſom guide Dinene, befinde ſig ſelv, huſke, hvad han hedder, ſom en Bernſet.

At komme til ſig ſelv i Selverkjendelse og for Gud. Thi hvis Selverkjendelsen ikke fører til at erkjende ſig ſelv for Gud, ja, da er der Noget i hvad den blot menneſkelige Selvbetragtning ſiger, at denne Selverkjendelse fører til en vis Tomhed, der frembringer Svimmel. Kun ved at være for Gud kan et Menneſke ganſke komme til ſig ſelv i Ædruheds Gjennemſigtighed. Den blot menneſkelige Betragtning mener modsat, at det

at indlade sig med Gud, med det Uendelige — at Intet er visere end at det er Vernelse, at det ikke er saaledes vist, at Den, der fra Elbet stirrer i Vølgerne, eller at Den, der fra et høit Sted stuer ned i Dybet, eller fra det lavere Sted ud over et uendeligt Rum, hvor Intet standser Milet: at det ikke er saaledes vist, at han bliver svimmel, som at Den bliver det, som indlader sig med Gud. Man skulde og synes, at det maatte være saa; og dog er det efter Christiendommens Mening lige det Modsatte, just dette er Veien til at blive ganske ædru — saaledes bruges jo et Stærkere for at gjøre den ædru, der var beruset i et Svagere, om end naturligvis dette Stærkere, som gjør ædru, ved en frugtelig Misbrug kan bruges til Vernelse.

At komme til sig selv i Selverkjendelse og for Gud som Intet. Den blot menneskelige Betragtning mener, at det at blive til Noget, at det er Veien til at blive ædru; Christiendommen mener, at just det at blive til Intet — for Gud, at det er Veien, at hvis Noget kunde falde vaa at ville være Noget for Gud, at det er Vernelse eller at ville misbruge det Stærkere, som gjør ædru, men at det at blive til Intet er at blive ædru.

At blive til Intet for Gud, og dog uendeligt, ubetinget forpligtet. Den blot menneskelige Betragtning er af modsat Mening, at det at være ædru just kjendes vaa, at man i Alt holder Maade, i Alt iagttager dette ædrnelige „til en vis Grad“. Saaledes ogsaa med Bligten; „det var jo den visse Wei til at blive reent forstørret i Hovedet, den visse Wei til Vernelse eller til Galatub, om man vilde hengive sig til et Ubetinget og, hvad deri ligger, ubetinget hengive sig til det.“ Christiendommen mener, at just det Ubetingede, og det ene, eller Indtrullet, Trullet af det Ubetingede er istand til at gjøre et Menneske ganske ædru, naar han — og ellers har han ikke saac: Indtrullet af det Ubetingede — ubetinget giver sig i dets Magt; et derimod dette „til en vis Grad“, at det just er berusende, ledovende, gjør tung og døsig og dørst og sløv, omtrent som en Trisfaldig er det, om hvem der siges, han gaar i en stødig Dre

Og saaledes er det dog vel ogsaa, at just det Ubetingede er det Eneste, der kan gjøre et Menneske ganske ædru. Lad mig i en billedlig Tale fremsiille Dig dette, og lad det ikke forstyrre Dig, om Talen maaskee ikke synes høitidelig nok; det er saa med Slid, at Du maatte faae et desto sandere Indtryk af det Fremstilte. Dersom Du vilde spørge en Tørveboude, en Droskekudsk, en Postkarl, en Heste-Udleier: hvortil bruger Kudskten Bidskten? Du skal høre, de ville alle svare: „naturligviis for at faae Hesten til at gaae.“ Spørg Kongens Kudsk, hvortil bruger Kudskten Bidskten? og Du skal høre, han svarer: „hovedsageligen bruges den for at faae Hestene til at staae.“ Dette er Forskjellen mellem at være simpelt kjørende og godt kjørende. Nu videre. Har Du seet, hvorledes Kongens Kudsk bærer sig ad; eller har Du ikke seet det, saa lad mig beskrive Dig det. Han sidder høit paa sin Buk; og just fordi han sidder saaledes høit, har han desto mere Hestene i sin Magt. Smidertid, ved en saadan Leilighed anseer han ikke dette for nok. Han rejser sig i Sædet; han samler hele sit Legemes Magt i sin muskelstærke Arm, som løfter Bidskten — nu falder der et Slag; det var frygteligt. I Almindelighed er eet Slag nok; dog stundom gjør maaskee Hesten et fortvivlet Spring — endnu eet Slag. Det er nok. Han sætter sig ned. Men Hesten? Der gaaer først en Skjælven gjennem hele dens Legeme, det seer virkelig ud som mægtede denne fyrige, kraftfulde Skabning ikke at staae paa Benene; det er det Første, det er ikke saa meget Smerten, der ryster den, som det er det, at Kudskten — Sligt formaaer ogsaa kun Kongens Kudsk — har samlet sig heel i at give Slaget Eftertryk, heel er i Slaget, saa Hesten ikke saa meget paa Smerten som paa noget Andet fornemmer, hvo det er der slaar. Saa tager denne Skjælven af, den er nu kun en sagte Rittren, men det er som hver en Muskel, hver en Trævl zittrede. Nu er det overstaaet — nu staaer Hesten stille, ubetinget stille. Hvad var dette? Den fik Indtrykket af det Ubetingede, derfor er den ubetinget stille. Naar en Hest, som den kongelige Kudsk kjører, staaer stille, det er noget ganske Andet, end naar en Droskehest

staaer stille; thi med Hensyn til den sidste betynder det egentlig blot, hvad ingen Kunst er, at den ikke gaaer; med Hensyn til den første er det at staae stille en Handling, en Ansirengelse, den første, som det er Hestens høieste Kunst, og den staaer ubetinget stille. Ubetinget stille! Hvorledes skal jeg beskrive dette? Lad mig tage et andet Billede, der fører til det Samme. Vi tale saadan til daglig Brug om, at det er stille Veir, derfor kan det gjerne blæse lidt, eller dog lufte, det er blot saadan hvad vi kalde stille Veir. Men har Du ikke lagt Mærke til en anden Art Stillehed? Nærend et Tordenveir indtræder der sjundom en saadan Stillehed; den er af en ganske anden Art; ikke et Blad rører sig, ikke en Luftning, det er som stod hele Naturen stille, medens der dog gaaer en næsten umærkelig sagte Zittren gennem Alt: hvad betynder denne umærkelige Zittrens ubetingede Stillehed? Den betynder, at det Ubetingede forventes, Tordenveiret — og Hestens ubetingede Stillehed, den var efter at have faaet Indtrykket af det Ubetingede.

Men derom var det jo vi talte, om at Indtrykket af det Ubetingede gjør ædrn, ganske ædrn og tillige (det Ord Maaftelen just i vor Text fejler til) vaagen — er ikke hin Hest ligesom et Sindbillede derpaa; den fik Indtrykket af det Ubetingede, og den blev ubetinget stille, ligesom ganske ædrn og vaagen. Maaftee var det en ganske ung Hest, der saaledes trængte til Indtrykket af det Ubetingede, maaftee var det en ældre Hest, men som nu paa sine gamle Dage var blevet flok, i egne Tanter ædrn, og derfor af den Mening, at Alt skal være til en vis Grad, saaledes ogsaa det at staae stille, saa man just ikke staaer ubetinget stille, eller man gjør sig lidt magelig, fordi det er saa anstrengende i denne ubetingede Forstand at staae stille. I ethvert Tilfælde, den langhelge Studst var af en anden Mening end Hesten, han bibraagte den Indtrykket af det Ubetingede. Lige det gør Stongens Studst bestandigt. Naar man kun er sjundt hørende, smeldes der ikke med Vidsten; en Droskestudst, en Tervebonde har ikke Smeld paa Vidsten, hvortil ogsaa sige Lurus, snarere staaer han vel med Elastet. Men Herstabs-

Kudsten smelder, især naar han hører for Herskabet; og naar han holder stille, sidder han og muntre Hestene ved at smelde med Pidsken. Han udtrykker, at han er godt hørende, men han udtrykker ikke det Ubetingede. Kongens Kudsst derimod smelder ikke med Pidsken, han udtrykker det Ubetingede, den kongelige Majestæt maa ikke paa nogen tilfældig Maade mærke, at han hører. Han holder — ubetinget stille. Saa kommer han hjem; han kaster Tommerne — i samme Dieblit forstaae Hestene, nu hører „han“ ikke mere. Derpaa kommer nogle Staldkarle ud — og see saa er det Ubetingede forbi for den Gang, saa gjør man sig kold, eller man gjør sig magelig efter Omstændigheden, man er ikke mere, i høitidelig Forstand, ganske sig selv, ganske ædru, det Ubetingede er forbi for den Gang.

Thi kun det Ubetingede gjør ganske ædru.

Men det ere vi vel alle, vi have vel Indtrykket af det Ubetingede, det ubetingede Indtryk deraf? Thi hvad er Christendom? Christendom er det Ubetingede — og vi ere jo alle Christne! Og hvad er Christendoms Forkyndelse? Den er Forkyndelse af det Ubetingede — og vi have jo tusind Præster!

Dog har jeg aldrig seet Nogen, om hvem jeg turde sige, hvad jeg heller ikke tor sige om mig selv, at hans Liv udtrykte det ubetingede Indtryk af det Ubetingede, eller at han var ganske ædru. Ak, alle ere vi til en vis Grad, mere eller mindre, forfaldne til dette Veruende, dette „til en vis Grad“, med den Forstjæl, som jo ogsaa er blandt Drickældige, at Nogle drikke aabenlyst, lægge ikke Dolgsmaal derpaa, Andre, de Værste, drikke i Smug: saaledes ere der ogsaa Nogle, som ligesom tilstaae, at da deres Liv kun udtrykker dette „til en vis Grad“, saa er deres Christendom heller ikke egentlig Christendom; Andre, hvis Liv ogsaa kun udtrykker dette „til en vis Grad“, søge at opretholde det Skin, at de ere sande Christne, at det med deres Christendom er ganske i sin Orden, at den er den sande Christendom.

Vil Du have et Billede paa Livet i Christenheden, og hvorledes det ligner det Christelige, saa vil jeg fremstille Dig

et saadant, for at vise, hvorledes vi leve christeligt, eller hvorledes vort Liv ligner det Christelige, det Ubetingede. Og lad Dig ikke forstyrre, som var Fremstillingen maaskee ikke alvorlig og høitidelig nok, tro Du mig, høitidelige Søndags-Talers Høitidelighed er saa langt fra, christelig, at nære Alvoren, at den snarere bortleder Tømrerhøimheden fra „Alvoren“: hvorledes Virkeligheden seer ud, hvilket vort Liv er, hvor vi ere. Tro ei heller, at jeg taler saaledes, fordi jeg føler mig bedre end Andre, nei, nei, jeg har jo een Gang tilstaaet om mig selv og skal gjentage det, at jeg er forlæst som alle Andre; og paa den anden Side: mit Liv har altid udtrukt oprigtig Deeltagelse med Det at forsøges i disse menneskelige Brøderier og Bestemringer, der kan pløge et fattels Menneste saa meget. Men Christendommens Fordring til os er dog at være Mand, at stræbe derefter, og „Alvoren“ er: hvilket Liv vi føre. Alle sandt, saa vil Du ogsaa med Velvillie, redeligt og øvrigtigt, med Alvor og Samling, ikke for at spotte mig, hvilket er Udsædelse, hengive Dig i denne Underjogelse. Tant Dig en theologisk Candidat. Lad det være mig, jeg er jo ogsaa theologisk Candidat. Han har allerede i en Deel Aar været Candidat, og er nu saa indtraadt i det Afslut af Livet, hvor der siges om ham: han søger. „En theologisk Candidat“ — „ søger“, man behøver vel ikke nogen meget let bevægelig Indbildningskraft, for, naar disse to Bestemmelser ere opgivne, strax at kunne gjætte, hvad det er, han „ søger“, naturligvis: Guds Rige (Math. VI. 33). Dog der gjættede Du fejl, nei, han søger noget Andet, et Embede, et Levebrød — ja! søger han det ubetinget; ellers er dette ikke i Retning af det Ubetingede eller forraadende Udtrukt af det Ubetingede. Han søger. Han vender søgende fra Herodes til Pilatus, anbefaler sig baade for Ministeren og Secretaren, han skriver og skriver, det ene Vel stemplet Pavis slidt efter det andet — thi Ansøgingerne maaskee være paa stemplet Pavis, maaskee vil Du kalde dette et Udtrukt for det Ubetingede, ellers er her intet Der gaaer Mar; ja! har han slidt sig op ved denne Menden og Sagen, som da idetmindste ikke kan siges at være

i det Ubetingedes Tjeneste, uden, som sagt, forsaavidt han søger „ubetinget Alt“. Endelig faaer han det Sogte; han finder Skriftens Ord bekræftede: „søger, saa skulle I finde“; dog det Ubetingede fandt han ikke, det er kun et lille Kald — men det Ubetingede søgte han vel heller ikke. Dog han er tilfreds; og han trænger saamænd ogsaa nu til Ro og til at kunne hvile sig og sine Been efter den megen Sogen. Imidlertid, da han gjør sig nærmere bekendt med sit Kalds Indtægter, opdager han til sin Forfærdelse, at det er et Par hundrede Daler mindre end han havde troet. Dette er ham yderst fatalt, hvad man jo menneskelig talt kun altfor godt kan forstaae og samstemme med ham i. Det er ham dobbelt ubehageligt, fordi han tillige just nu har fundet noget Andet, som han vilobigt søgte: en Hustru, hvilket ganske forholder sig til et Levebrød, vel med hvert Aar mere. Han er forstemt. Han kjober igjen et Stykke stemplet Papir, er allerede igjen paa Benene, for at indgaae med en Ansøgning om at turde træde tilbage. Dog faae nogle af hans Venner ham til at opgive dette. Saa er da Sagen afgjort. Han bliver Præst. Nu skal han indsættes af Provsten og selv holde Tiltrædelsestale. Provsten er en Mand med Aand og Videnskabelighed, ikke uden Blik paa Verdenshistorien, hvilket ikke lidet kommer ham og Menighederne til Gode. Han foresliller den nye Præst for Menigheden, holder en Tale, og vælger til Text de Ord af Apostelen: „vi have forladt alle Ting for at følge Dig.“ Herover taler han, og med Dynd og Ailem; han viser, at, især i Betragtning af disse Tiders Bevægelse, maa Ordets Tjener nu være forberedt paa at offere Alt, om det saa var Liv og Blod — og Hans Hviærv. veed, at den unge Mand, han indsætter, var (ja, som sagt, ham kunne vi meget godt forstaae, thi det er menneskeligt; men vi kunne mindre forstaae Provsten) i det Tilfælde at ville træde tilbage, fordi Kaldet var nogle hundrede Daler for lille. Derpaa bestiger den nye Præst Prædikestolen. Og Dagens Evangelium, hvorover der skal prædikes, er — meget passende! — er: søger først Guds Rige. I Sandhed, naar man i Grindringen tilbagefalder,

hvad denne unge Mand har maattet udholde i de uvisommelige Mars Zegen — det var Det, man sidst kommer til at tænke paa, dette: søger først! Han prædiker da. Og det var i alle Maader en god Prædiken; selv Viskoppen, der var uiliede, siger: „det var en fortræffelig Prædiken, og uvverlig holdt, han er virkelig Taler.“ „Ja, men nu christeligt bedømt?“ „Ah, bevares, en aldeles christelig Prædiken, det var den sunde, uforfalskede Lære, og det var ikke uden gribende Virkning hans Fremhæven af dette: først at søge Guds Rige“. „Ja, men nu christeligt bedømt, jeg mener, hvorvidt var her en Overeensstemmelse mellem Prædikantens Liv og hans Tale; jeg kunde ikke ganske frigjøre mig for at komme til at tænke paa, at Taleren — for mig et sandt Billede af os Alle — ikke just med Sandhed kan siges først at have søgt Guds Rige.“ „Det forlanges heller ikke.“ „Jo, forlad mig, det var jo det, han prædikede om, at vi først skulle søge Guds Rige.“ „Ganske rigtigt, netop saaledes skal han prædike, det er det, der forlanges af ham. Det er Læren, det kommer an paa, at Læren forstundes reen og uforfalsket.“

See, saaledes omtrent forholder Christenheden sig til det Christelige, det Ubetingede. Efter 1718 Umveie og Vrender faaer En (al, efter, menneskelig talt, at have maattet drie nok) sig sin endelige Tilværelse betruget, og saa faaer vi en Prædiken: om først at søge Guds Rige.

Er dette Wedruhed eller er det Veruselie? Den blot menneskelige Betragtning er af den Mening, at just dette er at være ædru, dette først at sikke sig det Endelige, og saa dernæst at prædike om: først at søge Guds Rige. Vi holde den hellige Skrift høit i Være, men omgaaes den paa en besunderlig Maade. Naar en Sed s. Ex. skal være ret hviddelig, saa sværge vi ved at lægge Haanden paa den hellige Skrift — der forbønder at sværge. Naar En, først, efter længe at have søgt, har faaet sig det Endelige betruget, saa sværger han ved at lægge Haanden paa den Bog, der bøder først at søge Guds Rige. Og dette omlee vi Mennesker for Wedruhed, dette først at betruge det Endelige; jeg gjer mig ikke bedre.

Saa i Sandhed, ved alvorligt at prøve mig selv har jeg maattet gjøre den Tilstaaelse: at dersom jeg blev samtidig med En, hvis Liv udtrykte, at han først søgte Guds Næge, altsaa udtrykte det Ubetingede, og at han ubetinget forholdt sig til det Ubetingede, eller at han var „Mand“, tabt, fremmedgjort for, afdød for alle timelige, endelige, jordiske Hensyn: jeg kunde ikke holde ud med ham, det vilde hvert andet Dieblit løbe af med mig, saa jeg fristedes til at kalde ham en Beruset, han den eneste Væren.

Thi Sagens sande Sammenhæng er dette. Alle vi Mennesker, vi ere alle mere eller mindre berusede. Men det er med os som med en fuld Mand, der ikke er aldeles fuld, saa han har tabt Bevidstheden, nei, han har netop en Bevidsthed om, at han er lidt fuld, og er just derfor opmærksom paa at skjule det for Andre, om muligt for sig selv. Hvad gjør han da? Han søger Noget at holde sig ved, han holder sig saaledes langs med Højene, og gaaer saa rank, uden at svimle — en ædru Mand. Men over en stor Plads vilde han dog ikke vove at gaae, thi saa vilde det blive aabenbart, hvad han nok veed med sig selv, at han er fuld. Saaledes, aandelig forstaaet, med os Mennesker. Vi har en Mistanke til os selv, veed saa smaat med os selv, at rigtig ædru ere vi ikke. Men saa kommer Klogskaben og Forstandigheden og Besindigheden os til Hjælp, idet vi ved Hjælp deraf faae Noget, vi kan holde os ved: det Endelige. Og saa gaaer vi rank og freidig, uden at svingle — vi ere aldeles ædru. Men dersom det Ubetingede ubetinget fik Die paa os — dog dette Blit inddrage vi os, det er derfor vi skjule os i Endeligheden og mellem Endelighederne, som Adam skjulte sig mellem Træerne; eller dersom vi fik ubetinget Die paa det Uendelige — dog dette forhindre vi os i, det er derfor vi travlt give vort Die Vrende i Endelighedens Tjeneste: dersom det Ubetingede fik Die paa os eller vi paa det, saa vilde det blive aabenbart, at vi ere berusede. Saaledes er Sagens sande Sammenhæng. Men i vort Tyveprog udtrykke vi Mennesker det anderledes, vi paaftaae, at vi ere kloge og forstandige og besindige Mennesker, at vi

ere ædru, og at det just er det Ubetingede, der vilde beruse os. Det er som naar hin fulde Mand vilde sige: „jeg er ædru; men hvis jeg vilde gaae over en stor Plads, saa vilde den store Plads gjøre mig fuld.“ „Men min gode Mand, en stor Plads er jo da ikke Noget man drikker, hvorledes kan man blive fuld deraf; og en Ædru kan godt gaae over en stor Plads uden at blive fuld.“ Dette vil sige: den store Plads, eller det at ville gaae over den, gjør det aabenbart, at Manden er fuld; men Manden siger, at det er Pladsen, der vilde gjøre det, et han er ædru. Thi naar man nemlig sniber sig langs med Husene, eller høijt gaaer midt ad Veien, naar det er gjennem Smaagaderne, hvor Husene dog holde paa En: saa mærkes det ikke, at man er fuld.

Dette er Christendommens Mening. Det er ikke det Ubetingede, der gjør beruset, men det er det Ubetingede, der gjør aabenbart, at vi ere berusede, hvad vi nok selv vide, og derfor flogt holder os ved Endelighederne, sniber os langs med Husene, bliver i Smaagaderne, og aldrig vover os ud i det Uendelige. Og det er Christendommens Mening, at just det Ubetingede gjør ædru, efter først at have gjort aabenbart, at vi ere berusede. O, hvor listige vi Mennesker ere, og hvor listigt vi veed at bruge Svogret! Vi snalte det Sande saa nær efter Munden som muligt: slugtigt hørt er det, som sagde vi det Samme. Vi udelade den lille Mellembestemmelse „gjør aabenbart“, og saa sige vi: det Ubetingede beruser — det er Ivesvogret. Christendommen siger: „det Ubetingede gjør aabenbart, at Du er beruset; og der er kun Gøt, som kan gjøre et Menneske ganske ædru: det Ubetingede.“

Da Kvostene talde første Vinstedag: aldrig vare de mere ædru end just den Dag, ganske udbrulte deres Liv det Ubetingede, ganske vare de tomme til sig selv i Selverkjendelse for Gud som Antet, det er, som blot Medislab i hans Hoand, tabte for og friqorte fra ethvert Genium, udbrændte til Mand, ganske ædru — men Svotten sagde: „de ere fulde af sed Vin“; og den floge, forstandige, besindige blot menneskelige Betragtning maatte sige: de ere berusede.

**At blive ædru er: at komme sig selv i sin Forstaaen, sin
Erkjenden saa nær, at al Gns Forstaaen bliver Handling.**

Den blot menneskelige Betragtning er naturligviis atter her af den aldeles modsatte Mening, at dette just er Vernufelse, hvorimod det er Uædruhed, hvad den Alloge, den Forstandige, den Besindige gjør, at passe paa, at man da holder sin Forstaaen, sin Erkjenden paa en passende Afstand sig fra Livet, eller sit Liv paa en passende Afstand fra den, og ikke lader den saaledes faae Magt over En — „Slikt kan kun en Halvgal, en Vernfjet falde paa.“ Thi at „erkjende“ det er Nydelse; og ingen Forstandig, ingen Dannet ønsker at være uvidende om, hvad det Rigtige er, han vilde blive fornærmet, hvis Noget paaduttede ham, at han ikke veed det — men at gjøre derefter, det er Anstrengelse. At „forstaae“ det er Nydelse, ogsaa dette at forstaae, at vide Besked om, hvor listige og underfundige vi Mennesker ere, hvorledes vi alle vide at tale om det Gode; ingen Dannet vilde finde sig i, at han skulde være uvidende herom, ikke selv formaa at fremstille det dybt og træffende; thi det at forstaae, ogsaa Underfundighedens Hjemmeligheder, er Nydelse. Men nu selv at ville stræbe at være den Redelige, den Oprigtige, den Uegennyttige — nei, det var jo Anstrengelse. Derimod, selv den største, om man saa vil, Anstrengelse i Forhold til at erkjende, at forstaae, den er kun Nydelse, som Jægerens Anstrengelse, Sved og Moie for at fange Dyret, som Fiskerens Udholdenhed er Nydelse; men at gjøre efter hvad man erkjender, hvad man forstaaer, det er Anstrengelse.

Derfor have vi Mennesker, listige som vi altid ere det i Forhold til Gud og gudelig Sandhed, vi have rettet hele vor Opmærksomhed paa det at forstaae, at erkjende, vi lade som var det deri Vanskeligheden stak, og som om det da naturligviis fulgte af sig selv, at naar vi blot forstode det Rigtige, saa følger det udenvidere af sig selv, at vi gjøre det. O, sorgelige Misforstaaelse, eller listige Paafund! Nei, uendeligt længere end fra den dybeste Uvidenhed til den klareste Forstaaen, uende-

ligt længere er der fra den flæreste Forstaaen til at gjøre der-
 efter, ja, der er i det første Tilfælde kun Grade-Forskjel, i det
 andet Væsens-Forskjel. Al min Arbeiden i Retning af at erkjende
 berører slet ikke mit Liv, dets Luster, dets Videnskaber, dets
 Selvfølelse, lader mig aldeles uforandret — min Handling
 forandrer mit Liv. Hvor meget derfor end en tidligere Tid i
 Christenheden kan have fejlet, christeligt havde den dog, sam-
 menlignet med vor Tid, almindelig Ret, naar den strax over-
 satte det Christelige i Handling, hvilket er den egentlige chris-
 telige Eensfaldighed. Thi ogsaa derom tales jo i vor Tid, om at
 Fremstillingen af det Christelige ikke skal være kunstlet, hvi-
 travende, men eensfaldig — og derom strider man i Tanke-
 Udveksling, man skriver Bøger, det bliver en egen Videnskab,
 maaskee faaer man det endog gjort til et Levebrød og bliver
 Professor deri, men glemmer eller udelader, at det egentlige
 Eensfaldige, den sande eensfaldige Fremstilling af det Christelige
 er — at gjøre det.

Dog at gjøre det, det er Anstrengelse, en Anstrengelse som
 Dødens Kamp, da det er at afdøe; men at fremstille det Chri-
 stelige, det er Udøelse. Og ved at „gjøre det Christelige“ vil
 Du tillige miste Menneskenes Venstab, maaskee endog reise
 deres Forsølgelse, — hvad Under vel, hvor skulde Levende,
 der med hele deres Sjæl hange ved dette Liv og hvad dets er,
 roligt finde sig i, at en Afdød er med! Ved derimod blot at
 fremstille det Christelige (især da naar Du tillige siktrer Dig at
 have Profit deraf, ja Du bliver aldeles populair, ganske for-
 staaet ved Hjelv af — Profitten, Du har) vil Du endog kunne
 gjøre stor Lykke blandt Menneskene. Thi — o, at jeg havde en
 Stemme der kunde høres, og gid jeg kunde give den Betrødnig
 som en Døendes, og at det Udsagte kunde blive ved at lyde,
 det er saa afsjærende! — i Mulighed er det Christelige let; og
 blot fremstillet, altsaa holdt i Mulighed, behager det Menneskene:
 i Virkelighed er det saa svært; og udtrøkt i Virkelighed, altsaa
 som Handling, lidser det Menneskene mod Dig. Hvor ofte er
 jeg ikke kommet tilbage til dette Punkt! Naar Du seer en Taler,

der blot med nogen Gave fremstiller, men heller ikke mere, fremstiller det Christelige, altsaa i Mulighed: han bliver æret, anseet, elsket, fast sorgudet af Menneskene. Hvor nær ligger det ikke at slutte saaledes: hvis nu ovenikjøbet hans Liv udtrykte det, hvorledes vilde han da ikke blive elstet — o, Kjære, lad ham vel vogte sig derfor!

Og Dette, just Dette forstaaer den Forstandige, den Kløge, den Besindige, derfor er han — han er ædru — saa forsigtig at befæste et spælgende Dyb mellem sin Erkjenden, sin Forstaaen, som han fremstiller, og sit Liv; thi han er ædru.

Men Christendommen siger: han er beruset, han bevarer sig i Beruselsen, da han gysjer for Folgen af at blive ædru blot een eneste Dag. Og som en beruset Mand ikke veed hvad han selv gjør, saa veed han, den Kløge, Forstandige, ei heller hvad han gjør, at det er til hans egen Fordærvelse, at han saaledes udvikler sin Erkjenden, sin Forstaaen; thi som en ædru Mand har sagt: et Menneske er stolt af sin Erkjenden og betænker ikke, at det er efter den han skal dømmes. Jo mere En har forstaaet, jo bedre han har forstaaet det, jo strengere Dom, at han ikke har gjort det, jo strengere Dom, naar engang Ewigheden vil tvinge ham til at blive ædru. Men ædru er han sandeligen ikke, saa lidet som En er det, fordi han med stor Kløgskab nviagtigt veed at beregne, hvad han behøver for at sikke sig at være i den Tilstand, at Bevidstheden ikke forstyrrende vaagner. Han udvider sin Erkjenden, sin Forstaaen; deri er da, mener han, Intet som ligner Beruselse. Han værges sig mod sin Erkjenden; uhyre Kløgt veed han at værges sig mod sin Erkjenden — deri er da vel ikke Noget, mener han, som tyder paa Beruselse. Men hvorfor værges han sig mod sin rigtige Erkjenden? Hvorfor? Fordi han i Grunden veed, at den vilde gjøre ham det aabenbart, at han er beruset, hvad den vil gjøre, naar engang Ewigheden vil hindre ham i at kunne værges sig mod den.

Sagens sande Sammenhæng er dette. Der er i ethvert Menneske en Evne, Erkjendelsen. Og ethvert Menneske, den meest Vidende, den meest Indskrænkede, er i sin Erkjenden langt

forud for hvad han er i sit Liv, eller for hvad hans Liv udruller. Doq bestræbte dette Misforhold os Menneſter mindre. Erkjendelsen derimod ſatte vi ſtor Præis paa, og ſtræbe alle at udvilde hver ſin Erkjenden mere og mere.

„Men,“ ſiger den Forſtandige, „det man maa væſe paa er, hvilken Mening Ons Erkjenden tager. Derſom min Erkjenden vender ſig ind ad, mod mig ſelv, derſom jeg ikke væſer paa at forhindre dette, da er Erkjenden det meeft Veruſende, Veien til aldeles at veruſes; thi da afſtedkommes der en be-ruſende Forveiling mellem Erkjendelsen og den Erkjendende, ſaa den Erkjendende ſelv vil ligne, vil være det Erkjendte. Og dette er Veruſeſe. At det er ſaa, vil Du ſnart opdage. Thi vender Din Erkjenden ſig ſaaledes, og giver Du eſter, da vil det ſnart ende med, at Du kommer tumlende ſom en Veruſet ind i Virkeligheden, hjurtende Dig henjunsloſ i henjunsloſ Handlen, uden at Forſtanden og Mogaſtaben har ſaaet Tid til at tage de behorige Henſyn til, hvad der er floq, hvad der er fordeelaqtigt, hvad der lønner ſig. See derfor advare vi, ædrue, ikke mod Erkjenden, ei heller mod at udvide ſin Erkjenden, men mod at lade Din Erkjenden tage Meningene ind eſter, thi ſaa er den veruſende.“ Dette er Inveſtroget. Det hedder, at det er Ons Erkjenden, der, ved ſaaledes at tage Meningene indeſter, veruſer, iſtedeſfor at den juſt ſaaledes vilde gjøre det aabenbart, at man er veruſet, veruſet i Vedhængen ved dette jordſke Liv, det Timelige, det Verdsliqe, det Selviſke. Og det er det, man beſrugter, medens man giver Erkjendelsen Skuld for at være det Veruſende. Man frvater, at Ons Erkjenden, vendt mod En ſelv ind ad, ſkal beluſe Tilſtanden i Veruſeſe derinde, ſkal beluſe, at man helſt vil blive i denne Tilſtand, ſkal rive En med ſig ud af denne Tilſtand, og med Nølgerne af et ſaadant Skridt gjøre En det umuligt at ſtrve tilbage i den elſtede Tilſtand, i Veruſeſen.

Chriſtendommen derimod ſiger, at juſt det, at Ons Erkjenden vender ſig mod En ſelv ind ad, at det juſt gjør ham ædrue, at han ſen er qanſte ædrue, hvis Forſtaaen, hvis Erkjenden er

Handlen, at der derfor ingenlunde behøves at anvendes saa meget paa at udvikle sin Erkjenden, naar der blot passes paa, at den faaer Retningen ind efter, at det er Underfundighed, at hele Opmærksomheden og al Kraften henvendes paa at udvikle sin Erkjenden, at En med en kun ringe Erkjenden men indadvendt og saa forvandlet til Handling er ædru, og at En med den største Erkjenden men vendt modjat er aldeles beruset.

En i denne Henseende jagtvindig Dommer har sagt, at det var sjældent man faae Noget skrive ydmygt om Ydmyghed, tvivlende om Tvivl o. s. v. Dette vil sige, det er sjældent at finde en Fremstilling, om hvilken det gjælder, at Fremstillingen er det Fremstillede, at saaledes, før at tage eet af hans Exempler, Tvivlen meddeles i en tvivlende Form, hvad Grækerne gjorde, medens man i vore Tider blev — hvor tilforladeligt! — Professor, Ridder, gift paa som Troeslære at meddele til troende Tilhørere „Tvivlen om Alt“. Men endnu sjældnere end en saadan Fremstilling, der er det Fremstillede, endnu sjældnere, at Ens Forstaaen er Handling, at det, at man har forstaaet, hvad der skal gøres, udtrykkes derved, at man — ædle Genfold! — at man gjør det!

Nei, der er dog Intet svigefuldere end dette menneskelige Hjerte, og aldrig viser det sig maaskee tydeligere end ved dette Misforhold mellem vor Forstaaen og vor Handling. Skal der dommes meget strengt derom, maatte Paastanden lyde paa, at vi ere alle Hyklere. Apostelen er mildere, han siger kun, at vi ere berusede — men vi kloge, Forstandige, Befindige, vi sige: lige tværtimod, vi ere ædrue, det er Apostelen der er beruset. Eller er det ikke Beruselse at lade Erkjendelsen faae en saadan Magt over sig, at den styrter over En selv og derved — „gjør det aabenbart, at man er beruset“ — og derved river En ud i de yderligste Afgjørelser, saa man, istedetfor ædru at have Nydelse og Glæde af sin Forstaaen, snarere maatte forbande sin Forstaaen, der gjør En ulykkelig, ganske som En kan blive det ved i beruset Tilstand at vedgaae Noget, han ædru aldrig havde tilstaaet. Ganste sandt, naar det forstaaes omvendt: den

Korstaadige er riatiqnot saaledes ædru, at han ikke vil tilstaae, at han er beruset, hvad han dog er. Men altsaa, for at blive ædru i Sandhed, er det den første Betingelse at tilstaae, at man er beruset.

Den gamle ædru er efter Christendommens Mening kun Den, hvis Korstaaen er Handling. Saaledes skulde det være. Din Korstaaen skal strax være Handling. Strax! Al, saaledes er det ikke med os Mennesker! Naar vi have forstaaet Noget, saa varer det dog juv lange og juv brede, inden der følger en Handling, eller inden Omgivelsen er Handling. Men i det rette Korhold følger Handlingen strax, og juv derfor er saa Omgivelsen nœratiq, hee og juvd Din Korstaaen. Følger Handlingen ikke strax, saa forvandles denne Handlingens Omgivelse af Din Korstaaen. Al, saaledes er det med vore Handlinger! Hvorledes liqne disse vor Korstaaen? Mon som Slangfiguren, Du frembringer ved Buens Strøg? Mon som det tro Mstrul af et Billedet? Nei, som silatavuret liqner den Strift, ved hvilken det har liqget.

Saa har da En forstaaet, hvad han mener vil gavne hele Menneskelegten; og maattee har han Nei. Det er en Streng-
hed, som er foruoden; han forstaaer det saa tudelig, at kun Streng-
hed kan frelse, saa tudelig, at han saa ogsaa har Mod
til at være streng mod Alle - een undtagen, sig selv: er dette
at være ædru? Na den blot menneskelige Betragtning er vist-
not af den Mening; hvis ellers hans Korretagende lilles ham,
og han ikke kommer galt fra det, saa seer man deri hans Be-
siudighed og Udrubhed, at han vidste at styre denne frugteliqe
Tante saaledes, at Alle bleve saarede vaa den, kun han ikke.
Christendommen derimod mener, at han er beruset, at han
havde været ædru, om han, strax han havde forstaaet dette
om Strenghedens frelsende Magt, strax havde vendt sig mod
sig selv.

Saa er der En, der har forstaaet noget Sandt, forstaaet
det o, det staaer for ham saa levende, saa overbeviseende, med
en Veltalenhedens Maat, at han smtes han maatte kunne over-

bevise hele Verden derom — og det gjør han ogsaa; og det lykkes ham, han overbeviser en heel Samtid om Selvfornægtelsens seierlige Glæde. Dog var der Een, han ikke overbeviste: sig selv. Han spingede forkeert fra sin Forstaaen, eller fra at forstaae, ikke til Handling men ind i Digter- eller Taler-Fremstilling. I det Dieblik da det stod saa levende for ham, saa uimodstaeligt, at Selvfornægtelse er den seierlige Glæde, i det Dieblik var der just en lille Selvfornægtelse fordret af ham. Havde han handlet her — maaskee var hele Veltalenhedens Mesterværk om Selvfornægtelsens seierlige Glæde aldrig blevet til, men Selvfornægtelsen! Nu derimod blev Mesterværket til — det var rigtignok ikke Selvfornægtelse. Er dette at være ædru? Den blot menneskelige Betragtning er vistnok af den Mening; „thi,“ siger man, „om ogsaa Een ikke selv gjør det, naar han kan vinde Tusinder: det er dog vel Hovedsagen!“ Christendommen mener, at denne Eine det var Hovedsagen, at hiin lille Selvfornægtelsens Handling, som udeblev, at hvis den var kommet, og strax, og fuldt gjengivende hans Forstaaen, at det havde været at være ædru.

Lad mig tage endnu et Exempel. Der var en Tid, da Kunsten forsøgte sig i at fremstille Verdens Frelser, Jesus Kristus. Det var vistnok en Misforstaaelse; thi saaledes lader han sig da umuligt fremstille, da hans Herlighed er den usynlige, den inderlige, og han, Modsigelsens-Tegn — hvilken Modsigelse at ville male dette! — skjult i modsat Udvortes. Altsaa Kunsten vil forgjeves forsøge sig derpaa. Men hvad om Ordets Kunst forsøgte sig derpaa? Tænk Dig da et Mennekte grebet af disse Indtryk, og han vil nu opdrive Alt, hvad Sproget formaaer, for at fremstille Verdens Frelser. Men dertil maa han have No, siger han, en Omgivelse, der kan begunstige dette Arbeide; og han maa være usforstyrret af Alt, siger han, og fremdeles, om muligt, understøttet af Alt, hvad der kan tjene til at holde ham i Stemning. Saa vælger han i en yndig Egn den deiligste Omgivelse, og han forskjønner sig det Alt med Kunst og med Smag, og aldrig har der været loffet saaledes for nogen

Digter som for ham — men det er jo ogsaa den betydningsfuldeste Lygave. Veromt er han allerede i forveien, beundrende seer man ov til ham, beundrende imødeseer man Mesterværkets Tilblivelse, og Madene har allerede bebudet det, samt forudbetalt en Deel af Beundringen — men det er jo ogsaa den alvorligste Sag. Er dette at være ædru? Den blot menneskelige Betragtning er vistnok af den Mening, Du hører det jo af Madene, Du seer det jo paa Alles Deeltagelse for dette Forretagende, der formodentlig fuldkomment vil kunne erstatte os, at vi ikke have været samtidige med Kristus, hvad vi vel ogsaa af andre Grunde ere i een Forstand vel tjente med, hvor meget end Præsterne forsikre, at det — uforklarligt! — er deres hedeeste Længsel at have været samtidige med ham. Men Christendommen er af den Mening, at dette er Verusjelse, at end den mindste Selvfornægtelse er at være ædru i Sammenligning med denne Verusjelse. Thi Christendommen mener, at det at være ædru er, at din Forstaaen er din Handling, at som Temvelskatten betaltes i en egen Mønt, at saaledes din Forstaaen bestandigt gives ud som Handling, varm og fuld og heel, strax fra første Haand, strax som Du har forstaaet Noget.

„Men saaledes at blive ædru, det er jo frugteligt, der er jo slet intet Begeistrende deri!“ „Svorledes,“ vil Christendommen svare, „vare Avønlene da ikke begejstrede; var Martyrskaren det ikke, Tidningene, der da først ret sølte sig begejstrede og bleve som Unglinge igjen, unge Piger, der da først lærte Begeistring! Men forresten, det er som man tager det. For Den, der er vant at begejstres af Vin, for ham synes det ikke begejstrende, at han skal drille Vand — men hvis der nu dog er Begeistring i denne Vanddrillen! For Den, hvem det Begejstrende er Rindelse, for ham synes det ikke begejstrende, at Selvfornægtelse skal være det Begejstrende — men dersom der nu dog er Begeistring i denne Selvfornægtelse! For Den, hvem Forholdet til Gud skulde, efter hans Mening, betyde at saae Alt af Gud, for ham er det ikke begejstrende, at Forholdet til Gud er at forjage Alt — men hvad er dog ialt (altjaa

meeft Begeiftrende): ved Guds Hjælp at kunne faae Alt, eller at maatte, men ogsaa ved Guds Hjælp at kunne undvære Alt! Det i Sandhed Begeiftrende er jo dog ikke Gaverne men Gud; men i første Tilfælde kan Du saa let see fejl af Det, Du faaer (og dette er jo det mindre Begeiftrende); i andet Tilfælde nodjages Du til ene at see paa Gud — det meeft Begeiftrende.“

* * *

M. T. Alt blive ædru, det var Opgaven; og „Alvoren“ er dette: hvorledes seer Virkeligheden ud, hvor ere vi?

Hvor ere vi? Hvilken er Tilstanden i Christenheden? Alt sige det er ikke vanskeligt, vanskeligere at forandre den.

Vi have faaet det Endelige og det Uendelige, det Evige og det Timelige, det Høieste og det Laveste til at løbe jaaledes sammen, at det er umuligt at sige, hvilket der er hvilket, eller, Tilstanden er en uigjennemtrængelig Tvedydighed, — ikke er det saa vanskeligt i den meeft tilværede Urfkov at hugge en Udsigt igjennem, som det er vanskeligt at faae Idealerne til at sfinne ind i denne Tvedydighed, hvor Alt er skummelt, hvor vi leve sikkrede mod Idealerne ogsaa derved, at der har skudt sig en forstandig Betragtning imellem dem og os, saa vi forstaae hinanden i enhver Stræben for et Høiere — der bringer Fordeel, men vilde finde en virkelig høiere Stræben, der giver Udfald paa Fordelene, at være af alle latterlige den latterligste „Overdrivelse“.

I Blade, i Boger, paa Prædikestole, fra Kathedere, i Forsamlinger er der en Høitidelighed, en Vigtighed og en Vigtighed, som dreiede Alt sig om Aand, om Sandhed, om Tanke. Maafee gjør det det ogsaa, maafee. Men maafee dreier dog Alt sig om Levebrodet, om Carrieren, maafee. Er det Levebrodet, Carrieren, der begejstrer den theologiske Candidat, eller er det Christendommen? Man veed det ikke. Han tager Levebrodet, han forsikrer, at det er Christendommen. Er det Levebrodet, Carrieren, der begejstrer Candidaten, eller er det

Widenskaben? Man veed det ikke. Han tager Levebrødet, bliver Professor, han forsiktrer, at det er Videnskaben. Er det Subscribenttallet der begejstrer Modstriveren, eller er det Sagen? Man veed det ikke. Han samler Subscribenterne til Bunte, han forsiktrer, det er Sagen. Er det Njertlighed til de Mange, der bevæger Een til at stille sig i Svidsjen for Mængden? Man veed det ikke. Han tager Njerdelen af at staae i Svidsjen for denne Maag, det seer man, han forsiktrer, at det er af Njertlighed.

Da under alt Dette opretholdes af nderste Maag, at Christendommen er til, at vi endog ere Alle Christne, saa Christendommen vel aldrig har staaet saa frodig i Bort. Hvoraf beviser man da, at Christendommen er til? Mon deraf, at der er 1000 Præster? Njortræffeligt, saa er da dermed ogsaa beviist, at det ikke er som hidtil antaget, at den Stundesløse er latterlig, nei han har Ret, naar han beviser, at han har mange Njoretninger, beviser det deraf, at han holder 4 Skrivertarle! Da Njorholdet er endog her et andet. Thi de 4 Skrivertarle er dog ikke noget Modbeviis mod, at han har mange Njoretninger; men de 1000 Præsters Tilværelse er snarere et Modbeviis mod, at Christendommen er til, end et Beviis deraf. Thi hvad beviser den? Den beviser, at der er 1000 Levebrød, hverken mere eller mindre? Er dette Christendom? Eller skal dette hjælpe Christendommen ind i Verden? Mon ikke snarere det Modsatte? Thi Menigheden er ogsaa flok. Præsten kan declamere, græde, staae i Prædikestolen, „forsiktre“ ja, tag det der, om Menigheden deraf faaer Njodtrul af Christendom. Nei, Menigheden siger ganske tvært, uden Taarer: det er hans Levebrød. En eneste Handling, i sand Selvfornægtelse og Njorsagelse af Verden, er uendelig mere Svækkelse og mere Christendom end 1000 eller 10,000 eller 100,000 eller 1 Million Præster, dersom de holde det hen i Tvetydighed, hvilket der er hvilket, om det er Levebrødet, Carrieten, Njerdelene, der begejstre, eller Christendommen; dersom de holde det hen i Tvetydighed, thi dersom de ligesom sig, at det er det [Njorske], saa gjøre de ikke Skade.

„Men er det da maaskee din Mening, at et Menneske kan leve af Luften, eller mener maaskee Christendommen, at det er utilladeligt at arbejde for sit Udkomme?“ Paa ingen Maade, ikke i fjerneste Maade. Derimod er det Christendommens Mening, at et Menneske kan og skal holde det ud fra hinanden, holde det aabenbart, hvor det er han arbejder for sin Fordeel, og hvor for Sag, Idee, Aand, det hoiere, og at han for ingen Priis maa lade Dette løbe sammen eller ud paa Gæt, Dette, som, uendeligt, er det meest Forskjellige, det uendelig Forskjellige, det himmelvidt Forskjellige. Christendommens Mening er, at det at søge tillige sin Fordeel — ved at tjene Sandhed, at det at søge tillige sin Fordeel — ved at virke for Idee: at det er Brovl, og Veien til Hylleri, da det Sidste er uendeligt hoiere end det Første, og det hverken er Sandheden eller Ideen, der trænger til at jeg faaer et Levebrød og gjør Carriere, men ene og alene mig. Christendommens Mening er, at „Forsikringer“ er den nederdrægtigste Opfindelse af Lognens Fader, at der i Forhold til at stræbe for et Hoiere kun gives een Art Forsikring: at mit Liv udtrykker det — og saa behøver jeg ikke at forsikre; at i modsat Tilfælde mine Forsikringer ere Brovl og Veien til Hylleri.

„Men naar Du taler saaledes, glemmer Du Præstens Værdighed.“ Hans Værdighed! Visstseligen jeg skal ikke træde hverken Hans Vel- eller Hans Hoiærværdigheds Værdighed for nær, jeg ønsker, at hvad Værdighed, der redeligt og ærligt tilkommer ham, redeligt og ærligt maa tilmaales ham, dog ikke heller mere. Men atter her er hiin Tvetydighed. Der gives to Arter Værdighed. Naar en Mand lever ustraffelig iblandt os, kan han fordre at behandles med Agtelse. Er han maaskee tillige særligt begavet, og benytter dette sit Talent med Flid og Dygtighed, derved erhvervende sit Udkomme, saa kan han siges at have Værdighed. Saaledes f. Ex. en Skuespiller. Derimod er der et ganske andet Begreb af Værdighed, hvilket egentligen er kommet ind med Christendommen. Der var engang da Christendommen forkyndtes af Apostle. Dog dette ville vi

lade udenfor. Men der var en Tid, da den forkundtes af Sandheds-Vidner — da var der intet Levebrød, som da overhovedet Christendommen (ubegribeligt!) er kommet ind uden at have Levebrød til Hjælv. En saadan Christendoms-Lærer, han havde Krav paa en egen Art Værdighed, det var hans Liv, der berettigede. Men see, det er dette Begreb af Værdighed, som Præsterne endnu bestandigt stole efter, medens dog deres Liv er blevet lige det modsatte af hine Herliges, og Christendoms-Forkundelse, aldeles verdsligt, blevet ligesom enhver anden verdslig Carriere og Værgingsvei. Og dette Begreb af Værdighed tilkommer dem ikke. En Præst i vor Tid kan med Sandhed ikke gjøre Forskring paa anden Værdighed end enhver anden Mand i sit Sags, i Forhold til Tuelighed. Er det en udmærket Prædikanter, vel, saa tilkommer ham samme Værdighed som i. Er den udmærkede Læge, Kunstner, Skuespiller o. s. v., den maadelige rangerer med den maadelige; Ordinationen kan ikke personligt gjøre Udslaget, thi naar den ordinerede Mandes Liv er aldeles verdsliggjort, saa kan han ikke personligt beraabe sig paa at han er ordineret, snarere maatte saa Skuespilleren, Lægen, Kunstneren o. s. v. med Villighed kunne jordre ogsaa at blive ordineret. Saaledes er Forholdet midt i Christenheten, hvor man endnu stundom betvivler, om en Skuespiller kan begraves i christen Jord, medens der aldeles ingen Tvivl er om, hvorvidt Præsterne kunne begraves i christen Jord.

„Men dette vil jo forvirre Alt?“ Aldeles ikke. Mig synes Sagen ganske simpel. Jeg mener som saa. Admang for Gud, forresten barnlig glad og fornøiet, er jeg fuld forvisset om, at det er den ærligste Sag af Verden, at en Mand arbejder for sit Udkomme. Saa vil jeg gjøre det. Jeg vil, frimodig for Gud og med god Samvittighed, tjene mit Brød i. Er. ved at forkunde Christendom. Men, men, men min Menighed skal ikke kunne faae Anledning til, underhaanden at lade mig forstaae, at det er mit Levebrød, thi agter jeg selv ligesom at sige, saa frædigt og tillidsfuld at det skal være en Fornægtelse: det er mit Levebrød; det er ikke for Christendommens Skuld, at jeg

har faaet et Levebrød, det er for min Skyld. Sandeligen, det er slet ikke farligt, at Menigheden faaer at vide, hvad den dog veed, at jeg ogjaa er et Menneſke, der behøver Noget at leve af. Ei heller er det farligt, at Menigheden faaer at vide, hvad Sandhed er, at jeg ikke er ſaa stærk i Troen, ſaa levende i Manden, at jeg kunde udholde (hvad uægteligt var Chriſtendommen det kjærefte) i Armod at forkynde Chriſtendom. Det er slet ikke farligt, at Menigheden faaer at vide, hvilket der er hvilket. Nei, nei, det er ikke blot ikke farligt, det er den eneſte Wei til Sandhed og Frelſe og Chriſtendom. Det Farlige er, hvis jeg forment lader haant om Levebrødet — medens jeg ſkjult paſjer noie paa det; thi er jeg ſaa fornem, ſaa stærk, nu ſaa ſkal jeg udtrykke det derved, at jeg undværer det. Det Farlige er, at jeg omklæder mig med en Hoitidelighed og Værdighed, at det er for Chriſtendommens Skyld — ſom var det den, der behøvede, at jeg fik et Levebrød, gjorde Carriere, ſom ikke ſuarene jeg behøver en Indulgentis af Chriſtendommen, at jeg ſaaledes gjør min Forkyndelſe til Levebrød; det Farlige er, at jeg omklæder mig med denne Hoitidelighed og Værdighed, medens dog Menigheden leer i Haanden af mig, og meget godt forſtaaer Sammenhængen, eller rettere, hvilket der er hvilket. Kort og godt, om det at det er mit Levebrød, om det, chriſteligt, betydede, at jeg er en Pjalt — hvilket dog er en uhyre Uſandhed: nu vel, farligt er det aldrig, at ſaa Menigheden faaer at vide, at jeg er en Pjalt. Det Farlige, hvis jeg var en Pjalt, er, at Menigheden ikke, officielt og ligefrem, fik det at vide. Og hvordan man vender og dreier det, aldrig var Den en Pjalt, der havde Mod og Behjertethed til at vedgaae: jeg er det. Nei, det Menneſke man ret egentligen maatte kalde en Pjalt, ham vil Du allerſnareſt finde ſkjult i Hoitidelighedens og Værdighedens Pjalter.

J, ærværdige Skikkelſer, J, hvem Chriſtendommen vorte og bevægede, ſaa den og J overvandt Eders Sind, at J beſluttede og holdt, i Armod, i Fornedrelſe at forkynde Chriſtendom, den ſande Forkyndelſe — ikke trænger jeg mig frækt ind

i Eders Tal, nei jeg staaer langt, langt borte, boiet i Ydmuighed, dog forresten barnligt glad og fornøiet, frimodig, med god Samvittighed. Men Gøt skal jeg aldrig gjøre, — jeg vilde gjøre mig en Samvittighed deraf, og gjorde jeg det, jeg vilde ogsaa have gjort mig eller faaet en Samvittighed deraf, en ond Samvittighed at bære paa — jeg skal aldrig besvige hvad der rettelig tilkommer Eder, det skal med Guds Bistand just lilles mig at beluse Eders Herlighed, o, Ærverdige Stikkelser, at beluse den — paa min Betsning! Jeg skal aldrig lade det løbe ud paa Gøt og sige, som man gjør nutildags: Varen, det Objective er jo Hovedsagen, om det tillige er mit Levebrød, min Carriere, om Een gjør det gratis, en Anden for Penge og Rang, Een i frivillig Armod, en Anden i blomstrende Næringsvei, Een for Tjener og Accidentser, en Anden offret, det gjør hverken fra eller til, Varen er og bliver jo den samme. O, Uistnelighed og Logn! Uistnelighed! Just det, som egentlig er det afgjørende, just det har man faaet Opmærksomheden ledet bort fra; eller er der vel Noget, som ikke i sit Hjerte veed, veed med sig selv og veed det med alle Andre, at det, just det gjør et Kjenneste den uendelige Ærskjel, om han skal have Ærdeel af sin Stræben eller lige det Modsatte! Og Logn! Thi det er ikke sandt, at det er og bliver den samme Være, i det ene Tilfælde er nemlig Ærskindelsen Varen, den samme Være, der er, og i Ærskindelsen bliver Sandhed; i det andet Tilfælde gjør Ærskindelsen denne samme Være til en Usandhed — saa bliver dog virkelig ikke Varen den samme.

Men for atter at vende tilbage til Begyndelsen paa denne sidste Udvikling: vor Tids Tilstand er just den at have faaet det Uendelige og det Endelige, det Høieste og det Laveste til saaledes at løbe sammen, at Tilstanden er en niqjennemtrængelig Tvetydighed. Saa det vel gjøres fornødent at blive ædru for at komme ud af denne Verusjessetilstand.

Langt fra Meningene er dette Profane, naar der tales om, at Menighederne maaskee onste at svare Noget paa Præsterne, Inibe af deres Indtægter: o, Glendighed! Derjom jeg maatte

raade, vilde Folgen blive, at man satte en Værd i laugt rigeligere at lønne dem. Derimod maa denne Fordring paa „christelig Værdighed,“ den maa bort, hvis der skal være Sandhed deri. Uet af To: enten anstrenget Liv, anstrenget i Selvfornægtelse og Forsagelse, anstrenget ved i „Virkelighed“ (ikke ved Declamationer indenfor 17 Sandhedsbedrag i stille Timer) at vidne for Sandhed og mod Løgn — og saa Fordring paa christelig Værdighed; eller de milde Former, at en Præsts Liv ikke er mere anstrenget end enhver andens, og saa Ufsald paa den christelige Værdighed; begge Dele forenede er en Uhandhed. Dette vil ogsaa blive Enden paa Sagen. Enhver dygtigere Præst vil vist ogsaa selv see det, enhver Yngre vist finde det i sin Orden og være villig til at gaae ind derpaa. Om der skulde være Een eller Anden, der var kommet kun altfor langt hen i den usjande Værdighed og Høitidelighed, saa han ikke godt kunde beslutte sig til at gjøre Indrømmelsen, men hellere vilde holde Alt hen, hvad, i et for Christendommen saa kritisk Oieblik som dette, maaskee kunde have de farligste Følger: det bliver saa hans Sag.

Men dette vil blive Enden paa Sagen, at vi ædru maae komme til at gjøre Tilstaaelsen om, hvor vi ere, og hvor Christendommen er. Man forklarer, at Christendommen er en „Lære“, og saa fortæller man, at „denne Lære har omstabt Verdens Skikkelse“. O, vi Daarer, eller vi Listige; nei aldrig har nogen Lære — betjent af, hvad der tynger og endeliggjør, Rangspersoner og gagerede Embedsmænd — omstabt Verdens Skikkelse, lige saa umuligt som at faae en Drage til at stige ved Hjælp af hvad der trækker den ned: det Lyngende; aldrig har nogen Lære, saaledes betjent, engang formaaet — og dette er da vel mundgaaeligt, naar der skal være Tale om at omstabe Verden — at reise en Smule Forsølgelse — det vogter de Vedkommende nok sig og den for. Nei, men Christendommen — og dette er det Afgjørende, som gjør denne Lære til noget Andet end en Lære — blev betjent af Sandheds-Vidner, der, istedetfor at have Profit og enhver Profit af denne Lære,

offrede og offrede Alt for denne Være, Sandheds-Vidner, der ikke og med Familie, levede af Væren, men levede og døde for Væren. Derved blev Christendommen Magt. Magt, blev den Magt, der magtede at omstabe Verden. Saaledes blev den betjent vel henimod 300 Aar; derved blev Christendommen „Mogten“ i Verden. Der var nu, om jeg saa tør sige, sat en uhyre Trists-Capital ind; Svorgsmaalet var kun, hvorledes man vilde benytte den. Al, og allerede nu begynder Tilbagegangen, Bedraget: istedetfor at omstabe Verden begynder man at vanstabe Christendommen. Den verdslige Mlogstab hittede paa at gjøre hine Vidners Liv, deres Videlicke, deres Blod, at gjøre det i Penge, eller i Ære og Ansæelse; Noget svarede man sig selv for at lide, men det at de Afdøde havde lidt, det gjorde Fortvnderne sig til Fordeel. Og det littedes kun altfor godt; der gik mange Aarhundreder, og de godmodige, godtroende Folk mærkede ikke hvad der var skeet, at dem, man hædrede og ærede og lønnede paa enhver Maade, det var ikke de Afdøde, som havde bragt Tyrene og saact Uatten, men et listigt Skottefjerd, der tog Tatten. Og det blev ved. Og Mlogten blev listigere og listigere i at udsinde nye og nye, sindrigere og sindrigere Forræderier for Bedraget, der forstaaer mig for at lide, og lader mig behændigt have Pengesfordelen, fremdeles Æren og Ansæelsen af, at Andre ere blevne hudstrøgne, forstæfede, brændte o. s. v. Bedragene bleve Mlogtigere og Mlogtigere. Men uheldigvis blev ogsaa Mlogten til at gennemslue Bedragene større uden at dog derved er sagt, at denne Mlogt, som gennemsluer Bedragene, er bedre end Bedragerne.

Nei, men Mlogten i at bedrage er truffet sammen med en ligejaa stor Mlogt i at gennemslue. Punktum. Dette er Standsningen. De 300 Aars moifommeliget erhvervede Trists-Capital, den er forbragt, mine Herrer og Damer; der kan ikke med nye Bedrag vines mere ud af den, thi Mlogstaben til at gennemslue Bedragene er blevet netop lige saa stor. Trists-Capitalen er forbragt, dette er Status; Standsningen er, dette er Situation; Christendommen har naaet det Punkt, hvor der maa

siges: nu skal jeg altsaa til at begynde forfra; er der da Ingen, hvem jeg kan bevæge, at han kunde overvinde sit Sind og ville forstaae, hvad der er Christendom, at det at forkynde Christendom er at bringe Dffer, at ville lide. Findes en Saadan, findes der flere Saadanne, saa begynder Christendommen igjen at blive Magt, hvad i mange Tider „denne Lære“ ikke har været, hvad den heller ikke blev, om saa endog det at være Christen (ikke blot det at være Præst eller Professor) blev et Levebrød, en verdslig Carriere.

Det er en Standsnings. Og for at denne Standsnings nu kunde blive Vedruhedens og sand, skulde der passes paa, at det blev tydeligt, at det er en Standsnings, at den ikke bliver noget Andet, noget Udortes, en verdslig Omvæltning. Der skulde derfor ikke (thi sandeligen, det interesserer Christendommen kun saare lidet, og vilde kun saare lidet tjene dens Sag) fratages nogen Gæste ikke 4 St. af hans lovlige Indtægter, ingen af hans Titler og Værdigheder, paa ingen Maade, nei; Det skulde blot blive aabenbart og vitterligt: at det ikke er for Christendommens Skyld han har sikret sig det men at det er for hans egen Skyld; ei heller ved Christendom han har opnaaet det, da det vilde være Christendom at give Afkald derpaa, og der behoves Christendommens Indvirkelse for at eftertrægte og for at besidde det. Men fremfor Alt skulde der vaages over, at ikke den frygteligste af alle Forvirringer indtræder, at man hitter paa at ville reformere, men vel at mærke saaledes, at det at reformere bliver Mydelse, Profit o. s. v., istedetfor at det i høieste Forstand gjælder om det at ville reformere, at det er at bringe Dffer, at ville lide.

Man har villet gjøre det Kunststykke at sige: Christendommen er en objektiv Lære, det er ligegyldigt, hvorledes den betjenes, „Læren“ er Alt. Dette er det der har affkaffet Christendommen. Det er let at forstaae. Der er en eksistentiel Bestemmelse af det Christelige, som er den ubetingede Betingelse, ellers kan Christendommen ikke anbringes. Det er det: at afdvø. Forsøg det nu. Der kommer da En, som forkynder Christen-

dom — og hvis Levebrød, hvis Carriere det er — han siger til en Mand: „Du skal afdøe — det løfter 10 Rd.“ „Hvorledes? 10 Rd.? Til hvem?“ „Til mig, thi det er mit Levebrød, min Carriere at forlunde, at man skal afdøe.“ Mellem Gud (som fordrer „Du skal afdøe“) og mig, den Entelte, det sølle Menneſte, der nu skal til at bide i det sure Æble og afdøe, anbringes som (Forlyndelſens) Mellembestemmelse et Levebrød, et fedt og godt Levebrød for en Mand med Familie, og Rang med Cancelliraader og Avancement: dette er en Umulighed; Forlyndelſen modſiger ſig ſelv. En ſaa hele Menneſtehedens vilde tage ſig af det, det hjælper ikke, det er en Umulighed, ugjærligt; forſte, anden, tredie Rang: det er umuligt; lad ſaa Hammerſlaget falde, lad det for evigt være afgjort: det er umuligt. Og da, ſom beſjendt og let begribeligt, hvad Ens Liv forlynder virker hundredtuſinde Gange ſtærkere end hvad Ens Mund forlynder, ſaa er denne Art Forlyndelſe det længſt mulige fra at kunne virke til at føre Chriſtendom ind eller at bringe Nogen til at afdøe, da Forlyndelſens hundredetuſinde Gange ſtørre Virkning udtrækker: nei, ſaa langt ſom muligt derfra, fra at Nogen ſkulde afdøe, endogſaa det at forlunde at man ſkal afdøe er blevet en Wei med blandt de flere, de mange, der føre til: „Ærnd Dig ved Livet i Dine Dages Vaar, Klud Glædens Nøjer, førend de forgaaer.“ Dette gaaer ikke.

Det har man ſelv mærket. Saa blev Chriſtendommen mild — eller rettere: de, hvis Carriere det var at forlynde Chriſtendom, fandt det (i Menneſteſjærlighed — for ikke at ſige i Selv-ſjærlighed) nødvendigt at gjøre Chriſtendommen maalbar for Njeb og Zalq. Den blev ſaa blot „Troſt“. En Familie lever i al mulig Andelſe, ſaa melder der En ſig, ſom forlynder Chriſtendem, og ſiger: „ſkulde De ikke have Brug for Gviqhedens milde Troſt, hvad jeg, uden at roſe mine Varer, tør kalde en af Livets ſtorſte Beqvemmeligheder og Andelſer, hvad der tjener til at formilde Sorgen og at give Glæderne deres rette Smag — det løfter 50 Rd.“ „Det lader ſig forſtaae.“

Men saaledes at sælge Christendom ud som Trost uden at forpligte Livet, det er Afslad, Handel med det Christelige.

„Dog“ siger Forkynderen „vi prædike ogsaa at man skal leve derefter.“ „Njere, hvad saa end Din Mund prædiker, naar Dit Liv prædiker, at det er Dit Levebrod, Veien til rigeligt Udkomme for Dig og Familie, Veien til verdslig Hæder og Anseelse, saa bliver det egentligen et Spilfægterie med at ville forpligte Andres Liv i Retning af „at afdoe“ — thi det, at man skal afdoe, kan ikke med Eftertryk foredrages af En, hvis Levebrod, hvis Carriere det er.“

Dg her er igjen Standsningen. Det at afdoe er det Første og det Sidste i Forhold til det Christelige strengt taget. Det udtrykte ogsaa de, som i Christendommens første Tid forkyndte Christendom: de vare Afdøde. Nu er Omvendtheden naaet: det at forkynde Christendom, eller at forkynde, at Christendommen fordrer, at Du skal afdoe, er lige det Modsatte af at afdoe. Dette gaaer ikke.

Før at det — dersom man da ellers er enig med mig deri, at før at Noget skal kunne gaae, maa der, enten paa den ene eller paa den anden Maade, være Mening deri — før at det skal kunne gaae, maa der først en Tilstaaelse, at denne Christendoms-Forkyndelse, der verdsligt (verdsligt arrangeret, verdsligt normeret, verdsligt garanteret o. s. v.) er Forkynderens Levebrod og Carriere, at den egentligen ikke er Christendom, hvor sandt han saa end forkynnder Læren, „den sunde Lære“. Dg Feilen er i mine Tanker den (i mine Tanker, thi jeg er kun en umyndig Digter, der, hoiest, kæmper for Tilstaaelsen af vor Svaghed; den Myndige maatte dømme ganske anderledes afgjorende om os), Feilen er, at man ikke før længe siden har gjort Tilstaaelsen, at dette Hele med 1000 Præster er ikke egentligen Christendom, men en forvildet Lære, sammenlignet med den egentlige Christendom en heel Qualitet forvildet. At derfor en saadan Forkyndelse ikke skulde kunne stifte Gavn, er langt fra Meningen; noget Andet er, at Christendommen før at opretholde sin Majestæt og før at kunne holde Overskuel-

jen, maa fordre Tilstaaelsen, at Dette ikke egentlig er Christendom.

Der har været Tider, da en saadan Christendoms-For-
kundelse om end ikke var, hvad den aldrig er, ubetinget at
vise, dog var mindre anstødelig, i Tider nemlig, da Menig-
heden var mindre vidende, mindre floq vaa Forholdet mellem
en Stræben for det Uendelige og en Stræben for det Endelige,
mindre floq vaa, hvad „Forfiskringer“ egentlig have at betyde.
Som Forholdet nu er, kan Christendommens Forkunderne ikke
faae Arimodighed og god Samvittighed lige over for den kun
altfor vidende Menighed, uden at have gjort vitterligt, hvilket
der er hvilket, om det er det Endelige, han vil, eller det Uende-
lige. Dette „Tillige“, tillige at ville det Uendelige, eller til-
lige at ville det Endelige, at ville have Munden fuld af Meel
og tillige at ville blæse, er ikke blot tillige, men, reent og bart
eller ene og alene, Brov. Forfiskringer om, at det er det Uende-
lige man vil, medens man tager det Endelige, hjælpe ikke, skule
ikke, at hiin Viden er i Forkunderen og er i Menigheden; og
er den der, saa er det uanstændigt, at dette ikke bliver vitterligt
i en Væsens Forandring, ved enten at slippe det Endelige og
de endelige Fordele, eller ved at tilstaae, at denne Forkundelse
af Christendom dog ikke egentlig er Christendom. Det er hermed
som med Blufærdighed: i Forhold til et ganske lille Barn er
Blufærdighed een; saasnart der antages, at Barnet er blevet
saa vorent, at det har en Viden, er Blufærdigheden en anden;
at ville, efterat en Viden er indtraadt, efterat der saaledes maa
antages at være i begge Viden og en Viden med hinanden
om, at denne Viden er at ville, efterat Dette er indtraadt,
bevare hin første Art Blufærdighed, vilde ikke blot ikke være
Blufærdighed men en nderst fordarvet og fordarvelig Uæde-
lighed Christendommens Forkundelse eller dens Forkunderne
have længe nok, baade pecuniært og i Henseende til Anseelse,
Vre, Titler og Værdigheder, levet af at der har været
dem, som vorede Alt for Christendommen Dette overbeviser
ikke mere en vidende Menighed; oprigtigt talt, man kan heller

ikke fortænke den deri. Hvor skulde en Modsigelse kunne overbevise, den Modsigelse: at høre En bevise Christendommens Sandhed af, at der har været dem, som offrede Alt for Christendom, og at see Forkynderen leve deraf, ved Hjælp deraf i Besiddelse af de forskjelligartede jordiske Gøder; det er jo at modbevise Beviset. Det Farlige er, naar Viden er i Menigheden, og Viden i Forkynderen, og Viden gjensidig med hinanden: da ikke at ville ud med Sproget, at ville holde det hen i en høiere, høitideligere Tone, hvis Usandhed man geheimt er vidende om; dette er det Farlige, det Demoraliserende. Menigheden trænger til at faae hiint sande Beviis at see, ikke at jeg lever af, at der har været Folk, som offrede Alt, eller i ethvert Tilfælde (thi jeg, en umyndig Digter, der kun altfor meget hænger ved dette Liv, ogsaa en Kunjon, som Digtere gjerne ere det, dog med Mod til at tilstaae det, hvad ikke altid Digtere have, jeg maa blive ved det Lettere), Menigheden trænger til (hvad dog vel baade jeg og Enhver maa kunne præstere) Sandheden, Tilstaaelsen, istedetfor at spises af med Forsikringer, som Intet betyde for klogt Vidende. Og Forkynderen trænger vel ogsaa til at faae Sandheden sagt, just for dog at kunne gavne en lille Smule. Og sandeligen, han kan efter mine Begreber gavne meget, naar han er saaledes sand, tilstaaer, at dette egentligen ikke er Christendom, naar Forkyndelsen skal skaffe ham alt det Jordiske til sig og Familie og endog nogenlunde rigeligt, naar Forkyndelsen skal være hans Carriere i Verden. Altsaa Get af To, enten gives der virkelig Uskald paa det Jordiske for, bringende Offer og lidende, at forkynde Christendom: dette er den høiere Form; eller man sikker sig det Jordiske, det Timelige, men gjør saa Tilstaaelsen, at denne Forkyndelse ikke egentligen er Christendom. Den første Form har det ene Menneske ikke Lov til at fordre af det andet, han har Lov at fordre det af sig selv. Det Andet har vi Mennesker Lov til at fordre af hinanden; thi Sandhed skal der dog være i det, og Ende maa der dog gøres paa dette Tvedydighedens Spil med Forsikringer mellem Vidende og Vidende, altsaa Forsikringer, som gives

af Dem, der nu altfor meget ere vidende om, hvad Forsikringer har at betyde, og gives Dem, som nu altfor meget ere vidende om hvad Forsikringer har at betyde, under Fortielse af det saende Sammenhaeng.

Thi disse „Forsikringer“! Dra Slægt til Slægt er det, medens man forblev i rolig Erhverven og Besiddelse af det Nordiske, holdt hen med denne Forsikring: „dersom det fordredes af mig, saa var jeg villig til at forlade Alt, offre Alt for Christendommens Skyld.“ Og den Entelte har, medens han forblev i rolig Erhverven og Besiddelse af det Nordiske, holdt det hen tove, tredive, fjerretve Aar, fort et heelt Liv med den Forsikring: „dersom det fordres af mig, saa var jeg villig til at forlade Alt, offre Alt, for Christendommens Skyld.“ Amidlertid har Verden seet en næsten juldkommen jædelig Oplosning -- men ingen af de Forsikrende fandt, at det nu fordres af ham, han vedblev blot at forsikre: at dersom Aljaa han vedblev at erhverve, eftertragte, besidde det Nordiske; men han var tillige Selt; at det ikke viste sig, var ikke hans Skyld: dersom det fordredes han var villig nok; han forsikrede: at dersom Der var i min Ungdom et ungt Menneiste, som aldrig drev det til at faae første Examen, men som bestandigt sagde: næste Gang kommer jeg, hvisaarfaa vi kaldte ham ikke ved Navn men blot „næste Gang kommer jeg.“ Saaledes med Forsikringerne; men det littedes længere at holde det hen, end det littedes hiint unge Menneiste, der blot efter nogle Aars Forløb var gjennemgaaet.

Og nu er Forsikringernes Tid forbi! Tre hundrede Aars nderdelige Bedrifter, ja, hvad Under vel, om de have, hvis jeg saa tør sige, opvaaret et uhyre Rønd, hvorpaa der (om det end altid er Forvirring og Meningsløshed, at Een trækker paa en Andens Helteggjerninger kunde trækkes ved Hjælp af Forsikringer, trækkes længe, inden det ret blev tydeligt, hvor forvirrende dette er. Men dette Forsikringens Rønd, dette Valuta, som en Bank for at være Bank altid maa ere, og som her Christenhedens Bank eiede: det er fortæret, mine Herrer

og Damer! Istedetfor at kunne trække paa Banken, maa der først dannes en ny Bank, ved, hvad her er Valuta'et, Handlinger, Charakter-Handlinger.

Kan jeg ikke det: nu vel, Gæt kan jeg, Gæt skal jeg, og dette Ene vil jeg, jeg vil idetmindste afholde mig fra ved „Forsikringer“ at tillybe mig Noget eller at besvige Eder, I Herlige, for Eders rettelige Tilkommende, Beundringens, Taknemmelighedens Lov for Eders Liv, Eders Daad, hvad I efterlode Slægten, ikke for at nogle Klogtige falsk skulde gjøre det i Penge og Deilige, men for at det skulde opmuntre os Senere til Efterligning. Jeg skal ikke „forsikre“. Duer jeg — hvad jeg vistnok i enhver Forstand ikke gjør — ikke til at være Helt: vel, jeg skal i ethvert Tilfælde ikke forsikre „at dersom . . .“, det er, jeg skal ikke give det Skin af, at det er Omstændighedernes Skyld (fordi det ikke fordres af mig) at jeg ikke kommer til at vise mig som den Helt, jeg er, jeg skal ikke give det Skin af, at jeg i Grunden er Helt, blot ventende paa Leiligheden, medens dog mit Liv udtrykker, at jeg er, at jeg kun altfor godt finder Leilighed til at være, lige saa pengebegjærlig og lige saa ærebegjærlig som enhver Anden. Nei, duer jeg, som sagt, ikke til at være Helt, saa skal det blive aabenbart, at jeg ikke duer dertil, at Sandhed er, at det er mig der ikke duer dertil, og at det er noget Sludder med dette „dersom det fordres“, iær medens Verdens Tilstand er en sædelig Oplosning, som end ikke Oldtiden har seet, som den end ikke var, da Christendommen kom ind i Verden, saa hvis ingen Anden vil, vil jeg, og jeg vil vove det i Christendommens og Guds Navn at sige til Enhver, der forsikrer „at dersom . . .“, sige til ham: er der Dig ikke andet i Veien for, at Du træder i Charakter af at være, hvad Du er: Helt, end at Du mener det ikke fordres — o, dyrebare, hoistærede Ben, det ikke blot fordres, nei, det er lige paa det Iderste, om det ikke er for silde; iil, iil!

Altjaa, Forsikringernes Tid er forbi, Forsikringernes, denne den farligste af alle hykkelske Opfindelser, farligere end pharisæisk Gjernings-Netsfærdighed, thi det er dog altid et virke-

ligt Noget at leve saa strengt, men Forsikringer ere slet Intet, og dog tillivende sig det Hvieste. Og er deres Tid forbi, saa ingen Brovlen, ingen Wallen, hvorved man igjen bliver hængende i dem, raast Beslutning: bort med dem, bort med Forsikringerne, den af alle farligste Vernejse! Lad os blive ædrue! Udtrøller mit Liv stadigt væk, Nar efter Nar, at jeg er som Nolet er slett, saa skal jeg idetmindste holde Mund med Forsikringer „at derjom . . .“

Doa maaskee ville de Lærende, Tilhørerne, Menighederne eller ganske noiaagtigt, det christelige Publikum have adskilligt at indvende, hvis Forsikringerne affstødes, maaskee vilde man endog gjøre lidt Ansirengelse for at kalde „Forsikringerne“ tilbage. Thi vistnok er det Forkunderne, der gjøre Brug af Forsikringerne, men maaskee er det de Hørende, Verden, der staaer sig bedst ved at twinge Forkunderne ind i denne Ujandhed, at da Christendommen ikke skal blive altfor alvorlig.

I ældre Tid (da man dog virkelig forholdt sig til Vorbillederne, saa man enten, det Sandeste, forstod dem saaledes, at man skulde ligne dem, eller om man end sparede og skaaede sig selv, dog for Alvor holdt dem høit i Ære, næsten kun altfor høit, forsaavidt man ikke var langt fra at tilbede dem, et listigere Paasind for at fritages for Efterfølgelsen), i ældre Tid fordrede man, at Forkunderens Liv skulde udtrølle Læren; det kaldte man Alvor, det var, som vi nu siage, Garantien, Forkunderen havde at stille. I disse Tider (da en aldeles verdslig Forstandighed har skadt sig mellem Vorbillederne og os, det er, taget dem bort, eller bragt dem næsten paa Latterens Afstand fra os, saa vi, i Samtidighed med et saadant Liv, en saadan Stræben vilde finde den af alle latterlige den latterligste Uverdrivelse), i disse Tider kunde paa den Maade Christendommens Forkundelse vistnok blive det christelige Publikum for alvorlig en Sag. Forkunderen er derjom nu en anden. Vil Du gjøre Lykke i Verden med din Christendoms Forkundelse, da fordres, at dit Liv udtrøller omtrent det Modsatte af Forkunderen, eller der fordres, at dit Liv, ved at udtrølle omtrent

det Modfatte af det Forkyndte, afgiver Garantien for, at Forkyndelsen er en Kunstnydelse, en dramatisk Forestilling med Taarer og Armbevægelser o. D.

Tag nogle Exempler. Er det dette Du vil forkynde, dette Christelige, at den Christne foragter Verdens Ære og Hæder, Rang og Titler, Stjerner og Vaand — og Du selv er bogstaveligen Jørgenting, og det ovenikjobet maaskee er vitterligt, at Du ikke har villet opnaae Ælgt, uagtet Du har kunnet det: Kjere, det er ikke Noget for Dig at tale om; det kunde jo see ud som Alvor; og det christelige Publikum vilde blive rasende, som var Christendom Noget, der havde Ret til at forpligte Ens Liv — istedetfor at den er en Trost, Trost f. E. for dem, der ikke vare saa heldige at drive det til Rang og Titel o. s. v. trods deres ivrige Stræben derefter. Som sagt, Ælgt er ikke Noget for Dig at tale om. Nei, see først selv at faae en hoi Rang, skaf saa Lidt, eller rettere ikke Lidt, jo mere jo bedre af Stjerner og Vaand — og præf saa Du paa Kraft, om at den Christne foragter Rang og Titler, Stjerner og Vaand: Du har det christelige Publikums Bifald baade forud og bagud, baade forud og bagefter, Du har det om Du vil i Taarer; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at Forkyndelsen er Kunstopgave, og der grædes vel mere i Theatret end i Kirken. — Er det dette Du vil fremstille, at Christendommen dog har en Fortjærlighed for den eenlige Stand — og Du selv er ugift: Kjere, det er ikke Noget for Dig at tale om; det christelige Publikum var istand til at troe, at det skulde være Alvor, og saa Gud Naade Dig. Nei, giv Tid, see først at faae Dig en Hustru — og præf saa Du om, at Christendommen har en Fortjærlighed for den eenlige Stand, græd lidt dertil; det christelige Publikum græder rort med i den stille Time; thi dit Liv afgiver Garantien for, at Forkyndelsen er Kunstopgave. — Er det dette Du vil fremstille, at i Forhold til Ægtefælskab Christendommen er af den Mening, at man kun bør gifte sig een Gang — og Du selv er gift første Gang: Kjere, det er endnu ikke Noget for Dig, det har maaskee endnu lange Udsigter inden Du kan prædike om

Sligt, maaskee bliver Du aldrig istand dertil; i ethvert Tilfælde, vent; hvis saa din første Kone er død, og Du har giftet Dig anden Gang — nu er Diebliffet der, vræk nu Du om, at Christendommen mener, man kun skal gifte sig een Gang! Du har det christelige Publitzums Bisald; thi dit Liv afgiver Garantien for, at din Forkyndelse er objektiv.

Ja, i Sandhed, man vil saa gjerne (og at gjøre det var vistnok Bei til at blive det christelige Publitzums Indling) give Christendommens Forkyndere Skulden, søge Heilen hos dem; men snarere er det dog maaskee dette christelige Publitzum, der ved Menneste-Frygt (hvad vistnok Forkynderne ikke turde give efter for) tvinge Forkynderne til at bedrage dette christelige Publitzum. Den Verden, der overalt fordrer Garanti, den har ogsaa passet paa at sikkre sig, at Christendommen da ikke ved Forkyndelsen bliver en Magt, en Magt med Ret til at forpligte Ens Liv; og derfor fordrer denne Verden den tilforladelige Garantie at Forkynderens Liv gjør Forkyndelsen til en Hægten i Lusten. Thi Verden vil bedrages; ikke blot, den bliver bedragen, o, saa var Sagen ikke saa farlig, men den vil bedrages; heftigt, heftigere, mere lidensabeligt maaskee end noget Sandheds-Bidne har kæmpet for Sandhed kæmper Verden for at blive bedragen; taknemmeligst lønner den med Bisald, med Penge, med Anseelse Enhver, der vil som den, vil: bedrage den. Da aldrig har maaskee Verden saaledes som i vore Tider trængt til at blive ædru.

Thi tort og godt. Det er det nye Testaments bestemteste Udjaagn, at Christendommen og det at være i Sandhed Christen maa være det naturlige Menneste i høieste Grad til Forargelse, at han maa ansee Christendommen som det høieste Forræderie og den sande Christen som den lumvneeste Forræder mod det at være Menneste, et Forræderie og en Forræder, som aldrig kan straffes haardt nok. Det er ogsaa let at see, at saaledes maa Christendommen, der er „Mandens“ Bestemmelse, vise sig for Enhver, som ikke ved at afdøe er gjensødt til at være „Mand“.

Nu har jeg aldrig seet et eneste Menneske, om hvem det end i fjerneste Maade kunde falde mig ind, at hans Liv (thi „Forfikklinger“ maa der slaaes en Streg over), udtrykte, at han var død og bleven Aand, saa lidet som jeg mener selv at være en Saadan: hvor i al Verden er det saa gaaet til, at hele Stater og Lande ere Christne, at vi ere Christne i Millionviis, at der er Rift og Trængsel om at blive Lærer i Christendom?

Dette kan kun forklares deraf, at vi har faaet Christendommen gjort om til noget ganske Andet, hvad den Myndige vel med Rette og med Foie kunde kalde et Forræderie mod Christendommen.

Saa snart da En jogte at drage Christendommen frem i sin Sandhed, i samme Dieblik vilde der høres dette Raab over ham: han er en Forræder mod os. Aha! Endog blot saa svagt, saa mildt, unyndigt, som jeg har forsøgt det, at drage Christendommen frem noget sandere: jeg er forvisset om, der ere dem, som i deres stille Siind domme saaledes om mig: han er en Forræder mod os, han forraader os. De sigte det ikke hoit, maaskee ansee de det ikke for klogt, for at Opmærksomheden ikke skulde henledes paa det, og maaskee, om ikke jeg, saa Sagen hidjes ud i yderligere Oplysninger. Men hvis jeg stærkere drog — dog nei, jeg er ikke Aand og kan derfor ikke gjøre det; men hvis jeg kunde drage Christendommen stærkere frem i dens Sandhed, og hvis jeg gjorde det: i samme Dieblik vilde Dommen blive hoirostet: „det er Forræderie mod os!“ Aha! Vi have faaet Christendommen gjort om til noget ganske Andet end hvad den i Sandhed er, derfor er ogsaa Dommen om den blevet en anden. Saa snart Christendommen igjen fremsættes i sin Sandhed, saa kommer (sfr. det nye Testaments Forudsigelse) den sande Dom frem: det er Forræderie mod det at være Menneske — ikke er den Stjernekyndiges Beregning af et Himmelslegemes Bevægelse viskere. Vi rose saaledes ogsaa vor Tid, at Christendommen ikke mere forfølges. Det troer jeg: den er slet ikke til. Blev den til i sin Sandhed: Forfølgelsen vilde øjeblikkelig følge dette Forræderie mod det at være Menneske.

Dette forstaaer jeg ganske uvoverligt, just fordi jeg ikke er Mand. Jeg forstaaer tillige, at jeg derfor kan roligt bede Væseren at følge med mig, at give sig hen; thi jeg skal ikke føre Sagen længere ud end til en lille Tilstaaelse — og det kan da endnu ikke kaldes et Forræderie uden af dem, der ere aldeles fortabte i Usandheden og formodentlig tillige slagne med Blindhed, at de ikke see, hvad vistnok ellers vilde hjælpe dem, som en corporelig Menneske, til at faae Tineue op, at hvis det Profane kommer til at gjøre Judsigelsen mod den givne Christenhed, uden at denne itide har værget sig ved at gjøre Tilstaaelser, bliver Sagen en anden. I Gjennemsnittet af Mennesker, til hvilket jeg hører, vil der være saa megen Sandhedskjerlighed, at de ville være villige hertil, til, naar det kan gøres dem tydeligt, at det vi kalde Christendom egentligen ikke er Christendom, saa ogsaa at ville lade sig overbevise derom, og, naar der ikke fordres videre, da vedgaae det. Thi var Fordringen kun til mig og til de Andre, at vi virtelig skulde blive Mand: saa bleve vi vistnok allesammen i høieste Grad forbittede.

Men saa langt fører jeg ikke Sagen ud. Hvor underligt det end er at rejsfærdiggjøre sig paa den Maade (da det i høiere Forstand er en Anklage mod mig), jeg kan med Sandhed sige: jeg begaaer intet Forræderie mod os Mennesker; og jeg er ikke selv Mand.

Dog naar det nu forholder sig saaledes med en kristen Verden, kristne Stater o. s. v., er det saa ikke sandt: at vi trænge i høieste Grad til at blive ædru? Og er det saa ikke det mildeste Mulige — dog hvad Under vel, at det er saa mildt, siden det er mig, der foreslaaer det, jeg den svage, numndige Diger!

er det ikke det mildeste Mulige, naar der ikke er Tale om mere end at vedgaae det? Og hvad skal det dog egentlig gavne os engang i Evigheden, at vi her have holdt det hen, berusede i lutter Sandselsbedraag? Sandeligen jeg føler det selv kun allsfordubt, hvor elendigt og maadeligt det er, jeg naaer, men der er

dog Mening deri; jeg vil, hvis jeg ikke til den Tid er kommet længere, jeg vil i Evigheden sige: Det, vi kaldte Christendom, det var dog egentligen ikke Christendom, det var en meget formildet Opfattelse, et Noget, der fjernere forholdt sig til Christendom; men Dette har jeg tilstaaet, jeg har høit og lydeligt vedgaaet, at det ikke egentligen er Christendom — gjør Du saa, o, Gud, med mig, hvad Du vil, efter Din Naade! Jeg veed det vel, at der til enhver Tid og saaledes ogsaa i min Tid levede Mennesker, der gjorde Fordring paa at være i strengere Forstand Christne: dem har jeg ikke kunnet slutte mig til. Nei, for mig har dette viist sig som sandere: at tage en mildere Form, en Formildelse, — men saa at vedgaae, at det ikke egentligen er Christendom. Saaledes kommer jeg! Ædru — det føler jeg vel — ædru er jeg ikke; thi kun „Mand“ er ædru. Men jeg kommer dog heller ikke ganske forstumlet i Hovedet, beruset i Sandhedsbedrag, at dette Formildede, at det var den sande Christendom, ei heller beruset i Selv-Judbildning, at jeg, i Mod sætning til dette Formildede hvori de Fleste leve under Navn af Christne, var den sande Christen: nei jeg kommer med Tilstaaelsen, og jeg kommer jo til Din Naade, o, Gud! Dette er ikke at være ædru (thi saa maatte mit Liv være blevet langt strengere, udtrykkende „Mand“, og dog alligevel ubetinget henflyende til „Naaden“, istedetfor at jeg anbringer „Naaden“ ogsaa paa et andet Sted, nemlig til, i menneskelig Medlidenhed med mig selv, at skaarne mig selv), det er ikke det at være ædru, men det forholder sig til at blive ædru.

Intet redeligt Menneske (og hvad hjælper dog al Uredelighed i Forhold til det at udgive sig for Christen — i Evigheden, hvor Sagen først for Alvor bliver vigtig og afgjørende, er Uredelighed umulig!) kan med Sandhed sige, at dette er for strengt, for haardt. Nei, nei! Et ganske andet Spørgsmaal er, om Gud i Himlen ikke vil sige: det er for mildt. Men i ethvert Tilfælde, det forholder sig til det at blive ædru; og der er dog en uendelig Forskjel mellem dette: at lade som var sand

Christendom til, og til i alle disse Millioner og disse Tusinder af Præster — der er en uendelig Forskjel mellem dette og det: at tilstaae, at dette Hele egentligen ikke er Christendom, men en menneskelig Nørmildelse, der just ved Hjælp af Tilstaaelsen (thi udelades den, har Nørmildelsen brudt med Christendommen) forholder sig til den sande Christendom, forholder sig til det at blive ædru.

II.

Matth. VI, 24 til Ende.

Christus som Forbilledet.

Bøn.

Herre Jesus Kristus, ikke for at plage os Mennesker men for at frelse os sagde Du jo Ordet „Jungen kan tjene to Herrer“: at vi da maatte ville tage derefter ved at gjøre derefter, det er, ved at følge Dig efter! Hjælp Du os alle, hver især, Du som baade vil og kan, Du som baade er Forbilledet og Forsoneren, og atter baade Forsoneren og Forbilledet, saa naar den Stræbende segner under Forbilledet, tilintetgjort, næsten fortvølede, da reiser Forsoneren ham atter op, men i samme Dieblif er Du igjen Forbilledet, at han maa holdes i Stræben. Du har, o Forsoner, ved Din hellige Lidelse og Død gjort Fyldest for Alle og for Alt; ingen evig Salighed hverken kan eller skal fortjenes — den er fortjent. Dog efterlod Du Dig et Fodspor, Du Menneske-Elægtens, hver Enkelt, hellige Forbilledet, at de i ethvert Dieblif ved Din Forsoning Frelste maatte finde Tillid og Frimodighed til at ville stræbe at følge Dig efter.

**Dette hellige Evangelium skriver Evangelisten Matth. 6 Cap.
24 V. til Enden:**

Jungen kan tjene to Herrer; thi han maa enten hade den ene og elske den anden, eller holde sig til den ene og foragte den anden. I kunne ikke tjene Gud og Mammou. Derfor siger jeg Eder: bekyrrer Eder ikke for Eders Liv, hvad I skulle æde, og hvad I

skulle drikke; ikke heller for Eders Legeme, hvad I
 skulle isores. Er ikke Livet Mere end Maden, og
 Legemet Mere end Klæderne? Seer til Himlens
 Engle; de saae ikke og hoste ikke og saute ikke i Lader,
 og Eders himmelske Fader foder dem; ere I ikke meget
 Mere end de? Men hvo iblandt Eder kan lægge en
 Allen til sin Væxt, enddog han bekymrer sig derfor?
 Og hvi bekymrer I Eder for Klæderne? Betragter Li-
 lierne paa Marken, hvorledes de vøge; de arbeide ikke,
 de spinde ikke. Men jeg siger Eder, at end ikke Salo-
 mon i al sin Herlighed var klædt, som een af dem.
 Klæder da Gud saaledes det Græs paa Marken, som
 er i Dag, og i Morgen kastes i Tønen, skulde han
 ikke meget mere klæde Eder, I lidet Troende! Derfor
 skulle I ikke bekymre Eder, og sige: Hvad skulle vi
 æde? eller: Hvad skulle vi drikke? eller: hvormed
 skulle vi klæde os? efter alt saadant søge Hedningerne;
 thi Eders himmelske Fader veed, at I have alle disse
 Ting behov. Men søger først Guds Rige og hans
 Retfærdighed, saa skulle alle disse Ting tillægges Eder.
 Bekymrer Eder derfor ikke for den anden Morgen,
 thi den Dag i Morgen skal bekymre sig for sit Eget.
 Hver Dag haver nok i sin Plage.

„Augen kan tjene to Herrer“, det er Evangeliets Ord.
 Tag saa dette Ord, gaae ud i Verden, agt, om det var muligt,
 paa alle disse Millioner Menneskers Liv, hvad det ndrøtter;
 tænk Dig En, der havde været samtidig med alle de afdøde
 Slægter og agtet paa alle disse utallige Millioner Menneskers

Liv, hvad det udtrykker — hvad det udtrykker? Det udtrykker som med een Mund, hvad saa end Munden siger: „der har aldrig levet noget Menneske, uden at han jo mere eller mindre har tjent to Herrer. Og hvad det angaaer, at det, som Evangeliet siger, ikke skulde kunne lade sig gjøre („Jugen kan tjene to Herrer“), da maa dette være en Misforstaaelse, det lader sig just hyperligt gjøre, hvad hele Verdens Erfaring bevidner. Forsaavidt var det bedre at forstaae, om Evangeliet sagde: Jugen maa tjene to Herrer — men at Jugen kan det, nei, det er ikke saa; det Jugen kan er tvertimod det Evangeliet fordrer. Det Andet lader sig godt gjøre; og vil Du blive til Noget i denne Verden, da maa Du see at slaa ind paa det at tjene to eller flere Herrer, thi Den, der vil gjøre Alvor af kun at tjene een Herre, han see sig vel for, det er et halsbrækkende Arbeide.“ Dog maaskee taler Verden og Evangeliet ogsaa om ganske forskjellige Ting. Verden taler, som naturligt er, om denne Verden, ene og alene om denne Verden, veed ikke af, vil ikke vide af, at der er en anden Verden — det var jo ogsaa en for „denne Verden“ livsfarlig Opdagelse: en anden Verden. Evangeliet taler evigt, og om denne anden Verden, om Evigheden. Jugen kan tjene to Herrer, nei i al Evighed ikke; og kan Jugen det evigt, saa kan jo Jugen det, thi at det seer ud som kunde man det, ja selv om saa var, at man kunde det i disse Timelighedens Par Secunder, det gjør da hverken fra eller til betræffende, hvilket der er Sandhed, om man kan eller man ikke kan. Hvordan det vil gaae et Menneske i denne Verden, det er Noget som Evangeliet (til Forskiel fra Noveller, Romaner, Logue og andet Tidsspilde) ikke spilder mange Dieblikke paa at betænke, nei, for det er disse 70 Aar kun som et Dieblik, og dets Tale haster til Evighedens Afgjorelse; ei heller foregogler det Mennesket lyse Udsigter for dette Liv og denne Verden, naar det, evigt uforandret forkynder den evige Sandhed „Jugen kan tjene to Herrer.“

„Jugen kan tjene to Herrer“, det er Evangeliets Ord. Tag saa Ordet, agt paa dem, som dog ere villige til at forstaae det, som det vil forstaaes, som maaskee ogsaa have forsøgt at

efterkomme det, agt paa disse Mennesker, og Du skal see, een-
 stemmigt udtrykker, om ikke deres Mund saa deres Liv: „Det
 er dog os Mennesker for høit, det lader sig ikke gjøre kun at
 tjene een Herre, nei Ingen kan det“ — men Evangeliet siger,
 evigt uforandret, Ingen kan tjene to Herrer. Og naar Du agter
 noiere paa disse Mennesker, i Mismodets Sieblit — om de
 end kunne tvinge deres Mund, deres Liv udtrykker dog: „det
 er os Mennesker for høit, ja det er en Grusomhed at fordre
 Eliat af os, og aldrig har Noget med mindre Ret kaldt sig et
 glad Budskab end juist Evangeliet! Lad os saa hellere blive under
 Loven med dens ubøielige Strengbed; end denne smilende
 Grusomhed: at Fordringen er, om muligt endnu større end
 Lovens — og at det saa skal være et glad Budskab!“ Dette
 er Forargelsen; selv om Munden tier — naar Mismodet jager
 i et Menneskes Sjæl, saa er Forargelsen ikke langt borte, og
 det er saadanne Tanter, der boe i den Forargede. Og lad os
 kun faae disse Tanter frem, for, om muligt, at faae dem ud
 — ikke ud i Verden, nei ud af Verden, eller dog ud af Hjertet;
 thi at tvinge sin Mund til at tie, selv om saa var, til at sige det
 Modfatte baader kun lidet, naar man ikke kan tvinge sit Sind
 til at slippe Tanterne. — Er da Fordringen og saa grusom,
 eller er Evangeliet virkelig ikke et glad Budskab? Hvis det
 nemlig er saa, at det er evig Sandhed (og at det er saa, ligger
 jo i, at Evangeliet siger det, medens dog det redelige Menneske
 vilde erkjende det, selv om Evangeliet ikke sagde det), er det
 saa, at det er evig Sandhed, at Ingen kan tjene to Herrer,
 hvorledes skulde saa Evangeliet kunne sige noget Andet, eller
 hvorledes skulde Evangeliet, Sandheden, kunne ville fortie det,
 eller hvorledes skulde det være grusomt at sige Dig Sandheden?
 Betænt det vel: er dette ikke Grusomhed, at fortie Dig den!
 Og dernæst, troer Du ikke, at Evangeliet veed hvad det er at
 være Menneske, hender vor Svaghed, veed, hvor uendeligt
 langt ethvert Menneske er fra i Sandhed kun at tjene een Herre?
 Men, siger Evangeliet, juist derfor forkunder jeg en Forsoning:
 er dette ikke et glad Budskab? Dog, siger Evangeliet videre,

hvis mit Første ikke var sandt og stod evig fast: „Jugen kan tjene to Herrer“, saa vilde der i dybere Forstand ingen Trang være til en Forjoning, og dette glade Budskab aldrig være hørt. Er det saa dog ikke et glad Budskab, dette „Jugen kan tjene to Herrer“, naar jeg, Evangeliet, siger det, jeg, der, ved at sige: „Jugen kan tjene to Herrer“, bryder Staven over Alle, ubetinget Alle, og dog i samme Mandedrag kalder Alle, ubetinget Alle til mig, forkynnder at Gud vil, at Alle skulle frelses, og at dette er Evangeliet? Men hvor skulde Alle kunne frelses, naar ikke Alle trængte til at frelses, og hvor skulde Alle trænge til at frelses, naar ikke Fordringen var en saadan, at Jugen fuldkommede den?

„Jugen kan tjene to Herrer“, det er Evangeliets Ord. Tag saa Ordet, agt paa deres Liv, om hvem det maa siges, at de i at stræbe efter Ordet vare, menneskelig talt, i hvi Grad fremmelige, saa de let kunde fristes til, hvis de skulde sammelignes med os Andre, reent at overse os, og til ikke at være langt fra at mene at have naaet det Fuldkomne — agt paa deres Liv; og Du skal see det, i Ansægtelsens Tider, udtrykker, selv om Munden tvinges til Tausshed: „Fordringen er dog et Menneske for høi; som der siges om en Odeland, at ingen Penge forslaaer paa ham, men at give ham Penge er som at kaste dem i en bundløs Afgrund, saaledes udtommer ingen, ingen Stræben end i fjerneste Maade Fordringen, for Gud er jeg i det Dieblit, da jeg, menneskelig talt, er kommet længst, ikke kommet, ikke een, ikke en Milliontedeel af en Tomme Gud nærmere, end Den, der aldrig stræbte, ja end Den, der af yderste Evne stræbte efter det Modsatte. O, Mæthed, o, Afmagt, at have med det Uendelige, det Ubetingede at gjøre; som Elementerne spotte menneskelige Foretagender og gjøre dem til den barnagtigste Marrestreg, saaledes spotter det Ubetingede ubetinget enhver menneskelig Stræben. Det Ubetingede er dog ikke for et Menneske, det er ham for høit.“ Men kan da det, som er bestemt til at ydmyge, kan det være for høit? Eller naar En føler det som at være sig for høit, er det da ikke fordi

han har jullet sig i et urigtigt Forhold til det, saa han ved at anbringe sig selv paa et forleert Sted faaer Trukket paa et forleert Sted, saa Forordningen knusende falder paa ham, istedetfor at den ndmygende skulde trække til Oploftelse i Glæde over og Arimodighed ved „Naaden“? S, Du der er saaledes forsoegt — jeg kan vel behøve din Tale, Du behøver ikke saaledes min; dog lad det nu være saa, tillad mig at tale. Jeg vilde sige: hvad er da Oploftelse? Staaer ikke al Oploftelse i Forhold til Ndmngens Trul? Men kan der da trukkes for stærkt i Mening af Ndmngelse — saa maatte Slagen jo kunne indes saaledes, at Oploftelsen var for hvi. Det er jo i den sandfælige Verden saa, at man kan løfte ved Hjælv af en Vægt — dersom da En tog Seil og meente, at han skulde løfte Vægten, istedetfor at han skulde løftes ved Vægten: ja da er han knust. Men det laae ikke i Vægten, det laae i ham. Saaledes med den ubetingede Forordning; skal jeg løfte den, er jeg knust. Men dette er ikke Evangeliets Mening saaledes, dets Mening er, at jeg ved den i Ndmngelse skal løftes troende og tilbedende — og saa er jeg let som Auglen. Eller hvad er mest oploftende, Tanken om egne gode Gjerninger eller Tanken om Guds Naade; og den igjen, naar er den det meest, saa det saligt svimler for En, mon ikke da, naar min bedste Gjerning for Gud forvandles til en Nederdrægtighed og Naaden bliver saa meget desto større? En uvverlig Mand har uvverligt sagt, at en stor Belgjerning kun ret kan lønnes med stor Utal. Fortræffeligt! Thi naar den store Belgjerning lønnes med Tal, end sige med megen, maaskee med ligesaa stor Tal, saa bliver Belgjerningen mindre. Men den store Utal som Gud bevarer Belgjerningen usforandret stor. Og saaledes sandtes der hverken i Himlen eller paa Jorden eller i noget Forhold mellem Menneiste og Menneiste en Oploftelse som denne, naar jeg ndmyget, bestammet, fra min bedste Gjerning som fra en Nederdrægtighed sunder Hvile i „Naaden.“ Lad Hedningen med sin stolte Halle slaae Himlen eller dog see om det kan luffes ham: fra denne Ndmngelse er den Oploftelse, der saligt naaer Himlen. Gud kan Du ikke

tilbede med gode Gjærninger, endnu mindre med Forbrydelser, og lige saa lidt ved at synke hen i en blodagtig Døs og slet Intet gjøre. Nei for ret at tilbede og for ret at have Glæde af at tilbede, maa et Menneske bære sig saaledes ad: han stræbe af yderste Evne, spare sig selv hverken Nat eller Dag, han see at skaffe jo mere jo bedre af hvad retsindige Mennesker menneskelig talt maatte kalde gode Gjærninger. Og naar han saa tager dem og dybt ydmyget for Gud seer dem forvandlede til Ussjelhed og Nederdrægtighed, det er at tilbede Gud — og det er Oploftelse.

„Ingen kan tjene to Herrer“, dette er Evangeliets Ord; evigt uforandret gjentages: Ingen kan tjene to Herre. Men naar det nu er saaledes, at aldrig nogenfinde noget Menneske har gjort det: bliver det saa dog ikke tilfidsst Menneskeheden billige Forlangende, at denne Fordring forandres, at der slaaes af? Og fordi mindre oplyste Tider have fundet sig i denne Tingenes Orden, hvis Urimelighed de ikke have formaaet at indsee; fordi Menneskeslægten i dens forknyttede Tilstand, da den kun altfor stærkt bar Præget af at være cujoneret under Loven, ikke har turdet knye: følger deraf, at oplyste, frisindede, dannede Tider, eller i ethvert Tilfælde — thi endnu er der vel en stor Mæsse, som er baade uoplyst og forknyttet — følger der deraf, at et oplyst, et frisindet, hoistæret dannet Publikum bør finde sig i det Samme? At fordre det Ubetingede af Mennesker er i Grunden Galstab, en latterlig Overdrivelse, der — hvad enhver Forstandig let indseer — som alle Overdrivelser hævnner sig selv ved at frembringe lige den modsatte Virkning af den tilsigtede. Al menneskelig Wiisdom ligger i dette Herlige og Gylde: til en vis Grad, med Maade, eller i dette: Baade-og, Tillige; det Ubetingede er Galstab. Justt dette er kjendt paa den modnede Alvor, at den fordrer, at Fordringen skal være saaledes, at et Menneske med Lyst og Tilfredshed i en jævn Stræben rigeligt kan indfrie den. Hvad Ingen af os har gjort, det kan selvfølgelig altsaa Ingen af os gjøre; og kan

Angen af os gjøre det, saa maa Fordringen forandres i Forhold til hvad vi har viist at vi kan, derved, at vi har gjort det — mere kan der ikke fordres. Og derfor fordre vi en Christendom, der kan bringes i Samklang med hele vor øvrige Tilværelse, svarende til den Forandring, som der, ved stigende Uplysning og Dannelse og ved Arigjørelse for alle værdige Trul, er foregaaet med Menneskestægten, eller dog i ethvert Tilfælde med, hvad der er som Hjerteskuddet i Slægten, det dannede Publikum.

Denne Klost — selv om den ikke hortes i Verden, hvad den vissestigen gjør og heirostet nok — denne Klost har uvaa-
 tvivleligt Gjenklang i Manges Sind. Og lad den saa kun blive hort. At Verden er blevet forandret, hvo nægter det! Til det Bedre? Ja det bliver et Spørgsmaal. At Verden er blevet idel Forstandighed, hvo nægter det! Er dette Vinding? Ja, det bliver et Spørgsmaal. Men at Antet er Forstandighed saaledes til Forargelse som det Ubetingede, det er evig vist, og for at blive ved hvad vi her nærmest tale om, det kendes ogsaa strax derpaa, at Forstandighed aldrig vil ubetinget anerkjende nogen Fordring, men bestandigt fordrer selv at være Den, der fordrer, hvorledes Fordringen skal være. At fordre Christendommen affkasset eller at opgive Christendommen er derfor i god Overeensstemmelse med denne Forstandighed. Men at fordre Christendommen forandret er Misforstaaelse? Thi forandres kan Christendommen ikke, just derpaa kendes det igjen, at den er lige stil modsat „Forstandighed“, hvis Hemmelighed er til ethvert Kløkkelet at kunne forandres paa enhver Maade, alt i Forhold til som Tiden, Publikum, Profitten kræver det, eller Bunden og Bladet og Bladene vender sig. Nei, forandres kan Christendommen ikke; at fordre det er Forføjet paa at forandre den, hvilket dog er aldeles uden Virkning, ja, som et Bjerg vilde see paa et Barn, der gik hen til det og sagde: gaac af Veien for mig: saaledes maa Christendommen høre paa denne Tale, der fordrer af den det evige Umulige, at den skal forandres.

Forandres kan Christendommen ikke, ei heller er den i det Tilfælde, at naar Alt og Alle forandres, at saa den ogsaa forandres; ei heller kommer den, som menneskeligt Herredomme, i Forlegenhed derved, at Alle forandres — men paanodes Noget vil Christendommen ikke, og det har den aldrig villet. Derimod har den lige fra Begyndelsen villet og vil uforandret fremstilles i hele sin Ubetingethed, at saa Enhver kan overveie med sig selv, om han vil have med den at gjøre eller ikke. Om ikke en Eneste vil antage den, Christendommen bliver uforandret, ikke en Taddel giver den efter; om Alle antage den, ikke en Taddel maa der forandres. Det er Guds Kjerlighed til Mennesket Christendommen forkynnder; for hvert eneste Menneske, det fattigste, elendigste, meest forladte, for hans Skyld har Gud i Kjerlighed ligesom sat Himmelen og Jorden i Bevægelse; men om alle Mennesker, der have levet og leve, forenede fordrede blot en Taddel Forandring: nei aldrig! Hvert eet eneste Menneske, det fattigste, elendigste, meest forladte, er, hvis han til sit eget Bedste vil som Gud vil, ifølge Christendommen, Gud uendelig vigtig — ubegribelige Kjerlighed! Men paa den anden Side: Slægtens utallige Millioner, de ere for Gud ikke mere end Myg, end ikke saa meget, hvis de ikke ville som han vil.

Hvor skulde saa Forstandigheden og Christendommen kunne komme i Forstaaelse med hinanden, de stode indbyrdes fra som modsatte Poler. Thi det er i disse forstandige Tider ikke dette, der er Christendommen og Menneskene imellem, at vi Mennesker ikke opfyldte Fordringen. Hermed kan Christendommen indlade sig, som Tilfældet var i andre Tider, da man havde en uendelig Forestilling om Fordringen og var villig til at tilstaae sin egen Ufuldkommenhed, at Feilen laae der, ikke i at Fordringen var ubetinget. Nei, det der i disse forstandige Tider er Christendommen og Menneskene imellem er, at de have tabt Forestillingen om den ubetingede Fordring, at de ikke kan faae det i deres Hoved, hvad det skal til, at Fordringen er det Ubetingede, hvad det kan hjælpe, da dog Jagen opfylder den, at det Ubetingede er blevet dem det Upraktiske, en Daar-

stab, en Latterlighed, at de, oprøst eller selvloqt, vende Forholdet om, søge Keilen i Hordringen, og selv blive den Hordrende, der fordrer Hordringen forandret. „At ville det Umulige“, siger man, „er Galstabs; fornuftig Willen er at ville hvad man formaaer. Men at fordre det Ubetingede er at forlange at man skal ville det Umulige, ødsle sine Kræfter, sin Tid, sit Liv dervaa, uden at komme af Stedet — og dette er Galstabs, latterlig Overdrivelse.“ Forstandigheden er et Oprør mod det Ubetingede, ikke heirostet, idetmindste ikke i sit Hørste — det vilde vel Forstandigheden ansee for ulloqt, og en finere Forstandighed onster bestandigt, at der, for visse Marsjagers Stuld, ikke henledes Omærksomheden dervaa, at det bliver en Hømmelighed mellem os, at vi har gjort Oprør, hvorimod det Elin øvretholdes, at der slet ikke er steet Noget. Langsømt snigende sig frem fortærer denne Forstandighed lidt efter lidt det Ubetingede, undergraver Troen dervaa, Verbødigheden derfor — og saa tilslidst braller maastee en utaalmodig Forstandighed ud med Sprøget og forkunder heirostet sin Visdom, at det Ubetingede er Galstabs. Med den vorende Forstandighed tillager en vis Art Menneste-Mundstabs: Njendstabet til, hvordan vi Mennester nu engang ere, eller i disse Tider ere, en naturvidensstabelig statistisk Viden om den menneftelige Sædeligheds Tilstand som Natur-Product, fortloret af Beliggenheden, Luftsprøget, Vinden, Regnmængden, Vandstanden o. s. v. Om vi Mennester maastee fra Slægt til Slægt vanstlægte, bestjefstiger slet ikke denne Menneste Mundstabs. den angiver blot nøiagtigt, hvordan vi ere, Courjen, Torvevrøsen — for i floqt Njendstabs dertil at kunne boade vogte sig for og bruge Menneftene, gøre Gulle, vinde Hørdele i denne Verden, eller for at kunne forvare og bejmmulle sin egen Usjelhed og Middetmaadighed, eller for et jaac Lov til med en Slags - vidensstabelig god Samvittighed at mistante, hvis der en sjelden Gang stulde vise sig noget Bedre. Men hvorledes vi Mennester stulle være, om Guds-Hordringen, om Idealerne: derom spørøes. i Forhold til som Forstandigheden siger, mindre og

mindre. Tilfaldt finder man endog denne Tale, hvis den en sjelden Gang høres, denne Tale om, hvorledes vi Mennesker skulde være, man finder den noget slant og abgjesmakt Noget, ligesom Guds Ord fra Landet. „Eligt Phantasterie gider virkelig intet forstandigt Menneske høre paa, ja han bør end ikke, for ikke at spille sin Tid og sit Liv. Det skulde da være om det var en Præst, der talte om Eligt, saa kan man tolerere det, vel at mærke, naar det da er en Præst, der sammeligt iagttager decorum, indskrænker sig til at declamere dette i stille Timer i Kirken — men forresten da ikke understaaer sig til at ville lade sig mærke med Eligt. Naar saa er, kan det tolereres, det er nu engang Præsterne's Levevei, og saa billig er Forstandighed altid, at den ikke vil forstyrre ham den, om det end er vist, at i en ganske anden Forstand end Poesie og Kunst er en Præst, der som oftest er hverken Poesie eller Kunst, en Overflodighed.“ Thi er det saaledes, at man nogenstunde har misbrugt Christendommen til at eujonere Verden: vist er det, nu er Forholdet vendt om, og Verden, dens Forstandighed vil eujonere Christendommen, vil eujonere Præsterne til, for at tolereres, at blive Skuespillere og Declamateurs, hverken mere eller mindre — at, mange af dem behøver Verden vel ikke at eujonere dertil, de ere maaskee kun altfor lette at lokke.

Lad dette kun blive sagt og hørt, hvad Sandhed er, at „Forstandigheden“, hvis Mening er, at Fordringen maa gjøres om efter Menneskene, og Christendommen, hvis Paastand er, at Menneskene skal gjøres om efter Fordringen, eller at dog i ethvert Tilfælde den ubetingede Fordring skal ubetinget hævedes, at disse To, Forstandigheden og Christendommen ikke kunne komme i Forstaaelse med hinanden. Jeg for mit Vedkommende skal altid vide Forstandigheden Tak og agte det hos den, om den er saaledes redelig, at den ganske uforbeholdent rykker ud med Sproget: at det Ubetingede er den en Latterlighed.

Dette er ikke det Farlige, idetmindste ikke for Christendommen; thi aldrig er det farligt, at man faaer den sande

Sammenhæng at vide, allermindst farligt for den Magt, der har Sandheden saaledes paa sin Side som Christendommen har den. Derimod kan det være farligt for Christendommen, hvis man holder Sandheden hen om ikke i Uretfærdighed saa dog i Tvetydighed. Som hvis man f. Ex. hittede paa, at Væsemaaden var tvivlsom, eller at disse Ord „Ingen kan tjene to Herrer“ være vanskelige at forståe, saa der i det ene Tilfælde maatte granskes dybt, i det andet Tilfælde forstås længe, og der selvfølgelig (da jo Granskning og Forståelse ikke er Enhvers Sag) maatte et Par Profesorer til, hvis Levebrød det saa blev at granske eller forstå, hvisaarsag de vel (for Videnskabens eller dog for Levebrødets Skyld) vilde sørge for, at Granskningen eller Forståelsen varede lige saa længe som de levede. Dog dette lykkes maaskee mindre i vore Tider. Men man kan jo ogsaa paa en anden Maade holde Sandheden hen i Tvetydighed, man kan lade den ubetingede Fordring vedblive at lide, men saaledes, at der forståes noget Andet under, at i Livets Virkelighed har man ikke med Sikret at gjøre, saa den ubetingede Fordring bliver en Søndags-Hvitdelighed, et Divertissement opført af Præster — og Ens Liv forresten i al Tryghed forbliver uberørt af den ubetingede Fordrings jaarende Uro. Dette er at udmarve Christendommen, at frembringe et Skin, at gjøre Christendommen til en Talemaade, hvad den mindst af Alt vil være.

Nei, det er Christendommens Alvor med den ubetingede Fordring; og om saa forresten ikke eet eneste Menneske har formaaet at opfylde Fordringen: Een har dog opfyldt den, ubetinget opfyldt den, han som har sagt Ordet: „Ingen kan tjene to Herrer“, han, der her som i ethvert Forhold ikke blot jagde Sandheden men var Sandheden, han der ogsaa saaledes var „Ordet“, at hvad han jagde det var han.

Om ham ville vi da tale, om Forbilledet. Han har sagt: „Ingen kan tjene to Herrer“ — og hans Liv har udtrøkt, at han kun tjente een Herre. Ved at agte paa hans Liv ville vi see den ubetingede Fordring og see den opfyldt. Imidlertid

bringe vi det bestandigt i Erindring, at Jesus Christus ikke blot er Forbilledet men ogsaa Forsoneren, at ikke Forbilledet skal ængste os til Fortvivlelse, bringe det i Erindring ogsaa nu, idet vi see, hvad det foreløste Evangelium foranlediger os til, tale om

Christus som Forbilledet

eller

Ingen kan tjene to Herrer;

vi ville see, hvorledes hans Liv lige fra Begyndelsen maatte være anlagt og indtil det Sidste maatte være, hvis han skulde udtrykke Det: kun at tjene een Herre; fremdeles: hvorledes det (især da han ikke kunde ville leve i affides Skjulthed, men, som Forbilledet, maatte ville gjøre det kjendeligt for Menneskene, Det kun at tjene een Herre), hvorledes det gik og maatte gaae ham i denne Verden, blandt os Mennesker, vi som Alle mere eller mindre tjene to Herrer og i den Grad, at vi da ikke roligent ville taale, at der er En blandt os, der kun vil tjene een Herre, især hvis han ikke vil trække sig tilbage i Ubemærkethed men hendrage Alles Opmærksomhed paa sig, og med den Paastand, at han er det Sande.

Han lader sig føde i Armod og Ringhed, og ikke blot dette, men i Foragtethed, af en trolovet Jomfru, hvem den retfærdige Mand, med hvem hun var trolovet, viste en Velgjerning mod, at han ikke (hvad han først havde paatænkt og hvad dog, menneskelig talt, allerede vilde have været en Skaanjel) i Stilhed skilte sig fra hende. Saaledes kom han til Verden, paa en Maade som blev han uden for Verden, strax ved sin Indkomst udstodt af Verden, „uden Fader, uden Moder, uden Slægtregister“, ikke ved Fødsel knyttet til noget eneste andet Menneske. Men saaledes var det jo det Rigtige, i Tide at være opmærksom paa, hvad hans Liv var bestemt til at udtrykke: kun at tjene een Herre. Som den, der skal kæmpe paa Løbebænen, er paaklædt dertil, som den, der skal stride i Slaget, er rustet

dertil: saaledes er hans Liv lige fra Begyndelsen lagt an paa at gjøre det muligt kun at tjene een Herre. Thi Fødselen — uden at derfor behoves at fødes af gammel adelig Slægt eller som Thronarving — Fødselen, naar Barnet ved den kommer til at tilhøre en Familie, Fødselen er et Baand, der strax knytter dette Menneske i nærmere Sammenhold med andre Mennesker; og Sammenhold med Verden og hvad Verdens er, saaledes ogsaa Sammenhold med andre Mennesker, er hvad der gjør det saa vanskeligt kun at tjene een Herre, og umuligt, hvis Sammenholdet ikke afbrydes, om end Stjerligheden bliver. Derimod det vægte Barn, som, af Slægt nafvidende og ingen Slægt vedkommende, uden for Samfundet, i Midnatten fødes bag en Buks i Dolgemaal: saaledes lod han sig føde — af Mangel paa Plads, som han vel ogsaa blev korsfæstet, fordi Verden ingen Plads havde for ham! — i en Stald (thi i Forhold til den foragtede Jomfru var der intet Familie-Sammenhold, som har „Evolet“ i Veredskab) lagt i en Strubbe — skulde her være Tale om Sammenhold, maatte det være med Hestene.

Sandt nok, denne Fødsel har ogsaa en anden Side at sees fra, Guds-Siden: der lyser himmelsk Herlighed over denne Fødsel. Det er ikke som ellers, at Natens Stjerner usforandrede lyse over Jorden, nei, hans Fødsel — der rigtignok ikke saae ud som en Begivenhed her paa Jorden — er en Begivenhed i Himlen, den vigtigste, og en Stjerne lyser særliigen over hans Fødestad, jvredende — jaligt det Die, som sees den! — himmelsk Glæde over Stalden og den foragtede Jomfru og den bestammede Mand og over Barnet i Strubben. Dette er overmenneskelig Herlighed. Men som altid det Christelige sætter Modfætningerne sammen, saa Herligheden ikke bliver ligesom at tjene som Herlighed, men omvendt, at tjene paa Ringheden, Kornedrelsen — Størset der staaer med alt det Christelige: saaledes ogsaa her. Thi det christelige Kors er ikke Overfladisthed, Udvoortesked, Waade-Lag, uden Dybde, en Decoration, et Kors i en Stjerne; nei, fra den ene Side sees det ganske bogstaveligt, sprogtelig bodstaveligt et Kors, og intet Die sees Størset

og Stjernen sammen i en høiere Eenhed, saa maaskee Stjernens Glæde blev noget mindre herlig men ogsaa Korsets Lidelse noget mindre piinagtig. Fra den anden Side, omvendt, sees Stjernen; men Stjernen bæres ikke (en senere Opfindelse!), af det er Korset der bæres (jfr. Evangeliet!), Ordens- og Kjendtegnene. Dette er og har altid været og vil altid blive Forstanden til Forargelse. Thi Forstanden siger: for lidt og for meget for-dærver Alt, til Maade, Middelveien og Middeltorrelsen, det er det Sande. Forstanden vilde derfor vel foreslaae at give Afkald paa Stjernen ved Fødselen — dette er for meget, eller saa meget forlanges ikke — men saa ogsaa at blive født i lovligt Ægteskab og idetmindste i en skikkelig god, velstaaende, borgerlig Familie. Dog saaledes er det Christelige ikke; der raades bestandigt over det Himmelske — men af det Jordiske ikke en Trævl. Naar, for at tage et Exempel, Christus udsender Disciple — nu, han kunde jo da sagtens forsyne dem med det Fornødne, men nei, Intet maae de eie, derimod „hvo som giver en af disse Ringe ikkun et Bæger koldt Vand at drikke, fordi han er Discipel, sandelig siger jeg Eder, han skal ingenlunde miste sin Lon.“ (Mtth. X, 42). Det er forneemt; den mægtigste af alle Jordens mægtige Konger kan ikke betale en Drik Vand saaledes, — det forstaaer sig, han forger vel ogsaa for, at hans Udsendinge eller Ministre ikke komte i Forlegenhed for et Glas Vand. Discipelen derimod er ubetinget i Armod, han er bogstavelig trængende i Forhold til Livets første Fornødenheder, et Bæger Vand — og Penge har han ikke, han har (saa kneben kan Gud være, og saa i næste Dieblit paa det samme Menneske rette med Mirakler!) Intet, Intet at give derfor, jo, det er sandt, han har en Anviisning paa Himlen, den er, ret besæet — altsaa, uheldigviis, ikke i denne Verden — mere værd end alle Verdens Herligheder, men Penge har han ikke, og intet Jordisk — det er uheldigt i denne Verden, hvor Penge — ret besæet! — nok er mere værd end alle Himlens Herligheder. Der fortælles om en Rejsende, at han inde i Landet kom i Pengesforlegenhed, uagtet han dog var i Besiddelse af et meget stort Penge-Papiir

— der var Aagen, som kunde bytte det. Saaledes med det Christelige, Discipelen. Forstanden er dette som alt Christeligt til Forargelse. „For lidt og for meget,“ siger Forstanden, „fordarver Alt. Lad os give Afstald paa disse himmelske Anviisninger, saa meget forlanges ikke; men lad saa Det at forkynde Christendommen blive idetmindste et jævnt godt Levebrod med noget Haast om Aaret og en vis Anseelse i Samfundet; det Andet er, baade paa den ene og paa den anden Maade, Overdrivelse. Hvorfor skal Modsetningerne holdes saa frugtelig spændt ude fra hinanden, hvorfor kan der ikke slaaes lidt af i Retning af det Mirakulose, og saa lægges lidt til i Retning af det saadan mindre guddommeligt, men mere menneskelig ligesfrem: at have det lidt godt i Verden? Fremdeles, hvortil denne Fornehmhed, der gjør Ophævelser og saa besynderlige Ophævelser, forsmaaer at vie en Stilling, og saa gjør mirakuløst Udvei? Det er ikke sand Fornehmhed, men søgt og affecteert, Overdrivelse; det Simple og Naturlige var at give Disciplene nogle Penge med. Skal der et Mirakel til, nu vel, saa lad det stee saaledes: ved et Mirakel een Gang for alle tilveiebringes et Kønd een Gang for alle, saa er Discipelen forsynet, og der vil ikke behoves flere Mirakler. Det Andet er dobbelt Overdrivelse, baade i Retning af for Lidt og i Retning af for Meget.“ Og det Forstanden er meget bange for, hvad den da for Alt ikke selv forkynder; og det som Forstanden, naar den faaer Die derpaa, dommer at være Galstøb, det er: Overdrivelse. Men uden Overdrivelse umuligt kun at tjene een Herre; derimod, med Forstand let gjort, i Sammenhold baade med den Ene og den Anden og med hele denne Verden og hvad denne Verdens er, at tjene to og flere Herrer.

Altsaa, hans Kødjel er som beregnet paa at gjøre det muligt kun at tjene een Herre; han er uden Familie og Familie-Sammenhold.

Men Stjernen paa Himlen har forraadt Noget — og spørg kun Forstanden, saa skal Du faae at høre, den veed prægtig Besteed om, at himmelsk Herlighed er ikke af de Gøder man

skal ønske sig i denne Verden, oftest Livsfare. Som sagt, Stjernen har forraadt Noget: Kongen i Landet er blevet opmærksom; og den foragtede Familie maa flygte med Barnet ud af Landet. Den foragtede Familie; sandt nok, en Menneske-Alder efter, altsaa bagefter kaldes den den hellige Familie — men spørg kun Forstanden, og Du skal høre den siger: „at være af adelig og riig Familie kan være godt; jeg begjærer dog ikke saa meget, jeg er fornøiet med at være af borgerlig Familie, men at skulle i denne Verden tilhøre den hellige Familie, nei, Tak, det var det Sidste, det er den visse Dval og Glendighed. Men Skindhelligheden lader det med at Familien var foragtet, saa længe den levede paa Jorden, længst være glemt, Skindhelligheden stadser med „den hellige Familie“, vilde gjerne bilde sig og Andre ind, at Fornedrelsens Tilstand er Herlighed, at himmelsk Herlighed og jordisk Herlighed løbe ud paa Et. Og Skindhelligheden forarges, naar Fornedrelsen fremstilles — det generer; og for at værge sig kalder den det Gudsbespottelse af os Tritænkere.“

Familien — om man saa vil kalde den, thi det er ingen Familie — flygter da med Barnet. Og nu har dette Barn heller intet Fædreland. Men saaledes er det vel rigtigt, at det kan være ham muligt at udtrykke Det: kun at tjene een Herre. Som den, der skal stride paa Løbebanen, er paaflædt dertil; som den, der skal kæmpe i Slaget, er rustet dertil: saaledes er hans Liv fra Begyndelsen lagt an paa at gjøre det muligt kun at tjene een Herre. Thi næst det Sammenhold, som knytter Familien sammen, kommer det Sammenhold, som sammenknytter et Folk.

Sandt nok, i en vis Forstand lyser Herligheden ogsaa her: dette ubetydelige Barn, som fødtes i en Stald, det bliver pludselig saa vigtigt, at Herstjernen lader alle Born under to Aar dræbe, i Haab om at dræbe det med. „Atter for lidt og for meget,“ siger Forstanden, „atter Overdrivelse. Lad dets Fødsel blive en Begivenhed og saa ordne sig ind i den givne Tingenes Orden; men det fødes som mindre end en Ubetydelighed — og saa er

det blodigt en saa frugtelig Begivenhed. Er det saa vigtigt at dette Barn fødes, saa er det jo næsten uforsaaeligt, at det fødes i en Stald, der kunde jo tilstøde det Noget. Og paa den anden Side, hvilken frugtelig Overdrivelse, at dette Barns Vigtighed skal bestemmes med alle samtidige Smaaборns Mord, for ikke at tale om, at det er dette Barn der siges at skulle være Verdens Arelse, og som begynder med at løfte en Alet Børn Livet!"

Altjaa Barnet er nu uden Fædreland. Imidlertid vender Familien dog igjen tilbage, men maa leve skjult. Under et Besøg i Jerusalem til Høitiden bliver Barnet borte. Og her er en Bestedelse, der ganske svarer til, jindbilledligt beskriver, hvad der var eller blev dette Barns Gjerning i Livet, at udtrække: kun at tjene een Herre. Barnet staaer ene; uden Familie var det, uden Fædreland; men nu er det ogsaa uden de Tvende, hos hvem det havde Tilhold, der betænrede søge Barnet, og finde det — mærkeligt nok — i Templet, og Barnet siger — er det ikke mærkeligt! — „vidste I ikke, at mig bor at være i min Faders Gjerning?" Moderen forstaaer ikke disse Ord — det var ikke forunderligt; hun glemmer dem døbt i sit Hjerte — det var smukt.

Der vides nu intet Videre om hans Barndom og Ungdom. Han har vel leget med de fattige Forældre, været dem underdanig og behjælpelig — hvilket ikke er til Hindrer for kun at tjene een Herre, tværtimod, denne ene Herre tjener man jo juist ved at lude dem, han vil man skal lude. Saaledes er han været op, blevet Mand; men han var og blev, som vi sige, Angenting. Ei heller har han besiddet Noget, eller erhvervet for at besidde. Thi som den, der skal stride paa Løbebanen, er paa Nædt dertil, og som den, der skal kæmpe i Slaget, er rustet dertil: saaledes var hans Liv beregnet paa at kunne udtrække kun at tjene een Herre. Og, men at blive til Noget i Verden, end sige at ville være Noget i Verden; at besidde Noget, end sige at erhverve for at besidde: saa er Sammenhold med og med andre Kennetiler ikke til at undgaae, og derimod kun altfor

let at undgaae Det at tjene een Herre. Vel har jeg baade læst og hørt Prædikener af Mænd, der selv ere blevne til Noget i Verden, Prædikener, der saa have handlet om Det at søge først Guds Rige; men jeg tillader mig at være af den Mening, at det Noget, disse Mænd ere blevne i Verden, maae de være blevne ved noget Andet end ved først at søge Guds Rige. Jeg betvivler heller ikke, at baade disse Mænd og enhver redelig Mand er i Grunden enig med mig i, at derjom et Menneske gjør Alvor af først at søge Guds Rige, saa er Intet visjere, end at han bliver Jngenting i denne Verden, der, midtjerere end Himlen, holder over, at kun den, som søger, finder, og hvor jo endog, hvad ikke er saa i Forhold til Himlen, (thi vistnok er Veien til Himlen trang, men ikke paa Grund af Menneske-Trængselen) Trængselen af de Søgende er saa stor, at ikke engang alle Søgende blive til Noget, om de dog maaskee altid blive lidt mere, end hvis En først søger Guds Rige, thi han bliver ganske vist Jngenting i denne Verden. Intet er lettere at godtgjøre, Gud forbyde, at Noget skulde være saa uredelig eller saa fræk, at han kunde forlange det godtgjort. Jeg gjør mig paa ingen Maade bedre end Andre. I en vis Forstand er jeg vel ikke blevet til Noget — just dette er vistnok Udskillige til Forargelse, fordi de mene, at jeg sagtens maatte kunne blive til Noget. Uthaa efter Saa-dannes Begreb er jeg ikke blevet til Noget. Smidlertid tør jeg ikke lade det gjælde, naar Evangeliet skal domme. Naar det skal domme, maa jeg beskjæmmet tilstaae, at jeg er blevet Noget, dog er det kun Lidet. Men jeg maa bevidne, at dette Noget jeg er blevet, er jeg ikke blevet ved først at søge Guds Rige, og jeg imødeseer roligt D'Her. Præsters Forjøg paa at godtgjøre, at man kan blive Noget i denne Verden ved — først at søge Guds Rige, hvad der, da det skal gjøres først, bestandigt kommer enhver anden Sogen i Forjobet, og, da det er Guds Rige, er aldeles ueensartet med Verden og med hvad Verdens er, hvortil blandt Andet ogsaa horer: at blive til Noget i Verden.

At derfor Evangeliets Fordring skulde forandres, at der skulde slaaes af, hvad Forstandigheden vil have, er mig af ganske

Sjerte imod, som det er Christendommen imod. Ei heller ønsker jeg, at man skal give det Sin af, at vi Mennesker end i fjerneste Maade efterkomme Fordringen. Nei, jeg tænker som saa. Skal jeg have med Gud at gjøre — o, og det bør jo dog være et Menneske hans Glæde, hans Salighed, saa han ikke bryder sig om hele Europa, og ikke om Publikum, eller om Sammenligning med Menneskene hersteds, o. s. v., naar han blot maa faae Lov til at have med Gud at gjøre, rejseret hver evige Dag, det er sandt, men dog havende med Gud at gjøre, hvad jo ifølge Christendommen er forundt enhver Entelt — skal jeg have med Gud at gjøre, maa jeg ogsaa finde mig i, at Fordringen er den ubetingede; er Fordringen ikke den ubetingede, saa har jeg ikke med Gud at gjøre, men kun med dette Sværende: „de Andre“, mig selv, Publikum o. s. v. Nei, nei, o Gud i Himlen, tilbagetald da for Alt aldrig den ubetingede Fordring! Thi det er dog egentligen Dig, Menneskene ville aflasse, naar de ville aflasse den ubetingede Fordring: og derfor er det jeg holder saa fast ved den, og forbauder Forstandigheden, der, ved at aflasse den ubetingede Fordring, vil aflasse Dig. Nei, lad den dog for Alt blive den ubetingede Fordring! Om jeg, dog tilstaaende det sande Sammenhæng, kunde ønske at blive til Noget; om jeg, for endelige Fornødenheders Skyld, maa see at blive Noget i Verden: det er jo noget ganske Andet end at ville aflasse Fordringen, derfor kan jeg jo alligevel vedblive at forholde mig til Dig; thi jeg gjør ikke omkring, vender ikke Dig ryggen, lader ikke det, jeg bliver til i Verden, være Livets Hvor, nei, jeg lader i eetvæk den ubetingede Fordring forvandle, mig og hvad jeg blev, til Pjaltarie og Udsjæthed, — paa det Villkaar kan jeg jo endnu — er det ikke saa? — have med Dig at gjøre, o Gud, forholde mig til Dig?

Lad saa Tilintetgjørelsen, den indre Tilintetgjørelse for Gud, have sit Frygtelige, have sin Smerte: Begjæringen burde dog vel være et Menneske det Saligere; frygteligt, frygteligt, om et Menneske deraf, at for Dig den redeligste Stræben er Nutet, om han deraf tog Leilighed til at overgive sig til Uvirk-

sjomhed, eller om han ganske opgav at ville have med Dig at gjøre, for nu at blive en Alvorlig, der alvorligt stræber at blive til Noget i denne Verden.

Altjaa han, der er Forbilledet, hans Liv var lige fra Begyndelsen beregnet paa at kunne udtrykke Det: kun at tjene een Herre. Han tilhørte Intet og Ingen, var i intet Sammenhold med Noget eller med Noget, Fremmed i denne Verden, i Armød og Ringhed, uden Hede, uden Hule, uden at have det han kunde hælde sit Hoved til. Som den lige Linie, der kun i eet eneste Punkt berører Kredsens: saaledes var han i Verden og dog udenfor Verden, kun tjenende een Herre.

Han kunde nu saaledes have levet hen i stille Ubemærkethed, hans Liv være blevet en lonlig Tilbedelse, i hvilken han kun tilhørte og ganske tilhørte den ene Herre, indtil saa Døden var kommet.

Men dette var ikke hans Tanke. Ogjaa frageet, at han jo lod sig føde for at frelse Menneskenes Slægt, for ved sin Lidelse og Død at værde Forløsningen — ogsaa dette frageet, selv om han blot vilde have været Forbilledet, han vilde saa dog alligevel ikke have levet hen i Ubemærkethed. Nei, det var hans Gjerning, og det var hans Gode, kun at tjene een Herre; men han vilde gjøre det kjendeligt i Verden, og derfor maatte han saaledes frem, om jeg saa tør sige, paa Menneske-Slægtenes Skueplads, at han kunde fæste, om muligt, Alles Opmærksomhed paa sig. Selv vidste han kun altfor vel, hvad deraf vilde blive Følgen, at Menneskenes Opmærksomhed rettet paa ham blev hans Lidelse, at det at blive ueensartet med de nærmeste Andre, end sige at blive ubetinget ueensartet med Alle, og dog at ville blive blandt dem, at det er endnu farligere, end naar Soldaten i Slaget kommer ud af Skridtet med de Andre, hvad saa let kan ende med at blive nedtraadt. Og han blev i Verden, han trak sig ikke tilbage fra Verden, men han blev der for at lide. Dette er noget Andet, end naar i vore Tider Prædikener føre Klage over en vis Art Fromhed, der da forresten ikke just er i Brug i vore Tider — og forsaavidt er det besynderligt, at der

nu føres Slage over den — men vel var det i en svunden Tid, en Fromhed, der søger et affides Skjulested, langt borte fra Verdens Larm og dens Udspredelser og deres Farer, for, om muligt, i den Stillehed at tjene Gud ene. Man anklager denne Art Fromhed, man siger det er Æiighed o. s. v. Derfor gjøre vi det nutildags anderledes og bedre, vi Fromme, vi blive i Verden — og gjøre Carriere i Verden, glimre i Selskaberne, stadje med Verdsligheden — ligesom Forbilledet, der ikke seigt tral sig tilbage. O, Den af Underfundighed! I den Forstand at blive i Verden, at man giver Gud og det Gudelige en god Dag, bestemmer sig og sit Liv aldeles eensartet med Verdsligheden, bliver aldeles Verdslighed, den Art — Fromhed! — den er virkelig ikke høiere end hiin Klosterets Fromhed. Men man tilhyver sig Profit paa to Maader: først river man al mulig verdslig Vundelse til sig (hvilket dog Klosterets stille Beboer gav Afstald paa), og saa er man fræt nok til at ville, at denne Verdslighed — hvilket Raffinement! — skal være en høiere Art, en høiere Art — ja hvo drømte om Sigt! — en høiere Art Fromhed, høiere end Klosterets stille Forborgenhed. O, affkueligt! Nei! Vistnok er det ikke det Høieste at søge et affides Skjulested for der, om muligt, at tjene Gud ene, det er ikke det Høieste, det seer man jo paa Forbilledet; men naaget det ikke er det Høieste, er det dog nok muligt — og hvad kommer det saa egentligen os ved, at det Andet ikke er det Høieste? — det er dog nok muligt, at ikke een eneste af os i denne forfælede og verdsliggjorte Slægt var istand dertil. Dog det Høieste er det ikke. Det Høieste er: ubetinget neensartet med Verden, ved ene at tjene Gud, at blive i Verden og midt i Virkeligheden, for Alles Time, rette hele Opmærksomheden paa sig — thi saa er Forsølgelse ikke til at undgaae. Og see, det er den christelige Fromhed: forsagende Alt at tjene Gud ene, at naage sig selv Alt for at tjene Gud ene — og saa at maatte lide derfor, at gjøre det Gode og at maatte lide derfor. Det er dette Forbilledet udtrykker; det er ogsaa dette, for at jeg skal navne et Høt Menneske, som vor Kirkes høverlige Lærer, Luther, idelig

og idelig indskærper, at til sand Christendom horer: at lide for Læren, at gjøre det Gode og at lide derfor, at Det at lide er i denne Verden uadskilleligt fra Det at være Christen i denne Verden.

Vi ville nu see, hvorledes det da gif Ham, der kun vilde tjene een Herre, hvorledes det gif ham, det er, hvorledes det maatte gaae ham i denne Verden; thi som det gif ham, saa maatte det gaae ham, og saa vilde det gaae ham til enhver Tid i denne Verden.

Han vil ndtrykke det kun at tjene een Herre, og ndtrykke det i en Verden, hvor Alle mere eller mindre tjene to Herrer eller flere Herrer; og han vil ikke leve skjult, nei, han vil gjøre det fjendeligt, han vil heulede Alles Opmærksomhed paa sig: hvad vil saa Folgen blive? Folgen vil blive, at han vil støde fjendtlig sammen med hele Verden, med Alle, at disse, paa de forskjellige Maader, ville søge at bevæge, at overtale, at lokke, at friste, at true, at tvinge ham til at blive dem liig, og sig selv, sin Opgave, sin ene Herre ntro. Og Verden vil vove det Yderste for at faae sin Arig igjennem, den vil ikke slippe ham, indtil den forsmædeligste Død har gjort Ende paa hans Liv. Og hvad Verden vil, det Samme er der en ond Magt der ogsaa vil, denne Verdens Tyrste, han der — ligesom Gud! — fordrer at dyrkes ene, hvilket dog forsaavidt er en Umulighed, da han ikke er „Herren“, den ene Herre, saa Enhver, hvis eneste Herre han er, dog ikke tjener een Herre. Dette Sammenstod med Verden, med Menneskenes Slægt, som den onde Magt ophidses, er ogsaa Forbilledets Historie.

Han tjener kun een Herre; og som Den der skal stride paa Løbebanen er paaklædt dertil, og Den der skal kæmpe i Slaget er rustet dertil: saaledes er ogsaa hans Tilværelse beregnet paa at kunne tjene kun een Herre.

Han er ubetinget Fremmed i Verden, uden det mindste Sammenhold med Noget eller med noget eneste Menneske i den Verden, hvor Alt forresten er Sammenhold. Det er sværeere for en Krig at indgaae i Himmeriges Rige end for en Ka-

meel at gaae igjennem et Naaleoie; men det er umuligt at Den kun tjener een Herre, der har end det mindste Sammenhold.

Han er ikke som Mand bundet til nogen Qvinde, nei, han har heller ingen Fader, ingen Moder, ingen Broder eller Søster, ingen Slægt han holder sammen med, nei „disse (Disciplene) ere min Fader og Moder og Broder og Søster.“

Men saa har han jo Disciplene? Disciplene; hvis de ere de sande Disciple, da er der ikke noget Sammenhold, thi i at forholde sig til Discipelen forholder han sig i ethvert Lieblit først til Gud, ene tjenende ham; og hvis Disciplene ville danne noget Sammenhold, da ere de ikke Disciple. Nei, ikke er det vanskeligt med Haanden at gribe og at fastholde, hvad der ved sin Glatthed slipper mellem Fingrene, som det er Sammenholdet umuligt at fange ham, der kun tjener een Herre.

Da han imidlertid drager Alles Opmærksomhed paa sig, følger det af sig selv, at de paa den forstjelligste Maade kunne ønske at vinde ham for sig, blot at han opgav dette Overdrevne: kun at tjene een Herre.

Han fremtræder som Lærer, og næsten i samme Lieblit har han hele det lille Lands Opmærksomhed.

Han lærer: „Ingen kan tjene to Herrer.“ „Nu, hvad han lærer, det var det samme, naar han blot ikke selv gaaer hen og gjør derefter; thi saa bliver det en Umulighed at holde sammen med ham. Derimod lod det sig meget godt gjøre, at det, om at Ingen kan tjene to Herrer, at det blev (den sande Muvor!) en objektiv Lære - og saa et Mige af denne Verden, hvor han, Læreren, bliver Mønge og Ævreste, og vi, der have staaet ham nærmest, nu komme til at staae Thronen nærmest.“

Han fremtræder som Lærer i det lille Folk, der, hvad gierne er Tilfældet, er deelt i tvende Dele: de Mægtige og hvad man kalder Mængden. Begge Parter ere opmærksomme paa ham: hvilken af dem vil han tilhøre, hvilken af dem skal det luffes at vinde ham for Sammenholdet? Han tilhører hverken ved Lødsel eller ved andre Villaaer de Mægtige; men disse see jo nok,

at han er en Magt. Han synes ved Fødsel og Vilkaar nærmest at tilhøre Mængden, og den seer glad i ham en Magt. Men han tjener kun een Herre, ene, o, visse Wei til Lidelse, til Undergang; ikke hvis Du seer et Menneske i Winterstorm iført den letteste Sommerdragt, ikke er han saaledes ndsat, som det at ville være eenligt Menneske i en Verden, hvor Alt er Sammenhold, og folgelig, med Sammenholdets Selviskhed fordrer, at man skal holde sammen med dem, indtil den Enkelte siktrer sig mod nogle Sammenhold ved at indtræde i eet Sammenhold, hvorimod den Eenlige, naar det først er blevet aabenbart, at han ikke vil holde sammen med Noget, har — storartede Sammenhold! — alle Sammenholdene sig imod, forenede i eet Sammenhold.

Han vil kun tjene een Herre; men han er — det kan Enhver og det kan Alle see — han er en uhyre Magt. Forundret seer Samtiden paa ham. I dette Dieblik er der slet ikke Tale om Modstand, end ikke Misundelsen er kommet til sig selv. Nei, Alt er Forundring, Forundring over dette Menneske, der, som det synes, næsten almægtigt holder alle Muligheder i sin Haand, kan blive lige hvad han vil. Det er som et Eventyr; og Forundringen gjetter nysgjerrigt den Gaade: hvad han nu vil være? Men Noget maa han ville være; og hvad han saa end vil være, han maa kunne naae det, og naar han vil være det, bliver det noget Stort — og saa vil hele Samtidens forenede eller dog mange af Sammenholdenes forenede Auerkjendelse begejstret slutte sig til ham. Thi det er med menneskelig Auerkjendelse som med Ekstov, Vensteb og Deslige, den er Selvfjerlighed. Hvor der er den ligefremme Kjendelighed, hvor det, at Noget er det Udmærkede, er kjendt paa verdslig Magt, Ære, Anseelse, paa Guld og Gods: der er ogsaa den menneskelige Auerkjendelse ved Haanden. Det er jo — selv om det ikke altid er den Enkelte saaledes bevidst, men mere i ham en Selviskhedens Natur-Underfundighed — det er jo et ganske simpelt Regnestykke: ved at anerkjende her faaer jeg Fordeel af at dele med det Mægtige, at være med at holde med det

Mægtige, og saa er jeg tillige et elstværdigt Menneske, hvis Sjæl ikke er juaaligt sammenstrumvet, men udvidet i uegen-
 nyttig Begeistring. Hvor derimod den ligefremmere Kjendelighed mangler eller nægtes, der er det at anerkjende ikke at have Profit, er Anstregelse, at bringe Tjener: der udebliver den derfor, ligesom Elskov og Vensteb uddebliver der, hvor det kristeligt vilde blive tydeligt, at det var Kjendelighed. Hvis Gud i Himlen iforte sig en ringe Tjeners Stikelse, hvis han, guddommeligt odjelt, om jeg saa tor sige, vilde slaae om sig med Anvæisninger paa Himlen: sliq Storbed kan den menneskelige Anerkjendelse ikke indlade sig med. En menneskelig Middelmaadighed, der nu engang er i Vælden, det er Noget for den menneskelige Anerkjendelses speculative Aand. Derjom der i en Familie er et Barn, som er det Udmærkede, og dette er ligefrem kjendeligt paa verdslig Væe og Anseelse, europæisk Navn, Stjerner og Vaand: jo jeg tatter, Familien er idel — uegenyttig! — Begeistring. Var han det Udmærkede men uden den ligefremme Kjendelighed, saa vilde Familien snart føle ham som en Burde, en Plage, og langt hellere ønske, at han var et ganske ubetydeligt Menneske. Saaledes med den menneskelige Anerkjendelse — og Han, der kun tjener een Herre, han vil ubetinget være: Jngenting.

Med Almagts Stræfter — thi det har han, om end den Brug han gjør af dem skjuler det for Manges Sine; det er jo ogsaa som Vanvid at bruge, at behove Almagts-Stræfter for at blive til Jngenting — med Almagts-Stræfter siktrer han sig det at blive Jngenting. Og saaledes maa han komme til at brude med alle Mennesker. Han maa gjøre dem, menneskeligt talt, ulukkkelige, grændjelojt ulukkkelige, de saa ham saa Kjere, Moderen maa føle det som et Sværd, der gaaer gjennem hendes Hjerte, Disciplene maae føle det som Dødens Bitterbed og han som havde og har alle Muligheder i sin Haand! O, Misforstaaelsens Sjæle-Dval! Og han maa, ogsaa i Forhold til de Kjere, de Bedste, de Medeligste, han maa komme til at gjøre det aabenbart, at ethvert Menneske, det kjerligste (at,

det kjerligste!), det redeligste (af, det redeligste!), dog, naar det ret kommer til Stykket, er en feig Usling, en Forræder, en Hykler. Frygteligt! Hvad er dog saa velgjorende i Liv og Død som at faae og at have faaet et godt Indtryk af et Menneske; hvad saa trostesløst som at faae det modsatte af Den, man har elsket og troet? O, min Ven, betænk dette! Der er et ungt Menneske; han lærer en Pige at kjende, og denne elskede Pige bliver hans Hustru — de blive 70 Aar gamle, det var en smuk Sommerdag deres Livs Dag, saa dør hun om Aftenen, og han siger rovt: hvad saa end andre Mennesker have erfaret, jeg har erfaret: at der er trofast Kjerlighed til. Lykkelige! Paa- skjon da for Alt, ikke blot hvad Du har havt, men hvad Du har, Din Lykke, Din Sorgs Lykke; o, lykkelige Sorg, at det var Døden, der jo ikke tog Trofastheden fra hende, men kun hende med hendes Trofasthed fra Dig! Thi hvis han var blevet nod- saget til at føre denne Pige ud i store Afgjorelser, saa vilde han have faaet noget Andet at vide, at ogsaa hun, mildest talt, dog var Sjat, at han selv var det, som jeg, i den store Afgjorelse, vilde erfare det om mig. — Der lever tvende Ynglinge; de slutte sig fast til hinanden i Ungdommens Dage, og Alderdom- men finder Alt uforandret, som det var det deres ubemærkede Liv igjennem; saa dør Vennen, Ven fra Ven, og Vennen siger ved hans Grav: hvad end Andre have erfaret, jeg har erfaret, at der er Venkab til. Lykkelige! Misundelsesværdige Lykke, af Erfaring, af en saa lang Erfaring at faae noget Glæde- ligt at vide! — Der er en Mand, ældre maaskee end Du, men dog saaledes, at Du kan siges at være samtidig med ham; i ham seer Du det Store, det Dphviiede — og det falder ind i stadigt stille Veierligt den Tid I leve sammen: saa dør han — og Du siger, glad, ved hans Grav: hvad saa end Andre have erfaret, jeg har erfaret, at der er ædle Charakterer til. Lykkelige! Thi viid, det Du egentligen fik at vide, var, at det var stille Veier- ligt; var Stormen kommet, Du vilde have seet, at ogsaa han er lurvet, som Du og jeg. O, bitterste af alle Lidelser, langt bitterre end at opdage, hvor usfel man selv er, at maatte gjøre det aaben-

bart, at ogsaa Det — ja, man gav Alt for at det maatte være Sandhed som man meente det! — at Det, man saae op til som noget Stort og Dvhvilet — o, tag dette fra mig, fritag mig; stal det gøres aabenbart, lad det stee, men lad det dog ikke være mig, der maa gjøre det aabenbart! — at det er en Lurvetthed og Usjælsked! Og det maatte Han, der kun tjente een Herre, hvis han stulde vedblive indtil det Sidste kun at tjene een Herre, han maatte gjøre det aabenbart om Alle, ogsaa Dem — dog her kan jo ikke være Tale om at see op til Noget, men ogsaa om Dem, som han elskede, saaledes som kun han kunde elske, han der var ene Sjælsked. O, Du der var Sjælsked og Sjælsked — Alt vilde de jo lide for og med Dig, kunde Du da ikke i Sjælsked have slaet en lille bitte, bitte Smule af og derved have staaet dem for at saae det Indtryk af sig selv: jeg lumpe Usjælsked! O, Sjælsked: Dval ikke at kunne staae dem! O, Marter, ikke, af Sjælsked, at kunne staae den mindste, mindste Smule af — fordi man (som Vanvid!) af Sjælsked vil frelse dem!

Han tjener kun een Herre; han bruger Almagts Kræfter for stadiet at sikkre, at være Sjælsked! han bruger lige saa store Kræfter for ikke at vige en Tomme fra det Sted, han har indtaget, hvor han vil staae: midt i Sjælskedheden, for Alles Lide, hvor han vil udrykke: mit Rige er ikke af denne Verden; og endeligen, han bruger lige saa store Kræfter for at rette Alles Sjælsked paa sig. Det er — saaledes sjælsked Samtiden det ogsaa — det er som et Nørvej paa at ville tvinge Menneske-Slægten til at gaae fra Nørstanden, han vil nemlig paa-tvinge den, eller tvinge ind i den, Bestemmelsen af det at være „Mand“, hvad Menneske-Slægten altid har fundet en Overflødighed, og, tages der for alvorligt fat, da fundet det fornødent at værges sig paa Liv og Død mod denne vanvittige, besatte Overdrivelse, som maa komme fra En, „der har Djævelen.“ Det er som at ville tvinge Samtiden fra Nørstanden. Thi Loven for Nørholdet mellem det „at være Sjælsked“ og „Sjælsked“ er denne. Til det at være Sjælsked svarer fornuftigvis Ubemærkelthed, ingen Sjælsked at hændre paa

fig. Til det at være Noget svarer det at drage Opmærksomhed paa sig; den kommer saa og seer efter og siger: jo, ganske rigtigt her er Noget, og saa var det jo ganske i sin Orden, at der gik Bud efter mig, Opmærksomheden. Til det i hoi Grad at være Noget svarer i hoi Grad at drage Opmærksomhed paa sig; og det at være noget ganske overordenligt stort Noget kan, uden at forstyrre Meningen, drage en heel Samtids hele Opmærksomhed paa sig. Men her kommer det Affindige: at være Jugenting — og saa hele Opmærksomheden rettet derpaa. Det er jo til at gaae fra Forstanden over. Det er jo lige saa affindigt som midt i denne Verden at ville oprette et Rige, som ikke er af denne Verden. Thi vil man, at det skal ikke være af denne Verden, saa er det jo en reen Chicane eller Caprice, ligesom det er Galtskab at vælge Stedet for det lige midt i denne Verden, man kan jo med samt Riget see at finde den anden Verden, eller man kan idetmindste dog jøge et affides Sted i denne Verden for der at oprette sit Rige, som ikke er af denne Verden. Men at vælge Stedet lige midt i denne Verden, det er hoit Spil: enten er han gal eller alle vi Andre ere det; og det er paa Liv og Dod: enten seirer han eller vi Andre, men vi enes ikke, saa lidet som Ild og Vand.

Dog han tjener kun een Herre; ikke det Mindste giver han efter i Henseende til at ville være eensartet med eller lade sig tvinge ind i nogensomhelst Censartethed med denne Verden ved at blive Noget i denne Verden, ei heller giver han end det Mindste efter i Henseende til at lade sig tvinge udenfor Verden, i Affideshed. Nei! Saa maa tilfidsst hele Verden, Alle forenede, vende sig mod dette Menneske. Hvorledes skal man blive ham quit?

Hvorledes skal man blive ham quit? At frigjøre sig fra ham paa denne Maade, at man erklærede ham for affindig, og saa ganske rolig igjen indtog sin Stilling i at være det Noget, hver Entelt er: nei det lader sig ikke gjøre, dertil er han baade hver Entelt og hele Samtiden for mægtig, han har saaret dem for dybt, det vilde — det føler man selv — være lige saa taabeligt, som om Myrterne vilde mene at være blevet Myreslugerens

Tragt quit derved, at de erklærede det for Galstab. Saa er det ikke Andet for: man maa værge sig mod ham ved Hjælp af Bejtemmelsen: Stuld, ved at erklære hans Liv for den rædjomste Egoisme, det meest oprørende Hovmod. Dog det forslaaer endnu ikke, han er Menneske-Slægten for stærk. Der er da kun Een tilbage: vi Mennesker, hele Slægten, vi trække os forsigtigt bag ved Bejtemmelsen: Gud, fra den sigte vi paa ham og rette Angrebet mod ham med Gud paa vor Side; det er sundet: han besvotter Gud.

Det vil altjaa blive Anflagen! Hans sidste Time nærmer sig. Disciple har han haft; i det afgjørende Dieblit, da han kæmper ængstet indtil Døden, finder han dem uden Angst, han finder dem jovende — ikke en Time kunde de vaage med ham. Dog Een af dem jov ikke — han benytter Dieblittet til at forraade og sælge ham. Saa bliver han grebet — og Disciplene komme op af Sovne og faae Linene op: de flygte, den troeste af dem fornægter ham.

Han staaer for sine Dommere, anflaget eller vel rettere dømt, hudstrøgen, iført al mulig Forhaanelse, besvottet, besvottet — da falder det ham paa Sinde: Du maa dog engang sige, hvø Du er; nu er Dieblittet, nu er der almægtigt sikret, at det ikke kan lages forjængeligt, altjaa: „jeg er dog en Konge.“ Det er til at tabe Forstanden og til at blive rasende over med det Menneske, at han siger det nu. Det var det vi alle ventede paa, at han skulde have sagt strax, og han var blevet det, Antet er vissere — han synes kun at have ventet paa det Dieblit, da det ubetinget er for silde, da han selv har gjort det ubetinget umuligt, for saa at sige: „jeg er dog en Konge.“

Endnu kunde han slippe med Livet; Landshevdningen har den Godhed paa den Anflagedes Begne at henvende sig til den saa meget prisfe menneskelige Medlidenhed, som — hvø veed det! — maaskee ogsaa havde taget sig af ham, hvis han ikke ved sin hovmodige Opførsel indtil det Sidste havde gjort sig uærdig, uforbederlig indtil det Sidste, uden ved det mindste, mindste Teqn endog blot sjernt at antude, at han, vunden for Livet og for Verden, dog nok kunde have Vist til at leve for at blive

til Noget i Verden. Folket har Valgretten, Valget mellem en Rovers Frigivelse og denne Anklagedes. De vælge Roveren. Og det forstaaer sig: den Anden var ogsaa en langt frygteligere Røver. Thi hvad er dog det, maaskee en halv Snees Gange at have overfaldet en Rejsende paa Landeveien, hvad er dog det mod hans Overfald paa hele Menneske-Slægten og paa det at være Menneske! Thi, see en Tyv kan stjæle mine Penge; forsaavidt han gjør det ere vi uenige, men i en anden Forstand ere vi aldeles enige, thi sandeligen Tyven er af samme Mening som jeg, at Penge er et stort Gode. Og Bagvasferen kan stjæle min Ære og Anseelse; men sandeligen Bagvasferen er af samme Mening som jeg, at Ære og Anseelse er et stort Gode, det er derfor at han berøver mig min. Men man kan paa en langt underfundigere Maade ligesom fra stjæle os Alle Penge, Ære, Anseelse o. s. v., stjæle os Mennesker Det ud af Livet, hvori vi Mennesker have vort Liv. Og det gjorde jo han, den Anklagede. Han stjal ikke Rigmandens Penge — nei, men han tog Forestillingen bort fra det at have Penge. „D, usle, foragtelige Mammon,“ det udtrykte hans Liv, „usle Mammon, som et Menneske bejmitter sig selv med at sammenpuge, som han opdunger til sin egen Fordærvelse, som han besidder til sin Fortabelse, for engang i Helvede evigt at forbaude sig selv. D, hvis Du forstod mig, Du vilde ansee Tyven, som stjal Alt fra Dig, for din største Velgjører, der hjalp Dig, som Du behøvede det — thi en Kameel gaaer vanskeligt gennem et Naale-øie.“ Ei heller var han en Bagvasfer, der forkleinede Nogens Ære og Anseelse, nei, men han tog Forestillingen bort fra menneskelig Ære og Anseelse. „D, usle Narredragt,“ det udtrykte hans Liv, „usle Narredragt, uslere jo høiere det kommer op, jo mere den straalet og funkler. Du veed det ikke, det gaaer Dig som hiin Konge, der tog fejl og tog Liigskjorten paa istedetfor Kronings-Dragten: saaledes tager Du vistnok ikke fejl, det er ganske rigtigt Kronings-Dragten Du har paa, men see Dig for, just den er Liigskjorten, Liigskjorten, i hvilken Du saa kan fare til Helvede, uden at Du behøver at befrygte, at Noget

skal vilde forløge at berøve Dig den, thi der vil den netop være Dig til Marter, Du maa til Straf blive i den, udstødt — fordi Du ikke havde Brøllups-Madningen paa." Men hvad hjælper det saa, at jeg saaer Lov at beholde Pengene, at jeg saaer Lov at beholde Purpuren, Sjerner og Baand, hvad hjælper det, at der overalt raabes i Gevær, at Alle falde paa Knæ, naar jeg viser mig, hvad hjælper det mig, naar han sætter Sit igjennem, thi han har jo taget Nørefillingen fra det, og seirer han, er jeg suarere til Mar for hver Gang der raabes i Gevær, og for hver Gang man knæler for mig. Er det da maaste for haardt at sætte Livsstraf paa Dveri og Røveri: for den Art Røveri han har øvet mod os Alle, er kun een Straf: Dødsstraf.

Han blev ogsaa som Gudsbeivøtter dømt fra Livet; hans Skyld var — til Gfsterretning for Gfsterfølgere — kun at ville tjene een Herre; dette staaer uforandret fast i den menneskelige Lovgivning, da Almeen Sitteligheden kræver det.

Saa bliver han forsøstet. Døds Mannens Tid tilbringer han i Samtale med sig selv og med Gud. Han siger ikke meget; en Gang hver halve Time siger han et Ord. Lidelsen overvælder ham og han bøier sit Hoved; han raaber: „min Gud, min Gud hvi haver Du forladt mig!“ Dog saaledes, med bøiet Hoved, skal han ikke døe. „Det er fuldbragt!“ „Hvorom er det han taler? Na vist er det fuldbragt, idetmindste kan det da ikke være længe før det er fuldbragt, thi meget længe kan da Døden ikke udeblive.“ „Det er fuldbragt!“ Altsaa, det er fuldbragt. Nu opløfter han døende sit Hoved mod Himlen: „Nader, i Dine Hænder befaler jeg min Aand!“

„Nogen kan tjene to Herrer“, det er hans Ord, og han var Ordet: han tjente kun een Herre. Han har altsaa ikke blot Ret i at sige det, men ogsaa Ret til at sige, hvad han har saet i Evangeliet: „Nogen kan tjene to Herrer.“

Dog for at Sagen ikke skal blive os Menneſter altsjor alvorlig, dræbende i Angest, bortleder han vor Tømrerkjendelse fra sig selv, og henleder den paa noget Andet, næsten som var

det Opmuntring, Adspredelse: „betragter Lilierne paa Marken, seer til Himmelen's Fugle.“ Altsaa han siger ikke: „Jugen kan tjene to Herrer . . . seer paa mig“, nei han siger: „Jugen kan tjene to Herrer . . . seer til Lilierne paa Marken, betragter Himmelen's Fugle.“ Han kunde med Sandhed, om Du saa vil, med uendelig større Sandhed have sagt: „seer paa mig.“ Thi Lilier og Fugle udtrykke dog egentligen ikke Noget, og kun han er Sandheden af, hvad Lilien og Fuglen sinnbilledligt betegne. Men saa var Alvoren blevet dræbende. Derfor bruger han Lilien og Fuglen. Dog bliver Alvoren; thi Alvoren er, at Han siger det. I Forhold til al Sandheds Meddelelse maa der, hvis den skal være sand, først spørges, om det Sagte er sandt, dernæst om, hvo den Talende er, hvad hans Liv udtrykker. Hvis en Letfjindig, en Odeland eller en Kærrig i et Digter-Stemnings Dieblif siger dette Sunde: „seer til Lilierne paa Marken, betragter Fuglene under Himlen“, da er dette ikke Alvor, men Tant og Forjængelighed. Naar „Forbilledet“ derimod siger det, da er det Alvoren, thi Hans Liv er Sandheden deraf. Men Alvoren formildes næsten til Spøg ved at anbringe Lilien og Fuglen. Noget at lee af er der dog derfor ikke — hvor underligt det end er, at Spurven nu ogsaa er blevet Professor, og i den alvorligste Videnskab eller Kunst, medens den, hvori den da idetmindste er forskjellig fra andre Professorer, imorgen sælges for 1 Sk., steges og spises — nei, Noget at lee af er der ikke; thi Læreren's Tilstedeværelse i Timen gjør, at Jugen tør lee. Og han lee aldrig som det hedder i en gammel Psalm: „hvi græder Den, som aldrig lee.“ Smidlertid kunde man fristes til at tænke sig, at han smilende har sagt: „seer til Lilierne paa Marken, betragter Himmelen's Fugle.“ O, det er saa mildt, saa guddommeligt mildt — naar man selv er den Gnefte, der nogensinde har udtrykt det kun at tjene een Herre, naar man veed, at det vil koste En Livet, saa ligesom at kunne glemme alt det og sige: „lad os tale om Lilien og Fuglen — ikke om mig!“ O, naar det koster ham hans Liv og hver evige Dag hver Time Sjæls-Lidelse: saa at kunne gjøre Underviisningen saa for-

noelig! Med et Menneske er det anderledes. Naar han blot faaer en Smule mere end almindeligt at tænke paa, end sige naar det er forbundet med Anstrengelse og Tøffrelse: saa gider han næppe see efter en Spurv eller en Lilie; i menneskelige-dum, vær Indbildskhed mener han, at det er noget altfor Ubetydeligt, Noget for Bort, Aruentimmer, Dagdrivere. Men Verdens Drejer, han siger, som var det en Sondag-Eftermiddag eller en Serie-Dag, hvor man ikke har Andet at bestille: „seer til Lilierne paa Marken, betragter Himlens Ængle.“ Hvor barnligt, hvor sundt! Thi noget ganske Andet er jo dette Sygelige, som sundom sees: at et Menneske, der er blevet kjed af at have med Menneskene at gjøre, og næsten af selv at være Menneske, at han i en Slags opløst Tilstand nu bitter paa at leve sammen med Spurvene, hvilket, hvor tungsindigt det end er og hvor vittigt dette Tungsiind end sundom kan uttre sig, er faare langt fra at være Alvor.

Betragt da Lilien og Ænglen! Giv Dig Tid, god Tid, og dog i en anden Forstand: benyt Dieblittet — hujs paa, det er jo nu Efteraaret. Deilig er det; men isjondt det er selv en Mars-Tid, o [den] skønneste, er Efteraaret tillige [som] var det en Grindring om den nu spundne Mares Tid, eller en Grindring om, at den nu snart er ganske forsvunden: benyt da Dieblittet. Saa kommer Vinteren, den lange Vinter; saa seer og horer Du Ænet til Lilien og Ænglen, saa har de langst vakkert sammen, disse reisende Skolemeistere, der deri ere forskjellige fra andre reisende Skolemeistere paa Landet, at disse sidste ijar benytte Vintertiden, og derimod ikke holde sjunderlig Skole om Sommeren, formodentligen for ikke at stode forsvorende sammen med Lilien og Ænglen. Benyt Dieblittet; vær Du hurtig til at lære - - thi hvad Lilien og Ænglen angaaer, da vær rolig, paa dem mærker man aldeles ikke, at det nu saa snart er forbi; med samme Sikkerhed som nogenstude i Sommeren foredrage de hvad de have at foredrage; deres Underviisning er, som hvad de lære fra sig, - - og dette er et Menneske saa gavuligt! — altid jævnt, eens, tilforladelig, ikke springende om i Stemning,

men „det Samme og om det Samme og altid det Samme“, paa en ubegribelig Maade, evigt usforandrede dog altid følgende med Tiden og passende ind i Diebliffet. O, velgjørende No derude, den er det dog et Menneſte ſaa høiligt trænger til, iſær at den var inden i ham, den No, der er ude hos Dig og er i Dig, Du Lilie paa Marken, Du Fugl under Himlen, den No, ſom ſaa mange, virkelige eller indbildte Sorger og Bekymringer og Plager vil forſtyrre et Menneſte, den No ſom er Hvile eller at hvile i Gud.

Agt da paa Fuglen! Den ſunger og quiddrer, og quiddrer aa — o, hor! — det ind ved hvad den — agt vel derpaa! — figer til Sorgen, hvad der ſtaaer i en gammel Pſalme: „ja, ja imorgen.“ Og ſaa glæder Fuglen ſig „idag.“ Saa tænker Sorgen: „bliv Du kun, jeg ſkal nok paſſe paa; imorgen for det grøer ad Dag, og for Du er kommet op af Neden, og for Fanden ſaaer Sko paa (thi jeg er endnu tidligere paa færde end han; jeg er en af hans Tjenere og Forlovere, der komme forſt for at forſøge at bane ham Indgang), ſaa kommer jeg.“ Og imorgen — Fuglen er der ikke mere. Hvorledes, den er der ikke mere? Nei, den er reiſt, den er borte. „Hvorledes reiſt? Der var jo lagt Veſlag paa dens Paſ, og jeg veed da for Satan, at den ikke er reiſt uden Paſ.“ „Ja, ſaa maa man ikke tilſtrækkelig have paſſet paa, thi den er reiſt; den efterlod en Hiſen til Dem, det Sidſte den jagde, var: „Siig til Sorgen: Ja, ja imorgen.“ Du er dog ſnild, en uforlignelig Profeſſor i Levetekunſten, Du bevingede Reiſende! O, ſaaledes at kunne ſige til Sorgen: ja, ja imorgen; og ſaaledes at kunne, efterat have ſagt det, glæde ſig idag, dobbelt næſten fordi man har ſin Glæde af at have ſagt det! Og ſaa ikke at narre Sorgen et Par Dage, hvad hjælper det, da lige ſaa gjerne forſt ſom ſidſt, men at ſige det ſaalænge, til det bliver en forgjæves Gang, naar Sorgen endelig for Alvor kommer; at lade den rende forgjæves hver evige Dag med den Beſted: imorgen, og naar det ſaa endelig maatte blive Alvor, at den ſaa for Alvor kommer til at gaae forgjæves. Og Lilien! den er tankfuld, den hælder lidt med Hovedet,

den ruster paa Hovedet, det er til Sorgen: ja, ja imorgen. Og imorgen, saa har Lilien lovligt Nørfald, den er ikke hjemme, den er borte, Reiseren har tabt sin Nøt, hvis han havde nogen, og Sorgen kan lige saa gjerne strax rive Nørdringen iuiter, den gjælder ikke; og derved bliver det, om Sorgen saa bliver rasende og siger: det gjælds ikke. O, saaledes at kunne sige til Sorgen: ja, ja imorgen; og saa at kunne blive saaledes rolig paa Stedet, undig i sorgløs Glæde, om muligt glædere ved at have sin Svog med Sorgen: imorgen! Alle at narre den et Par Dage, en Uges-Tid; nei at vedblive at sige til Sorgen, hver Gang den melder sig: det er for tidligt, Du kommer for tidligt, at sige det saa længe, indtil det saa, naar den kommer, er -- for silde! O, Mesterstabet i at leve! Man næsten gæser, medens man beundrer Mesteren; man næsten gæser, thi det er jo Liv og Død om at gjøre. Man næsten gæser, og dog nei, Mesterens Kunst er saa stor, at man - - utatnemligt at være den store Kunstner! -- end ikke mærker den mindste Gæsen, men giver sig hen deri som i den undigste, den lykkeligste Svog.

Nat derfor paa Lilien og Ænglen! Wisjeligen, der er Naad i Naturen -- især naar Evangeliet beaander den; thi da er Naturen idel Sindbillede og idel Værdom for Mennesket, ogsaa den er indblæst af Gud og „nyttig til Værdom, til Rettelse, til Svugtelse.“ „Betragter Lillierne paa Marken; de sner ikke, de svinde ikke“ -- og dog, den bedst lærte Zverste, der sner om sig selv, og en Prindsesse, der af de kostbareste Døier lader sner hos den bedst lærte Zverste, og Salomon i al sin Herlighed var ikke Nædt som en af dem. Saa er der altsaa En, der svinde og sner for Lillierne? Det er der: Gud i Synlene. Men Mennesket, han svinde og sner. „Ja, det lærer Nøden ham nok; Nød lærer nogen Møne at svinde.“ „Nah, vjun, at Du kan tænke saa ringe om dit Arbeide, om det at være Menneske, om Gud, om Tilværelsen -- som var det Hele en Straffeanstalt! Nei, betragt Lillierne paa Marken, lær af dem, lær at forståe hvad Du veed: Du veed, at det er Mennesket, der svinde og sner, lær af dem at forståe, at det dog egentligen, ogsaa da naar Mennesket svinde

og syer, dog er Gud der spinder og syer. Troer Du at Snersten, hvis hun forstaaer dette, derfor vil blive mindre flittig til eller ved sit Arbeide, at hun vil lægge Hænderne i Skjodet og tænke: naar det dog alligevel egentligen er Gud, der spinder og syer, saa er det bedst, at jeg bliver fri, fri for denne negentlige Spinden og Syen? Hvis saa, da er denne Snerste en taabelig lille Jomfru, for ikke at sige en næsvis Tos, af hvem Gud ingen Glæde kan have, og som selv ingen Glæde kan have af Lilierne, og som ikke var bedre værd, end at vor Herre satte hende ud af Døren; og saa kan hun see, hvor hun blev af. Men hun, vor egen, kjære, vor barnlig fromme, vor elskelige Snerste, hun forstaaer, at blot naar hun selv syer, er det Gud vil sye for hende; og derfor bliver hun kun desto flittigere til sit Arbeide, at hun ved stadigt at sye, stadigt maa forstaae, at det — livsalige Spøg! — er Gud der syer, hvert Sting, at hun, ved stadigt at sye, stadigt maa forstaae, at det — o, Alvor! — er Gud der syer, hvert Sting. Og har hun forstaaet dette, underviist af Lilien og Fuglen, da har hun fattet Livets Betydning, og hendes Liv i høieste Forstand været betydningsfuldt; og naar hun en gang er død, vil der med det størst mulige Eftertryk sandt kunne siges ved hendes Grav: hun har levet; om hun blev gift eller ikke, er ikke afgjørende.

„Seer til Fuglene under Himlen!“ Hvorledes, Du er bekymret, dit Sind er nedbøiet, dit Die vendt mod Jorden! Hvad er dette? Saaledes skabte Gud ikke Mennesket; det maa Du jo vide af enhver Børnebog. Det der udmærker Mennesket frem for Dyret er den oprejste Gang. Altsaa, vær saa god, op med Hovedet! „O, lad mig blot med Fred!“ „Nei, lad os gaac lempeligt frem. Det vilde maaskee ogsaa være for stærk en Bevægelse for dit syge Sind, for brat en Overgang, om Du pludseligt fra Jorden saae op til Himlen. Saa lad os tage Fuglen til Hjælp. Den sidder ved Jorden hvor dit Blik er. Nu lofter den sig — den Smule kan Du vel ogsaa nok taale at hæve dit Hoved, saa dit Blik følger den. Den stiger — saa løft dit Hoved lidt endnu, og lidt endnu. Nu er det godt: nu er Fuglen høit

under Himlen — og Du rigtigt stillet: see til Åuglen under Himlen — o, og tilstaae Dig selv, at saa lidet som Himmelhvalvingen kan siges at trulle, saa lidet er Gud Den, der nedtrykker, nei, det Nedtrykkende kommer fra Jorden eller fra det Jordiste i Dig; men som Himmelhvalvingen opløfter, saaledes er Gud Den der vil opløfte. „Seer til Åuglene under Himlen; de saaer ikke, de høster ikke, de sante ikke i Lade.“ Dog lever Åuglen jo ikke af Luften, saa lidet som vi Mennesker. Der maa altså være En, der saaer og høster og sante i Lade for dem? Det er der ogsaa, Gud, den store Forsørger, eller Forsørner, eller som vi ogsaa kalde ham: Forsørneret. Han saaer og høster og sante i Lade, og hele Verden er som hans store Forsørskammer. Sjælsommelige Mennesker have haft den sjælsommelige Tanke, for at kunne undvære Gud at ville gjøre hele Verden til een stor Ladebygning. Det er en daarlig Gifterabelse. Nei, naar det er Gud der gjør det, saa er det fornødt — hvor fornødt er ikke Åuglen under Himlen, som ikke saaer, ikke høster, ikke sante i Lader! Men det gjør Mennesket, han ploier, han saaer, han høster og sante i Lade. Var saa blot af Åuglen under Himlen at forstaae hvad Du veed: Du veed, at det er Mennesket der saaer og høster — lær at forstaae, at det, naar Mennesket gjør det, dog egentligen er Gud som gjør det. „Hvilken Snak! Naar jeg i mit Ansigts Sveed gaaer ude paa Marken og høster, saa Sveeden hagler ned af mig: saa veed jeg dog nok med Visshed, at det er mig der høster, idetmindste er det mig der sveder. Eller er det maaskee ogsaa egentligen Gud der sveder; eller hvis det er Gud der høster, hvorfor skal jeg saa svede? Din Tale er noget hontrende, upraktisk Raas.“ „Menneske, Menneske, forhædede Menneske-Forsørner, vil Du da aldrig af Åuglen lære at gaae fra Forsørneren for at blive Menneske! Vil Du aldrig lære, i sandelig Opførelse, som Åuglen, at forstaae: det at arbeide. Du vil vistnok endog blot saaledes komme Sandheden langt nærmere end Du er, ved engang at betragte Sagen omvendt, at Arbeide ikke saadan er Møje og Besvær, som man helst var ut for, at meget mere Gud har indrommet Mennesket at kunne

arbejde for at unde ham en Fornøielse, en Selvfændigheds-
 Følelse, der ikke kan kjøbes for dyrt med Ansigtets Sveed —
 thi om man sveder eller ikke sveder kan da ikke gjøre Udslaget;
 en Dandsjende sveder jo ogsaa, man kalder ikke derfor det at
 dandsje et Arbejde, Møie og Besvær. Dette er den ene gudelige
 Forstaaelse af det at arbejde — og saa er man saare langt fra at
 klage over Ansigtets Sveed. Tag et Barn og Forældrene i For-
 hold til det. Lille Ludvig, han bliver hver Dag kjørt en Tour
 i sin Barnevogn, en Fornøielse der gjerne varer en Time; og
 at det er en Fornøielse, forstaaer lille Ludvig godt. Og dog har
 Moderen hittet paa noget Nytt, som bestemt vil fornøie lille Ludvig
 endnu mere: om han ikke selv kunde trække Vognen? Og han
 kan! Hvorledes, han kan? Ja, see Tante, lille Ludvig kan selv
 trække Vognen! Lad os nu være Mennesker, ikke forstyrre Bar-
 net! thi vi veed jo nok, at lille Ludvig ikke kan, at det egentligen
 er Moderen der trækker Vognen, og kun for ret at fornøie ham,
 er det hun leger den Leeg, at lille Ludvig kan selv. Og han,
 han puster og stonner. Sveder han maaskee ikke? Jo, min Sandten
 sveder han, Sveden staaer paa hans Hænde, i Ansigtets Sveed
 trækker han Vognen — men hans Ansyn er glædestraalende, glæde-
 drukkent kunde man kalde det, og bliver det, om muligt, endnu
 mere, for hver Gang Tanten siger: nei see, lille Ludvig kan selv.
 Det var en mageløs Fornøielse. Det at svede? Nei det at kunne
 selv. Saaledes med det at kunne arbejde; ret forstaaet, gudeligt
 forstaaet, er det idel Fornøielse, Noget Gud har hittet paa for at
 fornøie Mennesket, Noget hvorm Gud har sagt til sig selv:
 det vil bestemt fornøie ham meget mere end bestandigt at blive
 kjørt i Barnevognen. Det er Forestillingen der gjør Udslaget,
 her som i Alt. Naar det er for din Lyst, for Fornøielshens Skyld,
 saa klager Du ikke over at svede: vel, saa lad dit Arbejde være
 din Lyst, forstaae det saaledes, at det er Noget Gud har hittet
 paa for at fornøie Dig, o bedrøv ikke hans Kjærlighed, han troede,
 at det ret vilde glæde Dig! Dette er en gudelig Forstaaelse af
 det at arbejde. — Men der er en endnu høiere gudelig Forstaaelse,
 hvilken vi lære af Fuglen: at det saa dog igjen er Gud, der ar-

bejder, Gud der saaer og høster, naar Mennesket saaer og høster. Tænk paa lille Ludvig! Han er nu bleven Mand, og forstaaer altsaa nu godt Sammenhængen, at det var Moderen der traf Nooen; han har derfor nu en anden Glæde af denne Barndoms-Grindring: at tænke paa Moderens Njerlighed, der saaledes kunde hitte paa Noget før at fornoie Barnet. Men nu er han Mand, nu kan han virkelig selv; han fores nu maaskee endog i Afsigt af Dette: virkelig at kunne selv — indtil hiin Grindring fra Barndommen minder ham om, hvorvidt han ikke endnu, i en langt høiere Forstand, er i samme Tilfælde som Barnet, at det, naar Manden arbejder, dog egentligen er en Anden, er — Gud, der arbejder. Tror Du, han derfor vil blive uvirksom, lægge sig paa den lade Side og sige: naar det dog er Gud der arbejder, saa er det bedst, at jeg bliver fri? Hvis saa, saa er denne Mand en Nar, før ikke at sige en uforstaaet Slangel, af hvem Gud ingen Glæde kan have, og som ikke selv kan glæde sig ved Slangen, og som ikke var bedre værd, end at vor Herre satte ham paa Forten; og saa kan han see hvor han bliver af. Men den brave, retsindige, gudfrøgtige Arbejder, han bliver kun desto stræbsommere, for desto stadigere at forstaae, at — livsalige Svog! — at Gud er Medarbejder — o, Hvor! Stabt i Guds Villedede som han er, med opløst Hoved, seer han mod Himlen efter Slangen — Svogeslangen, af hvem han lærer Alvoren, at det er Gud, der saaer og høster og sanker i Lade. Men han synker ikke hen i Uvirksomhed, han seer strax til, han passer sit Arbejde — ellers saaer han jo ikke at see, at det er Gud, der saaer og høster og sanker i Lade.

Du Lilie paa Marken, Du Sngl under Himlen! Hvad stulder et Menneske dog ikke Dig? Noget af sine bedste og soligste Timer. Thi da Evangeliet indsatte Dig til Forbillede og Læremester, da blev Loven afflattet, og Svogen anvist sit Sted i Sommeriges Mige, saa vi ikke mere ere under Sngtemesteren men under Evangeliet: „Betragter Lilierne paa Marken, seer til Snglene under Himlen!“

— Men saa bliver maaskee det Hele om at følge Christum efter, om Efterfølgelsen, det bliver saa maaskee en Spøg? Han hjalp os selv ved ikke at sige: „seer paa mig“, men: „betragter Lilierne, seer til Fuglene!“ Han viste bort fra [sig selv], og vi — ja, det var da ikke at fortænke os Mennesker i — vi toge kun altfor gjerne mod Binket; klogtige som vi alle ere, naar det gjælder om at spare Skjød og Blod, klogtige forstode vi kun altfor godt, hvad der blev os indrommet ved at have saadanne Forbilleder; og vi bleve uudtømmelige i at pynte dette ud, — kun med en vis hemmelig Gru tænkende paa Alvoren: Christi Efterfølgelse.

Nei, ikke ganske saaledes kan det tillades os, det vilde være at gjøre Evangeliet saa let, at det i Grunden — hvad just „Christi Efterfølgelse“ er som beregnet paa at forhindre — blev Poesie.

Thi vistnok kan Lilien og Fuglen med Sandhed siges kun at tjene een Herre; men det er dog kun findbilledligt, og Forpligtelsen for Mennesket til her „at følge efter“ et digterisk Udtryk, ligesom ogsaa Lilien og Fuglen, som Læremestre betragtede, i strengeste Forstand ere uden Myndighed. Fremdeles, hvis et Menneske, med Lilien og Fuglen som Forbilleder, levede, som vi i det Foregaaende have fremstillet det, saa han i Alt tænkte Tanken om Gud ind med: saa er dette vistnok Fromhed, og en Fromhed der, ganske reen, vel aldrig er seet blandt Mennesker. Men i strengeste Forstand Christendom er dette endnu ikke; det er egentligen jodisk Fromhed. Det for Christendommen Afgjørende er slet ikke udviist her: det at lide, fordi man holder sig til Gud, eller, som det hedder, at lide for Læren — den egentlige Christi Efterfølgelse.

At ja, det er som aldeles glemt i Christenheden, hvad Christendom er. Naar En blot nogenledes vil fremstille den, er det ikke langt fra, at man indbilder sig, at det er en Grusomhed, et Menneske-Plagerie, han selv hitter paa — i den Grad følger noiagtigt Lidelse for Ordet eller Læren med Christendommen, i den Grad, at naar En blot nogenledes sandt fremstiller den, vil han strax paadrage sig menneskelig Unnaade. Og som sagt, trods de Millioner Exemplarer af det nye Testamente, der ere

i Omlob, og trods at Enhver eier det nye Testamente, er døbt, confirmeret, kalder sig Christen, og trods at 1000 Præster prædite hver evige Søndag — det vil dog ikke være langt fra, at man paastaer, at det er det Menneskes egen Opfindelse, naar han, ganske simpelt, fremdrager af det nye Testamente Det, som tydeligt nok staaer der og med klare Ord, men som vi Mennesker, fra Slægt til Slægt, hoist ugenerede have udeladt, uden derfor at lade som Andet, end at Det, vi har beholdt under Navn af Christendom, er den pure, den sunde, usofskede Være.

„Efterfølgelsen, Christi Efterfølgelse“ er egentligen det Punkt, hvori Menneske-Slægten ommer sig, her skjuler hovedsagelig Vansteligheden, her er det egentligen det bliver afgjort, om man vil antage Christendommen eller ikke. Trykkes der paa dette Punkt, trykkes der stærkt: i samme Grad færre Christne. Slaaes der af paa dette Punkt (jaa Christendom bliver, intellectuel, en Være), gaaer flere ind paa Christendommen; affstæffes det ganske (jaa Christendom bliver, existentielt, let som Mythologie og Poesie, Efterfølgelsen en Overdrivelse, en latterlig Overdrivelse), jaa breder Christendommen sig i den Grad, at Christenhed og Verden næsten falde sammen, eller Alle blive Christne; Christendommen har fuldkommen seiret, — det vil sige: den er affstæffet!

O, at man ilide havde passet paa dette, jaa var Tilstanden i Christenheden en anden end den nu er. Men da den menneskelige Paastaaelighed, betræffende ikke at ville vide Noget af denne Snak om Efterfølgelse, blev mere og mere truende; da Leiesvende og Menneske-Trælle eller dog kun meget svagt Troende paatog sig at være Ordets Forkyndere: jaa blev Historien i Christenheden, fra Slægt til Slægt, en stadig Slaaen af paa Prisen af det at være Christen. Til Sidst blev det en saadan Svotpriis, at vel snart den omvendte Virkning indtraadte, at Menneskene neppe god have med Christendommen at gjøre, fordi den ved denne usunde Mildhed var blevet saa vammel, at det æltede. At være Christen — ja, naar man da blot ikke bogstavelig njæler, ikke bogstavelig gjør Toverie til sin Næringsvei; thi

at være Tyv i sin Næringsvei, det kan godt forenes med at være en alvorlig Christen, der gaaer til Alters en Gang om Aaret, og et Par Gange om Aaret eller dog bestemt Nytaarsdag i Kirke. At være Christen — ja, naar man da i at bedrive Høer ikke overdriver, eller, forladende den gyldne Middelvei, gaaer til Yderlighed; thi iagttagende — Decorum! — o: skjult med Smag og Dannelse, kan det endnu nok forenes med at være en alvorlig Christen, der idetmindste een Gang hører en Prædiken for hver 14 Gange han læser Komedier og Romaner. Og at der skulde være Noget i Veien for, at man paa enhver Maade aldeles bestemmede sig i Lighed med Verdens Skikkelse, ved ethvert klogt Mittel søgte at sikke sig den størst mulige jordiske Fordeel, Nydelse o. s. v., — at der skulde være Noget i Veien for, at det ypperligt lod sig forene med at være en alvorlig Christen: det vilde da være en latterlig Overdrivelse, en Uforskammethed, om Noget vovede at byde os Sigt, en grændseløs Laabelighed af Den, der vovede det, da der dog ikke var eet eneste Menneske, der vilde reflectere paa — hvad der staaer eller at det staaer i det nye Testamente. Dette er en wohlfeil Udgave af det at være Christen, dog er det Virkelighedens Status; thi at Præster om Søndagen i en stille Time declamere om de høie Dyder o. s. v. forandrer ikke Virkelighedens Status om Mandagen, da man forklarer sig en saadan Forkyndelse af, at det er Præstens Embede og Levebrød, og da mangen Præsts Liv vel ikke er anderledes end hiin Virkelighedens Status — men det er egentligen Eksistensen som prædiker, det med Munden og Armene har ingen Art.

Imidlertid var der jo ogsaa Dem, som holdt Christendommen høiere i Priis, men aldrig høiere end omtrent til hiin stille Fromhed, der under Naadens Mildhed oftere tænker paa Gud, venter alt Godt af hans faderlige Haand, søger Trost hos ham i Livets Nød.

„At lide for Læren“ — Christi Efterfølgelse: det er aldeles affkaffet, længst, længst bragt i Glemjel. Forjaavidt man i Prædikeforedraget ikke godt ganske kan undgaae at tale om Efter-

følgelsen (om Nogle dog end har vidst at indrette det saaledes, at det lod sig gjøre), saa gjør man det saaledes, at det egentlig Afgjorende forties, og der sættes noget Andet istedet: at man bør finde sig i Livets Gjenwordigheder med Taalmod o. s. v.

Men „Efterfølgelsen“ er afflaftet. Den bestaaende Christenbed vilde vistnok, dersom den da ellers for Latter kunde komme til at høre, falde i den dybeste Forundring, hvis den fik at høre, at dette er det nye Testamente og alle de sande Christnes Lære efter det nye Testamente, at til at være sand Christen horer at lide for Læren. At lide for Læren — i den Grad kun at tjene een Herre, saaledes at følge Forbilledet efter, at man lider for at være Christen! At lide for Læren — „nei nu troer jeg,“ vilde vistnok Christenheden sige, „nu troer jeg at det Menneske reent er gaaet fra Forstanden; at fordre at man skal lide for Læren: i den Grad at forfalde til Christendom er da meget galere end at forfalde til Epil, Drit, Hver. Lad det være som Præsterne forkynde det, at Christendommen er den mildste Trost, en Slags Assurance for Evigheden: det lader sig høre, det kan man være villig til at give sine Penge for — og maastee er det dyrt nok med de hvide Præstevænge, saa vi forsaavidt kunne siges at lide for Læren. Men at skulle betale for at faae Det forkyndt, at man skal lide for Læren: det Menneske er pinegal.“ Dog ligger Skolden ikke hos ham; det „Pinegal“ er egentligen, at man i at forkynde Christendom har udeladt og fortiet hvad der ikke behager det verdslige og jordiske Sind, og saa foranlediget hele denne Verdslighed til at bilde sig ind at være Christen.

Ⓐ, at der dog var blevet holdt iagen paa dette Punkt om Efterfølgelsen! At man, belært af tidligere Tiders Wildfarelser, havde sandt holdt iagen paa dette Punkt! Det er ikke steet. Saa maa det steet. „Efterfølgelsen“, hvortil svarer: Christus som Forbilledet, maa, hvis der skal blive Mening i Christenheden, iagen anbringes, men, som sagt, saaledes at man har lært Noget af tidligere Tiders Wildfarelse.

Uden at anbringe „Efterfølgelsen“ er det umuligt at faae

Magt med Tvivlene. Derfor er ogsaa Tilstanden i Christenheden: at have sat Tvivl istedetfor Tro. Og saa vil man standse Tvivlen med — Grunde; og endnu er man ikke standset i denne Retning, endnu har man ikke lært, at det er spildt Noie, ja at det er at nære Tvivlen, at give den Grund til at vedblive; endnu er man ikke opmærksom paa, at „Efterfølgelsen“ er den eneste Magt, der, som en Politie-Magt, kan splitte alle Tvivlenes Oplob og gjøre lyst og tvinge til, hvis man ikke vil være „Efterfølgeren,“ idetmindste at gaae hjem og holde sin Mund.

„Efterfølgelsen“, hvilket svarer til „Christus som Forbilledet“, maa drages frem, anbringes, bringes i Erindring.

Lad os tage denne Sag fra Grunden, dog i al Korthed. Verdens Drelser, Vor Herre Jesus Christus er ikke kommet til Verden for at bringe en Lære; han har aldrig doceret. Da han ikke har bragt en Lære, har han da heller ikke søgt ved Grunde at bevæge Noget til at gaae ind paa Læren, ikke ved Beviser at godtgjøre den. Hans Lære var egentligen hans Liv, hans Tilværelse. Vilde Noget være hans Discipel, da var, hvad jo ogsaa sees af Evangeliet, hans Fremgangsmaade en anden end den docerende. Han sagde til en Saadan omtrent: vov en afgjørende Handling, saa kan vi begynde. Hvad vil det sige? Det vil sige, Christen bliver man ikke ved at høre noget om Christendom, at læse Noget derom, at tænke Noget derover, eller ved, medens Christus levede, at see ham engang imellem eller at gaae og gabe paa ham hele Dagen: nei, der fordres en Bestedelse (Situation) — vov en afgjørende Handling; Beviset gaar ikke forud men følger efter, er i og med Efterfølgelsen, der følger Christum efter. Naar Du nemlig har vovet den afgjørende Handling, saa Du bliver neensartet med denne Verdens Liv, ikke kan have dit Liv deri, støder sammen dermed: saa vil Du efterhaanden bringes i en saadan Spænding, at Du vil kunne blive opmærksom paa, hvad det er jeg taler om. Maa skee vil ogsaa Spændingen virke saaledes paa Dig, at Du forstaaer, at Du ikke kan holde den ud uden at ty til mig — og saa kan vi begynde. Kunde man vente det anderledes af „Sandheden“?

Maatte den ikke ndrøtte, at det er den Lærende der trænger til Læreren, „den Suge der trænger til Lægen“, ikke omvendt, som Christendommen i den senere Tid blev forfærdt, saa det er „Lægen der trænger til Patienterne“, Læreren der trænger til de Lærende, og derfor, selvfølgelig, maa, som en anden Sælger, der jo ikke forlanger, at et høistæret Publikum skal købe Matten i Sækken, være til Tjeneste med Grunde, Bevijer, Recommendationer fra Andre, som ere blevne hjulvne eller underviste o. s. v. Men den guddommelige Sandhed! Dog at den bærer sig anderledes ad har ikke sin Grund i hvad man kunde kalde guddommelig Fornemhed. Nei, nei, i den Henseende var Verdens Arefjer visnok villig til at fornedre sig som i Alt; men det kan ikke være anderledes.

Vi ville nu ikke dvæle ved, hvorledes Christendommen efterhaanden udbredte sig i Verden; vi haste hen til et bestemt Punkt, der er afgjørende for Tilstanden i den nuværende Christenhed.

Vi standse et Øieblik ved Middelalderen. Hvor store dens Bildfarelser end vare, dens Opfattelse af Christendommen har et afgjørende Fortrin for vore Tiders. Middelalderen opfattede Christendommen i Retning af Handling, Liv, Christens-Umdannelse. Dette er det Værdifulde. Noget Andet er, at det var nogle besynderlige Handlinger, den hittede paa, at den kunde mene, at det at faste i og for sig var Christendom, det at gaae i Kloster, det at give Alt til de Nattige, for ikke at tale om, hvad vi nu næppe kunne omtale uden at smile, at det at hudslette sig selv, at gaae paa Knæerne, at staae paa eet Been o. s. v., at det skulde være den sande Efterfølgelse. Dette var Bildfarelse. Og som det gaaer, naar man er svinget ind paa en forkeert Vej og derpaa stræber fremad, at man herner sig længere og længere fra det Sande, dubere og dubere ind i Bildfarelsen, at det bliver værre og værre: saaledes her. Hvad der var værre end den første Bildfarelse udeblev ikke: at man hittede paa det Fortjenstlige, meente at have ved sine gode Gjerninger Fortjeneste for Gud. Og det blev værre: man meente endog

i den Grad at have Fortjeneste af sine gode Gjærninger, at det ikke blot kom En selv til Gode, at man som Kapitalist og Selvskyldner kunde lade det komme Andre til Gode. Og det blev værre, det blev en reent Handel: Mennesker, der aldrig en Gang selv havde tænkt paa dog at tilveiebringe nogle af disse saakaldte gode Gjærninger, fik dog nu fuldtop med gode Gjærninger at gjøre, forjaavidt de bleve satte i Virksomhed som Kræmmere, der for Penge solgte Andres gode Gjærninger til bestemte men billige Priiser.

Da fremtræder Luther. Denne Tilstand, siger han, er Mandløshed. En forfærdelig Mandløshed, ellers maatte De, der ved gode Gjærninger mene at fortjene Himlens Salighed, see, at dette er den visse Vei enten til Formastelse, altsaa til at gaae Glip af Saligheden, eller til Fortvivlelse, altsaa til at gaae Glip af Saligheden. Thi at ville bygge paa gode Gjærninger — jo flere Du øver, jo strengere Du er mod Dig selv, desto mere udvikler Du blot i Dig Angest, og ny Angest. Ad den Vei — hvis et Menneske ikke er ganske aandløst, ad den Vei kommer han kun til lige det Modsatte af Fred for sin Sjæl og Hvile, til Ufred og Uro. Nei, et Menneske retfærdiggjøres ene ved Troen. Og derfor i Guds Navn ad Helvede til med Paven og alle hans Hjelperes Hjelperc; og bort med Klosteret, samt al Eders Fasten, Bidsken og alt det Ubespil, som er brugt op under Navn af Efterfølgelse.

Men lad os ikke glemme, derfor afskaffede Luther ikke Efterfølgelsen, ei heller det Frivillige, hvad Kjælenstabet saa gjerne vil bilde os ind om Luther. Han anbragte Efterfølgelsen i Retning af at vidne for Sandhed, og (dog uden at indbilde sig, at det var fortjenstligt) udsatte sig der frivilligt for Farer nok. Det var jo ikke Paven, der angreb Luther, det var Luther, der angreb Paven; og Luthers Liv var, om han end ikke blev henrettet, dog et, menneskelig talt, ofret Liv, et Liv ofret til at vidne for Sandhed.

Den nuværende Christenhed, idetmindste den jeg taler om, slutter sig til Luther; noget Andet er, om Luther kunde ved-

hende sig den, om ikke det Zving, som Luther gjorde, nu altfor let kan blive ind paa en forkeert Wei, saasnart der ikke er en Luther med, hvis Liv gjør det sande Zving til Sandhed. I ethvert Tilfælde bliver det vistnok rigtigt, dersom man vil see, om der ikke er Misligheder i den nuværende Tilstand, at søge tilbage til Luther og det Zving han gjorde.

Bildfarelsen som Luther svingede af fra var: Overdrivelse i Metning af Gjærninger. Og ganske rigtigt, han tog ikke Heil: et Menneske retfærdiggjøres ene og alene ved Troen. Saaledes talte og lærte — og troede han. Og at dette ikke var at tage Maaden forfængeligt, derom vidnede hans Liv. Hverligt!

Men allerede den næste Slægt jagtede; den svingede ikke med Mødsel af fra Overdrivelse i Metning af Gjærninger (hvad Luther havde levet i) ind i Troen. Nei, den gjorde det Lutheriske til Doctrin; og saaledes satte ogsaa Troen af i Livs-Stræft. Saa sattes der af fra Slægt til Slægt; Gjærninger — ja det veed Gud, det var der rigtignok ikke mere Tale om, det var Synd at bestynde denne senere Tid for Overdrivelse i Metning af Gjærninger, og saa sjantet var man da heller ikke, at man formastede sig til at ville have Fortjeneste af hvad man fritog sig for at gjøre. Men nu Troen — mon den findes paa Jorden?

Hvad Christus fordrede som Betingelse for at komme i den Bestedelse, at der kan være Tale om at blive Christen, en afsjørende Handling, det behøves nu ikke mere. Guds Liv er væsentligen eensartet med Verdsligheden og denne Verden; saa hører man maastee lidt om Noget, som maastee er Christendom, man lærer lidt, tænker lidt over Christendom, har en gang imellem en Stemning — og saa er man Troende og Christen, ja man er det jo allerede ihorveien: man fødes som Christen, smurriet nok, og hvad der gjør det endnu smurriqere, man fødes som Lutheraner. Det er maagteligt en meget mislig Maade at blive Troende og Christen paa; den har ogsaa nu saare liden Lighed med det Lutheriske: fra den Mødsel, gjennem en Mølle Mar at have martret sig selv i et Kloster uden at finde Syfse

for sin Sjæl eller Hvile fra denne Nædsjel, endelig at finde Troens salige Udvei, saa det intet Under var, at denne forsøgte Mand vidnede saa stærkt mod at bygge sin Salighed paa Gjerninger, ikke mod Gjerninger — det var blot den listige Verden, som horte feil.

Men da man nu havde affkaffet det at blive Christen ved Hjælp af en afgjørende Handling, der kan tilveiebringe Betsdeljen (Situationen), hvor det afgjøres, om man vil være Christen eller ikke: saa satte man, for dog at gjøre Noget, det at tænke over Christendommen istedet, og ad den Wei meente man at blive Christen, for saa derpaa at gaae videre end Troen; thi man blev ikke staaende ved Troen, — hvad Under vel, da man ikke, som Luther, fra Overdrivelse i Retning af Gjerninger kom til Troen, men udenvidere begyndte med Troen, hvilken „naturligviis“ Enhver har. Vil man kalde Middelalderens Christendom den klosterlig-asketiske, saa kunde man kalde vor Tids Christendom den professor-videnskabelige; Alle kunde jo ikke blive Professore, men Alle fik dog et Anstrøg af en Slags Professor og af det Videnskabelige. Og som i en forste Tid ikke Alle bleve Martyrer, men Alle forholdt sig til Martyren; og som i Middelalderen ikke Alle gik i Kloster, men Alle forholdt sig til Klosteret og saae i den, der gik i Kloster, den sande Christen: saaledes forholder i vor Tid Alle sig til Professoren, Professoren er den sande Christen. Og med Professoren kom Videnskaben, og med Videnskaben kom Tvivlene, og med Videnskaben og Tvivlene kom det videnskabelige Publikum, og saa kom Grundene pro und contra, og man tydskedees pro und contra, „denn pro und contra i den Sag sich lader meget sige.“

Professoren! Denne Mand omtales aldeles ikke i det nye Testamente, hvoraf man da for det Forste seer, at Christendommen er kommet ind i Verden uden Professore. Og den, der har noget Die for Christendom, vil vel see, at Ingen er saa beregnet paa at praktisere Christendommen ud af Verden som „Professoren.“ Thi Professoren forrykker hele Synspunktet for Christendommen.

Da derfor maa Efterfølgelsen anbringes. Til Professorens svarer Christendommen som objektiv Værelse, Doctrin*). Den Enfaldige af Christendom spiller saa, ved Hjælp af Tvivlen eller ved Hjælp af Grundene, Zeiren i Haenderne paa Tvivlen og forvandler, hvad Christendommen meest afgjørende trænger paa som paa det afgjørende, Afgjørelse til Udsættelse fra Dag til Uge, til Maaned, til Aar, til Levetid. Naar „Professoren“ træder paa sit Høieste, og Christenheden anstuer sig selv i Professorens, som den engang stuede sig selv i Klosteret, vil Tilstanden i Christenheden være den: Christendommen er egentligen ikke til, adhuc sub iudice lis est, man imødefører Resultatet betraggende hvad Christendom er, eller hvad der er Christendom. Troen er ikke til, høist en Stemning, der vasker mellem at erindre Christendommen som et Forbunden og at forvente den som et Tilkommende. Efterfølgelsen er en Umulighed, thi da Alt er gjort svævende, kan man umuligt komme til at begynde paa noget Afgjørende, men Ens Existent driver saadan med Strømmen, og man bruger den naturlige Selvherlighed til at gjøre sig Livet saa behagelig som muligt. „Professoren“ kan Antet gjøre fast; det han kan, er: han kan gjøre Alt svævende. Stundom leer det ud som var det lutter Tilførladighed, det Professorens foredrager. Det er dog en Skuffelse, ligger mere i Mine og For-

*) Anm. Denne Anmærkning anbringes maaskee ogsaa i bedre Tider var der jo vel delvis nogen christelig Videnskabelighed: men den Enfaldige (Undtagelsen), der besjæftigede sig med dette Videnskabelige, havde christelig Vedrørelse til (hvad der udtrækker, at for ham var det afgjort, at han vilde være Christen, og at det at være Christen ham det Afgjørende) saa selv at leve som Allet, ved sit Liv, altsaa langt, langt stærkere at udtrække Modsetningen, at Christendommen dog væsentlig er noget ganske Andet end Videnskab som Mathematik o. s. v., hængende ved det Personlige, og at Christendommen aller-, allernærmst er bragt paa sit Høieste, naar den, i Uensartethed med denne Verden, af verdsligt triumpherende Tocenter forebrages som objektiv Videnskab, eller naar, behandlet lærere og lærere, Afgjørelsen med at blive Christen, eller med at blive Christen faaleses, at dette er hængende paa anden Maade end ved „Forfælsninger,“ holdes hen, fordi der behøves imødeføre et Resultat fra Videnskaben.

sikringer, seet noiere, er hans Fasteſte dog indenfor den videnskabelige Tvivl og alſaa ſvævende. Kun Eſterfølgelsen kan gjøre Guden faſt; men ſom Kongen bleguede, da en uſynlig Haand ſkrev paa Væggen: „Du er veiet og fundet for let“: ſaaledes blegner Professoreu for Eſterfølgelsen — ogſaa den udtrykker: Du er med Tyngden af al Din objektive Videnskab, Dine Folianter og Syſtemer, veiet og fundet for let. Hvad Under vel, thi, chriſteligt, er det netop den objektive Videnskab, der ſutet mindre end tynger i Vægtſkaalen. — Naar „Kloſteret“ er Misvisningen, maa Troen anbringes; naar „Professoreu“ er Misvisningen, maa Eſterfølgelsen anbringes.

Eſterfølgelsen maa bringes i Grindring, dog, ſom tidligere bemærket, ſaaledes, at vi have lært Noget af ſvundne Tiders Wildfarelſer.

Den mildeſte Maade, paa hvilken den kan bringes an, er: ſom Mulighed, eller hvad man vilde kalde dialektiſk, ſaaledes, at den blot kommer til at trykke for at bringe Tvivlen til Taushed, og for at holde lidt Juſtits paa Exiſtentjerne. Gaaſte ſimpelt ſaaledes, hvad jeg i en foregaaende Bog har antydet: kun Den kunde have Lov til at komme frem med Tvivl, Den, hvis Liv bar Mærke af Eſterfølgelsen, eller Den, der dog ved en afgjørende Handling havde forjagt at komme ſaa langt ud, at der kunde være Tale om at blive Chriſten. Enhver Mand har at holde ſin Mund, han har aldeles ingen Ret til at tale med om Chriſtendom, allermindſt contra.

Dette er den mildeſte Maade, paa hvilken „Eſterfølgelsen“ kan anbringes; det er blot „Professoreu“ der ryſtes af, det Videnskabeliges Vigtighed der tilbageviſes; forreſten ſkaanes Enhver, ſom ſømmeligt vil forholde ſig til Chriſtendommen, han være nok ſaa langt tilbage, nok ſaa langt fra at kunne kaldes en Chriſti Eſterfølger, han ſkaanes, og Jugen (det bør være lært af en ſvunden Tids Wildfarelſe) ængſtes ud til at vove maafkee over ſine Kræfter — under „Maaden“ aandes frit og frimodigt. Mere foreſlaaer jeg ikke. Om Noget i ſtrengere Forſtand vil vorde „Eſterfølgeren“ — hvis det er Sandhed, jeg

skal visseligen baade gjøre Plads og bøie mig for ham. Men som Tilstanden i Christenheden nu er, og som jeg er, der ikke er bedre end de Andre, mener jeg, at det foreslaede allerede vil være en Deel vundet. Og jeg for mit Vedkommende, jeg har en Angest for dette Hvie: i strengere Forstand at lide for Løren, at være „Efterfølgeren“, hvorimod jeg ikke ituler, at det er Christendommens Fordring. Men jeg har en Angest — o, thi med dette kan saa let det Fortjenstlige komme igjen; og det er jeg dog af Alt meest bange for. Naar man indretter sit Liv saa beqvemt og nudelsesrikt som muligt, og aldrig falder ind i fjerneste Maade paa at offere Noget eller at give Afkald paa Noget, man kan faae: saa er det let nok at holde sig fri for det Fortjenstlige. Men sandeligen, naar et Menneske for Alvor offerer Noget og Meget, og saa i daglig Lidelse, som blev hans Løn, maa fortære, hvad det menneskelig talt er, den Bitterhed at lønnes saaledes: o, det kan saa let skee et Menneske i et svagt, Selvforglemmelsens Dieblit, at han mener at have Fortjeneste for Gud, at han, — for at jeg skal tale billedligt, om end i et Billede, der kun svagt udtrykker hvad jeg mener, — at han, som en Underjaat i et Selvforglemmelsens Dieblit lige over for Stungen, glemmer sig selv og lægger Haanden paa Starden. O, det er menneskeligt kun allsfor let at forstaae. Frugtelligt! Jeg er saa aldeles enig med Luther, hvad enten han nu har udtrykt sig saaledes eller ikke: at et Menneske, der utallige Gange, om det saa var muligt, utallige Gange hver evige Dag et heelt Liv igjennem havde gjort sig skyldig i alle de rædsomste Forbrudelser — og dog har den Trost tilbage at sige til Gud: Gud, vær mig Synden naadig; at han maa vrise sig ubeskrivelig lykkelig sammenlignet med den, der i først mulige Selvfornægtelse, bringende ethvert Offer for Sandheden gjennem et langt Liv — et eneste Dieblit faae fejl, og meente han havde Fortjeneste for Gud. O, rædsomste Forhandling som et Menneske kan bringe over sig selv; at vove at offere, at lide Alt — og saa, at det blev ham selv den frugtelligste Qval ved Forfæstelse mod Gud. Dette er min Mening. Der er Dieblitte, hvor jeg ikke

mener, man ganske kan frikende Luther for et vist Tungstind; men alligevel er jeg ganske enig med ham. Og derfor vover jeg ikke at anbringe Efterfølgelsen længere end som en trykkende Mulighed, der kan trykke Tvivlen til Taushed, og trykke i Retning af Ydmygelse. Det er en Formildelse, jeg tilstaaer det; jeg agter ikke at bære mig saaledes ad, at jeg i al Skjulthed formilder Christendommen. Nei, jeg melder mig saa høitideligt som muligt: at saaledes gjør jeg det. Man har, endog efter mine milde Begreber, utilladeligt formildet Christendommen. Ikke dette opholder jeg mig over; men man har gjort det saa skjult som muligt, man har sagt ved sig selv: lad bare Tugen mærke det. Dette er i mine Tanker opværende. Hvem skulde jeg da frygte for? Menneskene? Dem frygter jeg ikke, og skal jeg ikke frygte! Gud? Men hvad hjælper det, hvor skjult jeg end gjør det, han seer det jo alligevel; og det han maaskee ikke tilgiver mig, er just, at jeg vil holde det skjult.

Efterfølgelsen maa anbringes for at trykke til Ydmygelse. Ganste simpelt saaledes. Enhver skal maales med Forbilledet, med Idealet. Al denne Sludder om, at Det var blot sagt til Apostlene, og Det blot til Disciple, og Det blot til de første Christne o. s. v. o. s. v. skal bort. Kristus vil lige saa lidt nu, som han vilde den Gang, have Beundrere, end sige Brøvelhoveder, men kun Disciple. „Discipelen“ er Maalestokken; Efterfølgelsen, og Kristus som Forbilledet maa anbringes. At jeg saa gaaer reject eller bliver Tug: det finder jeg mig ydmygt i. Men jeg, og Enhver skal maales med Idealet; efter Idealet skal det bestemmes, hvor jeg er. Det skal ikke — og Gud være lovet, at det ikke skal; thi det er dog en sørgelig, en usjel Kortsynethed at ville sælge sin høie Værdighed: at forholde sig som Tug til Idealet, for at vinde Middelmådighedens indbildte Tilfredshed ved Sammenligningen med Andre, en Kortsynethed, som da Esau folgte sin Forstefødselskret for en Ret Lindsjer — det skal ikke være saaledes, at vi Mennesker have Lov til at afskaffe de ideale Fordringer, sigende, det er ikke Noget for os, og saa udfinde en vis Middelmådighed, og saa begynde der,

og gjøre det til Maalestot, og saa blive maaskee endog udmærkede nemlig fordi Maalestotten er blevet gjort om efter os.

Lad mig ved et Billede oplyse hvad jeg mener. Tag en Skole, lad det lan vi jo tænke os, lad der være en Klasse paa 100 jævndrende Disciple, der skulle lære det Samme og have den samme Maalestot. Alt være Nr. 70 og derfra nedefter, det er at være langt nede i Klassen. Hvad om nu de 30 Disciple fra Nr. 70 hittede paa, om det ikke kunde tillades dem at blive en Klasse før sig selv. Hvis ja, ja blev altsaa Nr. 70 Nr. 1 i Klassen. Det var at komme op — ja, om man saa vil, efter mine Begreber var det at komme endnu længere ned, at synke ned i ussel, løgnagtig Selvtilfredshed, thi det er dog at være langt høiere oppe, sandt at ville finde sig i at være Nr. 70 efter en virkelig Maalestot. Saaledes i Livets Virkelighed. Hvad er Svidsborgerlighed, hvad er Mandløshed? Det er at have forandret Maalestotten ved at udelade Idealerne, at have forandret Maalestotten efter hvordan vi Menneker, som nu leve her paa dette Sted, nu engang ere. Hele Europa kan være svidsborgerlig, og en lille affides liggende Njebstad kan maaskee ikke være det. Alt berøer paa, om den sande Maalestot bruges. Men det sandelige Velvære er ingen Ven af Idealernes Maalestot.

See, derfor er det gaaet tilbage i Christenheden, fordi man har afslaaet Efterfølgelsen og ikke engang anbragt den til at trulle — omvendt et babelst Dvror mod Himlen, omvendt, thi det babelste var, (i al sin fornuftelige dog langt, langt at foretrække) et forjog paa, ved en Tvstænd at storme Himlen, det andet er et forjog paa i Selvfølgelighed og Selvtilfredshed, ved et Mæld, at blive stilt fra Himlen og Idealerne. Lad os tænke en kristen Vin. Christeligt er Maalestotten: Discipelen, Efterfølgeren. Nu, men dersteds er rigtig nok Jagen, der kan indholde den Maalestot. Derimod er der i. Ex. Pastor Jensen. Det er en begavet, en flok Mand, og der er meget Godt at sige om ham. Saa lad os gjøre ham til Nr. 1 og indrette os derefter, det er der Mening i, ja kan man dog blive til Noget

i Verden. „Ja, men efter Idealets Maalestok er Hr. Jensen, for at erindre om hiint Billede, kun Nr. 70 i Classen.“ Na, blæse være med Idealerne, naar man skal have dem med, kan jo intet Menneske have Lyst til at leve. Og hvad mener Hr. Jensen? Han mener — at derpaa kjender man, at han ikke engang er Nr. 70 — han mener, at han passende kan afgive Maalestok og Mynster, at det er Phantasterie med disse overdrevne Fordringer. Og saa leges der Christendom i den By: Pastor Jensen, en Selskabsmand ganske som skabt for denne Selskabsleg, bliver i Regen den sande Christen, endog Apostel, bejnges i Aviserne som Apostel, bliver i Egenkab af Apostel — fortræffeligt! — overøst med alle Livets Behageligheder, som han ogsaa veed — i Egenkab af Apostel? — at sætte Priis paa.

See, det er spidsborgerligt at indrette sig saaledes i formeentlig Christendom, at man egentligen affkaffer Christendommen. Hvilken Christendommens Fordring er staaer ikke fast, det beroer paa, hvilke Mennesker man lever imellem. Istedetfor Efterfølgelse faaer man egentligen: at være som Folk er fleest; og det at være lidt bedre er det Store. Men naar det bliver saa godt Kjob at blive Christen, saa kommer Orkesløsheden, og saa kommer Tvivlen, og saa kommer det egentlig Sande frem, at man ikke kan begribe, hvortil Christendommen skal. Og det er ganske sandt; thi er Fordringen ikke større, saa bliver en Frelser, en Forsoner, Naade o. s. v. en phantastisk Luxus, og forjaavidt man ikke slipper det Christelige, men vedbliver at bevæge sig i dets Udtryk, bliver man lige saa latterlig, som naar et Barn har sin Faders Klæder paa. Hvad Christendommen forudsætter: en sonderknaust Samvittigheds Qvaler, Trangen til Naaden, den dybt folte Trang, alle disse frygtelige indre Kampe og Lidelser; hvad Christendommen forudsætter for at kunne anbringes og bringe Naade, Frelse, Haab om evig Salighed, Fred for Samvittigheden: det findes ikke, eller kun i en lavcomisk Formindsfælse. Alligevel vedbliver man at tale om Naaden, Frelsen, Forsoningen — i Grunden lutter Overflodighed, som man, høist, indbildt trænger til. Og saa tilsidst bliver man kjed af Chri-

stendommen; thi „Efterfølgelsens“ Trut manglede, Idealet, Christns som Vorbillede.

At lide for Væren, at ville lide for Væren, ikke tilfældig-
 vus at komme til at lide for den: ja den Art Christendom er
 gaaet af Brug. En næste Art Christendom, hvor der da i ethvert
 Tilfælde ikke er Tale om dette Uigjørende: at lide for Væren,
 findes maaskee næppe nok: en Christendom, hvor de sjælelige
 Tilstande, hvilké Christendommen forudsætter, ere, som man
 siger det om en Sygdom, kjendelige, karakteristisk kjendelige,
 en angstet Samvittigheds Slamp, Ængst og Bæven, fremdeles
 Ansvødet af det Christelige dybt, livsfarligt, at det Christelige
 er Jøder en Sværqelse, Grækere en Daarstab — ogjaa denne
 Art Christendom findes vel næppe nok eller dog kun sjeldent
 i vor Tid, og i ethvert Tilfælde: her er ikke Tale om at lide for
 Væren. Den findes vel næppe, hvor skulde den det i vore Tider,
 da hele Levemaaden er beregnet paa at forhindre Sindet fra
 at faae den Andadvendthed, at saadanne Sjæletilstande kunne
 faae Charakter. I vor Tid — det er Sandhed, og det er beteg-
 nende for vor Tids Christendom — i vor Tid er Vægen Sjæle-
 sørgeren. Man har endog maaskee ugrundet Angst for at kalde
 Præsten, der dog muligt i vor Tid vilde tale ontrent som Vægen;
 saa kalder man Vægen. Han veed ogjaa Udvei: „De maa gjøre
 en Badereise, saa maa De holde Midchejt, thi det lader sig gjøre
 at ride fra Grillerne, og saa Adspredelse, Adspredelse, megen
 Adspredelse. De maa sikkre Dem hver Aften en ovromt V'hombre,
 derimod skal De ikke sikkre meget om Aftenen lige før De gaaer
 i Seng, og vas endelig paa, at der er Luftet godt ud i Sove-
 kammeret — det skal nok hjælpe.“ „Med en angstet Samvittig-
 hed?“ „Nah, val sig med den Snal! En angstet Samvittighed;
 Sliqt forekommer ikke mere, er en Meminiscents fra Slægtens
 Barnealder. Der er da heller ingen øvrhst og dannet Præst,
 der holder paa at komme med Sliqt — det vil sige udenfor Son-
 daas Tjenesten, som er noget Andet. Viet, lad os aldrig begynde
 paa det med en angstet Samvittighed, saa kan vi snart faae hele
 smiet gjort til en Daareliste. Jeg er af den Tanke, at hvis jeg

havde i min Tjeneste et forresten udmærket Dyende, som jeg saare nodigt skilte mig ved og meget vilde savne — hvis jeg mærkede, at han eller hun befattede sig med at have en ængstet Samvittighed: ubetinget Opfigelse; det var det jeg sidst vilde taale i mit Huus. Og om det var mit eget Barn, han kom til at flytte nd.“ „Men, Hr. Dr., det var da en forfærdelig Angest for (Noget som De jo siger ikke er til) „en ængstet Samvittighed;“ fast skulde man troe, det hævner sig, at man vil affaffe Samvittighedens Angst — denne Angst er jo som en Hævn!“ — En næste Art Christendom, hvor der da i ethvert Tilfælde ikke er Tale om at lide for Læren, den findes maaſkee sjældent nok: en stillere Nydelse af Livet, iagttagende en borgerlig Retfærdighed, derhos oftere tænkende paa Gud, saa Tanken om ham bringes lidt med ind; men uden engang dybt at have Stødet af Aufstødet ved det Christelige, uden ret at mærke, at det Christelige er Joden i mig til Forargelse og Grækeren i mig en Daarskab; og i ethvert Tilfælde at lide for Læren er der her ikke Tale om. — Den almindelige Art Christendom er: et verdsliggjort Liv, vel mere af Alogskab end for Samvittighedens Skyld undskyldende store Forbrydelser, mildt søgende Livs-Nydelse — og saa engang imellem en saakaldt from Stemning. Det er Christendom — i samme Forstand som en Emule Dvalme og lidt Mavepine er Cholera. „Man kan jo kalde det Cholera.“ Ja, det kan man godt, og for Tydeligheds Skyld kalde det dansk, eller endnu tydeligere kjøbenhavnsk, eller endnu tydeligere christianshavnsk Cholera — og saaledes kan man ogsaa kalde dette Christendom. Det vil sige, vi her paa Berget bliver enige om, eller maaſkee en enkelt Gade bliver enig om, at det er Christendom — og saa er det Christendom. Hvad Under saa, at Menneskene have tabt baade Respekten og Smagen for Christendom. Thi man kan, usandt, gjøre Christendommen saa streng, at det Menneskelige maa oprøre sig mod den for at kaste den af sig, eller støde den fra sig. Men man kan ogsaa gjøre Christendommen saa mild, eller saaledes tillave den med Sodt, at det dog ikke hjælper alle de Forjog man gjør ved Hjælp af Bevijer og Grunde

at virre Avbetiten og give Menneftene Smag for den, men at det maa ende med, at de ælles ved den. Nei, der ſtal Salt i Maden. Og, ſandelig den er der foraget for i det nye Testamente. Det glade Budſtab ſtal ikke ved Hjælp af Grunde og Bevijer paavrattes Menneftene, uærdigt, ſom naar en Moder maa ſidde og ligge Barnet til at ſviſe den ſunde fortræffelige Mad, det dog ſimjer ad og ikke ret gider ſviſe. Nei, Avbetiten ſtal paa anden Maade vækles — og ſaa ſtal man vel finde det glædelige Budſtab velſmagende.

At lide for Læren. Det er dette, der nendelig forandrer Alt i Forhold til at blive og være Chriſten; dette der nendeligt lægger Tvingden paa. Eller hvis Chriſtus havde forkyndt den Art Chriſtendom, ſom nutildags Præſten, hvor lader det ſig forklare: den Betyrning han havde for og af Diſciplene, diſſe redelige, behjertede Menneſter, ſom ſandelig den vare villige nok at ſlivve Alt for at tage fat og holde ud? Men her var Tale om „Efterfølgelſe“ i ſtrængſte Forſtand. Chriſtus vidſte det ſelv, at han maatte gjøre diſſe Menneſter, menneſtelig talt, ſaa ulukkelige og elendige ſom Menneſter kunne blive, „de Elendigſte af Alle“ — hvis de ſkulde tilhøre ham. Og ikke blot dette, men at han maatte forlange af dem, at de dog faſtholdt, at det var det udvalgte Vilkaar, der blev dem til Deel, at det var idel Glæde ſaaledes at lide, Guds overvættens jærliche Raade og Mjerlighed mod dem. O, Kædſjel! At det, der ſtal være det glade Budſtab, Troſten, Glæden — at det er Det, der menneſtelig talt, gjør mig til den elendigſte af Alle, hvad jeg althaa kan undſne ved ikke at have med det at gjøre! Og dernæſt, at Fordringen ſaa ikke blot er, at jeg taalmodig ſtal bære dette, men at jeg ſtal finde Glæden og Saligheden deri — ſom hvis man vilde forlange, at En, der maatte udholde en legemlig Pinſel, ikke blot ſkulde winge ſig ſelv, ſaa han ikke ſkreg, men ſkulde ſaaledes mere end fejre over ſig ſelv og Smerten, at det, naar man ſaae paa ham, ſaae ud ſom var det Belyſt, og at dette ikke var et kunſtigt Bedraa, men at det virkelig var ham ſaa frugtligt! See derfor i Chriſti Samtaler med Diſciplene det Adelige og

Idelige: „forarges ikke paa mig; lader dette ikke forarge Eder; salig den, der ikke forarges paa mig; jeg siger Eder det forud, at, naar det skeer, J ikke skulle forarges; vaager og beder, hufter paa, hvad jeg haver sagt Eder, at, naar Diebliffet kommer, J da ikke forarges! O, det er en saa trang og saa smal Wei, og ligefrem kan jeg ikke hjælpe Eder! O, Forargelsen ligger i ethvert Diebliffet saa nær, dens Mulighed følger hvert Skridt! Det kan blive for Eder saaledes at Taalmodigheden brister og Troen, at J oprøres mod mig — salig Den som ikke forarges! Og om J end udholde taalmodigen at lide Alt — derjom Eders Taalmodighed kun er taus Underkastelse, saa ere J dog i Grunden forargede paa mig — salig Den som ikke forarges paa mig!“

Tag et menneskeligt Forhold. Lad en Elskende sige til den Elskede: min kjære Pige, jeg giver Dig din Frihed, vi maae skilles; at tilhøre mig vilde betyde, det kan jeg med Vished sige Dig forud, at Du, menneskelig talt, blev saa uhykkelig som muligt. Lad os antage, at hun svarede: Alt vil jeg taale, thi kun da er jeg blevet uhykkeligst, naar jeg er skilt fra Dig. Lad os gaae videre, lad os antage, at han svarede: vel, men jeg maa fordre Eet endnu, hvis Du skal blive hos mig, at Du fastholder, at det saaledes at blive uhykkelig med mig, dog alligevel er den høieste Lykke. Hvad saa? Vilde saa denne Pige ikke have fuldkommen Ret i at sige: Dette er Vanvid —? Jo; og vil hun ikke, saa vil jeg paa hendes Vegne sige: forekommer Eligt i Forholdet imellem Menneske og Menneske, da er det Vanvid. Og jeg kunde kun ønske Eet, at faae Lov til at banke dette Vanvid eller dette Galsskab ud af den Skyldige; thi som der gives Besættelser, der kun kunne udbrives ved Bøn og megen Fasten, saa gives der ogsaa Galsskab, som kun paadrages ved egen Skyld. Men i Forholdet mellem Gud-Mennesket og et Menneske kan Forholdet ikke være anderledes — salig den som ikke forarges!

At lide for Læren. „Men derom kan jo dog ikke være Tale i disse Tider, da Christendommen fuldkomment har seiret, og Alle ere Christne.“ Jeg kunde fristes til at sige: vee, vee Dig, Du Hykler! Men det vil jeg ikke. Jeg vil hellere sige: min gode

Mand, De troer ikke selv hvad De siger, De veed meget godt det er Mandhed, og hvortil saa saadan Tale, hvorfor vil De være ligesom den Mand, der for Alles Time staaer med en hvid Pind i Munden og troer, han er usynlig. Nei, Fordringen til at lide for Læren er i dette Dieblit lige saa guldig og anvendelig, som den var i Begyndelsen. Sagen er ganske simpel. Ethvert Menneske, der sætter en sand Selvfornægtelses Handling ind, han vil komme til at lide derfor. Derjom dette ikke var saa, var jo sand Selvfornægtelse en Umulighed; thi den Selvfornægtelse, der paa udvortes Maade lønner sig, den er jo ikke sand Selvfornægtelse. Det vaager derfor ogsaa Styrelsen herligt over, at hvis der er et redeligere Menneske, der vil fornægte sig selv, at det saa ogsaa kan blive sand Selvfornægtelse. Derimod kjender man usand Selvfornægtelse paa, at den i sit Forste seer ud som Selvfornægtelse, men at den paa en anden Maade udvortes betaler sig, saa den i Grunden er Illeg Beregning.

Lad os tage et Exempel paa sand Selvfornægtelse. Luther f. Ex. Han var strengt optugtet til at kunne udtrulle den Art Æromhed, der i Middelalderen æredes og hædrede under Navn af Selvfornægtelse — som altsaa derfor ikke var sand Selvfornægtelse. Og just den Art Æromhed laster Luther sig imod. Nu lod det sig tænke, at han havde valgt at blive f. Ex. en hvorfornem Geistlig, for paa den Maade at lønnes for sin Selvfornægtelse, at vidne mod den usande Art af Selvfornægtelse. I saa Fald havde det atter ikke været sand Selvfornægtelse. Men den redelige Luther saae rigtigt. Han vidnede mod hvad Tiden ansaa for sand Selvfornægtelse, han bortskar sig selv Leiligheden til at gjøre Nulle derved, maaskee hjalp Styrelsen ham ogsaa i denne Henseende: og her er sand Selvfornægtelse.

Lad en saadan Handling stee for os, at vi ret kunne see, hvorledes det gaaer til. Der er da et redeligere Menneske, der føler sig drevet til i een eller anden Henseende at vidne for Sandhed mod Usandhed, der har Magten, just fordi den ansees for at være Sandheden. Han forstaaer selv, at det er Fare, men han er villig til at udsætte sig for den. Og dog, maaskee

har han ikke ganske forstaaet sig selv. Derimod, han er ganske overbeviist om Sandheden af det han vil drage frem; han er i den Grad overbeviist, at det — o, menneskelige Hjerte! — uvilkaarligt paanoder sig ham, at naar det blot bliver hort, saa maa det seire, vinde Menneskene for sig. Saa siger han det da ud — men forunderligt, han møder overalt sin Modstand, han hoster paa enhver Maade Utaf, ikke blot af dem, af hvem han havde ventet det, men ogsaa af dem, for hvis Skyld han havde meent at burde vidne for Sandhed — som jo f. Ex. Moses ikke blot havde sin Ulykke med Egypterne, men ogsaa med Soderne, for hvis Skyld han dog udjatte sig for alle Brøderierne og Farerne. Nu bliver da dette Menneske bekymret, det tager paa ham. Saa tier han, som naturligt, derhen, hvor han pleier at søge Hjælp: til Styrelsen. Han foredrager sin Mod, — hvad vil Styrelsen svare? Kjærlig og mild, som Styrelsen altid er, svarer den: men, min lille Ven, det var jo det, Du vilde. Ikke sandt, Du vilde ove Selvfornægtelse, kan Du nægte det slog til, Leiligheden er jo netop nu for Dig til at ove den. Lad os tænke, at han svarer: ja, det forstaaer jeg, nu forstaaer jeg det. Men, at jeg skal være oprigtig, jaaledes forstod jeg det ikke ganske, da jeg besluttede mig til at handle og begyndte. Jeg føler, at det er ligesom Soen gaaer mig for hoi. Hvad vil Styrelsen vel svare? Kjærlig og mild, som den altid er, aldrig grusom, siger den: ja, ja min lille Ven, saa skal vi nok hjælpe Dig ud af det igjen, naar Du har ydmyget Dig derunder, og lært Ydmygelse af denne lille Lektion. Men der kunde ogsaa ske noget Andet. I det Styrelsen gjør det tydeligt for den kæmpende, hvorledes det hænger sammen, at det juist horer med til sand Selvfornægtelse, da foregaaer der en Forvandling med ham, som Barnets Forundring, naar det pludselig forstaaer, som den elskende Piges lykkelige Forundring, naar det, hun havde troet vidnede mod at hun var elsket, naar hun pludselig forstaaer, at det vidner for — jaaledes forundres ogsaa han. Thi, siger han, det jeg leed, eller det der smertede mig, var dog egentligen, at jeg i denne Modstand saa et Beviis for, at jeg var kommet forkeert

ud. O, men nu, da Du, kjerlige Snyrelse, forklarar mig det, og forklarar Dig for mig — o, jeg onsker nu blot at blive derude i Forstaaelse med Dig. Her er saa et Exempel paa sand Selvfornægtelse, hvortil altid horer: at lide for det Gode man gjør. Da som det gjaldt for 1800 Aar siden, saa gjelder det iaar, og om 1800 Aar, at den, der sætter en sand Selvfornægtelsens Sjerning ind i denne Verden, han kommer til at lide derfor. Men den Christen, som ikke gjør det, han har paa een eller anden Maade sparet sig selv, Høgt uddraget sig o. s. v. Det maa han saa tilstaae. Det gjør jeg. Men jeg vil ikke hverken prøve eller hulle paa en Prædikestol; er jeg ikke kommet til at lide for Væren, kommer jeg ikke dertil: jeg tilstaaer, det ligger i mig og i min verdslige Alogskab. Saa har jeg fremdeles — som Politiets mistænkelige Personer have at melde sig ved Protokollen — jeg har at melde mig for Snyrelsen betræffende denne Mislighed med min Væren-Christen. Snyrelsen vil nok have med mig at gjøre, idel Kjærlighed og Naade og Nørbarmelse som den er; men den fordrer, at jeg skal være redelig mod den.

Christus er Forbilledet, hvortil svarer „Efterfølgelsen.“ Der gives egentligen kun een sand Naade at være Christen paa: Discipelen. „Discipelen“ har blandt andre ogsaa det Kjænde: at lide for Væren. Enhver, der ikke har lidt for Væren, har paa en eller anden Maade forskyldt den Skuld at bruge sin Alogskab til, verdsligt, at spare sig selv. At han derfor ikke skulde turde kalde sig Christen, eller at han ikke skulde blive jalig, er langt fra min Mening, Gud forbude, at jeg skulde vove at sige, hvad der da værst vilde komme til at gaae ud over mig selv. Men han har at gjøre Andrømmelse. Da forsaavidt han er en af dem, der have vaataget sig at forkynde Christendom, har han at betænke, at han, ved saaledes at spare sig selv, har svækket Andtrullet af Christendommen, der er blevet mindre kjendelig for Andre, bidraget til at forvirre Synspunktet for Christendom. Thi ikke er Christendommen saaledes kommen ind i Verden, at det var verdslig Alogskab og menneskelig Klunferi, der ved at slaae af meente at vinde Mange — det er i Tal Næmstridt,

i Sandhed Tilbagestridt. Nei, det Ubetingede (det kan vel Enhver begribe) kan ikke komme ind ved Hjælp af, at der slaaes af; thi slaaes der af, er det ikke det Ubetingede. Ved at der slaaes af kommer det Ubetingede derimod ud af Verden, eller, hvilket er det Samme, det breder sig saaledes, at det falder sammen med det Betingede.

At lide for Læren, det er affkaffet. Man kan derfor heller ikke med Sandhed forsvare Tilstanden i „Christenhed“ saaledes, at man siger: „der er naturligviis megen Ufuldkommenhed, mange Svage iblandt os, Mange hvis Christendom kun er en Tilnærmelse, endog en svag Tilnærmelse til Christendom, megen Skinte blandt Hveden;“ thi saa maa jeg spørge den Talende: er Du da Hvede? Og upaafeet tør jeg nok sige det, den saaledes Talende er ikke mere sand Christendom end jeg er. Maaftue vil En sige: han er det mindre. Det vil jeg ikke sige, hvortil slikt, smaaligt, menneskeligt Rævl. Men jeg vil sige: han er det ikke mere; og det vil jeg holde hart ved. Men saa er det forvirrende at tale paa den Maade: der er iblandt os Mange, hvis Christendom kun er en Tilnærmelse — som var den saaledes Talendes og overhovedet „Christenheds“ Christendom den sande Christendom. Og dette benægter jeg; dog ikke som meente jeg at være den sande Christen i Modstætning til de Andre, nei, som jeg har sagt i den nærmest foregaaende Bog: „Jeg tilhører Gjennemsnittet blandt os.“ Jeg siger derfor ogsaa — og det har jeg antydet i en tidligere Bog — min Christendom er ikke den sande Christendom, det er en Tilnærmelse. Maaftue er der Mange, som ere i det Tilfælde, at deres Christendom ogsaa er en Tilnærmelse. Dog bør man altid passe lidt paa denne Bestemmelse „Tilnærmelse,“ at man da ikke udvider den saaledes, at man regner dem med, hvis — Christendom! — er en Tjærmelse fra Christendommen; i Forbigaaende kan man jo saa let tage Feil, naar man moder en Mand paa Veien til Byen, og ikke lægger Mærke til, om han gaaer til eller fra Byen.

Ved at opfatte Christendommen som Lære er Forholdet i Christenheden blevet idel Forvirring, og Bestemmelsen af det

at være Christen næsten gjort ufjendelig. Saa maa Christus som „Forbilledet“ drages frem, men ikke for at ængste — dog det er maaskee en aldeles overslodig Bekymring, at man nutildags skulde kunne ængste Nogen med Christendom; men i ethvert Tilfælde: ikke for at ængste, det bør være lært af tidligere Tiders Erfaring. Nei, „Forbilledet“ maa bringes frem for idetmindste at skaffe Christendommen nogen Respekt, at faae det gjort lidt fjendeligt, hvad det er at være Christen, at faae Christendommen fra det Videnskabelige og Tvivlen og Vroevlet (det Objektive) sat over i det Subjektive, hvor den horer hjemme, saa vist som Verdens Arelser, vor Herre Jesus Christus ikke har bragt nogen Lære ind i Verden og aldrig har doceret men som „Forbilledet“ fordret „Efterfølgelse“, dog ved sin „Forsoning“ forjagende, om muligt, al Angest af et Menneskes Sjæl.

Moralen.

Saa høit som her er antydet (antydnet; thi jeg stemmer jo bestandigt derpaa Tonen ned til den ndmøge Tilstaaelse), saa høit maatte Tonen tages, hvis der, kristeligt, skal være Alvor og Mening og Charakter og Sandhed i at gjøre Indsigelse mod det Bestaaende eller at ville reformere det.

Dersom nu Nogen blandt os tør overtage at træde ethist i Charakter af det her Antydede, derhos som Enkelt beraabende sig paa et umiddelbart Guds-Forhold saa skal jeg vieblikkeligt — saaledes forstaaer jeg mig selv i dette Dieblik, men jeg kan jo end ikke vide, om ikke i næste Dieblik endog Betingelserne for at kunne gjøre det ere mig nægtede, i næste Dieblik, maaskee førend jeg faaer udgivet dette, — jeg skal vieblikkeligt være til Tjeneste med at overtage hvad jeg for Gud vil forstaae som min Opgave. Denne min Opgave vil være: at ledsage Skridt for Skridt, aldrig vigende fra hans Side, ham, Reformatoren, for at see, om han Skridt for Skridt er i Charakteren, er det Overordentlige. Skulde det vise sig, at

han er det, ja, da vil min ledsagelse være idel Buk og Verbodighed for ham den Overordentlige — og sandeligen, det tør jeg sige om mig selv: han skal i Samtiden ikke finde Nogen, ikke een Eneste, der veed at bukke dybere for det Overordentlige, det lærte jeg ikke ved noget Hof, nei høiere oppe, ved Omgangen med Idealerne, hvor man lærer at bukke uendelig dybt, trods nogen Ceremoniemester. Men, men sviger han Charakteren: i samme Sekund styrter jeg mig over ham; og dette tør jeg sige om mig selv: der er i Samtiden Ingen, som forer et sikkrere Stod end jeg, hvor det er min Opgave, eller hvor En falkkelig udgiver sig for det Overordentlige — dette sikkre Stod, det lærte jeg ved Omgang med Idealerne, hvor man dybt ydmyget lærer at hade sig selv, men, fordi man dog havde det Mod, der vover at indlade sig med dem, som Naadegave modtager Magt til at føre dette Stod.

Er derimod i Samtiden Ingen, som vover i Charakter at overtage „Reformatorens“ Opgave: saa skal — med mindre da det Bestaaende, istedetfor at gjøre den Sandhedens Tilstaaelse, at det, christeligt, kun er en formildet Tilnærmelse til Christendom, vil paastaae at være i streng Forstand sand Christendom efter det Nye Testamente, og derved domme og tilintetgjøre sig selv, — saa skal det Bestaaende bestaae, hævedes; Fuserier i at reformere ere fordærveligere end det meest fordærvede Bestaaende, fordi det at reformere er det Høieste og altsaa Fuseriet deri det Fordærveligste af Alt. Lad det

Bestaaende have Feil, mange, siig hvad Du vil: vil Du ikke træde i Charakter af at være Reformerer, saa skal Du holde din Mund om at reformere. Og, af al Charakterløshed den rædsomste: at ville loagnagtigen lufte sig til at see ud som en Reformerer, eller at ville reformere ved lidt Partie-Sammenhold, ved Ballotation o. s. v. o. s. v.

Nei, er der ingen saadan Mand blandt os, saa lader os holde paa det Bestaaende; lader os gaae i os selv, hver især, for Gud tilstaae, hvor langt vi ere tilbage i Christendom, men Du min Gud, dette vilde Du dog bevare mig for, at jeg skulde gjøre det endnu værre ved loagnagtigen at ville reformere.

Og lad det saa være sagt saa høit som muligt, og gid det blev hørt om muligt overalt, og give Gud at det, overalt hvor det blev hørt, maatte alvorligen vorde betænkt: det Onde i vor Tid er ikke det Bestaaende med dets mange Feil, nei det Onde i vor Tid er just: denne onde Lust, denne Leflen med at ville reformere, dette Falsknerie at ville reformere uden at ville lide og bringe Offer, denne letfærdige Indbildskhed med at ville kunne reformere uden engang at have en Foresøilling, end siige en ophøiet Foresøilling om hvor ualmundeligt ophøiet den Tante er „at reformere;“ dette Høflerie med at sive Bevidstheden om sin egen Uduelighed ved at faae travlt med det Udspredende at ville reformere Kirken, hvad vor Tid mindst af Alt dner til. Da Kirken trængte til en Reformation, da meldte Jagen sig, da var der ingen Trængsel

for at komme med, Alle flyede tilbage, kun en eenlig Mand, Reformatoren, optugtedes i al Stilhed ved Frygt og Bæven og megen Anfægtelse til i Guds Navn at vove det Overordentlige. Nu er der et Mudder, som var det paa en Dandsbød, med at alle ville reformere; dette kan ikke være Guds Tanke, men er et lapsset Paafund af Mennesker, hvorfor der ogsaa istedetfor Frygt og Bæven og megen Anfægtelse er Hurra, Bravo, Acclamation, Ballotation, Jav, Kommerce, Spektakkel — og blind Allarm.

3 Marts 1855.

Denne Bog er fra den Tid da den gamle Biskop endnu levede. Den er derfor holdt i Hjerubed, baade fordi jeg den Gang forstod mit Forhold til det Bestaaende saaledes, og fordi jeg af Hensyn til den gamle Biskop ogsaa gjerne vilde forstaae mit Forhold saaledes.

Men taler jeg langt mere afgjorende, usorbeholdent, sandt, uden at dog dermed skal vare sagt, at min tidligere Talen var usand.

Tillæg

til XII. Bind.

Textkritisk Auhang.....	§. 3— 6.
Aumærkuinger	- 7—15.

Textkritisk Auhang.

Judovelse i Christendom.

A = 1. Udgave. B = 2. Udgave. C = Concept. M = Hænskrift. K = 1. Korrektur, der her er fuldstændig bevaret; S = Sætteren (S¹ Sætteren i 1. Korr., S² Sætteren i 2. Korr.; paa samme Maade K¹ og K²). — Neue Truffeile, der ikke findes i begge Udgaver, forbigaaes.

§. 26,6 bejvarede;] M, bejvarede, SAB. — §. 27,10 Enfette;] SAB, Enfette: M. — §. 30,16 eller dog] M, eller SAB. — §. 34,11 Den som ophorte at søge og jørge] C, Den, som ophorte at søge og jørge MAB. — §. 40,21 talet] M, talt SAB. — §. 42,7 strengt] M, strængt SAB. — §. 46,35 var] M, er SAB. — §. 50,27 Noget] M, noget SAB. — §. 51,6 den] S (godkendt af K) AB, da M. — §. 57,28 Judbydelsen.] M, Judbydelsen SAB. — §. 60,8 vilde] M, udeladt af S, vil KAB. — §. 61,3 at give] SAB, give M. — 27 en fortabt] M, fortabt SAB. — §. 62,26 for;] M, for, SAB. — 27 Døbt] M, døbt SAB. — §. 63,32 igjennem] M, gennem SAB. — §. 66,21 for at] M, at SAB. — 30 netop] KAB, mangler i M, neppe S. — §. 67,31 nægte] negte MSAB. — §. 70,11 ere] B, er MA. — §. 71,2 Kluges og Forstandiges] B, Kluge og Forstandige MA. — 22-23 ligger:] MA, ligger, B. — §. 72,5 den nu] M, denne SAB. — §. 78,33 eet Hensyn] SAB, „eet Hensyn“ M. — §. 84,2 gjør] SAB, gjøre, M. — 25 Christendom] B, Christenhed MA. — §. 86,17 Angst] SAB, Angest M. — 20 Sigte] B, Sigtet MA. — §. 97,12 Skjæbne] B, Skjebne MA. — §. 99,23 Din] M, diu SAB. — §. 110,26 den Enfette] M, det Enfette SAB. — §. 113,26 viser] M, anseer SAB. — §. 114,15 talt] SAB, talet M. — 17 ham,] C ham MAB. — §. 115,13 Den] M, den SAB. — §. 116,20-21 hentyder paa] KAB, hentyder til M. — §. 117,21 ind] M, ind SAB. — §. 120,3 Menneffens] M, Menneffenes SAB. — §. 122,32 24,] A, 24., MB. — §. 123,8 VIII,] M, VIII., SAB. — §. 127,26 Forargelfens] B, Forargelfes MA. — §. 128,21-22 muligt et] M, muligt, et SAB. — §. 130,19-20 gjerne hver især] M, gjerne SAB. — §. 132,26-27 dem (begge Sædler) M, den SAB. — §. 137,20 der] M, det SAB.

— §. 138.8 har] B haver MA. — §. 139.10-11 Hørfanden] CM. Hørfandens SAB. — §. 140.16 siges;] M siges, SAB. — §. 142.1 bag] M, fra SAB. — §. 148.25 Meddelelie | C Meddelelie MAB. — §. 149.31 udialektit] MK, dialektit SAB. — §. 153.25-26 Dialektit: at han almægtig binder sig selv;] K, Dialektit; ? maaflee Dialektit: at han almægtig binder sig selv. M, Dialektit; at selv: SAB. — §. 156.8 andre.] SAB andre: M. — §. 165.27 Den der] KA, Den, der MB. — §. 167] paa Bagtiden af dette Titelblad har M: skrevet i Begyndelsen af B. — §. 175.23 Han] M han SAB. Ligejaa 30.32 og §. 176.3. — §. 176.12 beivnttet] SAB, beivnttet: M. — §. 178.13-14 Herre, jørog mig Troen;] KAB, Herre, jørog mig Troen, S, Denne Bon: Herre, jørog mig Troen. M. — §. 186.32 han] Han MAB K har ellers overalt i dette Parti rettet M's Han til han. — §. 192.9 har] SAB haver M jvfr. §. 138.8. — §. 193.7 Verdslighed] M, Verdsligheden SAB. — §. 195.20 Elnd.] K, Elnd AB det følgende: at hun — med ham er tilføiet af K). — §. 197.9 dette] MA, det B. — §. 198.24 Billedet — 25 Hertige] M, ind imellem alle disse Helte og Hertige, Billedet af en grov Hørbruder SAB. — §. 204.29 Liv i Ringhed] SAB, Liv i Ringheden M. — §. 209.9 dannet] M, dannes S, det dannes KAB. — §. 210.11 være —] MA være, — B. — §. 212.6 der en] MA, der er en B. — 24 travt] SAB, travlt M. — §. 213.23 freidigt] SAB, freidig ti udstreget efter g M. — §. 214.3 hvori] B, hvort A hvor M. — 21 Barn.] M, Barn SAB. — §. 216.23 Jo] MA, jo B. — §. 217.24 ogjaa hvad forstaae, sig] KA, ogjaa hvad forstaae sig M, ogjaa hvad forstaae, sig B. — §. 220.30 havde] MK, har SAB. — §. 227.9 er (pat.) MK, er (ille (pat.) SAB. — §. 234.8 Kirke] B Kirke MA — §. 235.18 lige.] B lige MA. — §. 236.28 Intet] M, intet SAB — §. 239.11 Publitum.] B, Publitum MA. — §. 242.30 for at Mit] for Mit CMAB. — §. 243.17 Andertighed] Andertighed CMAB (i C mangler ogjaa det foregaaende Rumma. — §. 244.22 Aorndiætningen.] MA Aorndiætningen B. — §. 245.30 Mag, Nickegaard har] KAB Jeg har paa andet Sted M. — §. 247.31 nei] B nei MA. — §. 248.15 Mening] MA Mening B. — 18 troede] SAB troede at M. — §. 251.11 feige, De, som] B feige De som MA. — §. 253.8 Verneverit] SAB, Verneverit M. — 35 Gnd] B Gnd MA Ligejaa §. 255.7 og 17. — §. 257.12-13 hvad der ligger i at være en Christi Efterfølger] M, mangler i AB udeladt at S — §. 260.35 dette] B, det MA. — §. 264.22 mod] M, imod SAB. — §. 265.13 ubetinget for] SAB, for ubetinget M. — 31 Efterfølger ?] M Efterfølger ?" SAB — §. 266.12 lige.]

K, fige MAB. — 21 Du] M, du SAB. Vigejaa 22 (Dig og Du), 25. — 21-22 hvad der er Dig nægtet] (S) AB, hvad Dig er negtet M. — 22 en Anden] SAB, en Andre M. — 23 ham] KAB, dem MS. — 31 Sted.] M, Sted; SAB. — S. 267.1 det] M, der SAB. — 2 Dvaakhedens] M, Dorikhedens SAB. — 17 glemt ham] M, glemt SAB. — S. 268.13 forstaae.] MA, forstaae B. — 21 skulle] M, skulde SAB. — S. 269.18 Tjeneste;] M, Tjeneste, SAB. — S. 272.14 hyppigst] M, hyppigt SAB. — S. 273.24 kunne] M, kunde SAB. — S. 274.30-31 slet jaa ordriig eller] M, mangler i AB (udeladt af S). — S. 275.26 han] MKAB, det S¹ (S²?). — 27 det] MS¹, han AB (indjat af S²?). — S. 276.32 dette] M, det SAB. — 35 der jo] MS, der KAB. — er] M, er jo SAB. — S. 282.14 beundre] MA, at beundre B. — S. 284.14 tabt] MKA, tabte SB. — S. 285.6 det;] KA, det, MS, det: B. — S. 286.11 formaer] B, formaede MA.

En opbyggelig Tale.

A = første Udgave; M = S. Kierregaards egenhændige Manuskript.

S. 295.16 stjoudt] M, stiont A. — S. 300.13 Gjerrigs] M, Gierrigs A.

To Taler ved Altergangen om Fredagen.

A² = anden Udgave; M = S. Kierregaards egenhændige Manuskript.

S. 318.8 jaa.] M, jaa A². — S. 319.10 Lidet] M, lidet A². — S. 329.24 „Kjerlighed“] M, „Kjerhed“ A².

Til Selvsprovelse.

A = første Udgave; A² = anden Udgave; M = S. Kierregaards egenhændige Manuskript.

S. 348.24 Burde] M, burde AA². — S. 349.17 Enfoldige] MA, Enfoldige A². — S. 350.1 Din] MA, din A². — S. 351.22 kunde] MA, kunne A². — benytte det] MA, benytte Det A². — S. 352.7 Den] MA, den A². — S. 361.2 begierer] M, begierer AA². — 24 dog.] MA, dog A². — S. 363.26 er det.] MA, er, A². — S. 368.12 Billeder] M, Billed AA². — S. 371.33 Ingen] M, ingen AA². — S. 372.29 Dit] M, dit AA². — S. 373.4 det er.] MA, det er A². — 15 Dette] MA, dette A². — S. 374.9 faae] MA, jaa A². — 10 listigt! —] MA, listigt! A². — 26 i eetvæf] M, ietvæf AA². — S. 375.9 Hiin] MA, Hin A². — 12 Noget] MA, noget A². —

27 veed] MA ved A². — 377,9 ille.] MA, ille A². — 26 Prophetens] MA Prophetiens A². — 378,24 i eetvæt] M, i eet væt AA². — 379,8 vi] MA, vi A². — 380,7 os."] MA, os." A². — 381,24 iige:] MA iige! A². — 382,26 væier] MA, væiei A². — 32 Rigtigste] MA, rigtigste A². — 35 jaa længe] MA, jaalænge A². — 383,3 hvor mange] MA, hvormange A². — 384,6 iøvermorgen] MA, iøvermorgen" A². — 13 at] MA „at A². — 27 Ælle] MA, ille A². — 385,32 alt] MA, vilt A². — 35 Søndag!"] MA, Søndag! A². — 386,32 Psat] MA Psat A². — 388,8 Heniender] MA, Heniender A². — 28 og] MA og A². — 29 ja.] MA ja A². — 395,5 Iundgjorde] M, Iundgjorte AA². — 396,9 Dette] MA, Det A². — 11 Dette] MA, dette A². — 397,2 begjere] MA, begjære A². — 13 Iunne] Iunde MAA². — 397,17-18 Iige [ra] MA, Iigeira A². — 399,12 altiaa] MA, altiaa A². — 404,15 er det! —] MA er det! A². — 406,35 Dette] MA, dette A². — 413,25 Hellig-Vand] MA, Hellig Vand A². — 414,32 Nei, nei!] MA Nei, Nei! A². — 417,16 Levende] MA, levende A². — 418,12 vilt] MA alt A². — 421,24 feirrigt] MA, feirrigt A². — 422,9 vife.] MA vife A². — 27 aabnet] MA, aabent A². — 423,7-8 fortjene] MA, fortjente A². — 424,4 feilfri] MA, feilfri A². — 8 Iunne] MA Iunde A². — 15 der] MA, Der A². — 19 Det] MA, det A². — 425,17 jaa længe] MA jaalænge A². — 426,1-2 igjennem:] MA, igjennem! A².

Dømmer selv!

A = Originaludgaven.

336,1 hin] hin A. — 438,30 en] er A. — 34 emg] enige A. — 440,4 det er] der er A. — 441,25 Ærkeerte] Ærterte A. — 447,11 for at] for A. — 448,33 Psisten] Psiten A. — 470,24-25 uheldigvis] uheldigvis A. — 474,18 og 29 hin] hin A. — 476,3 Ærskringer] Ærskringer A. — 481,3 „Ærskringer“] Ærskringer A. — 487,4 Herrer“:] Herrer“ A. — 21 stulle æde] stulde æde A. — 488,17 stulle] stulde A. — 490,15 Menneites] Menneites A. — 495,34 Iibetingede] Iibetingede A. — 513,26 maaste] maaste A. — 517,34 Eng-Ørten, i] VighØrten, i A. — 523,29 maaste] maaste A. — 525,19 Ansigtes] Ansigtes A. — 29 Ærnøielens] Ærnøielens A. — 540,13 i] i] A. — 546,28 maaste] maaste A. — 548,35 meente] mente A.

Anmærkninger.

Judøvelse i Christendom.

- §. 15 Kommer hid o. s. v.] Matth. 11, 28.
procul o procul este profani] bort, bort, alle urene!
(Virg. Æneide 6, 258; jvfr. S. 39).
- §. 19 hvis da ellers Troen findes paa Jorden] jvfr. Luc. 18, 8.
- §. 20 salig den som ikke forarges paa mig] Matth. 11, 6.
- §. 24 hiin eenfoldige Vise] Sokrates, der ikke tog Betaling for sin Undervisning.
- §. 27 er han Ordet] jvfr. Joh. Ev. 1.
hvi er det vndt, fordi han er god] Matth. 20, 15.
- §. 33 ikke knække end mere det boiede Kør] Matth. 12, 20
(Jes. 42, 3).
han er Synderes Ven] jvfr. Matth. 11, 19.
Hyrden det forvildede Faar o. s. v.] Luc. 15, 14 ff.
- §. 34 hiin enkelte dæmoniske] Luc. 11, 14.
- §. 35 Symbolum] Tegn, Mærke.
med salvet Hoved o. s. v.] Matth. 6, 18.
- §. 41 fornedrede sig selv o. s. v.] Pauli Brev t. Philipp. 2, 7.
ham, der har sagt, at han vil komme igjen] Matth. 24, 30.
- §. 43 κατ' ἐξοχὴν (kat' exochên)] i strengeste Forstand.
- §. 44 eo ipso] med det Samme, netop derved.
μεταβάσις εἰς ἄλλο γένος (metabasis eis allo genos)] Overgang til en anden Kategori (Begræbsphære).
- §. 50 mundus qui vult decipi] Verden, som vil bedrages.
- §. 52 „Sandheden“] jvfr. Joh. Ev. 14, 6.
- §. 53 Godmand] se Num. t. VII Bd. S. 578.
- §. 55 at blive udelukket af Synagogen] se Joh. Ev. 9, 22.
- §. 56 „jee hvilket Mennejske“] Joh. Ev. 19, 5.
- §. 57 „han bejpotter Gud“] Matth. 9, 3; jvfr. Joh. Ev. 10, 36.
bejpottet . . . bejpyttet] Luc. 18, 32.

- S. 59 gamle Spaadomme] der tænkes jærlig paa Jes. 53, 1 ff.
 hvortil han kan helde sit Hoved] Matth. 8, 20.
- S. 60 at være Alles Tjener] jvfr. Matth. 20, 27 f.
- S. 61 mauvais sujet] daarligt Subjekt.
- S. 62 laite sine Perler for Sviin] Matth. 7, 6. „Iaster ikke
 Eders Perler for Sviin, at de ikke skulle nedtræde dem med
 deres Fødder, og vende sig, og sønderrive Eder“.
 Kunde man liste sig til ham om Ratten] jvfr. Job.
 Ev. 3, 2.
- S. 64 den Myndighed, med hvilken han siges at lære] jvfr.
 Matth. 7, 28.
- S. 65 evolutionair] foregaaende i Udvikling.
- S. 66 Professionister] d: Haandværkere.
 nu Lav paa et gammelt Klædebon] Matth. 9, 17.
 hans Førgænger] Johannes den Døber.
- S. 67 philosophico] philosophisk seet.
 den blotte Subjektivitets Bestemmelse at gaae til
 Grunde] jvfr. Hegels Logik III. Eintheilung (Werke 1. Udg. V
 S. 32 f.).
 de fem imaa Brød] se Matth. 14, 17.
 Slægten ... er Gud] se Ann. t. XI Bd. S. 257.
- S. 70 at Sligt ikke var opkommen i noget Menneskes
 Hjerte] jvfr. Paulus I Kor. 2, 9.
 Quod erat demonstrandum] hvilket skulde bevises en
 Formel, hvormed man tidligere endte et afsluttet mathematisk Bevis).
- S. 72 „han har hjulpet Andre o. s. v.] Luc. 23, 35.
 at hans Time endnu ikke var kommen] Job. Ev. 2, 4;
 7, 30; 8, 20; 13, 1.
 maatte have bragt selv et Sodoma ... til Om-
 vendelse] jvfr. Matth. 11, 23.
- S. 74 en Hedning] en uævnt Philosoph hos Plutarch de ira et
 odio Kap. 7.
- S. 85 „Bremjens“ Stif] Hentydning til Platons Apologi p. 30 e,
 hvor Sokrates siger om sig selv, at han er sat ud paa Athe-
 nærne som en Bremse paa en Hest, for at holde dem vaagne.
 ialige de Cine o. s. v.] Luc. 10, 23.
- S. 97 Han bespiste fem tusinde] Matth. 14, 21.
 Han bød Vandene] Matth. 8, 26.
 Petrus saul] Matth. 14, 30 ff.
 Han jagde til den Værkbrudne] Matth. 9, 2; cfr. 9, 5.
 Han jagde „Pigen er ikke død] Matth. 9, 24.

- §. 98 frygter ikke dem som kunne ihjelslaae Legemet] Matth. 10, 28.
- §. 100 Sandheden og Livet] jvfr. Joh. Ev. 14, 6.
paa Besøgens Dag] jvfr. Luc. 19, 44.
- §. 101 salig est Du Simon Peder] Matth. 16, 17 („Simon, Jonas's Son“).
at han tre Gange spurgte Peder] Joh. Ev. 21, 15—17.
- §. 102 Skrifter af nogle Pseudonymer] der maa nærmest tænkes paa Sygdommen til Døden; men den er af Anti-Climacus, altsaa af samme Forfatter som *Judovelse* i Christendom. Udtrykket maa da forklares ved, at Kierkegaard oprindeligt havde tænkt paa at udgive *Judovelse* i Christendom i sit eget Navn. Jvfr. Num. t. S. 154, og textfr. Anh. t. S. 245, 30.
- §. 103 *κατ' ἐξοχήν* (kat' exochên] i høieste Forstand.
- §. 107 sensu strictissimo] i strengeste Forstand.
- §. 108 Rechts Philoſophie] § 140 (Werke VIII, 2. Dpt. S. 183 ff.).
[it vita ante acta] o: sin Fortid.
- §. 110 Veien og Livet] jvfr. Joh. Ev. 14, 6.
Ne quid nimis] intet „for meget“.
- §. 113 qva] i Egenſkab af.
- §. 116 in contento] i tørt Begreb.
- §. 117 for at gjøre Hjerternes Tanker aabenbare] jvfr. 1. Kor. 4, 5.
- §. 120 Ubiquitet] Alstedsnærverelse.
- §. 123 Hele Fortællingen om den Blindfødte] Joh. Ev. 9.
- §. 129 ride Herredage ind] Indtil 1849 forkjødtes Nabningen af Høiesteret (der siden 1661 havde afløst Herredagens Retterthing) den første Torsdag i Marts ved et Dptog af beredne Herolde og Hestgardister. Dette kaldtes at ride eller blæse Herredag ind.
domus og mensa] to latinske Substantiver, der høies helt forſkelligt.
- §. 130 „for Ordets Skyld, for Retfærdigheds Skyld“] se Matth. 13, 21 og 5, 10.
- §. 131 et quid nimis] et „for meget“; jvfr. Num. t. S. 110.
- §. 135 f. „hvad man spiste isfor, men endnu ikke har bestalt“] se Num. t. XI Bd. S. 51 og jvfr. EP VIII, 1, A 644, samt V p. 397 gl. Udg.
- §. 139 odium totius generis humani] Had til hele Menneſkeſlægten. Ordene ſtaar Tac. Ann. 15, 44, dog uden totius. (Man kan ikke korrekt ſige, at de Christne blev kaldt odium osv., uden i Betydningen: Genſtand for Menneſkeſlægten's Had, ſom Ordene

i og for sig kan have; men saaledes synes dog & ikke at have opfattet dem

- § 141 [Ebnionitisme] Ebioniter kaldes en kristen Sekt hvis Særkende var, at den lagde Vægt paa de jødiske Skikke som nødvendige til Salighed; tillige forlæstede de Jomifrusødslen og anaa Christus for et blot Menneske.

[Gnosticisme] de talrige gnostiske Selter havde tilfældes, at de lagde ringe Vægt paa Christus's Menneskelighed, og des mere paa hans Gudsdommelighed.

sub specie aeterni] under Evighedens Synspunkt
apparent] o: Iommende til Sune.

- §. 145 i et andet Skrift] ovenfor Nr. 1 §. 43 ff. De tre Stoffer af Andevælle i Christendom har oprindeligt været tre særskilte Skrifter, se f. Ex. G. P. 1848 §. 277 m. Num. gl. Udg.]

- §. 146 „Modsigelens Tegne“] Luc. 2, 34.

- §. 150 Kjød og Blod] jvfr. Matth. 16, 17.

- §. 151 det Socraticke] jvfr. Platons Stat. 2. B. p. 361, hvor det ser at finde den i Sandhed Retfærdige antages, at han ikke synes at være retfærdig, men det Modsatte.

- §. 153 at føle sig forladt af Gud] jvfr. Matth. 27, 46 og nedenfor §. 217 f.

- §. 154 nogle Pseudonymer] her sigtes nærmest til Joh. Climacens i Afsluttende Esterkrift, se især 2. Del 1. Afsn. Kap. 2, 1 VII Bd. §. 61 ff. — Om det noget paafaldende Udtryk i et Skrift, der selv er pseudonymt, se ovenfor Num. 1. §. 102.

- §. 156 Faderen og jeg ere Eet] Joh. Ev. 10, 30.

Føder en Korargælle o. s. v.] Paulus I Kor. 1, 23.

Mysteriet ved hvem alt blev aabenbart] jvfr. Paulus Kolos. 2, 2.

- §. 171 Omiskiftelse eller Forandring] jvfr. Jacobs Brev 1, 17, til Hans Afskæmmelse] jvfr. Luc. 22 19.

- §. 176 Omvendelse behov] jvfr. Luc. 15, 7.

- §. 177 Binden omskifter efter sine Omgange] jvfr. Præd. 1, 6.

- §. 178 Herre, forog mig Troen] Luc. 17, 5 („Herre, forog os Troen“).

- § 188 „hvor længe skal jeg taale denne Stægt“] Matth. 17, 7 „o du vantro og forvendte Stægt! hvor længe skal jeg være hos Eder? hvor længe skal jeg taale Eder?“).

- §. 189 de 1800 Aar er som en Dag] jvfr. 2. Pet. 3, 8.

- §. 190 Guds eenbaarne Søn Faderens Høire] jvfr. 2. Trosartikkel.

den Verilighed han havde for Verden var] Joh. Ev. 17, 5.

- hvem al Magt o. s. v.] Matth. 28, 18.
 i hvis Navn alle knæe o. s. v.] Paulus Philipp. 2, 10.
 komme igjen i Skyen o. s. v.] Matth. 25, 31.
- §. 191 havde Faderen maattet raade sig selv o. s. v.] Matth. 1, 19—25.
- §. 192 da hiin Qvinde salvede ham] Joh. Ev. 12, 1—8.
 Skattens Mønt] Matth. 22, 15—22.
- §. 198 som der staaer i Bisen] om Agnete og Havmanden, 15.
 Strofe (Udv. danske Viser v. Abrahamson, Myerup og Rahbek 1. Bd. S. 315).
- §. 199 at hans Blod maatte komme over dem] Matth. 27, 25.
 at den himmelske Fader vilde tilgive dem] Luc. 23, 24.
- §. 200 Barrabas] jvfr. Matth. 27, 16 ff.; Joh. Ev. 18, 39—40.
- §. 201 Englenes Legioner] jvfr. Matth. 26, 53.
 der ikke slog, end ikke igjen, da han blev slagen] jvfr. Matth. 26, 67; Joh. Ev. 18, 22.
- §. 202 uden Christum og ham korsfæstet] Paulus I Kor. 2, 2.
- §. 203 Mange ere kaldede, Faa ere udvalgte] Matth. 22, 14.
- §. 204 Dem som syge og iorrigfulde var] jvfr. „Bon efter Prædiken“, 2det Stykke.
 Indig indtil Døden o. s. v.] Paulus Philipp. 2, 8.
 juldkommet sit Lob] 2. Timothy. 4, 7.
- §. 205 Historien er Dømmen] jvfr. Schiller, Gedicht der zweiten Periode, „Resignation“ næstsidste Str.
- §. 206 derfor ophøiede Gud ham ogsaa høit] Paulus Philipp. 2, 9.
- §. 208 havde han endnu Meget at sige dem o. s. v.] Joh. Ev. 16, 12.
- §. 209 hiin Ungling der blev jobnløs] Themistokles, hvem Miltiades's Bedrifter ikke lod jove (Plutarch Themist. 3, 3); jvfr. III Bd. S. 90.
- §. 212 Christus fandt Velbehag i hiin rige Ungling] Marc. 10, 21.
- §. 214 jeg kan det ikke anderledes, Gud hjælpe mig] Luthers Ord paa Rigsdagen i Worms.
 For at indgaae i Himmeriges Rige maa man blive Varn igjen] jvfr. Matth. 18, 3.
- §. 217 „jeg kjender ham ikke“] Peders Ord i Fornægtelsen (Matth. 26, 72).
- §. 223 Dit Rige ... er jo ikke af denne Verden] jvfr. Joh. Ev. 18, 36.
 stride ... triumphere] Hentydning til den fra Middel-

alderen stammende Adskillte mellem ecclesia militans og ecclesia triumphans. Ved „den stridende Kirke“ forstod man netop Kirken som den er stillet her i Verden. Den „triumpherende Kirke“ derimod er de Saliges Samfund med Kristus. Dette Samfund bestaar jævnsides med den stridende Kirkes, idet jo bl. a. Helgenene er indgaaet i Saligheden for Dommen; det fuldendes efter Dommehdag. Men det findes ikke paa Jorden, kun i Himlen.

- S. 225 Pilatus] Joh. Ev. 18, 38.
 S. 228—29 „det er det evige Liv o. s. v.] Joh. Ev. 17, 3.
 S. 229 Derfor sammenligner Kristus Sandheden med Epise] Joh. Ev. 6, 48 ff.
 S. 230 den Hund der opdagede Purporet] Purporet skal være blevet opdaget ved at en Hund skal Snuden i en Purpurmønning.
 S. 240 Drag af Din Sko o. s. v.] II Moise B. 3, 5.
 S. 241 „holder jaadan Tale“] Holberg, Muses von Thacia 2. Akt 3. Sc. „Holophernes h. s. T.“
 S. 247 at Helvedes Porte ikke skulle faae Magt over den] Matth. 16, 18.
 S. 248 at Discipelen ikke er over Mejsteren] Matth. 10, 24.
 S. 252 „blive en Nar i Verden“] jvfr. I Kor. 3, 18.
 S. 257 „Efterfølgere“] jvfr. Matth. 16, 24.
 „Betragtning“] her og i det følgende sigtes vistnok direkte til Munsters „Betrægtninger over de christelige Troeslærdomme“ Nbhvn. 1833, der i det Væsentlige er en Prædikensamling. Og saa i sine Prædikener bruger Munster jævnlig Udtrykket (se f. Ex. Prædikener paa alle Søn- og Helligdage I, Nr. III, VII, XI, XIII o. s. v.), og jvfr. S. 260.
 S. 266 Du skal ikke begjere] Pantus Rom. 7, 7 (I Moise B. 20, 17. V Moise Bog 5, 21).
 S. 272 Luther i een af hans Prædikener] Luthers Kirken-
 vossille, Præd. paa Stephansdagen (Erlanger Udg. VII S. 213).
 S. 274 hiin Mand der blot forlangte o. s. v.] Matth. 8, 21.
 Kong Agrippa] Ap. Gj. 26, 28.
 S. 276 Hines, som opbyggede Propheternes Grave] Matth. 23, 29 f.
 S. 278 Kaffelovns-Studenten] saaledes kaldtes Studenter, der var indstrevne ved Universitetet uden at have taget Examen, blot paa et Modenhedsbevis udstedt af en Mand med en akademisk Grad. Denne Ordning ophævedes 1805.
 S. 280 Judas de tredive Seeler] Matth. 27, 5.
 Intraanen] Phalaris; se I Bd. S. 3.
 S. 282 hvelten kolde eller varme] Joh. Nabenb. 3, 15.

En opbyggelig Tale.

- S. 295 „Qvinden tie i Menigheden“] jmlgn. 1. Cor. 14, 34.
 „see, jeg er Herrens Tjenerinde“] Luc. 1, 38.
 „bevares i et fromt og smukt Hjerte“] Luc. 8, 15.
 et Sværd gennem hendes Hjerte] jmlgn. Luc. 2, 35.
- S. 301 „naar Du faster osv.] Matth. 6, 17.
- S. 304 Den, der overvinder sig selv osv.] jmlgn. Ordsp. 16, 32.
-

To Taler ved Altergangen om Fredagen.

- S. 317 A. T.] Andægtige Tilhorer.
 Jndbydelsen osv.] Matth. 11, 28.
- S. 321 tager jeg Morgenerodens Ringer osv.] Ps. 139, 9.
 „Brodermorderens“] Cain, jmlgn. 1. Mof. 4, 14.
- S. 323 Skriftens Ord] jmlgn. 2. Cor. 5, 20.
- S. 328 Fuglene have Næder osv.] jmlgn. Matth. 8, 20.
 hvad vi andetsteds videre have udført] „Kjerlighedens Gjerninger“, 2. Folge, V.
- S. 330—31 efter hiin Hednings Ord] Horats, Ode III, 1, 40.
- S. 333 Som naar Honen osv.] jmlgn. Matth. 23, 37.
-

Til Selvprøvelse.

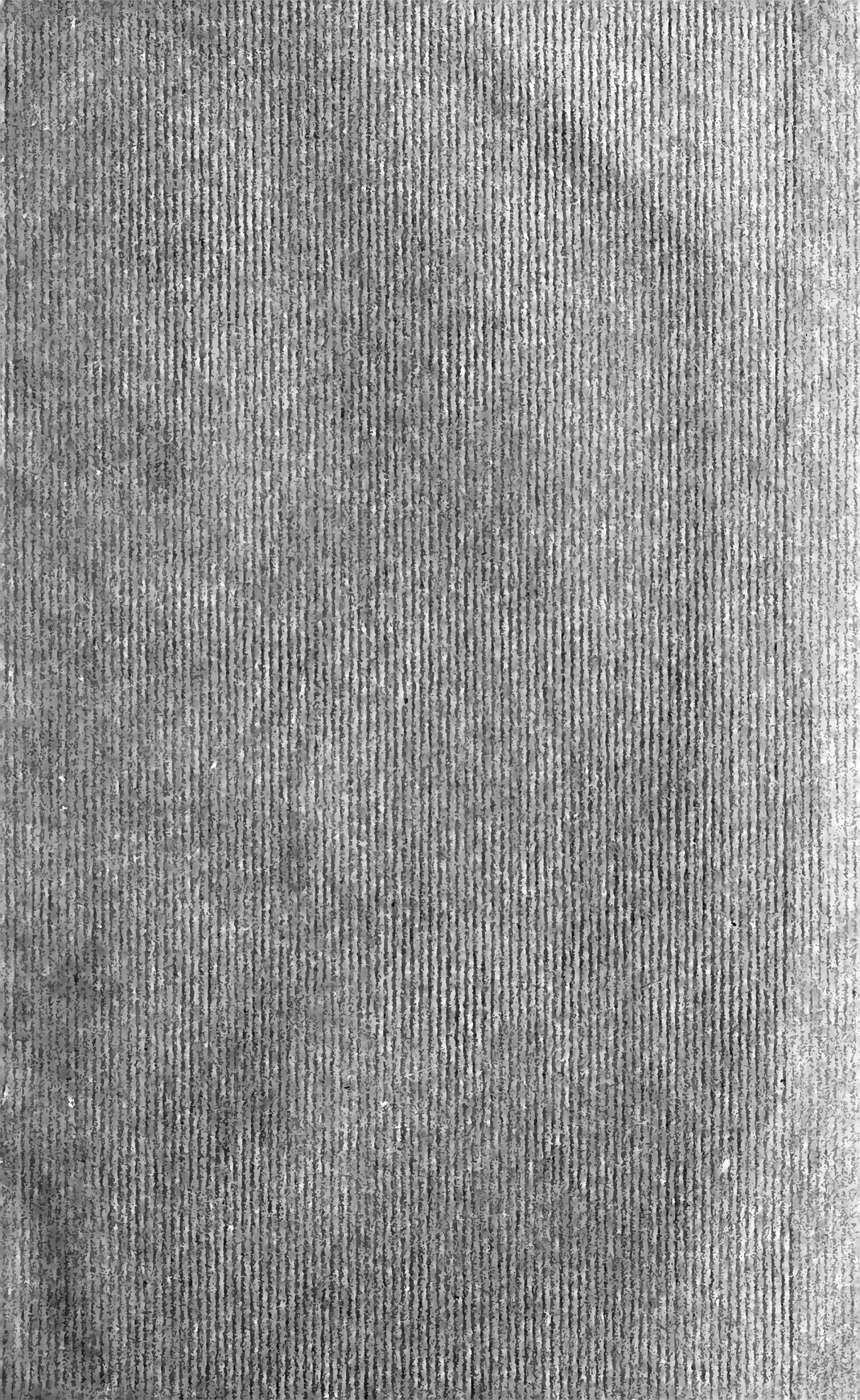
- S. 347 kom en Taler til ham] Injias, omtalt af Cicero de Oratore I, 54, 231.
 „Navnløse“] Plato, Apologien 18 c.
- S. 349 Skriften siger osv.] Matth. 5, 34, 37.
- S. 353 Apostelen Jacob skubbes tilside] allerede i 1519 udtalte Luther sig mod Jacobs Brev. Dpp. lat. var. arg. III, 278 (Erlanger-Udgaven).
- S. 354 wer nicht liebt Weiber, Wein, Gesang osv.] tilskrives med Urette Luther, findes først i Wandsbecker Bothe, 1775, Nr. 75 og er sandsynligvis af J. H. Voß.
- S. 355 Troen er en urolig Ting] Luther, Werke, Erlanger-Udgaven XIV, 42—43.
- S. 356 „ikke prædikes i Kirker men paa Gaden] Kirchenpostille, Epistelpredigten. Werke, Erlanger-Udgaven VII, 212.
- S. 361 som han siger i en Prædiken] Ikke i en Prædiken men i Tijshreden, Werke, Erlanger-Udgaven. LXII, 470.
- S. 372 „Mit Huns er et Bedehuns osv.] Luc. 19, 46.

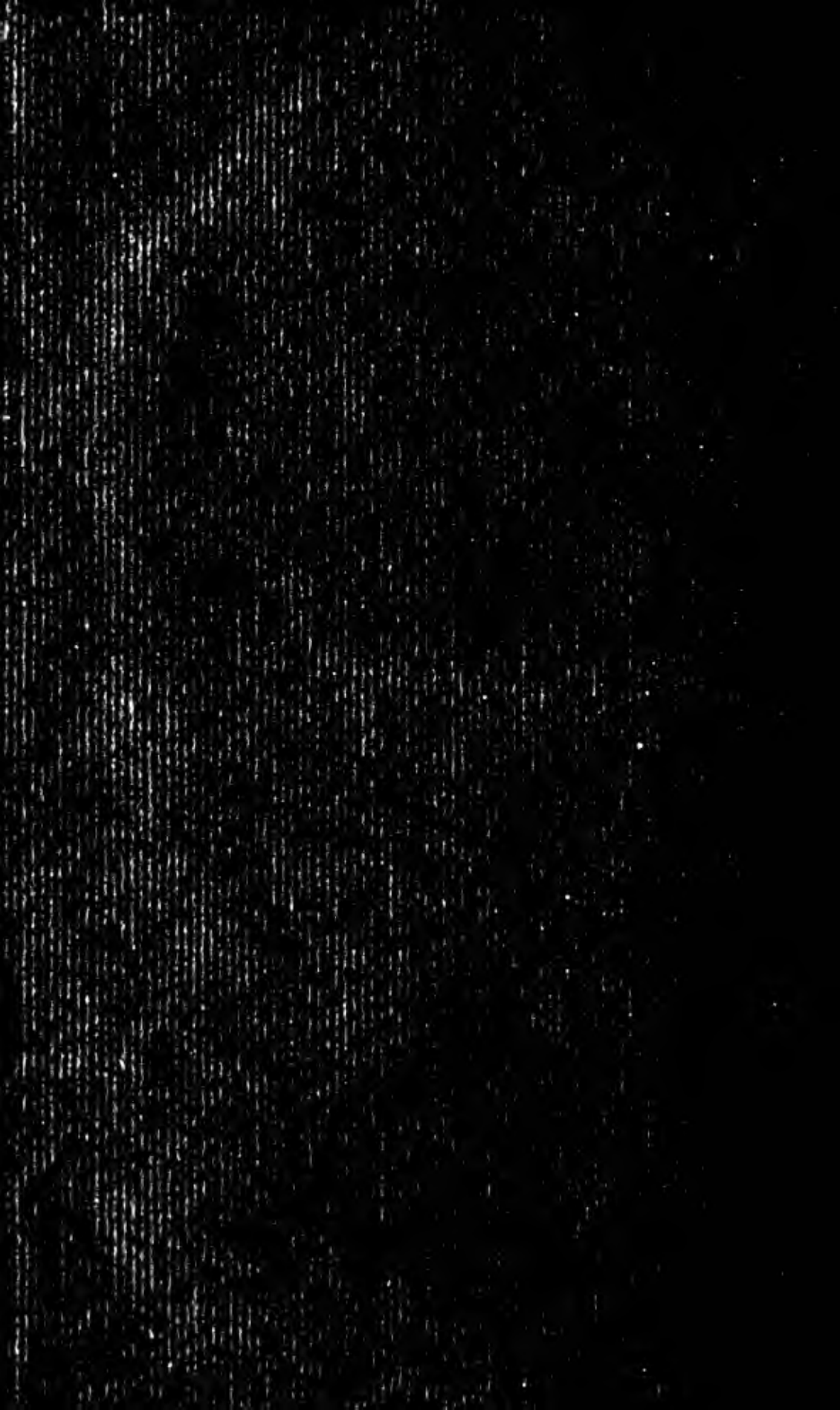
- „giv alt Dit Guds til de Nattige“ osv.] smlg. Matth. 19, 21; Matth. 5, 39; Matth. 5, 40; 1. Thej. 5, 16; Jac. 1, 2.
- Σ. 375 Hun mægtige Keiser i Citen] se Noten til Bd. 9, Σ. 49. Historien jeg sigter til] 2. Sam. Cap. 11—12.
- Σ. 378 et Wenneite, som gif fra Jerusaleem til Jericho] smlg. Luc. 10, 30 ff.
- Σ. 380 hin Overste, Medlem af Synedriet] Nicodemus, Joh. 3, 1 ff.
- Σ. 384 Apostelens Formaning] 1. Cor. 14, 31.
- Σ. 385 Abels Blod raaber til Himlen] smlg. 1. Moï. 4, 10. Din kongelige Mand, der bærer Navnet den Tanse] Wilhelm den Tause af Drauen, der var Sjælen i Nederlændernes Frihedskamp med Spanien.
- Σ. 394 Christus er Veien] smlg. Joh. 14, 6. denne Ve er trang] smlg. Matth. 7, 14.
- Σ. 396 de forgette Dage] Matth. 4, 1—2.
- Σ. 399 „Jld er jeg kommen at kaste paa Jorden osv.] Luc. 12, 49.
- Σ. 400 splidagtiggjøre Nader og Son osv.] smlg. Luc. 12, 53. „O, Du vantroe Slægt! osv.] Matth. 17, 17.
- Σ. 401 „hvad Du gjør, det gjør snart!“] Joh. 13, 27. „at vasle sine Hænder“] Matth. 27, 24.
- Σ. 402 min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig!] Matth. 27, 46.
- Σ. 405 „man maa tvivle om Alt“] de omuibus dubitandum, Descartes filosofihste Hovedsætning.
- Σ. 406 som Luther gjør] s. Ex. Werke. Erlanger-Udgaven XLVII, 337 f.
- Σ. 408 Manden. . . i Naturen] sigter til N. C. Trsteds Skrift „Manden i Naturen“.
- Σ. 411 „dette er opkommet i Wenneifers Hjerter“] smlg. 1. Cor. 2, 9.
- Σ. 415 i en gammel Bialme] „Med Sorgen og Klagen hold Waade“.
- Σ. 419 „ere vi døde med Christo osv.] 2 Tim 2, 11.
- Σ. 421 de ere berusede af ung Wiin] Ap. Gk. 2, 13.

Dommer selv.

- Σ. 435 Du er en Mand osv.] smlg. Joh. 4, 24.
- Σ. 438 naar Gu vil opføre et Taarn osv.] Luc. 14, 28.

- S. 439 heller ikke Blødagtige kunne indgaae i Himme-
 riges Rige] smtgn. 1. Cor. 6, 9.
- S. 441 hiint hundredhovede Uhyre] Sammenblanding af Cer-
 berus, Hundene, der bevogter Dødsriget, og Hydra, det hundred-
 hovede Uhyre i den græske Mythologi.
- S. 464 den Stundesløse] i Høibergs Komædie af dette Navn.
- S. 504 bliver Barnet bortel] smtgn. Luc. 2, 45.
- S. 509 Det er sværere for en Kiig at indgaae i Himme-
 riges Rige osv.] Matth. 19, 24.
- S. 514 „der har Djævelen“] smtgn. Joh. 7, 20.
- S. 516 „jeg er dog en Konge“] Joh. 18, 37.
- S. 517 en Kameel gaaer vanskeligt gjennem et Naaleøiel]
 smtgn. Matth. 19, 24.
- S. 518 Bryllups-Klædningen] smtgn. Matth. 22, 11.
- S. 522 Mand i Naturen] sigter til H. C. Ørstedes berømte Værk
 „Manden i Naturen“.
- „nyttig til Værdom osv.] smtgn. 2. Tim. 3, 16.
- S. 529 Decorum] Sammelighed.
- S. 536 adhuc sub iudice lis est] Sagen er endnu for Domstolen.
- S. 537 Kongen bleguede, da en ushyelig Haand skrev paa
 Væggen] Kong Belshazar, smtgn. Daniel 5, 9.
- S. 539 gaaer reject] afvises under Examen.
- Fuz] nederst i Klassen.
- S. 544 „de Glændigste af Alle“] 1. Cor. 15, 9.

B Kierkegaard, Soren Aabye
4372 Samlede vaerker
A2 2. udg.
1920
Bd. 12

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

